

LOZAN'DAN GÜNÜMÜZE BATI TRAKYA'DA AZINLIK EĞİTİMİ

Danışman: Prof. Dr. Hasan B. DİLAN

Hazırlayan: Mustafa BURMA

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin
Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı için öngördüğü
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak hazırlanmıştır.

Edirne
Trakya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ocak, 2008

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI

LOZAN'DAN GÜNÜMÜZE BATI TRAKYA'DA AZINLIK EĞİTİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa BURMA tarafından hazırlanan bu çalışma 09.OCAK.2008 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Hasan B. DİLAN (Danışman)

Üye: Yrd. Doç. Dr. Fahri TÜRK

Üye: Yrd. Doç. Dr. Hakan S. ÇELİKAY

Tezin Adı: Lozan'dan Günümüze Batı Trakya'da Azınlık Eğitimi**Hazırlayan: Mustafa Burma****ÖZET**

Yunanistan'ın Trakya bölgesinde Azınlık Eğitimi, yıllardan beri birikmiş, çok sayıda ve çeşitli sorunların baskısı altında bulunmaktadır. Azınlık Eğitiminin statüsü ve yönetim esasları, bölgeye hakim olan siyasi, sosyal ve ekonomik şartların ve sorunların zaman içerisindeki bir uzantısı olan müdahaleler sonucu önemli değişikliklere uğramıştır. Bunun sonucunda, kendi içinde çelişkili ve anlaşmalarla kurulan hassas dengelere uymayan, son derece karmaşık bir mevzuat yumağı ortaya çıkmıştır. Azınlık eğitiminin bugünkü çarpık yapısı, Yunanistan'ın olduğu kadar Avrupa Birliği'nin de vatandaşı olan azınlık çocuklarını yetersiz ve uyumsuz ikinci sınıf vatandaşlara dönüştürmektedir.

Bugünkü haliyle Azınlık Eğitim Sistemi, Azınlıkla devlet arasındaki bağları güçlendiren değil, aksine gerginleştiren ve güven bunalımı doğuran bir içerik taşımaktadır. Bu durum sadece Yunanistan'ın anlaşmalarla üstlenmiş olduğu yükümlülüklerle çelişmekle kalmamakta, aynı zamanda Avrupa Birliği'nin yerleşik mevzuat, direktif ve kriterleriyle de bağdaşmamaktadır.

Azınlık eğitiminin günden güne derinleşen problemlerinin çözümünün gecikmelere ve ertelemelere tahammülü yoktur.

Böyle bir süreçte yöntem olarak, "hukukun üstünlüğüne saygılı, samimi diyalog", "şeffaflık", "bilimsel tartışma", "objektif ve adil yaklaşım" kıstaslarının tercih edilmesinin, kabul edilebilir ve uygulanabilirliği olan çözüm yollarının bulunmasına yardımcı olacağı şüphesizdir.

Yunanistan'da Azınlık Eğitiminin Hukuki Temeline bakacak olursak Trakya'da yerleşik mübadele dışı Müslüman Türk Azınlığın eğitim statüsünü belirleyen temel belgeleri peşinen vurgulamak gerekmektedir:

a) Azınlığın genel olarak statüsünü belirleyen ve müttefik devletlerle Türkiye arasında (aynı zamanda Türkiye ile Yunanistan arasında) 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşması;

- b) Türkiye ile Yunanistan arasında 20 Nisan 1951 tarihinde imzalanan Kùltür Protokolü ve 1952 yılında gerçekleştirilen azınlık okullarında görevlendirilecek Kontenjan Öğretmenlerine dair Nota Teatisi;
- c) 1968 tarihli Türkiye - Yunanistan Kùltür Komisyonu Ankara ve Atina toplantıları Protokolü.

Anahtar Kelimler: Azınlıklar, Lozan, Batı Trakya, Eğitim, Anadil, İkidilli Eğitim, Öğretmenler, Okullar, Kitap Sorunu, Yunanistan, Türkiye, Uluslararası Anlaşmalar, Avrupa Birliği, Anket.

Name Of Thesis: Minority Education In Western Thrace After Lausanne

Author: Mustafa Burma

ABSTRACT

In Thrace region of Greece, Minority Education is subject to pressures caused by numerous problems accumulated over the years. The status and the principles governing the Minority Education have undergone radical changes due to the interventions which have been the extension of the political, social and economic circumstances and difficulties that have dominated the region. Consequently an extremely complicated set of regulations has emerged, which is inconsistent within itself and incompatible with the delicate balance which has been established by agreements. The current distorted structure of the Minority Education drives the minority children who enjoy both Greek and EU citizenship, into becoming inadequate, second-class citizens.

In its current form, the Minority Education System does not reinforce and promote relations between the State and the Minority. On the contrary, it creates tension and crisis of trust. This state of affairs not only undermines the obligations that Greece has undertaken by treaty and agreements, but it also contradicts with the EU legislation, directives and criteria. Minority Education cannot tolerate further delays and postponements since the resolution of the outstanding problems become more and more urgent by the day.

Reasonable and applicable solutions could be found if principles of “supremacy of law”, “sincere dialogue” , “scientific debate” and “impartiality” could be adopted as criteria.

Legal Foundations of Minority Education in Greece:

At the outset, the following principal documents, defining the status of the education of the Muslim-Turkish Minority which have been excluded from the exchange of populations and settled in Thrace, should be highlighted.

a) The Treaty of Lausanne which was signed by Allied Powers and Turkey (also between Greece and Turkey) in 1923 determining the status of the Minority in general.

- b) The Cultural Protocol signed between Turkey and Greece on 20 April 1951 and the Exchange of Notes in 1952 regarding the issue of exchange teachers who would be assigned in Minority Schools.
- c) The Protocol of the Turkish-Greek Cultural Commission, signed in 1968.

Key Words: Minorities, Lausanne, Western Thrace, Education, Primitive Language, Bilingual Education, Teachers, Schools, Problem of Books, Greece, Turkey, International Agreements, European Union, Public Survey.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTARCT	iv
İÇİNDEKİLER	vi
PROBLEM	ix
AMAÇ	x
ÖNEM	x
SINIRLAMALAR	xi
TANIMLAR	xi
KISALTMALAR	xi
AZINLIK (ŞİİR)	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

Azınlık Kavramı	8
Türkiye ile Yunanistan'daki Azınlıklar Konusu	15

İKİNCİ BÖLÜM

Lozan Tartışmaları	24
---------------------------	-----------

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Batı Trakya	33
--------------------	-----------

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Batı Trakya'da Azınlık Eğitimi	41
---------------------------------------	-----------

1. Azınlık Eğitimi, Anadilde Eğitim ve İkidilli Eğitim	42
2. Lozan'dan Sonra Yunanistan ve İkili İlişkiler	50
3. Lozan'dan Sonra Batı Trakya'da Azınlık Eğitimi	53
3.1. 1923-1950 Arası Dönemde Batı Trakya'da Azınlık Eğitimi	54
3.2. 1950- 1967 Arası Dönem	73
3.3. 1967 – 1974 Arası Dönem	82
3.4. 1974 – 1990 Arası Dönem	91

BEŞİNCİ BÖLÜM

Batı Trakya'da Azınlık Eğitiminin Sorunları ve Kurumları	108
1. Okul Sorunu	108
1.1. Anaokulları	108
1.2. İlkokullar	109
1.3. Ortaokul ve Liseler	116
1.3.1. Gümülcine (Komotini) Azınlık Lisesi (Celal Bayar)	116
1.3.2. İskeçe (Ksanthi) Azınlık Lisesi	119
1.4. Medreseler	131
1.5. Selânik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA)	134
2. Öğretmen Sorunu	144
3. Okul Kitapları Sorunu	146
4. Dikatsa (Üniversitelerarası Yabancı Öğrenim Diplomalarını Tanıma Merkezi) Sorunu	152

ALTINCI BÖLÜM

Müslüman Çocukların Eğitimi Programı (Frangudaki Programı)	155
--	------------

YEDİNCİ BÖLÜM

Azınlık Eğitimi ve Kimlik Üzerine Yapılan Anketin Değerlendirilmesi	
1. Yöntem	166

1.1. Araştırma Modeli	166
1.2. Evren ve Örneklem	166
1.3. Verilerin Toplanma Tekniği	167
1.3.1. Veri Toplama Araçları	167
1.3.2. Anketlerin Uygulanması	167
1.4. Verilerin Değerlendirilmesi	168
Batı Trakya Haritası (Kırmızı elips ile gösterilen bölge anketin yapıldığı bölgedir)	169
Harita Üzerinde Anketin Yapıldığı Köyler	170
Anket Grafikleri	171
Kadınlar Açısından Anket Grafikleri	187
Meslek Grupları (Kadın)	201
Meslek Grupları (Erkek)	202
Anketin Değerlendirilmesi	202
SONUÇ	207
KAYNAKÇA	215
EKLER	
EK: 1 Ulusal Azınlıkların Eğitim Haklarına İlişkin Lahey Tavsiyeleri	228
EK:2 Batı Trakya Türk Azınlığının Eğitimini İlgilendiren, Eğitime Yön Vermiş Antlaşmalar, Kanunlar, Kral İradeleri ve Bakanlık Kararları	230
EK:3 Yıllara Göre Azınlık Eğitimi	232
EK:4 Bologna Deklarasyonu	234

PROBLEM

Bugün Batı Trakya’da yaşayan Türklerin en önemli ve acil çözüm bekleyen sorunlarının başında eğitim sorunu gelmektedir. Okullarda eğitim öğretim yok denecek kadar azdır. Formasyonlu öğretmen yetersizliğini, kitapsızlık, Türkçe ders saatlerinin azlığını ders çizelgelerindeki çarpıklıklar izlerken, okullardaki araç-gereç yetersizlikleri, Lozan ve uluslar arası belgelere uyulmaması, azınlık okullarının durumu, kitap sorunu, SÖPA, Medreseler gibi meseleler eğitimdeki sorunlardandır.

Eğitim ve öğretim faaliyeti bireylerin davranış şekillerini değiştiren bir çalışmadır. Bu davranış şekillerinin içinde; düşünme, yorumlama, hareket etme gibi temel özellikler yer almaktadır. Eğitim aslında toplumun geleceğine yapılan bir yatırımdır. Bu açıdan bakıldığında bir toplumun gelecekte ne tür bir şekil alacağını anlayabilmek için o topluma uygulanan eğitim sistemini incelemeniz ipuçlarını yakalayabilmeniz için yeterli olacaktır. Eğitim aynı zaman da kültür etnik kökenin bilinip değerlendirilmesi için de çok önemlidir. Sadece dil bilgisi becerilerinin geliştirilmesi istenileni verememektedir.

Eğitim sorununun bir an önce çözümü için, her şeyden önce, Lozan Antlaşması esas alınarak iki ülke arasında önceki yıllarda yapılan tüm kültür anlaşmaları ve eğitimle ilgili yasalar yeniden gözden geçirilmeli, yeni düzenlemelere gidilip yeni anlaşmalar yapılmalıdır. Kültür Anlaşmaları uyarınca, oluşturulacak Yunanistan – Türkiye Kültür Komisyonu en kısa zamanda toplanmalı ve iki devlet arasında var olan 1951 tarihli Kültür Anlaşması çerçevesinde azınlığın eğitim alanındaki sorunlarına çözümler aranmalıdır.

1923 Lozan Antlaşmasıyla Yunanistan Anlaşmanın maddelerine uymuş mudur? Batı Trakya’daki eğitim sorunu ne düzeydedir? Yunan iç savaşının, darbelerin ve Kıbrıs Barış hareketinin Batı Trakya Türk Azınlığının eğitimine etkileri olmuş mudur? Olmuşsa hangi yönde olmuştur? Kültür Antlaşmaları Eğitimi nasıl etkilemiştir? AB’ye Üyesi olan Yunanistan Eğitimde AB standartlarına uymakta mıdır? Mevcut durum nedir ve ne olmalıdır? Son yıllarda devlet okullarına olan eğilimin boyutları ne düzeydedir? Yunan üniversitelerinin kapılarının açılmasıyla birlikte acaba bir asimilasyon tehlikesi var mıdır?

AMAÇ

Bu tezin hazırlanmasında güdülen amaç, azınlığın, kendisini doğrudan ilgilendiren eğitim gibi yaşamsal önemdeki bir konuda yapılmakta olan değerlendirmelere gerçekçi ve yapıcı bir anlayışla katkıda bulunulması; geçmişte yapılan bazı hataların doğru bir şekilde tespit edilerek onarılmasına; aynı şekilde bir takım uygulamalardan kaynaklanan sorunların neden olduğu sıkıntı ve gerginliklerin aşılaraq, hür iradeli, güvenli ve iyi eğitilmiş nesillerin yetiştirilmesine yardım ve katkıda bulunabilmektir. Amacımız, bilimsel bir şekilde, azınlık eğitiminin ve okulunun bozulma ve daha sonra tekrar düzeltilme öyküsünü anlatabilmektir. Tabii bunu yaparken azınlık eğitimini bu duruma düşüren etkenleri de bulup tespit etmek önemlidir.

Aynı şekilde Lozan'da kurulan dengenin yada bir başka ifadeyle kazanılan hakların bugün mevcut olup olmadığını ortaya çıkarabilmektir.

ÖNEM

İnsanların birey olarak gelişmelerini sağlamakta çok önemli bir rol oynayan eğitim, bir azınlığın grup kimliğini koruyabilmesi için gerekli olan koşulların da en önemlisidir.

Yunan Devleti eğitim aracılığıyla yabancı dile ve başka dine sahip toplulukları homojenleştirmeye çalıştı. Türkiye de bunu takip etti. Karşılıklılık ilkesi ise negatif uygulamalarla azınlıklara olumsuz etkiler yaptı. 1923'te azınlık okulları cemaat okulu iken günümüzde bu okullar devlet kontrolüne girdi. Azınlık öğrencileri tam olarak ne Türkçe'yi nede Yunanca'yı tam olarak öğrenememekle birlikte diğer konularda da yetersiz eğitim almaktadırlar. Bilgi çağında olduğumuz bu yüzyılda biri AB üyesi diğeri de AB üyesi olma yolunda olan iki ülke şu ana kadar eğitim konusunda sınıfta kalmışlardır. Bu yüzden de eğitim sorununun önemi hiç tartışmasız çok büyüktür. Dolayısıyla var olan mevcut durum ve bundan sonra olması gereken azınlık eğitiminin araştırılması kanımızca son derece önemlidir.

SINIRLAMALAR

Bu araştırma konuya büyük önem teşkil eden bir takım değişken ve dinamikleri ele alıp bunları açıklamaya çalışmakta fakat sayılan dinamikleri literatürde var olduğu şekliyle geniş kapsamlı olarak ele almamaktadır. Çünkü konumuz bu değildir. Yalnızca önemli görülen değişkenlerin tanımları ve neden önem teşkile ettikleri irdelenmiştir.

Çalışma azınlık eğitimi konusunda Türkiye ve Yunanistan arasında yapılan bütün anlaşma ve protokollere yer verirken aynı zamanda bu konuyla ilgili olan Yunan iç mevzuatını da ele almaktadır.

TANIMLAR

Araştırma sonucunda ortaya çıkan ana tema ve bulgular tespit edilecek ve tanımlar ile kavramlar araştırmanın içerisinde alana uygun terimlerle açıklanacaktır. Ayrıca azınlık, Lozan, Mütakabiliyet, Batı Trakya, Eğitim, anadilde eğitim, iki dilli eğitim, İki dilli azınlık okulları, SÖPA gibi araştırmanın temelini teşkil eden kavramlar tanımlanmıştır.

KISALTMALAR

AB:	Avrupa Birliği
AGİK:	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı
AGİT:	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilâtı
UAYK:	Ulusal Azınlıklar ve İşbirliği Teşkilatı
KEMO:	Azınlıklar Grubu Araştırma Merkezi
LMV:	Lozan Mübadilleri Vakfı
DİKATSA	Üniversiteler Arası Yabancı Öğrenim Diplomalarını Tanıma Merkezi
SÖPA	Selanik Özel Pedagoji Akademisi
FP	Frangudaki Programı

Azınlık

Azınlık

Hudutta bir yolcu

Asmalık'ta istimlak edilen bir tarla

Yeni Cami'ye giren bir cemaattir.

Azınlık

Yasak dağ bölgesinde

Yürekli, salt coşkuyla dolu

Keder dolu gözlerdir.

Azınlık

Yarısı kopmuş bir minare

Almanya'da bir işçi

İzmir'den Ege'ye bakan bir gelin

Ve Rumeli Türküleri dinleyen ninemdir.

Azınlık

Her şeyden habersiz gülümseyen Neslihan

Ve geleceğine ağlayan Emine'dir.

Azınlık

Tütün tarlalarında yıpranan

Anlamsız bir toplum değil çocuğum

Kendisiyle büyüyen bir düşüncedir.

Rahmi Ali*

* Batı Trakyalı Şair – Yazar

LOZAN'DAN GÜNÜMÜZE BATI TRAKYA'DA AZINLIK EĞİTİMİ

GİRİŞ

Türk-Yunan ilişkilerini birkaç güncel ana başlığa indirgeyerek ele alma eğilimi oldukça yaygındır. Bunlar: " Batı Trakya sorunu," " Kıbrıs sorunu," " Ege kıt'a sahanlığı sorunu," "Oniki Ada sorunu," " Fener patrikhanesinin ekümeniklik kazanmak isteği sorunu," " Heybeliada ruhban okulu sorunu," " iki tarafın tarih kitaplarındaki düşmanca öğretiler sorunu," gibi, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki bölgesel konjonktür içinde başat değer kazanmış sorunlara ilişkindir. Bundan şunu çıkarabiliriz, 1950'de kurulan Kuzey Atlantik Antlaşması ile, aynı askeri-siyasal cephenin içinde yer almış olan iki komşu devlet-geçmişe gidildikçe vahimleşen çatışmalarını 20.yüzyılın ikinci yarısında bir ölçüde geri plana iterek-o tarihlerde sarsılmaz gibi görünen ABD- Avrupa (başka bir deyişle " Batı Uygarlığı") çatısının güneydoğu saçağında sırt sırta barınmağa özen göstermişlerdi. Yazının başlangıcında sıralanan, görmezden gelinemeyecek, gerçek sorunlar bile, " Batı ailesi"nin ileri gelen büyüklerinin yatıştırılmalarıyla, çok fazla ön plana çıkarılmadan, buzdolabında saklanabilmişti.

2000'li yıllarda, söz konusu aile büyükleri " Batı uygarlığının sarsılmaz çatısı" konseptini hiçe sayarcasına davranmaya, İkinci Dünya Savaşı'nın " Müttefik ülkeler-Eksen ülkeleri karşıtlığı"nın anımsatan bir modelde kutuplaşmaya başladıklarında ise, " iki yaramaz çocuk," Türkiye ve Yunanistan, birçok ezeli sorunlarını buzdolabından çıkarmakta tereddüt etmediler. Bunlar arasında önemli yer tutan bir sorun, Ortodoks Hıristiyanlığın manevi liderliğine soyunan Yunanistan ile, bunu kendi jeopolitik gerçeklerine zararlı gören Türkiye arasında idi. Bu sorun, Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği'nin örgütlemeye çalıştığı Dünya Kiliseler Birliği'nin yeniden alevlenmesi demektir. Dünya Kiliseler Birliği kavramına karşı, NATO İstanbul'daki Fener patrikhanesinin otoritesini güçlendirince, Yunanistan bu örgütlenmeye fazla katkıda bulunamamıştı. Fakat, Postmodern çağa gelindiğinde, Atina Başpiskoposu Hristodulos İstanbul'daki patrik Bartolomeo'nun otoritesini tanımamaya başlamış; bir anlamda, Rusya'nın Ortodoks dünyayı bir blok olarak örgütleme çabalarına yaklaşmıştı.

Yeni dönemde alevlenen sorunlar arasında," Batı'nın Ortadoğu'ya açılan kapısı" olmak yolunda mücadele gibi, Postmodern çağın yükselen değerlerinden olan " dünya ticaret yolları" kavramına dayalı, bir sorun da vardı. Türkiye, Yumurtalık'ta kurmayı tasarladığı petrol ürünleri limanı sayesinde, Asya kökenli hammaddelerin Akdeniz-Atlantik doğrultusunda taşınmasına katkıda bulunmaya hazırlanırken; Yunanistan petrolün, Rusya, Bulgaristan üzerinden, Yunan limanlarına ulaştırılması ve gemilere bindirilmesi yolunda çaba gösteriyordu. Şirin Dedeagaç limanı, bu bağlamda, stratejik bir önem kazanmıştı.

Elli yıldır, Batı Trakya'nın tümünde olduğu gibi, geri bırakılmış, yoksul bir kasaba olan Dedeagaç (Aleksandropolis) birdenbire kıymete binmiş ve bugün, Yunanistan'daki en kaliteli karayollarından biriyle, Türk, Bulgar sınırına yakın bir yerde, Avrupa'nın ana caddesi olan E5 karayoluna bağlanmıştır. Proje özetle şudur: tüm Avrupa'dan gelip, eskiden olduğu gibi Türkiye'ye girmek yerine, Dedeagaç'a varacak olan TIR araçları, feribotlara binerek, Kıbrıs'ın batısına sevk edileceklerdir. K.K.T.C.'ye ait olan kuzey kıyayı izleyerek Kıbrıs'ın doğusundaki Baf limanına varacak olan treylerler, kısa bir feribot yolculuğu daha yaparak, Doğu Akdeniz kıyılarında karaya çıkacaklardır.

Bu noktadan, Basra limanına yönelip, Hint Okyanusu ve Pasifik Okyanusu'nu geçmek ve ABD'nin batısı, Japonya, Avustralya, gibi önemli ticaret merkezlerine varmak mümkün olabileceği gibi; İran, çeşitli Orta Asya ülkeleri, Çin, gibi eski İpek Yolu ülkelerine de karayoluyla ulaşmak mümkün olacaktır. Bu projeyi savunanların en büyük amacı Türkiye'yi ticaret yolları haritasından silmek, ulusal gelirinin en büyük girdilerinden birini sağlayan TIR taşımacılığını öldürmektir. Tabii, Türkleri bu güzergâhtan uzakta tutmanın en önemli koşulu K.K.T.C.'yi yok etmektir.

Alman- Fransız ekonomi-politiği ise, Rusya'dan Karadeniz'e gelecek petrolün Tuna nehri havzasından Batıya sevk edilmesi, Hamburg ve Rotterdam limanlarından Atlantik havzasına ulaştırılması, esasına dayanan bir senaryo geliştirmiştir. Gene de, Yunanistan'ı en çok kızdıran ABD senaryosudur: Karadeniz'den gelecek petrol Varna'da Bulgaristan'a intikal edecek; Makedonya ve Kosova gibi, Sırp boyunduruğundan yeni kurtulmuş iki ülkenin arazilerinden geçen bir boru hattıyla Arnavutluk limanlarından Akdeniz- Atlantik pazarlarına açılacaktır. Arnavutluk- Kosova, Makedonya ve Bulgaristan gibi " Türkiye'ye potansiyel müttefik" dört önemli Balkan ülkesini ön plana çıkaran böylesi bir boru hattı olasılığı, uzun süredir AB'nin sağladığı cep harçlıkları sayesinde aristokrat-parazit bir tembelliğe alışan, AB

desteğiyle tüm Balkan ülkelerini yönetecek bir çeşit neo-Bizans kurulabileceği hayaliyle sarhoş olan Yunanistan'ı titreten bir kâbustur. Arnavutluk'tan çalınmış bir arazi olan Kuzeybatı Yunanistan-yani, bugün de ahalisi % 70 Arnavut olan Epir bölgesi- Yunanistan'a ulusal kültür duygularıyla falan değil, sadece AB'nin dağıttığı cep harçlıklarının hatırına bağlı kalmaktadır; petrol hattı ülkelerinden imrendirici maddi vaatler geldiğinde, gözünü kırpmadan onlardan yana dönecektir.

Uzun süredir AB'nin finansal yardımı sayesinde tembelleğe alışan, AB desteğiyle tüm Balkan ülkelerini yönetecek bir çeşit neo-Bizans hayaliyle sarhoş olan, ABD düşmanlığının sokaklara taşıdığı, "Yunan sosyalizmi" ortamında, ABD yanlısı Yeni Demokrasi partisinin seçimi kazanması anlamlıdır. Yeni iktidarın Batı Trakya'daki Türk azınlığının haklarına daha saygılı olacağı, üzerlerindeki polis ve asker baskısını azaltacağı tahmin edilmektedir.

Postmodern politikayı Simitis'in aydınlanmacı Yunan ulusalcılığının yerine ikame etkisi olasılığı açısından değerlendirildiğinde, Karamanlis'in Türkiye'yle - ve ülkesindeki Türk azınlığıyla- diyaloga daha yatkın olacağı düşünülebilir. Başbakan Tayip Erdoğan'ın, Atina'da Karamanlis'e yaptığı ziyaret bu yöndeki önemli bir göstergedir. Erdoğan, Gümölcüne ve İskeçe'yi de ziyaret ederek, oradaki Türklere, Karamanlis'in iyi niyet mesajlarını taşıdı. Ne var ki, gerek AB'nin, gerekse ABD'nin aynı anda desteğini arkasına alan bir Karamanlis'in kantarın topunu kaçırmaması ve "büyüklük düşleri"ne kapılması olasılığı da, düşünülmecek bir şey değildir.

Yunan-İsrail ortak eylemi olabilir mi?

Dünya olaylarında, Türkiye'nin aktör olarak daha fazla varlık gösterme çabası içinde olduğu bu günlerde, Yunanistan'ın, çeşitli senaryoların yazımına katkılarda bulunabilecek, Türkiye'den daha geniş bir diplomatik ilişkiler ağına erişim sağlayabilecek durumda olduğunu gözden uzak tutmamak gerekir.

Günümüzün dünya politikası ortamını 1950'lerin ortamıyla karşılaştırmak olası ise de, o ortamda bulunmayan bazı özgün olguların şimdi varlığı göze batmakta, böylece, son derece kendine özgü durumlarla karşılaşılacağı akla gelmektedir. Örneğin, Türkiye'nin Kore'ye asker gönderme karşılığında NATO'ya üye kaydedilmesi ile, Büyük Ortadoğu projesine hizmet edecek yeni NATO örgütlenmesine katkıda bulunarak AB'ye üye kaydedilmesi hayali

arasında dağlar kadar fark vardır. 1950'de Yunanistan Alman'lardan bağımsızlığını yeni kazanmış, İsrail ise bağımsızlığını iki yıl önce ilan etmişti. O zamanlar olaylara bir aktör olarak bile katkıda bulunamayan bu iki ulusal güç, bugün, uzun vadeli küresel kolonyalist politikalar üretilmesine büyük katkılarda bulunabilecek konumlara gelmişlerdir: CIA'nin müdürü George Tenet (Yorgi Tenedos) Yunanlıdır; George Bush'un think-tank'i içerisinde, çoğunluk İsrail yanlısı Yahudilerdir. Görülüyor ki, 1900'lerde Türkiye, Kıbrıs, Suriye, Irak, vb. Ortadoğu ülkelerini kolonize etme yarışında birbirlerini arkadan hançerlemeye çalışan İngiltere, Almanya, Fransa'nın oluşturduğu kolonyalistler ligine, yeni milenyumda, İsrail ve Yunanistan gibi iki üye daha kaydolmuştur. 1980'lerde hangimiz tahmin edebilirdi ki, mutaassıp Müslüman Kürtler arasında, Musevi dinine intisap etme modası kitlesel bir boyut alacak? Şu anda, Diyarbakır, Urfa ve Gaziantep'teki İsrail yatırımlarının çapı nedir? Doğu Akdeniz'de Yunan-Ortodoks kilisesine bağlı olan nüfus acaba yüzde kaçtır? Bu grup, İsrail yanlısı grubun siyasal eylemlerinde, acaba hangi tarafta yer alacaktır?

Irak'ı işgal eden askerlerini, ABD başkanlık seçiminden beş ay önce ailelerine kavuşturarak siyasal kazanımlar amaçlayan George Bush yönetimi İsrail'in ABD ordusu ile ortak hareketler düzenleyeceği günün düşünüyüşüne göre Ariel Şaron'u bir "acil durum" senaryosu yaratmağa itmiştir: Hamas militanlarını ABD-İsrail karşıtı suikastlara provoke etmeğe çalışan İsrail hükümeti Amerikan savaş gücünün, koruyucu bir "ağabey" olarak ebediyen yanı başlarında konuşlandırılmasını dilemektedir.

Batı dünyası Ortadoğu ülkeleri ile ilişkilerinde iktisadî egemenlik ile yetinmemektedir; bölgeye yeni bir Haçlı dalgası ile, dinsel-askersel kökler atmayı amaçlamaktadır. Büyük Ortadoğu projesinin "ılımlı İslâm" dan kastettiği, bir Yahudi-Hıristiyan göçünü buyur edecek yerel ara-sınıfların güçlendirilip, iktidara getirilmesidir. 12.-13.yüzyıllarda, Tapınak Şövalyeleri tarikatının Kudüs'te bir krallık kurmaları döneminde, Nakşibendî tarikatı bu tür bir rolü sadakatle oynamıştı.

Bunun gibi, Balkanlarda, eski Yugoslavya federasyonundan bağımsızlığını kazanan Bosna, Hırvatistan, Slovenya ve Makedonya'da da, Nakşibendî örgütünün oluşturduğu " ılımlı İslâm" öğeleri Yunan yayılcılığına zemin hazırlayacaklardır.

2004 Haziranında İstanbul'da toplanan NATO zirvesinde, AB ülkelerinin bu senaryoya katılmalarını teşvik edecek çabalar yer almıştır. 1950'lerde, ABD'nin desteği sayesinde, nasıl

Avrupalı komşularımızla müttefiklik ilişkilerine girebildiğimizi düşündüğümüz zaman, bu çabalara katılma gereği hissedilebilir. Ancak, 20.yüzyılın ikinci yarısında bir savunma örgütü olarak var olmuş olan NATO'nun yerine, bu kez, rakipsiz bir dünya imparatorluğu için silah kuşanmakta olan neo-haçlı saldırganlığı ile karşılaşılırsa, şaşırılmamak gerekir.

Yukarıda anlatılanların nedeni eski politika ve uygulanan stratejilerin dışında kalarak şimdiye kadarki uygulamaların tam olarak anlaşılacak olmasındandır. Azınlık eğitiminin iyi anlaşılması, geçmiş politikaların iyi irdelenmesiyle mümkün olacaktır.

Bu tezin hazırlanmasında güdülen amaç, azınlığın, kendisini doğrudan ilgilendiren eğitim gibi yaşamsal önemdeki bir konuda yapılmakta olan değerlendirmelere gerçekçi ve yapıcı bir anlayışla katkıda bulunulması ; geçmişte yapılan bazı hataların doğru bir şekilde tespit edilerek onarılmasına; aynı şekilde bir takım uygulamalardan kaynaklanan sorunların neden olduğu sıkıntı ve gerginliklerin aşılaraq, hür iradeli, güvenli ve iyi eğitilmiş nesillerin yetiştirilmesine yardım ve katkıda bulunabilmektir. Bu çalışmanın amacı, bilimsel bir şekilde, azınlık eğitiminin ve okulunun bozulma ve daha sonra da tekrar düzeltilme öyküsünü anlatabilmektir. Tabii bunu yaparken azınlık eğitimini bu duruma düşüren etkenleri de bulup tespit etmek önemlidir.

Bu tezde öne sürülen görüşlere dayanarak Yunanistan'ın Türkiye'ye yönelik politikalarını gözü kapalı eleştiriyor ve koşulsuz Türk tezlerini benimsiyor demek anlamsız olacaktır. Bu çalışma bu şekilde anlaşılmalıdır. Amaç, eğitim konusundaki bir takım yanlışları su yüzüne çıkartarak Lozan'dan günümüze kadar yaşanan serüveni bilinmeyen yönleriyle göz önüne sererek aynı zamanda aşırı milliyetçilerin temel özelliği olan "öteki" ne karşı kuşku ve güvensizlik anlayışlarını da eleştirmektir. Çünkü bu tür kuşku ve güvensizlik duyguları her iki ülkede de güçlüdür ve bundan azınlıklar büyük zarar görmüştür.

Türkiye'de eğitim gören biri olarak gelebilecek eleştirilerin başında; "neden önce Türkiye'nin yanlışlarını araştırmıyorsun" şeklinde olabilir. Beni Türkiye'de eğitim görmeye neredeyse mecbur eden sorunu irdelerken bir yanlışın nelere mal olduğunu açıklamaya çalışıyorum. Çok zor şartlar altında kıt kanaat geçinen ailelerin, çocuklarını iyi bir eğitim alsınlar diye, istendiği gibi cahil kalmasınlar diye, bütün devletlere ve toplumlara saygılı olup, insanı ve dünyayı sevmeyi öğrensinler diye çocuklarını bin bir zorlukla Türkiye'ye gönderme zorunda kalmalarının nedenlerini araştırıyorum. Önce kendi evimin, yaşadığım yerin

sorunlarıyla ilgilenmem gerektiğine inanıyorum. Bir Yunan vatandaşı olarak kendi devletimin özellikle azınlık eğitimi politikasını sorguluyorum.

Hepimiz daha demokratik, daha özgürlükçü, daha modern, korkularından arınmış, komşularıyla problemlerini en aza indirmeye çalışan, insan haklarına saygılı, insana insan olduğu için değer veren bir ülkede yaşamak isteriz. Bunun için de söylenmesi gerekenler söylenmelidir. İşte tam bu noktada kalem oynatanlar, araştırmacılar, politikacılar vb. arasında bir ayırım yapılmaktadır. Devlet politikalarını savunan, destekleyen ve bu yönde tezler öne sürenler genellikle rahat ve sorunsuz bir kariyer sürerler. Ancak olaylara tarafsız bir şekilde yaklaşabilmeyi başaran, gerekirse resmi söylemlerin dışına çıkan ve yapılan hataları da yazabilmeyi / söyleyebilmeyi başaranlar genellikle istismar edilmiş ve hatta “hain” olarak ilan edilmişlerdir. İşin ilginç tarafı; savunulan kişi yada toplum bu kişiye arka çıkacağı yerde “bak, o da haksız olduklarını söylüyor” gibi bir anlayış içine girmeleridir. O yüzden biz kimseyi suçlayıcı sıfatlarla nitelemeden gerçekten bilimsel bir yaklaşımla, konuyu tartışıp bir senteze ulaşmayı hedeflemekteyiz. Burada kuşkusuz eğitim devreye girmektedir. Eğitimin ne kadar önemli olduğu ancak bu şekilde anlaşılabilir; çünkü eğitim barış ortamının yaratılmasında en etkili faktör olmaktadır. Eğitimin barışta etkili rol oynayabilmesi için sorunsalımızdaki eksiklikler ve fazlalıklar ortaya konup gerekenler yapılmalıdır.

Tez incelendiğinde Türkçe kaynakların ağırlıkta olduğu görülecektir. Bunun nedenlerinden biri yabancı araştırmacıların Batı Trakya Sorunu’na ve özellikle eğitim sorununa çok fazla eğilmemiş olmalarıdır. Batı Trakya ile ilgili çok bilinen popüler yabancı kaynaklar olmasına rağmen artık klişeleşmiş olmalarından ve sürekli tekrarlandıklarından dolayı bu kaynaklara yer verilmemiştir. Zaten söz konusu kaynaklarda da eğitim konusuna çok yüzeysel olarak değinilmiştir. İkinci neden ise aynı şekilde Yunanca kaynakların - herhalde Yunanistan’ın böyle bir sorunu yok saydığı için – genellikle resmi söylemi tekrarlayarak dar bir çerçeveye çizmeleridir. O yüzden Yunan tezinin ne olduğu bilinmektedir. Soruna eleştirel ve tarafsız bir şekilde bakan çalışmalara yer verilmiştir.

Birinci bölümde; azınlık kavramına, azınlığın nasıl doğduğuna, ne olduğuna, kavram olarak tanımına, Uluslararası belgelerde nasıl yer aldığına ve ayrıca azınlık eğitiminin bu belgelerde nasıl yer bulduğuna, azınlıklara karşı uygulanan politikalara, kimlik sorununa, Türkiye ile Yunanistan’daki azınlıklar sorununa, birbirlerini algılayışlarına, azınlıklarına bakışlarına açıklık getirilmeye çalışılacaktır.

İkinci bölümde; azınlık eğitimini çok yakından ilgilendirdiği için Lozan tartışmalarına yer verilmektedir. Bu bağlamda uluslararası hukuk belgelerinin önemi, Lozan'ın ve bu antlaşmanın Batı Trakya Türkleri açısından önemi ve Lozan'da Batı Trakya'nın ne şekilde yer aldığı konusu tartışılacaktır. Acaba azınlık eğitim sorunlarının temelinde yatan sorun gerçekten Lozan mıdır? Son yıllarda dillendirilen bu söylemi anlayabilmek için bu konuya yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde; Batı Trakya'nın coğrafi durumu, kaç bölgeye ayrıldığı ve genel özellikleri anlatılacaktır. Batı Trakya'nın Yunan devleti ve halk tarafından algılanışı ve Türkiye'nin bölge ile olan bağları ve ilişkileri de diğer yer verilen konular arasındadır.

Dördüncü bölümde; ilk üç bölümde anlatılanlarla konunun temel dinamiklerinin oluşturulmasıyla birlikte Batı Trakya'da azınlık eğitimi, Lozan'dan itibaren anlatılmaktadır. Bunun içinde, Batı Trakya'da azınlık eğitimini ilgilendiren başta Lozan olmak üzere ikili anlaşmalar, protokoller, iç mevzuat, Uluslararası belgeler ve bunların yanında eğitimin, anadilde ve iki dilli eğitimin önemi, Lozan'dan sonra Yunanistan'ın iç siyasi durumu, Türkiye ile olan ilişkileri gibi konunun temelini oluşturan değişkenler incelendikten sonra azınlık eğitimi sırasıyla yıllara göre anlatılmaktadır.

Beşinci bölümde, azınlık eğitiminin ve kurumlarının özellikleriyle birlikte aynı zamanda temel sorunları da incelenmektedir.

Altıncı bölümde; 1997'den itibaren AB desteğiyle uygulanmakta olan ve o günden bugüne azınlık eğitimine yön veren “ Müslüman Çocukların Eğitim Programı”nın detayları ve neden böyle bir programın başladığı açıklanmaktadır.

Yedinci bölümde ise; azınlık eğitimi ve kimlik üzerine Yunanistan'ın Evros (Meriç) bölgesinin Bulgar sınırına yakın, dağlık bölgesinde ilk kez yapılan anket sonuçları değerlendirilmesi yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AZINLIK KAVRAMI

Azınlık kavramı ilk olarak 16. yüzyılda, Katoliklerle Protestanlar arasındaki din savaşlarına son vermek üzere yapılan düzenlemelerle gündeme gelmiştir. Fransa, 1598 tarihli Nantes Fermanı ile Protestan uyruklarına dinsel özgürlükler tanımış, toplu ibadet etmelerine ve yurttaşlık haklarından tam olarak yararlanmalarına olanak sağlamıştır. 1648 tarihli Vestfalya Kongresi'nde alınan kararlarla “dinsel azınlıklar”dan söz edilmiştir; “din, (dil, kültür gibi diğer belirleyici özelliklerden ziyade) azınlık haklarının esasını oluşturmaktaydı, çünkü dini ilişkiler bu dönem Avrupa’ında farklı toplulukları birbirinden ayıran en önemli unsurdu.”¹

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren uluslararası ortamdaki gelişmelerle yoğun bir şekilde kullanılmaya başlayan azınlık kavramı git gide yaygınlaşmıştır. Dönem uluslararası ortamda “azınlık” politikalarının uygulanmaya başlandığı bir ortamı ifade eder. Azınlıkları kullanmak bir devleti denetlemede adeta bir stratejidir.² Osmanlı İmparatorluğu’na da aynısı olmuştur. Osmanlı bir takım grupların haklarını güvence altına almış ama bu grupların hızla Osmanlı sisteminden ayrılma isteklerine engel olamamıştır.

Yeni ve güçsüz devletler üzerindeki ulusal azınlık hakları konusunda dış güçlerin dayatmalarına ilk örneklerden biri, Yunanistan’ın Osmanlı’dan bağımsızlığını sağlayan 1830 Londra Protokolü’nün koşullarında görülür. Yunanistan’ın bağımsızlığını tanımanın koşulu olarak Fransa, İngiltere ve Rusya, Yunanistan’ı yönetimi altındaki topraklar üzerinde yaşayan Müslüman azınlığa kendi dinlerinin gereklerini yerine getirme özgürlüğü, dini kurumlarını ve vakıflarını koruma hakkına ilişkin güvenceler vermekle yükümlü kılmışlardır.³

Peki bu ortam nasıl oluşmuştur? Bilindiği gibi bu süreç Doğu Sorunu ile başlamıştır. Avrupa devletleri, yayılcı ve sömürgeci politikalarını istedikleri gibi gerçekleştirmek için

¹ Zeri İnanç, *Uluslararası Belgelerde Azınlık Hakları*, Ankara, Ütopya Yayınevi, 2004, s. 17

² Levent Ürer, *Azınlıklar ve Lozan Tartışmaları*, İstanbul, Derin Yayınları, 2003, s. 113

³ Ürer, *Azınlıklar...*, s.129

bu şekilde sorunlar yaratmışlardır. Daha sonra da bu problemlerin çözülmesi için düğmeye basarak dağılma sürecini başlatmışlardır.

Doğu Problemi kısaca, Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması ve Doğu Asya'ya yani Hindistan, Çin ve Japonya'ya kadar giden yolların Avrupa ticaretine açılması ve Avrupa devletlerinin etkisi altına ve zamanla Avrupa devletlerinin kontrolüne girmesi için hazırlanan bir plandır. Bu plan, ilk önce ve en başarılı şekilde Balkanlar'da uygulanmaya konmuştur. Balkanlar'da mevcut etnik, dini, tarihi ve dil farklılıkları gibi faktörlerin oluşturduğu yapı Avrupalıların başarısını arttırmıştır.⁴

Bugün, hemen hemen bütün uluslararası insan hakları ve azınlık hakları belgelerinde ayrıntılı olarak düzenlenen hakların, İki Savaş Arası dönemde yapılan ikili veya çok taraflı anlaşmalarda yer verilen haklar olduğu görülmektedir.

Milletler Cemiyeti, genel olarak başarısız bir uluslararası örgütlenme girişimi olmuş, kendisinden bekleneni gerçekleştirememiştir.1933'te iktidara gelen Hitler'in, azınlıkların korunmasını, Doğu ve Orta Avrupa'da Almanların bulunduğu topraklar üzerinde hak iddia etmek biçiminde yorumlaması, azınlık haklarının korunması çabalarını olumsuz etkilemiştir.⁵

Birinci Dünya Savaşı sonrası dönemde ulus devletlerin taraf olarak yerini aldığı uluslararası anlaşmalarda, bu devletlere azınlıkların varlığını kabul ettirmek ve bu azınlıkların "güvence" altına alınması konusunda yapılan tüm çok taraflı sözleşmelerde kabul edilen genel bir "zımnî kabul" söz konusudur. Buna göre ulus devletlere azınlıklar konusunda üstlerine yüklenen tüm taahhütler karşılığında kalan, diğer tüm etnik grupların kaderini ellerinde tutuyorlardı. Devrin büyük devletleri bu durumu gündeme getirmeyerek peşinen kabul etmiş ve uluslararası anlaşmaların altına attıkları imzalar ile bu durumu tescil etmiş oluyorlardı. Buna göre devletlerin egemenliği ilkesi doğrultusunda egemen bir devletin iç işlerine karışmazlığı temel alınıyordu. Egemen ve kendi bağımsızlığına sahip olan tüm devletlerde olduğu gibi; devletin kendisine bağlı olan vatandaşlarının kültürel gelişiminde uygulayacağı politikalarda sınırsız bir serbesti içinde olduğu da kabul edilmekteydi.⁶

⁴ Oya Akgönenç Mughisuddin, "Hukuk Belgeleri ve Antlaşmalar Çerçevesinde Uygulanan Gerçek Politika: Türkiye ve Balkan Ülkeleri", Mustafa Kahramanyol, *Türk Hakları*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2. Basım, 1995, s. 78

⁵ İnanç, *Uluslararası Belgelerde...*, s. 19

⁶ Ürer, *Azınlıklar...*, s. 195

Azınlık, kavram olarak, belli bir topluluk içinde farklılıklar gösteren ve başat – olmayan gruba verilen isimdir ... Çünkü, azınlık kavramı, azınlığın korunması kavramıyla el ele giden bir kavramdır. Klasik Çağlarda (Eski Yunan ve Roma’da) yaşayanların çoğu köle ve “Yabancı/Metek” idi. Yurttaşlık sayılı kişilere tanınırdı ve bu kişiler de egemen sınıfların üyesi olduklarından, bunların içinde başat-olmayan ve farklı niteliklere sahip bir grubun, yani azınlığın ortaya çıkması söz konusu olmadı... Azınlık kavramının oluşabilmesi için, tutunum ideolojisine, yani Kilise’ye karşı çıkacak bir Luther’i beklemek gerekecektir. İlk azınlık kavramı olan “Dinsel Azınlıklar” böylece Reformasyon’la doğdu. Hemen arkasından...bunların korunmasına başlandı. Bu dinsel azınlık kavramı, tutunum ideolojisinin değişmesiyle birlikte “Ulusal Azınlıklar”a dönüşecektir.⁷

Uluslararası insan hakları açısından üzerinde fikir birliğine varılmış bir azınlık tanımı yoktur. BM İnsan Hakları Komisyonu’nun Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu raportörü Francesco Capotorti’nin yaptığı tanım şöyledir: “bir devletin nüfusunun geri kalanına göre sayısal olarak az olan, egemen konumda bulunmayan, - o devletin vatandaşı olan- üyeleri nüfusun geri kalanından farklı etnik, dinsel, ya da dilsel özelliklere sahip olan ve kültürlerini, geleneklerini, dinlerini ya da dillerini korumaya yönelik üstü örtülü de olsa bir dayanışma duygusu gösteren bir grup”.

Alt Komisyonun Kanadalı üyesi Jules Deschemes’e göre ise azınlık: “ bir devletin; sayısal olarak azınlık oluşturan ve o devlette egemen konumda bulunmayan, nüfusun çoğunluğundan farklı etnik dinsel ya da dilsel özelliklere sahip, birbirleriyle dayanışma içinde, üstü örtülü de olsa, varlıklarını sürdürmek için ortak bir istekle yönlenmiş ve amacı çoğunluk ile fiili ve hukuki eşitlik elde etmek olan bir grup vatandaştır” .⁸

Bir başka tanıma göre azınlıklar; nihai hedeflerini gerçekleştirmede başarısız olmuş ve başka bir ulusun kurduğu devletin sınırları içinde yaşamak zorunda bırakılmış etnik ya da ulusal gruplardır. Varlıklarıyla ulus – devletler topluluğu içinde self-determinasyon hakkını hatırlattıkları için rahatsızlık kaynağıdır.⁹ Hemen hatırlatalım ki, Batı Trakya azınlığının hiçbir zaman böyle talepleri olmamıştır; askerliğini yapar vergisini verir ve her birey

⁷ Baskın Oran, *Küreselleşme ve azınlıklar*, Ankara, İmaj Yayınevi, 4. Basım, 2001, s.66

⁸ Savaş Çoban, *Küreselleşme, Ulus –Devlet Azınlıklar ve Dil*, İstanbul, Su Yayınları, 2005, ss. 105-106

⁹ Jennifer Jakson Preece, *Ulusal Azınlıklar ve Avrupa Ulus – Devlet Sistemi*, Çev: Ayşegül Demir, İstanbul, Donkişot Yayınları, 2001, s. 40

kendisini Yunan devletinin ve toplumunun bir parçası olarak görür. Bu durum Yunan iç savaşında da daha sonra görüleceği gibi kanıtlanmıştır.

Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi, sadece ulusal azınlıkların korunmasına münhasır ilk çok taraflı ve bağlayıcı uluslararası belge niteliğindedir. Bu sözleşmenin 13. maddesi : “*azınlığa mensup bireylerin kendi özel eğitim kurumlarını kurma ve yönetme hakkını tanıma*”¹⁰ imkanından söz etmektedir. Bütün bunlardan anlamamız gereken bu hakların aslında çok uzun yıllar önce elde edilmiş olduğu gerçeğidir. Evet; son yıllarda uluslararası belgelerde sözü edilen bu hakları Batı Trakya azınlığı 1923’te Lozan’da elde etmiştir ancak bir fark vardır ki o da azınlığın bu hakları kaybetmiş olduğudur. Bu sözleşmeyi Türkiye imzalamamıştır. Yunanistan ise 22 / 09 / 97 tarihinde imzalamıştır.

AGİK Kopenhag İnsani Boyut Belgesi, 1990’da şunu belirtmektedir: “*Bir ulusal azınlığa ait olmak, kişinin bireysel bir seçimidir ve böyle bir seçimin varlığından hiçbir olumsuzluk kaynaklanamaz.*”. O halde, devletler bir azınlığın varlığını tanımakla yükümlü olmasalar da, bir kişi, bir azınlığa ait olmayı seçebilir ve kendi azınlık kimliğini koruma iradesini açıklayabilir.¹¹

Chamberlain’a göre, Azınlık anlaşmalarının hedefi, azınlıkların ait oldukları ulusal topluluğun içinde erimeye hazırlanmaları aşamasında korunmalarını ve adalet ilkelerinin çiğnenmemesini sağlamaktır.¹²

Azınlık Kavramı ve Azınlık Haklarının Uluslararası Belgeler ve Özellikle Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi’nin 27. maddesinde ise, klasik insan hakları konvansiyonlarından farklı olarak, insan haklarının yanı sıra halkların haklarını açık olarak saptamaktadır.

Azınlık kavramı Konvansiyonda kullanılmamıştır. Bunun yerine etnik grup kavramı kullanılmıştır. Gruplar sadece ayrımcılıktan korunurken, halklara kapsamlı hukuki teminatlar tanınmıştır. Halkların hakları belirli gruplara, halk olabildikleri oranda verilecektir.¹³

¹⁰ Erol Kurubaş, *Asimilasyondan Tanınmaya*, Ankara, Asil Yayınları, 2. Baskı, 2006, ss. 78 - 81

¹¹ Çoban, *Küreselleşme, Ulus – devlet...*, s. 106

¹² Ürer, *Azınlıklar...*, s.103

¹³ Füsün Arsava, “AGİK ve İlgili Belgeler”, Mustafa Kahramanyol, *Türk Hakları*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2. Basım, 1995, s. 100

Kopenhag Belgesi'nde Öngörülen Düzenlemede (Haziran, 1990):

“Taraflar devletler, ulusal azınlık sorunlarının sadece demokratik hukuk devleti esasına dayanan bir ortamda ve bağımsız yargı organları nezdinde memnun edici bir şekilde çözümlenebileceğini kabul etmektedirler. Bu çerçevede, insan haklarının ve temel özgürlüklerin tam olarak saygı görmesini, bütün vatandaşların eşit haklara ve eşit statüye sahip olmasını, azınlıkların meşru çıkar ve isteklerini serbestçe dile getirmelerini, siyasi çoğulculuğu, sosyal hoşgörü ve yönetim yetkilerinin kötüye kullanılmasına karşı etkin kanuni düzenlemelerin alınmasını garanti etmektedirler.

Ulusal bir azınlığa mensubiyet, bir insanın kendi kararına bağlı olan şahsi işidir ve böyle bir karar onun herhangi bir zarara uğramasına neden olamaz. Ulusal azınlık mensupları kendi etnik, kültürel, dil ve dini kimliklerini serbestçe dile getirme, onu muhafaza etme ve geliştirme, kültürlerini her boyutu ile muhafaza etme ve geliştirme hakkına ve kendi istekleri dışında asimile edilmeme hakkına sahiptir.

Ulusal azınlık mensupları, ulusal hukuka ters düşmeyen gönüllü maddi veya diğer türde katkılarla kendi eğitim, kültür ve dinî kuruluşlarını organize etme veya derneklerini tesis etme hakkına sahiptir.” ¹⁴

Yeni Bir Avrupa İçin Paris Şartı'nda Öngörülen Düzenlemelerde de (21 Kasım 1990):

“Taraflar devletler, ulusal azınlıkların toplum yaşamına yaptığı değerli katkıyı arttırmaya karar verdiklerini ve onların durumunu iyileştirmekle kendilerini yükümlü kıldıklarını; uluslararası dostluk ilişkilerinin, barışın, adaletin, istikrarın ve demokrasinin etnik, kültürel, dil, din azınlıklarının himayesi ve onların kimliklerinin korunması için koşullar yaratılmasını gerektirdiğini; ulusal azınlıklara ilişkin sorunların sadece demokratik şartlar altında memnun edici bir şekilde çözümlenebileceğini; bunun dışında ulusal azınlık mensuplarının haklarına uluslararası seviyede tanınan insan haklarının bir parçası olarak

¹⁴ a.g.e., ss. 106 – 107

sınırsız bir şekilde saygı gösterilmesinin gerekli olduğunu kabul etmişlerdir” denmektedir.¹⁵

Cenevre Belgesi’nde Öngörülen Düzenleme (Temmuz 1991):

Konferansa ev sahipliği yapan İsviçre, özellikle azınlık haklarının denetim mekanizması konusunda ısrarlı davranmıştır. Ancak, bu ısrarlar olumlu bir sonuç vermemiştir.

Cenevre’de kabul edilen belge, AGİK üyesi her devletin azınlıklarla ilişkilerinde kendine esas alacağı bir dizi tavsiyelerle sınırlı kalmıştır... Belgede büyük bir titizlikle azınlıklardan değil, azınlık mensuplarından söz edilmeye çalışılmıştır.¹⁶

Yine Helsinki Belgesinde azınlıklarla ilgili olarak dikkat çeken husus, Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği’nin kurulmasıdır. Yüksek Komiserlik, bir anlamda bir insan hakları mekanizması olmayıp, erken uyarı ve ön alma mekanizmasıdır.¹⁷

Azınlık grubunun karşısında toplumun önüne hep iki seçenek sunulmuştur. Azınlık ya eritilecek ya da hoşgörülle karşılanacaktır.

Azınlıkları eritmenin daha yumuşak bir yöntemi özümlemedir. Özümleme sürecinde azınlık, çoğunluğun kültürel özelliklerini benimser.

Özümleme, genellikle tam bir eritme yöntemi değildir. Özümleme sürecinde başat topluluk, bir yandan kendi kültürünü azınlığa benimsetirken, bir yandan da azınlık kültürünün bazı yönlerini kendisi benimser. Özümlemeye başvuran bir toplum, çoğunlukla bu süreç içinde değişime uğrar ve başat kültür giderek daha seçmeci bir nitelik kazanır.¹⁸

Geçmişini unut, kendini buraya bağla anlayışı bir beyhude asimilasyon politikasının tezahürüdür. Yanlıştır, gerekli değildir, ızdıraplara yol açar, büyük sancılara yol açar.

¹⁵ a.g.e., s. 112

¹⁶ a.g.e., s. 114

¹⁷ a.g.e., s. 119

¹⁸ Ürer, *Azınlıklar...*, s. 14

Bırakınız insanlar kendi içinde doğdukları toplumun da, yaşadıkları, bir parçası oldukları, ürettikleri, tükettikleri, katkı yaptıkları toplumun da olanaklarından yararlanabilsinler.¹⁹

Bazı liberaller, azınlık milliyetçiliğinin modernleşme ve ekonomik refahın ödediği bir bedel olduğunu savunmuşlardır. Bu görüşe göre, gerçek sorun bazı insanların kendilerini modernleşme sürecinde geri kalmış hissetmeleridir ve belli bir ekonomik gelişme düzeyine erişildiği ve bütün yurttaşlar bundan faydalandığı zaman artık insanlar etnik bağlılık temelinde harekete geçemeyeceklerdir.

Diğer bazı liberaller ise azınlık milliyetçiliğinin, “öteki” hakkındaki cehaletten kaynaklanan, irrasyonel kişisel önyargılar ve basmakalıp fikirlerin sürdürülmesi anlamına geldiğini savunmuştur. Bu görüşe göre, insanlar demokratik alışkanlıklar olan hoşgörü ve karşılıklı saygıyı bir kere benimseyip içselleştirdiklerinde, etnik bağlılık temelinde insanları seferber etmenin gereği kalmayacaktır.

Ve nihayet, bazı liberaller de azınlık milliyetçiliğine yabancıların işlerine karışması ya da halinden memnun azınlıkları, durumlarından şikayet etmeye cesaretlendirmek için yalanlar uyduran yabancı ajan provokatörlerin neden olduğunu savunmuştur...

Ancak artık biliyoruz ki, bu tespitler yanlıştır. Batılı demokrasiler demokrasinin, ekonomik refahın ve kişisel hoşgörünün, azınlık milliyetçiliğinin etkilerini yitirmesine yol açacağına dair en ufak bir kanıt bile sağlamamaktadırlar. Tersine, bu hedeflere ulaşıldığında bile, azınlık milliyetçiliği Batıda azalmamış artmıştır. Demokratikleşme, refah ve hoşgörünün başarılması, etnik-kültürel hareketlilikle el ele yürümüştür.²⁰

Azınlıktan olsun çoğunluktan olsun, her ülkede her bireyin bir toplumsal kimliği bulunur; bu toplumsal kimliğiyle vardır. Bu kimlik iki farklı biçimde sınıflandırılmaktadır.

Objektif kimlik-sübjektif kimlik ayrımı: Objektif kimlik; bireyin doğuştan zorunlu olarak getirdiği tarihsel-antropolojik kimliktir. Örneğin: birey A etnik gruptan bir ana babanın

¹⁹ Deniz Baykal, “ Soruna Kurumsal Yaklaşım, 30. Yılında Yurt Dışındaki Türkler: Varolma Savaşımının Anatomisi”, *Türkiye Araştırmalar Merkezi – TÜSES Vakfı Konferansı*, Editör: Yurdakul Fincancı , 24 / 25 Ekim 1989, İstanbul, Anadolu Matbaa Tic. Koll. Şti., s.7

²⁰ Will Kymlicka, *Çokkültürlü Yurttaşlık*, Çev: Abdullah Yılmaz, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, Haziran 1998, s. 22

çocuğu olarak, B dininin b mezhebi mensubu olarak doğmuştur ve bu kimlik altında doğmak için de dilekçe vermemiştir.

Sübjektif kimlik ise; bireyin kendi tercihiyle sonradan edindiği kimliktir. Birey örneğin A etnik grubunun bir çocuğu olarak doğmuştur ama, B etnik grubunu benimseyip sanki o grubun içinde doğmuş ve büyümüş gibi hareket etmeyi seçebilmektedir. Onun değerler bütünü benimsenmiştir. Örneğin: A dininde doğar, B dinine geçebilir.

Objektif kimlik, özgür bir birey için hiçbir şey ifade etmez; çünkü iradesi dışı bir olgudur. Esas olan, sübjektif kimliktir; bireyin özgür iradesiyle benimsediği kimliktir.²¹

Azınlıklar konusunun bu şekilde kabul görüp bu yönde adımlar atılması yaşamsal öneme sahiptir, çünkü, bugün özellikle sorunlu bölgelerdeki silah satışlarında kitlesel bir artış yaşanmakta ve etnik problemlerle yüzleşen bir çok devlet giderek büyüyen askeri bütçeler oluşturmaktadır. Güvenlik konsepti dünyanın her ülkesinde yeniden tanımlanmakta, yeni tehdit algılamaları belirlenmekte ve etnik sorunların devletler arası çatışmaların bile tetikleyicisi olabileceği beklenmektedir.²² Avrupa Birliği ülkeleri birçok platformda azınlıklar konusunda duyarlı olmaya çalışmış fakat bağlayıcı, yaptırımını olan ve suçlayıcı mekanizmalar geliştirememiştir.

Türkiye ile Yunanistan'daki Azınlıklar Konusu

Azınlık eğitimi konusuna girmeden önce iki ülkenin aralarındaki ilişkilere ve birbirlerini algılayış biçimlerine kısaca değinmek yerinde olacaktır.

Bir başka önemli nokta da; iki ülke arasındaki azınlıklar konusuna karşılıklılık yada mütekebbiliyet prensibinin damgasını vurmuş olmasıdır.

“Karşılıklılık, pek çok disiplin için önemlidir;çünkü zorlayıcı bir otorite olmadan bencil bireylerin nasıl işbirliği yapabileceklerinin açıklanmasına yardımcı olur.

²¹ Baskın Oran, *Küreselleşme ve...*, s.75

²² Ürer, *Azınlıklar...*, s.5

*Uluslararası İlişkiler teorileri de zorlayıcı merkezi bir otorite olmadan devletlerin nasıl işbirliği yaptıklarını açıklamak için karşılıklılık olgusunu incelemiştir”.*²³

Yunanistan Anayasasının 28. maddesinin 1.bendi şöyle demektedir: “*Uluslararası hukukun genel kabul görmüş kanunları, uluslararası anlaşmalar, bunların her birinin yerini ve gücünü kanunla onaylandıktan sonra bunlar Yunanistan iç hukukunun ayrılmaz bir parçası olurlar. Ve bunlara aykırı (iç hukuk) kanunlarının hükümleri üstündedirler. Uluslararası hukuk hükümlerinin ve uluslararası anlaşmaların yabancılar için uygulanması mütekabiliyet şartına bağlıdır”.*²⁴

Görüldüğü gibi burada da mütekabiliyet ilkesine atıfta bulunulmuştur.

Yunanlılar 1821-1829 yıllarında ulusal devletlerini kurmak için “Türlere” karşı savaştılar.Türler yüz yıl sonra, 1919-1922 yıllarında aynı hedef için Yunanlılara karşı savaştılar. Tarihte belki de ilk kez iki ulusal devletin kurulması, birinin “ötekine” karşı savaşıyla gerçekleşti ve karşı taraf-karşılıklı-“ulusun düşmanı” olarak görüldü.

Ötekinin yerleştirildiği genel çerçeve, güvensizlik ve korkularla yakından bağlantılı olan geçmişle ilişkili bir algılamalar yumağıdır. Türler için Yunanlılar durmadan yayılmacı davranışlar sergilerlemişlerdir.1829’da küçük ulusal bir devletle yola koyulup sınırlarını Türk (Osmanlı) topraklarının aleyhine –durmadan- genişlettiler: 1881’de, 1913’te, 1923’te ve 1947 de. Bu yönde başarısız girişimler de oldu: 1897, 1919-1922 ve 1974. Yunanlıların çerçevesi ise biraz farklıdır. Türler Asya’dan saldırarak ve Yunan (Bizans) topraklarını ele geçirerek geldiler. Küçük Asya’daki Yunanlıların yok olmasına neden oldular. Bugünkü Yunanistan’da yaşayan Yunanlıları esaret altında tuttular. Eskiden Yunan olan topraklar üzerinde yaşayan Türler hala Yunanistan’ın bütünlüğünü tehdit etmektedirler. Son yıllarda da Kıbrıs’ı işgal ettiler.²⁵

²³ Deborah Welch Parson, “Uluslararası İlişkilerde Karşılıklılık Psikolojisi” , *Uluslararası İlişkilerin Psikolojisi*, Derleyenler: Erol Göka – Işık Kuşçu, Ankara , Avrupa Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2002 , ss. 175 - 176

²⁴ *Yunanistan Anayasası*, Türkçeye Çeviren: Mehmet Koca, Bursa, Münih / Batı Trakya Araştırma Merkezi Yayınları, , 2001, s.34

²⁵ Herkül Milas, *Daha İyi Türk – Yunan İlişkileri İçin Yapı Yapma Kılavuzu* , İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, Haziran 2002, ss. 21- 23

Bunlar göz önünde bulundurulduğunda çeşitli tarih tezleri ve kimi duygular anlaşılır olmaktadır. Yunan tezleri şunları ortaya koymaya çalışmaktadır:

- A) Yunanlılar 3000-4000 yıldır “bu yörede” aralıksız yaşamış bir ulus oluşturuyorlar.
- B) Antik Yunanlılar, Bizanslılar, Karamanlılar, çağdaş Yunanlılar vb. bir birlik oluşturuyorlar: Yunan ulusu
- C) Her zaman üstün uygarlıklar yaratmış olan Yunanlılar, “barbar” Türkler tarafından tehdit edildiler, yıkıma uğratıldılar ve köleleştirildiler.
- D) Yüzyıllarca sürmüş olan Türk işgali sırasında Yunanlılar çok acı çekti ve nihayet bağımsızlıklarını kazanmak için zorlu bir savaşa giriştiler.

Bugün bile korkutucu geçmiş kendisini bir tehdit ve tekrar edilebilecek bir olasılık olarak hissettirmektedir. Kıbrıs işgali ve İstanbul’daki Yunan azınlığına karşı yapılan saldırılar karşı tarafın “kötü niyetini” kanıtlamak için anımsatılmaktadır.²⁶

Yunanistan’la Türkiye arasındaki pürüz noktaları çoktur ve bu problemlerin tanımlanması, analizi ve yorumu, ayrıca Yunan tarafının, Türk tarafının ve üçüncü taraf perspektiflerinin ortaya konması için çok mürekkep dökülmüştür. Sorunun taraflarının iyi ve kötü yönlerine bakılmaksızın sorulması gereken temel soru, 1950’lerin ortasından ve sonundan bu yana açıkça Soğuk Savaş yaşayan Yunanistan ve Türkiye’nin uzamış bir anlaşmazlık durumunda mı, yoksa yeni bir karşılıklı ve aktif bağlanma ve hatta iş birliği döneminde mi daha iyi durumda olacağıdır. Şüphesiz ki, cevap, her iki ülkenin de nihai bir uzlaşya, yeni bir tarihi tavize varmaları halinde çok daha iyi durumda olacaklarıdır.²⁷

“Bu gerçekten basitleştirilmiş özetle yukarıda anlatılan “sacayağın” her üç ögesi de bulunmaktadır: gurur (onur), utanç ve güvensizlik. Utanç, normal olarak her zaman olması gerektiği gibi gizlidir. Utanç, askeri yenilgiler, gündeme geldiğinde, yenilgilerin nedenlerinin açıklanışında; “kölelik” döneminin sessizliğe bürünüşünde ya da kahramanlık dönemi olarak sergilenişinde, “ötekinin” aşağı gösterilişinde sezilebilir.

²⁶ Milas, *Daha İyi Türk Yunan...*, ss. 21- 23

²⁷ Kostas İfantis, “Yunan – Türk Yakınlaşmasının Yansımaları: Yunanistan’ın İlişkilendirme Stratejisinin Sistemsel Gereklilikleri”, *Türkiye – Yunanistan Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar*, Der: Birgül Demirtaş Coşkun, Ankara , Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, , 2002, s. 102

Türk tarafı bu yaklaşımın karşı yanını oluşturan bir tarih oluşturdu.. Türk tarih yazıcılığına göre geçmiş, Yunan'ın kabul ettiği geçmişten, ama genel olarak Batı'daki (Hıristiyan) tarih yazımından çok farklıdır... ”²⁸

- A) Antik Yunanlılarla çağdaş Yunanlılar bütünüyle farklı halklardır.
- B) 1930'larda resmi çevrelerce benimsenen radikal bir tez geliştirildi. Buna göre hemen bütün dünya halkları Türk kökenli sayılıyordu; dolayısıyla Antik Yunanlılar bile Türk olarak sunuldu. Bu tezin bazı kalıntılarına ara sıra Türk tarih yazımında rastlanmaktadır.
- C) İyon uygarlığı Yunan değil “Anadolulu”dur.
- D) Bizans devleti ve uygarlığı Yunan değil “Doğu Roma”dır.
- E) (Kimi zaman) Osmanlılar Türk değil çok –uluslu bir imparatorluğun yurttaşlarıdır; bundan dolayı bugünkü Türkler bu imparatorluğun geçmişinden “sorumlu” değildirler.
- F) (Genellikle) Osmanlılar Türk'tü ve bu Türk devleti kontrol ettiği uluslara karşı çok alicenap ve hoşgörülüydü.
- G) Yunanlılar Osmanlı yönetimi altında mutlu yaşadılar ama (nankörlükleri ya da Batı'nın teşviki yüzünden) ayaklandılar.
- H) Çağdaş Yunanlılar Türk topraklarına karşı yayılcı bir politika izlediler; Türk ve Müslüman halkları ezdiler.
- I) Yunanlılar Türklere “barbarlık” yakıştırarak Türkleri aşağılamak istemekte ve Türklerin uygar olmadıklarını ileri sürmektedirler.
- J) “Karşı tarafın” bugünkü kötü niyeti, Yunanlıların Batı Trakya'daki Türk azınlığa ve Kıbrıs'taki Türk cemaate karşı davranışları ve son yıllarda Türk aleyhtarı tutumu anımsatılarak kanıtlanmaktadır.²⁹

Yunan Hükümetinin politikasının altında yatan temel varsayım, Türkiye'nin AB'yle ilişkilerini geliştirebilmek için önüne sürülen şartları kabul edeceği yönündedir.

Başbakan Simitis ve Dışişleri Bakanı Papandreu'nun başını çektiği Türkiye'yle yakınlaşma politikasına yönelik, hem hükümetin içinden, hem de dışından eleştiriler gelmeye devam etmektedir. İktidardaki Yeni Demokrasi Partisi muhalefette olduğu dönemlerde

²⁸ Milas, *Daha İyi Türk Yunan...*, ss. 21- 23

²⁹ Milas, *Daha İyi Türk Yunan...*, ss. 21 - 23

bugünün Başbakanı Konstandinos Karamanlis aracılığıyla, hükümeti Türkiye'ye tek taraflı tavizler vermekle, geri çekilmekle ve Ankara'nın politikalarına karşılık vermemekle suçlamaktadır.

Simitis Hükümetini tansiyonu yükseltmeye teşvik eden en önemli dinamik, Yunan siyasi çevrelerinde ve kamuoyunda hükümetin Türkiye'yle yakınlaşma politikasına yönelik, yoğunluğu giderek artan şüpheler olmuştur. Yunan kamuoyunda, hükümetin Türkiye'nin AB üyesi olmasını kabul ederek fazla ödün verdiği, bunun karşılığında Yunanistan'ın yeterince ödüllendirilmediği kanaatinin mevcut olduğu anlaşılmaktadır.³⁰

“Gerek Türkiye, gerek Yunanistan, aralarında yakın ve samimi işbirliğine dayanan ilişkiler olmasında milli menfaatleri bulunan iki memleketdir. Aralarının bozuk olmasından, çatışmalarından, rekabete girişmelerinden istifade edecek olanlar kendileri değil başkalarıdır.

*“ ...Bütün mesele, zafer kazanmak veya hezimete uğratmak gibi büyük sözleri bir kenara bırakıp, her iki tarafın hak ve hukukunu dengeli bir şekilde koruyan formüller üzerinde anlaşmaya varmak için oturup konuşmak ve müzakere etmekten ve böylece gerileme devresine girmiş dostluğu tekrar canlandırıp yaşatmayı samimi olarak istemekten ibarettir. Eğer ortak arzu varsa bu kabildir”.*³¹

Türkiye ile Yunanistan'daki azınlıklar konusu ele alınırken, göz önünde tutulacak ilk husus, azınlıkların yaşayışı konusundaki Yunanistan'ın bu sınırsız tecrübesi ile Türklerin bu sonsuz bilgisizliğidir. Yunanlıların tecrübesi, Türk azınlığını temessül etmek veya kaçtırmak istikametinde onların eline her türlü kolaylığı verirken, Türklerin bilgisizliği, onları, kendilerini koruyabilecek imkanları kullanamaz durumda bırakmıştır... hayatının hiçbir döneminde azınlık haline düşmemiş bu Türk toplulukları, bu yeni hayatına, azınlığın nasıl organize olup yaşayabileceği konusunda her hangi bir tecrübesi olmadan ve tamamen hazırlıksız şekilde başlamıştır.³²

³⁰ Birgül Demirtaş – Coşkun, “Ankara – Atina Hattında Son Gelişmeler: “ Türk – Yunan Baharı”nın Sonu mu?” , *Stratejik Analiz*, Cilt: I , Sayı: 8 , Aralık 2000, ss. 29 -31

³¹ Kâmuran Gürün, *Bükreş-Paris-Atina Büyükelçilik Anıları*, İstanbul, Milliyet Yayınları, Kasım 1994, s. 165

³² a.g.e., s. 199

Çok sayıda uluslararası sözleşmenin tarafı durumundaki Türkiye, üyesi bulunduğu uluslararası kuruluşlarca üretilen insan hakları belgelerinin azınlıklara ilişkin maddelerine çekince koymuş, salt azınlıkları konu alan belgelere ise taraf olmamıştır. Kasım 1989'da BM Genel Kurulunca kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni 1995 yılında onaylayan Türkiye, Sözleşme'nin azınlık mensubu çocukların dil ve eğitim haklarıyla ilgili 17, 29 ve 30. maddelerine çekince koymuştur. Türkiye, Avrupa Konseyi'nin Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşmesi ile Bölgesel veya Azınlık Dilleri Avrupa Şartı'nı onaylamamıştır.³³

Türkiye'nin yaptığı ilk azınlık anlaşması, Balkan Harbinden sonra imzaladığı 14 Kasım 1913 tarihli Atina Anlaşmasıdır.³⁴

Selçuklu devletinden Osmanlı İmparatorluğuna ve Türkiye Cumhuriyeti'ne dek azınlık ve halklar sürekli baskıya uğramış, kimlikleri yadsınmış ya da asimile edilmek istenmiştir. Ulus – devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'ne ise bu coğrafyada yaşayan pek çok halk – Türk, Kürt, Laz, Gürcü, Çerkes gibi- Türk kimliği içerisinde eritilmek istenmiş ve baskılara uğramıştır.³⁵ Bunun yanında Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türkiye Cumhuriyeti'nin azınlıklar konusunda sonsuz hoşgörü içerisinde olduğunu savunanlar da az değildir. Her iki görüşün de kendilerine göre haklılık payları vardır. Ancak Osmanlı İmparatorluğu'nun azınlıklara sağlamış olduğu hoşgörü sonucunda cevap olarak ihanet görmesi Türkiye'nin bu konulara daha itinalı yaklaşmasını doğurmuştur. Bütün bunlara rağmen Türkiye Cumhuriyeti azınlıklar konusunda, birçok bakımdan ve pek çok Avrupa ülkesinden daha da ileridedir.

Yunanistan'a baktığımız zaman ise; İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ve 1991 yılı başlarına kadar, Yunanistan'ın izlediği azınlık politikası gerek yurt içindeki tutumu gerekse dışa dönük davranışlarıyla azınlık aleyhtarlığıyla tanınır... bu politikanın ana özelliği İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasındaki yılların pratiğine bağlı kalmasıdır. Modası geçmiş hukuksal yada hukuk görünümlü kalıntılar arkasına sığınıp Avrupa'daki gelişmeleri izlemek istememiş yada bunu becerememiştir.³⁶

³³ İnanç, *Uluslararası Belgelerde...*, ss. 45 - 46

³⁴ Gürün, *Bükreş-Paris...*, s.199

³⁵ Erol Anar, *Öte Kıyıda Yaşayanlar*, İstanbul, Belge Yayınları, Ocak 1997, ss. 38-39

³⁶ Alexis Heraclides, *Yunanistan ve Doğudan Gelen Tehlike Türkiye*, Çevirenler: Mihalis Vasilyadis – Herkül Milas, İstanbul, İletişim Yayınları, 2. Baskı, 2003, s.296

Yunanistan'ın azınlıklar konusundaki olumsuz tutumunun önemli bir nedeni bu azınlıkların, Yunanistan'la sorunları olan akraba-devletlerinin bulunmasıdır. Gerçekten de Yunanistan'ın Arnavutluk, Makedonya, Bulgaristan ve Türkiye ile birtakım sorunları vardır. O nedenle Yunanistan azınlıkları ciddi bir güvenlik sorunu olarak görmekte, ülkenin toprak bütünlüğü ve ulusal kimliği açısından tehdit unsuru kabul etmektedir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan işgal ve sonrasındaki iç savaş (1946-49) nedeniyle ülke bütünlüğünün tehlikeye girmesi, sınır bölgelerinde yerleşmiş olan azınlıklar konusundaki hassasiyetini daha da arttırmıştır.³⁷

Bir diğer neden ise, Müslümanların, bazılarının stratejik değere sahip olduğu düşünülen birkaç bölgede yoğunlaşmalarıdır. Bu durum sadece Yunanistan'ın değil; Balkan hükümetlerinin tutumlarını da etkilemiştir. Balkan hükümetlerinin kuşularını haklı çıkaracak herhangi bir kanıt olmamasına rağmen, bu yönetimler Müslümanları olası sorun kaynağı olarak görme eğilimindeydiler. Bu nedenle Sırp hükümeti, Kosova Arnavutlarını Kosova'nın Arnavutluk'a ilhakı için planlar yapmakla suçlarken; Yunanistan ve Bulgaristan hükümetleri de Müslüman Türkleri, Türkiye'nin karşılık vermesine neden olacak ve Kıbrıs'ta olduğu gibi müdahalesine yol açacak kışkırtıcı eylemlere girişmeyi istemekle suçlamışlardır.³⁸

“...azınlıklar ülkenin toprak bütünlüğü açısından tehlikeli sayılmaktadır, ve azınlık sınır bölgesine daha yakın bulunduğundan Yunanistan'da bu daha inandırıcı görünmektedir. Müslüman (Türk) azınlığı “ Truva atı” , “ beşinci kol” , “ düşman ajanı” , Kıbrıs örneği askeri bir girişim için “ Türk yayılcılığının” ileri karakolu ve bahanesi sayılmaktadır... Toplu kimlik olarak “ Türk” kelimesi bile bu tehdidin canlı örneği sayılmaktadır. Batı Trakya Müslümanlarının kendilerini Türk olarak nitelediklerinde Yunan tarafında görülen isteri nöbetinin nedeni de budur.

Diğer taraftan Türkiye için İstanbul Rumları, “ Türk milli bilincine çakılan bir çivi ve yeni Türk – Kemalist toplumunda habis bir ur, Patrikhaneye birlikte, sonradan “ emperyalist saldırgan savaş” a dönüşerek ve Anadolu'nun içlerine kadar varan Megali İdea'nın ve Yunan yayılcılığı /

³⁷ Kurubaş, *Asimilasyondan...*, ss. 294 - 295

³⁸ Kemal H. Karpat, *Balkanlar'da Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk*, Çev: Recep Boztemur, Ankara, İmge Kitabevi, Nisan 2004, s. 300

*irredantizminin kalıntısıdır. Bu tutum, azınlıklara karşı hoşgörülü olan ve Rumları ekonomik ve kültür yönünden imparatorluğun en ileri milleti kılan Osmanlı İmparatorluğu'na karşı tam bir nankörlük sayılmaktadır".*³⁹

Bugün, Yunanistan'daki Türk azınlık söz konusu olduğu zaman, müracaat edilebilecek ilk iki anlaşma, Atina Anlaşması ile, Yunanlılara ait Sevres Anlaşması olmaktadır. Bunlara uymayıp, rahatlıkla Lozan Antlaşmasını uygulamamak gibi sayılmalıdır.⁴⁰

Bu konuda 1980'li yıllarda Fransız basının yazdıklarına baktığımız zaman ;

*"Le Monde, Batı Trakya'daki Türk azınlığın iki ülke arasında mutad bir sürtüşme kaynağı olduğunu belirtirken (28 Ağustos 1991); Liberation; ,ayırımı olarak nitelenen önlemlere misilleme olarak, her iki tarafın da aman içinde dişe diş kuralına başvurmadan çekinmediğini yazmaktadır (28 Ağustos 1991). Dolayısıyla sonuç olarak bu iki gazetenin yazdıklarından azınlık konusunda her iki ülkenin de pek temiz bir sicile sahip olmadığı yönünde bir izlenim edinilmektedir. Oysa temel hak ve özgürlükler açısından daha ziyade Batı Trakya'daki Türk azınlığın baskı altında olduğu bir gerçektir".*⁴¹

Azınlıklar konusu başlı başına bir tez konusudur. Bizim araştırmamızla çok yakından ilgili olduğu için önemli noktalarına değinilmiştir. İkinci bölüme geçmeden önce bu hassas konunun çözümüne dair birkaç söz söylenecektir.

Bu konunun çözüm çerçevesi kesinlikle şu dört esasa dayanmalıdır: Ülkesel bütünlüğün korunması, demokrasinin geliştirilmesi, farklılıkların korunması ve toplumsal etkileşimin sürdürülmesi, hatta güçlendirilmesi. Tabii bunlara bir de gelir dağılımında eşitlik ve ekonomik refahın artması gibi çok önemli altyapısal bir esas da eklenmelidir.⁴² Baskın Oran ise azınlıklar ile ilgili olarak çözüm arayışında, *"devletin özel gruplara bir takım haklar tanıması dışında yada bunun yerine bütün vatandaşlarına kendi kültür ve kimliklerini koruma, geliştirme yönünde özgürlükler tanınmalıdır"*⁴³ diyor. Yani devlet istisnasız bütün

³⁹ Heraclides, *Yunanistan ve...*, s. 294

⁴⁰ Gürün, *Bükreş- Paris...*, s. 200

⁴¹ Ercüment Tezcan, "Fransız Basınında 1980'li Yıllardaki Türk Yunan İlişkileri", *Türkiye – Yunanistan Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar*, Derleyen: Birgül Demirtaş Coşkun, Ankara, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2002, s. 162

⁴² Kurubaş, *Asimilasyondan...*, s. 111

⁴³ Baskın Oran, *Türkiye'de Azınlıklar*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2004, s. 44

vatandaşlarını eşit ve kendisinden olarak görmeli ve “öteki” olarak nitelendirmemelidir. Bu durumda azınlığın pek de iyi yerde olmayan durumu da düzelmiş olacaktır.

Günümüzde hakim olan yurttaşlık anlayışı; siyasi, ekonomik ve kültürel düzeylerde tam ve eşit haklara sahip yurttaşlık rejimini esas almaktadır. Avrupa Birliği üyesi olan Yunanistan’ı ve Avrupa Birliği aday üyesi olan Türkiye’yi yönetenlerden farklılıkları tehdit olarak değil kültürel bir zenginlik olarak kabul etmelerini, çok kültürlü anayasal yurttaşlık kavramının hayata geçirilmesini, bir hakkın teslimini istemekten daha doğal bir şey olamaz.⁴⁴

84 yıl sonra artık zamanımızın azınlık anlayışı şudur: “Kendini çoğunluktan farklı hisseden ve bu farklılığı kimliğinin vazgeçilmez ögesi sayan herkes. ...Olay Lozan zamanındaki gibi değil. O zamanki usul, azınlıklara uluslararası garanti altında özel haklar / statü tanımaktı; bizim gayrimüslimlerin şimdiki durumu gibi. Günümüzdeki usul ise, azınlıkların eşit (ama, gerçekten eşit) olmalarını yani çoğunluk nelerden yararlanıyorsa onlardan tam yararlanmalarını sağlamak... Peki, bu tür isteklere hangi noktada dur denecek? Cevap: Ülkedeki etnik ve dinsel gruplardan bir veya birkaçını diğerinin üzerine çıkartmaya kalkışacak herhangi bir durumda!⁴⁵

Tarih göstermiştir ki, ne ulus-devletler farklılıkları baskıcı ve asimilasyonist yöntemlerle ortadan kaldırmakta, ne azınlıklar ayrılıkçı hareketlerle rahata kavuşabilmekte ne de uluslararası topluluk azınlıkları yok sayarak uluslararası barış ve istikrarı sağlayabilmektedir. Tüm bunlarla birlikte azınlıkların korunması çabası, devletlerin azınlıkları gettolaştırma, ayrıma tabi tutma ve dış politikanın bir aracı olarak kullanma anlayışından beslenmemelidir. Bu nedenle de hem uluslararası topluluk devletlere, hem devletler azınlıklara, hem de azınlıklar devletlere güven vermeli, birbirlerinin hassasiyetlerini olumsuz etkileyecek tavır ve taleplerden kaçınmalıdır. Böylece, hem azınlıklar devleti parçalayacak veya istikrarsızlaştıracak eylemlere girişmeyecek, hem devlet azınlıkları potansiyel bir tehdit olarak görmeyecek hem de devletler azınlıkları dış politikalarında istediklerinde kullandıkları istediklerinde bir kenara attıkları bir araç olarak kullanamayacaktır.⁴⁶

⁴⁴4 Aralık 2004 tarihinde LMV ve KEMO’nun Gümölcine’de düzenlediği Azınlık Eğitimi, Yurttaşlık Yolunda Konferansı, LMV Başkanı Ümit İşler’in yaptığı konuşmadan.

⁴⁵ Baskın Oran, “Asli Kurucu unsur ve Azınlık”, Birgün, 15 / 10 / 2004

⁴⁶Kurubaş, *Asimilasyondan...*, s.311

İKİNCİ BÖLÜM

LOZAN TARTIŞMALARI

Hukuk belgeleri ve antlaşmalar, ülkeler arasındaki siyasi ilişkilerin devamlılık ve meşruiyet kazanmasını sağlayan yazılı ve bağlayıcı belgelerdir. Bunlar, barış süreci içinde tarafların girişimi ve istekleri doğrultusunda ortaya çıkan uygulamaların yazılı bir ifadesi olabileceği kadar, savaş ve mücadele sonunda kazanılan durumlara süreklilik kazandırılmasında uygulanan yöntem ve belgeler de olabilir.

Aynen özel şahıslar arasında varılan anlaşmaların bir sözleşme ile belgelenmesi gibi, ülkeler arası antlaşmaların da süreklilik ve geçerlilik kazanması için milletlerarası hukuki belgelere yani siyasi antlaşmalara, sözleşme ve protokollere ihtiyaç vardır. Bu belgeler, uluslararası ilişkilerin bir hukuk çerçevesi içinde belirli bir düzene sokulmasını sağlamak ve onlara süreklilik kazandırmak amacını gütmektedir.⁴⁷

Lozan Konferansı İsviçre'nin Lozan şehrinde bir tarafta Türkiye ve diğer tarafta İngiltere, İtalya, Fransa, Japonya, Yunanistan, Romanya ve Sırp-Hırvat-Sloven (Yugoslavya) olmak üzere aylarca devam etmiş ve bir ara kesilerek iki safhada tamamlanmıştır. 20 Kasım 1922'de başlayan Konferansın müzakereleri 4 Şubat 1923'te kesilerek 23 Nisan 1923'te tekrar başladı ve Temmuz 1923'te sona erdi.⁴⁸

“Lozan Barış Konferansı 20 Kasım 1922 Salı günü saat 16:00'da İsviçre'nin Lozan şehrinin meşhur "MONT BENON" gazinosunun salonunda başlamıştır.

Açılış konuşmasını İsviçre konfederasyonu başkanı Mösyö HAAB yapmıştır. Onun ardından o devrin en mağdur insanı olan Büyük Britanya İmparatorluğu Dışişleri Bakanı Lord Curzon söz almış. Her zamanki empoze edici fikirlerini beyan etmiş ve konferansın kapanacağı bildirisi, yeni TÜRKİYE CUMHURİYETİ'nin Dışişleri Bakanı ve TÜRK delegasyonu başkanı

⁴⁷ Mughisuddin, “Hukuk Belgeleri ve...”, s. 73

⁴⁸ Kadir Mısıroğlu, *Yunan Mezalimi*, İstanbul, Sebil Yayınevi, 14. Basım, 1992, s. 347

kimsenin ummadığı bir kararlılıkla söz istemiş, kısa ve öz olan nutkunu şu cümle ile bitirmiştir:

"Efendiler, çok ızdırap çektik, çok kan akıttık, bütün milletler gibi hürriyet ve istiklal istiyoruz..." sözü konferansın açılışını takip etmek için katılanların üzerinde soğuk duş gibi gelmiştir.

İsmet paşa nutkunu bitirdiği zaman bütün salon susmuştur. Yalnız İtalya delegasyonu başkanı sinyör Mussolini ayağa kalkıp alkışlamıştır.

LOZAN barış görüşmeleri çok sert ve çekişmeli olmuştur. Delegeler hükümetleri ile istişare etmek üzere bir ara vermişler. Bu ara için bir çok fikirler beyan edilmektedir.

Her zaman söylediğimiz bir sözü bir defa daha bugünde tekrarlayalım. LOZAN barış antlaşması gerek Batı Trakya Türkleri için gerek dünya ulusları için değişmeyen bir senettir.

Dünya tarihinde bu kadar uzun ve hiç eksiksiz uygulanan (ufak tefek uygulama eksikleri hariç) başka bir antlaşma mevcut değildir.

24 Temmuz 1923'te imzalanan LOZAN Barış Antlaşması TÜRKİYE CUMHURİYETİ'nin bugünkü sınırlarını ve varlığını tescil etmiştir.

Yunan ulusuna da bugünkü sınırları içinde huzur içinde yaşamasını sağlamıştır".⁴⁹

Lozan Anlaşması, sadece bir barış anlaşması olmaktan öte adeta bir hesaplaşma biçiminde gelişmiştir. Bu hesaplaşma yeni bağımsızlığını kazanmış olan bir devletin eskiden kalma hesaplarının döküldüğü bir masayı ifade etmektedir. Nitekim masa Lozan'a katılan devletler ele alınıp incelendiğinde, Anadolu içinde doğrudan mücadele edilen Yunanlılar dışında Birinci Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı İmparatorluğunu yenen devletlerin

⁴⁹ Rıza Kırıldökme, "83.Yılında Lozan" , Gündem, 28.07.2006

tamamıyla masaya oturmak durumunda kalmıştır. Lozan’da Türkiye kendisini yeni bir devlet olarak ifade etmeye çalıştıysa da, devamlı olarak Osmanlı’nın mirasçısı olarak görülmek istenmiştir. Yeni bir ülkenin doğmak üzere olduğunu kabul etmek, Osmanlı İmparatorluğundan en son bağımsızlığını kazanan bir devlet olarak bakmak yerine, Türkiye’ye Osmanlı İmparatorluğu’nun devamı gözüyle bakılmıştır. Böylece Lozan görüşmeleri için taraflar masa başında buluştuklarında da yine Türkiye’nin önüne eski imparatorluğun tasfiye davalarını getirmişlerdir.⁵⁰

Lozan Antlaşması, bağımsızlık hareketini tamamlamış olan genç Türkiye Cumhuriyeti’nin uluslararası ortamda tanınmasını ifade etmektedir.⁵¹

Lozan konusunda yapılan tartışmalardan biri de Lozan’ın okunması noktasında ortaya çıkmaktadır. Bu tartışma genellikle antlaşmanın 37-45. maddeleri için geçerlidir. Bu maddelerde azınlık hakları düzenlenmiştir ve uygulama gayrimüslimlere haklar tanımıştır. Üstelik bu istek Türk tarafından gelmiştir. Gayrimüslim derken hangi cemaatlerin anlaşılacağı konusu hala devam etmektedir. Baskın Oran, gayrimüslim azınlıklarla sadece Rum, Ermeni ve Musevi cemaatlerinin anlaşıldığını, oysa Lozan Antlaşması’nda ismiyle anılan bir azınlık cemaati olmadığını ve ayrıca Türkiye’de Süryaniler, Keldaniler gibi diğer gayrimüslim azınlıkların bu haklardan yararlandırılmadığını söylemektedir.⁵²

*“...birçok yerde ve kişi tarafından ifade edildiğinin aksine; Lausanne’da azınlık tanımı, dönemin diğer azınlık koruma antlaşmalarındaki “soy” ve “dil” ölçütlerini bertaraf ederek yalnızca “din” ölçütünü almış değildir. Lausanne’da din ölçütü de reddedilmiş, yalnızca “gayrimüslim” ölçütü kabul edilmiştir. “Din azınlıkları” kabul edilmiş olsaydı...Aleviler de azınlık olacak ve uluslararası garanti kapsamına gireceklerdi”.*⁵³

Lozan Antlaşması’nda, Yunanistan’daki “ Müslüman” veya Türkiye’deki “Müslüman olmayan” azınlıklardan bahsedilişi, münhasıran Türk delegasyonunun ısrarı sonucudur. Yunan Delegesi M. Venizelos’un, 19 Aralık 1922 tarihli oturumda bu kısıtlamaya karşı çıktığı, asıl güvence altına alınması gereken hususun, bir ulusal topluluktan olma hakkı

⁵⁰ Ürer, *Azınlıklar ve...*, s. 197

⁵¹ a.g.e

⁵² Oran, *Küreselleşme ve...*, ss.155 - 156

⁵³ a.g.e., s. 154

olduğunu belirterek, “azınlıkların kökenine ve bir başka devletle hıusımlıklarına ilişkin bilinçlerinin, özellikle, azınlıklara, ulusal tarihlerini içten yakınlık duygularıyla düşünmek olanağının sağlanması önemli olduğunu” belirttiği Lozan zabıtlarında yer alır.⁵⁴

Türk heyetinin ısrarla savunduğu “Gayrimüslim Azınlıklar” kavramı yerine; sadece “Azınlıklar” kavramı kabul edilmiş olsaydı, Türkiye’nin parçalanmasından çıkarıman devletler her fırsatta Müslüman olan Kürt, Laz, Çerkez vs. haklarının gasp edildiğini, antlaşmalarda belirtilen hakların verilmesini, tarihte olduğu gibi bugün de gündeme getireceklerdi.⁵⁵

Lozan görüşmelerinde Türkiye’nin çabası sorunları konferans diplomasisinden çıkarıp, ikili görüşmelere dönüşmesini sağlamaktır. O nedenle konferans sürecinde tartışmalı olan sorunlarda izlenen strateji, sorunları ilgili devletle ikili müzakereler aracılığıyla çözmektir. Aksi takdirde Türkiye herhangi bir uzlaşmazlıkta devrin büyük güçleri ile karşı karşıya kalabilecekti.⁵⁶

Lozan Yunanistan için de Megali İdea’nın (Büyük Düş) sona erdiği bir anlaşma olmuştur. “1830 ile 1923 yılları arasındaki dönemde Bizans’ın canlanması olarak kabul edilen “Megali İdea” ülküsü, temelde Yunanistan’ın yayılmacı politikasından başka bir şey değildir. “Yunanistan’ın Megali İdea düşüncesinin temelini “irredentist” politika oluşturur. Yani başka devletlerin egemenliği altında yaşayan Yunan ırkından olan veya Yunanca konuşan yerlerin geri alınmasıdır”.⁵⁷

Yunanlılar kendilerini aslında Doğu Roma İmparatorluğu olan Bizansın varisi sayarlar. Gerçi Bizans halkı içinde Grekler de vardı, fakat Bizans Yunan demek değildir. Türkler Anadolu’yu ve İstanbul’u Yunanlılardan, Greklerden değil, Bizanstan almışlardır. Buna rağmen Yunanlılar kendilerine ait olmayan bir mirasın davacılarıdır. Türkler olmasaydı Bizanstan sonra bu bölgeye kendilerinin hakim olacağını zanneder ve hayıflanırlar. Bu zan ve hayıf onları kolaylıkla Megalo ideaya, Türk düşmanlığına götürmüştür. Netice olarak

⁵⁴ Gürün, *Bükreş-Paris...*, ss. 200 - 201

⁵⁵ Eyüp Kaptan, *Lozan Konferansı’nda Azınlıklar Sorunu*, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi, 2002 , s. 183

⁵⁶ Ürer, *Azınlıklar ve...*, s. 198

⁵⁷ Hasan B. Dilan, “ Türk –Yunan İlişkilerinde İstikrar Döneminin Kurulması” , *Balkan Araştırmaları*, Cilt: I, Sayı: I, Nisan 1998, Edirne, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Merkezi Yayınları, s.137

Yunanlılar kendilerini Türklerle aralarında daimi bir *hayat sahası* mücadelesi olduğu fikrine kaptırmış ve açık veya kapalı bu mücadelenin içine girmişlerdir.

Hayat sahası fikrinden başka Yunanlıları tahrik eden ikinci bir unsur da asırlarca Osmanlı işgali altında kalmanın verdiği efendiye karşı duyulan kindir. Bu kin de tamamıyla haksızdır. Çünkü Osmanlı hiçbir zaman gaddar bir efendi olamamış, kelimenin tam manasıyla efendi bir efendi, çelebi bir efendi olmuştur...Fakat buna karşılık Türkün gördüğü sadece düşmanlık olmuştur".⁵⁸

Hükümet, Lozan'a gidecek olan delege kuruluna yola çıkmadan önce bakanlar kurulu kararıyla 14 maddelik bir talimatlar listesi vermiştir. Bu talimatların 9. maddesi azınlıklar konusuna değinmekte ve azınlıklar konusunda esas mübadeledir denmektedir.⁵⁹

Lozan Antlaşması'nda yer alan " Ekalliyetlerin Korunması" veya "Azınlıkların Korunması" başlığı altındaki III.Bölüm'ü oluşturan 37-44.maddelerin görüşülmesi aşamasında, alt komisyonu başlangıçta en çok uğraştıran konu, azınlıklar kavramının tanımlanması olmuştur. Bu tartışmalar, antlaşmanın bu bölümü ile ilgili uygulamaları ve yükümlülükleri doğrudan etkileyecek çapta olduğu için, yer alan maddeler kadar önemlidir.⁶⁰

Bu noktada devreye konumuz olan Batı Trakya Müslüman – Türk Azınlığı girmektedir. Batı Trakya'nın durumu tamamen başkadır. Lozan'da ahali mübadelesi konusu düşünülürken, Batı Trakya'nın ne olacağı karara bağlanmış değildi. Türkiye, bu bölgede, Misak-ı Milli'de öngörüldüğü şekilde bir plebisit yapılmasını istemekteydi. İngilizler buna şiddetle karşı çıkmakta ve Lord Curzon, 25 Kasım 1923 günü açıkça "*Böyle bir plebisit Türklerin bölgede çoğunlukta olduklarını gösterebilecektir...ileride buraların yeniden alabilmesi için Türkiye'ye bir şans tanınması sağlanmış olabilecektir. Müttefikler, Türkiye'ye böyle bir hak tanıma eğiliminde değildirler*" demektedir.⁶¹

⁵⁸ Muharrem Ergin, *Türkiye'nin Bugünkü Meseleleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Seri:1 Sayı: A.9, İlaveli, 4. Baskı, 1988, s. 65

⁵⁹ Ürer, *Azınlıklar...*, s. 220

⁶⁰ Kaptan, *Lozan...*, s. 45

⁶¹ Gürün, *Bükreş – Paris...*, s. 202

*“ ...Batı Trakya, burasının istikbalinin ne olacağı kararlaştırılmadığı için, 30 Ocak 1923 günü imzalanan, Ahali Mübadelesi anlaşmasında, mübadele dışı kalacak bölge olarak gösterilmiştir. Yani, hiçbir şekilde İstanbul'a bir karşılık oluşturması üzerinde durulmamıştır”.*⁶²

Bugün yapılan tartışmaların en önemli noktasını Batı Trakya azınlığının milli kimliği oluşturmaktadır. Yunanistan Batı Trakya'daki azınlığa “Türk” dememektedir. Türk olsa bile bunların çok az sayıda olduğunu ve sadece Gümülcine'de bulunduğunu söylemektedir. Halbuki, “ ...Yunanistan'daki Müslüman azınlık hakkında Türkiye'ye söz hakkı verilmiş olması, bu azınlığın Türk olduğunu göstermeye yeter”.⁶³

Diyalog Yayınları tarafından 7 Mayıs 2007 Pazartesi günü Gümülcine'deki Chris & Eve otelinde gerçekleşen “Lozan Barış Konferansı'nda Batı Trakya Türkleri ve İstanbul Rumları” konulu konferansta konuşan, Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı Prof. Dr. Hasan B. Dilan da yaptığı konuşmada, “*Lozan Barış Antlaşması'nun bir bütün olarak ele alınması gerekir, Lozan Antlaşması'nın orijinal Fransızca metninde Batı Trakya'da Müslüman Türk azınlıktan bahsediliyor. Bir antlaşma sadece maddelerden ibaret değildir. Anlaşma bütün tutanaklarıyla bir bütündür. Aradan işinize gelmeyen birkaç yaprak çıkarıp yorum yapamazsınız*” demiştir.

*“Bir konferansın resmi zabıtları, muahede (sözleşme) maddeleri her şeyi ifade etmez. İşlerin o kadar içyüzleri var ki, onlar neler olmuştur, gösterir. İşte Lozan'ı iyi anlamak, bizden neler istemişler, biz bunları nasıl red ve def etmişiz, muahede ne hale gelmiştir, orada neler olmuştur, bilmek için muahedenameyi, zabıtnameyi okumakla beraber, benim bu yazdığım hatıratın Lozan bahsindeki hususi müzakereleri ve işin iç yüzünü, keza her mes'ele için bize verdikleri projeleri, bizim mukabil projelerimizi, inkitadan(kesinti) evvel bize imza ettirmek istedikleri muahede müsveddesini okumak, mukayese etmek lâzımdır”.*⁶⁴

⁶² a.g.e., s.202

⁶³ a.g.e. s. 201

⁶⁴ Rıza Nur, Lozan Hatıraları, İstanbul ,Boğaziçi Yayınları, 3. Basım, , 1992, s.5

Antlaşma ve sözleşme tutanakları (minutes) ve açıklama mektupları da antlaşmaların kendileri kadar büyük önem taşımaktadır. Bir yazılı sonuç metninin içine her şey konulamaz veya her husus ve gerekçe yerleştirilemez. Sebep ve gerekçeler değil, uzun tartışmalar neticesinde o günün şartları ve anlamı içinde kabul edilen sonuçlar madde olarak yazılır. Bu sebeple, yıllar sonra çıkabilecek anlaşmazlıkların önlenmesinde veya doğru yorum ve uygulamaların gerçekleştirilmesinde bu antlaşma tutanaklarının çok büyük önemi vardır.⁶⁵

ABD'nin Atina Büyükelçiliği Elçi Müsteşarı Thomas Countryman da yaptığı açıklamada: *“Bizim değerlendirmemize göre, Kuzey Yunanistan'daki Müslüman Yunanlı vatandaşların çoğu etnik açıdan Türk'tür. Türk ailelerden gelmekte ve Türkçe konuşmaktadırlar, dolayısıyla biz onları Türk olarak görmekteyiz...”* demiştir.⁶⁶

Ayrıca, daha sonra değineceğimiz gibi, yıllarca yasak bölge olarak kalmış olan Meriç (Evros) yada halk diliyle SEÇEK bölgesinde 500 kişi üzerinde yaptığımız anketin sonuçları da bu yönde neticelenmiştir. Örneğin “Kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?” sorusuna ankete katılanların % 55'i Müslüman – Türk olarak cevap vermiştir.

Bütün bunlara rağmen, yapılmak istenen hep azınlığın bölünmesini sağlamak olmuştur. Bir taraftan “Müslüman Azınlık” ifadesi kullanılmakta, diğer taraftan azınlık, ırk (?) olarak çeşitli guruplara ayrılmaya çalışılmaktadır. Lozan Barış Antlaşması'na göre İstanbul'daki “Gayr-i Müslim” olan azınlığı “Elliniki Meionotita (Rum Azınlığı) olarak, Batı Trakya'daki Azınlığı Lozan Barış Antlaşmasına göre “Müslüman Azınlık” hatta Lozan barış Antlaşması'nın Yunanca çevirisinde “Müslüman Azınlıklar” olarak ifade etmeleri bir çifte standardı ortaya koymaktadır.⁶⁷

Lozan'da verdiği söze rağmen, ne var ki “ Daima hilekâr”lığı ile tanınan Yunanistan, Batı Trakya ile ilgili olarak da akidlerine bağlı kalmamış, Megalo İdea emeline uygun olarak “Türkleri imha” siyasetini Batı Trakya'da da sürdürmeye devam etmiştir.⁶⁸

⁶⁵ Mughisuddin, “ Hukuk Belgeleri...” , s. 96

⁶⁶ Vasiliki Siuti, “ABD'den Peşkeş”, Elefterotipia , 5 Kasım 2006

⁶⁷ Tsitselikis Konstantinos, D. Hristopoulos, *To Mionotiko Fenomeno Stin Ellada, Mia Simvoli Ton Koinonoikon Epistimon*, Atina, Kritiki Yayınları, 1997, s. 451

⁶⁸ Süleyman Kocabaş, *Tarihte ve Günümüzde Türk – Yunan Mücadelesi*, İstanbul Bayrak Yayıncılık, Ekim 1984, s. 239

Son yıllarda Yunanlı politikacıların bazılarının da artık azınlığı Türk olarak adlandırmaya başlamaları bu konuda yol alındığını göstermektedir. Örneğin Yorgo Papandreu 1990'lı yıllarda bölgeye yaptığı ziyaretlerden birinde azınlığı Türk olarak tanımlamakta bir sakınca olduğunu görmediğini söylemiştir.

Yüzyıllarca kader birliği yapmış, kız alıp vermiş, ortak gelenek, görenek ve kültüre sahip Batı Trakya Türk-Müslüman azınlığını ayrı ayrı etnik kimliklere bölmek mümkün değildir. Türk'üyle, Yunan'ıyla ortak amacımız Türkiye ve Yunanistan halkları arasında sevgi, dostluk ve barış ortamının gelişmesine katkıda bulunmak, her iki toplumun refah düzeyini yükseltmek için uğraş vermek olmalıdır.⁶⁹

Bununla birlikte Lozan Antlaşması'nı Türkiye açısından bir hezimet olarak görenler de vardır. *“Hakikat ortaya çıkmış ve bugün ızdırabını çekmekte olduğumuz bir çok derdin Lozan'da atılan yanlış adımlara bağlı olduğu anlaşılmıştır. Bu gerçek gün geçtikçe daha da anlaşılacaktır”*.⁷⁰

Erol Manisalı'ya göre ise Batı Lozan'ı tekrar gözden geçirip kurulmuş olan dengeyi değiştirmek istemektedir. Batı'nın “yeniden gözden geçirilen” Türkiye politikasında Lozan, Batı politikalarının önündeki en büyük engel durumuna geliyor. İşte bu nedenle Batı, Lozan'ı fiilen ortadan kaldıracak politikalarını, “koşullar olarak Türkiye'nin önüne koyuyor”.

Batı'nın yeni politikasında Lozan'a yer yok. Türkiye Batı ile ilişkilerini normalleştiremediği sürece Lozan'ı tartışmak zorunda kalacak. İlişkileri normalleştirmenin yolu ise denge politikalarından geçiyor...⁷¹

Lozan çok büyük zorluklar içinde, yeni doğmuş bir ülkenin kazanmış olduğu emsalsiz bir başarıdır. Elbetteki olumsuz yanları, yapılan hataları veya gücün yetmediği hususları olabilir. Lakin nasıl ki azınlıklar konusunda antlaşmaya bir bütün olarak bakıyorsak, bu noktada da öyle bakmak durumundayız. Kaldı ki Türkiye'nin o masadan başarıyla kalktığını söyleyen birçok yabancı bilim adamı ve ünlü siyasetçi vardır. Lozan'ın yenilgi mi yoksa zafer

⁶⁹ 04.12.2004 Cumartesi Günü Gümülüne Belediye Meclis Salonunda gerçekleşen “Yurttaşlık Yolunda-Batı Trakya, İstanbul ve Ege'de Azınlıklar” başlıklı projenin ilk ayağı olan “Azınlıkların Eğitimi” konulu konferans'ta yapılan konuşmaların birinden kaydedilmiştir.

⁷⁰ Mıroğlu, *Yunan...*, s. 350

⁷¹ Erol Manisalı, *Türkiye Avrupa Kışkıncında*, İstanbul, Derin Yayınları, İkinci Basım, 2006, s.49

mi olduğu yerine o gün kazanılmış hakları koruyup kaybetmeme mücadelesi vermek daha anlamlı olacaktır. Antlaşmanın bizi ilgilendiren tarafı da Batı Trakya azınlığının nasıl ifade edildiğiyle ilgilidir. Onun da ne olduğu açıktır. Yoksa sekiz ay sürmüş bir süreci bu kadar kısa tutarak anlatmak imkansızdır.

Lozan Antlaşmasının bizi ilgilendiren ikinci tarafı ise eğitimle ilgili olan maddeleridir. Bu maddeler şoyledir:

Madde: 40 – Müslüman azınlığa mensup olan Yunan uyrukluları, hukuken ve fiilen teki Yunan uyruklulara uygulanan aynı işlem ve aynı güvenceden yararlanacak ve özellikle, masrafları kendilerine ait olmak üzere, her türlü yardımlaşma, dinsel ve toplumsal kuruluşlarını, okul ve öteki eğitim ve ğretim kuruluşlarını kurma, yönetme, denetleme ve buralarda kendi dillerini özgürce kullanma ve dinsel törenlerini yine özgürce yerine getirme hususunda eşit bir hakka sahip olacaklardır.”

Madde: 41 – Genel eğitim konusunda, Yunan Hükümeti, Müslüman vatandaşların önemli bir oranda oturdukları kent ve ilçelerde bu Yunan uyruklu Müslümanların ilkokullarda kendi dileriyle eğitim görmelerini sağlamak için gerekli kolaylığı gösterecektir. Bu hüküm, Yunan hükümetinin adı geçen okullarda Yunan dilinin öğretilmesini zorunlu kılmasına engel olmayacaktır.⁷²

Bu bölümü bitirmeden önce Lozan ncesi Mustafa Kemal’in söylediği şu sözlere yer vermek anlamlı olacaktır: *“İnsaf ve acıma dilenmekle ulus işleri, devlet işleri görülemez. Ulusun ve devletin şerefi ve bağımsızlığı sağlanamaz. İnsaf ve acıma dilenmek gibi bir ilke yoktur. Türk ulusu, Türkiye’nin gelecekteki çocukları bunu bir an bile unutmamalıdırlar”.*⁷³

İşte Mustafa Kemal’in Sevr’in imzalanmasından sonra söylediği bu ifadeler Lozan görüşmelerinde Türkiye’nin yol haritası – kılavuzu olmuştur.

⁷² Salahattin Galip, *Batı Trakya’da Yazabildiklerimden*, İstanbul, Kastaş Yayınevi, 1998, s. 93

⁷³ rer, *Azınlıklar ve...*, s. 206

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BATI TRAKYA

Batı Trakya'dan bahsederken öncelikle Yunanistan'ın coğrafi konumuna değinmek gerekir: “ Yunanistan Batıda Yugoslavya ve Arnavutluk, kuzeyde Bulgaristan, kuzey doğu ve doğuda Türkiye ile hudutları bulunan bir yarım adadır. Bu yarımadanın etrafında bir çok adalar da Yunanlıların elindedir”.⁷⁴

“ Eskiden tüm Batı Trakya Edirne Livasına bağlı idi. Bugün ise üç vilayete ayrılmaktadır. İskeçe (Ksanthi), Gümülcine (Komotini), ve Dedeğaç (Aleksandrupolis). Buraları hakkında en eski bilgiyi Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi ile Kâtip Çelebi'nin Cihannüma'sından öğrenmekteyiz.

Dedeğaç'ın merkezi eskiden Dimetoka-Dimoduka-imiş. Hatta burası Edirne'deki padişah sarayının yapımı sürerken iki yıllığına Osmanlı İmparatorluğunun başşehri olmuştur”.⁷⁵

Toplam 8578 kilometrekarelik dar bir şerit halinde kıyı boyunca uzanan bölge üç ilden oluşmaktadır: En doğuda Evros (Merkezi: Dedeğaç ‘Aleksandrupolis’), ortada Rodop (Merkezi: Gümülcine ‘Komotini’) ve batıda Ksanthi (Merkezi:İskeçe ‘Ksanthi’)...Türk sınırına bitişik olan Evros ilindeki azınlık Türkiye'ye göç etmek zorunda kaldığından, burada çok az azınlık mensubu kalmıştır”.⁷⁶ Bugünkü Edirne sınırına çok yakın olan bu bölgedeki birçok Yunan köyü zamanında Türklerden oluşuyormuş ya da yarı yarıya Türk varmış. Fakat bugün gitseniz bu köylerde tek bir Türk bile bulamazsınız. Araştırılması gereken Türkiye'nin bu duruma neden ve nasıl göz yumduğudur. Kanımca Türkiye o dönemde uyutulmuştur. Komünizm ve Sovyet tehdidi öne sürülerek Yunanistan orada istediğini yapmış ve Türkiye de ses çıkarmamıştır. Kim bilir belki de Türkiye'nin de amacı oradaki Türklerle daha sonra

⁷⁴ Selâhattin Sâlık, *Türk-Yunan İlişkileri Tarihi ve Etniki Eterya*, İstanbul, Kitapçılık Ticaret Ltd. Şirketi Yayınları, Kasım 1968, s. 285

⁷⁵ Abdurrahim Dede, *Rumeli'nde Bırakılanlar (Batı Trakya Türkleri)*, İstanbul, Otağ Matbaası, 1975, s. 9

⁷⁶ Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Ankara, Bilgi Yayınevi, Güncelleştirilmiş İkinci Basım, Ekim 1991, s. 24

uğraşmak zorunda kalmamak için onları bölgeden Türkiye'ye taşımaktı. Eğer böyleyse bu durumun o dönemde yapılmış çok büyük bir yanlış olduğunu söylemek gerekiyor.

Bölgenin denize kadar inen düzlük bölümüne azınlık arasında Ova, burayla Rodop Balkanları arasındaki kısma Yaka, oranın da kuzeyindeki dağlık bölgeye Cebel, ya da daha yaygın deyişle Balkan Kolu adı verilmektedir.⁷⁷

14. yüzyılın ilk yarısından başlayarak, yaklaşık 650 yıl boyunca Osmanlı sınırları içinde kaldıktan sonra, Yunanistan'ın kuzeydoğusunda yer alan Batı Trakya bölgesi, Yunan idaresine geçmişti. O günden bu yana, Batı Trakya Türkleri Yunanistan yönetimince hep "Ankara'nın Truva Atı" olarak algılanmış ve Türkiye'nin "yayılmacı politikası" için silah olarak Batı Trakya Türklerini kullandığına inanılmıştır. Çoğu Yunanlı akademisyen ve politikacı, halen de Türkiye'nin batıya doğru yayılmacı bir politika izlediğine inanıyor. Oysa tam tersi, Türkiye dış politikasında hiçbir zaman etnik veya dinî temelli politikalar gütmüdü. Diğer taraftan, Türkiye kamuoyu, Batı Trakya'daki Türklerin ne tür sıkıntılarla karşı karşıya kaldıklarını, günümüzde olduğu gibi, hiçbir zaman yeterince bilmedi. Uluslararası ilişkilerde, gerçekler kadar algılamalar da önemli. Bu bağlamda, ulusal kamuoyları, kendi azınlıklarını bir başka ülkenin veya ulusun değil, kendilerinin bir parçası olarak görmeyi benimsemedikleri sürece, azınlıkların sorunlarının salt dış etki ve baskılarla çözümlenmeye çalışılmasının etkinliği sınırlı bir yöntem olabileceği açık.⁷⁸

Yunanistan ile eski çağlardan bu yana içselleştirilmiş bir ilişki yerine daha dolaylı yollardan kurulan bağlantı noktalarıyla bir araya gelen, ancak tarihin hemen her döneminde gerçekleşen yabancı kavimlerin istilaları ile buna bir kalıcılık kazandıramayan Trakya bölgesinin, Yunanistan ile fiziksel olarak gerçek anlamda bütünleşebilmesi ancak 1923 yılında gerçekleşebilmiştir. Ne var ki bu fiziksel birleşmeye rağmen, bölge halkının önemli bir bölümünün nüfus mübadelesinin dışında tutulması ve dolayısıyla da Müslümanlardan oluşması, ulus devlet olma sürecini yaşayan Yunanistan'da bu durumun bir sorun olarak algılanmasına sebep olmuştur. Zaman içerisinde Lozan Anlaşması ile verilmiş bulunan birçok hakkın kullanımının, uluslaşma sürecini olumsuz yönde etkileyeceği düşüncesi ile engellenmesi veya anlaşmaya aykırı düşecek uygulamalar ile tamamen rafa kaldırılmasıyla,

⁷⁷ a.g.e., ss. 24 - 25

⁷⁸ Erhan Türbedar, "Batı Trakya Türk'ü Dertli", www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1149&kat1=23&kat2=, 22 Eylül 2006

özellikle de İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde, bu durum Türk ve Yunan kamuoyunun gündemine Batı Trakya sorunu olarak gelmiştir.⁷⁹

Batı Trakya Türklerinin bugün dünyada kesin sayıları bilinmemektedir. Değişik ülkelere dağılmış, bir milyona yakın bir nüfus söz konusudur. Batı Trakya'da merkezde bugün 150.000 kişilik bir Türk nüfusu mevcuttur. Bu Türk toplumu büyük ölçüde anavatan Türkiye'ye göç etmiştir. Mübadeleler, açık ve gizli göçler bölgedeki Türk nüfusunu azaltmıştır.⁸⁰

Türk-Yunan münasebetlerindeki her gerginlikte bedeli Batı Trakya Türkleri ödedi. Onların en tabii insan hakları biraz daha gasp edildi. O halde, yeni dönemde Batı Trakya Türklerinin bir talebi var ki, son derece yerindedir. Bu da, filizlenip yeşermekte olan yeni Türk-Yunan dostluğunun nimetlerinden istifade etmektir.⁸¹

Türkiye açısından baktığımız zaman ise, *“Türkiye'nin Balkanlardaki siyasi etki temeli Osmanlı bakiyesi Müslüman topluluklardır. Geçmiş dönemde bu toplulukları Türk dış politikasının yükleri gibi görerek göç yoluyla Balkanları boşaltma politikasının yanlışlığı bugün açık bir tarzda ortaya çıkmıştır”*.⁸² Demek ki yukarıda yaptığımız yorum bir nevi doğruluk payı kazanmıştır. Ve hatta Türkiye uzun yıllar boyunca, kimilerine göre 1952 yılına; kimilerine göre ise 1960'lı, hatta 1980'li yılların ortalarına kadar Batı Trakya ile gerektiği kadar ilgilenmemiştir.

“Benim tespit edebildiğim kadarı ile, bizim (Türkiye'nin) azınlıkla fiilen ve yakinen ilgilenmeye başladığımız, 1952 yılında Kültür Anlaşmasının akdinden sonraya tesadüf etmektedir. O tarihe kadar azınlık, aralarında zaman zaman fikir ayrılıkları olsa bile, kendi içinde bir organizasyonu olan, kendi dertlerini halletmeye çalışan bir topluluk halinde imiş”.⁸³

⁷⁹ Mehmet Ali Gökaçtı, *Yeniden Keşfedilen Yunanistan*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2. Baskı, 2001, ss. 278 - 279

⁸⁰ Feyyaz Sağlam, *Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı Üzerine İncelemeler*, Cilt: IV, İzmir, Avustralya Batı Trakya Türkleri İslam Derneği Yayınları, 1996, s. 3

⁸¹ Ümit Aktan, ” Geleceğe Bakmak...” , Türkiye , 05 / 10 / 2004

⁸² Ahmet Davutoğlu, *Stratejik Derinlik, Türkiye'nin Uluslararası Konumu*, İstanbul, Küre Yayınları, 17. Basım, Ekim 2004, s. 123

⁸³ Gürün, *Bükreş –Paris...*, ss. 202 - 203

“...Yabancı basın raporlarının aksine, genel olarak Türk hükümetleri, Dışişleri Bakanlığının etkisiyle, 1963-67 yıllarında Kıbrıs ve 1985 yılında Bulgaristan örneklerinde olduğu gibi kamuoyunun baskısıyla harekete geçene kadar Türkiye dışında yaşayan Türklerin davalarını savunmaktan kaçındı”.⁸⁴

Balkanlar’da on milyon civarında Müslüman yaşamaktadır ve bunun en az iki buçuk milyonu Türk’tür. Değişik milletlere mensup Müslümanların var olmasına rağmen, hakim unsur olan Hıristiyanların zihinlerinde ve şuuraltılarında, Müslüman ve Türk birbirine özdeşdir. Müslümanlar, Balkanlar’da değişik devletlerin sınırları içinde yaşamakta iseler de, tümünün ortak özellikleri bölgelerinin en fakir, örgütsüz ve sürekli olarak baskı altında yaşıyor olmalarıdır. Hakim unsurun siyasetçileri için, Müslümanlar veya Türkler, daima yedekte duran önemli bir siyasi malzemedirler. İstesin veya istemesinler, bu siyasetçiler sıklıkla Türk veya Türkiye öcüsü kartını iç ve dış siyasette kullanırlar.⁸⁵

Üzülerek görüyoruz ki, Cumhuriyet tarihimizin özellikle 1955’ten sonraki döneminde Balkanlar siyasi hafızamızdan silinmiştir. Hatta, Türkiye’deki Türkçü akımda bile ağırlık Balkan Türklerinden ziyade, Kafkasya ve Orta Asya Türklerine aittir. Bunun siyasi ve psikolojik nedenlerini kendi kendimize bile zor izah edebiliriz.⁸⁶

Avrupa’nın önemli iki jeopolitik uzantısı vardır. Birisi Balkanlar, ötekisi Kafkasya. Türkiye bu bölgelerde mesele çözücü bir etkiye sahip olmalıdır. Avrupa Birliği ile Avrupa ayrı, ayrı kavramlardır. Bu bağlamda, Avrupa Birliği başarılı bile değildir. Avrupa’nın kendi jeopolitik uzantılarında mesele çözücü olabilmesi ve bölgesel işbirliği alanında güçlü olması gerekir. Her ikisinin gerçekleşebilmesi için, Türkiye’nin Avrupa siyasetine aktif olarak katılımı gereklidir. Bu ayaklardaki Türkiyesiz sağlanamaz...Balkanlar, Türkiye’nin Avrupa’da ait olması gereken yere gelebilmesini sağlayan bir atlama tahtasıdır. Bir diğer deyişle de, Türkiye bir Balkan ülkesidir. Türkiye için Balkan istikrarı, yayılmacı siyasetten daha önemlidir. Çünkü, istikrarlı bir atlama tahtası işe yarar. Aksi halde çukura düşersiniz.⁸⁷

⁸⁴ Karpat, *Balkanlarda Osmanlı...*, s. 327

⁸⁵ Mustafa Kahramanyol, *Türk Hakları*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, İkinci Basım, 1995, s. 10

⁸⁶ Ümit Özdağ, “19. ve 20. Yüzyıllarda Ortadoğu ve Balkanlar’da Siyaset Yapılanmaları”, Mustafa Kahramanyol, *Türk Hakları*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, İkinci Basım, 1995, s. 61

⁸⁷ Oral Sander, “Türkiye Cumhuriyeti’nin Balkan Siyaseti”, Mustafa Kahramanyol, *Türk Hakları*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, İkinci Basım, 1995, s. 66

Halbuki Türkiye baştan itibaren büyük bir kararlılıkla bu azınlıklara / topluluklara sahip çıkmalıydı. Çünkü, “ *Tarihi birikim açısından bakıldığında, Türkiye gerek bölge -içi gerekse bölge -dışı ülkelerden çok farklı ve kendine has özelliklere sahiptir. Bu da Türkiye'nin uluslararası yapının hakim sistemik unsurları ile tarih boyu sürdürdüğü ilişkilerin farklılığından kaynaklanmaktadır*”.⁸⁸

Aslında bu konuda eski Başbakanlardan merhum Bülent Ecevit bir öneride bulunmuştur. Yayılmacı ve siyasi amaçlı olmamak şartıyla Bülent Ecevit, dünya üzerindeki esir, mazlum, güçsüz durumda bulunan tüm Türklerle ilgilenmek için sürekli olarak bir Dış Türkler Bakanlığı önermiştir.⁸⁹

Türkiye zaman zaman da Batı Trakya'ya olan ilgisini de en düşük seviyelere indirebilmiştir. Bakın Emekli Büyükelçi Kâmuran Gürün bu konuda ne diyor:

Kâmuran Gürün, Atina'daki görevine gitmeden önce bilgi almak amacıyla devlet büyükleriyle bazı görüşmeler gerçekleştirmiştir. Bunlardan biri de o zamanın Başbakanı Ferit Melen ile görüşmesidir. Başbakan Melen, “*iki memleketteki azınlığın daima problem çıkardığını, hem Türkiye'nin, hem de Yunanistan'ın yekdiğerindeki soydaşlarına yapılan muameleden memnun olmadıklarını, iki memleket arasındaki ilişkileri daima aksatacak bir unsur olarak kalacakları anlaşılan azınlık probleminin belki de yegâne hal çaresinin, evvelce yapılmış ahali mübadelesini tamamlayıp, bu azınlıkları da mübadele etmek olabileceğini düşünmekte idi. Başbakan bunu, kendi Hükümetinin politikası olarak değil, sadece akla gelebilecek bir fikir olarak söylemekteydi...*”. Aynı görüşmeler dizisinde zamanın Genelkurmay Başkanı Faruk Gürler'i de ziyaret eden Büyükelçi Gürün, bu görüşmeden şaşırarak ayrılmıştır, çünkü, “*Paşanın, beni özellikle hayrete düşüren düşüncesi azınlıklarla ilgili olanıydı. Onun nazarında azınlıkların tek önemi askeri yönden ifade ettikleri kıymetti. Bu noktadan hareket eden Genelkurmay*

⁸⁸ Davutoğlu, *Stratejik Derinlik...*, s. 65

⁸⁹ Yaşar Aksoy, “Dido Sotiriyu, Sadık Ahmet ve Batı Trakya'da İnsan Hakları” ,Muhittin Soyutürk, Feyyaz Sağlam, *Uluslararası Batı Trakya Paneli*, 31 Ağustos 1995, İzmir, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği İzmir Şubesi Yayınları, No:2 , 1996, , s.88

*Başkanı, Batı Trakya Türklerinin ehemmiyetlerini kaybetmiş olduklarını düşünüyordu.”.*⁹⁰

Türkiye'nin sahip olduğu geçmişe rağmen tutumu ne olursa olsun diğer Balkan ülkelerindeki Müslüman azınlıklar gibi, “Yunanistan Müslümanları da, biraz farklı koşullar altında, ancak Balkan hükümetlerinin iktidardaki rejim ne olursa olsun aynı ulusçu politikaları benimseme eğiliminde olduklarını gösteren benzer uygulamalarla karşılaştılar. Pek çoğu Türk etnik kökenine sahip olan Yunanistan Müslümanlarının statüsü, çağdaş Türkiye'nin uluslararası temel taşı da olan Lozan Antlaşması ve Türkiye ile Yunanistan arasında nüfus mübadelesini düzenleyen protokol da dahil olmak üzere diğer anlaşmalarla düzenlendi. Bu anlaşmalara göre Batı Trakya Türklerinin kendi topraklarında (Gümülcine , İskeçe vs) kalmalarına, İstanbul Rumlarının da bu kentte yaşamaya devam etmelerine izin verilecekti”.

⁹¹

Günümüzde Yunanistan'daki insanlara “Batı Trakya neresidir?” diye bir soru sorsanız çoğu ve özellikle de orta yaşlı ve daha ileri yaştakiler “Yunanistan'ın arka bahçesi” , “ büyük mücadeleler sonucu geri kazanılan bir bölgemiz” veya “ Türkiye'nin mutlaka işgal etmek istediği sorunlu bir bölge” gibi cevaplar alırsınız. Eğer sorunun içeriğini genişletip orada yaşayan insanların etnik kökenlerini sorarsanız yine çoğu “Müslüman Yunanlılar” ya da “ Sonradan zorla Müslümanlaştırılan Yunanlılar” diye cevap vermekle beraber bazıları da Türklerin yaşadığını söyleyecektir.. Gençlerin tutumlarına baktığımız zaman ise bazı şaşırtıcı gerçekler ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki; hala bölgenin Türkiye'nin kontrolü altında olduğunu ve bölgeye pasaportla girildiğini düşünen gençler vardır. Bu gençlerin çoğu Batı Trakya'yı ya da Trakya'yı ziyarete gelen ve Atina ve Selanik gibi büyük ve uzak yerlerde yaşayanlardan oluşmaktadır. Çoğunun amacı hem bölgeyi hem de bölge halkını yakından görüp tanımak, daha fazla bilgi edinmektir. Son yıllarda gerek üniversite kampuslarında gerekse diğer sosyal ortamlarda artık daha fazla karşı karşıya gelmeye başlayan iki toplumun gençleri birbirlerini tanımaya özen göstermektedirler. Bu durum özellikle müzik ve televizyon alanında daha bir hızlı ve özenli yaşanmaktadır. Örneğin Türk gençlerinin Yunan müziğine; Yunan gençlerinin de Türk müziğine olan ilgileri ortak bir noktada buluşmalarını sağlamaktadır. Yine bazı popüler diziler ve Türk-Yunan ortak yapımı sinema filmleri bu duruma katkı sağlamakta ya

⁹⁰ Gürün, *Bükreş-Paris...*, ss. 168 - 169

⁹¹ Karpas, *Balkanlar'da Osmanlı...*, s.304

da bu yakınlaşmayı bizzat onlar sağlamaktadır. Bu gibi etkenler çok uzun yıllardan beri birbirine mesafeli duran ve dolaylı yollarla bağlantı kuran gençleri birbirlerine yakınlaştıracak ve bir takım önyargıların ortadan kalkmasına yardımcı olacaktır.

Tüm bu değerlendirmelerden sonra, çıkardığımız sonuç Batı Trakya Müslüman – Azınlığı'nın tamamen Türkiye'ye bağımlı olmamaları gerektiğidir. Her şeyi Türkiye'den beklememelidirler. Batı Trakya Türkleri şunları öğrenmelidir: Onların her işini halledecek kurumlar Büyükelçilik ve Başkonsolosluklar değildir; bir Yunan vatandaşı olarak, Yunan kanunlarının Yunan vatandaşlarına tanıdığı haklardan istifade etmeleri gerekir ve hakları ihlal edildiğinde Yunan makamlarına; yine olmazsa bir Avrupa vatandaşı olarak Avrupa mahkemelerine taşınmalıdırlar.. Türk temsilcilikleri sadece anlaşmalarla tanınmış hakların engellendiği durumlarda müdahale edebilirler. Gerekirse de Türkiye'ye kendilerini orada bırakanın bizzat kendisi olduğu hatırlatılmalı ve uluslararası platformlarda bu konuyu yılmadan savunabilmesi için girişimlerde bulunulmalıdır.

Türkiye de, *“asrın başındakine benzer yeni bir Balkan faciası ile karşılaşmamak için hem bölgedeki Osmanlı bakiyesi Müslüman toplumların geleceklerini ilgilendiren meselelerde aktif bir politika takip etmek, hem de bölge içi dengeleri ve bölge dışı faktörleri etkin bir tarzda kullanarak bir Balkan Bloğu karşısında yalnız kalmamaya özen göstermek zorundadır”*.⁹²

Davutoğlu herhalde Rusya – Sırbistan – Yunanistan kümeleşmesinden bahsetmektedir. Bu girişim 19. yüzyılın siyasetini hortlatma çabasıdır. Ve evet, böyle bir girişime karşı etkili dengeler kurmak gerekir. Çünkü Balkanlar'da dine dayalı bölünmeler çok tehlikeli sonuçlara yol açar. Önemli olan verimli işbirliği olanakları geliştirip onları da bu kutbun içine çekmektir.

Bugün hala o topraklarda yaşayabilenler, bütün bu zulüm ve baskılara göğüs gererek varlıklarını ve kimliklerini koruyabilen, belki de fetihten daha zor olanı başarabilmiş kardeşlerimizdir.⁹³

⁹² Davutoğlu, *Stratejik Derinlik...*, s. 123

⁹³ Nevzat Kösoğlu, “Türk Tarihi ve Balkanlar”, Mustafa Kahramanyol, *Türk Hakları*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, İkinci Basım, 1995, ss. 31 – 32

Türkiye ile Yunanistan birbirlerinin azınlıklarına saygı göstermeyi bundan sonra hedef haline getirmelidirler. Bu da ancak diplomasi yoluyla gerçekleşebilir.

“ Diplomasi, hiç kuşkusuz, dil, din, ırk, gelenekler ve görenekler yönünden birbirinden çok farklı topluluklar arasında ilişki kurmaya yarayan araçların başında gelmektedir. Özellikle içinde yaşadığımız nükleer çağda, diplomasi kurumunun taşıdığı önem büyük ölçüde artmıştır. Yeryüzünün en uzak bir köşesinde beliren bir kıvılcımın bir anda tüm dünyayı sarabileceği bu dönemde, insanlar gözlerini umutla diplomasi yöntemine çevirmiştir”.⁹⁴

⁹⁴ Hüner Tuncer, *Eski ve Yeni Diplomasi*, Ankara , Ümit Yayıncılık, İkinci Baskı, 1995, s. 9

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BATI TRAKYA'DA AZINLIK EĞİTİMİ

“... Batı Trakya Türklerinden doktor ne kadar yetişmiş, büyük iktisatçı ne kadar yetişmiş, profesör ne kadar yetişmiş? Bu adamlar çoğalıyorsa, çoğalmışsa iyi bir uygarlık çevresinde bulunuyorlar demektir. Yok, medrese hayatına gömülmüş, yarınları ne olacağı bilinmeyen insanlar cemiyetinde yaşıyorlarsa, bunun başlıca sorumluluğu siyasi iktidardadır.”

İsmet İnönü

Yunanlı ve Türk araştırmacılar “Azınlık Eğitimi” konusuna 90’lı yıllardan sonra ilgi duymaya başlamışlardır. Yunanlılar açısından bunun nedenleri konunun çok popüler olması, devletin azınlık politikasındaki yumuşama ve özellikle de bu tür çalışmalara AB’nin sağladığı mali destek olarak sıralanabilir. *“Alanla ilgili Yunanca yazılmış yayın taraması sırasında azınlık eğitimi konusunda 1990’lardan önce (1987’de) yapılmış sadece bir araştırma belirlenmiştir.”*⁹⁵

Batı Trakya’da yaşayan Müslüman Türk azınlığın eğitimi, uluslararası anlaşmalar ve Yunanistan ile Türkiye arasında imzalanan ikili anlaşmalarla garanti altına alınmıştır. Lozan Barış Anlaşması’nın yanı sıra, 1913 Atina Anlaşması’nın 3 Numaralı Protokolü’nde ve 1920 Yunan Sevr’inde azınlığın eğitiminin ne şekilde olacağı açıklanmıştır... Lozan Barış Anlaşması’nın 40. ve 41. maddeleri Müslüman Türk azınlığa eğitim konusunda daha geniş haklar tanımıştır. 8. ve 40. maddelerde Müslüman Türk azınlığın kendi dilini serbest şekilde kullanabileceği okulları kurma, yönetme ve denetleme hakkına sahip olacağı, 9. ve 41. maddelerde ise devletin, Müslümanların önemli oranda buldukları yerlerde kendi dillerinde eğitim görmeleri için gereken kolaylıkları sağlayacağı ve Müslümanlara genel ve yerel bütçeden pay ayrılacağı belirtilmektedir.⁹⁶

⁹⁵ İbrahim Kelağa, “ Yunanistan’da (Batı Trakya’da) İkidilli Eğitim Veren Azınlık Okullarında Türkçe ve Yunanca Öğrenim Gören Öğrencilerin Okuduğunu Anlama ve Yazılı Anlatım Becerilerinin Değerlendirilmesi”, Doktora Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Anabilim Dalı, 2005, s.31

⁹⁶“Batı Trakyalıların En Büyük Sorunu “ Eğitim”” , <http://trakya.ihh.org.tr/insan/egitim.html>

Batı Trakya’da azınlık eğitimini Lozan’dan itibaren anlatmaya başlamadan önce konunun ne kadar hassas olduğunu kavrayabilmek için aynı derecede önemli olan bazı kavramların açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Çünkü azınlık eğitimi dendiği zaman, akla gelen ilk iki kavram anadilde eğitim ve iki dilli eğitimidir. Daha ötesinde ise, bu iki kavramın birleştirilerek bir arada yürütülmeleri becerisidir. İki dilli eğitim yapılan okullarda normal okullardan farklı olarak değişik teknik ve becerilere yer vermek çok önemlidir. Bunun için bu okullarda görev yapan öğretmenlerin de aynı yeteneklerle donatılmış olması yani bu yönde eğitilmiş olmaları gerekmektedir. Durum pratikte böyledir fakat pratiğe baktığımız zaman bu işi pek az ülkenin başarabildiğini görmekteyiz. İşte bu yüzden ilk olarak bu kavramların tanımları ve önemleri üzerinde durulacaktır. Bu aynı zamanda ileride anlatılacak olan sorunların anlaşılmasını da kolaylaştıracaktır.

1. Azınlık Eğitimi, Anadilde Eğitim ve İki dilli Eğitim

*“İnsanların birey olarak gelişmelerini sağlamakta çok önemli bir rol oynayan eğitim ögesi, bir azınlığın grup kimliğini koruyabilmesi için gerekli olan koşulların da en önemlisidir”.*⁹⁷

*“Herkes günümüzde gençliğin erken bozulmasından yakınıyor. Bu yüzden onların eğitimine yönelik, yalnızca tavsiye ya da öneri niteliğinde bile olsa bu soruna odaklanmak ve çözümüne katkıda bulunmak çok yerinde olacaktır; çünkü eğitimdeki yanlışlara karşı, diğer alanlardaki hatalara göre çok daha az hoşgörülü olmak gerekiyor. Tıpkı bir binanın temelinde yapılan hataların sonrasında, örneğin ikinci ve üçüncü katları yaparken düzeltilememesi gibi, eğitimde yapılan hatalar da yaşamın bütün evre ve basamaklarında bir daha düzeltilemeyecek bozulmalara yol açıyor”.*⁹⁸

John Locke’un yaptığı tespitlerde dikkat çeken husus çok uzun yıllar önce de gençliğin bozulmasından bahsediliyor olmasıdır. Yüzyıllar sonra yine aynı şeylerin söyleniyor olması çok ilginç ve şaşırtıcıdır.

⁹⁷ Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde...*, s. 117

⁹⁸ John Locke, *Eğitim Üzerine Düşünceler*, Çev: Hakan Zengin, İstanbul, Morpa Kültür Yayınları, 2. Baskı, Mart 2004, s. 12

Platon da eğitime büyük önem vermiştir. O'na göre, kişilerin doğal yetenekleri yanında eğitimin de önemi çok büyüktür. Eğitimle gençler istenilen biçimde düşünmeğe ve davranmağa alıştırlırlar. Platon eğitim konusunda şöyle demektedir:

*“En güzel değerlerle yüklü insanlar kötü bir eğitime düşerlerse kötünün kötüsü olurlar. Büyük suçları, korkunç kötülükleri orta yaradılışlı insanlar değil, fakat eğitimin bozduğu sağlam yaradılışlı insanlar işler”.*⁹⁹

*“II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden itibaren, daha önce hiç olmadığı kadar ve giderek artan sayıda uluslararası belgede eğitimin amaçlarına daha fazla vurgu yapılmıştır. Bu belgelere göre eğitim, yalnızca katı bir akademik veya teknik yetiştirmeyi değil, aynı zamanda hoşgörü, çoğulculuk, ırkçılık karşıtlığı, uluslararası ve toplumlar arası uyumu aşlamayı da gerektirmektedir. Bu gerekliliklerin, sınırları içerisinde ulusal azınlıkları olan devletlere özel bir görev yüklediği açıktır”.*¹⁰⁰

Eğitim ve azınlık eğitiminin büyük öneminden dolayı bu konuya AB de yakın ilgi göstermiştir. 1992'de kurulan Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği (UAYK) AB ülkelerinde dikkat çeken hususları sıralarken azınlık eğitimine de büyük vurgu yapmıştır. Ulusal Azınlıkların Eğitim Haklarına İlişkin Lahey Tavsiyeleri & Açıklayıcı Not'ta¹⁰¹ *“Ulusal bir azınlığa mensup kişilerin kimliklerinin korunması ve güçlendirilmesi açısından eğitimin çok önemli bir faktör olduğu açıktır”* denilmiştir.

Yine aynı belgenin 133. sayfasında, *“Müfredat programının sadece devletin dili aracılığıyla uygulandığı ve azınlık çocuklarının bütün eğitim sürecine çoğunluğun çocuklarıyla aynı sınıflarda okutulduğu kötü yaklaşımlar uluslararası standartlara uygun değildir. Bunun gibi, tüm eğitim süreci boyunca ve çoğunluğun dilinin hiçbir şekilde öğretilmediği veya minimum düzeyde öğretildiği, tüm müfredat programının sadece azınlığın anadiliyle öğretildiği ayrı okullar da uluslararası standartlara uygun değildir”* denilmektedir.

⁹⁹ Ayferi Göze, *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*, İstanbul, Beta Yayınevi, Genişletilmiş 7. Basım, , 1995, ss. 21-23

¹⁰⁰ İnanç, *Uluslararası Belgelerde...*, ss. 134 - 135

¹⁰¹ The Hague Recommendations Regarding the Education Rights of National Minorities&Explanatory Note, Ekim 1996.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 26. maddesi, *eğitimin amacının uluslar, ırksal ve dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğun geliştirilmesi olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu anlayış ve kavrayışla, azınlık ve çoğunluğun entelektüel ve kültürel gelişiminin birbirinden ayrı olmaması gerekir*" denilmektedir.

*BM Ulusal veya Etnik, Dinsel ve Dilsel Azınlıklara Mensup Kişilerin Hakları Bildirgesi'nin 4. maddesi, devletlerin " kendi sınırları içerisindeki azınlıkların tarih, gelenek, dil ve kültürleri konusunda bilgilenmelerini teşvik etmesi"*ni gerektirmektedir. *Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme'nin 12. maddesi, devletlerin "ulusal azınlıkların kültür, tarih dil ve din bilgisini geliştirmelerini"* gerektirmektedir.

AGİK İnsani Boyut Konferansı Kopenhag Toplantı Belgesi'nin 34. paragrafı, devletlerin, okul müfredat programlarında "ulusal azınlıkların tarih ve kültürlerini de göz önünde bulundurmaları" gerektiğine işaret etmektedir.

*Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme'nin 15. Maddesi, AGİK İnsani Boyut Konferansı Kopenhag Toplantı Belgesi'nin 30. Paragrafı ve BM Ulusal veya Etnik, Dinsel ve Dilsel Azınlıklara Mensup Kişilerin Hakları Bildirgesi'nin 3. maddesi, anılan maddelerin tümü, ulusal azınlıkların, özellikle de anılan konuların söz konusu azınlığı doğrudan etkilediği durumlarda, karar verme süreçlerine katılımının gerekliliğine vurgu yapmaktadır.*¹⁰²

Wilhelm von Humboldt'a göre ;

"... bir toplumun dili ile, o toplumda yaşayanların düşünsel yönelimleri arasında o derece yakın bağlar vardır ki, bunlardan birisine ilişkin bilgiler edinirseniz, ötekisine ilişkin sağlıklı yorumlar yapabilirsiniz. Çünkü dil ve düşünsel etkinlik birlikte oluşur, birlikte yapılır. Toplumu dilinde görür, dilinde anlarız. Bir toplumun dili o toplumun ruhu, ruhu ise dilidir. Bu derece özdeş olan başka iki şey düşünmek gerçekten zordur diyor. Toplumlardan dillerini incelediğimizde onların yaşam tarzları, düşünceleri, güçlü ve zayıf

¹⁰² İnanç, *Uluslararası Belgelerde...*, ss.135-136

*yönleri, sanat ve müzikteki yetenekleri yani her şeyleri görülebilir. Dil toplumun ve onun kültürel birikiminin aynasıdır. Bu aynanın kırılması uğursuzluk getirir demek yerinde olacaktır sanırım.”*¹⁰³

Azınlık hakları hukuku, anadilde eğitim hakkı konusunda devletlere iki seçenek sunar. Azınlıklara ilköğretim okullarında anadillerinde eğitim yapma hakkı tanımak, ama resmi dil öğrenimini zorunlu kılmak, ya da resmi dilde eğitimi zorunlu kılarken, azınlıklara anadillerini öğrenme hakkı tanımak. Ancak bu hareket alanı yine de sınırlıdır ve devletlere azınlıkların anadillerini öğrenmesini şu veya bu şekilde sağlamaları görevi verir.¹⁰⁴

Locke’a göre, insan çocuklara dille ilgili gereğinden fazla bilgiyi hemen hemen hiç yükleyemez. Bu bilgiler hayatın her koşul ve durumunda insanlar için yararlıdır ve aynı zamanda hem en derin, hem de daha kolay ve hoş bilim alanlarının kapılarını açar. Eğer bu zor uğraş biraz geç bir yaşta ertelenirse, ne genç insanların kendilerini buna kendi istekleriyle adamaya yeterince güçleri olur, ne de devam ettirmek için yeteri kadar azimleri. Ama insan sonuna kadar gidecek bir yapıya sahip de olsa, başka amaçlar için belirlenmiş zamanını dil öğrenmekle geçirmesi yine de sakıncalıdır; daha ileri ve başka sorunlarla uğraşacağı bir yaşta kelime öğrenmekle yetinir; bu en azından hayatının en iyi ve güzel yıllarının kaybedilmemesi demektir. Dillerin iyice öğrenilebilmesi, söz konusu olan her şeyin zihne kolay ve derin bir etki yapması, belleğin taze, her şeyi almaya hazır ve sadık olması, kafa ve yüreğin her türlü kaygı, tutku ve planlardan uzak olmasıyla ve ayrıca çocuğun bağımlı olduğu kişilerin çocuğu uzun süreli bir çabayla disiplinli bir şekilde yönlendirecek kadar otoriteye sahip olmasıyla mümkün olabilir. Bu prensiplerin ihmal edilmesi, gerçek bilginlerin azlığı ve yüzeysel şarlatanların çokluğuna verilebilir kanısındayım. Dil öğrenmenin erken yaşlarımızın asıl eğitim alanı olduğu konusunda herkesin bu gözlemciyle aynı fikirde olacağı düşüncesindeyim. Ancak ana babalar ve eğitimciler çocuğun hangi dilleri amaca uygun olarak öğrenmesi gerektiğini iyi düşünmelidirler.¹⁰⁵

Bugüne kadar yapılmış en kapsamlı alan araştırmasını gerçekleştiren Collier’in saptamaları, anadili olgusunun birey açısından önemi çarpıcı bir biçimde gözler önüne

¹⁰³ Çoban, *Küreselleşme, Ulus-Devlet...*, s. 7

¹⁰⁴ Şükrü Güvenç, “Uluslararası Alanda ve Türkiye’de Azınlık Hakları”, Ali İhsan Aksamaz, - Turabi Saltık - Şükrü Güvenç – Eyyüp Demir – Kemal Kök, *Anadilde Eğitim ve Azınlık Hakları*, İstanbul, Sorun Yayınları, Nisan 2005, s. 81

¹⁰⁵ Locke, *Eğitim Üzerine...*, s. 222

sermektedir. Anılan araştırmaların sonuçlarına en genel düzlemde bakıldığında, nitelikli iki dilli programlarda, yani kendi anadillerinde ve İngilizce’de 4 ila 7 yıl arasında öğrenim görmüş öğrencilerin İngilizce’deki akademik başarısının, yalnızca anadili dışında İngilizce ağırlıklı olarak tek dilli programlarda öğrenim görmüş olanlardan anlamlı bir biçimde yüksek olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle , azınlık dili konuşan öğrencilerin ders programları kapsamındaki farklı derslerde İngilizce’yi dersin gerekleri doğrultusunda kullanma konusundaki başarılarında, iki dilli programlarda belirtilen süre ile öğrenim gören öğrenciler İngilizce’de yüksek bir akademik başarı sergilerken, kendi anadillerinde de tüm dilsel beceri alanlarında en yüksek başarı düzeyine ulaşmaktadırlar.

Yine Avrupa’daki eğitim kurumlarında anadilinde eğitim alamayan çocukların akademik başarılarının düşüklüğü ve bu çocuklara zihinsel öğrenme yetersizliği tanısı konularak özel eğitim okullarına yönlendirildiği birçok araştırmada ortaya çıkmıştır.¹⁰⁶

Başarılı bir iki dilli eğitim için, ilk olarak iyi bir anadili eğitimi almak ve iletişim becerilerinin bu dille edinilmesi gerekir. İki dilli birinin, iki dile birbirine yakın ölçülerde egemen olması ya da ikinci dili de akıcı olarak kullanabilmesi beklenir. Ancak tam bir iki dilliliğin çok seyrek görüldüğü öne sürülmektedir. Duruma göre dillerden biri ağırlık kazanmakta ve o alanda o dil kullanılmaktadır. Bu görüş daha akla yakın bir nitelik taşıyor gibi görünmektedir.

Bireyin aile çevresi içinde iki dilli olarak yetişmesi, özellikle başka uluslardan ana babaların çocuklarında görülmekte, bunun dışında, yabancı ülkelerde çok uzun süre – o ülke halkıyla sıkı ilişkiler içinde- yaşayanlarda, iyi bir yabancı dil öğrenimi görerek bunu uygulayabilenlerde ve herhangi bir ülkede resmi dil ile azınlıkların dilinin farklı olduğu durumlarda, kısacası, birden fazla dilin öğrenilip kullanılması durumunda ortaya çıkmaktadır. İki dillilik, iki ayrı toplumun ya da değişik toplumların bir arada yaşadığı ülkelerde yoğun olarak görülmektedir.

¹⁰⁶ Kemal Kök, “Anadilde Eğitim, Uluslaşma ve Eşitlik”, Ali İhsan Aksamaz, - Turabi Saltık - Şükrü Güvenç – Eyyüp Demir – Kemal Kök, *Anadilde Eğitim ve Azınlık Hakları*, İstanbul Sorun Yayınları, Nisan 2005, s. 135

İki dilli ülkelerde tek dilli ve iki dilli çocuklar üzerinde yapılan araştırmalar, iki dilli çocukların zihinsel gelişim, gerçeği ayrıntılarıyla görebilme yeteneği ve analitik düşünce yapısı bakımından tek dilli çocuklardan daha üstün olduklarını göstermektedir.

İki dillilikte eğitim programları açısından iki türlü uygulama vardır: daldırma ve batırma. Bu ayrılık öğrencinin bilişsel gelişmesini de etkilemektedir. Evde kendi anadilini kullanıp okulda ise bir başka anadil konuşan çocuklarla birlikte, onların anadilinde öğrenim görmek “batırma”, onun tersine, aynı dil ve kültür çevresinden gelen çocuklar sınıf ortamında bir araya getirilerek onlara bir yandan anadilleri öğretilirken, bir yandan da yabancı bir dille öğretim yapılmasına “daldırma” olarak adlandırılır.¹⁰⁷

06.06.1974 tarihinde imzalanan antlaşmada AB üyesi olan devletlerin Eğitim Bakanları aktif iki dilliliği, ana dilinde ve yaşanan ülkenin devlet dilinde (toplum dilinde) olmak üzere eğitim politikasının ana prensibi olarak tanımlamıştır. Yapılan araştırmalar bu politikanın başarılı olduğunu göstermektedir. Avrupa çapında yapılan araştırmalara göre, Avrupalıların % 44’ü ana dilleri dışında yabancı bir dili “çok iyi” konuşabiliyor. Bu oranın Lüksemburg’ta % 100, Hollanda, Danimarka ve İsveç’te ise % 80 olduğu belirtiliyor.¹⁰⁸

Ulusal ya da Etnik, Dinsel Ve Dilsel Azınlıklara Mensup Kişilerin Hakları Bildirgesi’sinin¹⁰⁹ 4. maddesinin 3. bendi anadili eğitiminden söz etmekte ve “Devletler, azınlık mensubu kişilerin, mümkün olduğu ölçüde, anadillerini öğrenmeleri veya anadillerinde eğitim görmeleri için yeterli olanaklara sahip olmalarını sağlayacak uygun önlemler almalıdırlar” demektedir.

Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme’nin 14. maddesinin birinci fıkrasına göre, “Taraflar, ulusal azınlığa mensup her kişinin kendi azınlık dilini öğrenme hakkına sahip olduğunu tanımayı taahhüt ederler”. Azınlık dilinin öğretilmesi ya da azınlık dilinde eğitim yapılması ile ilgili ilkeler ikinci fıkrada belirlenmiştir. Devletlere geniş takdir yetkisi bırakacak şekilde düzenlenen ikinci fıkraya göre, taraflar ulusal azınlıklara mensup kişilerin geleneksel olarak ya da önemli sayıda yaşadıkları bölgelerde

¹⁰⁷ Çoban, *Küreselleşme, Ulus-Devlet...*, ss. 49 - 50

¹⁰⁸ a.g.e., s. 58

¹⁰⁹ UN Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities

*eğer yeterli talep varsa, mümkün olduğu ölçüde ve kendi eğitim düzenlerinin çerçevesinde, bu azınlıklara mensup kişilerin, azınlık dilini öğrenmeleri ya da bu dilde eğitim görmeleri için yeterli fırsatlara sahip olmalarını saqlamaya gayret edeceklerdir. Ancak her iki durumda da, resmi dilin öğretilmesi ya da bu dilde eğitim yapılması saklı tutulur”.*¹¹⁰

Anadilini bilen bir çocuğun ikinci dili, yani Yunancayı daha kolay öğreneceği varsayılmaktadır. Bu argüman, başından beri anadil eğitimini meşru bir hak haline getirmek için kullanılmıştır. Ancak çok kültürlü toplum ve eğitim konsepti açısından anadil eğitiminin sadece bu yönüyle tanınması, son derece tehlikeli bir durumdur. Anadil işlevleri ne olursa olsun, sadece ikinci dil eğitimine hizmet ettiği için değil, doğal ve tartışılmaz bir hak olduğu için kabul edilmelidir.

Anadil eğitimini zorunlu kılan bir başka öge, pratikte bu eğitimin anadil öğretmenlerinin insafına terkedilmiş olmasıdır. (Bu durum) ideolojik amaçlarla öğretmen alımının kural haline getirildiği bir ortamdan hareket edilerek değerlendirilirse ne anlama geldiği açıktır: Pratikte anadil eğitimi bazı kişiler ve gruplar için ilk etapta bir kazanç teknesi, ikinci planda ise ideolojik olarak beyin yıkama aracı olarak kullanılmaktadır.

Eğitim, bu olaya konu olan çocuklar ve bunların yasal temsilcileri olan velilerden bağımsız olarak ele alınamaz. Anadil ve kültür eğitimi, veli ve toplum istemleri dikkate alınmadan sürdürülemez. Bu eğitimin ideolojik ve politik çıkarlara konu edilmesi ise, asla affedilemez.¹¹¹

Öyleyse öncelikle Yunanca öğrenilmelidir. Çünkü bu dil öğrenilmeden anadili Yunanca olmayan çocuklar eşit eğitim fırsatlarından yararlanamazlar. Yunan vatandaşı olarak etkin biçimde sosyal hayata katılmak ancak Yunanca öğrenmekle mümkündür. Burada sosyal hayat derken şunu da hemen belirtmek gerekir ki birçok kişi için aslında bu hayat belli bir çember içinde gerçekleşmektedir. Yani Yunanlılardan çok uzaktaki köylerde ve günlerce belki de aylarca Yunanca konuşmak zorunda kalmayan çok insan vardır. Onlar için belki de Türkçe veya Pomakça bilmek daha önemlidir. Bizim kastettiğimiz gençlerdir. Her ne kadar köylerde yaşıyor olsalar da artık günümüzün şartları bunu gerektirmektedir. Mümkün

¹¹⁰ Naz Çavuşoğlu, *Azınlık Hakları*, İstanbul, Su Yayınları, 2001, ss.104 - 105

¹¹¹ Kadir Canatan, *Avrupa'da Müslüman Azınlıklar*, İstanbul, İnsan Yayınları, Mayıs 1995, ss. 208 - 209

olduğunca Yunanlılarla arkadaşlık etmeli, ilgi duymalı, teknolojik aletleri Yunan diliyle kullanabilmeli ve elbetteki neredeyse sıfır hatayla yazıp okuyabilmelidir. Böylece ilerde ve şu anda sıkıntı çekmeden her işini halledebilir ve iş bulmakta zorlanmaz daha doğrusu çalışmak istediği sektörde daha kolay iş bulabilir. Eğer tüm bu vasıflara sahip biri ise ve yine de ikinci plana itildiğine ve sırf ismi Ahmet-Mehmet diye küçümsendiğine, ayrımcılık gördüğüne inanıyorsa bu sefer özgür bir yurttaş olarak hakkını arayabilir. Zaten bu seviyeye gelmiş bir toplumun bireyleri bundan sonrasında neler yapılması gerektiğini bilecektir ve sessiz kalmayacaktır.

“Azınlıkların eğitim hakları birçok AGİT üyesi devlet açısından hassas bir konudur. Eğitim süreci, aynı zamanda, AGİT katılımcısı devletlerdeki çeşitli topluluklar arasında karşılıklı saygı ve anlayışı kolaylaştırıcı ve güçlendirici bir potansiyele sahiptir.

*Konunun hassasiyeti gereği ve çeşitli uluslararası insan hakları belgelerinde yer alan standartların bir anlamda genel ve belirsiz olması nedeniyle, bir dizi tavsiyenin ayrıntılı olarak incelenmesi, azınlıkların eğitim haklarına ilişkin sorunları daha iyi anlamaya ve bu sorunlara daha iyi bir yaklaşım geliştirmeye katkı sunabilir. Lahey Tavsiyeleri'nin geniş kapsamlı olması amaçlanmamıştır. Devletlere, azınlık dilinde eğitim politikalarının geliştirilmesinde yardımcı olacak bir genel çerçeve sunulmak istenmiştir”.*¹¹²

Son olarak şunu söylemeliyiz ki iki dilli azınlık okullarında, Türkçe'nin anadil olarak öğretilmesi öğrencilerin kültürlerini ve etnik kimliklerini güçlendirici bir nitelik taşımamaktadır. Bu durum dil bilgisi becerilerinden öte geçememektedir. Türkiye'nin hazırladığı kitapların içindeki metinlerde “Türk” kelimesinin geçmemesine özen gösterilmektedir çünkü ilkeler böyledir. Bu durumun düzeltilmesi ve ikidilli eğitim uygulayan ülkelerde azınlık öğrencilerinin etnik kimliğinin güçlendirilmesi ve destek olunması üzerinde durulmaktadır.¹¹³

¹¹²İnanç, *Uluslararası Belgelerde...*, s. 136

¹¹³ Catherine Baker, *İsagogi Stin Diglossia kai Diglosi Ekpedevsi (İkidilliliğe ve İkidilli Eğitime Giriş)*, Çev: Arhontoula Alexandropoulou, Atina, Gutenberg Yayınları, 2001

2. Lozan'dan Sonra Yunanistan ve İkili İlişkiler

Yunanistan için Anadolu macerası “felaket”le sonuçlandıktan sonra 1922 ve 1923 yıllarında darbe ve karşı darbeler yaşandı. 1923 Ekiminde Venizelosçu subayların darbesinin ardından seçimleri Venizelosçular kazandı. Kral Yorgo, artık yapılması kaçınılmaz olan halkoylamasının sonucunu beklemek üzere Yunanistan'dan ayrılırken, Venizelos döndü. Ancak Venizelos'un sorumluluk almaktan kaçınmasıyla güçsüz ve istikrarsız hükümetler bir süre Yunanistan'ı yönetti. 1924'te Yunan halkının büyük çoğunluğu (%70) Krallığın kaldırılması için oy verdi, ama bir Cumhuriyet Anayasası 1927'ye kadar yapılamadı, çünkü 1926 Ağustosunda başka general ve subaylar Pangalos'u devirdikten sonra, 1927'de Cumhuriyet Anayasası sonunda yapıldı. 1928'de yapılan seçimleri kazanan Venizelos, yeniden Yunanistan'ı yönetmeye başladı.¹¹⁴

Daha sonra da değinileceği gibi, bundan sonraki yıllarda da işgaller var. Yani kimse bu yıllarda azınlık eğitimiyle gerektiği gibi ilgilenmemiştir. Hatta bırakın azınlık eğitimi savaş ve iç savaş Yunan yönetimine Kıbrıs'la ilgilenme fırsatı dahi vermemiştir.

Lozan'dan önce ve sonra Yunanistan'ın iç politikasına baktığımız zaman sürekli bir belirsizlik ve kargaşa ortamının var olduğunu görürüz. Ancak bu iç siyasi çekişme Türk – Yunan ilişkilerinin olumsuz yönde etkilenmesine sebep olmamış; aksine çok iddialı ilişkiler geliştirilebileceğine dair söylemlerde bulunulmuştur.

“ O yıllarda Yunanistan askeri diktatörler tarafından yönetiliyordu. Her iki üç ayda bir, bir General başkaldırıyor, Atina'ya hakim bir tepeye toplanıp çıkarınca iktidarı ele geçiriyordu. 1923 sonlarına doğru Yunanistan idaresi sivillere devredildi. Venizelosçuların sol kanat lideri olan Papanastasiu başbakan oldu... Tevfik Rüştü Aras, Başbakan Papanastasiu ile Balkan Antantı'na yol açacak olan Türk – Yunan dostluğu üzerinde detaylı bir görüşme yaptı. Papanastasiu konuşmalarında dileklerini o kadar ileriye götürüyordu ki “ önümüzde açtığınız ışıklı ufuktan dolayı size çok borçluyuz, fiilhakika Mustafa Kemal'in büyük otoritesi altında Türk – Yunan dostluğunu

¹¹⁴ Şükrü Sina Gürel, *Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri (1821-1993)*, Ankara, Ümit Yayıncılık, 1993, s. 40

*bir temel yaparak bütün Balkan devletleri arasında bir anlaşmaya varılabilir, bir de siyasi ve ekonomik alanlarda iş birliği yaparak Balkan Konfederasyonu'na gidilirse o vakit, Balkan Birliği'nin tabii başkenti İstanbul olmakla beraber; başlangıç olarak ben, Yunan milletinden Garbi Trakya'ya otonomi verilmesini isteyebilirim ve alırım. Bu suretle belirsiz bir süre için Balkanlar'ın Vaşington'u Garbi Trakya olmuş olur” diyordu”.*¹¹⁵

Bütün bu olumlu söylemlere rağmen aslında “ ilişkiler 1925 yılında geriliyor. Türkler Yunanlıların, Yunanlılar da Türklerin mallarına el koyuyor. Olay Adalet Divanı'na intikal ediyor. 1930'da Venizelos'un Ankara ziyareti ile sorunlar büyük ölçüde çözülüyor”.

¹¹⁶

Türkiye ile Yunanistan Lozan'dan arta kalan sorunları çözüme kavuşturduktan sonra 1930 yılı itibariyle iyi ilişkiler içine hatta sıkı bir işbirliği içine girmişlerdir. Ancak bundan önce belirtmek gerekir ki mübadele sorunu ikili ilişkileri 10 yıl boyunca olumsuz etkilemiştir. 1930 yılında başlayan bu süreç 1954 yılına kadar devam etmiştir. Bu sürece Fahir Armaoğlu “balayı” dönemi demektedir. “ ...işbirliği yılları Yunanistan'ın Kıbrıs uyuşmazlığını 1954 yılında Birleşmiş Milletlere sunması ile son buldu. Kıbrıs'ta bir anlaşmaya varılması ile işbirliğine dönüldü. Ancak bu devre çok kısa, ancak üç yıl sürdü. Sürtüşme yeniden başladı. 1963 yılından beri Türk-Yunan ilişkileri bir türlü düzelemedi.”.

¹¹⁷

Türkiye ile Yunanistan Lozan'dan sonra mübadele konusunda büyük sorunlarla karşı karşıya kaldılar ve buradan kaynaklanan problemler nedeniyle ilişkiler çok gerildi. Ancak mübadele daha çok Yunanistan'ı etkiledi. Büyük bir göç dalgasıyla karşı karşıya kalacağını anlayan Yunanistan¹¹⁸ anlaşmanın uygulanmasını zorlaştırmaya başlamıştır. Gerilen ilişkiler “ 1925 yılında biraz normale dönmeye başladı. Aynı yıl Türkiye Atina'ya Büyükelçi atadı”.

¹¹⁹ Ancak mübadele sorunu hala çözülmemiştir ve Yunanistan aynı zamanda büyük bir iç siyasi kriz yaşamaktaydı. Hükümetler devamlı değişiyor, darbeler ardı ardına geliyordu.

¹¹⁵ H. Bülent Demirbaş, *Batı Trakya Sorunu*, İstanbul, Arba Yayınları, Ocak 1996, s. 117

¹¹⁶ Diyalog yayınları tarafından 7 Mayıs 2007 Pazartesi günü Gümülcine'deki Chris & Eve otelinde gerçekleşen "Lozan Barış Konferansı'nda Batı Trakya Türkleri ve İstanbul Rumları" konulu konferansta konuşan Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı Hasan B. Dilan'ın yaptığı konuşmadan.

¹¹⁷ Suat Bilge, *Büyük Düş, Türk Yunan Siyasi İlişkileri*, Ankara, 21. Yüzyıl Yayınları, I. Baskı, Ekim 2000, s. 157

¹¹⁸ Georges Castellan, *Balkanların Tarihi*, Çev: Ayşegül Yaraman – Başbuğu, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1993, s. 440

¹¹⁹ Dilan, “ Türk-Yunan İlişkilerinde...” , s. 140

“ Yunanistan’da Ocak 1924 ile Haziran 1925 tarihleri arasında altı hükümet değişikliği olmuştur. 1925 yazında General T. Pangalos darbe sonucu iktidara gelmiş bunu Ağustos 1926’da Y. Kondilis’in darbesi izlemiştir. Kondilis başarısız olunca Kasım 1926’da yapılan seçimlerde A. Zaimis başkanlığında bir koalisyon hükümeti kurulmuştur. 1928- 1933 yılları arasında Venizelos başkanlığında Liberal Parti iktidara geldi”.¹²⁰

“Bu arada göç dalgası Yunanistan’ın demografik yapısını bozmuş, Lozan’dan sonra Türkiye’den Yunanistan’a göç edenlerin sayısı 1 milyon 100 bine ulaşmıştı. Yalnızca Atina’nın nüfusu 1920 ile 1928 yılları arasında iki katına ulaşmıştı. Yunanistan’ın nüfusu ise 1928 yılında 6 milyon 200 bin olmuştu. Bu göçler konut ve işsizlik sorununu ortaya çıkarmış, sonuç olarak siyasi istikrarsızlık Yunanistan’ı çöküntünün eşiğine getirmiştir. 1922 yılından sonra Yunanistan “ Darbeler” ülkesi olmuş, bu süreç 1928 yılına, Venizelos’un başbakan olmasına kadar sürmüştür”.¹²¹

Görüldüğü gibi, Lozan’dan sonra yaşanan kargaşa nedeniyle azınlık ya da azınlık eğitiminin düzeltilmesi veya sadece azınlık eğitimi ile ilgili herhangi bir düzenlemeyle bırakın ilgilenilmeyi büyük ihtimalle bir düşünce olarak bile hayat bulmamıştır.

Celal Bayar Lisesinin Lozan’dan otuz yıl sonra açılmış olması da azınlık eğitimine verilen önemi göstermektedir. Tabi unutmamak gerekir ki o yıllar zor yıllardı. Hem Türkiye hem de Yunanistan çok daha farklı sorunlarla karşı karşıyaydı. Bu sorunlardan ortak olanı İtalya’nın saldırgan tutumuydu. *“1935 yılından sonra Faşist İtalya’nın, Doğu Akdeniz ve Balkanlarda saldırgan ve yayılcı amacının ortaya çıkması, Mihver’in kurulması, Türkiye’yi Batılı devletlerle işbirliğine zorlayacaktır”.¹²²* Türkiye Batı’ya yaklaşırken Yunanistan bizzat Batılı komşusu tarafından rahatsız edilecek ve Yunanistan bu saldırının fiili hedefi olacaktı.

¹²⁰ a.g.e., s. 140, dipnot 23

¹²¹ a.g.e., s. 140

¹²² a.g.e., s. 134

Bunun dışında, “Yunanistan, 1930 yılında Bulgaristan’la yaptığı bir anlaşma ile Batı Trakya’daki Bulgarlarla, Bulgaristan’daki Yunanlıları mübadele ederek, bunları Batı Trakya’ya yerleştirmiş, daha o zamanlar Lozan Andlaşması’nı ihlale başlamıştır”.¹²³

3. Lozan’dan Sonra Batı Trakya’da Azınlık Eğitimi

Şimdiye kadar anlatılanlarla yapılmak istenen, konunun bir takım dinamiklerini ele alıp alt yapısını oluşturmaktır. Çünkü bu dinamikler anlaşılmadan azınlık eğitiminin durumu da tam olarak anlaşılacaktır.

Bilindiği üzere, sosyal bilimlerde analitik (*irdeleyici*), etik (*ahlâkçı*) ve futurist (*gelecekçi*) yaklaşımlar vardır. Birincisinde ne oldu diye araştırılır, ikincisinde ne olmalı üzerinde durulur, üçüncüsünde ise ne olacak sorusuna cevap aranır. Birinci yaklaşımı bilim adamları, ikinci yaklaşımı da siyasetçiler tercih eder. Ne olacak sorusunun cevabını sokaktaki adam verebilse de, en azından bilim adamı vermez. Bununla beraber, ahlakçı ve gelecekçi yaklaşımları da biraz sergilememiz gerekecektir.¹²⁴

Batı Trakya’da azınlık eğitimi dediğimiz zaman öncelikle eğitimin 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşması ile Yunanistan’ın koruması altına bırakılmış olduğunu bilmemiz gerekiyor. Eğitim Lozan ile garanti altına alınmış olsa bile o günden bugüne pek çok değişiklik yapılmış, yeni yasalar çıkarılmış ve yeni protokoller imzalanmıştır. Peki bu çıkarılan yasalar-kararnameler ve imzalanan protokoller eğitime çare olabilmişler midir? Yoksa her yapılan yeni düzenleme eskisini aratır nitelikte midir?

“Azınlıkta en büyük sorunumuz eğitimidir.” Her önüne gelenden öteden beri papağan gibi yinelenen bir söz, ama kimse açılımını yapmaya kalkmıyor. Azınlık tartışmıyor ki, düşünmüyor ki. Düşüncelerini açıklamıyor ki. Çiğnenmiş mama ile besleniyor. Ondan sonra, “en büyük sorun eğitim”. Ayrım ve eşitsizlik sorunları ve bu çerçevede ekonomik sorun niye en büyük değil de, eğitim en büyük? Azınlık eğitimi büyük sorunlarımızdan biri, ama Azınlıkta eğitim kendi başına büyük sorun değil, hiç olmazsa bir süreden beri. Zira

¹²³ Kocabaş, *Tarihte ve Günümüzde...*, s. 240

¹²⁴ Sander, “Türkiye Cumhuriyeti’nin...”, s. 65

*devlet eğitim kurumlarının kapıları, anaokulundan ilkokul, ortaokul, lise ve üniversitesine kadar, ağzına kadar açık. Burada sorun, Azınlığın güvence altına alınmış kısmî özerkliği çerçevesinde cemaat olarak kendi azınlık eğitimini düzenleme ve örgütleme yetkisine konulmuş kısıtlamalar ve engellerdir ve bu sayede işlemez hale gelen azınlık eğitimidir. Azınlığın cemaat olarak kendi yaşamını düzenleme ve örgütleme yetkisine giren her kesimde durum aynıdır. Bizi kendi kendini yöneten azınlık olmaktan çıkarıp, devlet azınlığı yapmak istiyorlar diye onun için bağıyoruz. Yunanistan’da kilise de devlet kilisesidir, şu farkla ki, kendi kesiminde devleti kilise yönetir, devlet kiliseyi yönetmez. Bizde ise bunun tersi geçerlidir, Azınlıkta İslamiyet’i devlet yönetiyor”.*¹²⁵

Birçoklarına göre bugün Batı Trakya Azınlığının en önemli sorunu eğitimidir. Bu yargı nereden ve nasıl baktığınıza bağlı olmakla beraber doğruluk payı da yüksektir. Çünkü azınlık bireyleri uzun yıllar boyunca neredeyse yok denecek bir eğitim-öğretim anlayışıyla-sistemiyle eğitilmişlerdir. Öğretmenlerin yetersiz olmaları, okullardaki ders araç-gereç yetersizliği, ders saatlerindeki düzensizlikler, kitapsızlık yada çağa uygun kitap eksikliği ve Türkçe ders saatlerinin azlığı gibi sorunlar hep eğitimi olumsuz yönde etkileyen unsurlar olmuşlardır.¹²⁶

3.1. 1923- 1950 Arası Dönemde Batı Trakya’da Azınlık Eğitimi

Bu dönemi anlatmaya başlamadan önce hemen belirtmelidir ki, Türkiye ile Yunanistan arasında eğitim konusundaki en eski uluslararası metin 1913 Atina Muahede namesi’nin 3 Numaralı Protokolüdür. Bu protokolün 15. maddesi şöyle demektedir:

“Müslüman özel okulları ve bu arada, Selanik’teki Mithat Paşa sanat ve meslek okulu tanınacak ve bunların gereksinmelerini karşılamak için baştan beri ellerinde bulundurdukları gelir kaynaklarına saygı gösterilecektir.

¹²⁵ İbrahim Onsunuğlu, “Frangudaki’yi Yanıtlarken”, *Azınlıkça*, Kasım 2004

¹²⁶ İlknur Halil, “Batı Trakya’da Türk Okullarında 1923’ten Günümüze Eğitim ve Öğretim”, IV. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultayında sunulan tebliğ, 16-18 Haziran 2000, Londra

*Mevcut bulunan veya üçüncü kişilere veya Müslüman eşraf tarafından oluşturulacak yerel komisyonlar tarafından bundan sonra kurulacak olan Müslüman özel okulları da aynı biçimde mütalaa edilecektir. Başmüftü, müftüler ve Helen Devletinin Kamu Eğitim Müfettişleri bu okulları teftiş edebileceklerdir. Eğitim, resmi programla uyarlı ve Yunan dili zorunlu olarak, Türkçe yapılacaktır”.*¹²⁷

Burada sözü edilenler gerçekleştirilmemiştir. Örneğin Baş müftülük diye bir şeyi ben ne duydum ne de gördüm.Yine aynı şekilde cemaat seçimleri de o tarihten itibaren 29 yıl boyunca yapılmamıştır. Nihayet, “16 Haziran ve 28 Eylül 1949 tarihlerini taşıyan iki Kral İradesi ile cemaat yönetim kurullarının üç yılda bir yapılan seçimlerle iş başına gelmeleri sağlanmıştır”.¹²⁸

“Batı Trakya azınlığının eğitimini ilgilendiren ilk Yunan yasası 1920 yılında çıkarılan 2345/1920 sayılı “Müftüler ve Başmüftü” Seçimiyle İslam Cemaatlerine ait Evkaf Gelirlerinin Yönetilmesine İlişkin Yasa”dır.¹²⁹ Bu yasa Lozan’dan önce olduğu için ayrıntılarına değinilmeyecektir.

*“Azınlık kaldığımız ilk yıllar diliminde birkaç yıl hiç eğitim yapılmamıştır. Ondan sonraki diliminde Türkiye’den gelen mültecilerin hakim olduğunu görüyoruz. 1931 -1940 yılları diliminde ise eğitimimiz biraz düzelmeye başlamıştır. 1940 - 1950 yılları savaş yıllarıdır. Batı Trakya’da bu yıllarda eğitim hemen hemen hiç olmamıştır”.*¹³⁰

1923-1950 döneminin özelliği, Yunanlıların, Türkiye sınırına bitişik bu stratejik bölgede azınlığın gerek nüfus ve gerekse toprak mülkiyeti bakımından sahip bulunduğu büyük üstünlüğü ortadan kaldırmaya yönelmesi olmuştur.¹³¹

Lozan’ı takip eden bir yıl içinde mübadele nedeniyle Batı Trakya azınlığının evlerine, camilerine ahır ve ambarlarına el konuldu. Bunlar arasında tabii ki okullar da vardı. “ ...127

¹²⁷ Oran, *Türk –Yunan İlişkilerinde...*, 118

¹²⁸ a.g.e., s. 119

¹²⁹ a.g.e., ss. 118-119

¹³⁰ İlknur Halil, “Eğitim Sorunumuz” *Öğretmenin Sesi*, Sayı:113, Kasım, 2007, Araştırmacı-Yazar Rıza Kırıldökme ile yapılan röportaj

¹³¹ Oran, *Türk – Yunan İlişkilerinde...*, s. 277

câmi ve Müslüman mektebinin yanı sıra, 667 tahıl ambarı ve ahıra da aynı çerçevede Rum göçmenler yerleştirilmişti".¹³² Bu dönemde birçok Müslüman okulu kapatılmış ya da devredilmiştir. Gerekçe ise mübadele ile gelen kişilere barınacak yer bulmaktır.

Lozan sonrası dönemde, Türk azınlığı, eğitim konusunda çeşitli zorluklarla karşılaşmış ve büyük olanaksızlıklar içinde eğitim yapmak zorunda bırakılmıştır.

"Türkiye'den gelen okul kitaplarını azınlık okulları müfettişinin bu okul kitaplarını mühürlemeyip geciktirdiğini ve böylece tedrisattan men ettiğini" yazmakta 10 Aralık 1924'te 39 sayılı Batı Trakya'da çıkan ilk azınlık Türk gazetesi YENİ ZİYA.

"Yine "YENİ ZİYA" gazetesinin 30 Ocak 1925 tarihli ve 42'inci sayısında "Bütün okul kitaplarımız gelmiştir. İsteyenler hükümet binasının altında Molla Ali efendinin kurtasiye dükkanından temin edebilir." duyurusunu görüyoruz.

Yukarıdaki iki örnekten de anlaşılacağı gibi Batı Trakya Türkleri okullarında "ANA DİLİ TÜRKÇE" kitaplarının daima Türkiye'den gelmesini istemiş ve temin etmesini bilmiştir. Tarih için şunu hatırlatmayı uygun görüyorum. 1920-1930 arası azınlık ailesi okullarının o günkü fevkalade durumu dolayısıyla açık olan ve çalışabilen okullarını Türkiye'den aramıza sızan daha doğrusu yerleştirilen Türk mülteciler okullarımızda öğretmenlik yapıyordu. Açık olan okullarımızda tabii.

*O devre Türkiye'den gelen bütün kitaplar para ile satılırdı".*¹³³

Türkiye'deki devrim hareketlerini izleyecek durumda bulunmayan azınlığın, Arap harfleriyle eğitim görmeleri Yunanistan tarafından özendirilmiş ve 1928 yılına değin okullardaki eğitim Arap harfleriyle sürdürülmüştür".¹³⁴

¹³² Murat Hatipoğlu, *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954*, Ankara, Siyasal Kitabevi, Haziran 1997, s. 57

¹³³ Rıza Kırıldökme, "Batı Trakya'da Okul Kitapları Serüveni", *Gündem*, Sayı: 0457, 16.12.2005

¹³⁴ Hakan Baş, *Unutulan Batı Trakya Türkleri*, İzmir, Umay Yayınları, Kasım 2005, s. 83

*“Türkiye’de latin alfabesinin kabulüyle yeni Türkçe’ye geçilmesi, Batı Trakya Türkleri arasında da hemen hüsnü kabul görmüş, başta İskeçe, Gümülcine gibi merkezlerde, bazı odak köylerde yeni alfabeyle okullar açılmış ve faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Ve bu okullarda resmi ideoloji, Türk şovenizmi, Turancılık gibi akımlar değil, ilerencilik, çağdaş, asri medeniyetlere ulaşma ilkeleri hakim olmuştur”.*¹³⁵

Yunanlılar, Batı Trakya Türklerinin dış dünyayla ilişkilerini kesmek amacıyla, Arapça eğitimi sürekli olarak özendirmiştir. Bir yandan da, Yunanca öğretimi zorunlu kılarak, Batı Trakya Türklerinin Yunan kültürünün etkisi altına girmelerine çalışılmıştır.¹³⁶

“...o dönemde eğitimimizde bu ikilem vardı. Kabul edilen yeni harflerle eğitim yapan bizim de eğitildiğimiz laik Cumhuriyete bağlı okullar, medreselerin başını çektiği Arap harfleri ile eğitim yapan, Arap kültürünü benimsemiş şeriata dönük okullar. Bu ikinciler toplumumuzda azınlık teşkil ediyorlardı. Buna rağmen aralarında kıyasıya savaş vardı. Medreselilerin hariç, ilkokul eğitimi yapanların okul binaları yoktu. Kapılarına tabela koyup evlerde "tedrisat" yapıyorlardı. Laik cumhuriyet okullarına "gavur okulları" önu taraklı şapka giydikleri için de öğrencilerine "porta aralığından bakan gavurlar", "zındıklar", "deccallar" deniliyordu. "Müsamerelerindeki" monologlarda, diyaloglarda ve skeçlerde çocuklara bol kepçeden bu sözcükler söyletiliyordu. Laikler de onları yobazlıkla, gericilikle, Arapçılıkla suçlayarak karşılık veriyorlardı. Şeriata dönük Arap harfleriyle eğitim yapan okullardan mezun olan öğrencilerden medreseye girenler kalıba vurulmuş, püskülü sarkan fes giyerlerdi. Aynen Osmanlı dönemindeki "ekâbir", memur tabakası "kâtip" gibi. Oradan mezun olanlardan yüksek öğrenime gitmek isteyenleri "gavur memleketi" dedikleri Türkiye’ye değil, ya Mısır’a, ya Suudi Arabistan’a ya da Libya’ya gönderirlerdi. Laik okullardan mezun olanlardan isteyenler ise

¹³⁵ Batı Trakya Türk Azınlığı Birinci Eğitim Şurası, Gümülcine, 26-27 Kasım 2005, Doktor Mustafa Mustafa’nın yaptığı konuşmadan

¹³⁶ Anıl Çeçen , *Türk Devletleri* , İstanbul, İnkılap Kitabevi, 1986, s.312

ortaöğrenime Türkiye'ye giderler, yüksek öğrenimlerini de orada yaparlardı”.

137

Lozan'da anlaşmaya varıldığı üzere İstanbul'da oturan Rumlar ile Batı Trakya'da oturan Müslümanlar mübadele dışı tutulacaklardı. Ve bu mübadeleyi takip etmek ve çıkabilecek sorunları çözmek amacıyla bir Karma Mübadele Komisyonu kurulmuştur. Bu Komisyonunda görevli “*Türk Heyetinin başkan vekili Hamdi Bey, 6 Şubat 1924'te Başbakanlığa gönderdiği bir şifrede Batı Trakya'daki hassas duruma işaret ediyordu.*

*Şifrede, Yunan Hükümeti'nin Gümülcine'ye 80.000 İskeçe ve Dedeoğaç şehirleri de dahil edildiğinde, Batı Trakya'ya 200.000'e yakın Rum muhacirin yerleştirildiği ifade edilmekteydi. Rum göçmenlerin Türklerin evlerine yerleştirildiği, Türklerin ellerindeki arazi ve çiftliklerin işgal edildiği verilen bilgiler arasındaydı. Yunanlı askerlerin ve Rum göçmenlerin Batı Trakya'nın Türk ahalisine yapmış olduğu baskıya ilaveten Türkiye'den kaçan Çerkez ve firarilerin bir kısmı da Batı Trakya'ya geçerek; Yunanlı yetkililerle işbirliği yaparak bölgenin yerleşik Türk halkı arasında huzursuzluğa yol açmaktaydı. Bu sebepler, Batı Trakya Türklerinin 1924 yılı ilk baharında kitleler halinde Türkiye'ye doğru göç etme eğilimini ortaya çıkarmıştı. Bu durumun önlenmesi için söz konusu şifrede”¹³⁸ bazı tedbirlerin alınması istenmiştir. Bu tedbirlerden bizi ilgilendireni eğitimle ilgili olanıdır. O da şudur: “*Mektep, medrese ve diğer akaretin Cemaat-i İsla-miye'ye iadesi”.*¹³⁹*

Demek ki o dönemde azınlığa ait okul ve medreselere göçmenler yerleştiriliyor ve eğitim yapılamıyordu. Eğitim yapılsa da bu bazı okullarda gerçekleşiyor ve üstün körü bir anlayış içinde cereyan ediyordu.

“1926'da o dönem Yunan parlamentosunda milletvekili olan ilk Paşaeli Cemiyeti başkanı ve İskeçe Aşağımahalle Medresesi müderrisi Hoca Mestan efendi, Batı Trakya azınlık ailesinin öğretmen açığını kapatmak için o zamanki

¹³⁷ İlknur Halil, “Eğitim Sorunumuz”, *Öğretmenin Sesi*, Sayı:113, Kasım 2007, İskeçe Muzaffer Salihoğlu Lisesi Felsefe Öğretmeni Hüseyin Mustafa ile yapılan röportaj

¹³⁸ Hikmet Öksüz, *Batı Trakya Türkleri*, Çorum, Karam Yayınları, 2006, s. 67, Hikmet Öksüz bu bilgileri Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Bakanlar Kurulu Kararları'na dayandırmaktadır.

¹³⁹ A.g.e

adı ile bir "Darül Muallimin" (Öğretmen Okulu) açmaya teşebbüs etmiştir.

Ancak, o devrin çağdaş devrimci gençlerinin, ki bunların başında muallim - gazeteci MEHMET HİLMİ, Üstad OSMAN NURİ, OSMAN SEYFİ, SERDARZADE İBRAHİM DEMİR BEY, HATİP YUSUF, BAYDAR MEHMET efendi, HALİT efendi, muallim MÜDÜROĞLU, İSMAIL ŞAHAP, MEHMET ARİF, Gavur HASAN gibi gençlerin buna şiddetle karşı koymaları Müderris Hoca Mestan Efendinin bu işi gerçekleştirmekten vazgeçmesine sebep olmuştur.

Bu olaya o dönem ilerici gençler niçin mi karşı gelmiştir? Çünkü onların yüreklerinde "TÜRK GENÇLER YURDU" aşkı vardı. Köhne, karanlık ve çağdışı düşünceye karşı olan bu gençler, "Darül muallimin" bu azınlıkta yeri olmadığını savunmuşlardır.

Öğretmen okulunun kurulmasıyla Batı Trakya azınlık eğitim ve öğrenimi, "YENİ ADIM" gazetesinin ifadesine göre, dünyadan bihaber, pısrık, sümüklü, "TÜRKÇE" okumak - yazmak bilmeyen takunyalı medrese gençlerinin eline geçecekti. Hoca Mestan efendi her ne kadar İttihat ve Terakki fikrine sahip idi ise de o zaman azınlık ailesinin müesseseleri olan, cemaatler, müftülükler, muhtarlıklar ve bazı nahiyeleri hükümetin desteği ve tayiniyle yöneten Türkiyeli mülteci sürüsü ile katı muhafazakar kesim bu "Darül Muallim" in açılması için onu ikna etmişlerdir".¹⁴⁰

Bunun yanında aynı yıllarda aynanın öbür tarafına, yani İstanbul Rumlarına baktığımız zaman ise Patrikhane aracılığıyla çok önemli kararları kendilerinin alabildiklerini görürüz. Bizi ilgilendiren konunun eğitim kısmı olduğu için o dönemde Patrikhanenin almış olduğu bir kararı dile getirmek anlatmak istediğimiz açıklayacaktır: "...mütareke yıllarında Patrikhane kararıyla Türk topraklarındaki Rum okullarında Türkçe okutulması yasak edilmiştir".¹⁴¹

¹⁴⁰ Rıza Kırılıdökme, "Batı Trakya'da Türkçe Eğitim ve Öğrenim – 6", Gündem, Sayı: 0399, 05. 11. 2004

¹⁴¹ Mısıroğlu, Yunan..., s. 350

Öbür taraftan, toplumsal ve kültürel kalkınmada katkısı olabilecek her türlü kurum ve kuruluştan yoksun bulunan Batı Trakya Müslüman – Türk azınlığı, aydın ve herhangi bir meslekte uzmanlaşmış insanları ise bir elin beş parmağında bile sayılamayacak kadar az olan bu toplumun, 1923 yılında fiilen Yunanistan yönetimine geçtiği sıralarda evlenme, boşanma, miras ve benzeri gibi kişisel hukuki halleri ve dinsel sorunlarıyla ilgilenen birer müftüleriyle şehirlerdeki eğitim ve öğretim işlerini düzenleyen birer de Vakıf Komisyonları bulunmaktaydı.

Azınlık insanının % 80'ninin yaşadığı 330 kadar köyde ise, cami ve vakıf mülkleriyle eğitim – öğretim işleri, Müftülüklerce atanmış birer mütevelli tarafından yürütülmekteydi.

1949 yılına kadar, her defasında, Genel Valilerce zamana ve siyasal koşullara uygun olarak atanan ya da işten el çektiren bu müftülerle Cemaat ve Vakıf kurullarının çalışma ve yetkilerini belirleyen herhangi bir yasa veya yönetmelik yoktu. Bunun şer'i hükümler üzerine karar veren müftüler, kimi hallerde Birinci Cihan Savaşı içinde Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nca kabul edilmiş Hukuk-u Aile Kararnamesinin ilgili hükümlerini uygular, kimi hallerde ise Azınlığımızın bugünkü statüsüyle pek de ilişkisi bulunmayan 1920 yılında kabul edilmiş 2345 sayılı bir yasanın hükümlerine uygun olarak karar vermekteydiler.¹⁴²

1920-30 yılları arasında kurulmuş sadece bir özel okul vardır, onun da sekiz öğrencisi vardı ve çok kısa süre açık kalmıştı.¹⁴³

“Bu 1920 - 1930 yılları arasında "TÜRKÇE" eğitim ve öğrenimi azınlık ailesi için çok esef verici olaylarla doludur.

Çünkü, Yunan - Türk savaşının malum neticesinden sonra Batı Trakya'ya Yunan ordusu ile beraber gelen "MÜLTECİLER" dediğimiz bir grup insan, Batı Trakya Türkleri'nin müesseseleri olan vakıf idarelerini, okullarını ve müftülüklerini devletin desteği ile istila etmişlerdir.

¹⁴² Galip, *Batı Trakya'dan...*, s. 211

¹⁴³ İbrahim Kelağa Ahmet, “Yunanistan’da (Batı Trakya’da) Azınlık Eğitim Sistemi İçinde İki dilli (Türkçe – Yunanca) Azınlık İlkokulları” , *Türk Dünyası İncelemeleri*, , Cilt: VI , Sayı: 1, Yaz 2006, İzmir, Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, , s.101

*Azınlık eğitimi ve öğrenimi, bu mülteci sürüsünün düşünce tarzına, tavırlarına ve uygulamalarına göre olmuştur. Devlet, bu mülteci sürüsünün Batı Trakya Türklerine uyguladıkları bütün çağdışı eğitim ve öğrenim metotlarına hep göz yummuştur ve yardımcı olmuştur”.*¹⁴⁴

Bu dönemde Batı Trakya Türkleri, zaman zaman önemli sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır. Yunanistan yönetimi, 1938 tarih ve 1366 sayılı kanunla, Türklerin toprak ve gayrimenkul satın almalarını yasakladı. Doğal olarak bu durum ile 1930 öncesinde Rum göçmenlerin zorla yerleşmesi sonucunda kamulaştırılarak Türklerden alınan malların eski sahiplerince geri satın alınması engellenmiştir. Bunlara, eğitimin Arap harfleriyle devam etmesinin özendirilip azınlığın Türkiye’deki reformlardan koparılmasını, 1946-1949 Yunan İç Savaşı sırasında komünistlerin yaptıkları eziyetleri de ilave etmek gerekir”.¹⁴⁵

Türkiye, Lausanne Barış Andlaşması’nın ilgili hükümleri sonucunda Trakya ve Boğazlar yoluyla Akdeniz’e doğru uzanan kıyı şeridi boyunca ‘demirlitarize’ edilmiş bölgelere sahip idi ve bu durum onu İtalya’nın elinde bulunan Oniki Ada sebebiyle Roma’dan gelebilecek tehditlere karşı daha hassas davranmaya itiyordu. Trakya yöresinin de askersizleştirilmiş olması, ‘revizyonist’ Bulgaristan’ın bu bölgeden girişebileceği hareket ihtimali çerçevesinde Türkiye’yi huzursuz eden unsurlar arasındaydı. Benzer endişeler Yunanistan’da da mevcut idi; bir kere ekonomisini deniz ticaretine dayamak zorunda olan Yunanistan’ın Akdeniz’e ve batıda Adriyatik’e bakan uzun bir kıyı şeridi vardı; hem ithalatını hem de ihracatını deniz yoluyla gerçekleştiren Yunanlılar için de bir tehdit unsuru oluşturan İtalya ile uzlaşma yollarını aramak ve “ potansiyel saldırganla önceden anlaşmak” gibi bir ara formüle baş vurmak zamanın konjonktürü gereği idi. 1916 ile 1917 yılları arasında Kral Konstantin yönetimindeki Atina, İtilaf devletleri’nin deniz ablukasına maruz kaldığında yaşanan yokluk ve kıtlık henüz hafızalardan silinmemişti. İtalya’nın da böyle bir girişimde bulunmayacağını kimse garanti edemezdi. Kuzey sınırında ise Bulgaristan yer almaktaydı ki, Sofya yönetimi bir kısmı Yunanistan’da kalan Makedonya konusunda hiç de dostane davranmamakta, ayrıca kendisine Ege Denizi’ne açılabilmesi kalıcı bir mahreç aramaktaydı. Atina ile Ankara yönetimlerini öncelikle İtalya’ya iten bu coğrafi, ekonomik ve stratejik

¹⁴⁴Rıza Kırıldökme, “Batı Trakya’da Türkçe ve Öğrenim-3” , Gündem, Sayı: 0396, 15.10.2004

¹⁴⁵ Öksüz, *Batı Trakya...*, s. 7

sebepler 1928 yılında Roma ile varılan antlaşmaların ve gerçekleşmesine yol açmıştı. Gerçi, o aşamada Yunanistan'ı ve Türkiye'yi kendi güdümünde oluşacak bir Doğu Akdeniz güvenlik bloğunda görmek isteyen İtalya'nın, Türk-Yunan antlaşmasına zemin dahi hazırladığı bir vakıa idi; ancak 1926 ve 1927 yıllarında peşpeşe imzalanan İtalyan-Arnavutluk ortak Savunma Antlaşmaları, Roma'nın Doğu Akdeniz'de dostane niyetlere sahip olmadığını sinyallerini vermektedir.¹⁴⁶

Yunanistan bir yandan dışarıdan gelebilecek bir tehlikenin korkusuna yaşıyor iken bir yandan da iç siyasi çekişmelerle mücadele ediyor ve bir türlü siyasi istikrarı yakalayamıyordu. Lozan'dan sonra on yılı aşkın bir süre boyunca birçok hükümet değişmiştir. Sadece hükümetler değişmekle kalmamış üç farklı rejim türü denenmiş, yedi askeri darbe girişimi yaşanmış ve dördü başarılı olmuş ve tam 19 hükümet değişmiştir.¹⁴⁷

1928 yılı itibariyle mübadele meselesi yüzünden gergin olan ilişkiler yumuşamaya başlamıştır. Çünkü 19 Ağustos 1928'de hükümetin başına Venizelos geçmişti. Venizelos iki ülke arasındaki ilişkilerin düzelmesinden öncelikle Yunanistan'ın fayda sağlayacağını kavramıştır.

*“ ... Yunanistan bakımından daha hayırlı neticeler doğuracağını bilincinde olan Venizelos da, daha yedi sekiz yıl önce yaşanmış acı tecrübeleri de göz önünde bulundurarak, ülkesinin izleye geldiği uzlaşmaz politikayı değiştirip, barışa açık bir yol tutmaya başlayacaktır; kendisi 10 Şubat 1930 günü Vuli'de yaptığı bir konuşmada, Yunanistan'ın taraf olduğu savaş sonrası antlaşmalara sadık kalacağını, Türkiye'nin barışsever bir devlet olduğunu ve Yunanistan'a karşı saldırma teşeb-büsüne girişeceğine inanmadığını dile getirir. Ülkesindeki aşırı milliyetçi kesimlerin şiddetle karşı çıkmalarına ve bir Türk-Yunan yakınlaşmasından rahatsızlık duymalarına rağmen Venizelos hem özel hem de resmi ortamlarda iki ülke arasındaki ilişkilerin düzeltilmesi gerektiğini vurgulamaya ve Türkiye üzerinde herhangi bir emellerinin olmadığını belirtmeye çalışır”.*¹⁴⁸

¹⁴⁶ Hatipoğlu, *Yakın Tarihte...*, ss. 154- 155

¹⁴⁷ Alexander Anastasiu Pallis, *Greece's Anatolian Venture and After*, London, Oxford University Press, 1937 ss. 149-150

¹⁴⁸ Hatipoğlu, *Yakın Tarihte...*, ss. 109 -110

Hatta Venizelos dış politika hakkında konuşurken “... Türkiye ile mümkün olduğunca dostluk ilişkileri kurmak istemekteyiz”¹⁴⁹ demiştir.

Aynı Venizelos “..Kral Aleksandr’a yazdığı 25 Eylül 1918 tarihli mektubunda ise: “İstanbul’u almak hususundaki vaadimi unutmadım majeste...İstanbul bizim olacaktır” diyordu”.¹⁵⁰

Türkiye’de Latin alfabesi kabul edildiği halde eğitimin Arap harfleri ile devam etmesi ve medrese eğitimi özendirilerek azınlığın Türkiye’deki reformlardan kopmasına çalışılmıştı. Ancak Venizelos Başbakan olunca durum değişmiştir.

“ELEFTERYOS VENİZELOS Başbakan olunca ve Batı Trakya’da çağdaş yeni Türkçe harfleriyle de öğrenim yapılabilir yazılı emri verince, azınlık ailesi çağdaş yeni Türk harflerini benimsemiştir. İskeçe’de Üstad Nuri efendinin kurduğu ve yalnız yeni Türkçe harflerle eğitim yapan özel "ÇOCUK YURDU" ilkokulu ile Batı Trakya’da Türkçe eğitimi baltalayan mülteci sürüsünün artık nüfusu yavaş yavaş azalmış ve ELEFTERYOS VENİZELOS’un 27 Ekim 1930’da Ankara’yı ziyaretinden sonra bu mültecilerin ellerindeki vakıf idareleri, müftülükler ve okullar, esas sahibi olan Batı Trakya Türkleri’nin eline geçmeye başlamıştır... 1930 sonlarına doğru Batı Trakya Türkleri bilhassa İskeçe’de çağdaş eğitime geçmişlerdir. İskeçe şehir içi Türk halkı, bütün mahalle okullarını kapatarak, "İSKEÇE MERKEZ TÜRK İLKOKULUNU" kurmuşlardır. Ve Batı Trakya’da o günkü koşullara göre çağdaş "TÜRKÇE" eğitim ve öğrenime geçmişlerdir. Aynı çağdaş "TÜRKÇE" eğitim ve öğrenime Gümülcine’de de geçilmiştir. Bir farkla; orada mahalle okulları kapanmamış, bu mahalle okulları uzun yıllar eski usul eğitime devam etmişlerdir”.¹⁵¹

“1930 Türk-Yunan Antlaşması ile iki ülke ilişkileri olumlu bir havaya bürünmüştü. Bu durum Batı Trakya Türklerinin eğitim sorununa da yansıtacaktır. 1930-1941 yılları arasında Gümülcine Türk Konsoloslugu’nun

¹⁴⁹ Pallis, *Greece’s Anatolian...*, s. 174

¹⁵⁰ Sâlık, *Türk-Yunan İlişkileri...*, s. 304

¹⁵¹ Kırıldökme, “Batı Trakya’da Türkçe...”

*organizesiyle her yıl Türkiye'ye 5-8 öğrenci gönderilmiş ve bunlar öğretmen ihtiyacını karşılayabilmek için öğretmen okullarına yerleştirilmişlerdi”.*¹⁵²

Bu yıllarda Türkiye'ye gönderilen öğrenci sayısı beş ila sekiz kişi arasındayken zamanla bu rakamın nasıl çığ gibi büyüdüğünü ilerideki bölümlerde göreceğiz.

1930 – 31 yılından itibaren beşer – altışar kişi Türkiye Öğretmen okullarına gitmeye başlamıştır. *“Batı Trakya'daki çağdaş eğitiminin ve öğrenimin simgesi olan Hüseyin efendi, Sefer hoca, Bayram efendi, Cemalettin efendi ilköğrencilerdir.*

*9 Ağustos 1928'de Türkiye Cumhuriyeti'nde yeni harf inkılabı ilanının hemen arkasından Batı Trakya Türkleri devrimci gençleri bu olayı hiç tereddütsüz kabul edince, azınlık ailesi eğitimi de yavaş yavaş eski sistem uygulamalardan kurtulmaya başlamıştır. Tabii bu çağdaş eğitim sistemi Batı Trakya'da kolay kolay hemen tatbik edilmemiştir. Çünkü, yukarıda da dediğim gibi, azınlık müesseselerini yöneten mülteci sürüsü, çağdaş eğitim düşmanı, katı, köhne düşünceli, muhafazakar unsurlar, işbirlikçiler bu olaya şiddetle karşı koymuşlardır. Ancak, çağdaş eğitim ve öğrenim ışığı ruhlu, azimli ve kararlı Batı Trakya Türk gençliğinin mücadelesi, bizim onurlu bir kitle olarak ayakta kalmamızı sağlamışlardır”.*¹⁵³

“Hiç şüphesiz örnek insan muallim Çolak İbrahim efendiyi unutamayız. Muallim Çolak İbrahim efendi 1919 - 1931 arası Yassıören ve civar köylerdeki kız - erkek çocuklarına ne olduklarını, kim olduklarını, Yassıören eğitimini istila eden o mülteci ekibine rağmen yalnız Yassıören gençlerine değil bütün dağ köyleri öğretmen ve öğrencilerine ışık tuttuğunu asla unutmamak lazımdır.

Ama şunu da unutmayalım. Batı Trakya'da TÜRKÇE EĞİTİMİN beşiği o devrede KİREÇÇİLER TÜRK İLKOKULU idi.

Yassıören'de o zaman atılan ANADİLİ TÜRKÇE eğitiminin temelini bugün adı geçen köyün sokaklarını dolaşma şansını bulmuş olanlar bu örneği

¹⁵² Öksüz, *Batı Trakya...*, s. 145

¹⁵³ Rıza Kırıldökme, “Batı Trakya’da Türkçe Eğitim ve Öğrenim – 6” , Gündem, Sayı: 0399, 05. 11. 2004

*vermemizde ne kadar haklı olduğumuzu çok büyük bir rahatlıkla görürler”.*¹⁵⁴

1933 yılı Eylül ayında hem yeni Başbakan Çaldaris hem de eski Başbakan E. Venizelos Türkiye’ye geldiler. Çaldaris’e Dışişleri Bakanından başka Milli Ekonomi Bakanı da eşlik ediyordu. Türk-Yunan dostluğunun üçüncü yaş günü kutlanıyordu. Politik dostluğa ekonomik işbirliği ve Milletler Cemiyeti içinde birlikte çalışma ekleniyor...14 Eylül 1933 günü Samimi Anlaşma Misakı imzalanıyor... Atatürk Misak’ın imzalanmasından çok memnun oluyordu. İsmet İnönü’ye gönderdiği telgrafta “ *Bu pakt iki milletin karşılıklı büyük menfaatlerini tahkim eden...kıymeti bir vesikadır...* ” diyordu.¹⁵⁵

Bu ziyaretin yarattığı etkiden midir bilinmez 1933’ten itibaren Batı Trakya’da ilk defa eğitimle ilgili dernekler kurulmaya başlanmıştır. Ancak bu derneklerin bazıları eğitimin hangi harflerle yapılması konusunda itilafa düşmüş ve bugün de olduğu gibi azınlık, kendi arasında bölünmüştür. O yıllarda kurulan dernekler veya birlikler şunlardır:

“ 1933’te Gümülcine’de kurulan Batı Trakya Türk İlkokul Öğretmenler Birliği, 1933’te Gümülcine’de kurulan Gümülcine Yoksul Türk Mektep Çocuklarına Bakım Birliği, 1936’da Gümülcine’de kurulan Rodop-Evros Türk Öğretmenler Birliği ve 1933’te kurulmuş olan İttihad-ı İslam Cemiyeti. Bunlardan Türk Gençler Birliği ve Öğretmenler Birlikleri Kemalist eğilimliydi ve Türkiye’deki reformları ve Latin alfabesi ile eğitim yapılmasını destekliyordu. İttihad-ı İslam Cemiyeti ise halkı Atatürk devrimlerine karşı kışkırtıyordu”.¹⁵⁶

Yine bu yıllarda bölgeyi ziyaret etmiş olan Fransız bir araştırmacının eğitimi ilgili verdiği bildiler çok önemlidir:

“ Müslüman okullarının dini eğitim programında ve eğitici seçiminde tam olarak serbest olmaları gerekiyordu. Gerçekte okullar, kanunlar gereği, Müslüman halkın seçtiği kişiler tarafından meydana gelen okul komisyonunun kontrolü altında olmalıydı. Buna rağmen Gümülcine, Ksonta, Dedeagaç, Dimetoka ve tüm Müslüman merkezlerinde Hükümet, güvendiği kişilerden

¹⁵⁴ Rıza Kırıldökme, “Eğitimimiz -2” , Gündem, Sayı: 0535, 26.06.207

¹⁵⁵ Bilge, *Büyük Düş...*, ss. , 168 - 169

¹⁵⁶ Aleksandre Popovic, *Balkanlar’da İslam*, Çeviren:kolektif, İstanbul, İnsan Yayınları, 1995, ss. 334-335

oluşan vakıf yönetimini, okul komisyonlarını ve müdürleri doğrudan doğruya seçiyordu...Okullar çok eskiydi ve öğretim yöntemleri de yaklaşık yüz yıllıkti.

Gümülcine’de liseye benzer tek bir okul gördüm. Bu lisede öğrenciler, öğrenim için belirli bir miktar para ödüyorlardı. Yunan Hükümeti sadece Yunanca öğretmenlerine para veriyordu. Bu okul Yunanistan’da çağdaş düşünceyle eğitim veren tek Müslüman kurumdu...Yunan orta öğretim kurumlarına, hiçbir Müslüman çocuğu kayıtlı değildi...”¹⁵⁷

Bu araştırmacının 1933 yılda yaptığı tespitler ile bugün azınlık eğitimi ele alınırken sıralanan problemler arasında paralellik vardır. Tek farkla ki o da; Cemalovic Yunan orta öğretim kurumlarına hiçbir Müslüman çocuğun kayıtlı olmamsından yakınırken; bugün bu okullara doğru var olan hızlı geçişi eleştirenler vardır. Bu konu daha ileride irdeleneceği için bu yıllarla ilgili olarak diyebiliriz ki, Lozan’dan sonra 1950’li yılların başlarına kadar azınlık eğitimi bugün tartışılan ve belki de daha da fazla (özellikle Bulgarlar döneminde)sorunlarla karşı karşıya kalmıştır.

Yukarıda bahsedilen ziyaretin akabinde, 1934 yılı sonlarında Batı Trakya’dan Türkiye’ye doğru kitlesel göç hareketi başlayınca Türk Hükümeti, olay yerinde önlem alma ihtiyacı hissetmiştir. Bu doğrultuda, Türkiye’nin Atina Elçiliği üçüncü katibi M. Recep Bey, Batı Trakya’ya gönderilmiş ve Gümülcine Konsolosu Selim Rauf Bey ile birlikte Batı Trakya’daki Türklerin oturduğu köyler ziyaret edilerek halka göç etmemeleri için nasihatta bulunulmuştur. 20 gün kadar devam eden bu görev sonrasında edinilen intibalar M. Recep imzasıyla 11.12.1934 tarihinde rapor haline getirilerek Atina Elçiliğine sunulmuş, oradan da Türk Hariciyesi’ne ve Başbakanlığa intikal ettirilmiştir”.¹⁵⁸ Bu raporda yapılan gözlemler sonucu göçü doğuran faktörler sıralanmıştır. Yine bizi ilgilendiren iki madde vardır:

- “ Köylerde okul ve öğretmen yetersizliği nedeniyle çocuklarını eğitememeleri ve eğitim-öğretim masraflarının Türk azınlık üzerinde yarattığı külfet.
- Okullarda Arap harfli Türkçe ile mi yoksa Latin harfli Türkçe ile mi eğitim-öğretim yapılması noktasında halk arasında çıkan itilaf”.¹⁵⁹

¹⁵⁷ S. A. Cemalovic, “Les Musulmans en Grece” , *L. 'Europe de l'Est du Sud-Est*, 1933, Paris, III/3-4, , ss. 207-208’den aktaran, Popovic, a.g.e, s.336

¹⁵⁸ Öksüz, *Batı Trakya...*, ss. 74 - 75

¹⁵⁹ a.g.e., s. 76

Bu dönem içinde öteki devletlerle egemenlik ve eşitlik ilkesi üzerine dayanan ilişkiler kurulması genç Türkiye Cumhuriyeti'nin en duyarlı olduğu noktayı oluşturmaktadır. Türkiye ile Yunanistan 1934 yılında Romanya ve Yugoslavya ile birlikte Balkan Antantını oluşturmuşlardır.¹⁶⁰

Üç buçuk yıl süren Bulgar işgali döneminde Batı Trakya Türkleri çok önemli sıkıntılarla karşı karşıya kalmışlar ve bu süre zarfında Türk azınlık okulları eğitim-öğretim faaliyetlerine ara vermek zorunda kalmışlardır. Bulgarların çekilmesinden sonra okullar yeniden açılmıştır.¹⁶¹

Yukarıda sıralanan iki maddeden de anlaşılacağı gibi bu yıllarda eğitim tam bir karmaşa içerisine girmiştir. Daha o dönemde atılan bu kötü tohumlar, gün gelecek daha da dikenli hale gelerek eğitimi iki büküm edecektir. Birçok defa karıştırılmasına rağmen o kötü tohumların kökü bir türlü bitirilemeyecek ve biraz arındırılmış şekliyle bugünlere kadar gelecektir. Dönem o kadar hassastır ki çocuklarının iyi bir eğitim alamadığını gören aileler tüm o zorluklara rağmen Türkiye'ye göçü göze alabilmişlerdir. Atlanmaması gerek bir diğer önemli nokta ise, bu olayın hemen öncesinde iki ülke liderlerinin bir araya gelerek dostluk hatta dostluktan öte mesajlar vermiş olmalarıdır. Lakin bu görüşmeler daha sonra yaşanacaklara engel olamamış ve bu iki ülkenin politikacılarının iyi niyetli mesajlarından sonra ilişkiler hep kötüye gitmiştir.

Aradan dört yıl geçtikten sonra da Başbakan iade-i ziyarete gitmiştir.

Başbakan İsmet İnönü 26 Mayıs 1937 günü Atina'yı ziyaret etmiştir. Ziyarete Yunan Başbakanı General Metaksas ile işbirliğinin nasıl geliştirileceğini araştırıyorlardı. Ziyarete karşılaşılan siyasi iklimden duyulan Atatürk telefonla Atina'yı arayarak İsmet İnönü ve General Metaksas ile görüşüyor, Atatürk General Metaksas'a şunları söylüyordu:

“ Balkan müttefik devletlerinin Balkanlardaki hudutları tek bir huduttur. Bu hududa göz dikenler güneşin yakıcı şuası ile karşılaşır. Bundan hazer edilmesini tavsiye

¹⁶⁰ Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk Dersleri*, I. Kitap, Ankara, Turhan Kitabevi, Gözden geçirilmiş 9. Baskı, 2001, s.89

¹⁶¹ Öksüz, *Batı Trakya...*, s. 79

ederim...Hudutlarımızın bir ve onu savunan kuvvetlerimizin bir ve ayrılmaz olduklarını söylemekle en büyük insanlık ve askerlik zevkini duyduğumu size bildirmekle mesudum”.

General Metaksas da şu yanıtı veriyordu:

“ Komşumuz, dostumuz ve müttefikimiz Türk devleti ile mutabıkız ve daima her zaman her hususta mutabık olacağız”. ¹⁶²

1936-1941 yılları arasında Atina'daki yönetimi diktatör General Metaksas Kral'ın desteğiyle devralmıştır. Bu olaylar bir ülkenin kaderini değiştiren olaylardır. Metaksas, 1941'de Almanya'nın Yunanistan'ı işgal etmesine kadar iş başında kaldı. Bu dönemde bireysel özgürlükler tamamen ortadan kalkmış ve seçim lafi etmek bile yasak hale gelmiştir. Bakın Metaksas kendi oluşturduğu rejimini nasıl anlatıyordu:

“ ...Ben ilk başta komünizm tehlikesine karşı iktidarı devraldım...Fakat memleket komünizmden temizlenmeden ve sarsılmaz bir toplum düzeni sağlanıncaya kadar mevkiimi terk etmeyeceğim...Yunan basını, diğer bütün Yunanlılar gibi milli disipline uyacak, ona bağlı kalacaklardır...Hali hazırda yeni seçimlerin yapılması söz konusu değildir...Aranızda geçmişte siyasi parti mensubu olanlar, bundan böyle onları kesinlikle unutmakla yükümlüdürler. Yunanistan'da artık siyasi parti yoktur...Eski parlamenter sistem ebediyen yok olmuştur...”. ¹⁶³

“ İdeoloji, Yunan tarihinin basitleştirilmiş bir şekilde yorumuna dayanıyordu; üç büyük dönem yaşanmış, her üçü de, otoriter sistem özellikleri taşıyordu: Demokratik bir görünümün ardındaki diktatör olan Pericles dönemi, mutlakiyetçi imparatorluk altında Bizans dönemi ve üçüncüsü de Metaxas ile 4 Ağustos dönemi! Profesörler ve ilkokul öğretmenleri, bu yeni gerçekleri, İtalyan ve Alman modeline dayanan üniformaları ve Roma selamlarıyla, bir “ Ulusal Örgüt” (EON) içinde, birleştirilmiş olan gençliğe iletmeye zorlandılar”. ¹⁶⁴ Öyle anlaşılıyor ki bütün eğitim kadroları bu ideolojiyi

¹⁶²Bilge, *Büyük Düş...*, s. 173

¹⁶³ Hatipoğlu, *Yakın Tarihte...*, s. 192

¹⁶⁴ Castellan, *Balkanların...*, s.442

benimsetmekle yükümlü tutulmuşlardı. Tabii ki durum azınlık için de geçerli idi. Azınlık diğer tüm toplum gibi bu baskılar altında yaşarken 1941 yılında daha kötü bir olay gerçekleşti ve “...Hitler müttefikine Yugoslav Makedonyası'nın dörtte üçünü, Trakya'yı ve Yunan Makedonyası'nın işgalini ve idaresini emanet etti”.¹⁶⁵

Bütün Yunanistan Alman ve Bulgar ikilisinin işgali altındaydı. Batı Trakya'yı da Bulgarlar işgal etmiştir ve buradaki Türk azınlığa çok kötü davranmışlar, halk bütün zorluklara rağmen bölgeden atılamamış ve Türkiye'nin de bölge halkını göçmen olarak kabul etmeyeceği için böyle bir girişimde bulunulmamıştır. Bu işgal üzerine artık Batı Trakya Türkleri de ülkelerini kurtarmak için kolları sıvamış ve çok çeşitli cephelerde savaşmışlardır. Bu kötü yıllardan bölgedeki Türk azınlığın Yunanistan devletiyle olan ilişkileri de anlaşılacaktır. Unutmadan şunu da belirtmek gerekir Alman kuvvetleri aslında İtalya'nın yapamadığını veya yarıda bıraktığını gerçekleştirmek için harekete geçmişlerdir. Çünkü İtalya Yunanistan'a saldırınca çok güçlü bir direnişle karşılaşmış ve İtalya püskürtülmüştür.

İşte bu “... İtalyan –Yunan çatışmasında 16.600 Batı Trakyalı Türk de Yunan ordusunda görev almış ve Türklerden oluşan tabur ve bölükler Arnavutluk'ta Elbasan ve Tepedelen bölgelerinde üstün başarılar göstermişlerdir. Batı Trakya Türkleri bu çarpışmalarda 2.600 ölü ve 1.850 yaralı vermiş, savaşa katılan her dört Türk'ten biri ya hayatını kaybetmiş ya da yaralanmıştı, ki bu, çatışmalara katılım miktarıyla ölçüldüğünde önemli bir oran idi”.¹⁶⁶ Bulgarlar dört yıl boyunca bölgede kalmışlardır.

Bulgarların bölgeyi işgal ettiği dört yıl boyunca diğer bütün alanlarda olduğu gibi eğitimde de büyük sıkıntılar yaşanmış hatta bu yönde baskılar uygulanmıştır. Bulgarların da asıl hedefi azınlığı eğitim yönünden geri bırakıp Türkiye olan bağlarını asgari düzeye indirmek olmuştur.

“Gümülcine Merkez Okulu'na topladığı ve öğretmen yaptığı, kendi gibi Bulgar hafiyesi adamlara, eski Arap harfleri ile tedarikat yaptırdı. Köylere de bu çeşit gerici öğretmenleri tayin ettirdi. Batı Trakya'da tam beş sene yeni

¹⁶⁵ a.g.e., s. 471

¹⁶⁶ Hatipoğlu, *Yakın Tarihte...*, ss. 229 - 230

harflerin okullarda okunmasına mani oldu. Yeni harflerle tedrisat yapmak isteyen öğretmenleri Bulgar müfettişine azlettirdi. Ve sürgüne yollattı.

*Okullar cahil ve Bulgar hafiyesi olan hocaların eline bırakılmıştı. Böylece Batı Trakya Türk Maarifi verimsiz bir devreye girmişti”.*¹⁶⁷

Öyle anlaşılıyor ki öğretmenler sorunu daha Bulgar zamanından başlamış ve bugüne kadar devam etmiştir. Şimdi nasıl özellikle Akademi mezunu arkadaşlar bu tür suçlamalarla karşı karşıya kalıyorlarsa o zaman da bir takım baskılarla zamanın öğretmenleri bunlara muhatap olmuşlardır. Bölgenin yönetimi el değiştirmiş olsa da bu uygulamanın değişmemiş olduğu yada bu yönde bir eğilim olduğu aşikardır.

Yunan iç savaşında, özellikle ikinci aşamada Batı Trakya’daki duruma bakıldığında, bölgeye 1945 sonları itibariyle hakim olan EAM zamanında yaklaşık olarak 25.000 Türk’ün Türkiye’ye göç ettiği bilinmektedir. Bulgarların Batı Trakya’dan çekilmeleri üzerine bölgede denetimi ele geçirmeye başlayan EAM yanlıları dağlardan inerek Gümölcine başta olmak üzere Batı Trakya şehirlerine indiler. Şehre hakim olan EAM, bölgede yeni kurulan EPON (Eneia Panelladhiki Organosi Neon) adlı gençlik örgütüne Türk gençlerinin de katılması için baskı yapmaya başlayınca zamanın Türk Cemaati Reisi Hafız Galip Efendi, komünist görüşlü valiye giderek “onların işi okullardadır” şeklinde karşı çıkacaktır. Vali Cemaat Reisi’nin bu sözlerine itiraz etmemekle beraber, genç öğretmenlerin örgütün gece konuşmalarını dinlemek üzere toplantılara katılmalarını şart koşacaktır.¹⁶⁸

İkinci Dünya Savaşı’nda yaşadığı işgaller ve meydana gelen iç savaşlar, Yunanistan’ı her bakımdan olumsuz yönde etkilemiştir. Büyük savaşın peşinden oluşan dünya düzeni içinde Atina’nın İngiltere ile ilişkileri uluslararası boyutta önem taşırken, ikili çıkarlar açısından Türkiye ile de yakın işbirliği yapma ihtiyacı bölgesel konumundan dolayı, o nisbette önemliydi. Özellikle Sovyetler’in Balkanlar’ın kuzeyine yerleşmesi sonucunda, bu büyük güce karşı işbirliğine gidebileceği en yakın ülkenin Türkiye olması, Yunanistan’da bazı somut adımların atılmasına yol açmıştı; 1947 Mayıs ayında Atina’da , zamanın Başbakan yardımcısı Sofokles Venizelos’un öncülüğünde bir “Türk-Yunan İşbirliği Komitesi” kuruldu. Bunda,

¹⁶⁷ Kemal Şevket Batıbey, ...*Ve Bulgarlar Geldi*, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, (y.t. yok), ss. 55- 57 , Burada bahsedilen kişi Osmanlı İmparatorluğu devrinde Biga Kaymakamı olan İzzet Bey’dir. Yazarın verdiği bilgiye göre bu adam müthiş bir Türk düşmanı imiş.

¹⁶⁸ Hatipoğlu, *Yakın Tarihte...*, s.263

Mart ayında açıklanan Truman Doktrini'nin hızlandırıcı payı da olsa gerekti. Bu hareketlenme, Türkiye Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün sıkı işbirliği ve beraberlik yolunda verdiği demeçler hız kazanmakta, iki ülke, Ege'nin bir işbirliği köprüsü olabileceği fikrine sıcak bakmaktaydı. Zamanın Yunan Başbakanı ve Dışişleri Bakanı Konstantin Tsaldaris Anadolu Ajansına verdiği demeçte Türk-Yunan işbirliğinin sadece siyasi alanda kalmayıp sosyal, kültürel ve elbette ekonomik alanlarda da arttırılmasını dile getirmiş, böylece 1948 Eylül'ünde imzalanan bir Ticaret Antlaşması'nı, çeşitli karşılıklı kültürel alış-veriş faaliyetleri izleyebilmişti. O arada ticari ilişkilerde de ilginç gelişmeler ortaya çıkıyordu; dünya savaşında çöken Yunanistan'ın ekonomisi, “ harp harici” kalarak savaşa girmeyen Türkiye ekonomisine oranla çok kötüydü. Basit bir karşılaştırma yapmak gerekirse, Türkiye'nin 1947 yılına kadarki ticari bilançosu pozitif bir çizgide seyrederken, Yunan ekonomisi, yukarıda da belirtildiği üzere büyük zarar görmüştü ve ülkenin tarım üretimi savaş sonunda 1940'lı yılların öncesine nazaran % 70 oranında gerilemişti. Böylece Yunanistan başta temel gıda maddeleri olmak üzere bir çok ihtiyacını Türkiye'den gerçekleşen İthalatla gidermekteydi.¹⁶⁹

“İkinci dünya savaşını müteakip iç savaş esnasında vatandaşı olduğumuz hükümet azınlık ailesine sormadan kitap bastırılmış o devre bütün azınlık ailesi ve yöneticileri buna karşı gelmiş, aynı zamanda da acele Türkiye'den kitap istenmiştir. Türkiye Batı Trakya Türklerinin bu isteğini haklı bulmuş ve bakınız 17 Şubat 1947 tarihli TRAKYA gazetesi 302'inci sayısında, bu olayı nasıl Batı Trakya Türklerine müjdeliyor.

MEKTEP KİTAPLARI

"Bilindiği gibi T.C Hükümeti Batı Trakya Türkleri için İskeçe ve Gümülcine'ye hediye olarak birer vagon ilkokul kitabı göndermiştir. Gümülcine cemaati 23 binden fazla kitabı teslim almış ve bunlar müfettişliğin tasdikinden geçmiştir. Öğrendiğimize göre; Matematik, Tabiat Bilgisi, Genel Coğrafya Ve Dilbilgisi kitaplarının hemen okutulmasına izin verilmiştir.

İskeçe'ye mahsus olarak gönderilen 26 binden fazla kitabı ihtiva eden

¹⁶⁹ a.g.e., ss. 275 - 276

vagon henüz gelmiş olup ve kitaplar İskeçe merkez ikinci ilkokuluna taşınmıştır.

Bu kitaplar köy ve şehir öğrencilerine parasız verilecektir. Alfabe ve okuma kitapları tasdik edilmemiştir. Çünkü, bilindiği gibi alfabe ve okuma kitaplarını hükümet de bastırmıştır. Para ile satılacak olan bu hükümet kitapları bedava kitap dağıtıldığı takdirde satılamayacaklarından hediye kitaplar okutulmasına izin verilmemiştir.

Biz hükümetin bu düşüncesini doğru bulmuyoruz, çünkü, bu zaman halkımızın en fakir olduğu devirdir. Şimdi yiyecek ve giyeceği bile parasız dağıtıldığı bir devirde fırsat ve kolaylık varken kitapların para ile satılması doğru değildir. Hükümet kitapları gelecek senelerde de satışa çıkarılabilir. Şimdi parasız hediye kitapların okutulmasına müsaade olunması daha makuldür kanaatindeyiz." diyor TRAKYA gazetesi 17 Şubat 1947 tarihli 302'inci sayısında,.

"Türk okulları müfettişi Cumartesi İskeçe'ye gelmiş ve İskeçe Cemaati nezdinde bulunan 26 bin küsur kitabı tetkik etmiştir. Bu kitaplardan 19.500 tanesine müsaade edilmemiştir. İskeçe'ye de Gümülcine'deki kitaplar kadar kitap dağıtılacaktır. Kitapların dağıtımına bugün başlanacaktır (TRAKYA gazetesi: 24 Şubat 1947, sayı 303)".¹⁷⁰

Bu yılların akabinde ise 1952 yılının Haziran ayında Kral Pulos Türkiye'yi; aynı yılın Kasım ayında ise Cumhurbaşkanı Celal Bayar Yunanistan'ı ziyaret etmiş ve bu geziler sırasında her iki ülkenin basınında da çok iddialı makaleler yayımlanmıştır. İşte bu ziyaretinde Cumhurbaşkanı Celal Bayar Batı Trakya'yı da ziyaret edecek ve kendi ismiyle anılan liseyi açacaktır.

"1923'ten 1951 yılına dek Batı Trakya'da Türk Azınlığın eğitime baktığımızda iç savaşlar nedeniyle sönük, donuk bir seyir takip ettiğini görmekteyiz. Ancak, bu seyrin 1951'den 1960 yılına kadar göstergenin olumlu

¹⁷⁰Rıza Kırıldökme, "Batı Trakya'da Okul...",

*yönde bulunduğunu görmekteyiz. Bu yıllar için Azınlığımızın mutlu yılları diyebiliriz”.*¹⁷¹

“Siyasi çekişmeler ve ekonomik sıkıntılarla geçen zamanın akışı içinde (1923 – 1950) yetişen nesiller, çağdaş eğitim sisteminin gerisinde kalmış ve Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı eğitim alanında sınırlı bir ilkokul öğretiminin üstüne çıkamamıştır. Çünkü o yıllarda azınlık ilkokullarında görev yapan öğretmenlerin çoğu altı sınıflı ilkokuldan fazla tahsil görmüş değillerdi.

*Batı Trakya'nın en ücra yerleşim birimlerinde ise kendi kendini yetiştirmiş (hodayınâbit) cinsinden öğretmenler görev yapıyorlardı. Camilerde imamlık yapacak okumuş insan çok azdı”.*¹⁷²

Bu bölümü bitirirken, sonuç olarak; Yunan İç Savaşı'na Batı Trakyalı Türkler büyük bir çoğunlukla hükümet kuvvetlerinin yanında savaşa katılmıştı. 1946 – 1949 yılları arasında süren savaşta 27.400 Türk değişik birliklerde ve sınıflarda dövüştü. Belles, Kaymakaçalan, Viçi, Gramos ve diğer bazı cephelerde çarpışırken, önemli bir bölümü de alay, tugay, tümen, kolordu ve ordu merkez ve karargahların iç ve dış nizamiye muhafızlıklarını üstelenmişti. Yunan Kraliyet Ordusu'nun “ Embisti Stratioti” (Güvenli Asker) sıfatını Türk gençleri taşımıştı. Çok sayıda Türk genci Mareşal Papagos ve Kral Pavlos tarafından takdir edilerek madalya ile ödüllendirilmişti. Batı Trakya Türkleri Yunanistan'ın en zor durumunda işbirlikçi konuma düşmemiş, hainlik yapmamıştı. Yunanlı gençlerden müteşekkil askeri birlikler, subayları ile beraber komünist saflarına geçerken, Türk asıllı askerler böyle bir hainlik yapmayı asla düşünmemişlerdir. Komünist çetelerle yaptıkları muharebelerin hepsini kazanmışlardır. Bu yüzden bütün mühimmat depolarının muhafazası Türklere verilmişti.¹⁷³

3.2. 1950 – 1967 Arası Dönem

“Bu dönem Batı Trakya azınlığı arasında her zaman özlemle anılan bir devir olmuştur. Bu süre içinde Türk-Yunan ilişkilerinin iyiliği sonucu 1952 yılında Gümölcine'de ilk kez bir

¹⁷¹ İlknur Halil, “Eğitim Sorunumuz”, *Öğretmenin Sesi*, Sayı:113, Kasım 2007, Gümölcine, Türk Öğretmenler Birliği Başkanı Cahit Ali Osman ile yapılan röportaj

¹⁷² a.g.e., Batı Trakya Medrese Mezunu Müslüman Muallimler Cemiyeti Başkanı Asım Çavuşoğlu ile yapılan röportaj

¹⁷³ Demirbaş, *Batı Trakya...*, s. 127

Türk Lisesi (Celal Bayar Lisesi) açılmıştır. 3065/1954 sayılı yasa sonucu “Müslüman” değil, “Türk” yazılı levhalar okullara asılmıştır. 1951 tarihli kültür anlaşmasıyla Türkiye’den kontenjan öğretmenleri gönderilmiştir. O kadar ki, Türk yakın tarihinin üzücü sayfası olan 6-7 Eylül olayları bile azınlığın düzeninin bozulmasına yol açmamıştır. İkili ilişkilerin düzelmesinde Mareşal Papagos gibi Yunan yöneticilerinin katkısı olduğu kadar, Menderes yönetimi sırasında İstanbul burjuvazisinin, bu arada İstanbul Rum azınlığının istemlerinin Ankara’da yankı uyandırabilmiş olmasının rolü olmuştur”.¹⁷⁴

Fakat buna karşı “yasak bölge” uygulaması da bu dönemde başlamış ve komünizm tehlikesi icat edilerek Balkan bölgelerinde oturan halka büyük sıkıntılar yaşatılmıştır.

Türkiye ve Yunanistan arasında, 1951 yılında, bir Kültür Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma, Batı Trakya Türk azınlığının eğitim konusundaki sıkıntılarını kısmen de olsa giderecek ve biraz rahatlatacak hükümler içermiştir. Böylece, ilk kez Türkiye’den bölgeye Türk öğretmenler gelmesi, iki ülkedeki azınlık öğrencilerine karşılıklı burs verilmesi ve Türk okullarındaki eğitim programlarının yeniden düzenlenerek, güncelleştirilmesi gibi uygulamalar olanaklı olabilmiştir. Ayrıca bölge, 1952’de ilk kez bir Türk Cumhurbaşkanı (Celal Bayar) tarafından ziyaret edilmiş ve bu ziyaret sürecinde de bölgedeki ilk Türk Lisesi Gümülcine’deki Celal Bayar Lisesi açılmıştır.

İki ülke arasında 1951 yılında imzalanan Kültür Antlaşmasıyla Batı Trakya’ya ilk ve orta öğretimde görev yapacak Türk vatandaşı öğretmenler gönderilmiş, yüzlerce Batı Trakyalı öğrenci de Türkiye’deki öğretmen okullarında Batı Trakya’da görev yapmak üzere yetiştirilmişlerdir.¹⁷⁵

20 Nisan 1951 tarihli Kültür Anlaşmasının imzalanmasıyla karşılıklı burslar, okul kitaplarındaki yanlışlıkların düzeltilmesi, karşılıklı saygı ve bir komisyonun kurulması öngörülmüştür. Bu noktada önemli olan “Daimi Muhtelit Komisyon”dur çünkü bu komisyon anlaşmanın uygulanıp uygulanmadığını takip edecek ve önerilerde bulunacaktır. Böylelikle de “kontenjan öğretmenleri” diye anılan öğretmenler görevlendirilmeye başlanmıştır. Bu dönemdeki bu iyileşmeyle birçok köy okulu da onarılmıştır. Daha da ötesinde asıl dikkat

¹⁷⁴ Oran, *Türk – Yunan İlişkilerinde...*, s. 280

¹⁷⁵ Aydın Ömeroğlu, *Belgeler ve Olaylar ışığında, bilinmeyen yönleriyle Batı Trakya Türkleri ve Gerçek – I-*, İstanbul, Avcı Ofset, 1994, s. 59

çekilmesi gereken ve aynı zamanda çok şaşırtıcı olan bu yasayla azınlık okullarına “Türk İlkokulları” denilmiş olmasıdır. Rodop ili belediye ve ilçe yöneticilerine bu yönde şu direktif gönderilmiştir:

“ Yunanistan Krallığı
Trakya Genel Valiliği
Protokol No.1043
ACİLDİR

Komotini 27.12.1954

Dağıtım: Rodop ili belediye başkanları ve ilçe yöneticilerine.

Sayın Hükümet Başkanının emri üzerine bundan böyle gereken her yerde “Müslüman-Müslümanca” deyimleri yerine “Türk-Türkçe” deyimlerini kullanmanızı rica ederiz.

*Trakya Genel Valisi
G. Fessopulos”¹⁷⁶*

Bugün düşünüldüğünde bu durum gerçekten garip gelmektedir ancak gerçektir. Hatta yönetim bu direktiften sonra bazı yerlerde düzeltmelerin yapılmadığını görerek ikinci bir uyarı yapma zorunluluğunu hissetmiştir:

“ Yunanistan Krallığı
Trakya Genel Valiliği
Protokol No. A 202

Komotini 27.12.1954

*Bundan böyle “Müslüman-Müslümanca” deyimleri yerine “Türk-Türkçe” deyimlerinin kullanılmasına ilişkin, hükümetin kesin emirlerine rağmen Komotini- Aleksandrupolis milli yolu üzerindeki Aratos köyünde “Müslüman Okulu” başlıklı bir tabela çok belirgin biçimde hala mevcut bulunmaktadır. Gerek bu tabela,gerekse Rodop ili bölgesinde muhtemelen mevcut olan tüm benzerleri derhal değiştirilmelidir”.*¹⁷⁷

1952 yılında bu defa Yunanistan Başbakan yardımcısı ve Dışişleri Bakanı S. Venizelos Ankara’ya gelmiştir. Bu ziyarette özellikle Kıbrıs üzerinde duruluyordu. Bu görüşmelerin sonunda bir Karma Komisyon kurulmasına karar veriliyor ve Ortak bir Bildiri yayımlanıyordu. “Karma komisyon hemen kurularak çalışmaya başlanıyor. Yaklaşık beş

¹⁷⁶ Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde...*, s. 120

¹⁷⁷ a.g.e., 120 -121

aylık bir çalışmadan sonra üç anlaşma tasarısı hazırlanıyordu".¹⁷⁸ Bu tasarılarından üçüncüsü eğitimle ilgilidir. Üçüncü tasarı şöyle demektedir: "*Karşılıklı olarak ilk ve orta tedarisat mektep kitaplarında her iki memleket aleyhindeki yazıların çıkartılmasına mütedair anlaşma tasarısı*".¹⁷⁹

1951 yılında Kültür Anlaşmasının imzalanmasından sonra iki ülke arasındaki ilişkiler o denli iyileşmiş ki Yunanistan bu anlaşmayla da yetinmeyip 1954 yılında eğitim konuları üzerine bir yasa çıkarmıştır. 3065 – 54 sayılı numaralı bu yasa özetle şöyle demektedir: Batı Trakya'da herhangi bir Türk ilkokulunun kurulması için o bölgenin öğrenci velilerinden 15 kişinin imzalamış olduğu dilekçe, Trakya Genel Valisine sunulur. Vali ve müfettişin onayı alındıktan sonra Batı Trakya'da Türk okulları açılabilir. Trakya Genel Valisinin tayin edeceği bir heyet, devlet okulları için uygulanan program çerçevesinde Türk okullarının programını düzenler. Devlet okulları öğrencilerine uygulanan sınıf geçme, kayıt, imtihan, okulların açılma ve kapanma tarihleri gibi kanun ve kurallar azınlık okulları ve öğrencileri için de geçerlidir. Türk ilkokulu altıncı sınıftan mezun olacak öğrencilerin katılacağı sınavlar, valinin tayin edeceği Rumca hocası ve devlet memuru iki öğretmen huzurunda yapılır. Mezun olmak için de, öğrencilerin notları Rumca okutulan derslerin ikisinden veya lisan derslerinden notu orta olmalıdır. Türk okullarında görev alacak Türkçe öğretmenlerinin tayini için okul encümenlerinin teklifi ve müfettişin muvafakatı gereklidir. Bu öğretmenlerden gerekli vasıflara sahip olanlar vali tarafından öğretmen olarak tayin edilir.¹⁸⁰

Çıkarılan 3065 / 1954 sayılı yasa çerçevesinde, okullara ve çeşitli kuruluşlara *Müslüman* yerine *Türk* adlı ve sıfatlı tabelaların asılmaya başlanması ve bu uygulamanın Yunanistan devleti tarafından verilen talimatlarla devreye sokulması önemli adımlar olmuştur. 1954 yılında kabul edilen bir yasayla, azınlığın ilk kez Türk olarak nitelendirilmesi iki ülke arasında ilişkilerde iyi bir gelişme olarak sayılmıştır. Köylerdeki okullar, Türk okulları tabelalarıyla süslenmiş, müfettişlikler Türk Okul Müfettişliği yazılarıyla okunmaya başlanmıştır.¹⁸¹

Yunan Hükümetinin Batı Trakya Türk okullarının, nasıl idare edileceği hakkında 3065 sayılı 1954'te neşredilmiş bir kanunu vardır. Bu kanuna göre: Batı Trakya Türklerinin

¹⁷⁸ Bilge, *Büyük Düş...*, s. 197

¹⁷⁹ a.g.e., s. 197

¹⁸⁰ Halil, "Batı Trakya'da Türk Okullarında...", s.2

¹⁸¹ Baş, *Unutulan...*, ss. 47 -48

okullarına, şimdiye kadar denildiği gibi “Müslüman” okulu değil, Türk okulu denecektir. Ayrıca neşir edilen “Müfredat” programı ile, bugün sınıflarda haftada 8 saat Rumca dersi yapılacak, küçük sınıflarda da, haftada 10 saat Rumca okutulacaktır.

Gerek 3065 sayılı Kanun, gerekse kanun niteliğinde olan müfredat programı, okullarımızı dilediğimiz şekilde idare edebileceğimizi amirdi. Fakat Yunanlılar bu kanunun bize tanıdığı geniş serbestiyi çekemediler. Okullarımızı istedikleri gibi idare etmeye başladılar. Cunta Hükümeti iktidara gelince hak da arayamaz, kanunlardan bahsedemez olduk. Onlar da istedikleri gibi okullarımızı idare ettiler. İstedikleri yobaz hocaları, köylülere sormadan okullarımıza tayin ettiler.¹⁸²

Yasak Bölgede ise, durum doğal olarak daha ağırdır. Örneğin Şahin İlkokulu Müdürü Salih Sülko, bir resmi yortuda meçhul asker anıtına koyduğu çelengine Elence olarak “Şahin Türk İlkokulu” yazdığı için karakola çağrılarak tokatlanmış ve bir süre sonra öğretmenlikten atılarak Yasak Bölge’ye giriş çıkış pasosu elinden alınmıştır.¹⁸³

1953’ten, Varşova Paktı’ndan itibaren, Yunan – Bulgar sınırı boyunca 40 bin azınlık insanın yaşadığı bir şerit yasa bölge olarak ilan edilmiştir. Bunun gerekçesi ise, Varşova Paktı’ndan gelecek komünizm tehlikesidir. Bu dönemde diğer bölgelerde yaşayan azınlık üyeleri için bölgeye giriş – çıkışlar yasak ilan edilmiş ve izne bağlanmıştır. Bırakın başka yerlerden bölgeye girecek olanları, bizzat bu yasak bölgede yaşayan halka bile özel kimlikler verilmiş, ve bölgeden herhangi bir ihtiyaçlarını karşılamak için çıkış yaparlarken oluşturulan kontrol noktalarında kimliklerine bakılmıştır. Aynı durum dönüşlerinde, bölgeye girerken de yapılmıştır. O dönemi yaşayanların anlattıklarına göre özellikle Evros (Meriç) bölgesinin dağlık kesiminde yaşayan azınlık bireyleri pazar, hastane, herhangi bir iş vs. ihtiyaçlarını karşılamak için Gümülcüne ‘yi tercih ettiklerinde o yol üzerinde kurulan kontrol noktaları tarafından geri çevrilmişler ve gerekçe olarak ise “Dimetoka (Didimotiho), Sofulu (Soufli), Kumçiftliği’nde (Orestiada) pazar – çarşı, hastane yok mu? İhtiyaçlarınız oradan karşılayın denmiştir.

Gümülcine’de komünist tehlikesi olmadığına göre ve bu uygulama bu tehlikeye karşı yapıldığına göre bu durum çok şaşırtıcı ve anlamsızdır. Ancak duruma bir başka taraftan

¹⁸²Battbey, *Ve Bulgarlar...*, s. 196

¹⁸³Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde...*, s. 121

bakarsak anlam kazanacaktır. O da asıl amacın bölge halkını Gümölcine'den yani "Türklerin olduğu yerden" izole etmektir.

Bu genelgelerden sonra her iyi gidişattan sonra olduğu gibi yine Batı Trakya Müslüman-Türk azınlığı bu sevinci uzun süre yaşayamamıştır. Bu kez bu durumu değiştirecek olaylar Türkiye'den, İstanbul'dan başlamıştır. 1954 tarihli bu yasadan sekiz ay sonra valiliklere yukarıda belirttiğimiz emir gitmiştir. Bu emirin vali tarafından il ve ilçe yöneticilerine dağıtılmasından yedi ay sonra ise 6-7 Eylül olayları patlak vermiştir. Bu çok acıdır. İnsan birilerinin bu iyi gidişe dur demek için elinden geleni yaptığını düşünmeden kendini alamıyor. Bu olaylar iki ülke arasında şekillenmeye başlayan dostça ilişkileri çok bozmamış ama ilerisi için çok büyük bir faktör olmuştur ve hatta bazı müfettişler imza ve mühürlerinde "Türk Okulu" deyimini kullanmaktan kaçınmışlardır.

"Azınlık ilkokullarının işleyişini, kuruluşunu, idari yapılarını ve öğretmenlerin atanmasını düzenleyen ve azınlık okullarını resmi olarak "Türk" okulları olarak niteleyen ilk hukuk metni 3065/1954 sayılı "Batı Trakya'daki Temel Eğitim alanındaki Türk okullarının kuruluşu, işleyişi hakkında ve bunların denetlenmesi ile Batı Trakya'daki Türk Okulları Müfettişlerine dair" kararnamedir".¹⁸⁴

1954 yılında Kıbrıs uyuşmazlığının Yunanistan tarafından Birleşmiş Milletler Teşkilatına sunulması, bu Teşkilatın kararı ile ENOSİS'i (Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını) gerçekleştirme girişimleri karşısında Türkiye'yi bulacaktır. Kıbrıs sorunu kızışacaktır. Karşılıklı ziyaretler, yerlerini karşılıklı suçlamalara bırakırken Türk – Yunan dostluğu Kıbrıs uyuşmazlığına esir düşecektir. İşbirliği yılları son bulacaktır.¹⁸⁵

Azınlık okulları eğitim programı 1957 tarihlidir. Programın yürürlüğe girdiği tarihten bu yana 50 yıla yakın bir süre geçmiştir. Eğitim bilimleri alanında, kararnamenin yürürlük tarihinden beri geçen sürede meydana gelen gelişmeleri ve bilimsel birikimi görmezden gelen ve öğrencilerde eleştirel ve yaratıcı düşünceyi, bilişsel ve psikomotor güçleri dengeli bir şekilde geliştirmeyi, onları içinde bulunduğumuz 21. yüzyılın gereklerine uygun kişilikler olarak topluma kazandırmayı amaçlamayan bu programın günün koşullarına cevap vermesi beklenemez. Ayrıca eğitim programının uygulamaya konulduğu tarihte Cumartesi günleri de

¹⁸⁴Kelağa, "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Azınlık...", s. 2

¹⁸⁵ Bilge, *Büyük Düş...*, s.198

okullar faaliyette iken bugün haftalık eğitim süresi beş güne inmiştir. Bu programa göre öngörülen haftalık 1. sınıf için 27 saatlik, diğer sınıflar için sırasıyla 32, 32, 33, 33 ve 32 saatlik ders programının uygulanması öğrencilerin nerdeyse her gün 7 saat ders görmeleri demek olmaktadır ki, bu yönü ile programın pratikte uygulanmasında güçlükler ortaya çıkmaktadır.¹⁸⁶

İki ülke arasında imzalanan 1951 tarihli Kültür Anlaşması ve bu anlaşmaya uygun olarak çıkarılmış olan 3065 / 1954 sayılı yasa hükümleri dikkate alınarak 1957 / 58 öğretim yılından geçerli olmak üzere Batı Trakya Türk ilkokullarında uygulanacak olan bir ders programı hazırlanmıştır.

1954 yılında çıkarılan 3065 sayılı yasaya uygun olarak hazırlanan Milli Eğitim Bakanlığı'nın 14925 / 28 – 11 – 57 sayılı kararnamesine göre, iki dershaneli bir okulda 1., 2. ve 3. Sınıflar için Yunanca okutulacak dersler haftada 8 saat Rumca olarak belirlenmiş, Türk dilinde okutulacak dersler de, Din Bilgisi 3 saat, Türkçe 10, Hayat Bilgisi 4, Matematik 4, Güzel Yazı 2, Resim, Müzik, Beden Eğitimi de birer saat olarak belirlenmiştir.

Bunun yanında, 4.,5.,6. sınıflar için de, Yunan dilinde okutulacak dersler; Rumca 8, Tarih ve Coğrafya ikişer saat olarak belirlenmiştir. Türk dilinde okutulacak dersler de, Din Bilgisi 4, Türkçe 7, Tabiat Bilgisi 2, Matematik 5, Resim, Müzik, Beden Eğitimi ve Güzel yazı da birer saat olarak belirlenmiştir.

Sonuç olarak bu kararnameye göre, ilkokullarda haftalık Yunan dilinde okutulan ders saatleri toplamı 20 saat, Türk dilinde okutulan ders saatleri toplamı da 48 saat olarak belirlenmiştir.¹⁸⁷

Gümölcine (1949) ve İskeçe (Şahin, 1956) Medreseleri de bu dönemde kurulmuşlardır ancak bu konu medreseler üzerinde durulacağından burada sadece hatırlatmakla yetiniyoruz.

Yunanistan Dışişleri Bakanı "E. Averoff 3-6 Ağustos (1960) günlerinde Ankara'ya gelmiş, daha sonra iki gün İstanbul'da kalmıştır...Ankara'daki toplantılarda Dışişleri Bakanı

¹⁸⁶ Kelağa, "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Azınlık..." s. 6

¹⁸⁷ Halil, "Batı Trakya'da Türk Okullarında..." , ss. 2-3

Feridun Cemal Erkin ile E. Averoff arasında iki memleketteki Türk ve Yunan azınlıkların malları, okulları, vakıf malları çok ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Türkiye ile Yunanistan arasındaki husumeti azaltıcı öneriler görüşülmüştür. Her iki tarafın ilişkilerdeki pürüzleri gidermek için içten bir çaba gösterdikleri görülmektedir. Makul istekler hemen kabul edilmiştir. Her iki taraf Kıbrıs uyuşmazlığının çözümlenmesinden yana rahatlamış görüntü vermişlerdir.

Türk heyetinin dile getirdiği, örneğin Menteşe adasında (Oniki Ada) 500 Türk vatandaşının haymatlos durumuna düşürülmesi, Türk azınlığı okullarına Türk adının verilmesi, Batı Trakyalı öğrencilerin askerliklerinin tecili, Menteşe (Oniki Ada) Adalarında Türk vatandaşlarının istimlak edilen arazilerinin bazıları, Rodos'ta vakıf, cami, medrese gibi binaların tamiri konularında olumlu yanıtlar alınmıştır".¹⁸⁸

"1960'lı yıllarda öğretmen okulu mezunu formasyonlu öğretmenlerimiz göreve başlayınca uzun yıllar özlenen düzeye getirilme çabaları netice vermişti. Genç, dinamik, çocuk psikolojisinden haberdar, metot, program bilen çocuğu çok iyi tanıyan, eğitimin ne olduğunu bilen uzman öğretmenlerle korunmuştu okullarımız".¹⁸⁹

1963 yılı sonunda Kıbrıs'ta başlayan olaylar, yukarıda kısaca aktardığım güzel gelişmeleri sona erdirdi. Kıbrıs uyuşmazlığı, Karamanlis'in iktidardan çekilmesi ile Atina'nın kontrolü dışına çıktı. Sorumsuz Kıbrıs Rum politikacılarının, özellikle Makarios'un girişimleri ile Kıbrıs uyuşmazlığı, Türk-Yunan dostluğunu zehirledi. Türkiye ve Yunanistan kamuoylarında düşmanlık prim yapmaya başladı.¹⁹⁰

1963 yılında Kıbrıs'ta Makarios'un anayasal düzeni değiştirmek için başlattığı saldırılar üzerine çıkan Türk-Yunan anlaşmazlığı karşılıklı azınlıkların olumsuz etkilenmesine yol açmıştır...1963 yılında Kıbrıs'ta Türklerin katliama uğramaları karşısında Adaya müdahale edemeyen Türkiye, Yunanistan'ı zor duruma düşürmek için 36. madde uyarınca altı ay önceden ihbarda bulunduktan sonra sözleşmeyi feshetmiş ve bu Yunan yurttaşlarının oturma izinlerini bir daha uzatmamıştır (16 Eylül 1964)...8600 Yunan uyruklu Yunanistan'a

¹⁸⁸Bilge, *Büyük Düş...*, s. 207

¹⁸⁹Halil, "Eğitim Sorunumuz", 38 Yıllık Öğretmen Sadık Salih ile yapılan Röportaj

¹⁹⁰ Bilge, *Büyük Düş...*, s. 208

dönme zorunda bırakılmıştır. Bu şekilde başlayan süreç sonucunda İstanbul Rum nüfusu gitgide azalmış ve 3000-4000 düzeyine kadar gerilemiştir.

İstanbul Rum nüfusunun tükenmeye yüz tutmasına yol açan bu 1964 kararı, kanımca, Batı Trakya azınlığının bugün artık çığ gibi artmakta olan sorunlarının çözülmesini olağanüstü zorlaştıran bir süreci başlatmıştır. Çünkü bütün olayın belkemiği olan karşılıklılık (mütekabiliyet) ortadan kalktığı için Yunan yetkilileri Batı Trakya'daki politikaları açısından serbest kalmışlardır.¹⁹¹

Tabii azınlık da çalkalanıyordu. Eğitimde yeni söylemler ortaya konuyordu. “Çarpıcı bir örnek; 1963 seçimlerine kadar hep Karamanlis’in partisinden seçilen Osman Nuri Fettahoğlu’nun bu defa seçilme şansı yüksek olan George Papapndreu’nun Merkez Birliği Partisine geçmesidir. Merkez Birliği Partisi’nin İskeçe milletvekili adayı olan Osman Nuri, bu partiye geçişini gazetesinde şöyle izah etmeye çalışıyordu: “Bütün Yunan milleti bu seçimde Merkez Birliği Partisiyle beraber, gitmektedir...Bildiğiniz gibi Karamanlis Partisinin siyaseti sizi diğer milletdaş ve dindaşlarınızdan ayırmak ve sizi azınlıktan saymamaktır. Okullarınızdan Türkçe’yi kaldırmak istemektedir...”¹⁹²

1964 Kıbrıs olaylarıyla Türk-Yunan ilişkilerinin bozulması ve 1967 Albaylar Cuntası ile birlikte Azınlığın eğitim alanındaki hakları birer birer kısıtlanmak suretiyle yerini keyfi uygulamalara bırakmıştır.¹⁹³

Ancak, 1967 yılında askeri idarenin gelmesiyle Batı Trakya'daki Azınlığın eğitim sorunlarının daha da arttığı gözlenmektedir.¹⁹⁴

¹⁹¹ Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde...*, ss. 280-283

¹⁹² Öksüz, *Batı Trakya...*, ss. 234 - 235

¹⁹³ Ömeroğlu, *Belgeler ve Olaylar...*, s. 59

¹⁹⁴ Halil, “Batı Trakya’da Türk Okullarında...” , s.2

3.3. 1967 – 1974 Arası Dönem

Zaten ters gitmeye başlayan durum 1967 Cunta yönetiminin ülke idaresine gelmesiyle iyice kötüleşmiş ve Batı Trakya Türklerini bekleyen zor günlere adım atılmıştır. Artık bundan sonra ne okul encümeni seçimi ne de cemaat yönetim kurulu seçimleri yapılmamıştır. Her şeyi Cunta yönetmeye başlamıştır. Okul kurulları Cunta tarafından atanmaya başlanmış ve sonuç olarak azınlık eğitimi bütünüyle güdüm altına alınmıştır. Daha önce var olan tabelalar birer birer indirilmeye başlanmış ve okullar da daha sık kapatılır hale gelmiştir.

Cunta döneminde Batı Trakya Türkleri çok zor yıllar yaşamışlardır. Birçok hakları kısıtlanmış, temel ihtiyaç sayılabilecek gereksinimleri önlenmiş ve bu dönemden kalma baskıcı politikalar cuntadan sonra da kısmen devam etmiştir. Enosis hayaline kapılıp sürüklenen Cunta yönetimi bu dönemde Türkiye ile ilişkilerini bozmaktan kaçınmamış ve hatta bilerek bozma yoluna gitmiştir. Özellikle Batı Trakya'nın Meriç (Evros) bölgesindeki Bulgar sınırına yakın yerleşim bölgeleri bir açık cezaevi gibi yönetilmiş, köylerden bir ihtiyaç nedeniyle şehre gitmek isteyen azınlık bireylerinden köyden giriş ve çıkışlarda kimlik göstermeleri istenmiştir. Buna getto da denebilir. Bu uygulamaya kimse ses çıkarmamış ve Türkiye komünizm tehlikesiyle uyutularak uzun yıllar boyunca bunu seyretmiştir. Bu dönemde Türkçe müzik dinlenmesi, televizyon izlenmesi ve gazete okunması da yasaklanmıştır. Aynı dönemde azınlığa ait okul tabelalarındaki *Türk* kelimesi de çıkartılmıştır. İşin ne kadar vahim boyutlara vardığını anlatabilmek için bu yasaklara 1973'te eklenen ve Türk azınlığın otomobil alım-satımını engelleyen uygulamaya da değinmek gerekir.

1967 yılında Cunta yönetiminin göreve gelmesiyle beraber azınlığın yaşamı ve özellikle de eğitimi kötü bir döneme girmiştir. Okulların yönetim sorumluluğunu taşıyan kurullar Cunta yönetimi tarafından atanmaya başlanmıştır. Türklerin kurmuş oldukları çeşitli dernek ve birliklerin tabelalarındaki Türkçe yazılar kaldırılmış ve Türkçe okul tabelaları Yunan yetkilileri tarafından indirilmiştir.

“Türk” ifadesinin kullanılması ile ilgili yasak başta olmak üzere, 1974'te yaşanan Kıbrıs Krizi'nden sonra Türk-Yunan ilişkilerinin giderek bozulmasıyla Türkler üzerindeki baskılar artmıştır. Uluslararası anlaşmalarda kendi okullarını kendisinin kuracağı, yöneteceği ve

denetleyeceği söylenen azınlık çocuklarının eğitimi, Türk okullarındaki birçok öğretmene çalışma izni verilmemesi yüzünden giderek aksamaya başlamıştır.¹⁹⁵

1967’de Yunanistan’da patlak veren “Albaylar Cuntası” , Batı Trakya Türk azınlığı için tarihinin en sıkıntılı dönemini başlatmıştır”.¹⁹⁶ Bu dönemde azınlık eğitimi çığnenmiştir. Sadece eğitim değil; ekonomik, kültürel ve ekonomik hayatta sekteye uğratılmış ve Türk kimliği de inkar edilmiştir.

*“Azınlık eğitimi özellikle Albaylar Cuntası döneminden sonra ardi arkası kesilmeyen çeşitli kanun, kanun hükmünde kararname ve yönetmeliklerle büyük bir karmaşaya sürüklendi. Türkçe müfredatın iyileştirilmesi yerine hep baltalandı. Yani devlet bir yerde Türkçe'nin iyi öğrenilmemesi için tedbirler aldı. Azınlık ilkokullarının özelliğini ve özerkliğini ortadan kaldırmak için uğraştı”.*¹⁹⁷

Bu gelişmelere Türkiye de tepkisiz kalmamış ve o da Rum azınlığa yönelik misilleme girişimlerinde bulunmuştur. Bu kötü gidişatı “iki ülke yetkilileri de hissetmiş olacaklar ki, 22 Şubat 1968’de iki tarafın dışişleri bakanları özellikle azınlık eğitimlerinin karşılaştıkları sorunları incelemek için birer temsilci atamışlar ve bu temsilciler Atina, Ankara ve Viyana’da toplanarak bakanlarına birtakım önerilerde bulunma konusunda anlaşmışlardır. O tarihe dek azınlık eğitiminde nelerin aksamış olduğunun anlaşılmasına yardım etmesi açısından, iki temsilcinin hazırladığı 1 Haziran 1968 Viyana Raporu önemli bir belge niteliğindedir. İki ülkenin 1951’de öngördüğü Karma Komisyonun (Bu komisyonda Yunanistan’ı İoannis Kiçaras, Türkiye’yi de Sıtkı Bilmen temsil etmişlerdir)¹⁹⁸ hemen toplanması gereğine değinen raporda önerilen noktalar şunlardır:

- 1) Azınlık okullarında azınlığın dilinin kullanılmasına sınırlama olmaksızın izin verilmelidir.
- 2) Azınlığın, dilinde yazılmış olan görsel eğitim araçları azınlık okullarında sınırlama olmaksızın kullanılabilirdir.

¹⁹⁵ “Batı Trakyalıların En Büyük Sorunu “ Eğitim””, <http://trakya.ihh.org.tr/insan/egitim.html>

¹⁹⁶ Öksüz, *Batı Trakya...*, s. 8

¹⁹⁷ Cemil Kabza, “SÖPA Kapatılsın” , Gündem, Sayı: 0534, 08 / 06 / 2007

¹⁹⁸ Galip, *Batı Trakya’da...*, s. 89

- 3) Azınlık okullarında, her iki ülkenin yetkililerince onaylanmış ve azınlığın dilindeki kitaplardan oluşan kitaplıkların kurulmasına ve buralardan öğretmen ve öğrencilerin yararlanmalarına izin verilmelidir.
- 4) Azınlığın dilindeki ders kitaplarına izin verilmelidir. Bu kitaplar, iki ülkenin ilişkilerine zarar vermemek açısından önceden denetlenmeli ve onaylanmalıdır.
- 5) Her iki azınlığın okulları da azınlığın dilinde yazılmış okul kitaplarına çok büyük gereksinime içindedir. Bu konuda acilen:geçmişte onaylanmış bulunan kitapların kullanılmasına tekrar olanak tanınması, okul kitapları yetkililerin onayına sunulmuş bulunuyorsa bunlara izin verilmesi ve Karma Kültür Komisyonunca bu konunun sürekli bir çözüme ulaştırılması, gerekmektedir.
- 6) 1967 ve 1968 yıllarında her iki tarafça görevlendirilen alınan öğretmenler tekrar göreve başlatılmalıdır.
- 7) Azınlık okulları öğrencilerinin velileri okul yöneticileri ve öğretmenlerle serbestçe görüşebilmelidir.¹⁹⁹

Hemen ardından da bu defa iki ülkenin Dışişleri Bakanları 26-27 Haziran 1968'de Londra'da buluşmuşlar ve Viyana Raporunu değerlendirmişlerdir. Bu görüşmede yine bildiğimiz klişe istekler yapılması gerekenler olarak sıralanmış ve hatta bundan sonra 20 Aralık 1968'de bir Karma Kültür Protokolü kabul edilmiştir.

*“ Beş başlık altında kaleme alınan protokol, azınlık dilinin serbestçe kullanılmaya devam etmesini, görsel eğitim araçlarının karşılıklı denetimden geçip okullara dağıtıldıktan sonra sınırlandırmaksızın serbestçe kullanılmasını, onaylanan kitaplardan oluşacak okul kitaplıklarına izin verilmesini, ders kitapları hakkında Viyana Raporunda yer alan önerilerin uygulanmasını, azınlık okullarında öğrencilerin dinsel, sosyal ve ulusal bilinçlerine saygı gösterilmesini ve bu okullarda iki ülke arasındaki dostluk bağlarının güçlendirilmesi ilkesine göre hareket edilmesini tavsiye etmektedir. Protokol, imzası tarihinden başlayarak yürürlüğe girmiş olup şu anda da resmen yürürlüktedir”.*²⁰⁰

¹⁹⁹ Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde...*, ss. 125-126

²⁰⁰ a.g.e., s. 127

1968 yılında Selanik Özel Pedagoji Akademisi kurulmuştur. Bu konuya daha sonra ayrıntılarıyla değinilecektir.

1970 yılında ise azınlık eğitimin görünüşü şöyledir:

“Eğitim ve öğretim konusu, bir toplumun üzerinde en çok ve duyarlılıkla durulmasını gerektiren sorunlarından birini ve de başlıcasını oluşturur. Azınlığımızın ise çok yanlı bir eğitim ve öğretim sorunu bulunmaktadır. Bunu, aşağıda olduğu gibi maddeler halinde açıklamağa çalışalım:

- 1) *Bugün, Azınlık ilkokullarının bazıları, İlköğretim çağındaki çocukları sadece bir araya toplayan bir “bina” olmaktan ileriye gidememektedir. Oysa, yetkili resmi makamların biraz iyi niyet, gayret ve desteğiyle bu okulların çağımızın modern eğitim ve öğretim anlayış ve metotlarına uygun bir biçimde çalışan birer eğitim ve öğretim yuvası haline getirilmeleri şarttır..*
- 2) *Yunanistan’la Türkiye arasındaki kültürle ilgili anlaşma ve protokoller göz önünde bulundurularak, resmi devlet okullarında olduğu gibi, Azınlık ilkokullarında da tam randıman almayı sağlayabilecek bir eğitim ve öğretim sisteminin uygulanması artık kaçınılmaz bir hal almıştır. Azınlık Okulları Müfettişleri, Batı Trakya Öğretmenler Birliğiyle işbirliği yaparak çeşitli fırsatlardan yararlanıp sık sık düzenleyecekleri seminer ve benzeri çalışmalar sayesinde bu soruna pekala çözüm yolları bulabilirler.*
- 3) *Bu çağın pedagojik anlayışı, hiç kuşkusuz toplumların eğitim ve öğretim işlerinin köklü bir meslek bilgisine sahip kimselerce yürütülmesini öngörmektedir. Hal böyleyken, Azınlığımızın bir çok formasyonlu öğretmeninin yıllardan beri okullarımızda görev almaları şu ya da bu nedenle engellenmektedir. Başka bir yazımızda bu konu enine boyuna irdelenmişti. Burada sadece, bu genç ve formasyonlu öğretmenlerimizin mesleklerinde çalışmalarını destekleyen engellerin bir an önce ortadan kaldırılması gerektiğini yinelemekle yetiniyoruz.*
- 4) *Batı Trakya’daki yaklaşık olarak üçyüz Azınlık ilkokulunun bazısında Türk harfleriyle, bir kısmında Arap harfleriyle birtakımlarında ise hem Türk hem de Arap harfleriyle öğretim yapılmaktadır. Eğitim ve öğretim açısından bu*

karmaşık düzenin sakıncaları bulunup bulunmadığı hususunun değerlendirilmesini yetkililere bırakıyoruz. Ancak, şu kadarını söyleyelim ki, bizler, bir eğitim ve öğretim uzmanını hem güldürüp hem de ağlatabilecek olan bu gibi bir keşmekeşe dünyanın başka bir yerinde pek rastlanılamayacağı kanısında bulunuyoruz. Bir öğretim birliğine gidilmesinin ise ne gibi sakıncaları olabileceğini bir türlü anlayamıyoruz. Bize göre gerçek olan bir şey varsa o da Türkçe'nin Türk harfleriyle okutulabileceğidir.

- 5) 3065 / 1954 sayılı yasanın 5. maddesi, Batı Trakya'daki her Türk okulunun "seçimle" işbaşına getirilmiş üç üyeden oluşan bir "Okul Encümenliği" tarafından yönetilmesini ve oluşturulan bu Okul Encümenliğinin görevini, İlköğretim Talimatnamesine uygun olarak aynen devlet ilkokulları encümenlikleri gibi yürütmesi gerektiğini emreder.

Son yıllarda "atama" yoluyla işbaşına getirilen okullarımız encümen üyelerinin bazılarının görevlerini İlköğretim Talimatnamesine uygun olarak yapabildiklerinden kuşkuluyuz..²⁰¹

İlimiz Türk Okulları Müfettişliği, 1971 / 1972 ders yılının başladığı şu günlerde, Batı Trakya Türk Okullarının Kuruluş ve Faaliyet Şekli ile Bunların Yönetimi ve Batı Trakya Türk Okulları, Müfettişlerini ilgilendiren Bazı Sorunların Düzenlenmesi Hakkındaki 6-9 Ekim 1954 tarih ve 3065 Sayılı Yasa'nın Azınlık okullarına öğretmen atamalarına dair 6. maddesinin 1. fıkrasını hiç kale almaksızın, okul encümenlerinin ve dolayısıyla çocuk velilerinin öneri ve isteklerine de aykırı olarak bazı Azınlık okullarına medrese çıkışlı ve Selanik Eğitim Akademisi çıkışlı birtakım öğretmenleri tayin ediyormuş.

Oysa...öğretmene ihtiyacı bulunan pek çok okulumuzun Encümen'i, Türkiye Öğretmen Okulu çıkışlı bir öğretmeni yürürlükteki yasaya uygun olarak okullarında görevlendirebilmek için yıllardan beri Müfettişliklere öneri ve başvurulurda buldukları halde, bu öğretmenlerin atamaları ha bugün gerçekleşecek, ha yarın gerçekleşecek diye sürekli ertelenerek savsamaktadır.

²⁰¹Galip, Batı Trakya'da..., ss. 42 - 43

Köklü bir meslek bilgisine sahip bulunan bu öğretmenlerimiz de uzun süre kararsızlık içinde beklemekten moralleri harap bir halde şurada-burada zaman öldürmektedirler.

Hemen söyleyelim ki, biz burada medrese ya da Selanik Eğitim Akademisi çıkışlı kimselerin nasıl ve ne amaçla yetiştirildiklerinin tartışmasını yapmak istemediğimiz gibi, bu insanların özellikleri, kişilikleri, yeterlik ve yetenekleri üzerinde durmayı da asla aklımızdan geçirmiyoruz. Konumuz bu değildir. Bizi ilgilendiren husus, Batı Trakya Türk Okullarına öğretmen atanmasında var olan yasa hükmüne ve prosedüre uyulmaması keyfiyettir.²⁰²

Gerçekte 1109 / 1972 sayılı kanun-kararname vardır. Yani yukarıda sayılanlara rağmen bu kanun çıkmıştır. 1976'da genel eğitim reformu yapılmış ve hemen ardından 1977 yılında Yunanistan'daki Türk okullarının bugünkü statülerini belirleyen iki kanun çıkarılmıştır. Bunlar 694/1977 ve 695/1977 sayı ve tarihli kanunlardır.

Dönemin eğitim açısından asıl önemli olayı, 1972 tarihinde çıkarılan ve 1954 Mareşal Papagos Kanununun kimi maddelerini değiştiren 1109/1972 sayılı kanun-kararname olmuştur. Yeni yasanın esprisi, "Türk Okulları" adının artık resmen bırakılarak "Azınlık Okulu" deyiminin benimsenmesinde somutlaşmaktadır.²⁰³

Ayrıca öğretmen atanması konusunda okul encümenlerinin zaten sınırlı olan yetkileri fiilen ortadan kaldırılmıştır.

Bu dönemde diğer öğretmenlerin yerine S.Ö.P.A çıkışlı öğretmenlerin alınması süreci de hızlandırılmıştır. Bu duruma Batı Trakya halkı tepki göstermiş ve çocukları okullara yollamamaya başlamışlardır. "Hatta bir köyde Türkiye öğretmen okulu çıkışlı (formasyonlu) öğretmen istedikleri halde okullarına ısrarla SÖPA çıkışlı öğretmen yollanan veliler çocuklarını okula göndermemeye başlamışlar ve bunlar arasında 7 aile başkanı 1973 yılında kırkar gün hapse mahkûm edilmiştir".²⁰⁴

²⁰² a.g.e., ss. 72 -73

²⁰³ Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde...*, s. 123

²⁰⁴ a.g.e., s. 124

*“Ben,1973'te Gümölcine'ye geldiğimde kendi evimde Celal Bayar Ortaokul birinci sınıf öğrencilerine Yunanca ders verdim. 25 öğrencim vardı. Bir ay sonra polis geldi evimi sardı, üç ekip arabası gelmişti. O sırada evde bulunan 8 öğrenciyi ve beni emniyete götürdüler, mahkemeye çıktım ve mahkum edildim. Bu olay askere gittiğimde de dosyamla beni takip etti. O dönem azınlığın kovulduğu, kovalamaya maruz kaldığı yıllardı. Kaçmamız için uğraşılyordu. Bu politikanın en büyük kurbanı azınlık eğitimi oldu. Bu politika 1998'de 19. maddenin uygulanmasının durdurulmasıyla değiştirildi”.*²⁰⁵

“1973 nisanında, benim Gümölcine'ye gittiğim zaman bulduğum manzara şuydu:

Azınlık, ne olduğunu ve ne olacağını bilmeyiş ve devamlı bir bekleyiş içindeydi.

*Azınlık, ilerici ve gerici diye iki gruba bölünmüştü. Bu bölünme o dereceye kadar gitmişti ki, bazı köylerde, hatta şehirlerde bile, iki grup birbiriyle selamı sabahı kesecek hale gelmiş, ayrı okullar açmışlar, ayrı gazeteler çıkarıyorlardı. İlerici grup içinde de ayrıca bölünmeler vardı. Bu tabiatıyla Yunanlılara yarıyordu”.*²⁰⁶

Kâmuran Gürün'ün 1973 yılında Başbakan yardımcısı M. Patakos ile yaptığı görüşmede, Başbakan Yardımcısı Patakos: Yunanca bir metin yazıp imzalayarak bana verdi. “Bunu Türkiye’de benim ağzımdan açıklayın” dedi. Benim maksadım, Yunan Hükümeti ağzından, Hükümet politikalarını resmen açıklamaktı. M. Patakos’un verdiği yazılı metin bunu temin ediyordu. Hakikaten, aslı Atina Büyükelçiliği dosyalarında bulunan bu metnin tercümesi şöyle idi:

“ Gerek Yunanlılar, gerek Türkler tarafından, her iki yanda bulunan azınlık için çok şey söylenmektedir. Yunan Hükümetinin, dini ne olursa olsun, hiçbir vatandaşı için tefrik edici bir tutumu yoktur ve dolayısıyla devletimizin kanunların özellikle yumuşak bir şekilde tatbikine çalıştığımız Müslüman kardeşlerimiz için de tefrik durumu yoktur. Maalesef fanatik çevrelerce, ya da

²⁰⁵ Doktor İbram Onsunoğu'nun “ Müslüman Çocukların Eğitimi” Programının on yılını doldurması üzerine, geçen on yılın değerlendirildiği ve yeni hazırlanan kitapların tanıtılıp ele alındığı , 9-10-11 Şubat 2007 tarihli toplantılarda yaptığı konuşmadan alınmıştır.

²⁰⁶ Gürün, *Bükreş-Paris...*, s.204

başkalarınca yönetilen unsurlar, zaman zaman iki dost ve müttefik ülkenin barış ve anlaşma havası içinde yaşama şartları aleyhine, ilişkilerine çalkantı getirmek üzerine, bu türlü hadiseler yaratmaktadırlar. Yunan Hükümeti bunu istememektedir. Aksine bütün sahalarda dostane ve iyi ilişkiler arzu etmektedir. Müslüman camiasına dostça ve yumuşak davranılması konusunda Hükümetin idari organlara verdiği talimat kati ve kategoriktir.”

Kâmuran Gürün: *“Bu metni hemen tabiî derhal Ankara’ya bildirdik. Ben bunun hemen, bir şekilde açıklanacağını bekliyordum. Böyle bir açıklama, evvela Batı Trakya’daki idarecilere bir ihtar olacaktı, zira Yunan Hükümeti resmi politikasını dünya kamu oyu önünde açıklayarak bir taahhüt altına girmektedir...”*

*Ancak ne var ki, Ankara bu metin üzerinde hiçbir şey yapmadı ve Patakos’un, kendi el yazısı ile imzalı beyanatı dosyalar içinde kalmış oldu”.*²⁰⁷

Kamuran Gürün 23-25 Ekim 1973 tarihinde Batı Trakya’ya yapılan gezisinde şu anektoda yer vermektedir:

“En son uğradığımız Yassıören köyünde, kuran kursu hocası bir sarıklı ile karşılaştık. Benim açımdan bu gezinin en enteresan olayı bu karşılaşma oldu. Sarıklı hoca, Müslüman dilinin Arapça olduğunu, bu itibarla Lâtin harflerini öğretmenin günah olduğunu söyledi.

Gümülcine valisine, Yassıören’in sarıklı mollasından da bahsettim. “Bu gibi adamlardan ve bunların yetiştireceği insanlardan siz, cemiyet olarak ne fayda bekliyorsunuz. Netice itibariyle bunlar sizin vatandaşlarınızdır. Vatandaşlarınızı bu derece cehalet içinde bırakmak size şeref getirir mi” diye sordum. Vali, eğitim serbestisine karışmak istemediklerini söylemekle yetindi.

*“...Asıl sistemli baskının okullardaki öğretmenler üzerine ve akıllı bir şekilde yapıldığını anlamak kabildi...Dini hislerin, fikri gelişmeyi engellemek için istismar edildiğini gösteren bir davranış karşısında bulunduğu anlaşılıyordu”.*²⁰⁸

²⁰⁷ a.g.e., ss. 221 - 222

²⁰⁸ a.g.e., ss. 234 - 236

“ Yeni yazıya gelince, kimileri hâlâ o yazıya “ Lâtin-dinsiz” diyerek eline almaz. Okumaz. Günahtır der çünkü.

Kimileri ise, bilhassa genç hocalar, öğretmenler (eski hocaların günahtır demelerine bakmadan) yeni türkçeyi kenar köşeden, gazetelerden öğrenmiş herhangi bir yazıyı dakikalarca kekeliyerek okurlar. Anlamını da zor anlarlar.

Yunancayı ise hemen hemen hiç biri anlamaz. Elllerinde bulunan pek kıymetli, pedagoji ilmine ait kitapları okumağa çalışırlar. Bir şeyler öğrenip öğretebilsinler diye...Fakat yabancı, bilmediği kelimeler o kadar çoktur ki...”

209

1973 yılında Yunanistan’da bir darbe olmuş ve General İoanides iktidarı ele geçirmiştir.

“ Eğer 25 Kasım 1973 günü Yunanistan’da bir askeri darbe ile, General İonides iktidarı fiilen kontrolüne geçirmeseydi, Türkiye ile Yunanistan arasında bir genel anlaşma için hazırlanmakta ve gelişmekte olan temeller üzerinde belki de yeni bir dostluğun ve işbirliğinin yükselmesi mümkün olabilecekti. İonides darbesi, sadece bu güzel ümitleri yıkmakla kalmadı, ayrıca ve bundan çok daha mühim olmak üzere, Türk-Yunan ilişkilerini yeni bir krizin içine, bir savaşın eşğine kadar itti”.²¹⁰

1974 yılında var olan yasalara aykırı olarak Celal Bayar Lisesi’ne müdür ataması yapılmıştır. Bu atama yapılırken okul encümenine danışılmamış ve bir ilkokul öğretmeni liseye müdür olarak atanmıştır.

“...Selanik Özel Pedagoji Akademisinden mezun ve 1109 / 1972 sayılı kanun iradesinin 6. maddesi uyarınca bir süreden beri köy ilkokullarımızın birinde görevli bir ilkokul öğretmenin liseye “müdür” olarak atandığını hayretle öğrenmiş bulunuyoruz.

²⁰⁹ Abdurrahim Dede, *Rumeli’nde Bırakılanlar (Batı Trakya Türkleri)*, İstanbul, Otağ Matbaası, 1975, s.194

²¹⁰ Gürün, *Bükreş-Paris...*, s. 171

...bildiğimiz kadarıyla ve gerçeklere göre, bir lise müdürünün her şeyden önce lise öğretmeni yeterliğine sahip olması şarttır. Bir ilkokul müdürünün liseye “müdür” olarak atanması ise o lisenin öğrencilerine, öğretmenlerine, çocuk velilerine; kısaca bütün bir topluma çok ağır bir harekettir, çok üzücü bir olaydır!..”²¹¹

3.4. 1974 – 1990 Arası Dönem

“Türkiye’nin 1974’te Kıbrıs’a asker çıkarmasından sonra, her iki ülkenin de kendi azınlıklarına karşı politikaları birdenbire değişti. Özellikle Yunanistan, her şeyden önce Batı Trakya Türklerinin Türkiye’nin işgaline bahane oluşturdukları gerekçesiyle Lozan Antlaşması’nı göz ardı ederek kendi Türk azınlıklarının haklarını sınırlamaya başladı. Yunan hükümeti Türklerin kendi anadillerinde eğitim görmelerinin önüne bir dizi engel çıkardı, Hepsinin üstünde Türkiye’den yapılan ders kitapları ithalini yasakladı ve Türk yüksek öğretim kurumlarının verdiği diplomaları tanımayı reddetti. Hükümet, Türklerin sahip oldukları topraklara el koydu, Türklerin oturdukları bölgelere Sovyetler Birliği’nden göçeden çok sayıda Pontus Rumunu yerleştirdi. Türk malları üzerine birbiri ardına ağır vergiler uyguladı ve yurtdışına seyahat eden Türklerin pasaportlarına el koyarak onları yurttaşlıktan çıkardı. Türkiye’ye bakışı hayli eleştirel olan Uluslararası Af Örgütü bile, 1991 başlarında Türklerin haklarını ihlal eden Yunanistan’ı şiddetle eleştiren bir rapor yayınladı...”²¹²

Daha sonra da Kıbrıs sorununun Türk-Yunan ilişkilerini derinden etkilemeye başlamasıyla işler iyice karışmaya başlamıştır. Bazı nedenler bulunarak öğretmenlere görev verilmemeye ve görevde olanların da işine son vermeye başlanmıştır. “Öğretmenlerin bu durumu, sonunda, ya birtakım okulların yalnızca Yunanca ders yapmalarına, ya da sırf Yunanca yapılan derslere öğrencilerin gitmemeleri (ya da velilerce gönderilmemeleri) sonucu bazılarının tamamen kapanmasına yol açacaktır. Zaten öğretmen olsa da kitap yoktur.

²¹¹ Galip, *Batı Trakya’da...*, s. 76

²¹² Karpat, *Balkanlarda Osmanlı...*, s. 305

*Yetkililer, alıştırılmalarda iki kent arasındaki uzaklığın hesaplanması durumlarında İstanbul ile Ankara arasının örnek verilmesi gibi gerekçelerle matematik kitaplarını bile geri çevirmektedirler”.*²¹³

1974'ten itibaren Yunanistan'da Türkiye'ye karşı yeni eğilimler ortaya çıkmış ve Türkiye devamlı suçlanarak bunun acısı Batı Trakya azınlığından çıkarılmıştır. Bu yeni eğilimde Ortodoksluk / İslam karşılaştırılmış ve arada büyük bir uçurum olduğu savunularak, Türkiye'nin “Batı” koruması altında olduğu dillendirilmeye başlanmıştır.

1954 yılında çıkan bir yönetmelikle, İlkokullarda Yunanca okutulan ders saatleri toplamı 20, Türk dilinde okutulan ders saatleri toplamının da 48 saat olarak belirlendiğini yukarıda belirtmiştik.

1975 yılında yapılan bir değişiklikle, Yunan dilinde okutulan ders saatleri toplamı 20'den 27 saate çıkarılmış, Türk dilinde okutulan derslerin saati de 48'den 37 saate düşürülmüştür.

1976 yılının “...16 / 17 Ağustos gecesi Evros (Meriç) ilinin merkezi olan Dedeoğaç kentindeki Türk okulu, 20 / 21 Ağustos gecesi de Gümülcine ilinin Yaka Kolu kesimindeki Susurköy Türk ilkokulu binası ataşe verilmiştir...Susurköy Türk Okulunun kundakçısı Aristotelis Nikolau suçüstü mahkemesinde 5 ay 25 gün hapis cezasına çarptırılmış ve davayı istinaf eden suçlu yeni duruşma tarihine kadar serbest bırakılmıştır.

*(Bu olaylar üzerine) “Türkiye Dışişleri Bakanlığı yetkilileri, Yunanistan'ın Ankara Büyükelçisi Bay Kosmadopulos'u Bakanlığa davet edip camii ve okullarımızın yakılması olaylarıyla ilgili olarak Yunanistan'a verdikleri notada, Türkiye'nin Batı Trakya Türk Azınlığının mal ve canlarına özel özen gösterdiği belirtilmiş ve bu tür olayların önlenmesi istenmiştir”.*²¹⁴

1976 yılında 390 sayılı ve 79 tarihli yeni bir yasa çıkartılarak zorunlu eğitim dokuz yıla çıkarılmıştır. Bu yasa yürürlüğe 1977 yılında girmiştir. Ancak dokuz yıla çıkartılan eğitimden azınlık liseleri nasibini alamamışlardır.

²¹³ Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde...*, s.122

²¹⁴ Galip, *Batı Trakya'da...*, ss. 126 -127

“ ...Toplumumuzun orta dereceli okulları, yani Gümülcine ve İskeçe'deki birer orta okul ve birer lise, söz konusu yasadan hiç etkilenmemişlerdir. Sanki, 390 / 76 sayılı yasanın varlığı bir kenara itilmiş ve orta dereceli okullarımızda eski eğitim düzeni sürdürülmüştür. Öğrencilerimiz, eskiden olduğu gibi ortaokula yine sınavla alınmış ve lise bölümündeki öğrenciler de genel sınava tabi tutulmayarak bugünlere gelinmiştir...390 / 76 sayılı yasa gereği 1980 / 1981 öğretim yılında zorunlu eğitimin dokuz yıl olması kesinleşmiştir. Orta-okul öğrenimi zorunlu olacağına göre, Azınlık ortaokullarında hala sürdürülmekte olan giriş sınavlarının da kaldırılması gerekmez mi?”.²¹⁵

“1977 yılında 9 yıllık zorunlu eğitim yasasının yürürlüğe girmesiyle, Yunan ortaokullarına giriş sınavları ülke genelinde kaldırılmıştır. Yalnız Gümülcine ve İskeçe azınlık liseleri bu uygulamanın dışında tutularak, bu liselerin orta bölümlerine giriş sınavları kaldırılmamış ve bu okullara öğrenci kayıtlarının giriş sınavlarıyla belirlenmesine devam edilmiştir. Bu uygulamanın sonucu olarak da iki azınlık okuluna da az sayıda öğrenci alınmaya devam edilmektedir”.²¹⁶

Bunun ardından 1977 yılında eğitimle ilgili çok önemli iki yasa çıkarılmıştır. Yunan Meclisinin 1 Eylül 1977 tarihli oturumunda görüşülerek yasalaşan ve 14 Eylül 1977 tarihli Resmi Gazetede yayımlandıktan sonra yürürlüğe giren 694 / 1977 sayılı “Batı Trakya Müslüman Azınlığının Azınlık Okulları” ve 695 / 77 sayılı “Selanik Özel Pedagoji Akademisi ve Azınlık Okulları Denetim ve Öğretim Görevlilerinin Sorunlarına ilişkin” başlıklı iki eğitim yasası..Yunan Meclisine sunuluşu sırasında, her ne kadar, Azınlık eğitimini çağın gelişim koşullarına uydurabilmek amacıyla bu yasaların çıkarılmasının zorunlu olduğu dile getirilmişse de yasaların içeriğini dikkatlice gözden geçirecek olursak, çağın koşullarına ayak uydurmak şöyle dursun; Azınlık eğitiminin gereksinimlerini karşılamaktan uzak bulunan bundan önceki 3065 / 54 ve 1109 / 72 sayılı yasalarda açıklıkla belirtilen bir çok sağlıklı hükmün, bu yeni yasalarla yürürlükten kaldırıldığını ve Azınlık eğitiminin, günün siyasi

²¹⁵ a.g.e., s. 109

²¹⁶Halil, “ Batı Trakya Türk Okullarında...”, s. 96, aynı kaynak için <http://www.ogretmeninsesi.org> adresine de bakılabilir.

koşullarına göre bakanlık ve bölge valilerinin elinde bir çeşit oyuncak durumuna getirildiğini görmekteyiz.

Yeni 694 / 77 sayılı yasanın 1. maddesinde aynen şöyle denilmektedir:

*“Batı Trakya’daki Müslüman Azınlığın eğitimi; a) Lozan Barı Antlaşması hükümleri, b) Genel Eğitimin Organizasyonu ve Yönetimi Hakkındaki 309 / 76 sayılı yasa ve c) Her durumda, ülkeler arasında karşılıklılık ilkesi saklı tutularak işbu yasa çerçevesinde yürütülmektedir”.*²¹⁷

“694/1977 sayılı yasanın “amaç maddesine göre (2.madde) azınlık okulunun amacı, ülkenin devlet okullarında geçerli ilkeler çerçevesinde öğrencilerin bedensel, kültürel ev ahlaki gelişmelerini sağlamak ve ilerletmektir. Yani kanun, azınlık eğitimini Yunan Sevr’inin ve Lozan Barış Antlaşmasınının daha önce sözü edilmiş maddelerinde dile getirilen “pozitif haklar” açısından görmeyen, bu eğitimi ülkenin genel eğitiminden hiç de farklı saymayan bir felsefeye sahiptir.

*Azınlık okulu açılabilmesiyle ilgili olan 5. madde, bundan önceki yasa ve uygulamanın 15 imzayı yeterli görmesine karşılık, yeterli imza sayısını “takdir ve tesbit” etmeyi, gene “devletlerarası karşılıklılık ilkesi göz önünde bulundurularak” bölgenin valisine bırakmaktadır. Yani vali isterse 10 imzayı yeterli bulacak, istemezse 50 imzayla bile açılış izni vermeyecektir”.*²¹⁸

694 sayılı yasa cemaat yönetim kurulları ile okul encümenlerinin Türk okullarının kurulması ve yönetimi konusundaki yetkilerini fiilen ve resmen sıfıra indirmiş ve tüm düzenlemeler bakan veya valilerin takdirine bırakılmıştır. 695 sayılı kanunla azınlık okulu müfettişlerine özel yetkiler tanınmış ve bu yetkilerin boyutlarının belirlenmesi Milli Eğitim ve Mezhepler Bakanlığı’nın kararlarına bırakılmıştır. Bu yasanın asıl işlevi, 3. maddenin 7. ve 9. fıkralarında ortaya çıkmaktadır. Madde 3/7’ye göre: *“Azınlık okullarında Müslüman öğretmen atama ve istihdamları yapılırken, Selanik Özel Pedagoji Akademisi mezunları tercih edilir.”* Madde 3/9’a göre de: *“Özel Pedagoji Akademisi mezunları, azınlık okullarına devlet*

²¹⁷ Galip, *Batı Trakya’da...*, s. 92

²¹⁸ Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde...*, s. 128

memuru öğretmen olarak atanırlar.” ²¹⁹ Bu iki fıkrada da görüldüğü üzere, 1970’li yıllarda gayri resmi olarak yürütülen bir politika resmiyet kazanmış ve kontenjan öğretmenleri ile formasyonlu öğretmenlerin yerinin Selanik Özel Pedagoji Akademisi mezunları tarafından doldurulması için gereken yasal çerçeve hazırlanmıştır. Öğretmenlerini seçemez duruma gelen encümenlerin işlevi bu iki yasa ile sadece fiilî değil, resmi olarak da sona ermiştir.

“Lozan Antlaşması’na göre, Batı Trakya İlkokullarının yönetimi, öğrenci velileri tarafından seçilmiş olan okul encümenlerince yürütülmekteydi. Ancak, 1977 yılında çıkarılan 694 sayılı yasayla, encümen seçimleri valiye devredilmiştir”. ²²⁰

1978 yılında azınlık ilkokullarındaki tatil günleri tekrar belirlenmiştir. *“...dini, milli, bayramlar ve kandiller dışında 24 Aralık – 3 Ocak, Pasha’nın (Pakalye) büyük Perşembesinden Salı gününe kadar tatildedir sözü, 55369/78 Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile değiştirilmiş ve Hıristiyan okullarının kapalı olduğu günler, Azınlık okullarına da kapalı olma kararı verilmiştir”.* ²²¹

1979 yılında, uzun süredir görev bekleyen formasyonlu öğretmenlere görev verileceği yönünde bir beklenti olmuştur ancak bu gerçekleşmemiştir. Okul encümen seçimlerine de el atılmış ve nihayet bu işe de gölge düşürülmüştür. Kısacası okullar yavaş yavaş iyice devlet kontrolüne girmeye başlamıştır.

“Sayıları yüzü bulan Öğretmen Okulu çıkışlı dolayısıyla formasyonlu öğretmenimize, bu yılda okullarımızda görev verilmemiştir. Batı Trakya Türk Azınlığının konumunu belirleyen Lozan Barış Antlaşmasının hükümlerine ve parasal açıdan okullarımızın “Özel Okul” statüsünde bulunmasına karşın, şu anda okul yöneticilerimize istedikleri öğretmenle sözleşme yapma hakkı ve bu öğretmene okullarında görev verebilme olanağı tanınmamaktadır.

Bu arada, okullarımızla ilgili olarak şunu da belirtelim ki, 1979 yılının son aylarında okullarımızın Encümen Kurulları seçimi yapılmıştır. Ancak, pek de demokratik olmayan bir seçim sistemiyle iş başına getirilen bu Encümen

²¹⁹ Batı Trakyalıların En Büyük Sorunu “Eğitim” , <http://trakya.ihh.org.tr/insan/egitim.html>

²²⁰ Halil, “Batı Trakya’da Türk Okullarında...” , s. 5

²²¹ a.g.e., ss. 4- 5

Kurullarının yetki ve görevleri, daha önceden çıkarılan yasa ve kararnamelerle zaten kısıtlanarak kuşa benzetilmişti. Böylece, ilk bakışta seçimle iş başına geçmiş ve her çeşit yetkiye sahipmiş izlenimi uyandıran bu Okul Encümen Kurulları, bize göre, aslında hiçbir önemli yetkisi bulunmayan ve sadece bir takım resmi formaliteleri tamamlamak için varlıkları zorunlu olan birer kurul durumuna düşürülmüşlerdir.

Pekiye, ya şu uygulamaya ne demeli?..Uzun yıllara dayanan meslek deneyimine sahip yetenekli öğretmenlerimizin okul müdürlüğü sıfatları üzerlerinden alınarak bu sıfatların mesleki yetenekleri tartışmalı deneyimsiz eğitimlere verilemesi de 1979 yılına rastlamaktadır”. ²²²

1980’li yıllara gelindiğinde bu defa Türkiye – Yunanistan ilişkileri de bir başka boyut kazamaya başlamıştır. Çünkü Yunanistan PKK’ya destek vermeye başlamıştır. “ ...1980’lerin başlarından itibaren giderek artan dozda PKK terörüne her zeminde arka çıkan Yunanistan...” ²²³ bu tutumunu uzun yıllar boyunca sürdürmüştür.

1981’de Batı Trakya’daki durumu bir Yunanlı yazar bakın nasıl anlatıyor:

“İskeçe kentinden sadece birkaç kilometre uzaklaşmanız, sizi uygarlıktan onlarca yıl geriye götürmeğe yeterlidir. Dağlık bölgede onlarca unutulmuş köy...Resmi devlet tarafından unutulmuş on binlerce insan...

Ama, bu insanlar Yunan uyrukludurlar; vergilerini düzenli ödemekte ve her Yunan yurttaşı gibi orduda hizmet etmektedirler. Farklı oldukları tek şey, dinleridir. Bu insanlar, “ Müslüman Azınlığı” denilen kişilerdir.

Yeni Demokrasi Partisi hükümeti – ve bu hükümetten önceki tüm öteki hükümetler – bu insanlar aleyhine bir ayrımlar politikası izlemektedir.

Her alanda ayrımların sonucu olarak bu Azınlık, Yunan Devletinde son derece sefil koşullar altında yaşamaktadır!...”. ²²⁴

²²² Galip, *Batı Trakya’da...*, ss. 64 -65

²²³ Armağan Kuloğlu, “ Avrupa Birliğine Girme Sürecinde Türk-Yunan Sorunlarının Çözümüne Bir Bakış”, *Stratejik Analiz*, Cilt:1 Sayı: 2 Haziran 2000, s. 44

²²⁴ Yazar Adı Yok, “Aynı Yükümlülükler, Aynı Haklar” , *Odigitis (Rehber)* 27 Şubat 1981, ss. 113-114

Bu yıllarda Batı Trakya azınlığı üzerindeki baskılar da artmaya başlamıştır. Her alanda hissedilen bu baskılar üzerine 1982 yılında Türkiye'nin Atina Büyükelçisi F. Alaçam, Yunan Dışişleri Bakan Yardımcısı Karolos Papulyos'u ziyaret ederek, Batı Trakya Türkleri üzerindeki siyasal, ekonomik ve eğitim konularındaki baskıyı kınayan bir nota vermiştir.

*“Yıllar 1983, ve azınlık liselerindeki mezuniyet sınavlarında Türkçe okutulan derslerin de Yunanca olarak sınanmasını öngören bakanlık kararı yürürlüğe giriyor”.*²²⁵ Ve Celal Bayar'da öğrenciler direnişe geçiyor. Bu direniş daha Atina'ya kadar götürülüyor ve yetkililerle görüşülüyor ancak sonuç alınmıyor.

1983 yılında, Gümülcine (Komotini) ve İskeçe'nin (Ksanthi) dağlık bölgelerine yalnız Azınlık çocukları için yeni tip devlet okulları açıldı.

İskeçe (Ksanthi) bölgesinde; Şahin (Ehinos), Gökçepınar (Glafki), Dolaphan (Sminthi), Ilıca (Therma), Gümülcine'de (Komotini) ise Hemetli'de (Organi) faaliyet gösteren bu beş okul, Yunan devleti tarafından Lozan Antlaşması'nın 40. Maddesi ihlâl edilerek eğitime başlamıştır.

Bu ortaokullar açılırken; diğer Azınlık ortaokullarının tabi olduğu özel statüye uyulmamış ve yönetim bu ortaokulları açmakla; okul açma hakkını Azınlık'tan alarak doğrudan devletin yetkisine vermek istemiştir. Anayasanın emri uyarınca ilköğretim dokuz yıla çıkarıldığına göre, burada da Azınlık ilkokullarında uygulanan karma öğretim programının uygulanması gerekmektedir.

Bu ortaokullarda; bütün dersler Yunanlı öğretmenler tarafından Yunanca olarak yapılmaktadır. Türkçe olarak, Din Dersi dışında hiçbir ders okutulmamaktadır.²²⁶

1985 yılında, Milli Eğitim Bakanlığının Z2/15/9-1-1985 sayı ve tarihli kararına uygun olarak, Azınlık okullarında öteden beri Türk Dilinde okutulan birinci devredeki Hayat Bilgisi dersi tedrisattan kaldırılarak, yerine Yunan dilinde okutulması öngörülen Çevre dersi getirilmiştir.

²²⁵ Onsunoglu, “Frangudaki'yi...”

²²⁶ Halil, “Batı Trakya'da Türk Okullarında...” , s. 5

27 Ağustos 1985 tarihli 2/636 protokol numaralı bir genelge ile Azınlık okullarına yeni bir uygulama getirildi. Bu uygulama sonucunda da, Türk dilinde okutulan ders saatleri ile Yunan dilinde okutulan ders saatleriesitlenmiştir.

Beş yıl gibi kısa bir zaman dilimi içinde, iki dersaneli bir azınlık okulunda, Yunan dilinde okutulan ders saatleri 20 saatten 30 saate çıkarılırken, aynı okulda, Türk dilinde okutulan ders saatleri 48 saatten 30 saate indirilmiştir.²²⁷

Eğitimin bu kötü gidişatına daha fazla tahammül edemeyen Batı Trakya azınlığı bunun düzelmesi için birçok girişimde bulunmuştur. Bu girişimlerden sonuç alınamayınca da eğitimin gidişatını değerlendirip var olan sorunları ortaya koymak ve çözüm istemek için 1988 yılında İstanbul'da bir eğitim şurası düzenlemiştir.

“ ...3 Ocak 1988'de İstanbul'da toplanan “ Batı Trakya Türkleri I. Eğitim Şurası”nda ilkokullarda tespit edilen problemler şu şekilde dile getirilmiştir:

- a) Kitap sorunu; Türkiye'den giden kitaplar öğrencilere dağıtılmamıştır.
- b) Türk okullarında ders araç-gereçleri yetersizdir.
- c) Öğretmen açığı söz konusudur ve azınlık istediği öğretmeni tayin etme hakkından mahrum bırakılmaktadır.
- d) Okul binaları yetersizdir.
- e) Türkçe okutulan dersler her geçen gün azaltılmaktadır”.²²⁸

1980'lerin sonlarına doğru Batı Trakya azınlık halkı eğitimin ne demek olduğunu, neden gerektiğini hem bizzat yaşadığı sıkıntılar hem de dünyada yaşanan yeni gelişmeler sayesinde daha iyi anlar hale gelmiştir. Lakin, halk tam bir ikilem içinde kalmıştır. Hem asimile olmamak hem de iyi bir eğitim isteyen bu insanlar durumun kendi ülkelerinde değişmeyeceğini anlamış ve Türkiye doğru eğitim göçü başlamıştır. Tabi bu yıllarda her aile çocuğunu Türkiye'ye gönderebilecek halde olmadığından öğrenci sayıları ortalama bir durum seyretmiştir.

²²⁷ a.g.e., s.4

²²⁸ Fatma Tunç Yaşar, *Batı Trakya, Meriç'in öbür yakası*, İstanbul, İlke Yayıncılık, 2005, s.44

Burada önemli olan halkın biraz da olsa, 1923'ten sonra gözünün açılmış olmasıdır. Asıl rahatlama ve refah için ise 2000'li yılları beklemek gerekecektir.

3.5. 1990 -1997 Arası Dönem

1990'lı yıllarda Yunanistan'ın Türkiye fobisi en üst seviyelere çıkmış ve Yunanistan'ın “uydu” haline geleceği endişesi doğmuştur. Bunun nedeni de Yunanlılara göre jeopolitik dengesizliktir. Onun için de “ilk darbe” çok önemlidir. Ancak aynı yıllarda Yunanistan Batı Trakya azınlığına karşı bir takım yeni politikalar da üretmeye başlamıştır. Bu bir çelişki gibi görünse de değildir çünkü AB ile karşı karşıya gelmek istememiştir. Böylelikle de Türkiye ile ilişkilerinde AB'den biraz da soyutlanabilmiştir.

“...özellikle 1990 yılından sonra devletin azınlık politikası konusunda tavır değiştirmesi (maalesef hala kabuk değiştiremedi), eskiden cahil bırakılma yöntemine de değişiklikler getirdi. Son 15 yıldan beri artık, Yunan vatandaşı olan hiç kimse cahil bırakılmamalı, eğitilmeli, topluma kazandırılmalı, entegre edilmeli görüşü hakim oldu. Eğitilmeli, ama devletin istediği gibi eğitilmeli, eğitimde özelliğe, özerkliğe sahip olan insanlar da devlet eğitim sistemine dahil edilerek eğitilmeli politikası uygulandı, uygulanıyor”. ²²⁹

“Batı Trakya'daki Türk azınlığı ile ilgili yıllarca uygulana gelmiş olan resmi politikada değişiklik yapılacağına dair ilk işaretler K. Mitsotakis'in Sol İttifakla kurduğu koalisyon hükümeti döneminde belirlemiştir. Başbakan Mitsotakis 1991 yılında Batı Trakya'yı ziyaret ettiğinde bunun işaretlerini vermiştir. Mitsotakis Hükümetinin üç yıllık bir iktidar süresinden sonra düşmesi ile iktidara gelen Pasok Partisinde, Andreas Papandreou'nun sağlık sorunları nedeniyle parti liderliğinin K. Simitis'e geçmesi ile Mitsotakis Hükümeti zamanında azınlığa yönelik başlatılan olumlu açılım sürmüştü ve ivme kazanmıştır. Bu tutum değişikliğinde Yunanistan'a azınlık politikasından dolayı

²²⁹ Cemil Kabza, “Yunanca İyi ama, ya Türkçe?”, Gündem, Sayı: 0516, 02.02.2007

*yapılan dış baskının yanında, uygulanagelmiş azınlık politikasının sonuç vermemiş olması da etkili olmuştur”.*²³⁰

“Mitsotakis ve Dışişleri Bakanı Samaras, işbaşına geldiklerinden beri Batı Trakya Türklerinin hakları konusunda eski Yunan hükümetlerine göre daha olumlu davranacaklarını belirtiyorlardı. Hatta, Mitsotakis 1991 Mayısında bölgeyi ziyaret ederek, buranın “ihmal edilmiş olduğunu ve durumun düzeltileceğini” söylüyordu ama, hemen bunun arkasından, toprak reformu çevresinde “toprak bütünlemesi” amacıyla Batı Trakya Türklerinin elindeki verimli toprakları verimsizlerle değiştirme çabaları çıkıyordu.

*1991 yazında Batı Trakya ile ilgili Yunan tutumu daha da ağırlaştı. Bu durum, 11 Eylülde Mitsotakis ile Yılmaz Paris’te bir araya geldikten sonra da değişmedi. Yunan Hükümeti’nin İskeçe’deki müftü seçimine müdahale etmesi, Batı Trakya’da Türklere yapılan saldırılar karşısında kayıtsız kalması, Mitsotakis hükümetinin de Batı Trakya Türkleri ile ilgili bilinen tutumu sürdürdüğünü gösteriyordu”.*²³¹

Yani Mitsotakis verdiği sözleri yerine getirmiyordu. Heraklides’e göre 1991 yılından itibaren Yunanistan’ın azınlık politikası değişmiştir. Bu doğru olabilir fakat bu değişiklik birdenbire gelince sindirilmesi zor olmuş ve bazı büyük hatalara devam edilmiştir. Toprak reformundan başka eğitimde de sıkıntılar devam etmiş ve Türkiye’den gelen kitaplara ambargo uygulanmıştır. Bunun sonucunda da yönetim, yeni bir takım adımlar atmaya başlamıştır. Örneğin Yunan yazarlar tarafından okuma kitapları basılmaya başlanmıştır. Onlardan bir tanesi de SÖPA’da öğretim üyesi olan Türkolog Prof. Dr. Eustratios Zenginisi’nin 1992 yılında yayınlanan okuma kitabıdır.²³²

1992 yılında bu kitap okullara dağıtılmış ve öğretmenlerden bu kitabı okutmaları istenmiştir. Bu durum öğretmenler arasında tartışmalara neden olmuş ve bazı öğretmenler bu

²³⁰ Alexis Heraklides, “ Meionotites, İ Eksoteriki Politiki kai İ Ellada (Azınlıklar, Dış Politika ve Yunanistan)” , Tsitselikis K., Hristopoulos D., *To Meionotiko Fenomeno Stin Ellada (Yunanistan’da Azınlık Fenomeni)* Atina, Kritiki Yayınları, 1997, s.34

²³¹ Gürel, *Tarihsel Boyut İçinde...*, s.100

²³² Cafer Alioğlu, *Dünden Bugüne Batı Trakya*, Bursa, Dizayn Ofset, 2005, s.46

kitabı okutmayı kabul etmemişlerdir. Bu kitabı derslerinde okutmadıkları gerekçesiyle de meslekten ihraç edilen öğretmenler vardır.

1991 – 1992 yıllarının bir diğer özelliği ise Batı Trakya azınlık öğrencilerinin henüz devlet okullarına yönelmemiş olmalarıdır. Azınlık henüz kendi okullarından vazgeçmemiş ya da azınlık okullarına gidemeyen çocuklarını okutamamış veya Türkiye'ye göndermiştir. Bu dönemde Yunan devlet okullarına giden Türk öğrencilerin sayısının 10 dolayında olduğu söylenmektedir.²³³

*“...son yıllarda (1995 ve sonrası) ilkokul 3. sınıfa kadar azınlık ilkokuluna 4. sınıftan itibaren Yunan devlet ilkokullarına geçen öğrencilerin sayısı çok hızlı bir şekilde artmaktadır. Daha da kötüsü ilkokul 1.sınıftan başlayarak devlet okullarına giden öğrencilerin sayısı da artmaktadır. Bu öğrencilerin anadili ediniminde kritik dönem olan ilkokul çağında, çok erken bir dönemde anadilinden farklı bir dilde (Yunanca) eğitim almaya başlamaları onların anadillerinin gelişim sürecini onarılmaz derecede sekteye uğratacaktır”.*²³⁴

“ Türk karşıtlığını her alanda bir politika haline getiren A. Papandreu'nun 1996'da siyasetteki ağırlığının sona ermesiyle (ve bir süre sonra ölümüyle) eş zamanlı olarak Yunanistan'da iç politika, dış politika ve ekonomi gibi alanlarda önemli gelişmeler yaşanmaya başlandı. Yunanistan önce uluslararası imajı açısından yumuşak karnı olan Batı Trakya'da birtakım düzenlemelere giderek, insan hakları karnesini düzeltmeye çalıştı;çünkü bu ihlaller Yunanistan'ı birçok alanda zor durumda bırakıyor ve onun Batılı olma iddiasını yalanlıyordu. Bu nedenle 1995'ten sonra Türkçe eğitim ve yayın hakkı dahil, Türk azınlık üzerindeki toplumsal, siyasi ve ekonomik baskıları birer birer kaldırdı;Türk azınlığın varlığını kabul etti ve devlet politikası

²³³ Tsitselikis Konstantinos, *To Diethnes kai Evropaiko Kathertos Prostatias Ton Glassikon Dikaiomaton Ton Meionotiton kai I Elliniki Ennomi Taksi (Azınlıkların Dilsel Haklarının Avrupa 'da ve Uluslararası Düzeyde Korunması Rejimi ve Yunan Hukuk Sistemi)*, Atina, Sakkoulas Yayınları,1996, s.347

²³⁴Kelağa , “Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Azınlık Eğitim...” , s.3

olarak Türklere yapılan baskıya son verdi. Böylece Batı Trakya sorununu büyük oranda halletti, hiç değilse göze batmayacak seviyelere getirdi".²³⁵

1995'te eğitimle ilgili bir genelge çıkartıldı. "F 12/921/61/1058 sayı ve 31/8/1995 tarihli Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı'nın genelgesine göre, ilkokullara İngilizce dersi konulmuştur. Bu ders, Türkçe ders saatleri azaltılarak haftalık programda yerini almaktadır. Yine aynı genelgeye göre, Beden Eğitimi, Resim, Müzik derslerini Yunanlı öğretmenlerin yapmaları öngörülmektedir".²³⁶

1995'te Batı Trakya azınlığının genel durumu hakkında küçük ama çok şey ifade eden birkaç cümleyi Yunanlı bir araştırmacıdan okuyalım:

" On yıl kadar oluyor, Gümülcine'den ayrıldığım zaman en sivri hayal gücümü bile kullanarak bugün yaşadığımız sahenin bir gün gerçekleşebileceğini tahmin edemezdim. Gümülcine Belediye Meclis Salonunda böyle bir toplantının düzenlenebileceğini, bu salonda azınlık üyelerinin Türkçe konuşabileceklerini, Türk Azınlığından söz edilebileceğini ve sonra bütün bunların çok doğal şeylermiş gibi kabul görebileceğini. Sonra bugün dükkanlarda Türkçe ibareler de gördüm, demek ki müsaade ediyorlar. Bütün bunlar belki küçük şeyler, ama on yıl önce hayal bile edilemezdi".²³⁷

Yunanlı yazar Kouzeles'e göre, Yunan devleti eğitimde Avrupa Standartları için skandal boyutuna varan bir durumun tek sorumlusudur. Azınlık eğitiminin mevcut durumu sadece olumsuz ve eğitmeme olarak nitelendirilebilir.

Kouzeles'e göre durum "ne kadar az bilirse o kadar iyidir" cümlesiyle özetlenebilir.²³⁸

²³⁵ Erol Kurubaş, "Türk-Yunan İlişkilerinde Neo Detant Dönemi Ve İlişkilerin Geleceği", *Türkiye – Yunanistan Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar*, Derleyen: Birgül Demirtaş Coşkun, Ankara, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2002, s.16

²³⁶ Halil, "Batı Trakya'da Türk Okullarında..." s.3

²³⁷ Azınlık Eğitimi, Yurttaşlık Yolunda Konferansı, *Azınlıkça*, Sayı:6 Ocak 2005, Lambros Balciotis'in konuşmasından, s. 8

²³⁸ Kouzeles Gerasimos, "Apo Tin mi – Anagnorisi Stin Paragnorisi tis Diaforas- Skepsis gia ti Mionotiki Ekpedevtiki Politiki (Tanımamadan, Farklılığın Göz Ardı Edilmesine- Azınlık Eğitim Politikaları üzerine Düşünceler)" *Sighrona Themata*, Sayı:63, Nisan-Haziran, 1997, Atina, ss.45-48

“Eğitimin durumu güçlük arz etmektedir. Çocuklar azınlık okullarında Yunanca öğrenememektedirler. Eğitim bugünkü yapısıyla azınlık çocuklarını yüksek oranlarda cahil bırakmaktadır. Çok sınırlı bir kesim bu süreçten sıyrılmayı başararak Türkiye’deki okullara ve üniversitelere yönelmektedir”.

239

“Yunan yönetimi Batı Trakya Türk azınlığı öğrencilerini kasıtlı olarak cahil bırakmaktadır”. ²⁴⁰

Bu söylenenleri Türk araştırmacılar, siyasetçiler ya da diplomatlar ileri sürseydi büyük ihtimalle taraflı ve inandırıcılığı şüpheli olan savlar olarak görüleceklerdi; ancak sorunun bizzat Yunanlı araştırmacılar ve eğitimciler tarafından söyleniyor olması konunun nesnellliğini tasdik etmektedir. ²⁴¹

İlginç bir anımı anlatmak herhalde anlatmak istediğimi daha iyi açıklayacaktır: Bir gün bir kahvede Yunan ortaokullarında okuyan arkadaşlarla kahve içerken benden Türk – Yunan ortak yapımı olan ve dili neredeyse bütünüyle Yunanca olan bir filmi Türkiye’den onlara getirmemi istediler. Baştan, bu isteklerinin sebebinin fiyat farkı olabileceğini düşündüm ama yine de neden Yunanistan’dan temin etmediklerini sordum. Üstelik söz konusu film Yunanistan’da piyasadayken Türkiye’de değildi ve filmi çok daha önce hem de orijinal haliyle izleme şansına sahiplerdi. Aldığım cevaba çok şaşırılmışım çünkü filmi dilinden dolayı tam olarak anlayamadıklarını söylediler. Bunu söyleyenler Yunan devlet ortaokullarında eğitim gören azınlık gençleriydi. Kendi kendime dikkat etmiyor, Yunanca öğrenmiyorlar diye düşünmüştüm. Kısacası olayı birkaç kişiye indirgemiştim. Ancak bu çalışmayı hazırlarken aslında bu gerçeğin bütün azınlık ortaokul öğrencileri için geçerli olduğunu öğrendim.

Türkiye’ye karşı yeni açılımın işaretleri ise 1997’lerden itibaren belirmeye başladı. 1997 Martında Dışişleri Bakanı Theodoros Pangalos: “ Türkiye, AB için kültürel açıdan

²³⁹ Anna Frangoudaki – Thalia Dragona – Alexandra Androusou, “Diapolitismiki Ekpedevsi kai Epimorfosi ton Ekpedevtikon (Kültürlerarası Eğitim ve Eğitimcilerin Hizmetiçi Eğitimi)”, *Sighrona Themata*, Sayı:63, Nisan-Haziran, 1997, Atina ss.70

²⁴⁰ Cafer Alioğlu, “ Batı Trakya Türklerine Uygulanan Anti Demokratik Yunan Baskıları”, Muhittin Soyutürk – Feyyaz Sağlam, *Uluslararası Batı Trakya Paneli (31 Ağustos 1995)*, İzmir, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği İzmir Şubesi Yayınları, 1996, s. 48

²⁴¹ Kelağa, “Yunanistan’da (Batı Trakya’da) İki dilli Eğitim...” , s.13

uygun değil tezine itiraz ediyorum. Türkiye uygundur” açıklamasını yaptı. Yorgo Papandreu Yunanistan’ın Türkiye’nin AB’ye girmesini desteklediğini bildirdi. Ardından da Yunanistan Türkiye’ye yönelik bazı vetolarını kaldırdı. 1997 sonunda Yunan Devlet Radyosu ilk kez Türkçe yayın yapmaya başladı.²⁴²

Yunanlı yazar Baltiotis bir makalesinde, eğitimde bu zamana kadar olan yanlışlıklardan devleti sorumlu tutmaktadır ve şöyle demektedir:

*“Eğitimdeki sorun devletin belli ve genel bir politikasının eksikliğinde meydana gelmektedir... Uygulanan eğitim politikasının amacı azınlık eğitimi Türkiye’nin etki alanından kurtarmaktı ve bu politika bir plan çerçevesinde yürütüldü ve belli safhalardan geçti. Ancak devlet mevcut yasal rejimi köklü bir değişime uğratamadı. Merkezde alınan kimi kararlar ve uygulamaya sokulan tedbirler idarenin azınlık gruplarına dönük geliştirdiği politikaları kabul ettirmede zorlandığını gösterdi. Burada devletin azınlığa eğitim politikasında uzun yıllar süren “stratejik” tercihi nüfusun kalan kesimine sağlanan eğitim olanaklarından azınlığı mahrum bırakmak şeklinde kendini göstermiştir. Merkezi otoritenin aldığı kararları uygulama ile yetkili kılınmış yerel bürokrasi ve özellikle de eğitim bürokrasisi merkezden gelen kararları bazen amacını aşacak şekilde uygulamıştır. Durum son yıllarda olumlu yönde değişmektedir...”*²⁴³

1997 yılına gelindiğinde biraz da AB’nin desteğiyle Yunanistan Batı Trakya Azınlık Eğitimine yepyeni bir görünüm kazandırmıştır. On yıldır devam eden “Müslüman Çocukların Eğitim Programı” ya da “Frangudaki Programı” o günden bugüne azınlık eğitime kılavuzluk etmektedir.

Son on yıldır azınlık eğitimi bu program çerçevesinde yürütüldüğü için bundan sonraki gelişmeler bu program çerçevesinde değerlendirilecektir. Frangudaki Programı ayrı bir bölüm içerisinde değerlendirileceği için şimdi azınlık eğitiminde var olan sorunlara ve

²⁴² Erol Kurubaş, “Türk-Yunan İlişkilerinde...”, s.17

²⁴³ Balciotis Lambros, “İ Elliniki Dioikisi kai Meionotiki Ekpedevsi Sti Ditiki Thraki (Yunan Yönetimi ve Batı Trakya’da Azınlık Eğitimi)”, Tsitselikis K., Hristopoulos D., *To Meionotiko Fenomeno Stin Ellada (Yunanistan’da Azınlık Fenomeni)* Atina, Kritiki Yayınları, 1997, s.337

kurumlara ve sorunları üzerinde durulacaktır. Ancak bundan sonraki yıllarda da gelişen bazı önemli olayları kısaca özetlemeye çalışırsak şunları söyleyebiliriz:

*“1999 başında Öcalan’ın yakalanması ile teröre olan desteğinin açıkça ortaya çıkmasının ardından, bilinen diğer nedenlerden dolayı Türkiye’yle karşı politikasını gözden geçirmiş ve 1999 Helsinki Zirvesi’nde Türkiye’ye aday ülke statüsü tanınırken fazla engelleyici bir tutum sergilememiştir”.*²⁴⁴

*“...1999 yılının yaz aylarında Dışişleri Bakanlığı görevini yürüten Georgios Papandreu’nun bölge halkının Türk kökenli olduklarını söylemelerinde bir sakınca görmediğini açıklamasıyla da, yeni bir aşamaya girmiş bulunmaktadır. Bugüne kadar çeşitli nedenler dolayısıyla bazı zamanlar Türk, bazı zamanlarsa Müslümanlaşmış Yunanlılar olarak tanımlanan bu insanların giderek gelişmekte olan ve daha yüksek sesle söylenen bu düşünceler dolayısıyla, önümüzdeki yıllarda geçmiş dönemlere göre her alanda daha iyi yaşama ve çalışma koşulları ile sosyal haklara kavuşacakları da şimdiden görülmektedir”.*²⁴⁵

Eğitimde yapılanlara baktığımız zaman ise, azınlık okullarına yönelik bazı olumlu adımların atıldığını söyleyebiliriz. Böyle iyi niyetli, azınlık okullarına ve azınlık eğitimin genel yapısına zarar vermeyecek girişimler olumlu karşılanabilir.

Yunan üniversitelerinin kapılarının açılmış olması da olumlu bir gelişmedir. Bazı yazarlara göre bu durum uzun vadede asimilasyon tehlikesi taşımaktadır. Bir defa bu durum azınlık gençlerinin eğitim seviyesini yükseltecektir. İki, o yaşa gelmiş gençler kimliklerinin ve benliklerinin farkındadırlar, öyle kolay asimile edilemezler, olmaz öyle şey. Bize göre bu tartışmaların yerine bu öğrencilerin Yunan üniversitelerindeki başarı durumlarına bakmak çok daha faydalı olacaktır. Yükseköğrenimine başlayıp yarıda tamamlamak zorunda kalanlar var mıdır? Evet maalesef vardır ve bu oran gayet yüksektir. Bunun da temelinde azınlık eğitimi yatmaktadır. O zaman asimilasyon yerine azınlık eğitimi iyileştirme tartışmalarının yapılması daha gerçekçi olacaktır.

²⁴⁴ Kuloğlu, “Avrupa Birliğine Girme Sürecinde...”, s.44

²⁴⁵ Gökaçtı, *Yeniden Keşfedilen...*, s.281

*“1999 - 2000 eğitim - öğretim yılına kitapsız olarak başladık. Uzun yıllar malzeme, materyal, kitap sıkıntısı çektik. Yeni kitaplar çok geç geldi. Bu kayıp nasıl kapatılır bilemem. Bugün okullarımızda eğitim istenen düzeydedir deyəmeyiz. Ana ders olan Hayat Bilgisi dersinin elimizden alınması 1.,2.,3. sınıflarda okuyan öğrenciler için büyük kayıp. Ağacın gövdesi idi Hayat Bilgisi dersi”.*²⁴⁶

2000’li yıllarda artık kısmen de olsa halkın Türkiye’ye olan bakışı değişmeye başlamıştır. *“2000 seçim sonuçlarına genel olarak bakıldığında 1996 seçimlerine göre şu belirgin farklılıklar görülmektedir: Seçmenler artık aşırı sağ eğilimlere pek rağbet etmemekte ve Türkiye aleyhtarı söylemlere sıcak bakmaktadırlar”.*²⁴⁷

2006 – 2007’de ise Yunanistan Eğitim Bakanlığı 10 Temmuz 2006 tarihli resmi gazetenin 61539/G2 sayılı kararında *“2006/2007 eğitim yılından itibaren İskeçe ve Gümülcine’deki bazı devlet okullarında Türkçe’nin “tercihli yabancı dil” dersi olarak okutulmasını kararlaştırdığını”* açıklamıştır.

Bu karara da azınlık okullarının kalitesinin düşürüldüğü, Türk okullarına olan ilginin daha da azalacağı ve zamanla devre dışı kalacağı gibi nedenlerden dolayı azınlıktan tepkiler yükselmiştir.

Türk Azınlığı Danışma Kurulundan yapılan açıklamada da, hükümetin bu kararının *“ Lozan Antlaşması ile güvence altına alınmış olan azınlık eğitiminin özerk statüsünü dolaylı olarak, olumsuz yönde etkileyeceğine”* dikkat çekilmiştir.

Bu uygulama üzerine Yunan Parlamentosunda yapılan yapılan bir görüşmede: *“Selanik milletvekili ve eski eğitim bakanlarından Stelios Papatthemelis devlet okullarındaki seçmeli Türkçe ders uygulamasıyla ilgili olarak milli eğitim bakanına yönelik bir soru soruyor. Eğitim bakan yardımcısı Yorgos Kalos*

²⁴⁶ İlknur Halil, “Eğitim Sorunumuz”, 38 yıllık öğretmen Sadık Salih ile yapılan röportaj, Sayı:113, Kasım, 2007

²⁴⁷ Murat Hatipoğlu, “Yunanistan’da Yapılan 9 Nisan 2000 Seçimlerinin Sonuçları ve Değerlendirilmesi”, *Stratejik Analiz*, Cilt:1 Sayı:1 Mayıs 2000, s.30

*mecliste bu soruya cevap veriyor ve uygulamanın Rodop ve İskeçe'deki beş ortaokulda pilot uygulama olarak hayata geçirildiğini söylüyor. Bakan yardımcısı Kalos bir şeyi daha açıklıyor. Uygulamayı dışişleri bakanlığının talep ettiğini söylüyor sayın bakan yardımcısı”.*²⁴⁸

²⁴⁸ Ozan Ahmetoğlu, “Azınlık Eğitimi ve Gösterilmeyen Duyarlılık” , Gündem, Sayı: 0506, 24.11.2006

BEŞİNCİ BÖLÜM

BATI TRAKYA'DA AZINLIK EĞİTİMİNİN SORUNLARI ve KURUMLARI

Batı Trakya azınlığının eğitim sorunlarına baktığımız zaman aslında eğitimin bütün yapısıyla problemlili olduğunu görüyoruz. Öğretmen sorunu, okul kitapları sorunu, araç-gereç yetersizliği, Anaokulu, İlkokullar, Ortaokullar, Liseler, Medreseler ve SÖPA gibi kurumların da ya yetersiz yada gerektiği gibi yönetilmediklerini ve devamlı tartışıldıklarını görüyoruz. Bu bölüme eğitimin temeli olan anaokulları ile başlıyoruz.

1. Okul Sorunu

1.1. Anaokulları

Yaşadığımız çağda eğitimin ve öğretimin temeli olan çocuk yuvalarının eksikliği toplumumuzda ciddi bir şekilde hissedilmektedir

Yunanistan'daki diğer toplum kesimleri gibi Batı Trakya Türk azınlığının da yeni nesilleri 21. Yüzyıl Avrupası'nın çağdaş değerleri ile yüksek eğitim ve bilim standartlarını özümseyecek imkanlara kavuşturmak istek ve kararlılığında olduğundan kuşku duyulmamalıdır. Bu bağlamda Türk Azınlığın yoğun olduğu yerleşim birimlerinde de çocuk yuvaları ve ana okulları açılması, bu konuda geçerli temel kriter ve ilkelere sadık kalınması kaydıyla gerçekleştirilmesi arzuya şayan bir hedeftir. Diğer bir deyişle, okul öncesi çocuk bakım ve eğitim kurumlarının, azınlığın sosyal ve kültürel yaşamının bir parçası haline gelmesi ve azınlık eğitim sisteminin bu kurumları da içerecek şekilde genişletilmesi mümkün ve yararlı olabilir. Bu konuda izlenecek yöntem ve çerçevenin, azınlığın görüş ve talepleri ile uyumlu olacak şekilde belirlenmesi; uygulamanın da, belli bir plan ve takvim dahilinde, gerekli hazırlıklar yapıldıktan sonra tedricen başlatılması gereklidir. Yuva ve ana okullarında verilecek eğitim ve hizmetlerin de, azınlığın statüsüne uygun şekilde, iki dilde Türkçe ve Yunanca olarak yürütülmesi; uygulamanın hukuki çerçevesinin ise, Lozan ve konuyla ilgili diğer anlaşma ve protokollerde olduğu gibi, Yunanistan ve Türkiye arasında varılacak bir mutabakata dayandırılması önem arz etmektedir.²⁴⁹

²⁴⁹ Cahit Ailosman-Mehmet Bağdatlı, "Trakya'da Azınlık Eğitimi – 2002 Yılında Çözüm arayışları için Yeni Bir Perspektif", Komotini (Gümülçine), Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği ve Batı Trakya Yüksek Tahsilliler Derneği Yayınları, 2002, ss.32-35

Batı Trakya’da şu anda sadece Yüksek Tahsilliler Derneği çatısı altında bazı müstakil anaokulları mevcuttur. Bunun yaygınlaştırılıp büyük köylerde de gerçekleşmesi hedeflenmiş olsa bile gerek mekan – bina bulma yokluğu gerekse orada çalışacak öğretmenlerin maaşlarının kim tarafından ve nasıl ödeneceği gibi sorunlardan dolayı gerçekleştirilememiştir.

“...Azınlığa ait okulöncesi eğitim okulları ile ilgili herhangi bir özel düzenleme şu anda yoktur.

*Azınlığa yönelik ve doğrudan azınlık öğrencilerinin yararlanacağı anaokullarının kurulması ve faaliyete geçirilmesi konusu Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan 1968 tarihli Kültür Protokolü’ne dahil edilmemiştir. Bunun nedenini Protokolün imzalandığı tarihte okulöncesi eğitimin bugünkü kadar önemsenmemesinde ve bunun pedagojik değerinin gerektiği kadar anlaşılammış olmasında aramak gerek.”*²⁵⁰

Milli Eğitim Bakanlığı önümüzdeki eğitim yılında bu zorunlu eğitimi on yıla çıkarmaya hazırlanıyor. Eğitim bakanlığının kararıyla okul öncesi eğitim yani anaokulu da zorunlu eğitim kapsamına alınıyor. Yani herhangi bir çocuk anaokulu çağına geldiği zaman zorunlu olarak anaokuluna gitmek zorunda olacak..

Azınlık eğitiminin, genel eğitim alanında yapılan bir değişikliğe, bir yeniliğe adapte edilmediğini unutmamak gerekir.

1.2. İlkokullar

*“İlköğretimin gayesi çocuğa mensup olduğu kütlenin milli vicdanına uygun bir şekilde yetiştirmektir. İlkokullarda çocuklarımızı kendi kitlemize mensup, bizim milli vicdanımızı taşıyan öğretmenler tarafından okutulmasını isteriz”.*²⁵¹ (17 Haziran 1954 tarihli ve 591

²⁵⁰ Kelağa, “Yunanistan’da (Batı Trakya’da) İki dilli Eğitim...” , s. 103

²⁵¹ Rıza Kırıldökme, “Batı Trakya’da Türkçe Eğitim ve Öğrenim – 4” , Gündem, sayı: 0397

sayılı Trakya gazetesi)

İlkokullar ve bu okulların öğrenci sayıları hakkında çeşitli rakamlar telaffuz edilmektedir.

Lozan Antlaşması ile yapılan hukuksal düzenlemeler çerçevesinde, bölgede Yunanca ve Türkçe olmak üzere, iki dilde eğitim programı uygulayan azınlık ilkokullarının sayısı 2002 yılında 231'dir. Bu okullara devam eden azınlık öğrencilerinin sayısının 8000'in üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. İskeçe ve Gümülcine'deki iki azınlık ortaokul ve lisesine devam edenlerle birlikte, azınlık öğrencilerinin toplam sayısı 9000'e yaklaşmaktadır. 6 yıllık azınlık ilkokullarından her yıl 1000 dolayında öğrenci mezun olmakta, bunlardan 200'ü biraz aşan bölümü azınlık ortaokul ve liselerine devam etmektedir. Okul sayısının yetersizliği ve eğitim düzeyinin düşüklüğü nedeniyle, geriye kalanlar tek dilde Yunanca eğitim veren diğer okullara kaydolmak zorunda kalmaktadırlar. Azınlık okullarının ciddi boyutlara varan kitap, öğretmen, bina ve ders aracı sorunları bulunmaktadır.²⁵²

*“Bu gün Batı Trakya’da ilkokul çağında olan 9500’ü aşkın öğrenci için 236 ilkokul” bulunmaktadır”.*²⁵³

Mercator Education’un Yunanistan’da Türkçe Eğitimi ile ilgili 2003 yılı raporunda Eğitim Bakanlığının 1997-98 verilerine göre Batı Trakya’da 223 azınlık ilkokulu bulunmaktadır. Bunlardan 175’i 2 öğretmenli, 1’i 3 öğretmenli, 36’sı 4 öğretmenli, 3’ü 5 öğretmenli, 9’u 6 öğretmenli, 2’si yedi öğretmenli, 2’si 8 öğretmenli, 1’i 9 öğretmenli, 1’i 10 öğretmenli, 1’i 11 öğretmenli, 1’i 12 öğretmenli, 1’i 24 öğretmenlidir. Bu sayılara beden eğitimi öğretmenleri, sanat, bilgisayar ve yabancı dil öğretmenleri dahil değildir.²⁵⁴

Azınlık okullarında uygulanan Yunanca ve Türkçe müfredat programı, Yunanistan ile Türkiye hükümetleri arasında imzalanan anlaşmalarla belirlenmiş hassas bir dengeye oturtulmuştur. Bu denge içerisinde Türkçe olarak okutulması gereken derslerin sayısı zaman içinde azaltılmış, bazılarının saatleri kısaltılmıştır. Yürürlükteki haftalık ders programı Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı’nın 162/4.6.1958 tarihli kararıyla belirlenmiş, daha sonra aynı Bakanlığın 15.2.1975 tarihli kararı ile tadil edilmiştir.

²⁵² Ailosman- Bağdatlı, “Trakya’da Azınlık Eğitimi ...” , ss.32-35

²⁵³ Halil, “Batı Trakya’da Türk Okullarında...” , s.1

²⁵⁴ Mercator Education, 2003

Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı, Z2/15/9.1.1985 (resmi gazete, sayı 20; cilt 2/17/1/1985) sayılı kararı ile azınlık okullarında Türkçe olarak okutulan Hayat Bilgisi dersinin, kararın yayınlanma tarihinden itibaren Yunanca okutulması hükme bağlanmıştır.²⁵⁵

İki dilli azınlık okullarının yasal statüsü kendine özgü bir nitelik taşımaktadır; çünkü yasal düzenlemeler azınlık okullarını bazı durumlarda devlet okulları gibi algılamakta, kimi yasal düzenlemeler ise bu okullara özel okullar rejimine tabi tutmaktadır. Bunun sonucu olarak azınlık okullarının yasal statüsü hem özel okulların hem de devlet okullarının unsurlarını birleştirir. Azınlık okulları özel okullar statüsünde işlem görür; ancak kesin devlet kontrolü altındadır (694/77 sayılı yasanın 1.maddesinin 1.fıkrasında atıfta bulunulan kanunlar uyarınca azınlık eğitiminin Lozan Antlaşması'na göre, devlet eliyle sağlandığı belirtilmektedir. Aynı yasanın 4. maddesi devletlerarası karşılıklılık ilkesi saklı kalmak koşuluyla bu okulların, kuruluş, işleyiş ve denetiminde “Özel Eğitimi” düzenleyen yasaların uygulandığı belirtilmektedir.) Lozan Antlaşması'nın sağladığı hak anlamında gerçek bir azınlık okulu kurma hakkı şimdiye kadar yürürlüğe girmemiştir.²⁵⁶

Bakanlık adına Batı Trakya'daki azınlık okullarının tümünün yönetim ve denetimini Gümölcine'de bulunan Azınlık Okulları Eşgüdüm Bürosu (Syntonistiko Grafeio Meionotikon Skholion) gerçekleştirmektedir. Azınlık okulları koordinatörünün Türkçe bilmesi koşulu aranmaktadır.²⁵⁷

Türkçe Okuma ders kitapları 30/7/1968 tarih ve 611-1/263-12254 sayılı T.C. Milli Eğitim Bakanlığı emri ile ve daha sonraları 1973,74,75 ve en son 1978'lerde 6. kez basımları yapılmış kitaplardı. Türkiye'den kontrol için gönderilen ders kitapları çeşitli nedenlerle geri gönderilmekteydi. Ancak bir süre önce çalışmaları bitirilen 19 çeşit Türkçe ders kitabı 2000 yılının ilk aylarında okullarımıza dağıtılarak çocuklarımızın çağa uygun bilgilerle donatılmış kitaplarla eğitim görmeleri sağlandı.²⁵⁸

Azınlık okulları devlet okullarının izlediği tatil programına uyarlar, ek olarak dini bayramlarda ve kandillerde de tatil yaparlar. Bunun sonucunda azınlık okullarının yıllık

²⁵⁵ Ailosman- Bağdatlı , “Trakya'da Azınlık Eğitimi...”

²⁵⁶ Kelağa, “Yunanistan'da (Batı Trakya'da) İkidilli Eğitim...” , s.103

²⁵⁷ a.g.e.

²⁵⁸ Halil, “Batı Trakya'da Türk Okullarında...” , s.4

eğitim süresi genel olarak öngörülen 170 iş gününden diğer okullara göre 15 gün dolayında daha azdır.²⁵⁹

İlkokullarda uygulanan eğitim programına göre derslerin bir kısmı Yunanca bir kısmı Türkçe okutulmaktadır. Türkçe dil dersi, din dersi, matematik, tabiat bilgisi, teknik derslerinin eğitim dili Türkçe'dir. Bu arada resmi eğitim programına göre Müzik dersi ½ saat Türkçe ve ½ saat Yunanca olarak öngörülmekte aynı durum Beden Eğitimi dersi için de geçerlidir. Uygulamada Müzik dersinin Türk öğretmen tarafından, her sınıfta haftada 1 saat olarak verildiği, Beden Eğitimi dersinin ise Yunanlı öğretmen tarafından her sınıfta haftada 2 saat olarak verildiği görülmektedir. Yunanca dil dersi, çevre bilgisi (Bu ders şimdi Yunanca verilmektedir), tarih, vatandaşlık bilgisi ve coğrafya dersinin eğitim dili Yunancadır. Yabancı dil İngilizce ilkökul eğitim programına yeni giren derslerdendir ve 3. sınıfta 2 saat, 4, 5, ve 6. sınıflarda haftada 3'er saat olmak üzere Yunanlı öğretmen tarafından verilmektedir.²⁶⁰

Yunan eğitim sistemine göre zorunlu eğitim dokuz yıldır. Bu ilkökul eğitimi ile ortaokul eğitimini kapsar. Yapılan ayrımlamada ilkökul ilk derece eğitimi olarak ortaokul ise liseyi de kapsayacak şekilde orta dereceli yada ikinci kademe eğitim olarak adlandırılır. Temel eğitim dokuz yıl olmakla birlikte uygulamada Türkiye'de olduğu gibi ilk ve orta okulların birleştirilerek tek açtı altında eğitim verilmesi uygulaması yoktur. İlkokulu bitiren öğrencinin belgesi bu ilkökulun idari olarak bağlı olduğu ortaokula gönderilir. Öğrenci kayıt döneminde o ortaokula giderek kaydını yaptırıp zorunlu eğitimin ikinci kademesi olan ortaokula devam eder. Bu sistem Yunan okullarında aksamadan çalışır. Azınlık okullarında ise öğrencilerin tercihi tek dilli devlet okulları olabilir, Gümülcine ve İskeçe kent merkezlerinde bulunan ikidilli lise kısımları da olan azınlık ortaokulları olabilir, yine Gümülcine ve İskeçe'nin Şahin İlçesinde bulunan orta ile lise kısmı da olan ve 1998'e kadar eğitim süresi toplam 5 yılken bu tarihten sonra orta ve lise kısmı için eğitim süresinin 3+3 altı yıla çıkarıldığı medreselere devam edebilirler, Gümülcine'deki Türk Başkonsolosluğundan eğitim vizesi alarak Türkiye'deki bir ortaokula devam edebilirler, ya da hiçbir orta dereceli eğitim kurumuna başvurmayarak ilkökuldan sonra eğitimi terk edebilirler.²⁶¹

²⁵⁹ Kelağa, "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Azınlık Eğitim...", ss. 3-4

²⁶⁰ a.g.e., s.6

²⁶¹ a.g.e., s.3

Azınlık okullarında görev yapacak Yunanlı öğretmenler, Yunanca'nın yabancı dil olarak öğretimi konusunda ve azınlıklar eğitimi konusunda özel bir eğitim sürecinden geçirilmemektedir. Bu öğretmenler zaman zaman hizmet içi eğitimden geçirilmektedir...ve 2341/2.10.1995 sayılı yasanın 1/20 maddesi uyarınca azınlık okullarında görev yapan Yunanlı öğretmenlere özel bir görev tazminatı verilmektedir.²⁶²

Yunanca programındaki ders kitapları yıllarca (2000 yılına kadar) Yunan çocuklarına anadili olarak Yunanca için okutulanlarla aynı idi. Azınlık çocuklarının Yunanca'yı ikinci dil olarak öğreniyor olmalarının uzun süre göz ardı edilmesi Yunanca'nın da istenen düzeyde öğrenilmesini engellemiştir. Bu gerçeği geç de olsa fark eden Yunan Milli Eğitim Bakanlığı azınlık eğitiminin Yunanca kısmı için kapsamlı bir çalışma başlatmıştır. Avrupa Birliğinin mali açıdan desteklediği bu proje “ *Müslüman Çocuklarının Eğitimi programı*” adını taşımaktadır ve bu program azınlık arasında projenin yürütülmesinden sorumlu olan Atina Üniversitesi öğretim üyelerinden Anna Frangudaki'nin adı ile anılmaktadır. Projede Atina üniversitesinden ve diğer Yunan Üniversitelerinden eğitimciler ve farklı branşlarda akademisyenler akademik katkı ve destek sağlamışlardır. Bu proje kapsamında azınlık çocukları için ayrı bir Yunanca dil öğretim serisi hazırlanmıştır ve bunu hazırlayan ekip Yunanca'yı ikinci dil olarak düşünmüştür. Bu kitaplar 1999-2000 öğretim yılından beri okutulmaktadır. Program kapsamında Yunanlı öğretmenler de hizmet içi eğitime tabi tutulmaktadır.

On yıllarca iki dilli bir eğitim programında resmi dilin bu dili anadili olarak konuşanlar için hazırlanmış ders kitapları ile öğretilmeye çalışılması ve onun yanında bir dilin anadili olarak öğretimi ile ikinci dil olarak öğretimi farklı yöntem ve öğretim teknikleri gerektirirken bunu yok sayarak azınlık okullarında ders veren Yunanlı öğretmenlerin bu tür bir hizmet içi eğitimden geçirilmeden okullara gönderilmesi ve öğretim zorluklarını aşmayı deneme ve yanılma ile sınıf içi ortamlarda bireysel çabalara bırakmak bu iki dilli eğitime devletin yıllarca verdiği önemin derecesi ve bu iki dilli azınlık eğitime yaklaşımındaki ciddiyet için önemli bir veridir.²⁶³

240 ilkokuldan mezun olan öğrenciler için sadece iki lisenin bulunması, Yunan okullarında eğitime devam etmeyi bir zorunluluk haline getirmektedir. Çünkü bu

²⁶² a.g.e., s.10

²⁶³ a.g.e., s. 5

ilkokullardan mezun olan öğrencilerin sadece % 10'u kura yöntemi ile bu iki liseye kayıt yaptırabilmektedirler.²⁶⁴

İki dilli azınlık ilkokulları son yıllarda artan bir ivme ile kan kaybı yaşamaktadır. Azınlık öğrencilerinin iki dili azınlık ilkokulları yerine gittikçe daha çok Yunanca eğitim veren devlet ilkokullarını tercih etmeye başladığı gözlenmektedir.²⁶⁵

“ 1960-2003 yılları için ilkokullara (azınlık) devam eden öğrenci sayısının neredeyse yarı oranında azaldığı görülür”.²⁶⁶

Yunanlı eğitimci-araştırmacı Mavrommatis'in 2003 yılında yaptığı bir araştırmaya göre Batı Trakya'da 7000 dolayında ilkokul öğrencisi vardır ve bunlardan devlet ilkokullarına gidenlerin sayısı 100 dolayındadır.²⁶⁷

Marangos ve Kelesides ise 2001-2002 yılı için devlet ilkokullarına giden öğrenci sayısını 104 olarak belirlemişlerdir. Bunlardan 60'ı Gümölcine'de ; diğer 44'ü ise İskeçe'deki devlet okullarına gitmektedir.²⁶⁸

Resmi olmayan rakamlara göre devlet ilkokullarına giden azınlık öğrencilerinin sayısı 240 dolayındadır. Yukarıdaki rakamlardan anlaşıldığı gibi on yıldan az bir sürede ilkokuldan devlet okullarını tercih eden öğrencilerin sayısı 10'dan 200'ün üzerine çıkmıştır bu da yüzde iki bin oranında bir artış demektir. Bu gelişme, Yunanca eğitim veren devlet okullarına yönelişin ilkokuldan başlayarak artacağını göstermektedir.

Yunanca'nın ve devlet okullarının tercih edilmesinin en önemli, belki de tek nedeni azınlık öğrencilerine, Yunan üniversitelerinin kapılarını açan ve neredeyse lise mezunu tüm

²⁶⁴ Fatma Tunç Yaşar, *Batı Trakya...*, s.47

²⁶⁵ Kelağa, “Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Azınlık Eğitim...” s.10

²⁶⁶ a.g.e., s.4

²⁶⁷ Yorgos Mavrommatis, “ Paratiris Pano Stin Sholiki Stadiodromia Ton Thrakioton Mousoulmanon (Trakyalı Müslümanların Okul Kariyerleri Üzerine Gözlemler)”, *İ Ekpedevtikoi Miloun se Ekpedevtikous gia tis Embiries Tous- İ Ekpedevsi Glossikon Meionotiton (Eğitimciler Eğitimcilere Tecrübelerini Anlatıyor- Dil Azınlıklarının Eğitimi)*, Selanik, Paratiritis Yayınları, 2003, s.592

²⁶⁸ Marangos Stavros – Kelesidis Yorgos, “ Apo Ta Meionotika Sholia Stin Meionotiki Ekpedevsi, Ekpedevtiki Endaksi, İ Provlimatikes Opseis Ton Diastaseon tis Mthitikes Diarrois kai Skholikes Apotitias (Azınlık okullarından Azınlık Eğitime, eğitim açısından katılım mı, yoksa öğrenci başarısızlığı ve okulu terkin sorunlu görünümlerinin ulaştığı boyutlar mı?) VI. Kültürlerarası Eğitim ve Yabancı Dil ya da İkinci Dil Olarak Yunanca adlı Uluslararası Kongre, Patra, 2004

azınlık öğrencilerine sınavsız sayılabilecek kadar kolay şartlarda üniversiteye girme olanağı sağlayan ve azınlık eğitim tarihinde yeni bir dönemin habercisi olan üniversiteye girişte uygulanan binde beşlik kontenjandır. Azınlık öğrencileri 1995 yılında bu yasa (2341/95) çıkartılana kadar yüksek öğrenime devam etme konusunda Türkiye'deki bir üniversiteye gitme alternatifi dışında başka hiçbir seçeneğe sahip değillerdi. Bu onları Türkçe'yi daha iyi öğrenmeye itmekteydi ve bu nedenle Türkiye'de üniversiteye devam etmek isteyenler Yunan devlet okullarını tercih etmemekteydiler...Bu uygulama ile 2003 yılı itibariyle 1000 dolayında azınlık öğrencisinin Yunan üniversitelerine girme fırsatını yakaladığı belirtilmektedir (Marangos-Kelesides,2004). İlginç olan uygulamanın daha yeni olmasına rağmen devlet okullarını tercih etmede azınlık üzerindeki etkisinin bu kadar çarpıcı boyutta olmasıdır. Uygulamanın azınlık üzerinde ve azınlığın Yunanistan'daki azınlık okulları ile devlet okullarına dönük tercihlerinde hatta Yunanistan ya da Türkiye'deki okullar arasında tercih yapmada bu kadar etkili olması irdelenmesi gereken bir gelişmedir.²⁶⁹

Yunanistan'ın diğer yerlerinde yaşamakta olan Türklerin durumuna baktığımız zaman ise ortaya şu manzara çıkmaktadır: Bugün iç göç nedeniyle Selanik ve Atina'da önemli oranda azınlık mensubu yaşamaktadır. Bunlar söz konusu kentlerin belli bölgelerinde yaşamaktadırlar ve orada oransal olarak önemli bir yoğunluk oluşturmaktadırlar. Buralarda yaşayanlar anadilinde eğitim hakkına dayanarak kendileri için ikidilli azınlık okulu açılmasını isteseler de onlar için anadilinde eğitim olanağı yasal olarak olanaksızdır. Bu bölgelerde yaşayan azınlık mensuplarının çocukları Yunan devlet okullarına devam etmektedirler. Aynı şekilde Oniki Adalar'da yaşayan Türkler için de Lozan Antlaşması'nın eğitimle ilgili 41. maddesi işletilmemiştir. Burada da 41. maddenin uygulanması koşulları adalar, II. Dünya savaşının ardından Yunanistan'a bağlandığında mevcuttu. İstanköy (Kos) ve Rodos'ta 1971 yılına kadar oradaki Türklerin çocuklarının devam ettiği eğitim programında anadili dersleri olarak Türkçe ve Din dersi bulunan iki okul bulunmaktaydı.²⁷⁰

KEMO ile LMV'nin 4 Aralık Cumartesi günü Gümölcine'de gerçekleştirdikleri Azınlık Eğitimi konulu konferansta konuşan Yunanlı araştırmacı Marianthi Georgalidou da örneğin Rodos Türklerinin 1974'ten sonra azınlık olarak kabul edilmediklerini ayrıca Rodos ve İstanköy'deki Türk okullarının 1972 yılında kapatıldığını söylemiştir. Dikkat çektiği bir diğer nokta ise bu yerlerdeki gençlerin yaşlılara göre daha az Türkçe konuştukları olmuştur.

²⁶⁹ Kelağa, "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Azınlık Eğitim..." s. 10

²⁷⁰ Kelağa, "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) İkidilli Eğitim..." s. 102

“Günümüz eğitim ve öğretimi bilgisayar - internet gibi gelişen teknolojiden yararlanırken ne yazık ki okullarımızda bir fen dolabı dahi yoktur.

*Köy okullarımızda birleştirilmiş sınıflarda eğitim yapılmaktadır. Bunun neticesinde her sınıfa verilecek ders saati oranı aza inmektedir”.*²⁷¹

*“Batı Trakya Türklerinin en büyük sorunu ilkokul eğitimidir. Batı Trakyalı her azınlık ferdi şunu çok iyi bilmeli: Vaziyet sarı ışığın kırmızıya yakın en son noktasındadır. Eğer tedbir alınmazsa gelecek çok feci olacak. Bunu herkes böyle bilmelidir”.*²⁷²

1.3. Ortaokul ve Liseler

İlkokuldan sonra öğrenciler bitirdikleri ilkokula bağlı olduğu ortaokula giderler ve kayıt yaptırırlar. Bu okullar her bölgede aşağı-yukarı bellidir ve azınlık öğrencilerinin çoğunluğu (devlet okullarını tercih edenler yada tercih etmek zorunda kalanlar) bu okullara devam ederler. Bu okullarda eğitim programı din dersi dışında Yunancadır. Genel kaniya göre bu okullar azınlık öğrencilerine yöneliktir ancak azınlık okulu değildirler.) Bu okulların diğer devlet okullarından farkları artı olarak müfredatlarında din dersinin olması ve bu dersin Türkçe verilmesidir. Bu da azınlığın din temelli olarak tanınmasından kaynaklanıyor olmalıdır.) Bu konuda Gümülcine’de yapılan Azınlık Eğitimi, Yurttaşlık Yolunda adlı Konferansta Lambros Balciotis yaptığı konuşmada Türkçe dersinin bu okullarda okutulmasını öneren Yunanlı araştırmacılardan biridir.

1.3.1. Gümülcine (Komotini) Azınlık Lisesi (Celâl Bayar Lisesi)

1923 – 1952 yılları arasında Batı Trakya’da ortaöğrenim olmamıştır. Bu durum Celal Bayar Lisesi’nin açılmasına kadar devam etmiştir.

²⁷¹ İlknur Halil, “Eğitim Sorunumuz”, *Öğretmenin Sesi*, Sayı:113, Kasım, 2007 Rodop İli Selanik Özel Pedagoji Akademisi Öğretmenler Birliği Başkanı Hasan Hasa ile yapılan röportaj.

²⁷² a.g.e., Araştırmacı-Yazar Rıza Kırıldökme ile yapılan röportaj.

*“Hâli hazırda nüfusunun yarısı soydaşlardan oluşan Gümülcine’de 1 azınlık ortaokul ve lise karşılığı 25 Yunan devlet ortaokul ve lisesi, soydaşların nüfusun yüzde 45’ini oluşturduğu İskeçe’de ise 1 azınlık lisesine karşın 37 Yunan devlet lisesi bulunmaktadır. Batı Trakya Türk azınlığı temsilcilerinin söz konusu azınlık okullarının kapasitelerinin genişletilmesi talebine dahi olumlu yanıt vermedikleri bilinmektedir”.*²⁷³

Türk - Yunan dostluğunun simgesi olarak 1952 yılında Türkiye Cumhurbaşkanı Celâl Bayar ve Yunanistan Kralı Pavlos tarafından öğretime açılan Gümülcine (Komotini) Azınlık Lisesi’nin (Celâl Bayar Lisesi) çalışma şekli 2203 /1952 sayılı kanun hükmündeki kararname ile düzenlenmiştir. 1953 yılında da 2567 / 53 sayılı kanun hükmünde bir kararname ile bazı maddeleri değişikliğe uğramıştır. Orta ve lise kısımları olarak altı (6) yıllıktır.

Gümülcine Azınlık Lisesi’ne; (Celâl Bayar Lisesi) 2203 / 52 sayılı kanun hükmünde kararname ile açıldığı yıllarda Batı Trakya Türk Azınlığından ortaokul ve lise öğretmeni bulunmayışı nedeniyle, Batı Trakya Türk Azınlığı mensubu öğretmen yetişinceye kadar (ilk beş yıl için) Türk Dili ile okutulacak ders öğretmenlerinin Türkiye’den (Kontenjan öğretmeni adı altında) gönderilmesine karar verilmiştir. Lisenin eğitim ve öğretime başladığı 1952 – 53 yıllarından 1975’lere kadar Türk Dili ile okutulan bütün derslerin eğitimi, tam kadro ile Türkiye’den gönderilmiş kontenjan öğretmenleri tarafından yapılmıştır. Ancak 1975 yılından itibaren bu okulda eğitim kadrosu eksik ve düzensiz olarak günümüze kadar devam etmektedir.²⁷⁴

“ Kral Paul’ün 1952 yılında Batı Trakya Türk Azınlığı öğrencileri için Gümülcine’de bir lise açılmasına dair çıkardığı Kral İradesine gelince; her şeyden önce bu lütuf, bu atıfet Kral’a değil, Kraliçe Frideriki’ye aittir. Zira, Yunan Kral ve Kraliçesinin Türkiye’yi resmi ziyaretleri sırasında, İstanbul Dolmabahçe sarayında 13 Haziran 1952 gecesi şereflerine düzenlenen baloda, Gümülcine’de Batı Trakya Türk Azınlığı öğrencileri için bir lise açmak istediğini ve adını da “Celal Bayar Lisesi” koymak arzusunda bulunduğunu ilk

²⁷³ Türkiye’nin 83 yıllık Cumhuriyet tarihinde, Batı Trakya Müslüman –Türk Azınlık konusu ilk defa Türkiye Büyük Millet Meclisinin Genel Kuruluna, Genel Görüşme talebiyle gündeme gelmiştir (9 Ocak 2007). Dışişleri Bakanı Abdullah Gül’ün Mecliste yaptığı Konuşma’dan.

²⁷⁴Halil, “Batı Trakya’da Türk Okullarında...”, s.7

kez Türkiye Cumhurbaşkanına söyleyen Kraliçe Frideriki'dir, Kral Paul değil...

...karşılığımız İstanbul Rumları, ilk liselerine bizden 498 yıl önce kavuşmuşlardı. Çünkü, İstanbul Fener'deki "İrkin Büyük Okulu" adındaki Rum lisesi, fatihten hemen bir yıl sonra, Fatih Sultan Mehmet'in fermanıyla 1454 yılında açılmıştır. İstanbul Rumlarının, kuruluşları 18. ve 19. yüzyılları dayanan Zografion, Zappion, İoakimion gibi liseleriyle Heybeliada Ruhban Okulu yine Heybeliada Rum Ticaret Okulu gibi" ²⁷⁵ okulları olmuştur.

Lisenin kuruluşuyla ilgili olarak zamanın Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı müteveffa Sofoklis Venizelos ile Milli Eğitim ve Dinişleri Bakanı İ. Mihail 22 Temmuz 1952 tarihinde Yunan Meclisine bir yasa tasarısı sunmuşlardı. Daha sonra kanunlaşan bu tasarının 6. maddesinde liseye müdür atanmasıyla ilgili olarak şöyle bir hüküm yer almaktadır:

"İşbu yasayla kurulan Lisenin müdürlüğü, Okul Encümeninin önerisi ve Orta Öğretim Genel Müfettişliğinin onayı ile Türk soyundan bir lise öğretmenine verilir..." Durum böyleyken, azınlık lisesinin müdürlüğü, okulun kuruluşundan itibaren hiçbir zaman azınlık mensubu bir lise öğretmenine verilmemiş ve 22 yıl daima lisede görevli Hristiyan devlet öğretmenlerinden biri tarafından yürütülmüştür. ²⁷⁶

Batı Trakya Türkleri, ikinci orta öğretim kuruluşuna 1965 yılında bireysel teşebbüslerle kavuşabilmiştir. İskeçeli hayırsever Muzaffer Salihoğlu kendi çabalarıyla bu ikinci liseyi açmayı başarmıştır.

" Batı Trakya'da Türk azınlığa ait iki lise bulunmaktadır. Karşılıklılık ilkesi göz önüne alındığında, 120 – 130 bin nüfuslu Batı Trakya Türklerinin iki lisesine karşılık, 3000-4000 nüfuslu İstanbul Rumlarının altı lisesi bulunmaktadır". ²⁷⁷

²⁷⁵ Galip, *Batı Trakya'da...*, s. 283

²⁷⁶ a.g.e., s. 6

²⁷⁷ Baş, *Unutulan...*, s. 86

1.3.2. İskeçe (Ksanthi) Azınlık Lisesi

Muzaffer Salihoğlu tarafından Yunanistan Krallığı Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Müdürlüğüne İskeçe’de (Ksanthi) bir lise açılması için başvuru yapılmış, bu başvuru da sonunda kabul edilerek, 01.05.1965 tarihinde 28767 protokol numarasıyla İskeçe’de (Ksanthi) bir özel lise açılmasına izin verilmiştir.

1965 / 66 öğretim yılında faaliyete geçmiş olan İskeçe (Ksanthi) Azınlık Lisesi’nde eğitim, kuruluşundan bu güne kadar Türkiye’de yüksek öğrenim görmüş Azınlık mensubu öğretmenler tarafından yapılmıştır. Yalnız, İngilizce öğretmeni iki devlet arasındaki anlaşma gereğince 1965-87 yılları arasında Türkiye’den gelmiştir.²⁷⁸

“ Şahin Medresesi bizim için adeta keşif oldu. Bu müessese oldum olası irticain, inkilâp düşmanlığının merkezi olarak kabul edilmiş ve buraya devam edenler adeta kast dışı sayılmıştı. Biz, Şahin medresesinin hem müdür ve hocaları ile, hem de bu medreseden mezun olmuş öğretmen ve imamlarla konuşmak imkânı bulduk. Medrese müdürü ve hocaları, medresede Lâtin harfleri ile eğitimi geliştirmek için her bakımdan yardıma ihtiyaçları olduğunu ve bunu da ancak bizim yapabileceğimizi anlatmaya özel itina gösterdiler. Ayrıca kendi hoca kadrolarının Türkiye’de staj görmelerinin pek faydalı olacağı üzerinde durdular. Şahin kasabesindeki normal okulda görevli, sarıklı din hocaları da, kendileriyle konuşurken ve etrafımız da halk ile çevriliyken, kendilerinin öğretmenlik yapacak durumda olmadıklarını, öğrencileri iyi yetiştiremediklerini, okula normal öğretmen gönderilmesi gerektiğini gayet samimiyetle açıkladılar”.²⁷⁹

Hem Gümölcine hem de İskeçe Azınlık lisesi için en zor yıllar 1983-1990 arası olmuştur. Bu dönem içinde alınan idari bir kararla (460/83 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve Milli Eğitim Bakanının Z2 /277/ 17.5.1984 sayılı Kararı) 1983-84 öğretim yılından itibaren Yunanistan genelinde faaliyet gösteren özel liseler için alınan bir karar uyarınca dönem sonu sınavlarının devlet okullarından gelecek bir komisyon tarafından yapılması kararlaştırılmış ve bu karar özel okul statüsünde algılanan iki azınlık lisesi için de

²⁷⁸ Halil, “Batı Trakya’da Türk Okullarında...”, s.7

²⁷⁹ Gürün, *Bükreş-Paris...*, s. 236

uygulanmış ve öğrenciler dönem içinde Türkçe gördükleri derslerin sınavlarına dönm sonunda Yunanca girmek zorunda bırakılmışlardır.

Bu uygulama nedeniyle azınlık öğrencilerinin bu okullarda öğrenim görmesi güçleşmiş ve Türkiye'ye yönelik ivme kazanmıştır. Sadece 1990-91 yılında eğitim vizesi olarak Türkiye'ye gidenlerin sayısının 3000 olduğu düşünülürse durumun ciddiyeti daha iyi anlaşılır. Bu kararnamenin uygulamaya konulduğu tarihten kısa süre önce Balkan Kolu olarak adlandırılan bölgede Rodop ve İskeçe illerinde devlet Türkçe okutulan din dersi dışında tüm derslerin Yunanca okutulduğu ortaokullar açma yoluna gitmiş ve bir şekilde azınlık ortaokullarından öğrencileri bu okullara yöneltmeye çalışmıştır. Böylece devlet, azınlığın bir kesimini en azından ortaokulda devlet okullarının bünyesine katmaya çalışmıştır.²⁸⁰

1977 yılına kadar Yunanistan'daki bütün ortaokullara öğrenci kaydı giriş sınavı ile yapılmaktaydı. 1977 yılında dokuz yıllık mecburi eğitim yasaının yürürlüğe girmesiyle Yunan ortaokullarına giriş sınavları ülke genelinde kalkmış oldu. Yalnız Gümülcine (Komotini) ve İskeçe (Ksanthi) Azınlık Liseleri bu uygulamanın dışında tutularak bu liselerin orta bölümlerine giriş sınavları kaldırılmadı ve bu okullara öğrenci kayıtları giriş sınavları ile belirlendi. Bu uygulamanın sonucu olarak da iki Azınlık ortaokuluna da az sayıda öğrenci alınmaya devam edildi. Azınlığın yoğun tepkilerine neden olan bu uygulama 1992 yılına kadar devam etti.1992 –93 öğretim yılında da bu uygulama değiştirilerek giriş sınavı yerine kura usulü getirildi. Bu durum da, her iki lisede az sayıda öğrencinin öğrenim görmesine neden oldu.

Bu uygulamanın sonucu olarak; Gümülcine (Komotini) Azınlık Ortaokul – Lisesinde 1984 yılında 320 olan öğrenci sayısı, 1987 yılında 39 öğrenciye düşmüştür. Ve lise kısmı üç yıl kapalı kalmıştır.

Azınlık Ortaokullarında; Eski Yunanca, Yeni Yunanca, Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık dersleri Yunan öğretmenler tarafından Yunan dilinde, Fen dersleri, Din dersi ve Türkçe dersi de Türkiye'den gelen kontenjan öğretmenler ile Azınlık mensubu öğretmenler tarafından Türkçe olarak okutulmaktadır. Sanat dersleri ve müzik dersleri de öğretmen yokluğu nedeniyle boş geçmektedir.

²⁸⁰ Kelağa, "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) İki dilli Eğitim..." , s. 113

Liselere gelince; Yunanistan'daki devlet liselerinde uygulanan ders programı aynen Gümölcine (Komotini) Azınlık Lisesi ve İskeçe (Ksanthi) Azınlık Lisesinde de uygulanmaktadır. Programın öngördüğü devlet memuru Yunan öğretmenler tarafından Eski Yunanca, Yeni Yunanca, Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık dersleri Yunanca okutulmaktadır. Fen dersleri, Yunan müfredat programında bulunmayan Türk Dili ve Edebiyatı dersi her sınıfta haftalık 4'er saat, Yunan müfredatında var olan, her sınıfta 2'şer saat, lise son sınıfta 1 saat olan Din dersi de Türk öğretmenler tarafından Türkçe okutulmaktadır. Felsefe, Sosyoloji, Psikoloji dersleri de programda olmasına rağmen boş geçmekte, bazı öğretim yıllarında da ehil olmayan öğretmenler tarafından okutulmaktadır.²⁸¹

Azınlık insanı tarafından kabul gören ve çağdaş eğitim yapan iki azınlık lisesi yetersiz kalınca Türk çocukları orta öğrenimlerini Yunan liselerinde devam ettirmek zorunda kalmakta ilkokulda iyi bir Yunanca dil eğitimi alamayan çocukların çoğu bu okullarda başarısız olmaktadır.²⁸²

*“ ...10 yıl öncesinde lise düzeyinde sadece birkaç yüz çocuk Yunan devlet okullarına devam ederken, sekiz yıl önce başlayan ve AB desteği ile yürütülen Müslüman Çocukların Eğitimi Programı çerçevesinde bu sayı 3.000'in üzerine çıkmıştır”.*²⁸³

“Celal Bayar Lisesi'ne yarın sabah okulun o tarihi cümle kapısının önüne gidiniz ve giren öğrencilere Türkçe öğretmenleri olup olmadığını sorunuz. Alacağınız cevapla ilk sıkıntının ne olduğunu göreceksiniz. Bir de çantalarındaki kitaplara bir göz atarsanız ikinci sıkıntılarını göreceksiniz.

İskeçe Muzaffer Salihoğlu Ortaokul ve Lisesi'ne gelince; burada öğretmenler kitlemizin çocuklarıdır. Hepsi 60 yaşın üstündedir. Çoğunluk emekli olmaları icap ederken halâ büyük bir gayretle hizmet etmektedirler. Şimdiye kadar yerlerine yenisi alınamamıştır. Yönetimin kısır düşüncesinden. Geçen

²⁸¹ Halil, “Batı Trakya'da Türk Okullarında...”, ss. 7-9

²⁸² Ailoğlu, , *Dünden Bugüne...*, s. 46

²⁸³ Yaşar, *Batı Trakya...*, s.47

*sene 4 yeni öğretmen tayin edildi. Bunu yenileri takip ederse bir parça öğretmen faslı çözülecek. Şu anda branş öğretmenine çok ihtiyaç var”.*²⁸⁴

Resmi dilimiz Yunanca’yı tabii ki öğrenmemiz gerekiyor, hatta öğrenilmediği yada öğretilmediği zaman bundan yakınmamız lazım çünkü bu azınlık öğrencilerinin lehine olacaktır. Burada dikkat çekmek istediğimiz uygulamadan kaynaklanan hatalardır. İlkokul çağındaki çocuklara daha iyi bir şekilde kendi anadilleri öğretilmeden Yunanca gibi zor bir dilin öğretilmesi bizce bir yöntem hatasıdır. Bunun ders saatlerinin azlığı ya da çokluğuyla bir alakası olmadığı düşüncesindeyiz. Yunanca’nın yeterince öğretilmemesi uygun ve çekici metotların olmayışından kaynaklanmaktadır. Buna öğretmenlerin pedagojik ve psikolojik durumları da eklenebilir. Üstelik bazı derslerin saatlerinde yapılan kısıtlamalar o derslerin bazı ünitelerinin hiç görülmemesine neden oluyor ki bu durumu da bir eksiklik olarak kaydetmek gerekiyor.

Bugün iki azınlık lisesi de antlaşmalarda uygun görülen ilkelere göre yönetilemiyor. Yunanistan eğitimle ilgili her çıkardığı yasada karşılıklılık ilkesine atıfta bulunmaktadır. Şimdiki durumu da yine bu ilkeye dayandırıp İstanbul’daki Rum liselerinin durumunu örnek göstermektedir. Halbuki durum hiçte öyle değildir. Eğer bu ilke gerçekten uygulanacaksa bazı gerçekler bilinmelidir. Bakın Doktor İbrahim Onsunuoğlu Celal Bayar Lisesi’nde direnişe geçtikleri zaman (1983) Atina’da bir yetkiliyle görüşmelerinden sonra ne diyor:

“...hangi derslerin Yunanca, hangi derslerin Türkçe okutulacağı iki ülke arasındaki anlaşmayla kararlaştırılmıştır. Biz Azınlığa sorulmadı, biz karışmadık, bilmiyoruz. Öte yandan aynısı İstanbul’daki Rum azınlık liselerinde geçerli. Orada da fen dersleri Türkçe değil de Yunanca okutulmaktadır. Biz böyle bulduk ve devam ediyoruz.” diye bitirdim. O zaman bilmiyordum, Rum azınlık okullarında 1940’lara kadar istisnasız tüm derslerin Yunanca olduğunu ve Türkçe’nin sonradan girdiğini, Osmanlı döneminde yine aynı şekilde Rum cemaat okullarında tüm derslerin Yunanca okutulup, ders kitaplarının da Yunanista’dan gönderildiğini ve Rum eğitiminin engin ve neredeyse denetimsiz bir özerklikten ve özgürlükten yararlandığını o zaman

²⁸⁴Halil, “Eğitim...”, Araştırmacı-Yazar Rıza Kırıldökme ile yapılan röportajdan.

bilmiyordum, sonradan öğrendim, yoksa Bakana bunları da söyledim. Bunlar Osmanlı ülkesinde olurken, Avrupa’da böyle şeyler tartışılmıyordu bile.” ²⁸⁵

İstanbul’daki Rum azınlığın okullarına baktığımız zaman bu okullardan en bilineni ve eskisi Fener Rum Okulu’dur. Bu okul “1856 İslahat Fermanı’ndan önce Patrikhane’nin seçtiği 5 metropolit ile bu tarihten sonra Patrikhane’nin Meclisi (Sen Sinod) üyesi bir metropolitin başkanlığında Rumların ileri gelenleri arasından seçilen 5 kişilik bir kurulca ve 1923 Lozan Antlaşması sonrasında da Patrikhane’nin dolaysız yönetiminden çıkartılarak Rum cemaati arasından seçilen bir mütevelli heyetçe yönetildi.

1986’da Çanakkale’ye bağlı Gökçeada’daki okullar da dahil olmak üzere 65 Rum okulu vardı. T.C Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü’ne 30 Eylül 1999 tarihinde Türkiye’de R031 Kodlu Programı uygulayan 15 Özel Rum Okulu bulunmaktadır... Bugün Rum okulları yoğun göç nedeniyle kapanma tehdidi altındadır”. ²⁸⁶

“Türkiye, öğrencisi olmayan Rum cemaatine ait İstanbul `daki okullara yıllardır müdür atıyor. Lozan Antlaşması hükümleri gereği atanan müdürler sayesinde okullar kağıt üzerinde açık görünüyor. Kapısına kilit vurulan okulların bir kısmında yaşlı Rumlarla fakir Rum aileler kalıyor. Okul kimliğini kaybederek meskene dönen binalara atanan müdürler ise Türk-Yunan ilişkilerinin bozulmaması için hem yıllardır öğrenci bekliyor hem de okullara gidip gelerek buralarda adeta nöbet tutuyor. İstanbul `da Rum cemaatine ait 15 ilköğretim okulu, 6 lise bulunuyor. Milli Eğitim `e bağlı okullardan Tarabya, Yeniköy , Kurtuluş, Ayakonstantin, Merkez ve Bakırköy Özel Rum ilköğretim okulları fiilen kapalı. Heybeliada `daki Rum Erkek Lisesi , Beyoğlu `ndaki Özel Merkez Rum Lisesi ile Özel Yuvakimyon Rum Kız Lisesi de aynı akıbeti paylaşıyor. Rum cemaatine ait okullarda toplam 122 ilköğretim, 66 lise öğrencisi bulunuyor.

²⁸⁵ Onsunoğlu, “Frangudaki’yi...”

²⁸⁶ Hakkı Akalın, *Ege’de Bahar – Gül mü Diken mi!* , Ankara, Ümit Yayıncılık, Birinci Baskı, Ocak 2000, ss. 162 - 163

Lozan hassasiyeti Türkiye 'ye 20 yıldır okul mührü ve beratı olmayan Yeniköy Özel Rum İlkokulu'na bile müdür atattırıyor. Eğitim hizmeti verilmeyen okullardan biri olan Özel Yeniköy Rum İlköğretim Okulu kimsesiz ve fakir Rum kadınlarının evi haline gelmiş. Sait Halim Paşa Caddesi'ndeki okulda, Atatürk'ün 'Bağımsızlık ve özgürlük benim karakterimdir.' sözü ve büstü ile okul tabelası dışında eğitime dair hiçbir işaret kalmamış

Yetkililer, bu durumu Lozan'ın şartları arasında yer alan İstanbul Rumları ve Yunanistan'daki Batı Trakya Türklerinin mübadele dışı kalması nedeniyle tanınan eğitim haklarına Türkiye'nin saygısı olarak değerlendiriyor".²⁸⁷

Yunanlı yazar Fotios ise aynı görüşte değil. O'na göre Türkiye'deki Yunanlıların eğitim istekleri genellikle karşılanmamış fakat bu isteklerinden hiçbir zaman yılmamışlardır.²⁸⁸

Son yıllarda iki ülke bu konuda bir formül aramaktadır. YÖK ve Dışişleri Bakanlığı'nca hazırlanan, Cumhurbaşkanı Sezer'in de onayladığı formül şöyle: Siz Gümülcine Celal Bayar Lisesi'ndeki Türk öğretmen sayısını artırın, biz de Ruhban Okulu'nu açalım.

"YÖK Başkanı Prof. Dr. Erdoğan Teziç, ruhban okulunun açılmasındaki 'siyasi boyut'a da dikkati çekerken, "Burada karşılıklık ilkesi var. Bizim de Batı Trakya'daki okullarımızla ilgili taleplerimizin yerine getirilmesi, iki ülke arasındaki hukukun gereğidir. AB hukuku da bunu öngörür" dedi. Olayda Teziç'in sözünü ettiği 'karşılıklık' ilkesinin, okulla ilgili Bakanlar Kurulu kararı alınırken ön planda tutulacağını anlatan Başbakanlık kaynakları da, bu ilkenin uygulanmasının ilk aşamada Yunanistan'a 'Gümülcine Celal Bayar Lisesi'ndeki

²⁸⁷Yazar yok, "Öğrencisiz Rum Okulları, Devlet Korumasında", Zaman , 02.29.2004

²⁸⁸ Konstantinidis Fotios, " Zitimata Ekpedevsis Ton Ellinon Stin Tourkia apo tin Sinthiki tis Losannis os Simera (Türkiye'deki Yunanlıların Lozan'dan Günümüze Eğitim İstekleri)", *Thrakiki Epiritida* , Sayı:5, 1984, ss. 179-227

*öğretmen sayısını artırın, okulu hemen açalım' önerisi götürülerek sağlanacağını belirtti.”*²⁸⁹

*“Türk Azınlığın eğitim sorunlarının çözümü konusunda Yunanistan adımlar atmazken AB'ye gireceğiz diye önce Fener Rum Patrikhanesine bağlı Ruhban Okulunun açılmasıyla ilgili açıktan veya kapalı birçok söz verilmiştir. Milli Eğitim Bakanının bu konudaki açıklamaları ortadır. Ayrıca geçen hafta Milli Eğitim Komisyonunda görüşülen “Özel Öğretim Kurumları” tasarısında da Hükümet yanlış adımlar atmıştır. Örneğin azınlık okullarının yönetiminde bir müdür yardımcısının Türk olmasını gerekli kılan ifade “Türk vatandaşı” olarak değiştirilmiştir. Kısacası bu okulların yönetiminin tamamıyla azınlıklara bırakılmasının önü açılmıştır. Gerekçe olarak da AB'ye uyum gösterilmiştir”.*²⁹⁰

Bütün bu olup bitenlere nadiren de olsa Türk yetkililer bazen cevap verebiliyorlar. Örneğin Onur Öymen 2003 yapılan “Lozan Antlaşması ve AB Sürecinde Batı Trakya Türk Azınlığı” konulu panelde Türk toplumun eğitiminin engellendiğini söylemiştir. Devamında: “Türk toplumunun eğitim haklarını engelleyen Yunan devleti, Türk çocuklarının ilkokuldan sonra eğitimine devam edip etmeyeceğini tombala usulü ile belirliyor... yurtdışında yaşayan soydaşlarımıza yapılan baskıları sineye çekmek mümkün değildir”²⁹¹ demiştir.

Trakya'daki azınlık öğrencileri arasında son dönemde devlet ortaokul, ilkokul ve anaokullarına doğru bir yönelme olduğu gözlerden kaçmıyor. “Müslüman Çocukların Eğitimi Programı” ile birlikte son on yıldır azınlık eğitiminde çarpıcı değişiklikler kaydediliyor. Nelli Askuni (Atina Üniversitesi Okul Öncesi Eğitim Bölümü öğretim görevlisi) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre, son on yıldır ortaokula devam eden azınlık çocuklarının sayısı dörde katlandı. Nelli Askuni yaptığı araştırmanın sonuçlarını, Neli Askuni “Trakya'daki azınlığın eğitimi. Marjinalikten toplumsal bütünleşme sürecine”, (Aleksandria Yayınları, Atina, 2006) adlı kitapta topladı.

²⁸⁹ Hilal Köylü, “Ruhban Okuluna Şartlı izin”, Radikal, 19 Temmuz 2004

²⁹⁰ Muharrem İnce, “Sözde Pontus Soykırım Anıtının Dikilmesi Dolayısıyla Türk –Yunan İlişkileri Ve Batı Trakya Türklerinin Sorunları Üzerine”, <http://muratkaymak.blogcu.com/588762>

²⁹¹ Onur Öymen, “Türkiye Bunu Sineye Çekemez”, Yeni Şafak, 02.02.2003

Neli Askuni Paratiritis gazetesine verdiği bir röportajda da azınlık eğitimi ile ilgili çarpıcı bilgiler veriyor. Her ne kadar devlet okullarına aşırı bir talebin başladığını söyleyenler olsa da o bunun abartıldığını söylüyor.

“...Azınlığın eğitim düzeyi çok düşük, ülke ortalamasının çok altında. Hala ortaokulu bitirmeyen çocukların oranı yüksek. 2000 yılında dokuz yıllık zorunlu eğitimini tamamlamayan azınlık öğrencilerinin oranı %65 iken, Yunanistan genelinde %7 idi.

Elimizdeki araştırma verilerine göre, azınlık mensubu anne ve babalar için devlet okulları zorunlu bir seçenek teşkil etmiyor. Aksine devlet okullarını tercih etmeleri onların, eğitim yardımıyla çocuklarının yaşam kalitesini iyileştirmeleri arzusunu ve Yunanca'nın, Yunan toplumu ile bütünleşmelerini sağlayacağı yönündeki beklentisini gösteriyor. Buradan devlet okullarının eğitim ufuklarını daha fazla genişlettiği, özellikle de üniversite yolunu açtığı anlaşılıyor. Öte yandan üniversiteler için geçerli olan kontenjan uygulaması da devlet okullarına yönelimin artmasında etkili oldu. Fakat şunu da belirtmekte fayda var, azınlık mensubu anne ve babalar çocukları için genellikle azınlık ilkokullarını tercih ediyorlar.”²⁹²

Eğitimde Psikolojik hizmetler uzmanı Mustafa Soyutürk bu konuda şunları söylüyor:

“Yunanistan eğitim kurumlarına devam eden ve edecek olan Türk çocuklarının, Yunan norm ve değerleri ile sosyalleşmesi sonucu, yeni neslin kimlik çatışmasına girme oranı yüksek olacaktır. Yunan kültürüyle etkileşimi gün geçtikçe artan çocuklar, değer çatışması sonucu millî kimliğine yabancılaşacaktır. Yeni nesil, bu yabancılaşma süreciyle kendi kültürel norm ve değerlerinden saparak, psiko-sosyal bakımdan kimlik bunalımı yaşayacaktır. Toplum üyeleri, bu süreçte sadece kendini düşünüp toplumdan izole olacak, geçmiş ile gelecek arasındaki bağları kuramayarak, özlem ve heyecanını yitirip sosyal olarak çözülürken, aynı zamanda da psikolojik olarak çökecektir. Psiko-sosyal yönden çözülmüş Türk toplumunun çocukları;

²⁹² Maria Nikolau, “Nelli Askuni, Atina Üniversitesi Okul Öncesi Eğitim Bölümü öğretim görevlisi ile röportaj”, Paratiritis , 18 / 01 / 2007

*güçsüzlük, güvensizlik, ait olma, korku ve kaygı, anlamsızlık, soyutlanma ve kendine yabancılaşma duygu durumlarını yaşayarak psikolojik ve sosyal bakımdan sorunlar yaşayacaktır.”*²⁹³

Refah ve eğitim düzeyinin yükselmesi karşılığında asimilasyon tehlikesi ile karşı karşıya kalan Müslüman aileler, çocuklarını okutup okutmama konusunda ikilem yaşamaktadırlar. Yunan liselerinde okulu terk eden öğrenci oranı sadece % 8 civarında iken, Müslüman azınlık arasında bu oran % 56'ya ulaşmaktadır.

Azınlıkların eğitim sürecinde yaşanan bu gelişmeler, Batı Trakya'da ve Yunanistan'da hem resmi düzeyde hem de gündelik yaşamda Türkçe'nin kabul gören bir dil olması yönündeki çabaları da zedelemektedir. Nitekim, geçmişte Batı Trakya'da Türkçe'yi çok iyi bilen öğretmenler olmasına rağmen ders kitaplarının yetersizliği çok büyük bir problem teşkil ederken, bugün en önemli sorunlardan biri Türkçe'ye hakim öğretmenlerin bulunmamasıdır...²⁹⁴

*“Batı Trakya'daki azınlık okullarında, Yunanistan tarafından, pedagojik açıdan düzeyi yeterli olmayan, iki yıllık Selanik Pedagoji Akademisi mezunu, ne Türkçe'ye ne de Yunanca'ya yeterli derecede hâkim olmayan öğretmenlerin görevlendiriliyor olmaları eğitim düzeyinin düşük olmasının bir başka nedenidir ve buradaki asıl sebep de, direkt veya dolaylı yoldan oradaki Türk soydaşlarımızın eğitimlerinin düşük tutulması ve bu şekilde asimile edilmeleridir”.*²⁹⁵

Kendisi de Batı Trakya kökenli olan (Şapçı doğumlu) Ankara Üniversitesi Yunan Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim görevlisi İbrahim Kelağa'nın “Trakya'daki Azınlık Öğrencileri Tarafından Türkçe ve Yunanca Dillerinin Kullanımı” başlıklı araştırmasından çıkan sonuçlar da ilginç geldi bize. Araştırma 6 yıllık eğitim sonucunda orta okul 1.sınıflara giren öğrenciler üzerinde yapılmış. Azınlık öğrencilerinin iki dili okuma ve anlama gücü ile kendilerini iki dilde yazılı olarak ifade etme güçlerinin düzeyi araştırılmış. Sorulara verilen yanıtlar 20 puan üzerinden değerlendirilmiş. Sonuç hiç de iç açıcı değil. Her iki dilde de öğrencilerin aldıkları

²⁹³ Mustafa Soyutürk, “Yunanistan'da Batı Trakya Türkleri ve Türk Fobisi”
http://www.tpb.org.tr/tpb/index.php?option=com_content&task=view&id=726&Itemid=89

²⁹⁴ Yaşar, *Batı Trakya...*, ss. 47 - 48

²⁹⁵ Abdullah Gül'ün Mecliste yaptığı Konuşmadan.:

puanlar ortalamasının epey altında kalmış. Ortalama puanlar 20 üzerinden 6-8 arası. Kompozisyonlarda bu oran daha da düşüyor. 6 yıllık Azınlık okulundan mezun olup ortaokul 1. sınıfa gidenlerin bir kısmı bir yıl sonra okulu bırakmış, bir kısmı ise sınıfta kalmış. Yarıdan azı bir üst sınıfa devam edebilmiş. İki dilli eğitimin tartışıldığı bir ortamda bu araştırmadan çıkan sonuç oldukça önemli. Anadilinde iyi bir eğitim-öğrenim göremeyen bir öğrencinin ikinci dili öğrenmesi oldukça zor. Önerilen öncelikle ana okulu ve ilk öğretimde eğitim-öğretimin niteliğinin artırılması.²⁹⁶

“... Batı Trakya Türklerinden doktor ne kadar yetişmiş, büyük iktisatçı ne kadar yetişmiş, profesör ne kadar yetişmiş? Bu adamlar çoğalıyorsa, çoğalmışsa iyi bir uygarlık çevresinde bulunuyorlar demektir. Yok, medrese hayatına gömülmüş, yarınları ne olacağı bilinmeyen insanlar cemiyetinde yaşıyorlarsa, bunun başlıca sorumluluğu siyasi iktidardadır.”

İsmet İnönü'nün 23 Aralık 1971 tarihinde Paris dönüşü Atina'yı ziyaretleri sırasında, Salahaddin Galip'e verdiği bu demeç çok manidardır.. Bu tespit çok doğrudur, *“Çünkü, 110 bin kişiyi aşkın toplumumuz içinde bir iki pratisyen hekim dışında bir tek iktisatçı ya da profesör yetişmemiştir. Buna karşın, yeri gelmişken hemen anımsatalım ki, Yunan basınında sık sık yok edildiğinden söz edilen karşıtımız İstanbul Rum Azınlığının halen İstanbul'da yaşayan hem büyük iktisatçıları hem de Türkiye üniversitelerinde öğretim üyeliği yapan pek çok bilim adamı vardır.”*²⁹⁷ Bu durum son yıllarda biraz değişmiş olsa da gene de iç açıcı değildir. Uzmanlığı olan doktorlar gitgide artmaktadır ama nerdeyse tamamı eğitimlerini Türkiye'de görmüşlerdir. Eğitimlerini Türkiye'de görmüş olmaları önemlidir çünkü üniversite sınavlarına bu ülkede yabancı statüsünde girip üniversite okuyabilmişlerdir. Demek istediğim böyle bir olanağın olamamış olması durumunda çok az kişinin bu imkanı yakalayabilecek olmasıdır, çünkü, aldıkları eğitim buna kesinlikle yeterli değildir. Birkaç üniversitede de Dr. veya Yrd. Doç Dr. unvanıyla görev yapan akademisyenler de vardır ama bunların sayıları çok azdır ve yine Türkiye'de çalışmaktadırlar. Acı gerçektir ki bu konuda mütakabiliyet esası Türkiye tarafından tamamen unutulmuştur. Birçok durumda, yeterliliği olmasına rağmen, açılan pozisyonlara –Üstelik Türkiye'de eğitim görmüşlerdir- Batı Trakyalı alınacağı yerde Yunanlı akademisyenler yerleştirilmiştir. Elbette bu durum kötü değildir, karşı olduğumuz, en

²⁹⁶ 04.12.2004 Cumartesi Günü Gümülcine Belediye Meclis Salonunda gerçekleşen “Yurttaşlık Yolunda-Batı Trakya, İstanbul ve Ege'de Azınlıklar” başlıklı projenin ilk ayağı olan “Azınlıkların Eğitimi” konulu konferans tebliğinden.

²⁹⁷ Galip, *Batı Trakya'da...*, s. 56

azından bir Batı Trakyalının bu hocaların yanında pişmesini sağlamak için alınmaması durumudur. Türkiye bu duruma dikkat etmelidir.

Azınlık okulları, Yunanistan'daki Batı Trakya Türk azınlığının önemli bir parçasıdır ve bu kurumlar bazen saldırılara hedef olmaktadır. Saldırıları derken bunu şiddet olarak değil; yorumsal olarak algılamak gerektiğini de vurgulamak istiyorum. Son zamanda yerleşik okullara olan yönelim azınlık okullarının öğrencilerini kaybetmelerine neden olmaktadır. Öğrenci kaybı da azınlık okulları için çok ciddi güç kaybı anlamına gelmektedir. Bunun yanında azınlık okullarının varlığı resmi politikalara da ters düşmektedir. Çünkü resmi politik söylem azınlığın yerleşik kurulara entegrasyonunu öngörmektedir. Bu entegrasyonun ise uzun vadede asimilasyona neden olacağını söyleyenler vardır. Öyleyse bu demek oluyor ki azınlık okullarının varlığı ve tamamen verimli bir şekilde çalışmalarını yolunda yürüten işleri ve yapılmak istenenleri bozacak ya da karıştıracaktır. Bu noktada dikkat çekmek istediğim çok önemli bir husus var: son zamanlarda nasıl olduysa bu işe "laiklerin" de katıldığı ve buna destek verdikleri hatta onların da kaybettikleri söylenmektedir. Bunu söyleyen bizzat azınlığın kendisidir. Yani azınlık bu konuda birleşip haklarını savunacağına konuyla çok alakasız olan bir takım siyasi sorunlarla birbirlerini kötülemektedir. Bu çok sakıncalı ve kaybeden tarafın böylelikle azınlığın olacağını gösteren bir durumdur. Benim anladığım bunun tamamen bir ideolojik savaş ve çocuklar ve aileler üstünde ideolojik üstünlük sağlama mücadelesi olduğudur. Azınlık çağdaş, hür akıllı, bilimsel düşünceye sahip, araştıran ve endişe eden bir gelecek istiyorsa çocuklarını 50 yıl önceye götürecek bir takım grupların etkisi altına girmekten şiddetle kaçınmalıdır.

Azınlık okullarını azınlığa mensup kişiler yönetmemektedir. Ne de (ihtiyaç olmasına rağmen) yeni okullar açamamaktadır. Bu durum hem Lozan'a hem de birçok AB belgesine aykırıdır. Örneğin Avrupa Azınlık Hakları için Çerçeve Sözleşme'sinde, "*taraf devletlerin eğitim düzenleri çerçevesinde ulusal azınlıklara mensup kişilerin kendi özel eğitim ve öğretim kurumlarını*" kurma ve yönetme hakkı, Çerçeve Sözleşme'nin 13. maddesinde tanınmıştır. Açıklayıcı Rapor'da, bu kurumların devletlerin eğitim düzenlerine ilişkin kurallara, özellikle de zorunlu öğretim ile ilgili düzenlemelere tabi olduğu; eğitim standartları açısından diğer eğitim ve öğretim kurumları gibi denetleneceği; kurallara uygun çalıştıkları takdirde verdikleri diplomaların resmi olarak tanınacağı belirtilmektedir. Ancak 13. madde, azınlık

mensubu kişilerin kendi eğitim ve öğretim kurumlarını kurma ve yönetme hakkı kullanımının taraflara herhangi bir mali yükümlülük getirmediğini hükme bağlamıştır.²⁹⁸

“Bakınız, derdi (Nuri Efendi) : Biz bugünkü azınlık ortaokul ve lisesini açmak için kırkbeş yıl bekledik. Ve onu azınlık ailesinin gelenek-görenek ve ahlakına uygun bir eğitim ve öğrenim sistemi ile çocuklarımıza hizmet vermesini sağladık. Bunu siz de görüyorsunuz. Şimdi siz, açılmasını istediğiniz ortaokulların, ders programının nasıl olacağını, öğretmen kadrosunu, müdürünün kimin olacağı ve nasıl atanacağını bilmediğiniz ortaokulların açılmasını istiyorsunuz. Bunu yanlış yapıyorsunuz. Bu ortaokullar azınlık ailesinin istediği şekilde olmazsa bu olay Batı Trakya Türk eğitim ve öğrenimine büyük darbe olacaktır. derdi.

Devletin azınlığı art düşünce ile yöneten kurum ve birimleri bu gizli bizden maceracılara "siz bu eski kafalılara kulak asmayınız, bak onlar çocuklarını istedikleri okullarda okutuyorlar, sizinkiler ise cahil kalıyor." diyerek gizli gizli okul istemelerini cesaretlendirirdi. Onlar da iki yüzlülük yaparak "hem açılmasın, hem de açılın" düşüncesiyle hareket etti.

Sonunda ne mi oldu? Bir gün Dolaplan'a, Şahin'e, Gökçepınar'a, Ilıca'ya birer "devlet okulu" kurulduğu duyuldu. Ondan sonra mı ne oldu? İskeçe ve Gümülcine'deki Yüksek Danışma Kurulu toplantıları, kınamalar ve saire.²⁹⁹

Bu devlet okullarının kurulmasından sonra birçok yönetimle azınlık arasında birçok sürtüşme yaşanmıştır. Bunlardan en önemlisi İskeçe'nin Mustafçova köyünde yaşanmıştır.

“Olayı kısaca özetleyelim. Mustafçova belediye meclisi 2004 yılı sonbaharında devlet bütçesinden okullara gönderilen gider masraflarıyla ilgili gündem maddesini görüşüyor. Bu ödenek içinde azınlık toplumunun görüşü alınmadan açılan, sadece Yunanca eğitim verilen devlet anaokulları, ortaokulları ve liseler için de para var. Meclis üyelerinin büyük çoğunluğu ödeneğin meclis tarafından onaylanmasının bu okulların tanınması ve

²⁹⁸ Çavuşoğlu, *Azınlık...*, ss. 104 - 105

²⁹⁹ Rıza Kırıldökme, “Batı Trakya’da Türkçe Eğitim ve Öğrenim – 11” , Gündem, sayı: 0409

kabullenmesi anlamına geleceğini düşündüğü için ödeneğin kabulünde red oyu kullanıyorlar. Red oyu kullanan üyeler bu tutumlarıyla dolaylı bir şekilde de olsa, azınlık bölgesinde kurulan tek dilli okulların azınlık okuluna dönüştürülmesi ve okullarda Türkçe ve Yunanca eğitim verilmesini talep etmişlerdir”.³⁰⁰ “1990’lı yılların başında, anlaşmalara ve azınlık eğitiminin statüsüne aykırı olarak Zenginisi’e hazırlatılan kitapları istemeyen Mustafçovalı soydaşlar polis baskısıyla karşılaşmışlar ve Mustafçovalı’dan yedi soydaşımız yargılanmıştı.

On beş yıllık bir süreden sonra azınlık eğitimi ikinci defa sanık sandalyesinde!”.³⁰¹

Batı Trakya Türk Azınlığı Birinci Eğitim Şurası sonuç bildirisinde bu konuyla ilgili olarak şöyle denmiştir: *“Gümülcine Celal Bayar Azınlık Ortaokul ve Lisesi’yle, İskeçe Muzaffer Salihoğlu Azınlık Ortaokul ve Lisesi’nin, azınlık öğrencilerinden gelen ihtiyacı karşılamakta görülen yetersizlik göz önünde bulundurularak, mülkiyeti ve yönetimi azınlığa ait olacak şekilde, azınlık nüfusunun Rodop, İskeçe ve Evros illerinde yoğun olarak yaşadığı yerlerde Türkçe ve Yunanca eğitim verecek yeni ortaokul ve liselerin açılması ya da Rodop ve İskeçe illerinde Türk öğrencilerine yönelik olarak açılan devlet ortaokul - liselerin Gümülcine Celal Bayar Azınlık Ortaokul - Lisesi ve İskeçe Muzaffer Salihoğlu Azınlık Ortaokul - Lisesi statüsüne dönüştürülmesi zaruret arz etmektedir”.*

Batı Trakya’da yetişmiş sınıf öğretmeni sayısı da çok azdır. Bunun da nedeni gençlerin ilkokul öğretmeni olmak istememeleridir.

1.4. Medreseler

Gümülcine Medresesi; 1949 yılında Gümülcine (Komotini) Müftülüğü tarafından Softalar Medresesi binasında gayri resmi olarak, din görevlisi ve ilkokul öğretmeni yetiştirmek amacıyla açılmış, ilk açıldığı yıllarda öğretim süresi iki yıl, daha sonra da üç yıl olarak belirlenmiştir. 1957 yılında da beş yıla çıkarılmıştır.

³⁰⁰ Ozan Ahmetoğlu, “Azınlık Eğitimi Sanık Sandalyesinde”, Gündem, sayı: 0471, 24. 03. 2006

³⁰¹ Ahmetoğlu, “Azınlık Eğitimi...”

Şahin Medresesi de, 1956 yılında İskeçe'nin (Ksanthi) Şahin (Ehinos) nahiyesinde din görevlisi ve ilkokul öğretmeni yetiştirmek amacıyla açılmıştır.

Medreseler, 1950'den sonraki yıllarda Azınlıkta din adamı gereksinimini karşılamak amacıyla açılmışlardır. Alman işgali ve iç karışıklıklardan sonraki yıllarda Azınlıkta Öğretmen Okulu mezunu yetenekli öğretmenlerin bulunmaması nedeniyle Medrese mezunları geçici olarak ilköğretim alanında çalışmışlardır. Yunanistan ile Türkiye arasında imzalanan 1951 tarihli Kültür Anlaşması uygulamaya konunca çok sayıda Azınlık öğretmeni Türkiye'den (1960 – 1969) yılları arasında Öğretmen Okullarından mezun olup Batı Trakya'ya döndüklerinde, Azınlığın öğretmen ihtiyacı karşılanmaya başlanmıştır. Bundan sonra medreselerin eğitimi yine Azınlığın kutsal mabetleri olan camilerde yalnız dini görev yapacak din görevlileri yetiştirmeye yönelmiştir.

İmam, hatip ve Azınlığımıza genel anlamda din görevlisi yetiştirme gayesiyle kurulmuş olan bu müesseseler son otuz yıldan bu yana, Yunan hükümetlerince Selânik Özel Pedagoji Akademisi'ne öğrenci yetiştiren kurumlar haline getirilmiştir.

“Din adamı yetiştirmek amacıyla açılmış iki tane medrese var ama maalesef yönetim bunu o kadar kötü yöne sürüklemiş ki Batı Trakya Türk Azınlığının tepesinde bir cellat gibi durmaktadır. Bunlar eğitimi hep baltalayacaktır. Elbirliğiyle yasaları, anlaşmaları çalıştırarak bu medreselerin kapatılması yönünde çalışmalarımız olmalıdır. Eğitim ve öğretimi istenen düzeyde olmayan bir toplum yarın yok olmaya mahkûmdur. Bizim için tehlike çanları çalmaktadır.

*Son günlerde medreselerin statülerinin değiştiğini öğrendik. Derslere bakıyorsunuz, sanki modern bir lisede okutulan dersler var. Ve kız öğrenciler de buraya alındı. Bu tamamen azınlığı uyutmak ve dışarıya karşı sorun olmadığını göstermek. Burada yine bir "Truva Atı" oyunu var. Biz de buna aldanmamalıyız. Medreselerin görevi din adamı yetiştirmektir. Din adamı konusunda büyük eksikliklerimiz var, sıkıntı yaşıyoruz. Medreselerin statüleri ne kadar değiştirilirse değiştirilsin yine görevleri sözde Selânik Özel Pedagoji Akademisi'ne öğrenci yetiştirmek olacaktır”.*³⁰²

³⁰² Halil, “Eğitim...” , 38 yıllık öğretmen Sadık Salih ile yapılan röportajdan.

Medreselerde, Tarih, Coğrafya, Matematik, Fen ve Yunanca Dil dersleri Yunan öğretmenler tarafından okutulmaktadır. Türkçe dil dersi, Din dersi ve Arapça da Türk öğretmenler tarafından okutulmaktadır. Haftalık ders programında Yunan dili ile okutulan derslerin saati çok fazla olup Türk dili ile okutulan din kültürü dersleri (Kur'an-ı Kerim, Arapça, İslâm Tarihi, Din Dersi, Türkçe, Tefsir, Fıkıh ve Hadis) ancak haftada okutulan tüm ders saati toplamının üçte biri kadardır.

Bu gün Yunanistan'da bir benzeri olmayan, yetersiz bir müfredat programı ile eğitim veren bu iki medrese kendilerine has özel bir statü ile eğitimlerini sürdürmektedir. Bu medreselerden mezun olanların pek çoğu Selânik Özel Pedagoji Akademisine devam etmekte, mezun olunca da Yunan Devleti tarafından maaşı ödenmek suretiyle Azınlık okullarına Devlet memuru statüsünde öğretmen olarak tayinleri yapılmaktadır.

“Medreselerde gözlenen bir başka ilginç nokta da yönetimin nasıl çifte standart uyguladığıdır. Şöyle ki;

Azınlık eğitimi sorumluları; bir sürü Bakanlık Kararnameleri, Genelgeler, Kanun Maddeleri sıralayarak 60 yaşına basmış olan özel sözleşmeli öğretmenlerimizi görevden zorunlu uzaklaştırırken; medrese müdürü Müezzîn Hasan Hoca 1930 doğumlu olduğu halde halâ görevinin başındadır.

*...60 yaşını çoktan aşmış olan Osman Aliosman Hoca da hem Gümülcine (Komotini) Medresesi'nde ve hem de bütün derslerin Yunanca okutulduğu Hemetli'deki (Organi) yeni tip devlet ortaokulunda görevine devam etmesi için Bakanlık kararnamelerini görmezden gelmektedirler”.*³⁰³

Bu gün her iki medresede, eğitim gören öğrenci sayısı yaklaşık olarak 250 civarındadır. 2000 - 2001 öğretim yılı başlarında Yunan Hükümeti aniden çıkardığı bir yasayla medreselerin statülerinin değiştirildiğini, bundan böyle medreselere kız öğrencilerin de alınacağını ve medreselerin normal lise statüsüne getirildiğini duyurmuştur. Ancak bu çıkarılan yasa Batı Trakya Türk Azınlığı tarafından şiddetle karşılanmış, kabul görmemiştir.

³⁰³ Asım Çavuşoğlu ile yapılan röportaj.

Bugün ülkemizde bir benzeri olmayan ve yetersiz bir müfredat programı ile eğitim veren bu medreseler için yapılan son kanun değişikliğindeki amaç, medreselerin artık modern – çağdaş birer eğitim kurumu durumuna getirildiğini ispatlayarak buralarda eğitimi cazip hale getirmektir. Yunan hükümeti, bu kanun değişikliğiyle eğitim ve din hayatımızda Lozan Anlaşması ile verilen haklarımıza yeni bir müdahale süreci başlatmıştır.³⁰⁴

*“Medreseler özellikle 1970'lerden bu güne kadar idare-i Yunaniyye'nin tahakkümü altında, Azınlığın bünyesiyle uyum içinde olmayan bir öğretim programıyla tedrisatını S.Ö.P.A. mantığı çerçevesinde sürdürme gelmiştir”.*³⁰⁵

Bu okullarda eğitim 1998 yılına kadar 5 yıl idi. G 2 / 5560 sayılı Bakanlık Kararı ile bu medreselerin eğitim programı yeniden düzenlenmiştir ve 2621 sayılı Kanunla medreselerdeki öğretim süresi 6 öğretim yılına çıkartılmıştır.³⁰⁶

*“ ...Nedense bu iki medrese, Türkiye’de bir irtica ocağı olarak kabul edilmiş, sadece bu medreselerin öğretmenleri değil, çocuklarını buraya gönderenler ve burada okuyan çocuklar da gerici sayılarak, azınlığın ikiye bölünmesine fırsat verilmiş ve Yunanlılara da mükemmel bir koz kazandırılmıştı”.*³⁰⁷

1.5. Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA)

Bu yüksek öğretim kurumu sadece azınlık öğrencilerinin gittiği ve ilkokullara öğretmen yetiştiren bir kurumdur. Bu konuda tektir. Özgün adı Eidiki Paidagogiki Akademia Thessalonikis – EPATH’tır. Halk arasında bu okula Akademi de denmektedir.

Akademi, 1968-69 döneminde 11 öğrenci ile eğitime öğretime başlamış ve başlangıçta öğrenci çekmek için, öğrencilere yönelik davetler yapmıştır. İlk öğrenciler üzerinde çok az kısıtlama bulunmaktaydı, barınma ve diğer olanaklar da oldukça iyiydi ve dini konulara

³⁰⁴ Halil, “Batı Trakya’da Türk Okullarında...” , ss. 5 -6

³⁰⁵ Asım Çavuşoğlu ile yapılan röportaj.

³⁰⁶ Kelağa, “Yunanistan’da (Batı Trakya’da) İkidilli Eğitim...” , s. 114

³⁰⁷ Gürün, *Bükreş-Paris...*, s. 212

duyarlılık gösterilmekteydi ve amaç öğrenciler üzerinde olumlu izlenim bırakmaktı. İlk yıllardan itibaren Akademinin öğrenci kaynağını medreseler oluşturmuştur.³⁰⁸

*“ Akademiye öğrenciler sınavla alınır. Öğrenciler giriş sınavlarında Tarih, Matematik ve Yunanca Yazılı Anlatım derslerinden sınava girerler. Hazırlık sınıfında Yazılı Anlatım, Yunanistan Coğrafyası ve Tarih derslerinde yapılan yazılı sınavlarda başarılı olanlar Akademinin birinci sınıfına kayıt yaptırırlar”.*³⁰⁹

*“Bugün azınlık ailesinin "ANADİLİ" "TÜRKÇE"nin bu hale gelmesine önce Selanik'te S.Ö.P.A'nın kurulması ile temeli atıldı.”*³¹⁰

*“ ...Özel seçim yöntemleriyle bu okula kaydedilen azınlık bireyleri, bu kurumda özel bir eğitim görmekte ve sonunda hükümet tarafından, Türkçe eğitim programı uygulamak üzere azınlık okullarına atanmaktadırlar. Türkçe bilgisi ve pedagojik formasyon bakımından, Türkiye’de öğretmenlik formasyonu kazanmış az sayıdaki azınlık öğretmenin, çok gerisinde olan bu kişilerin azınlık okullarına atanması vatandaşa devlet arasında iletişim ve güven duygusunu sarsmıştır. Okullarda eğitimin başarısını olumsuz yönde etkilemiş, ayrıca azınlık toplumu içerisinde gerginlik ve hoşnutsuzluklara yol açarak, sosyal barışa zarar vermiştir”.*³¹¹

Bu okuldan 1990 yılına kadar 307 öğretmen mezun olmuştur.³¹² Azınlık öğrencilerinin doğrudan gidebileceği başka bir okul yoktur. Yetiştirdiği öğretmenlerin nitelikleri ve kaliteleri çok tartışılmaktadır. Birçok kişiye göre bu öğretmenler mesleki alt yapıdan yoksun olarak mezun olmaktadır ve bunun için de çok ciddi eleştirilere muhatap olmaktadır.

SÖPA, 1968 yılında Yunan makamlarınca üç sene Yunanca eğitim vermek için Selanik’te açılan bir öğretmen okuludur. Bu okulun amacı, Türkiye’ye gidip eğitim görmüş ya

³⁰⁸Kelağa, “Yunanistan’da (Batı Trakya’da) İkidilli Eğitim...” , s. 127

³⁰⁹Panagiotidis Nathanail, *To Meionotiko Ekpedevtiko Sistima Tis Elladas (Yunanistan Azınlık Eğitim Sistemi)*, Alexandroupoli (Dedeoğaç), Gnomi Yayınları, 1996, s.96

³¹⁰ Rıza Kırıldökme, “Batı Trakya’da Türkçe Eğitim ve Öğrenim – 11” , Gündem, sayı: 0409

³¹¹ Baş, *Unutulan...*, s. 87

³¹² Stathi Pineolopi , Tressou Evangelia, “ İ Tritovathmia Meionotiki Ekpedevsi (Azınlık Yüksek Öğretimi)” , *Sighrona Themata*, Nisan- Haziran, 1997, Atina, s. 68

da Türkiye'deki öğretmen okullarında okumuş olan Batı Trakyalıların yerine eğitim verecek öğretmenler yetiştirmektedir. Türkçe'den çok Yunanca öğrenen ve Türk azınlık okullarına atanan SÖPA mezunları, bu okullarda Yunanca konuşmak ve ders vermek zorundadırlar. Bu nedenle çok sayıda Batı Trakyalı Türk, bu durumu boykot etmek amacıyla çocuklarını SÖPA mezunu öğretmenlerin atandığı okullara göndermemiştir. Böylece birçok okul öğrencisizlikten dolayı kapanmıştır. Bu durum, SÖPA öğrencileri arasında da huzursuzluklara neden olmuş ve öğrenciler 1981 ve 1982 yıllarında hem Akademi Müdürlüğü'ne hem de Yunan Eğitim Bakanlığı'na verdikleri dilekçelerle şikayetlerini dile getirmişlerdir.

*“ ...Bu okula yalnızca Yasak Bölgede doğmuş Pomak kökenli azınlık gençleri alınmaktadır. Bunlar ilkokuldan sonra beş yıl medrese”de eğitim görmüşlerdir ama, Türkçeleri ve okuma-yazmaları oldukça zayıftır...okuldan mezun olduktan sonra otomatik olarak Türk azınlık okullarına atanmaları, yani doğdukları dağlık (Yasak) bölgedeki yaygın işsizlik ve fakirlik ortamıyla ilgisi olmayan bir iş güvencesi, bu gençlerin her şeye rağmen SÖPA'ya girmelerine yol açmaktadır”.*³¹³

Azınlık velilerinin bu öğretmenleri istememeleri sonucu bazı köylerde çocuklarını okula göndermeme süreci başlamıştır. Örneğin Satre (Sinikova), Hacıköy (Agiohorion), Küçük Öksüz (Mikro Orfano), Karacanlar (Simandra) gibi köylerde çocuklar okula gönderilememiş hatta kapanan okullar olmuştur. Hatta Karacanlar (Simandıra) “ köyünde olaylar bile çıkmış, Eylül 1982'de pasif eğitim direnişine geçerek çocuklarını okula yollamamaya başlayan Karacanlar köylüleri, ilkokul dördüncü sınıfa giden çocuklarının bile doğru dürüst okuma-yazma öğrenemediğini, altıncı sınıftan mezun olanın da ne Türkçeyi ne de Yunancayı doğru dürüst konuşabildiğini belirterek aktif direnişe geçince, köy ilkokulunu “ 40'a yakın bir ekiple” sarmış olan polisler “dalaşmış”lardır. Müdahale eden askeri güçler köylüleri dövmüşler ve iki tanesini de tutuklamışlardır”.³¹⁴ Tutuklananlar hapse mahkûm olmuşlardır. Bu konu azınlık içinde bölünmelere ve hatta darılmalara neden olan bir konudur. Şiddetle çözümlenmelidir. Ancak bilinmesi gereken her ne kadar tespit edilenler doğruysa da bu tür acımasız suçlamalardan kaçınılması gerektiğidir. Çünkü oradaki halk, özellikle de dağlık bölgedeki Batı Trakyalılar çok güç şartlar altında yaşamaktadır. Bu tür bir imkanı reddetmek kolay değildir. Ayrıca son yıllarda okuyan gençlerin çoğu birbirlerini Türkiye ve

³¹³ Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde...*, s. 131

³¹⁴ a.g.e., ss. 133 - 134

Yunanistan'da okuyan öğrencilerle veya mezun olmuş kişilerle kıyaslamaktadır. Kaldı ki Türkiye'de okuyan ve Türkiye'de dahi iş bulamayan gençlerin durumu düşünülürse bu çok daha cazip hale gelmektedir. Maalesef Türkiye bu konuda çok yetersiz kalmakta veya bir şeyler yapılmış olsa da işveren konumunda bulunan insanlar bu durumu bilmemekte ya da bilerek suistimal etmektedir. Yöneticiler dahi Türk asıllı Yunan uyruklu öğrencilere uygulanacak bir mevzuatın olup olmadığından haberdar değildir. Bilenler de ya çok az yada yetersiz bilmektedirler ve bu sefer de işe alımlarda gayretsiz ve isteksiz davranmaktadırlar. Bu durumda iş garantisi olan bir yerden mezun olmak elbetteki herkesin çok istediği bir duruma gelmiştir.

*“ Yine, Batı Trakya Türklerini Yunanlılaştırma politikası ile ilgili olarak Güneş Gazetesi'nde, “Batı Trakya Türklerini Eritme Operasyonu” başlıklı yazıda, Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Siyasi İşler Dairesi'nin “çok gizli” kayıtlı ve 2DF. 1105. 3/ 2-25 sayılı yazısından şunlar aktarılıyor: “ Müslüman azınlığı sekiz on yıllık gelecek dönemde eritilmesi amacını planlayan, cesaret verici sonuçlarla on yıldır faaliyette bulunan, 1966 yılında kurulmuş bulunan Selanik Özel Pedagoji Akademisi'nin uygun personelle donatılması, Müslüman azınlığın karşısında güdülen politikanın temel taşı oluşturulmaktadır.” Yunan Gizli Servisi KİP'in yönetiminde bulunan bu akademiden, Türkleri eğitip, Yunanlılaştırarak eğitim ve öğretim elemanlarının yetiştirildiği bildiriliyor”.*³¹⁵

İlk etapta bunun inandırıcılığının şüpheli olabileceğini düşündüm fakat Baskın hocanın kitabını okumaya devam ettiğimde onun da aynı kaygılara kapıldığını gördüm. Bakın Oran'a göre:

“ Adı geçen KYP (Y=İ), Yunan Gizli Servisinin o tarihteki adıdır. Fakat bu denli gizli bir belgenin Türkiye tarafından ele geçirilmiş ve Türk basınına sızmış olması, belgenin gerçekliğini ihtiyatla karşılamayı gerektiren bir durumdur. Bununla birlikte, Batı Trakya'da kaldığım üç günlük bir seminer için orada bulunan SÖPA'lularla konuşurken edindiğim izlenim, böyle bir belgenin sahte olması durumundan fazla bir şeyin değişmeyeceğini

³¹⁵ Kocabaş, *Tarihte ve Günümüzde...*, Bayrak Yayıncılık, ss. 242 - 243

*göstermektedir. Çünkü bu genç öğretmenler, kendilerine sık sık bu tür seminerler düzenlendiğini, bu seminerlerde kendilerine sürekli Pomak olduklarının yinelendiğini, Türkçe ders vermelerinin yasaklandığını, Yunanca ders verecek kadar dil bilmediklerini söyledikleri zaman da, “ Oturun, öğrenin. Siz Yunanlısınız” dendiğini belirtmişlerdir”.*³¹⁶

Akademi karşısında Türkiye'nin tavrının ne olduğuna baktığımız zaman aslında pek de bir şey yapamamış olduğunu görüyoruz. Bu konuda bilgi yetersizliği yaşanmıştır. Bilgi alabileceğimizi düşündüğümüz kaynaklara da ulaşamamıştır. Tek bildiğimiz, “*tek öğretmen kaynağının Akademi mezunları olacağına anlaşılması üzerine Türkiye Akademisinin öğretim kadrosuna Türkiye’den öğretim üyelerinin katılmasını önermiş; fakat bu öneri Yunan Hükümetince reddedilmiştir*”.³¹⁷

Son zamanlarda Akademi Pomakça çalışmaları yapıldığını ve böyle bir kürsünün açılacağını dile getirenler de vardır. Bu konuda uzun zamandır çalışan Yunanlı iş adamları da vardır. Bunlardan biri hatta en tanınmış da Prodomos Emyecioğlu isimli bir iş adamıdır. Amacı suni bir Pomak kimliği yaratmaktır. Bu yönde de çok eli açık davranarak kurulacak kürsünün bütün masraflarını karşılamayı taahhüt edip Pomakçanın eğitim dili olarak girmesini istemektedir. Akademi de 2007 yılında yayınladığı takvimde Yunanca Türkçe ve Pomakça olarak “Yeni yılınız kutlu olsun” ifadelerine yer vermiştir. Acaba bu doğrultuda adımlar mı atılıyor diye düşünmekten insan kendini alamıyor.

Bundan önce de 2006 yılında iskeçe'nin Mustafçova köyündeki öğrencilere Yunanca – Pomakça kitaplar dağıtılmıştır. Bu durum azınlığın büyük tepkisine neden olmuş “ve biz Türkçe kitaplar istiyoruz” deyerek olayı protesto etmişlerdir. Daha sonra da Batı Trakya Azınlığı Danışma Kurulu öncülüğünde imza kampanyası başlatılmıştır.

İmza kampanyası için hazırlanan ve 600 kişinin altına imza attığı metinde, “*Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı mensupları, 83 yıllık tarihinde çok zor evrelerden geçmesine rağmen örnek vatandaş olma prensibinden hiçbir zaman ödün vermemiştir. Bugün de vermiyor, gelecekte de*

³¹⁶ Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde...*, s. 132

³¹⁷ Aarbakke Vemund, *The Muslim Minority Of Grek Thrace*, Norway, Ph.D Thesis University of Bergen, University of Bergen Pres, 2000, s.150

vermeyecektir. Azınlığın milli kimliği ile yıllardan beri oynayan oyunlara son dönemde yeni bir oyunun eklenmesi, Batı Trakya Türklerini derinden yaralayan durumlar halkasına bir zincir daha eklemiştir" ifadelerine yer verildi. Batı Trakya Türk Cemaati'nin resmi dilinin Türkçe olduğu hatırlatılan metinde, "Özellikle İskeçe balkan kolu bölgesinde yaşayan soydaşlarımızın etnik kimliğini inkar eden faaliyetlerin arttığını görmek, devletimize ve hükümete olan güvenimizi zedelemektedir" denilmiştir.

Peki, bu kadar sevilen bu Pomaklar kimdir?

"...Bulgaristan'ın güneybatı bölgesinde yaşayan Pomaklar, muhtemelen Türkçe konuşan bir topluluk olup onbirinci ve onikinci yüzyıllarda bölgeye yerleşmiş bulunan ve daha sonra Slavca'yı benimsemiş olan Kumanların soyundan gelmektedirler...Pomaklar bir Bulgar lehçesi konuşmalarına rağmen hakikatli Müslümanlardır ve kitle halinde Türkiye'ye göçleriyle ve yerleşmeleriyle de görüldüğü gibi kendilerini, Türk kabul etmektedirler" .³¹⁸

Bir başka göre ise;

"...Pomaklar, Rodopların yerli sakinleri olarak, 16. yüzyılda şiddet uygulanarak İslamlaştırılan Hıristiyanlardı. İslamlaştırılmaları, Filibe'nin güney kesimlerinde... başlatıldı ve son olarak Rodoplar'da yerleşik olanlara da yayıldı. Çağdaş olanlar, kendilerine sorulduğunda, atalarının İslamlaştırıldığını itiraf etmekten ısrarla kaçınıyorlar. Bu nedenle, kendilerinin tanıklığına sahip değiliz, ancak şimdi bile Hıristiyan kökenlerine tanıklık eden mahalle adları var..." .³¹⁹

" Pomakların aslında Çeçen ırkına mensup Türk neslinden olduklarını ispat eden tarihi delilleri içeriyor..." .³²⁰

³¹⁸ Karpat, *Balkanlar'da Osmanlı...*, ss. 326 - 327

³¹⁹ Foteas Panagiotis, *Oi Pomaki Tis Ditikis Thrakis (Batı Trakya Pomakları)*, Komotini, Morfotikos Omilos Komotinis, 1978, ss. 6-7

³²⁰ Celal Perin, *Nevrokoplu Celal Bey'in Hatıraları, Batı Trakya'nın Bitmeyen Çilesi*, İstanbul, Arma Yayınları, 2000, s. 234

Yunanlı yazar Kostas Kirris ise Türk dış politikası adlı çalışmasında ³²¹ Batı Trakyalı Türklerin “Hıristiyanlıktan dönme” olduğunu ileri süren tarihçilerden biridir ve Türkiye’nin zorla bu toplum üzerinde söz sahibi olamaya çalıştığını iddia etmektedir.

Yine Yunanlı Foteas Batı Trakya Pomakları adlı kitabında Pomakları Türk’ten ayırma ve Yunan asıllı gösterme çabası içindedir.

Bir başka Yunanlı yazar Magriotis de, Pomakların kim olduğuna dair verdiği cevapta , “Yunanlı Müslümanlar” olduklarını söylemektedir. ³²²

Görüldüğü üzere herkes kendi tarafından bakmaktadır. Ancak şu bir gerçek ki bugün Pomaklar Türkçe konuşuyor, Türkçe yazıyor, Türk televizyonlarını izliyor ve Türk futbol takımlarıyla yatıp kalkıyorlar. Kökenlerinden çok bugünkü yaşayış tarzları ve kendilerini tanımlamalarıyla ilgilenilse bütün pürüzler ortadan kalkacaktır.

Aynı politika Batı Trakya’daki Bektaşîler üzerinden de yapılmaya çalışılmaktadır. Halbuki Bektaşîler bölgedeki Türk varlığının temelidir. 1950’li yıllarda “Türkiyeci” “Atatürkçü”, “ajan” vs gibi nitelermelerle suçlanan bu gurup nedense bugün Hıristiyanlıktan dönme olmuşlardır. *“Bugün Balkanlar’da Kafkaslar’da , Orta Asya’da kalıp dinini – dilini koruyan soydaşlarımız her türlü takdiri hak etmiyorlar mı?.. Bir de bu çevreler, yıllarca Bektaşîliği dinsizlik / Rafizilikle suçladılar. Bugün Balkanlar’da , Türklük ve Müslümanlıktan bahsediliyorsa , bu Bektaşî tekkeleri sayesinde!”* ³²³

“Türkiye şunu yaptı, Yunanistan bunu yaptı, bu hatalar oldu da bu insanlar Türk oldu gibi değerlendirmeler koskoca bir topluluğa hakarettir, tarihe hakarettir. Bunu hala bugün tartışma konusu yapmak mahkemelere konu yapmak ne Avrupa müktesebatına uymaktır, ne de çağdaşlığa”. ³²⁴

“Gezi sırasında rastladığımız ve konuştuğumuz, gerek Selanik Pedagoji Akademisi, gerek medrese mezunu öğretmenlerin, hemen tamamının açık fikirliliklerini, samimiyetlerini

³²¹ Kostas Kirris, *İ Eksoteriki Politiki tis Tourkias (Türk Dış Politikası)*, Atina, Risos Yayınları, 1991

³²² İoannis Magriotis, *Pomakoi İ Rodoei, İ Ellines Mousoulmanoï*, Atina, Risos Yayınları, 1990

³²³ Soner Yalçın, *Beyaz Müslümanların Büyük Sırrı, Efendi -2* , İstanbul, Doğan Kitapçılık, 2006, s. 74

³²⁴ Rıza Kırıldökme, “Batı Trakya’da Türkçe eğitim ve öğretim – 10” , Gündem, 07.01.2005

ve özellikle milli şuura bağlılıklarını görmek, bizim için bir sürpriz, fakat çok tatlı bir tecrübe oldu".³²⁵

Bu hatırlatmaları yaptıktan sonra tekrar SÖPA meselesine dönersek, bu konuda son yıllarda ortaya olumlu görüşler atılmaya başlandığını söylememiz gerekecek.. Siyasi parti liderleri ve bazı araştırmacılar artık bu kurumun dönüştürülmesi gerektiğini dile getirmeye başlamışlardır.

" ...Karamanlis'in azınlığa vaat ettiklerinin başında azınlık eğitiminin iyileştirilmesi yer alıyordu. Sayın Karamanlis bu konuda "Azınlık eğitiminin iyileştirilerek Avrupa'daki eğitim düzeyine getirilmesini öngörüyoruz" demişti. Hatta biraz daha ileri giderek, okul binalarının ve bu alandaki altyapının çağdaş hale getirilmesi gereğini vurgulamıştı.

Yine eğitim alanında, Sayın Karamanlis, azınlık eğitimine yeni teknolojilerin dahil edilmesi ve öğretmenlerin formasyon ve düzeylerinin yükseltileceğini de belirtmişti.

Karamanlis'in vaatleri arasında, Selanik Özel Pedagoji Akademisi'nin (SÖPA) dört yıl eğitim veren bir yüksek öğretim kurumuna dönüştürülmesi ve seçkin bilim adamlarıyla takviye edilmesi de yer alıyordu.

Bütün bunlardan başka, azınlık öğretim kurumlarına yakın yerlerde, köylerden gelen öğrenciler için öğrenci yurtları açılması ve merkezi " Müslüman" köylerine halk eğitim merkezleri kurulması da vaat edilmişti.

Evet, yeni ders yılı başladı ve azınlık eğitimi alanında yeni bir okul açıldığına tanık olunmadı. Gümölcine Celal Bayar Azınlık Lisesi'nde yeni bir ek bina hizmete sokulmuşsa da, bu binanın temeli PASOK Hükümeti döneminde Georgios Papandreu tarafından atılmıştı. Dolayısıyla bu bina, YDP Hükümetinin hizmet hanesine yazılamaz".³²⁶

³²⁵ Gürün, *Bükreş-Paris...*, s. 237

³²⁶ Damon Damianos, "Yeni Demokrasi Partisi'nin (YDP) Azınlık Karşısındaki Vaatler Yükümlülüğü", Paratiritis, 9.10.2004

Bu konuda Simitis'in de vaatleri vardır. 2004 yılında yapılan seçimlerden önce SÖPA'nın niteliğini yükselteceklerini ve dört yıla çıkartılacağını açıklamış ama seçimi kaybetmiştir. O zamanın Başbakanı Kostas Simitis seçimleri kaybettiği için bu vaatler gerçekleşmemiştir. Fakat aynı vaatleri şimdiki Başbakan Kostas Karamanlis de bölgeyi ziyareti esnasında söylemiş ancak aradan daha bir seçim geçmesine rağmen bu vaat edilenler gerçekleşmemiştir.

*“Daha önceleri ülkemizde öğretmen yetiştiren pedagoji Akademileri vardı ancak daha sonra bunların yerini dört yıllık eğitim fakülteleri aldı. Bu fakültelerin kurulmasından sonra Selanik'teki Akademi benzeri olmayan ve hiçbir üniversite ile bağı olmayan bir eğitimi kurumu haline gelmiştir. Hiçbir üniversite ile bağı olmaması nedeniyle diğer fakültelerle arasındaki uçurum çok büyümüştür. Fakültelerdeki öğrenciler dört yıllık kaliteli bir eğitim alırken Akademi'deki öğrenciler iki yıllık bir eğitim almakta ve aldıkları eğitim niteliği bakımından düşük seviyelerde olmaktadır. Durum düzeltilebilir ancak bunu istemek gerekir. Eğitim dört yıla çıkartılmalı ve üniversitelerden biriyle mutlaka bir bağı olmalıdır. Daha da iyisi Yunan üniversitelerinin birinde bu yönde bir bölümün kurulması ve bu misyonu o bölümün yerine getirmesi olacaktır”.*³²⁷

*“Akademi mezunu öğretmenler günümüzün gerektirdiği ve diğer Hıristiyan öğretmenlerin aldığı pedagojik bilgiden yoksundurlar ve ayrıca Türkçeyi de iyi bilmemekte hatta temel düzeyde bilmektedirler. Bunların yanında Akademiye öğrenci alımında ve mezun vermede uygulanan bazı metotlar kuşkuya neden olmaktadır”.*³²⁸

“Eskiden Yunanlı öğretmenlere azınlığa eğitim vermemeleri yönünde telkin yapılıyordu. Sınıflarda çocuklara Türkçe konuşmayın, Yunanca konuşacaksınız diyen insanları gördü bu azınlık.. Selanik Özel Pedagoji Akademisi'nin bugün dahi Dışişleri ve Milli İstihbarat Kurumu tarafından

³²⁷ Pinelopi Stathi 'nin “Azınlık Eğitimi Yurttaşlık Yolunda” adlı Gümülcine'deki konferansta yaptığı konuşmadan.(4 Aralık 2004)

³²⁸ İlgili Konferansta Balciotis'in yaptığı konuşmadan.

kontrol edildiğini söyleyen üniversite çevreleri vardır.. bu kurum için öğrenci kaynağını da medreseler oluşturur... Yunanistan yurtdışında yaşayan Yunanlılara Yunanca öğretmek amacıyla her yıl iki bin kişiyi yurtdışına gönderiyor. Ben Yunanistan'ın yurtdışındaki soydaşlarına gösterdiği hassasiyetin aynısını azınlığa da göstermesini isterdim".³²⁹

Açıktır ki SÖPA hem öğrenci alımı bakımından hem ideolojisinden hem de yetiştirdiği öğretmenler açısından şüphe uyandırmakta ve bu kurumda kirlilik olduğu şüphesini uyandırmaktadır. Eşitsizlik, kirlilik, işsizlik vs. : bunlar devletin önemli rol oynamasını gerektiren meselelerdir.

Mesele sadece kurumsal yapıları değiştirmek değildir. Okulların çevresindeki kafa yapıları değiştirilmelidir.

*“Politikalar özel çıkarlar tarafından yönlendirilmiş olmasa bile, gizlilik şüphe uyandırır: gerçekte kimin çıkarlarına hizmet ediliyor? Bu tür şüpheler, asılsız bile olsa, politikaların politik sürdürülebilirliğini baltalar...gizlilik demokrasiyi de baltalar”.*³³⁰

Bu kurum eğer başarılıysa neden tartışılıyor? Yetenekli (ve iyi bir maaş alan) öğretmenlerin yetiştirildiği bir kurum nasıl oluyor da bu kadar çok eleştiriliyor? Bize göre sorunun temelinde, yaratılma sebebiyle azınlığın ve çağdaş eğitim sisteminin beklentileri arasındaki çelişki yatıyor. SÖPA’da eğitim – öğretimin / formasyonun ve bilimin yerini ideoloji almıştır. İdeoloji ve bilim arasında farklar vardır. Örneğin bilim sınırların farkındadır. Her zaman bir belirsizlik vardır. Ancak SÖPA yetiştirdiği öğretmenlerle ilgili belirsizlikleri tartışmak istemez; aksine asla yanılmaz imajı çizmek ister. Bu tutum geçmişteki hatalardan ders almayı zorlaştırır. Bu sefer de, hatalar kabul edilmeyince, onlardan ders almak mümkün olmaz. Neyse ki son yıllarda Başbakan dahil birçok araştırmacı ve eğitimci bu kurumun yapısının değişmesi gerektiğini ifade etmeye başlamıştır.

³²⁹ İlgili Konferansta Abdülhalim Dede'nin yaptığı konuşma.

³³⁰ Joseph E. Stiglitz, *Küreselleşme, Büyük Hayal Kırıklığı*, Türkçesi: Arzu Taşçıoğlu, Deniz Vural, İstanbul, Plan B Yayıncılık, 2002, s. 256

2. Öğretmen Sorunu

Bugün azınlık okullarında dört tip öğretmen vardır. Görev yapan öğretmen kadrosu değişik okullardan mezun olmuş öğretmenlerden oluşmaktadır. Birinci grubu “*formasyonlu*” öğretmenler olarak adlandırılan ve Türkiye’deki Öğretmen Okullarından mezun Batı Trakyalı öğretmenler oluşturmaktadır.

İkinci tip “*formasyonsuz öğretmenler*” olup, bunlar herhangi bir öğretmenlik eğitimi görmemişlerdir. Bu kişiler Gümülcine ve Şahin’de bulunan iki Medreseden ya da ortaokul veya lise mezunu olup şu ya da bu şekilde atanmışlardır ve bir öğretmen olabilecek düzeyde yeterli donanıma sahip oldukları söylenemez. Bunların maaşları da Azınlık tarafından verilmektedir.

Üçüncü grubu ise 1951 Kültür Antlaşması ya da 1968 Protokolü kapsamında Türkiye’den “*kontenjan öğretmeni*” adıyla gönderilen Türk vatandaşı öğretmenler oluşturmaktadır. Bu öğretmenlerin sayısı oranında Yunan vatandaşı öğretmen de İstanbul’daki Rum Azınlık okullarında görev yapmaktadır.

Son grup ise “*Selanik Özel Pedagoji Akademisi*” mezunu öğretmenler oluşturmaktadır. Bu öğretmenler Yunan devlet memuru statüsündedir ve bugün programın Türkçe ayağının okutulmasında sorumluluğun neredeyse tümü kendilerine verilmiştir denebilir. Bu öğretmenler Azınlık Yüksek Eğitim başlığı altında da değinileceği gibi, ağırlıklı olarak Gümülcine ve Şahinde bulunan medreseleri bitiren öğrenciler arasından seçilmekte ve bir yıllık bir hazırlık sınıfından sonra iki yıllık bir eğitim almaktadırlar. Bu öğretmenler Azınlık Okulları Koordinatörünün önerisi ile Vali tarafından atanmaktadırlar.³³¹

Yunanlı öğretmenler de iki dilli eğitim ve onun teknikleri ile ilgili özel bir eğitimden geçirilmeden göreve başlamaktadırlar.

“Dünyanın hiçbir yerinde 21. yüzyılda on çeşit ilkokul öğretmeni yoktur. Ama maalesef Batı Trakya Türk okullarında yedi sekiz çeşit öğretmenle eğitim öğretim

³³¹ Kelağa, Yunanistan’da (Batı Trakya’da) Azınlık Eğitim...”, ss. 8-9

yapılmaktadır. İşte yönetimin azınlık eğitimini baltalamak için vurduğu en önemli darbe budur”.³³²

1951 tarihli Türk - Yunan Kültür Anlaşması çerçevesinde ve mütakabiliyet uyarınca kontenjan öğretmenleri gönderilmekte ise de, bunların sayısı, İstanbul’da Rum azınlığın sayısının azaldığı bahanesiyle Yunanistan tarafından on altı olarak sınırlandırılmışlardır.

“...sınavı kazanarak yurtdışında eğitim vermeye hak kazanan ve Yunanlıların çalışma izni vermediği için göreve gidemeyen öğretmenler mağdur oluyor. Göreve gidenler ise, MEB tarafından, diğer ülkelere giden öğretmenlerden farklı bir muameleye tabi tutuluyor. Diğer ülkelere gidenler, görev süreleri sona erene kadar kesintisiz işbaşında kalırken, Yunanistan’a gidenler her yıl yeniden görevlendirilmeyi bekliyor. Bazen verilen aralar 10 yıla kadar çıkabiliyor. Buna karşın yollukları sadece 1 kez veriliyor, yönetici kadrosundan istifa ettiriliyor ve Türkiye’deki kadrosundan alınarak depo öğretmeni olarak görev veriliyor”.³³³

“OTUZ yıl öğretmenlik yapıp emekli olan bir vatandaşım. Görevimin son dört yılını Batı Trakya’da Türk azınlık okullarındaki soydaşlarımıza hizmet ederek geçirdim. Milli Eğitim Bakanlığı’mız Yunanistan’da da sınavla öğretmen görevlendirmektedir. Sınavı kazanan öğretmenlerin hangi tarihlerde gideceği belirsizdir. Sınav 1995 yılında yapıldı. Kazananlar açıklandı. Bana 1999 öğretim yılı başında görevlendirme yapıldı. Ben görevimi tamamladım. 1995 yılındaki kazananlar bitmeden tekrar sınavlar yapıldı. Bazı arkadaşlarımızın görev süreleri dolmadan, sonraki gruplardan kazanan öğretmenler görevlendirildi. Bu durumu, Batı Trakya’da çalışan öğretmenlerimize, öğrencilerimize ve de birlikte çalıştığımız Yunanlı öğretmenlere izah edemiyoruz. Öğretmenlerin kesik aralıklarla gönderilmeleri Batı Trakya’daki eğitimi olumsuz etkilemektedir. Yunanlılar tarafından Türkiye’nin ajanları gibi damgalanmaktayız. Bir örnekle meseleyi açayım... İki yıl Batı Trakya’da çalışan arkadaşımıza üçüncü yıl görev çıkmadı. Türkiye’deki

³³² Halil, “Eğitim...”, 38 yıllık öğretmen Sadık Salih ile yapılan röportaj.

³³³ Mustafa İltekin, “Batı Trakya’da Görevlendirilen Türk Öğretmenleri Mağdur”, Ortadoğu, 30.11.2005

*görevine devam etti. Dördüncü yıl tekrar görevlendirme yapıldı. Beşinci yıl tekrar yurt dışı görevlendirilmesi çıkmadı. Bir başkası, bir yıl Batı Trakya`da, bir yıl Türkiye`de. Örnekleri çok. Son yıllarda bu tür kesilmeler çoğaldı. Buradan giden öğretmenimizin görev yeri de Yunan makamlarınca kasıtlı geciktiriliyor. Lozan anlaşmasına göre azınlık kabul edilen Türk soydaşlarımızın ve orada çalışan öğretmenlerimizin eğitimine Türk Devleti`nin neden etkisi olamıyor. Neden her yıl Türk azınlık eğitimi Batı Trakya`da geri geri gidiyor? Niçin Türkiye`de azınlıklara uygulananlar oradaki soydaşlarımıza uygulanamıyor? Mustafa TUNÇ”.*³³⁴

Neden bu öğretmenlerin sayılarının azaltıldığını ve neden her yıl geciktirildiklerini sorgulamaktan önce Türkiye'nin bu öğretmenlere yaptıklarını eleştirmek gerekmiyor mu?

Bugün, 247 SÖPA, 93 Türkiye Öğretmen Okulları çıkışlı, 81 formasyonsuz ve Türkiye'nin antlaşmalar neticesinde göndermiş olduğu 9 öğretmen olmak üzere toplam 430 öğretmen Batı Trakya azınlık ilkokullarında görev yapmaktadır.

3. Okul Kitapları Sorunu

Türk -Yunan Ortak Kültür Komisyonlarının son olarak 2000 yılında gerçekleştirdikleri ikili görüşmelerin ardından iki devlet arasında protokoller imzalanmıştır. İkili ilişkilerdeki bu yeni açılımlar doğrultusunda örneğin, yıllardan beri çözümsüz duran azınlık okullarında Türkçe Eğitim Programı'nda okutulan kitaplar sorununa Türkiye'den Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'ndan gönderilen kitapların dağıtımına ve okutulmasına olanak sağlanması ile ilköğretim 1. kademenin kitap sorununa çözüm getirilmiştir. İkinci kademe de yer alan ortaokulların ve liselerin ders kitaplarının yenilenmesi ile ilgili süreç ise henüz tamamlanmış değildir.³³⁵

2003-2004 öğretim yılının sonu itibarıyla ortaokul ve lise Türkçe ders kitapları henüz dağıtılmamıştı. Günümüzde bu kitaplar dağıtılmış ve okutulmaya başlanmıştır fakat bu 2006 yılını bulmuştur. Ancak bu döneme kadar okutulan Türkçe kitaplar gerçekten çok eski ve

³³⁴ “Batı Trakya’da Öğretmen Sorunu” , Halka ve Olaylara Tercüman, 2005-11-30

³³⁵ Kelağa, “ Yunanistan’da (Batı Trakya’da) İkidilli Eğitim...” , s. 8

modası geçmiş eğitim teknikleriyle doluydu. Ortaokul ve lise öğrencilerinin kitaplarını elinize aldığımız anda daha bunun böyle olduğunu anlayabiliyorsunuz. Edebiyat, Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi gibi kitapları bugün Türkiye’deki öğrencilere göstermeniz “babalarımız, (hatta) dedelerimiz mi okuyormuş bunları” diye sorarlar. Bilmezler ki o kitaplar son zamana kadar Batı Trakya Türk çocuklarını “eğitiyorlardı”.

*“Geçen eğitim - öğretim yılı içinde dağıtılan Türkçe ders kitapları içerik olarak doyurucu fakat daha önce söylediğimiz gibi Hayat Bilgisi, Müzik dersi ile ilgili kitaplar da gelmeli. Okul kitaplıkları ansiklopediler, sözlükler, hikâye ve genel kültür kitapları ile zenginleştirilmeli. Bütün bunların yanında yeni kitaplarla öğrencilerimizin derse ilgisi arttı”.*³³⁶

Kitap sorunu yıllar boyunca azınlık eğitimine damgasını vurmuştur. Şimdi yapılan tartışmalardan biri de yeni kitapları öğretmenlerin bile anlayamadığıdır. Bu öğretmenlerden SÖPA çıkışlı olanlar kastedilmektedir. Yani yetersiz olduklarından dolayı birçok konuyu bilmediklerini ve dolayısıyla öğrencilere de aktaramayacaklarını varsayanlar vardır. *“15 yıl sonra Türkiye’den tren dolusu kitap gelse de okutacak öğretmen bulunmayacaktır”.*³³⁷

Bu görüşe karşılık KEMO ile LMV’nin 4 Aralık Cumartesi günü Gümölcine’de düzenledikleri Azınlık Eğitimi ile ilgili konferansta konuşan Yıldız Teknik Üniversitesi öğretim üyesi Elçin Macar *“Lozan’da azınlığın din temelli olarak tanımlanmasıyla, Türk kökenli olmayan Batı Trakya Müslümanlarının da Türkleştirilmesi süreci başlıyor; çünkü bütün Müslüman çocukları bu okullarda Türkçe öğreniyorlar, bu kitaplarla okuyorlar, Türkiye’den yollanan öğretmenlerin eğitiminden geçiyorlar; dolayısıyla mesela Çingene, Pomaklar Türkleşiyorlar, hatta belki Türkten fazla Türkçü örnekler ortaya çıkıyor”* demiştir.

Bir diğer tartışma konusu ise Yunan ders kitaplarındaki öğretilerin değişmesiyle ilgilidir. Yunan yönetimi düşmanca öğretileri kitaptan çıkarmayı hedeflemiş ancak gelen tepkiler üzerine bundan vazgeçilmiştir.

³³⁶ Sadık Salih ile yapılan röportaj.

³³⁷ Araştırmacı-Yazar Rıza Kırıldökme ile yapılan röportaj.

“Özellikle tarih kitaplarında Osmanlı yönetimi ve Türkler hakkında anlatılanlara da değişiklikler getiren bu adım öğrencileri milli mitlerden ve aşırı milliyetçilikten arındırmayı hedefliyor. Yunan devlet okullarına seçmeli Türkçe dersleri de getiriliyor.

*Bu yıl tedrisata giren yeni tarih kitaplarında, Yunan öğrencilerde kin ve nefret duyguları aşılamaı amaçlayan ve ‘barbar Türklerin’ simgesi olarak tanımlanan Yeniçerilerin çoğunun aslında, ‘İslamlaştırılan Hıristiyan çocukları oldukları’ gerçeği belirtiliyor”.*³³⁸

“Vatanımız nedir” konusunda Yunan okul kitaplarında okutulan ve öğretmenlerin anlatımında vurgulanan temel öğeler şunlardır: dünya kültürünün ve evrensel ahlak değerlerinin kaynağı olarak Yunanlıların üstünlüğü, antik yıllardan günümüzde devamlılık; binlerce yıl içinde bozulmadan korunan bir milli kişilik; zaman zaman komşu olan yada birlikte yaşanan halklardan (Türkler, Arnavutlar, çeşitli Slav toplulukları, Araplar vb.) etkilenmemiş olan “ırksal” homojenlik/arılık ; askeri, kültürel vb. gibi tüm düzeyde tetikte bulunarak, sonu gelmez tehditlere karşı durabilmek için gerekli devamlı bir uyanıklık.

Yunan okul kitaplarının ürettiği anlatı “beklentileri yerine getirilmiş, bugüne ve yarına karşı kararsız, mitosunun boyutları içerisinde hapsedilmiş, içe dönük bir milli kimlik yaratmaktadır.”³³⁹

*“Bizim Yunanlı olma anlayışımız tarihten etkilenmemiş gibi gösterilmek istenmekte ve böylece bir sonuç olarak sanki doğa üstü, tarihin ve zamanın dışında kalmış gibi tarif edilmektedir”.*³⁴⁰

Yunan ders kitaplarında Türkiye ile ilgili olarak var olan eğilimler şöyledir:

“ilk ve en geleneksel eğilim, artık günümüzde profesyonel tarihçilerin yapıtlarından çok, ilk ve orta öğretimde kullanılan kitaplarda kendisini gösteren milli tarih anlatısı eksenini etrafında döner. Üç eğilimi bağdaştırmaya

³³⁸ Stelyo Berberakis, Yunan Ders Kitapları değişiyor, www.ntvmsnbc.com/news/385419.asp

³³⁹ Alexis Heraclides, Yunanistan ve “Doğudan Gelen Türkiye”, Çevirenler: Mihalis Vasilyadis-Herkül Milas, İstanbul, İletişim Yayınları, 2. Baskı, 2003, s.63

³⁴⁰ Frangudaki- Dragona- Androusou, “Diapolitismiki Ekpedevsi kai...”, s. 145

çalışmaktadır: milli tarihi, geleneksel stratejik eğitimi ve – tabiri caiz ise- “ Türk karşıtı eğitim” diye adlandırabileceğimiz ve Türkiye ile Osmanlı İmparatorluğu’nu aşırı olumsuz açıdan inceleyen ve gösteren eğilimi.

Neo-ortodoks akımın temsil ettiği ikinci eğilim, 1974’ten sonra Yunanistan’da askeri cuntanın yıkılmasını izleyen yıllarda kendisini gösterdi. Bu akım “ Helen/Ortodoks özel şahsiyeti ile Batı arasındaki, çok derin olan bir uçurumu kültürel/teolojik alanda savunur, analizini yapar ve bu görüş açısı içinde Ortodoksluk’la Türkiye/İslam arasında var olan ikinci derin uçurumu görür; yani Türkiye, Katolik veya Protestan Batı’nın “korumacılığı” altındadır.

1990’lı yıllarda ortaya çıkan üçüncü eğilim, 19. yüzyıl sonlarından 1940 yılına dek uluslararası alanda revaçta olan klasik jeopolitiğin alanına yerleştirilebilir. Bu çerçevede Yunanistan’la Türkiye arasında gün geçtikçe artan ve Yunanistan’ı uydu haline gelme tehlikesine iten jeopolitik dengesizliğe karşı savaşın (ve özellikle “ilk darbenin”) olası bir çözüm olduğunu savunur”.

341

Bu kitapların içerikleri değiştirilmek istenildiği zaman Yunanistan’da tabiri caizse kıyamet kopartılmıştır. Tabi bunun birçok nedeni vardır. Herkül Milas bu konuda şöyle diyor:

“Ama olaya yalnız bu imaj açısından bakmak olayı anlamamızı olanaksız kılacaktır çünkü bu çatışmada Türk imajı araçtır, kavganın özü, nesnesi ve amacı değildir. Türk imajını kötülemeyenlerin derdi tabi ki ‘Türkler’ değildir. Kavga Yunan kimliği ve onunla doğrudan ilişkili olan geçmişin algılanışı konusundadır. Olay çok ilginç ve hele de öğreticidir çünkü bu tür arayışlar bütün ulus devletleri içinde zaman zaman su yüzüne çıkar – hatta çıkmalıdır.

³⁴¹ Heraklides, Yunanistan ve..., s. 39

...Özellikle yaklaşan seçimlerde birinci partinin oyların yüzde bir ikisi ile kazanacağı ve Kilisenin de en azından bu kadarlık bir oranı etkileyebileceği düşünülürse baskının ve tereddüdün derecesi kolayca anlaşılabilir.

Bütün bunlardan dolayı bu kitap olayının bir 'Türk imajı' tartışması olarak anlaşılması ve buna indirgenmesi yanlış olacaktır. Aranan bir komşunun imajı ötesinde, paranoyanın, tehdit algılamasının, kavga üzerinde bina edilmiş uluslararası ilişkiler ağı algılamasının aşılmasıdır. Kitabın önemi ulusal kimliğin de Öteki'ne o denli dayanmadan oluşabileceğini hatırlatmasıdır. Çünkü kimi durumlarda bir komşunun imajı düzeltilmekte ama tehdit algılaması başka bir ulusa yada yöne çevrilmektedir. Mesela yeni bir paradigmanın gündeme gelmesidir, sağlıklı bir kimliğin oluşmasıdır, hasım değiştirmek yada geçici ittifaklar algılamak değil. Yunanistan'da bazı solcular örneğin, paranoyayı 'anti-emperyalizm' adına Batı'ya karşı yaşamaktadırlar. Bu durumda çocukların beyni aynı zararı görmektedir.³⁴²

"...eski kitaplara kıyasla yeni kitaplarda "Yunanlılar 400 yıl esaret altında yaşadı", "Türkler Yunanlılara büyük eziyetler çektirdi", "Yunan bağımsızlık savaşında din adamlarının çok büyük katkısı vardı", "Küçük Asya felaketi'nde on binlerce Yunanlı katledildi", "Kıbrıs'ta barbarca istila ve işgal" ifadeleri bulunmuyordu.

Eski cumhurbaşkanlarından Hristos Sarcetakis ve Atina Başpiskoposu Hristodulos'un önderliğinde başlatılan tepki dalga dalga yayıldı. Siyasi alanda ise aşırı milliyetçi LAOS partisi tepki kervanının başını çekti. Diğer büyük partiler de tepki dozu LAOS'uniki kadar olmasa da "kitaba tepki kervanına" katıldı. Tarih kitaplarının toplatılması için başlatılan imza kampanyasına 3 bin kişi katılmış olsa da gürültünün kopartılmasına yetti. İmzaların toplandığı bildiride, kitaplarda Osmanlı İmparatorluğu'nun "masum" gösterilmeye

³⁴² Herkül Milas, "Okul Kitaplarında Yunan Kimliği", Trakya'nın Sesi, 12 Nisan 2007

çalışıldığı ve asırlardır Yunanlılara karşı işlenen "soykırım, tevacüz, saldırı ve zorla İslamlaştırma" gibi eylemlerin gizlendiği iddiaları ortaya atıldı".³⁴³

Kitapların değiştirilmesine karşı gelmek için başlatılan kampanyada Türkiye'nin tanıdığı, Türk dostu olarak tanıdığı Mikis Theodorakis de yer almıştır.

Bakın Yunanistan'daki tepkiler hangi noktalarda toplanmış:

- 1- Yunan bağımsızlık mücadelesindeki kahramanların tümüne yer verilmiyor.
- 2- Türkler'e karşı savaşan din adamlarına atıf yok.
- 3- Yunanlılar'ın Türkler'e karşı kazandıkları zaferler görmezden geliniyor.
- 4- Yunanlılar'ın toplu katledilmesine dair tanıklar yok. Yunanlılar'ın İzmir'de yaşadıklarına değinilmiyor.
- 5- Kıbrıs'ın ikiye bölünmesinden bahsediliyor. Türkiye'nin Kıbrıs'ı 'işgal ettiği' yazılmıyor.

Gayet tabii bütün Yunanlılar bu görüşte değil. Sağduyulu sesler de çıktı. Örneğin, Milli Eğitim Konseyi Başkanı Prof. Thanos Veremis. *"Türklerin her zaman kötü ve canavar gösterilmesinin nedenini anlayamıyorum. Tüm Türkler canavarsa, canavarlar birbirini öldürür. Osmanlı 400 yıl yaşadı"* dedi. Veremis, Yunanlılar'ın da bağımsızlık savaşında Tripoli şehrine girdiğinde taş üstünde taş bırakmadığını belirtip, *"Canavarlar her yerde var. Biz yaptıklarımızı unutuyor muyuz? Küçük Asya'da yaptığımız aşırılıkları niye anlatmıyoruz?"* demiştir.

Ya Türkiye'deki okul kitapları?

"Okul kitapları ve "bilimsel" araştırmalar da, Türk ırkçılığı üzerine kuruludur. Örneğin Türk Standartları Enstitüsü tarafından 1994 yılında yayımlanan ve Ömer Naci Bozkurt tarafından kaleme alınan kitap da bu duruma tipik bir örnektir. Kitapta Ermeniler ve Rumlar aşağılanmakta, Türk ırkının standartları da çizilmekte ve Türklerin üstün ırk oldukları dile

³⁴³ Ozan Ahmetoğlu, "Tarih Kitabı ve Değişmeyen Resmi Söylem", Gündem, Sayı: 0544, 17.08.2007

*getirilmektedir. Kitapta ayrıca Rumlar ve Ermeniler ‘aldatıcı’, Kürtler ise ‘jurnalci’ olarak niteleniyor”.*³⁴⁴

Ne bizler, ne de Yunanlılar, kin dolu kuşaklar yetiştirerek bir yere varamadık. Birbirimizi kötüleyerek, gençlerimizi abartılı slogan ve klişelerle besledik, ancak hiçbirimiz kazanamadık.³⁴⁵

4. Üniversitelerarası Yabancı Öğrenim Diplomalarını Tanıma Merkezi (DİKATSA) Sorunu

Bunların yanında Türkiye üniversitelerinden mezun olmuş azınlık gençlerinin en büyük problemidir. Yunanistan Türkiye üniversitelerinden alınan diplomaları tanımamakta ve bu yüzden Türk üniversitelerinden mezun olmuş öğrencileri tekrar sınava tabi tutmaktadır. Bu diplomalar herhangi bir gerekçe gösterilmeksizin zamanında tanınmamıştır. Diplomalarının denkliği onaylanmayan gençler, Üniversitelerarası Yabancı Öğrenim Diplomalarını Tanıma Merkezi’ne (DİKATSA) karşı gerçekleştirecekleri girişimleri yürütmek amacıyla, 1986 yılında, bir Mücadele Komitesi kurmuşlardır. Türkiye’den mezun dokuz doktor, beş diş hekimi, iki eczacı, bir veteriner hekim ve bir işletmeci, Ocak 1987’de yapılan sınavda da denklik alamayınca 3 Şubat 1987’de Gümülcine’nin çeşitli yerlerine protesto afişleri asılmış ve kısa bir yürüyüş yapıldıktan sonra valiliğin önünde direniş çadırı kurulmuştur. Valinin soruna çözüm getirme sözü üzerine direnişe son verilmiştir. Ama verilen söz tutulmadığından 16 Haziran 1987 ve 10 Mayıs 1988’de Mücadele Komitesi tarafından çeşitli yürüyüşler düzenlenmiştir. Bu olayların ardından, bir diş hekimi ile iki doktorun diplomalarının denkliği tasdik edilmiş, diğerlerinininki ise kabul edilmemiştir.

Son yıllarda sınavları verebilen gençlerin diplomaları tanınmaktadır fakat bu herkes için büyük bir sorundur. Mezun olmuş bir genç tam hayata atılacakken tekrar neredeyse okuduğu fakülte süresinin (hatta bazı bölümler için tamamı) yarısı kadar zaman harcayarak bu

³⁴⁴ Anar, *Öte Kıyıda...*, s. 100

³⁴⁵ Mehmet Ali Birand, “Gelin, kin dolu kuşaklar yetiştirmeyelim” , Trakyanın Sesi , 12 Nisan 2007

işle uğraşmaktadır. Onun için bu duruma artık Türkiye’de üniversite okuyacak öğrenciler bu durumu mutlaka göz önüne almalıdırlar.

19 Haziran 1999’da Avrupa eğitim bakanları bir ortak eğitim deklarasyonuna imza atmışlardır. Buna Bologna (Bolonya) Deklarasyonu denir. Bu deklarasyona imza atan ülkeler arasında Yunanistan da vardır. Eşgeçerlilik kazanmış bir üniversitenin mezunları diploma ile birlikte İngilizce düzenlenmiş bir eşgeçerlilik belgesi almakta ve Bologna Deklarasyonuna imza atmış olan ülkelerde herhangi bir diploma geçerliği sınavına tabi tutulmadan, diplomaları kurum ve kuruluşlarca kabul görmektedir. Türkiye’de üniversite eğitim almayı düşünen Batı Trakyalı öğrenciler bunu dikkate almalı ve eşgeçerlilik belgesi veren üniversiteler tercih edilmelidir. Örneğin Bursa Uludağ Üniversitesi 2005-2006 yılından itibaren diploma ile birlikte bu belgeyi de vermektedir.

*“Hükümetimiz döneminde, Batı Trakyalı soydaşlarımıza, ülkemizdeki yükseköğretim kurumlarında sağlanan eğitim imkânlarının genişletilmesine yönelik önlemler alınmıştır. Bu alandaki çabalarımız devam etmektedir. Bu alanda karşılaşılan önemli bir sorun, ülkemiz üniversitelerinden mezun olan soydaşlarımızın diplomalarının denkliğinin tanınması konusunda Yunanistan’ın çıkardığı sorunlardır. Bu nedenle, birçok soydaşımız, meslekleri haricindeki dallarda çalışmak zorunda bırakılmaktadırlar ve bu konuda da Yunanistan ile yoğun bir temas halindeyiz”.*³⁴⁶

Peki, Avrupa bütün bu olup bitenleri görmüyor mu?

Hiç görmez olur mu?

“Onlar sadece Türkiye’ye gelir, Türkiye’yi teftiş ederler; varsın Yunanistan Avrupa Birliği üyesi olsun, Türk, Müslüman azınlığa yapılanlar onları hiç ırgalamaz.

İstedikleri kadar reddetsinler, kabul etmesinler, dış macunu tüpünden, mermi namludan çıkmıştır, laflarını bir daha geri alamazlar:

*Avrupa Birliği Hıristiyan kulübüdür. Öyle de kalacaktır.”*³⁴⁷

³⁴⁶Abdullah Gül’ün Mecliste yaptığı Konuşma.

³⁴⁷Hasan Pulur, “Türk Milletvekilleri Batı Trakya’da” , Milliyet, 13 Temmuz 2005 Çarşamba

“Yunanistan ile Türkiye arasındaki bir benzerlik, her iki tarafta da kamuoyunun süratle bir ruh haletinden diğerine geçebilmesidir.

*Evet Batı Trakya AB üyeliğinden daha az ölçüde de olsa da yararlandı. Ekonomik alanda gelişmeler kaydetti. Fakat şimdi AB'nin bütün sübvansiyonlarını 2013`te durdurma kararı alması azınlığı önemli bir gelir kaynağından mahrum bırakacak”.*³⁴⁸

³⁴⁸ İter Türkmen, “Yunanistan’dan Bazı İzlenimler” , Hürriyet, 11.30.2005

ALTINCI BÖLÜM

MÜSLÜMAN ÇOCUKLARIN EĞİTİM PROGRAMI

(FRANGUDAKİ PROGRAMI)

Bu program 1997 yılında Yunanistan Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı tarafından 1997 yılında başlatılmıştır. Programın temel amacı ilkokulda Yunanca'yı iyi öğrenemeyen ve bundan dolayı da ortaokulda ve lisede okulu terk etmeye başlayan azınlık çocuklarına Yunanca'yı daha iyi öğretebilmektir. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu konuda Batı Trakya bölgesi Yunanistan genelinde başı çekiyor. Azınlık çocuklarının neredeyse yarısı ortaöğrenimlerini yarıda kesiyor. Devlet de bu durumu gördüğü için bunu değiştirmek istemiştir çünkü bu durum hiç iç açıcı değildir. Aslında devlet herhalde gelecek tepkilerden çekinerek bu yola baş vurmuş gibi görünüyor. Çünkü herhangi biri çıkıp “bu belgede durum neden böyledir?” diye sorabilir. Yunanistan Batı Trakya’da Türk azınlığını tanımadığından dolayı da programın adı Müslüman Çocukların Eğitim Programı olarak konulmuştur. Gerekçe ise, “Lozan’da milli azınlıktan değil, dini azınlıktan bahsediliyor” olmasıdır.

*“Azınlık toplumunun kalkınmasını engellemek, asimile etmek, buradan göç ettirmek ve etkinliğini azaltmak uğruna yapılan kötülükler şimdi ters tepmiş ve koskoca bir devleti uluslararası platformlarda zor durumda bırakmıştı. İşte bu durumu değiştirmek ve zorunlu eğitimi tamamlamayan öğrenci oranını hızla azaltmak için çare aramak gerekiyordu. Çünkü bu durumun devamı rezaletin ta kendisiydi”.*³⁴⁹

Programın başında Atina Üniversitesi’nden Anna Frangudaki başkanlığında bir ekip bulunuyor. Programın ikinci önemli ismi ise yine Atina Üniversitesinden Thalia Dragona. Yeri gelmişken hemen belirtelim ki bu iki kadın zamanında Londra’da bir konferans vermişlerdir. Tebliğlerinin başlığı ise “*Educating the enemy: the case of the muslim minority in western thrace (düşmanı eğitmek: BatıTrakya'daki Müslüman azınlık örneği)*” şeklindedir. Bu durum son derece düşündürücü olmasına rağmen bu sunumun içeriğini bilmediğimiz için

³⁴⁹ Ozan Ahmetoğlu, “Azınlık Eğitimi ve Kimlik” , Gündem, Sayı: 0534, 08.06.2007

sadece hatırlatmakla yetiniyoruz. Yine Kokkalis Programı çerçevesinde 2004'te yapılacak konferanslar dizisinde bu sunum göze çarpmaktadır. Programda şöyle denmektedir:

Educating the Enemy: The Case of the Muslim Minority in Western Thrace,
Greece May 3, 2004

Dr. Thalia Dragonas, Professor of Social Psychology, University of Athens
Dr. Anna Frangoudaki, Professor of Sociology of Education, University of Athens

Herbert C. Kelman Seminar on International Conflict Analysis and Resolution
Weatherhead Center for International Affairs
Co-Sponsored with the Weatherhead Center for International Affairs.

Bu sunum Atina'da da yapıldığına göre herhalde kötü bir amaç taşımadığını düşünüyor ve böyle umut ediyoruz.

Frangudaki Programı (FP) ile ilgili ayrıntı o kadar çoktur bir tez bile yazılabilir. Bu programın finansmanının büyük bir bölümü AB'den karşılanmaktadır. Her iki yılda da yenilenmekte ve tekrar gözden geçirilmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi program kapsama alanı içine sadece Yunanca'yı almıştır.

Bu program çerçevesinde ilk yapılan ders kitaplarının değiştirilmesi olmuştur. İlk defa azınlık çocuklarına çoğunluk çocuklarından farklı kitaplar verilmiştir. Bu kitaplar Yunanca'nın yabancı dil olarak okutulup öğretilmesi tekniğiyle hazırlanmışlardır. Kitapların bir diğer özelliği de içlerinde Pomakça kelimelerin bulunmasıdır. Ancak azınlık buna büyük tepki gösterince içlerinde Pomakça sözcükler bulunan kitaplar iptal edilmiştir. Azınlığın bu noktadaki hassasiyetini takdir etmek gerekir..

FP 1997'den beri çok tartışılmaktadır. Kimileri azınlık eğitimini samimi bir şekilde düşünmemekte ve Türkçe eğitimi kapsamamakta olduğundan eleştirilirken kimileri de desteklemektedir. Ancak programı yönetenler de programın sadece Yunanca kısmının olmasının kendilerinden kaynaklanmadığını ve "topal" olduğunu kabul etmektedir.

Bu program hakkında yazılıp çizilen çoktur. Kimilerine göre bu program AB destekli siyasi bir program iken bazılarına göre ise pekte sorunlu gözükmeyen, azınlığa fayda sağlayacak bir programdır. İşin özüne baktığımız zaman, karşı gelenler asıl yapılması gerekenlerin yapılmadığı için karşı geldiklerini söylüyorlar. Yani azınlık okullarının sayısı ve

kalitesi artmıyor fakat çocukları Yunan toplumuna entegre edecek atılımlarda bulunuyor. Programdan yana olanlar ve destekleyenler ise anne-babalardır. Bu durumda gençlerin Yunan üniversitelerine kabul edilmeye başlanmalarının da payı büyüktür. Üniversiteye gitmese yada gidemese bile aileler artık, çocuklarının toplum içinde yaşama olanaklarının artmasını istiyor ve Yunanca'nın öğrenilmesi bir zaruret olarak karşılırlarına çıkıyor. Zaten bu yönde bir eğilimin olduğu da resmi olarak kanıtlanmıştır. Yani Yunan Ortaokullarına olan ilgi giderek artmakta; azınlık okullarına olan ilgi ise giderek azalmaktadır. Bu durumun azınlık okullarını değersiz kılacağını söyleyenler olaya siyasi bir gözle bakmakta ve her atılan adımı endişe ile karşılamaktadır. Bu noktada işin enteresan tarafı ise bazı Yunanlı çevrelerin de milliyetçi bir tepki ile azınlık eğitiminin desteklenmesine karşı çıkmalarıdır. Onlara göre bu program ulusal çıkarlarla çatışmaktadır.

“ Yaklaşık on bin çocuğa seslenen bu programın kapsamında şu tür çalışmalar yapılmaktadır: Yunanca'nın daha iyi öğretilmesi için anadili Türkçe olan çocuklara ilgili dersin 'yabancı dil' anlamında ve sistemine uygun olarak öğretilmesi, bu yönde özel kitapların hazırlanması, Yunanlı öğretmenlere çağdaş pedagojiye uyum sağlayan ek eğitim verilmesi, okul dışında ve toplumsal alanda öğrencilerin çeşitli faaliyetlere katılması. Bu yönde şimdiye kadar kırk kadar yeni okul kitabı hazırlandı, sözlükler ve bilgisayar eğitim çalışmaları ve oyunları hazırlandı. Kitaplar çok renkli ve bol resimli çekici malzemelerdir. On dokuz ortaokulda bu amaçla pilot çalışmalar olarak ek dersler verilmektedir. Bu çalışmalara paralel, toplumsal araştırmalarla öğrencilerin, ailelerinin ve sorunlarının profili araştırılmakta ve çözümler önerilmektedir. Öğretmenlerin de yararlanacağı ve önyargıları, ulus merkezliği, yabancı düşmanlığını, ayrımcılığı inceleyen kırk kitapçığı içeren bir dizi hazırlanmıştır. Gümölcine ve İskeçe'de iki eğitim merkezi kurulmuş ve yedi köyde de bu tür merkezler oluşturulmaktadır. Öğrencilerin kullanımı için bilgisayarlar içeren ve uzak köylere de varabilen iki kamyonet de 'seyyar merkez' ve kütüphane görevi görmektedir. Bu merkezlerde öğrencilere yaz ve kış, okullarına paralel dersler verilmekte, velilere danışmanlık yapılmakta ve uzmanlar gözetiminde karışık etnik gruplardan çocuklar bir arada (ve örnek bir uyum içinde) elişleri, resim vb. yapmaktadırlar. Yıl sonunda çocuklar ve aileleriyle bir arada törenler

*tertiplenmektedir. Bu programda, sosyal psikologdan eğitimci ve sosyoloğa kadar yaklaşık iki yüz uzman çalışmaktadır.”*³⁵⁰

FP'nın hedefi Yunanca öğretmek olduğu için Gümölcine'de ve İskeçe'de kurslar düzenlenmiştir. Yetkililerden alınan bilgilere göre Yunanca kurslara, İskeçe'de 600, Gümölcine'de de 420 olmak üzere toplam 1020 öğrenci katıldı.³⁵¹

Programı yürüten akademisyen Anna Frangudaki azınlık basınına verdiği demeçlerde azınlık okullarına karşı olduğunu söylemiştir. Frangudaki Azınlıkça Dergisi'ne³⁵² verdiği bir röportajda “*Ancak azınlık okulu, iyi okul değildir. Ne denli düzelse de, iyi okul olamayacaktır... İki dilli eğitim konusunda günümüzün en ünlü uzmanı Jim Commins, azınlık okulunu incelemiş ve azınlık çocuklarının ilkokulu Yunancayı olduğu kadar Türkçeyi de eksik öğrenerek bitirmelerine son vermek için başka bir okul çeşidi gerektiği yargısına varmıştır. Azınlık okulu, derslerinin yarısı Yunanca yarısı Türkçe, gerilerde kalmış başka bir devrin okuludur. Azınlık çocukları için iyi okul, azınlık gettosu değildir, olağan okuldur; anadilleri ve kültürel kimlikleri ne olduğuna bakılmaksızın tüm çocukların gideceği, bütün derslerin devletin resmî dilinde yapılacağı (din dersi dışında tabii), aynı zamanda ve sistemli olarak Türk dili ve edebiyatının seçmeli ders olarak okutulacağı ilkokul, ortaokul ve lisedir”*. demiştir.

Bu düşüncelerini ve önerisini uygulamaya koymak için şimdilik elverişli koşulların bulunmadığının bilincinde olarak, azınlık çocukları için iyi okul diye tanımladığı yeni kurumlaşmayı belirsiz bir geleceğe havale ediyor.

Azınlık okulu, derslerinin yarısı Yunanca yarısı Türkçe, gerilerde kalmış başka bir devrin okuludur” diyor Frangudaki. “Çağdışıdır” demeye getiriyor, ama “iyi olmayan okul” sıfatını kullanıyor. Bu saptama doğrudur tabii, arttırarak katılıyoruz. Ama yüzeysel bir saptamadır. Çünkü nedenlerini açıklamıyor, belki bir tanesi dışında, azınlık okulunun gettolaşmaya katkıda bulunduğu iddiası dışında. Açıkla, o zaman dolaylı olarak düzeltme

³⁵⁰ Herkül Milas, “Batı Trakya’da Eğitim”, Zaman, 26 Aralık 2006

³⁵¹ Ozan Ahmetoğlu, “Anna Frangudaki: “Azınlık Okullarına karşıyım.””, Gündem, 21-05-2004

³⁵² *Azınlıkça*, Ekim, 2004

yollarını da göstermiş olacak. Böylece, “düzelmaz” yargısını kolayca pat diye ilan edemeyecektir.

Niye iyi “olmayan okuldur”, bunu açıklamıyor. Felsefe, ideoloji, yapı ve işleyiş biçimi olarak mı böyledir? Besbelli onu demek istiyor. Ve hükmü yapıştırıyor: “Ne denli düzelse de, iyi okul olamayacaktır.” Besbelli felsefesi, ideolojisi, yönelimi vs bozuk olduğundan. Katılmıyoruz. Frangudaki daha açık ve ayrıntılı olsaydı, diyalogu kolaylaştırmış olacaktı. Şimdi ister istemez kendi kendimize bazı şeyleri varsayıp yanıtlamak zorunda kalıyoruz. Azınlık okulunun onu “iyi okul” olmaktan çıkararak kusur ve eksiklikleri sayılmış olsa, bunlardan hiçbirinin düzelmaz şeyler olmadığına da ortaya çıkacağına inanıyoruz..

Baştan alalım. Azınlık okulunda derslerin yarısının Türkçe yarısının da Yunanca okutulması, onu kötü okul yapan bir özellik olarak ileri sürülemez. Derslerinin yarısı, yarısından çoğu bir başka yabancı dilde yapılan onlarca, yüzlerce okul vardır bu ülkede, bu yüzden onlara kimse kötü okul demeye akıl etmemektedir. Tersine bu okulların tümü bu (ve başka) özellikleri yüzünden seçkin okullar olarak muamele görmektedir ve çok revaçtadır.

“Gerilerde kalmış başka devrin okulu” olması konusuna gelince; doğrudur. Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, azınlık okulu, Lozan’da ve daha sonraki ikili anlaşmalarda ve 1960’lara dek çıkmış mevzuatta tanımlandığı ve düzenlendiği biçimiyle, Osmanlı özgürlükçü geleneği örneğiyle oluşturulmuştur. Özgürlükçü gelenek derken, ait olduğu cemaata, azınlık cemaatlarına, kendi kendini yönetme imtiyazı dahilinde, okulunu da kurma ve yönetme hakkı tanımış olmasını kastediyoruz. Devletin keyfi ve otarşik müdahalelerinden korumak için. İşte bu gelenek, böyle şeylere tahammül edemeyen ulus-devlete bile bunu kabul ettirebilmiştir. Gerilerde kalmış devre ait olarak nitelendirmek, ulus-devlet mantığı açısından doğru olabilir, ama bu tez azınlık okulunun gerçekte gerici ve çağdışı olduğunu göstermez. Tersine, hiç olmazsa ilköğretimin, devletin yetkisinden çıkarılıp ta yerel cemaatlara veya yerel yönetime devredilmesi konusu bugün Yunanistan’da bile gündeme gelmişken, böyle bir niteliğe 80 yıl önce ilk kurulurken sahip olan azınlık okulu bu açıdan öncü ve ilerici bir okul bile sayılabilir.

Azınlık okulu, onlarca neden yüzünden çoktandır “iyi olmayan” bir okuldur. Bu yargıya varmak için, bugün iyi işlemediğini, öğretmediğini, başarısızlığını göstermek yetmez. Burada sorulması gereken soru, azınlık okulunun niye kötü okul olduğu sorusu değildir, sonra

da yanıt olarak şimdiki sefil durumunu tarif etmek. Gerçek soru, niye ve nasıl kötü okul durumuna sokulduğu sorusudur.³⁵³

Azınlık okullarına yönelik eleştiriler yapılırken nedense pedagojik yaklaşım ele alınmıyor. Bu yaklaşım, üzerinde önemle durulmaya değer birtakım sorunları gündeme getirmektedir. Azınlık okulları, yerleşik okullardan farklı olarak hangi (dez) avantajlara sahiptir? Bu okullara taraftar olmayan çevreler sadece dezavantajları ileri sürmektedirler. Buna göre azınlık okulları, dini temelde yalıtılma, öğretmenlerdeki motivasyon düşüklüğü, yöneticilerin deneyimsizliği vs. gibi etkenler nedeniyle çocukların başarı düzeyini yükseltecek bir durumda değiller. Başka bir deyişle, azınlık okulları yerleşik eğitim sistemindeki tıkanmayı açabilecek bir alternatif değildir.

Eğer sorun, yerleşik eğitim kurumları açısından irdelenecekse o zaman işe bu kurumların hangi noktalarda tıkanıldığını tespit etmekle başlamak gerekiyor. Bizce, yerleşik eğitim sistemi iki temel noktada iflas etmiştir.

- 1) Kültürel kimlik konusundaki yetersizlik ve bunun doğurduğu yabancılaşma sorunu;
- 2) Pedagojik başarı konusundaki yetersizlik ve bunun doğurduğu dışlanma / elenme sorunu.

İlk noktada yerleşik eğitim sistemi, yapısal bir handikapla karşı karşıyadır. Hükümet notalarında yer alan “çokkültürlü toplum” nitelemelerine rağmen Yunan eğitim sistemi hala geleneksel “mono-kültürel” bir sistemdir ve yakın gelecekte de “kültürlerarası eğitim”e geçmek niyetinde değildir. Bu açıdan yerleşik eğitim sistemi, yabancı çocukları kendi kültürlerine yabancılaştırmakta ve kuşaklararası çatışmayı derinleştirmektedir.

İkinci noktada yerleşik eğitim sistemini yargılayabilmek için bugün azınlık çocuklarının eğitimdeki durumlarına kısa bir göz gezdirmek yeterlidir. Bu konuda bildiklerimiz şunlardır:

- 1) Azınlık çocukları, Yunanlı akranlarına kıyasla bir ya da iki sınıf geridedirler.

³⁵³Onsunoğlu, “Frangudaki’yi...”

- 2) Azınlık çocuklarının çok az bir bölümü azınlık liselerindeki eğitime katılabilmektedir.
- 3) Çocukların çoğu, gönderildikleri düşük seviyeli teknik okullarda ya daha ileri gitmeden ayrılmaktalar, ya da hiç diploma almadan okulu terk etmektedirler.
- 4) Genelde dil konusundaki geri kalmışlık sorununa yapısal bir çözüm getirilememektedir”.³⁵⁴

Bu sıralanan maddeler azınlık çocuklarının eğitimdeki sorunlarını gösteren göstergelerdir. Burada sorulması gereken bunun temelinde yatan neden yada nedenlerin ne olduğudur. Genellikle Yunan toplumu, okulları, eğitimcileri, yazarları, araştırmacıları ve siyasetçileriyle azınlık çocuklarının eğitimdeki sorunlarını “geri kalmışlık” olarak tanımlıyorlar ve bunun sebeplerini kültürel farklılıklarla, yalıtılmayla veya velilerin sosyo-ekonomik durumlarıyla açıklıyorlar. Yani çocukların anne ve babaları farklı sosyal çevre, dil ve kültürden geldikleri için aynı kaderi çocuklar da paylaşıyor ya da paylaşmak zorunda kalıyor. Böyle bir analizin tabii ki gerçek yanları vardır ancak bu analizde eğitim kurumları, bu kurumlardaki yöneticiler, müfettişler, bu işi yönlendirenler ve politikalar nedense unutuluyor. Öyle anlaşılıyor ki toplum bu tür kurumlarını ve yöneticilerini sorgulamaktan kaçınıyor. İşte asıl sorun da buradan kaynaklanıyor.

Eğer gerçekten çocukların eğitimdeki bu kötü durumlarından ebeveynler sorumluyorsa bu konuda yapılabilecek çok fazla bir şeyin olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü velilerin bu durumları eğitim politikalarının dışındadır ve sınıflı bir toplumda azınlık bireylerinin konumlarının düşük seviyede olması ne ebeveynlerin ne de çocukların kabahatidir. Demek ki geriye eğitim kurumları ve bunları yönlendiren politikalar kalmaktadır.

Sayın Frangudaki ve ekibi şunları da dikkate alırlarsa daha başarılı olacaklardır:

Yerleşik eğitim kurumları, gerçekte değişen toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir durumda değiller. Eğitimde azınlık çocuklarının gelişimini engelleyen bir yığın yapısal mekanizmalar bulunmaktadır. Bunları kimi uzmanlar “kurumsal ayrımcılık” olarak niteliyorlar. Kurumsal ayrımcılık, kurumların yabancılara yönelik bilinçli bir dışlama biçimi değildir; belki kurumların kendi amaç grubunu ve bu grubun özelliklerini dikkate

³⁵⁴ Canatan, *Avrupa’da Müslüman...*, ss. 220 - 221

almamasından kaynaklanan bilinçsiz bir ayrımcılık türüdür. Kurumsal ayrımcılık türüne eğitimde şunları örnek verebiliriz:

- 1) Okullarda kullanılan ders kitapları ve malzemeler azınlık çocuklarının arka planını dikkate almıyor;
- 2) Okul içinde geçerli olan kurallar çocukların kültürel farklılıklarını hesaba katmıyor;
- 3) Öğretmenler çocuklar hakkında fazla bilgiye sahip değiller; öte taraftan öğretmenlerdeki beklenti düşüklüğü çocukların motivasyonunu da düşürmektedir;
- 4) Okullar, çocuk velilerini okula çekmekte zorlanmaktadırlar. Okul ve aile ilişkileri genelde çok zayıf bir düzeydedir;
- 5) Okullarda geçerli olan testler, kültürel bakımdan değerden arınmış değiller. Bundan dolayı azınlık çocukların gerçek zeka ve beceri düzeyleri ölçülememektedir.
- 6) Okul seçiminde öğretmenlerin tavsiyeleri pratikte tek geçerli kanıt kabul edilmektedir;
- 7) Azınlık çocukları için ayrılan olanaklar okullarda çoğu kez amaç dışında kullanılmaktadır”.³⁵⁵

Atina’da Müslüman Çocukların Eğitim Programı’nın on yılının değerlendirildiği bir toplantı yapılmıştır.³⁵⁶ Bu toplantıda konuşan Bayan Frangudaki, 1997 yılında azınlık içinde okulu terk etme oranlarının yüzde altmış beş dolayında olduğunu, bu sayının programla birlikte yarıya indiğini belirtmiştir. Konuşmasının devamında da bu oranların iyi olmasına rağmen ülke genelinde hala çok düşük olduğunu söylemiştir. Frangudaki ayrıca bu programda 200 kişinin çalıştığını söylemiştir.

Programın diğer sorumlularından Thalia Dragona ise şunları söylemiştir:

“Azınlık eğitimi bütün olarak konuşulmadı. İki dillilik sorunu konuşulmadı. Türkçe öğrenen öğretmenlere fazla değinilmedi. Yürütülen bu program total bir programdı, çünkü sadece Yunanca’yı ele aldı. Çünkü aldığı görev bu şekildeydi. Zaten biz azınlık eğitiminin Türkçe ayağıyla ilgilenemezdik. Bunu azınlık da istemezdi diye düşünüyoruz. Türkçe eğitim

³⁵⁵ a.g.e., s. 222

³⁵⁶ 9-10-11 Şubat 2007, Atina Belediyesi Kültür Merkezi

başta Lozan olmak üzere birçok anlaşma ve protokolle belirlenmiş. İkili bir sisteme bağlı. Kongrede azınlık okulu konuşulmadı. Unutmamak gerekir ki azınlık okulu kötü bir okul. Tam anlamıyla iki dilli değil. İki paraleli olan tek dilli bir okul. Azınlık okulu bir getto okulunun özelliklerini taşıyor. Selanik Özel Pedagoji Akademisi bir diğer önemli sorun. Bu konuda bugüne kadar görüşümüzü belirttik. Bize göre bu bizi aşan bir mesele. Devlet sakat bir kurumu bugüne kadar kapatmadı”.³⁵⁷

“Frangudaki ve ekibinin Mayıs 1997 tarihinden bu yana 8 senedir yürüttüğü program sadece azınlık çocukları üzerinde değil, azınlık bireylerinin tamamında enteresan bir işlev gördü. İlk dönemlerde programa devletin örtülü ödeneğiyle tezgahlanmış asimile programı zannıyla duyulan olumsuz tepki ve sert tavır, zamanla daha yumuşak, önyargı düzeyi asgariye indirilmiş bir bakışa dönüştü. Ayrıca Yunan üniversitelerinde azınlık gençlerine tanınan özel kontenjanın etkisiyle birlikte, azınlık ailelerinin KESPEM’e olan ilgisi de arttı.

İşin özü çok basitti. Programın amacı, ilkokuldan tamamen bilgisiz olarak çıkan ve pek çoğu ortaokulu bitiremeyen azınlık çocuklarının Yunanca fakirliğini, fakirlik ne demek, resmen Yunanca kılığını ortadan kaldıracı, topluma uyumlu katılımlarını sağlamaktır. Üniversitede özel kontenjanla okuyabilme hakkını elde eden, Çoğunlukla daha fazla yüz göz olan Azınlık ta, doğal olarak Yunanca öğrenmenin ne kadar önemli olduğunu fark etti.

Azınlık, Avrupa Birliğinin dikkatini gerçekte bilinçsizce bile olsa üzerine çekmeyi başarmış, AB’nin katkısı sayesinde Yunanistan azınlık siyasetinde hayati adımlar atmıştır. Azınlığı kaçırma politikasına son verilmiştir. 1997 yılından itibaren ise ilkokuldan tamamen bilgisiz olarak çıkan ve pek çoğu ortaokulu bitiremeyen azınlık insanının Yunanca fakirliğinin ortadan kaldırabilmesi, topluma uyumlu katılımlarının sağlanabilmesi amacıyla Frangudaki programı başlatılmıştır.

Frangudaki programı, 2 dönem üzerinden 8 yıldır azınlık çocuklarına Yunanca öğretiyor. Şöyle 8 yılı taradığımızda Frangudaki programına karşı

³⁵⁷ Gündem, 11-05-2007

azınlık basınında çıkan yorumları, eleştirileri incelediğimizde inanılması güç bir gerçek ortaya çıkıyor. O da programın içeriği veya eksikliklerinden çok, anlamsız eleştirilerle gündemimizi işgal ettiğimiz. Meselâ bunlardan birisi programı Türkçe eğitimi ile ilişkilendirmemizdir. Oysa bu ilişkilendirme tamamen yanlış. Sunulan önerinin Frangudaki programı ile uzaktan yakından bir ilişkisi yok. Eğer Türkçe eğitimi ile ilgili sıkıntılar var ise ki aşikârdır, bu Frangudaki programına karşı tepki koymak veya programın sorumluluk alanında olmayan Türkçe eğitimi ile ilişkilendirmek şeklinde olmamalıdır. Bunun yerine yapılması gereken, akıp giden 8 sene içerisinde “Azınlık Çocuklarının Anadilini Destekleme Programı” gibi bir programı, AB’nin yetkili mercilerine sunmak ve buna gerekli fonu bulmak olmalıydı, olmalıdır. Frangudaki programını örnek alarak anadil eğitiminde tazelemeliyiz kendimizi”.³⁵⁸

FP ile birlikte devlet okullarına olan yönelim çok büyük bir artış göstermiştir. Programın bir başka sorumlusu olan Nelli Askuni’nin verdiği bilgilere göre programa başladıkları dönemde devlet anaokullarına giden azınlık çocuklarının sayısının yüz elliden bine ulaştığını, en önemli değişimin ise ortaokula devam eden azınlık öğrencilerinin sayısının 15 yılda dört kat artmasıyla ortaöğretimde yaşandığını söylemiştir.³⁵⁹

FP’nin azınlığa ne kadar faydalı olduğunu ölçmek için bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırma aynı zamanda programın devam edip etmeyeceğini belirlemiştir. Bu araştırma devlet tarafından özel bir şirkete yaptırılmıştır. Bu şirket azınlık insanın anlattıklarına göre Batı Trakya’da ciddi incelemelerde bulunmuştur. Bu incelemeler sonucunda, programın öğrenciler düzeyinde başarılı olduğunu, aileler düzeyinde ise olumlu karşılandığını belirledi. Şirketin hazırladığı rapor doğrultusunda da Eğitim Bakanlığı, AB destekli programın devam etmesi yönünde karar verdi.

Bir başka araştırma da Yunanistan genelinde yapılmıştır. Son yapılan bu araştırmanın istatistiklerine göre Batı Trakya bölgesi genel olarak son sırada. Bu daha önce de böyleydi, değişmemiş. Bu araştırma da 2007 yılında yapılmıştır ve sonuçları çeşitli gazete ve dergilerde yayınlanmıştır. Bizi ilgilendiren çok önemli sonuçlar da ortaya çıkmıştır. Üniversiteye giriş

³⁵⁸ Evren Dede, “Frangudaki Programı Hakkında”, *Azınlıkça*, Sayı: 12, Temmuz 2007

³⁵⁹ Aydın Bostancı, “Frangudaki Programının On Yıllık Muhasebesi”, *Azınlıkça*, Sayı:30, Mayıs 2007

sınavlarında öğrencilerin başarısında Batı Trakya son sırada bulunuyor. En düşük not ortalamasına sahip il, Rodop ili. Yani son sırada. İskeçe'ye baktığımız zaman ise 58 il arasında 51. olabilmiş. Yine ilkokuldan ortaokula devam etme ortalamalarında en düşük bölge Batı Trakya. Ortaokul öğrencilerinin başarı durumları söz konusu olunca Rodop ve İskeçe illeri son sırada. Şaşırılmamak gerekir. Bu oranlarda Türk azınlığın büyük payı vardır. Bu geri bırakılmışlığın bir sonucudur.

Demek ki FP henüz istenilen düzeyde bir sonuç verememiştir. Evet, bölge genelinde genel bir iyileşme mevcuttur fakat bu ülke geneliyle kıyaslandığında çok aşağılardadır. Elbetteki bu durumun programla ilgisi pek fazla yoktur çünkü bu sonuçlar azınlık eğitiminin uzun yıllarca kalitesiz oluşundan kaynaklanmaktadır. Ancak diyebiliriz ki, Frangudaki ve ekibinin çalışma alanlarını çoğaltıp yeni alternatifler üreterek bu yüz kızartıcı durumu tersine çevirmelidirler. Yani daha yapmaları gereken çok şey vardır. Sadece Yunanca'nın öğretilmesiyle şeklen bir şeyin hallolmadığı ortadadır.

Bu doğrultuda panel, konferans, söyleşi düzenlenebilir, çocuk ve gençleri üretici kılacak organizasyonlar yapılabilir, eğitimde psikolojik hizmetler sunulabilir, özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara yönelik bir şeyler yapılabilir, anaokulları kurulabilir, mesleki bilgilendirme yapılabilir..bu liste uzatılabilir. Önemli olan bunları hayata geçirebilmektir. Bu grup bunları yaparken çok büyük zorluklarla da karşılaşmayacaktır çünkü sivil toplum örgütleri ve halk eminiz ki bu tür girişimlere büyük destek olacaktır.

Sonuçlar ortadadır o yüzden çocukların başarı durumlarının takip edilip tespit edilmesi, sosyo – ekonomik yapının belirlenmesi ve beklentilerin de belirlenip bu yönde yeni programların ortaya çıkarılması isabetli olacaktır.

YEDİNCİ BÖLÜM

AZINLIK EĞİTİMİ VE KİMLİK ÜZERİNE YAPILAN ANKETİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu araştırmanın amaçları iki ana maddeye ayrılabilir. İlk olarak, Yunanistan'ın Evros (Meriç) ilinin dağlık bölgesinde bulunan Müslüman-Türk azınlığın iki dilli ve azınlık eğitimine bakışını, eğitimlerinin durumunu ve hangi dilin daha fazla kullanıldığını incelemek. Buna bağlı olarak ikinci amaç, sosyo-psikolojik değerlerin, kimlik sorununun ve azınlığın hangi normlara bağlı olarak yaşadığını ortaya çıkarmaktır.

1. Yöntem

Anket yöntemi ile gerçekleştirilen araştırma ile ikidilli eğitim, Yunanca'nın öğrenilip öğrenilemediği, Türkiye ile olan bağlar, yazı ve konuşma dili, kimlik tanımlaması, azınlık eğitiminin durumu, SÖPA çıkışlı öğretmenlere olan bakış, Türkiye üniversitelerinden mezun olan öğretmenlerin istenilip istenmediği, mesleki eğilimler gibi sorularla bu konuların durumu incelenmiştir.

1.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma betimsel (olguların mevcut durumda ne olduğu) bir çalışmadır ve yüz yüze yapılan anketlere dayanmaktadır.

1.2. Evren ve Örneklem

Yunanistan'ın Evros İlinin (Meriç) dağlık bölgesindeki Büyük Derbent (Megalo Derieio), Ahrenpınar (Agriani), Ruşanlar (Rousa), Babalar (Goniko), Kartunça (Geriko) , Filli Mahalle (Sidirohorı), Çilingirmahalle (Sidirohorı), Demiröğren (Sidiro), Taşal (Petrolofos), Musacık (Mirtiski), Mesimler (Mesimeri), Kütüklü, Çökekli, Karaöğren, Salıncak, Kamberler ve Tekke (bu köylerden Kamberler, Salıncak ve Musacık Rodop ili sınırları içindedir) köylerinde yapılan bu araştırmada 15 yaşından 70 yaşına kadar olan 500 kişi (kadın ve erkek)

araştırma evrenimizi oluşturmaktadır. Evrenimizi daha çok veliler – ebeveynler oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini 2006 -2007 yılında Batı Trakya'nın Evros (Meriç) bölgesinde yaşayan azınlık insanları arasından rastlantısal olarak seçilen 500 kişi oluşturmuştur.

1.3. Verilerin Toplanma Tekniği

Araştırmada veriler, bugün Batı Trakya Müslüman – Türk azınlığının ve azınlık eğitiminin temel sorunlarına yönelik bilgi edinmek amacıyla anket yöntemi ile elde edilmiştir. Bu alanda yapılmış tez ve makaleler ve Batı Trakya'daki azınlık eğitimi konu alan bilimsel çalışmalar da önemli bir kaynak oluşturmuştur.

1.3.1. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için gerekli verilerin sağlanmasında iki araçtan yararlanılmıştır. İlki, bu çalışmanın yazarının danışmanı Sayın Prof. Dr. Hasan Dilan denetiminde geliştirdiği sorular, ikincisi de AB'nin azınlık eğitimi ölçmek için kullandığı bazı uluslararası sorularıdır ki bunlar AB belgelerinden alınmıştır.

Belirlenen sorunları değerlendirebilmek için değişik sorular seçilmiştir.

Anket grubunun verdiği cevaplar bilgisayar ortamına aktarılarak madde analizi yapılmış ve soruların her birinin indeksi ve ayırt edici indeksi (kadın) çıkartılmıştır. Bu veriler doğrultusunda sonuca ulaşılmıştır.

1.3.2. Anketlerin Uygulanması

Soruların belirlenmesi ile anketin yapılması başlatılmıştır. İlk olarak Büyük Derbent (Megalo Dereio) köyünden başlatılan anket daha sonra diğer köylere de yaydırılmış ve rast gele örneklem yöntemine göre örneklem seçilmiştir. Araştırmaya 500 kişi katılmıştır.

1.4. Verilerin Değerlendirilmesi

Gerçekleştirilen anketlere verilen cevaplar bilgisayara aktarılmış ve analizi yapılmıştır. Yapılan indeksler 500 kişi üzerinden değerlendirilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde istatistiksel işlemlerden yararlanılmıştır. Değerlendirmede kadın – erkek ayırımı da yapılarak değişkenler arası ilişki ortaya koymak istenmiştir.

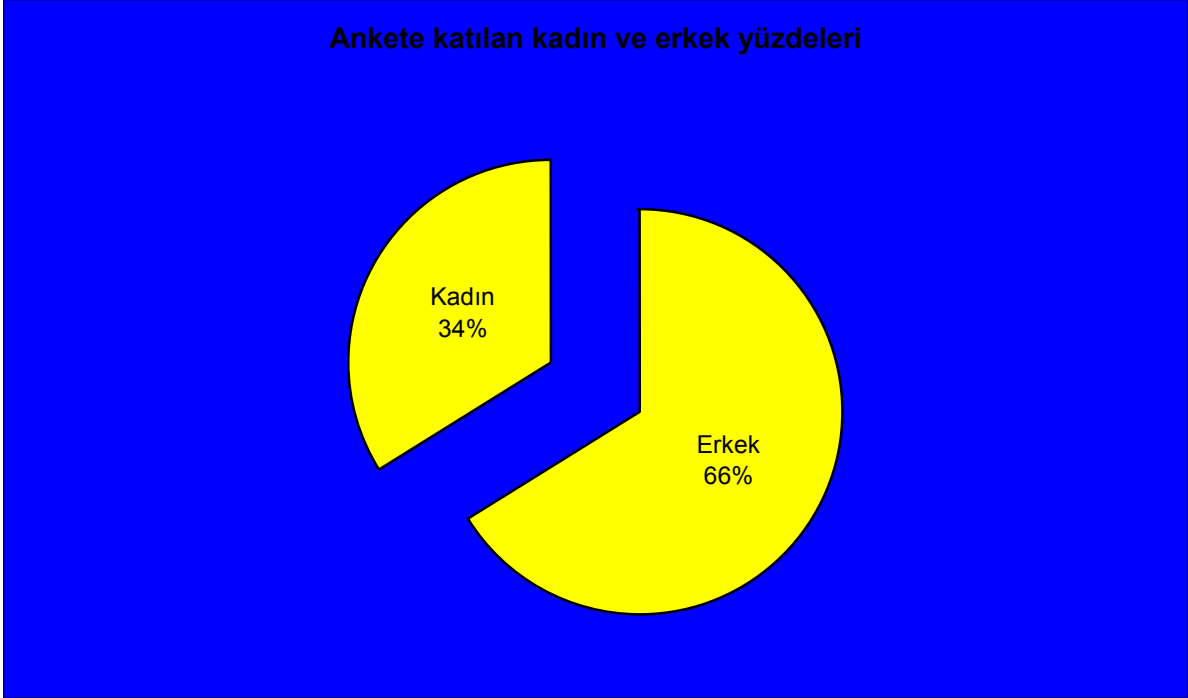
Bu anket bölgede bu konuda yapılmış ilk araştırmadır. Bölgenin uzun yıllar “yasak bölge” olarak kalmasıyla korkmaya alıştırılan bu insanlar anket yapılırken bunu biraz hissettirmiş olsalar da çoğu böyle bir izlenim vermemiştir. Gösterdikleri duyarlılık ve yardımları için hepsine çok teşekkür ederiz.

Aşağıda araştırmanın değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkmış olan grafikler bulunuyor. Grafiklerden önce ise, önce Batı Trakya haritası sonra da anketin yapıldığı bölgenin haritası vardır. İkinci haritada kırmızı kutucuklarla belirtilen yerler anketin yapıldığı köylerdir.

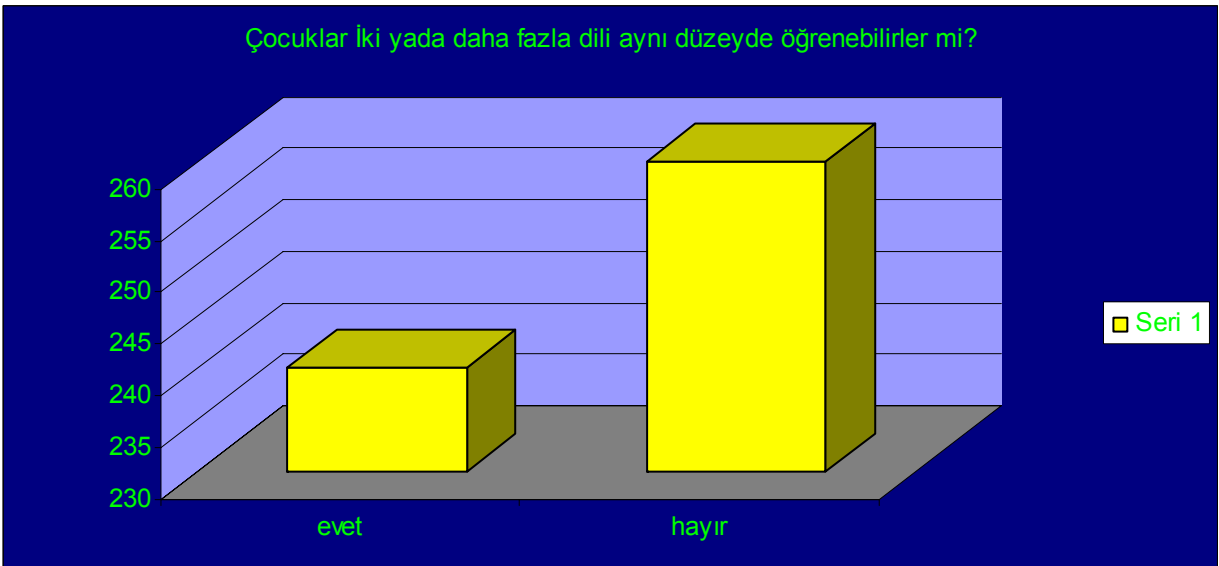

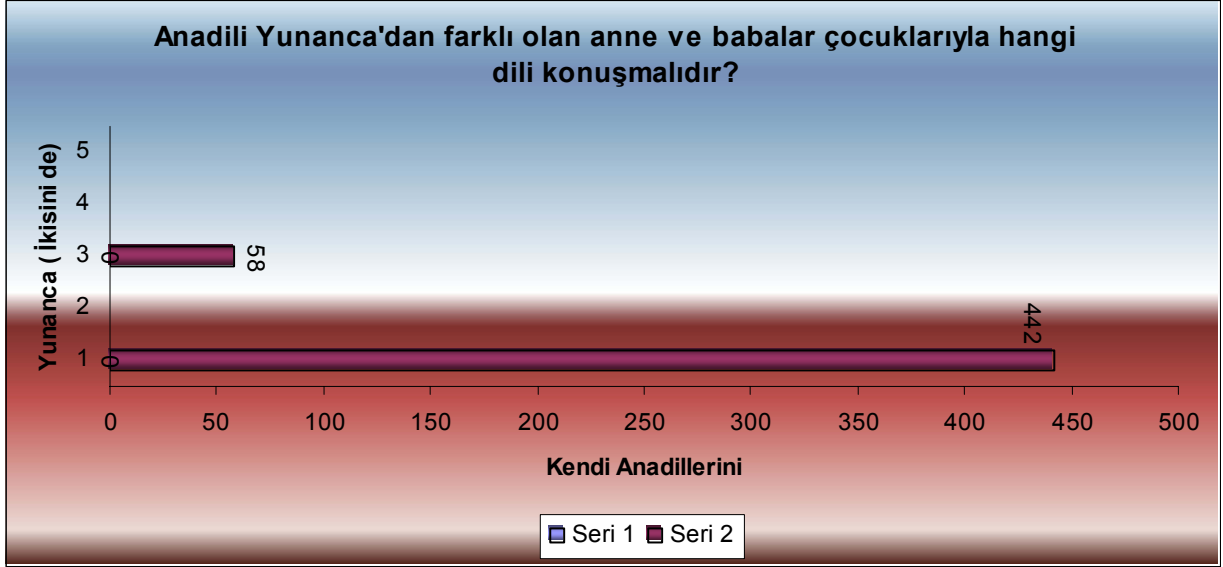
ANKET GRAFİKLERİ

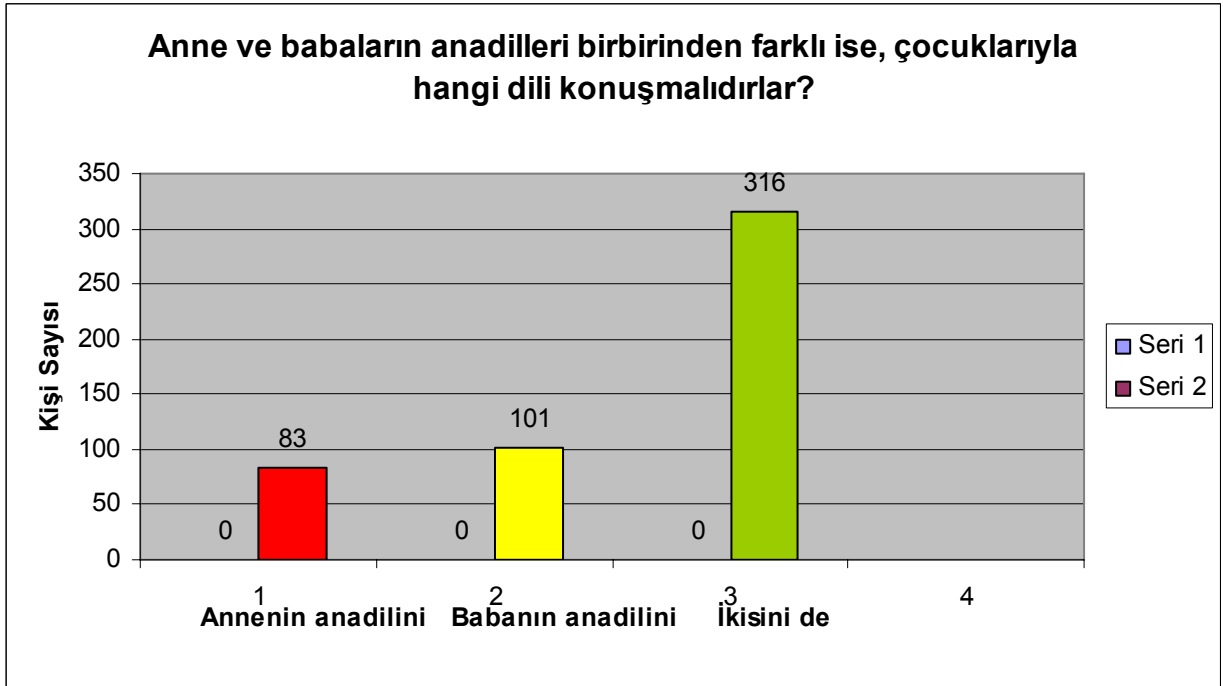
1. Soru:

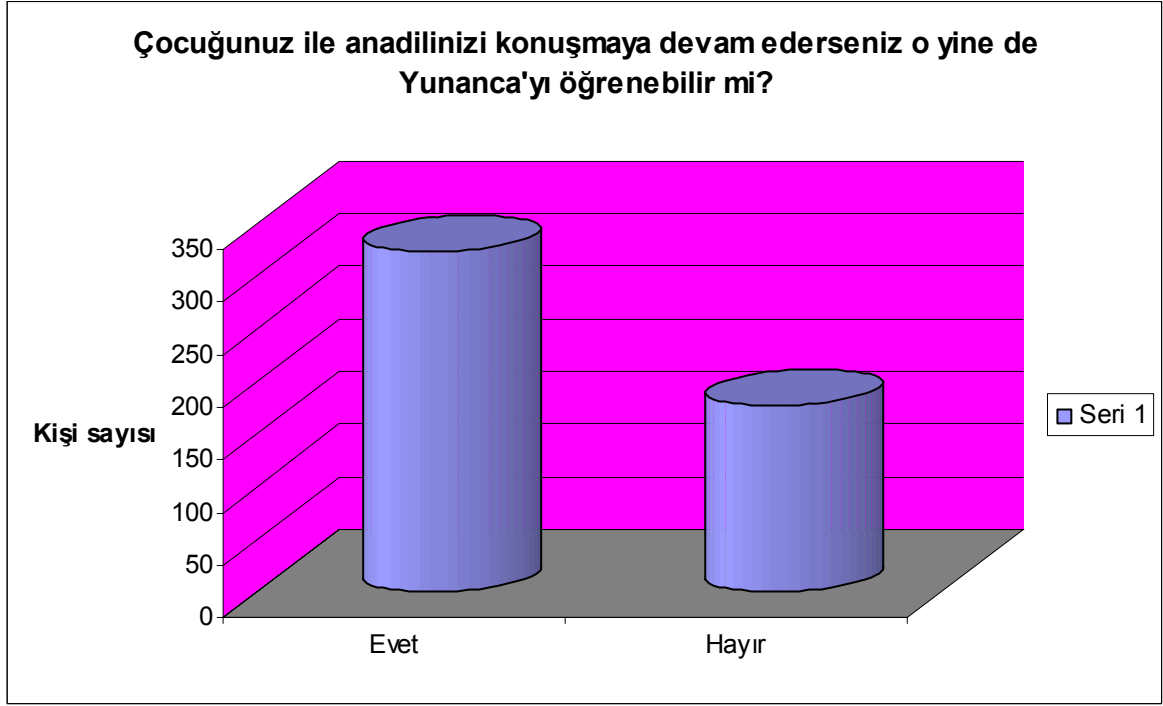
2. Soru:

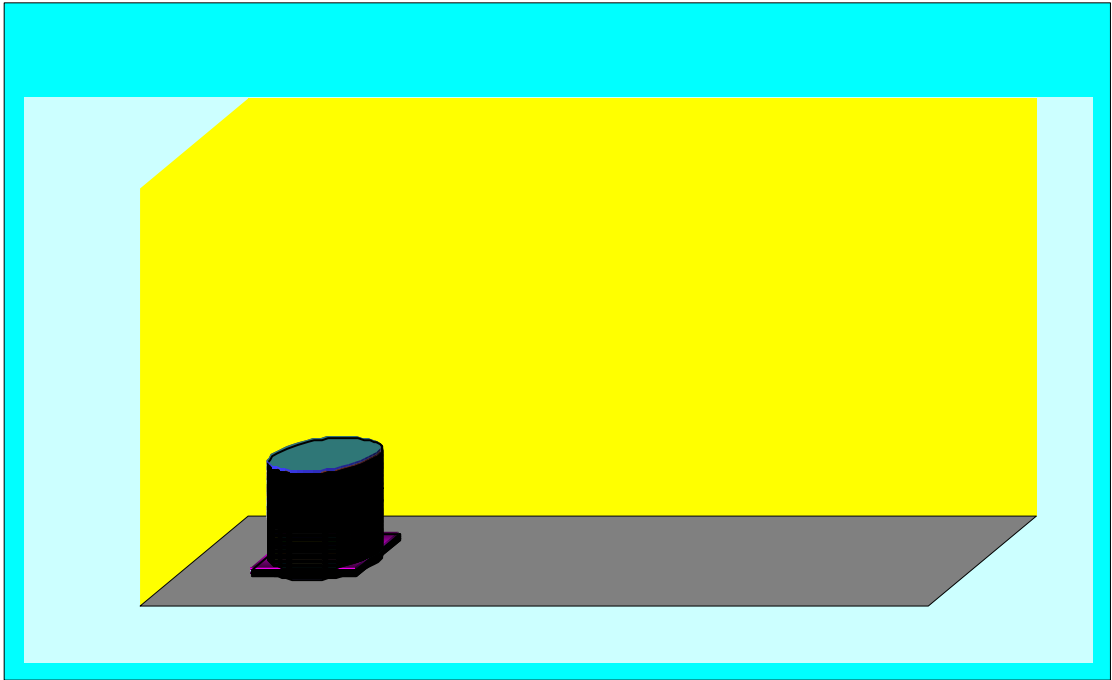
3. Soru:

4. Soru:

5. Soru:

6. ve 7. sorular şıklı olmayıp ankete katılan kişilere görüşleri sorulmuş ve yorum yapmaları istenmiştir. Bu nedenle bu iki soruya verilen çok çeşitli cevaplar ya da yorumlar vardır. Dolayısıyla bu cevapları grafiğe vurmak neredeyse imkansızdır o yüzden aşağıda sadece genellikle en çok söylenen ifadeler sıralanmıştır. Şunu da belirtmek gerekir ki bu iki soru yoruma dayalı olduğu için denekler her bir soruya birden fazla yanıt vermişler ve bu da aşağıdaki ana maddelere yansıtılmıştır. Parantez içerisinde belirtilen sayılar da aynı ifadeyi kaç kişinin söylediğini belirtmektedir.

6. Çocuğunuzun anadilinin gelişmesine yardımcı olmak için ne yapılmalıdır?

- Gerekeni yapıyoruz, gerisi okullara kalıyor (19) .
- Destek olunmalı (39) .
- Okula gönderilmeli ve okullarda öğretilmeli (97) .
- Bunu idareceler istemelidir (16) .
- Aile önem vermeli ve öğretmelidir (65) .
- Türkçe kitap, dergi, gazete okunmalı ve iletişim araçlarını (çoğunlukla TV ve Radyo kastedilmiştir) kullanılmalıdır (65) .
- Kaliteli Türkçe eğitim olmalıdır (60) .
- Öğrenirse sadece okulda öğrenir (11) .
- Anadilde eğitim verilmeli ve dili iyi bilenler tarafından öğretilmelidir (69) .
- Türkiye’de okutulmalı (15) .
- Gerekirse kursa göndererek (18) .
- Türkiye’de okuyanlar yardımcı olmalıdır (17) .
- Kolaylıklar çok okusunlar öğrensinler (6) .
- Eğitim sistemimiz düzeltilmelidir (22) .
- Zaten biliyorlar, öğreniyorlar (19) .
- İş annede biter, anne öğretmelidir (5) .
- Azınlık ne olduğunu bilmelidir (4) .
- Türkçe’yi bilmeseler de olur çünkü burada ona gerek yok, iş yok (4) .

Bu cevaplar dışında dikkat çekilmesi gereken bir husus da anketin yapılmak istendiği esnada birçok kişinin “okumuş insanlara sorun” diye cevap vermiş olmalarıdır. Ayrıca “bu, azınlık olmanın bir bedelidir, ne de yapsak tam olmaz, biz geri kalmışız, kolayla düzelmez”

LOZAN'DAN GÜNÜMÜZE BATI TRAKYA'DA AZINLIK EĞİTİMİ

GİRİŞ

Türk-Yunan ilişkilerini birkaç güncel ana başlığa indirgeyerek ele alma eğilimi oldukça yaygındır. Bunlar: " Batı Trakya sorunu," " Kıbrıs sorunu," " Ege kıt'a sahanlığı sorunu," "Oniki Ada sorunu," " Fener patrikhanesinin ekümeniklik kazanmak isteği sorunu," " Heybeliada ruhban okulu sorunu," " iki tarafın tarih kitaplarındaki düşmanca öğretiler sorunu," gibi, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki bölgesel konjonktür içinde başat değer kazanmış sorunlara ilişkindir. Bundan şunu çıkarabiliriz, 1950'de kurulan Kuzey Atlantik Antlaşması ile, aynı askeri-siyasal cephenin içinde yer almış olan iki komşu devlet-geçmişe gidildikçe vahimleşen çatışmalarını 20.yüzyılın ikinci yarısında bir ölçüde geri plana iterek-o tarihlerde sarsılmaz gibi görünen ABD- Avrupa (başka bir deyişle " Batı Uygarlığı") çatısının güneydoğu saçağında sırt sırta barınmağa özen göstermişlerdi. Yazının başlangıcında sıralanan, görmezden gelinemeyecek, gerçek sorunlar bile, " Batı ailesi"nin ileri gelen büyüklerinin yatıştırılmalarıyla, çok fazla ön plana çıkarılmadan, buzdolabında saklanabilmişti.

2000'li yıllarda, söz konusu aile büyükleri " Batı uygarlığının sarsılmaz çatısı" konseptini hiçe sayarcasına davranmaya, İkinci Dünya Savaşı'nın " Müttefik ülkeler-Eksen ülkeleri karşıtlığı"nın anımsatan bir modelde kutuplaşmaya başladıklarında ise, " iki yaramaz çocuk," Türkiye ve Yunanistan, birçok ezeli sorunlarını buzdolabından çıkarmakta tereddüt etmediler. Bunlar arasında önemli yer tutan bir sorun, Ortodoks Hıristiyanlığın manevi liderliğine soyunan Yunanistan ile, bunu kendi jeopolitik gerçeklerine zararlı gören Türkiye arasında idi. Bu sorun, Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği'nin örgütlemeye çalıştığı Dünya Kiliseler Birliği'nin yeniden alevlenmesi demektir. Dünya Kiliseler Birliği kavramına karşı, NATO İstanbul'daki Fener patrikhanesinin otoritesini güçlendirince, Yunanistan bu örgütlenmeye fazla katkıda bulunamamıştı. Fakat, Postmodern çağa gelindiğinde, Atina Başpiskoposu Hristodulos İstanbul'daki patrik Bartolomeo'nun otoritesini tanımamaya başlamış; bir anlamda, Rusya'nın Ortodoks dünyayı bir blok olarak örgütleme çabalarına yaklaşmıştı.

Yeni dönemde alevlenen sorunlar arasında," Batı'nın Ortadoğu'ya açılan kapısı" olmak yolunda mücadele gibi, Postmodern çağın yükselen değerlerinden olan " dünya ticaret yolları" kavramına dayalı, bir sorun da vardı. Türkiye, Yumurtalık'ta kurmayı tasarladığı petrol ürünleri limanı sayesinde, Asya kökenli hammaddelerin Akdeniz-Atlantik doğrultusunda taşınmasına katkıda bulunmaya hazırlanırken; Yunanistan petrolün, Rusya, Bulgaristan üzerinden, Yunan limanlarına ulaştırılması ve gemilere bindirilmesi yolunda çaba gösteriyordu. Şirin Dedeağaç limanı, bu bağlamda, stratejik bir önem kazanmıştı.

Elli yıldır, Batı Trakya'nın tümünde olduğu gibi, geri bırakılmış, yoksul bir kasaba olan Dedeağaç (Aleksandropolis) birdenbire kıymete binmiş ve bugün, Yunanistan'daki en kaliteli karayollarından biriyle, Türk, Bulgar sınırına yakın bir yerde, Avrupa'nın ana caddesi olan E5 karayoluna bağlanmıştır. Proje özetle şudur: tüm Avrupa'dan gelip, eskiden olduğu gibi Türkiye'ye girmek yerine, Dedeağaç'a varacak olan TIR araçları, feribotlara binerek, Kıbrıs'ın batısına sevk edileceklerdir. K.K.T.C.'ye ait olan kuzey kıyuyu izleyerek Kıbrıs'ın doğusundaki Baf limanına varacak olan treylerler, kısa bir feribot yolculuğu daha yaparak, Doğu Akdeniz kıyılarında karaya çıkacaklardır.

Bu noktadan, Basra limanına yönelip, Hint Okyanusu ve Pasifik Okyanusu'nu geçmek ve ABD'nin batısı, Japonya, Avustralya, gibi önemli ticaret merkezlerine varmak mümkün olabileceği gibi; İran, çeşitli Orta Asya ülkeleri, Çin, gibi eski İpek Yolu ülkelerine de karayoluyla ulaşmak mümkün olacaktır. Bu projeyi savunanların en büyük amacı Türkiye'yi ticaret yolları haritasından silmek, ulusal gelirinin en büyük girdilerinden birini sağlayan TIR taşımacılığını öldürmektir. Tabii, Türkleri bu güzergâhtan uzakta tutmanın en önemli koşulu K.K.T.C.'yi yok etmektir.

Alman- Fransız ekonomi-politiği ise, Rusya'dan Karadeniz'e gelecek petrolün Tuna nehri havzasından Batıya sevk edilmesi, Hamburg ve Rotterdam limanlarından Atlantik havzasına ulaştırılması, esasına dayanan bir senaryo geliştirmiştir. Gene de, Yunanistan'ı en çok kızdıran ABD senaryosudur: Karadeniz'den gelecek petrol Varna'da Bulgaristan'a intikal edecek; Makedonya ve Kosova gibi, Sırp boyunduruğundan yeni kurtulmuş iki ülkenin arazilerinden geçen bir boru hattıyla Arnavutluk limanlarından Akdeniz- Atlantik pazarlarına açılacaktır. Arnavutluk- Kosova, Makedonya ve Bulgaristan gibi " Türkiye'ye potansiyel müttefik" dört önemli Balkan ülkesini ön plana çıkaran böylesi bir boru hattı olasılığı, uzun süredir AB'nin sağladığı cep harçlıkları sayesinde aristokrat-parazit bir tembelliğe alışan, AB

desteğiyle tüm Balkan ülkelerini yönetecek bir çeşit neo-Bizans kurulabileceği hayaliyle sarhoş olan Yunanistan'ı titreten bir kâbustur. Arnavutluk'tan çalınmış bir arazi olan Kuzeybatı Yunanistan-yani, bugün de ahalisi % 70 Arnavut olan Epir bölgesi- Yunanistan'a ulusal kültür duygularıyla falan değil, sadece AB'nin dağıttığı cep harçlıklarının hatırına bağlı kalmaktadır; petrol hattı ülkelerinden imrendirici maddi vaatler geldiğinde, gözünü kırpmadan onlardan yana dönecektir.

Uzun süredir AB'nin finansal yardımı sayesinde tembelliğe alışan, AB desteğiyle tüm Balkan ülkelerini yönetecek bir çeşit neo-Bizans hayaliyle sarhoş olan, ABD düşmanlığının sokaklara taşıdığı, "Yunan sosyalizmi" ortamında, ABD yanlısı Yeni Demokrasi partisinin seçimi kazanması anlamlıdır. Yeni iktidarın Batı Trakya'daki Türk azınlığının haklarına daha saygılı olacağı, üzerlerindeki polis ve asker baskısını azaltacağı tahmin edilmektedir.

Postmodern politikayı Simitis'in aydınlanmacı Yunan ulusalcılığının yerine ikame etkisi olasılığı açısından değerlendirildiğinde, Karamanlis'in Türkiye'yle - ve ülkesindeki Türk azınlığıyla- diyaloga daha yatkın olacağı düşünülebilir. Başbakan Tayip Erdoğan'ın, Atina'da Karamanlis'e yaptığı ziyaret bu yöndeki önemli bir göstergedir. Erdoğan, Gümölcüne ve İskeçe'yi de ziyaret ederek, oradaki Türklere, Karamanlis'in iyi niyet mesajlarını taşıdı. Ne var ki, gerek AB'nin, gerekse ABD'nin aynı anda desteğini arkasına alan bir Karamanlis'in kantarın topunu kaçırmaması ve "büyüklük düşleri"ne kapılması olasılığı da, düşünülmecek bir şey değildir.

Yunan-İsrail ortak eylemi olabilir mi?

Dünya olaylarında, Türkiye'nin aktör olarak daha fazla varlık gösterme çabası içinde olduğu bu günlerde, Yunanistan'ın, çeşitli senaryoların yazımına katkılarda bulunabilecek, Türkiye'den daha geniş bir diplomatik ilişkiler ağına erişim sağlayabilecek durumda olduğunu gözden uzak tutmamak gerekir.

Günümüzün dünya politikası ortamını 1950'lerin ortamıyla karşılaştırmak olası ise de, o ortamda bulunmayan bazı özgün olguların şimdi varlığı göze batmakta, böylece, son derece kendine özgü durumlarla karşılaşılacağı akla gelmektedir. Örneğin, Türkiye'nin Kore'ye asker gönderme karşılığında NATO'ya üye kaydedilmesi ile, Büyük Ortadoğu projesine hizmet edecek yeni NATO örgütlenmesine katkıda bulunarak AB'ye üye kaydedilmesi hayali

arasında dağlar kadar fark vardır. 1950'de Yunanistan Alman'lardan bağımsızlığını yeni kazanmış, İsrail ise bağımsızlığını iki yıl önce ilan etmişti. O zamanlar olaylara bir aktör olarak bile katkıda bulunamayan bu iki ulusal güç, bugün, uzun vadeli küresel kolonyalist politikalar üretilmesine büyük katkılarda bulunabilecek konumlara gelmişlerdir: CIA'nin müdürü George Tenet (Yorgi Tenedos) Yunanlıdır; George Bush'un think-tank'i içerisinde, çoğunluk İsrail yanlısı Yahudilerdir. Görülüyor ki, 1900'lerde Türkiye, Kıbrıs, Suriye, Irak, vb. Ortadoğu ülkelerini kolonize etme yarışında birbirlerini arkadan hançerlemeye çalışan İngiltere, Almanya, Fransa'nın oluşturduğu kolonyalistler ligine, yeni milenyumda, İsrail ve Yunanistan gibi iki üye daha kaydolmuştur. 1980'lerde hangimiz tahmin edebilirdi ki, mutaassıp Müslüman Kürtler arasında, Musevi dinine intisap etme modası kitlesel bir boyut alacak? Şu anda, Diyarbakır, Urfa ve Gaziantep'teki İsrail yatırımlarının çapı nedir? Doğu Akdeniz'de Yunan-Ortodoks kilisesine bağlı olan nüfus acaba yüzde kaçtır? Bu grup, İsrail yanlısı grubun siyasal eylemlerinde, acaba hangi tarafta yer alacaktır?

Irak'ı işgal eden askerlerini, ABD başkanlık seçiminden beş ay önce ailelerine kavuşturarak siyasal kazanımlar amaçlayan George Bush yönetimi İsrail'in ABD ordusu ile ortak hareketler düzenleyeceği günün düşünüyüşünü gören Ariel Şaron'u bir "acil durum" senaryosu yaratmağa itmiştir: Hamas militanlarını ABD-İsrail karşıtı suikastlara provoke etmeğe çalışan İsrail hükümeti Amerikan savaş gücünün, koruyucu bir "ağabey" olarak ebediyen yanı başlarında konuşlandırılmasını dilemektedir.

Batı dünyası Ortadoğu ülkeleri ile ilişkilerinde iktisadî egemenlik ile yetinmemektedir; bölgeye yeni bir Haçlı dalgası ile, dinsel-askersel kökler atmayı amaçlamaktadır. Büyük Ortadoğu projesinin "ılımlı İslâm" dan kastettiği, bir Yahudi-Hıristiyan göçünü buyur edecek yerel ara-sınıfların güçlendirilip, iktidara getirilmesidir. 12.-13.yüzyıllarda, Tapınak Şövalyeleri tarikatının Kudüs'te bir krallık kurmaları döneminde, Nakşibendî tarikatı bu tür bir rolü sadakatle oynamıştı.

Bunun gibi, Balkanlarda, eski Yugoslavya federasyonundan bağımsızlığını kazanan Bosna, Hırvatistan, Slovenya ve Makedonya'da da, Nakşibendî örgütünün oluşturduğu " ılımlı İslâm" öğeleri Yunan yayılcılığına zemin hazırlayacaklardır.

2004 Haziranında İstanbul'da toplanan NATO zirvesinde, AB ülkelerinin bu senaryoya katılmalarını teşvik edecek çabalar yer almıştır. 1950'lerde, ABD'nin desteği sayesinde, nasıl

Avrupalı komşularımızla müttefiklik ilişkilerine girebildiğimizi düşündüğümüz zaman, bu çabalara katılma gereği hissedilebilir. Ancak, 20.yüzyılın ikinci yarısında bir savunma örgütü olarak var olmuş olan NATO'nun yerine, bu kez, rakipsiz bir dünya imparatorluğu için silah kuşanmakta olan neo-haçlı saldırganlığı ile karşılaşılırsa, şaşırılmamak gerekir.

Yukarıda anlatılanların nedeni eski politika ve uygulanan stratejilerin dışında kalarak şimdiye kadarki uygulamaların tam olarak anlaşılacak olmasındandır. Azınlık eğitiminin iyi anlaşılması, geçmiş politikaların iyi irdelenmesiyle mümkün olacaktır.

Bu tezin hazırlanmasında güdülen amaç, azınlığın, kendisini doğrudan ilgilendiren eğitim gibi yaşamsal önemdeki bir konuda yapılmakta olan değerlendirmelere gerçekçi ve yapıcı bir anlayışla katkıda bulunulması ; geçmişte yapılan bazı hataların doğru bir şekilde tespit edilerek onarılmasına; aynı şekilde bir takım uygulamalardan kaynaklanan sorunların neden olduğu sıkıntı ve gerginliklerin aşılaraq, hür iradeli, güvenli ve iyi eğitilmiş nesillerin yetiştirilmesine yardım ve katkıda bulunabilmektir. Bu çalışmanın amacı, bilimsel bir şekilde, azınlık eğitiminin ve okulunun bozulma ve daha sonra da tekrar düzeltilme öyküsünü anlatabilmektir. Tabii bunu yaparken azınlık eğitimini bu duruma düşüren etkenleri de bulup tespit etmek önemlidir.

Bu tezde öne sürülen görüşlere dayanarak Yunanistan'ın Türkiye'ye yönelik politikalarını gözü kapalı eleştiriyor ve koşulsuz Türk tezlerini benimsiyor demek anlamsız olacaktır. Bu çalışma bu şekilde anlaşılmalıdır. Amaç, eğitim konusundaki bir takım yanlışları su yüzüne çıkartarak Lozan'dan günümüze kadar yaşanan serüveni bilinmeyen yönleriyle göz önüne sererek aynı zamanda aşırı milliyetçilerin temel özelliği olan "öteki" ne karşı kuşku ve güvensizlik anlayışlarını da eleştirmektir. Çünkü bu tür kuşku ve güvensizlik duyguları her iki ülkede de güçlüdür ve bundan azınlıklar büyük zarar görmüştür.

Türkiye'de eğitim gören biri olarak gelebilecek eleştirilerin başında; "neden önce Türkiye'nin yanlışlarını araştırmıyorsun" şeklinde olabilir. Beni Türkiye'de eğitim görmeye neredeyse mecbur eden sorunu irdelerken bir yanışın nelere mal olduğunu açıklamaya çalışıyorum. Çok zor şartlar altında kıt kanaat geçinen ailelerin, çocuklarını iyi bir eğitim alsınlar diye, istendiği gibi cahil kalmasınlar diye, bütün devletlere ve toplumlara saygılı olup, insanı ve dünyayı sevmeyi öğrensinler diye çocuklarını bin bir zorlukla Türkiye'ye gönderme zorunda kalmalarının nedenlerini araştırıyorum. Önce kendi evimin, yaşadığım yerin

sorunlarıyla ilgilenmem gerektiğine inanıyorum. Bir Yunan vatandaşı olarak kendi devletimin özellikle azınlık eğitimi politikasını sorguluyorum.

Hepimiz daha demokratik, daha özgürlükçü, daha modern, korkularından arınmış, komşularıyla problemlerini en aza indirmeye çalışan, insan haklarına saygılı, insana insan olduğu için değer veren bir ülkede yaşamak isteriz. Bunun için de söylenmesi gerekenler söylenmelidir. İşte tam bu noktada kalem oynatanlar, araştırmacılar, politikacılar vb. arasında bir ayırım yapılmaktadır. Devlet politikalarını savunan, destekleyen ve bu yönde tezler öne sürenler genellikle rahat ve sorunsuz bir kariyer sürerler. Ancak olaylara tarafsız bir şekilde yaklaşabilmeyi başaran, gerekirse resmi söylemlerin dışına çıkan ve yapılan hataları da yazabilmeyi / söyleyebilmeyi başaranlar genellikle istismar edilmiş ve hatta “hain” olarak ilan edilmişlerdir. İşin ilginç tarafı; savunulan kişi yada toplum bu kişiye arka çıkacağı yerde “bak, o da haksız olduklarını söylüyor” gibi bir anlayış içine girmeleridir. O yüzden biz kimseyi suçlayıcı sıfatlarla nitelemeden gerçekten bilimsel bir yaklaşımla, konuyu tartışıp bir senteze ulaşmayı hedeflemekteyiz. Burada kuşkusuz eğitim devreye girmektedir. Eğitimin ne kadar önemli olduğu ancak bu şekilde anlaşılabilir; çünkü eğitim barış ortamının yaratılmasında en etkili faktör olmaktadır. Eğitimin barışta etkili rol oynayabilmesi için sorunsalımızdaki eksiklikler ve fazlalıklar ortaya konup gerekenler yapılmalıdır.

Tez incelendiğinde Türkçe kaynakların ağırlıkta olduğu görülecektir. Bunun nedenlerinden biri yabancı araştırmacıların Batı Trakya Sorunu’na ve özellikle eğitim sorununa çok fazla eğilmemiş olmalarıdır. Batı Trakya ile ilgili çok bilinen popüler yabancı kaynaklar olmasına rağmen artık klişeleşmiş olmalarından ve sürekli tekrarlandıklarından dolayı bu kaynaklara yer verilmemiştir. Zaten söz konusu kaynaklarda da eğitim konusuna çok yüzeysel olarak değinilmiştir. İkinci neden ise aynı şekilde Yunanca kaynakların - herhalde Yunanistan’ın böyle bir sorunu yok saydığı için – genellikle resmi söylemi tekrarlayarak dar bir çerçeve çizmeleridir. O yüzden Yunan tezinin ne olduğu bilinmektedir. Soruna eleştirel ve tarafsız bir şekilde bakan çalışmalara yer verilmiştir.

Birinci bölümde; azınlık kavramına, azınlığın nasıl doğduğuna, ne olduğuna, kavram olarak tanımına, Uluslararası belgelerde nasıl yer aldığına ve ayrıca azınlık eğitiminin bu belgelerde nasıl yer bulduğuna, azınlıklara karşı uygulanan politikalara, kimlik sorununa, Türkiye ile Yunanistan’daki azınlıklar sorununa, birbirlerini algılayışlarına, azınlıklarına bakışlarına açıklık getirilmeye çalışılacaktır.

İkinci bölümde; azınlık eğitimini çok yakından ilgilendirdiği için Lozan tartışmalarına yer verilmektedir. Bu bağlamda uluslararası hukuk belgelerinin önemi, Lozan'ın ve bu antlaşmanın Batı Trakya Türkleri açısından önemi ve Lozan'da Batı Trakya'nın ne şekilde yer aldığı konusu tartışılacaktır. Acaba azınlık eğitim sorunlarının temelinde yatan sorun gerçekten Lozan mıdır? Son yıllarda dillendirilen bu söylemi anlayabilmek için bu konuya yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde; Batı Trakya'nın coğrafi durumu, kaç bölgeye ayrıldığı ve genel özellikleri anlatılacaktır. Batı Trakya'nın Yunan devleti ve halk tarafından algılanışı ve Türkiye'nin bölge ile olan bağları ve ilişkileri de diğer yer verilen konular arasındadır.

Dördüncü bölümde; ilk üç bölümde anlatılanlarla konunun temel dinamiklerinin oluşturulmasıyla birlikte Batı Trakya'da azınlık eğitimi, Lozan'dan itibaren anlatılmaktadır. Bunun içinde, Batı Trakya'da azınlık eğitimini ilgilendiren başta Lozan olmak üzere ikili anlaşmalar, protokoller, iç mevzuat, Uluslararası belgeler ve bunların yanında eğitimin, anadilde ve iki dilli eğitimin önemi, Lozan'dan sonra Yunanistan'ın iç siyasi durumu, Türkiye ile olan ilişkileri gibi konunun temelini oluşturan değişkenler incelendikten sonra azınlık eğitimi sırasıyla yıllara göre anlatılmaktadır.

Beşinci bölümde, azınlık eğitiminin ve kurumlarının özellikleriyle birlikte aynı zamanda temel sorunları da incelenmektedir.

Altıncı bölümde; 1997'den itibaren AB desteğiyle uygulanmakta olan ve o günden bugüne azınlık eğitimine yön veren “ Müslüman Çocukların Eğitim Programı”nın detayları ve neden böyle bir programın başladığı açıklanmaktadır.

Yedinci bölümde ise; azınlık eğitimi ve kimlik üzerine Yunanistan'ın Evros (Meriç) bölgesinin Bulgar sınırına yakın, dağlık bölgesinde ilk kez yapılan anket sonuçları değerlendirilmesi yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AZINLIK KAVRAMI

Azınlık kavramı ilk olarak 16. yüzyılda, Katoliklerle Protestanlar arasındaki din savaşlarına son vermek üzere yapılan düzenlemelerle gündeme gelmiştir. Fransa, 1598 tarihli Nantes Fermanı ile Protestan uyruklarına dinsel özgürlükler tanımış, toplu ibadet etmelerine ve yurttaşlık haklarından tam olarak yararlanmalarına olanak sağlamıştır. 1648 tarihli Vestfalya Kongresi'nde alınan kararlarla “dinsel azınlıklar”dan söz edilmiştir; “din, (dil, kültür gibi diğer belirleyici özelliklerden ziyade) azınlık haklarının esasını oluşturmaktaydı, çünkü dini ilişkiler bu dönem Avrupa’ında farklı toplulukları birbirinden ayıran en önemli unsurdu.”¹

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren uluslararası ortamdaki gelişmelerle yoğun bir şekilde kullanılmaya başlayan azınlık kavramı git gide yaygınlaşmıştır. Dönem uluslararası ortamda “azınlık” politikalarının uygulanmaya başlandığı bir ortamı ifade eder. Azınlıkları kullanmak bir devleti denetlemede adeta bir stratejidir.² Osmanlı İmparatorluğu’na da aynısı olmuştur. Osmanlı bir takım grupların haklarını güvence altına almış ama bu grupların hızla Osmanlı sisteminden ayrılma isteklerine engel olamamıştır.

Yeni ve güçsüz devletler üzerindeki ulusal azınlık hakları konusunda dış güçlerin dayatmalarına ilk örneklerden biri, Yunanistan’ın Osmanlı’dan bağımsızlığını sağlayan 1830 Londra Protokolü’nün koşullarında görülür. Yunanistan’ın bağımsızlığını tanımanın koşulu olarak Fransa, İngiltere ve Rusya, Yunanistan’ı yönetimi altındaki topraklar üzerinde yaşayan Müslüman azınlığa kendi dinlerinin gereklerini yerine getirme özgürlüğü, dini kurumlarını ve vakıflarını koruma hakkına ilişkin güvenceler vermekle yükümlü kılmışlardır.³

Peki bu ortam nasıl oluşmuştur? Bilindiği gibi bu süreç Doğu Sorunu ile başlamıştır. Avrupa devletleri, yayılcı ve sömürgeci politikalarını istedikleri gibi gerçekleştirmek için

¹ Zeri İnanç, *Uluslararası Belgelerde Azınlık Hakları*, Ankara, Ütopya Yayınevi, 2004, s. 17

² Levent Ürer, *Azınlıklar ve Lozan Tartışmaları*, İstanbul, Derin Yayınları, 2003, s. 113

³ Ürer, *Azınlıklar...*, s.129

bu şekilde sorunlar yaratmışlardır. Daha sonra da bu problemlerin çözülmesi için düğmeye basarak dağılma sürecini başlatmışlardır.

Doğu Problemi kısaca, Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması ve Doğu Asya'ya yani Hindistan, Çin ve Japonya'ya kadar giden yolların Avrupa ticaretine açılması ve Avrupa devletlerinin etkisi altına ve zamanla Avrupa devletlerinin kontrolüne girmesi için hazırlanan bir plandır. Bu plan, ilk önce ve en başarılı şekilde Balkanlar'da uygulanmaya konmuştur. Balkanlar'da mevcut etnik, dini, tarihi ve dil farklılıkları gibi faktörlerin oluşturduğu yapı Avrupalıların başarısını arttırmıştır.⁴

Bugün, hemen hemen bütün uluslararası insan hakları ve azınlık hakları belgelerinde ayrıntılı olarak düzenlenen hakların, İki Savaş Arası dönemde yapılan ikili veya çok taraflı anlaşmalarda yer verilen haklar olduğu görülmektedir.

Milletler Cemiyeti, genel olarak başarısız bir uluslararası örgütlenme girişimi olmuş, kendisinden bekleneni gerçekleştirememiştir.1933'te iktidara gelen Hitler'in, azınlıkların korunmasını, Doğu ve Orta Avrupa'da Almanların bulunduğu topraklar üzerinde hak iddia etmek biçiminde yorumlaması, azınlık haklarının korunması çabalarını olumsuz etkilemiştir.⁵

Birinci Dünya Savaşı sonrası dönemde ulus devletlerin taraf olarak yerini aldığı uluslararası anlaşmalarda, bu devletlere azınlıkların varlığını kabul ettirmek ve bu azınlıkların "güvence" altına alınması konusunda yapılan tüm çok taraflı sözleşmelerde kabul edilen genel bir "zımnî kabul" söz konusudur. Buna göre ulus devletlere azınlıklar konusunda üstlerine yüklenen tüm taahhütler karşılığında kalan, diğer tüm etnik grupların kaderini ellerinde tutuyorlardı. Devrin büyük devletleri bu durumu gündeme getirmeyerek peşinen kabul etmiş ve uluslararası anlaşmaların altına attıkları imzalar ile bu durumu tescil etmiş oluyorlardı. Buna göre devletlerin egemenliği ilkesi doğrultusunda egemen bir devletin iç işlerine karışmazlığı temel alınıyordu. Egemen ve kendi bağımsızlığına sahip olan tüm devletlerde olduğu gibi; devletin kendisine bağlı olan vatandaşlarının kültürel gelişiminde uygulayacağı politikalarda sınırsız bir serbesti içinde olduğu da kabul edilmekteydi.⁶

⁴ Oya Akgönenç Mughisuddin, "Hukuk Belgeleri ve Antlaşmalar Çerçevesinde Uygulanan Gerçek Politika: Türkiye ve Balkan Ülkeleri", Mustafa Kahramanyol, *Türk Hakları*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2. Basım, 1995, s. 78

⁵ İnanç, *Uluslararası Belgelerde...*, s. 19

⁶ Ürer, *Azınlıklar...*, s. 195

Azınlık, kavram olarak, belli bir topluluk içinde farklılıklar gösteren ve başat – olmayan gruba verilen isimdir ... Çünkü, azınlık kavramı, azınlığın korunması kavramıyla el ele giden bir kavramdır. Klasik Çağlarda (Eski Yunan ve Roma’da) yaşayanların çoğu köle ve “Yabancı/Metek” idi. Yurttaşlık sayılı kişilere tanınırdı ve bu kişiler de egemen sınıfların üyesi olduklarından, bunların içinde başat-olmayan ve farklı niteliklere sahip bir grubun, yani azınlığın ortaya çıkması söz konusu olmadı... Azınlık kavramının oluşabilmesi için, tutunum ideolojisine, yani Kilise’ye karşı çıkacak bir Luther’i beklemek gerekecektir. İlk azınlık kavramı olan “Dinsel Azınlıklar” böylece Reformasyon’la doğdu. Hemen arkasından...bunların korunmasına başlandı. Bu dinsel azınlık kavramı, tutunum ideolojisinin değişmesiyle birlikte “Ulusal Azınlıklar”a dönüşecektir.⁷

Uluslararası insan hakları açısından üzerinde fikir birliğine varılmış bir azınlık tanımı yoktur. BM İnsan Hakları Komisyonu’nun Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu raportörü Francesco Capotorti’nin yaptığı tanım şöyledir: “bir devletin nüfusunun geri kalanına göre sayısal olarak az olan, egemen konumda bulunmayan, - o devletin vatandaşı olan- üyeleri nüfusun geri kalanından farklı etnik, dinsel, ya da dilsel özelliklere sahip olan ve kültürlerini, geleneklerini, dinlerini ya da dillerini korumaya yönelik üstü örtülü de olsa bir dayanışma duygusu gösteren bir grup”.

Alt Komisyonun Kanadalı üyesi Jules Deschemes’e göre ise azınlık: “ bir devletin; sayısal olarak azınlık oluşturan ve o devlette egemen konumda bulunmayan, nüfusun çoğunluğundan farklı etnik dinsel ya da dilsel özelliklere sahip, birbirleriyle dayanışma içinde, üstü örtülü de olsa, varlıklarını sürdürmek için ortak bir istekle yönlenmiş ve amacı çoğunluk ile fiili ve hukuki eşitlik elde etmek olan bir grup vatandaştır” .⁸

Bir başka tanıma göre azınlıklar; nihai hedeflerini gerçekleştirmede başarısız olmuş ve başka bir ulusun kurduğu devletin sınırları içinde yaşamak zorunda bırakılmış etnik ya da ulusal gruplardır. Varlıklarıyla ulus – devletler topluluğu içinde self-determinasyon hakkını hatırlattıkları için rahatsızlık kaynağıdırlar.⁹ Hemen hatırlatalım ki, Batı Trakya azınlığının hiçbir zaman böyle talepleri olmamıştır; askerliğini yapar vergisini verir ve her birey

⁷ Baskın Oran, *Küreselleşme ve azınlıklar*, Ankara, İmaj Yayınevi, 4. Basım, 2001, s.66

⁸ Savaş Çoban, *Küreselleşme, Ulus –Devlet Azınlıklar ve Dil*, İstanbul, Su Yayınları, 2005, ss. 105-106

⁹ Jennifer Jakson Preece, *Ulusal Azınlıklar ve Avrupa Ulus – Devlet Sistemi*, Çev: Ayşegül Demir, İstanbul, Donkişot Yayınları, 2001, s. 40

kendisini Yunan devletinin ve toplumunun bir parçası olarak görür. Bu durum Yunan iç savaşında da daha sonra görüleceği gibi kanıtlanmıştır.

Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi, sadece ulusal azınlıkların korunmasına münhasır ilk çok taraflı ve bağlayıcı uluslararası belge niteliğindedir. Bu sözleşmenin 13. maddesi : “*azınlığa mensup bireylerin kendi özel eğitim kurumlarını kurma ve yönetme hakkını tanıma*”¹⁰ imkanından söz etmektedir. Bütün bunlardan anlamamız gereken bu hakların aslında çok uzun yıllar önce elde edilmiş olduğu gerçeğidir. Evet; son yıllarda uluslararası belgelerde sözü edilen bu hakları Batı Trakya azınlığı 1923’te Lozan’da elde etmiştir ancak bir fark vardır ki o da azınlığın bu hakları kaybetmiş olduğudur. Bu sözleşmeyi Türkiye imzalamamıştır. Yunanistan ise 22 / 09 / 97 tarihinde imzalamıştır.

AGİK Kopenhag İnsani Boyut Belgesi, 1990’da şunu belirtmektedir: “*Bir ulusal azınlığa ait olmak, kişinin bireysel bir seçimidir ve böyle bir seçimin varlığından hiçbir olumsuzluk kaynaklanamaz.*”. O halde, devletler bir azınlığın varlığını tanımakla yükümlü olmasalar da, bir kişi, bir azınlığa ait olmayı seçebilir ve kendi azınlık kimliğini koruma iradesini açıklayabilir.¹¹

Chamberlain’a göre, Azınlık anlaşmalarının hedefi, azınlıkların ait oldukları ulusal topluluğun içinde erimeye hazırlanmaları aşamasında korunmalarını ve adalet ilkelerinin çiğnenmemesini sağlamaktır.¹²

Azınlık Kavramı ve Azınlık Haklarının Uluslararası Belgeler ve Özellikle Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi’nin 27. maddesinde ise, klasik insan hakları konvansiyonlarından farklı olarak, insan haklarının yanı sıra halkların haklarını açık olarak saptamaktadır.

Azınlık kavramı Konvansiyonda kullanılmamıştır. Bunun yerine etnik grup kavramı kullanılmıştır. Gruplar sadece ayrımcılıktan korunurken, halklara kapsamlı hukuki teminatlar tanınmıştır. Halkların hakları belirli gruplara, halk olabildikleri oranda verilecektir.¹³

¹⁰ Erol Kurubaş, *Asimilasyondan Tanınmaya*, Ankara, Asil Yayınları, 2. Baskı, 2006, ss. 78 - 81

¹¹ Çoban, *Küreselleşme, Ulus – devlet...*, s. 106

¹² Ürer, *Azınlıklar...*, s.103

¹³ Füsün Arsava, “AGİK ve İlgili Belgeler”, Mustafa Kahramanyol, *Türk Hakları*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2. Basım, 1995, s. 100

Kopenhag Belgesi'nde Öngörülen Düzenlemede (Haziran, 1990):

“Taraflar devletler, ulusal azınlık sorunlarının sadece demokratik hukuk devleti esasına dayanan bir ortamda ve bağımsız yargı organları nezdinde memnun edici bir şekilde çözümlenebileceğini kabul etmektedirler. Bu çerçevede, insan haklarının ve temel özgürlüklerin tam olarak saygı görmesini, bütün vatandaşların eşit haklara ve eşit statüye sahip olmasını, azınlıkların meşru çıkar ve isteklerini serbestçe dile getirmelerini, siyasi çoğulculuğu, sosyal hoşgörü ve yönetim yetkilerinin kötüye kullanılmasına karşı etkin kanuni düzenlemelerin alınmasını garanti etmektedirler.

Ulusal bir azınlığa mensubiyet, bir insanın kendi kararına bağlı olan şahsi işidir ve böyle bir karar onun herhangi bir zarara uğramasına neden olamaz. Ulusal azınlık mensupları kendi etnik, kültürel, dil ve dini kimliklerini serbestçe dile getirme, onu muhafaza etme ve geliştirme, kültürlerini her boyutu ile muhafaza etme ve geliştirme hakkına ve kendi istekleri dışında asimile edilmeme hakkına sahiptir.

Ulusal azınlık mensupları, ulusal hukuka ters düşmeyen gönüllü maddi veya diğer türde katkılarla kendi eğitim, kültür ve dinî kuruluşlarını organize etme veya derneklerini tesis etme hakkına sahiptir.” ¹⁴

Yeni Bir Avrupa İçin Paris Şartı'nda Öngörülen Düzenlemelerde de (21 Kasım 1990):

“Taraflar devletler, ulusal azınlıkların toplum yaşamına yaptığı değerli katkıyı arttırmaya karar verdiklerini ve onların durumunu iyileştirmekle kendilerini yükümlü kıldıklarını; uluslararası dostluk ilişkilerinin, barışın, adaletin, istikrarın ve demokrasinin etnik, kültürel, dil, din azınlıklarının himayesi ve onların kimliklerinin korunması için koşullar yaratılmasını gerektirdiğini; ulusal azınlıklara ilişkin sorunların sadece demokratik şartlar altında memnun edici bir şekilde çözümlenebileceğini; bunun dışında ulusal azınlık mensuplarının haklarına uluslararası seviyede tanınan insan haklarının bir parçası olarak

¹⁴ a.g.e., ss. 106 – 107

sınırsız bir şekilde saygı gösterilmesinin gerekli olduğunu kabul etmişlerdir” denmektedir.¹⁵

Cenevre Belgesi’nde Öngörülen Düzenleme (Temmuz 1991):

Konferansa ev sahipliği yapan İsviçre, özellikle azınlık haklarının denetim mekanizması konusunda ısrarlı davranmıştır. Ancak, bu ısrarlar olumlu bir sonuç vermemiştir.

Cenevre’de kabul edilen belge, AGİK üyesi her devletin azınlıklarla ilişkilerinde kendine esas alacağı bir dizi tavsiyelerle sınırlı kalmıştır... Belgede büyük bir titizlikle azınlıklardan değil, azınlık mensuplarından söz edilmeye çalışılmıştır.¹⁶

Yine Helsinki Belgesinde azınlıklarla ilgili olarak dikkat çeken husus, Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği’nin kurulmasıdır. Yüksek Komiserlik, bir anlamda bir insan hakları mekanizması olmayıp, erken uyarı ve ön alma mekanizmasıdır.¹⁷

Azınlık grubunun karşısında toplumun önüne hep iki seçenek sunulmuştur. Azınlık ya eritilecek ya da hoşgörülle karşılanacaktır.

Azınlıkları eritmenin daha yumuşak bir yöntemi özümlemedir. Özümleme sürecinde azınlık, çoğunluğun kültürel özelliklerini benimser.

Özümleme, genellikle tam bir eritme yöntemi değildir. Özümleme sürecinde başat topluluk, bir yandan kendi kültürünü azınlığa benimsetirken, bir yandan da azınlık kültürünün bazı yönlerini kendisi benimser. Özümlemeye başvuran bir toplum, çoğunlukla bu süreç içinde değişime uğrar ve başat kültür giderek daha seçmeci bir nitelik kazanır.¹⁸

Geçmişini unut, kendini buraya bağla anlayışı bir beyhude asimilasyon politikasının tezahürüdür. Yanlıştır, gerekli değildir, ızdıraplara yol açar, büyük sancılara yol açar.

¹⁵ a.g.e., s. 112

¹⁶ a.g.e., s. 114

¹⁷ a.g.e., s. 119

¹⁸ Ürer, *Azınlıklar...*, s. 14

Bırakınız insanlar kendi içinde doğdukları toplumun da, yaşadıkları, bir parçası oldukları, ürettikleri, tükettikleri, katkı yaptıkları toplumun da olanaklarından yararlanabilsinler.¹⁹

Bazı liberaller, azınlık milliyetçiliğinin modernleşme ve ekonomik refahın ödediği bir bedel olduğunu savunmuşlardır. Bu görüşe göre, gerçek sorun bazı insanların kendilerini modernleşme sürecinde geri kalmış hissetmeleridir ve belli bir ekonomik gelişme düzeyine erişildiği ve bütün yurttaşlar bundan faydalandığı zaman artık insanlar etnik bağlılık temelinde harekete geçemeyeceklerdir.

Diğer bazı liberaller ise azınlık milliyetçiliğinin, “öteki” hakkındaki cehaletten kaynaklanan, irrasyonel kişisel önyargılar ve basmakalıp fikirlerin sürdürülmesi anlamına geldiğini savunmuştur. Bu görüşe göre, insanlar demokratik alışkanlıklar olan hoşgörü ve karşılıklı saygıyı bir kere benimseyip içselleştirdiklerinde, etnik bağlılık temelinde insanları seferber etmenin gereği kalmayacaktır.

Ve nihayet, bazı liberaller de azınlık milliyetçiliğine yabancıların içişlerine karışması ya da halinden memnun azınlıkları, durumlarından şikayet etmeye cesaretlendirmek için yalanlar uyduran yabancı ajan provokatörlerin neden olduğunu savunmuştur...

Ancak artık biliyoruz ki, bu tespitler yanlıştır. Batılı demokrasiler demokrasinin, ekonomik refahın ve kişisel hoşgörünün, azınlık milliyetçiliğinin etkilerini yitirmesine yol açacağına dair en ufak bir kanıt bile sağlamamaktadırlar. Tersine, bu hedeflere ulaşıldığında bile, azınlık milliyetçiliği Batıda azalmamış artmıştır. Demokratikleşme, refah ve hoşgörünün başarılması, etnik-kültürel hareketlilikle el ele yürümüştür.²⁰

Azınlıktan olsun çoğunluktan olsun, her ülkede her bireyin bir toplumsal kimliği bulunur; bu toplumsal kimliğiyle vardır. Bu kimlik iki farklı biçimde sınıflandırılmaktadır.

Objektif kimlik-sübjektif kimlik ayrımı: Objektif kimlik; bireyin doğuştan zorunlu olarak getirdiği tarihsel-antropolojik kimliktir. Örneğin: birey A etnik gruptan bir ana babanın

¹⁹ Deniz Baykal, “ Soruna Kurumsal Yaklaşım, 30. Yılında Yurt Dışındaki Türkler: Varolma Savaşımının Anatomisi”, *Türkiye Araştırmalar Merkezi – TÜSES Vakfı Konferansı*, Editör: Yurdakul Fincancı , 24 / 25 Ekim 1989, İstanbul, Anadolu Matbaa Tic. Koll. Şti., s.7

²⁰ Will Kymlicka, *Çokkültürlü Yurttaşlık*, Çev: Abdullah Yılmaz, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, Haziran 1998, s. 22

çocuğu olarak, B dininin b mezhebi mensubu olarak doğmuştur ve bu kimlik altında doğmak için de dilekçe vermemiştir.

Sübjektif kimlik ise; bireyin kendi tercihiyle sonradan edindiği kimliktir. Birey örneğin A etnik grubunun bir çocuğu olarak doğmuştur ama, B etnik grubunu benimseyip sanki o grubun içinde doğmuş ve büyümüş gibi hareket etmeyi seçebilmektedir. Onun değerler bütünü benimsenmiştir. Örneğin: A dininde doğar, B dinine geçebilir.

Objektif kimlik, özgür bir birey için hiçbir şey ifade etmez; çünkü iradesi dışı bir olgudur. Esas olan, sübjektif kimliktir; bireyin özgür iradesiyle benimsediği kimliktir.²¹

Azınlıklar konusunun bu şekilde kabul görüp bu yönde adımlar atılması yaşamsal öneme sahiptir, çünkü, bugün özellikle sorunlu bölgelerdeki silah satışlarında kitlesel bir artış yaşanmakta ve etnik problemlerle yüzleşen bir çok devlet giderek büyüyen askeri bütçeler oluşturmaktadır. Güvenlik konsepti dünyanın her ülkesinde yeniden tanımlanmakta, yeni tehdit algılamaları belirlenmekte ve etnik sorunların devletler arası çatışmaların bile tetikleyicisi olabileceği beklenmektedir.²² Avrupa Birliği ülkeleri birçok platformda azınlıklar konusunda duyarlı olmaya çalışmış fakat bağlayıcı, yaptırımını olan ve suçlayıcı mekanizmalar geliştirememiştir.

Türkiye ile Yunanistan'daki Azınlıklar Konusu

Azınlık eğitimi konusuna girmeden önce iki ülkenin aralarındaki ilişkilere ve birbirlerini algılayış biçimlerine kısaca değinmek yerinde olacaktır.

Bir başka önemli nokta da; iki ülke arasındaki azınlıklar konusuna karşılıklılık yada mütekebbiliyet prensibinin damgasını vurmuş olmasıdır.

“Karşılıklılık, pek çok disiplin için önemlidir;çünkü zorlayıcı bir otorite olmadan bencil bireylerin nasıl işbirliği yapabileceklerinin açıklanmasına yardımcı olur.

²¹ Baskın Oran, *Küreselleşme ve...*, s.75

²² Ürer, *Azınlıklar...*, s.5

*Uluslararası İlişkiler teorileri de zorlayıcı merkezi bir otorite olmadan devletlerin nasıl işbirliği yaptıklarını açıklamak için karşılıklılık olgusunu incelemiştir”.*²³

Yunanistan Anayasasının 28. maddesinin 1.bendi şöyle demektedir: “*Uluslararası hukukun genel kabul görmüş kanunları, uluslararası anlaşmalar, bunların her birinin yerini ve gücünü kanunla onaylandıktan sonra bunlar Yunanistan iç hukukunun ayrılmaz bir parçası olurlar. Ve bunlara aykırı (iç hukuk) kanunlarının hükümleri üstündedirler. Uluslararası hukuk hükümlerinin ve uluslararası anlaşmaların yabancılar için uygulanması mütekabiliyet şartına bağlıdır”.*²⁴

Görüldüğü gibi burada da mütekabiliyet ilkesine atıfta bulunulmuştur.

Yunanlılar 1821-1829 yıllarında ulusal devletlerini kurmak için “Türlere” karşı savaştılar.Türler yüz yıl sonra, 1919-1922 yıllarında aynı hedef için Yunanlılara karşı savaştılar. Tarihte belki de ilk kez iki ulusal devletin kurulması, birinin “ötekine” karşı savaşıyla gerçekleşti ve karşı taraf-karşılıklı-“ulusun düşmanı” olarak görüldü.

Ötekinin yerleştirildiği genel çerçeve, güvensizlik ve korkularla yakından bağlantılı olan geçmişle ilişkili bir algılamalar yumağıdır. Türler için Yunanlılar durmadan yayılmacı davranışlar sergilerlemişlerdir.1829’da küçük ulusal bir devletle yola koyulup sınırlarını Türk (Osmanlı) topraklarının aleyhine –durmadan- genişlettiler: 1881’de, 1913’te, 1923’te ve 1947 de. Bu yönde başarısız girişimler de oldu: 1897, 1919-1922 ve 1974. Yunanlıların çerçevesi ise biraz farklıdır. Türler Asya’dan saldırarak ve Yunan (Bizans) topraklarını ele geçirerek geldiler. Küçük Asya’daki Yunanlıların yok olmasına neden oldular. Bugünkü Yunanistan’da yaşayan Yunanlıları esaret altında tuttular. Eskiden Yunan olan topraklar üzerinde yaşayan Türler hala Yunanistan’ın bütünlüğünü tehdit etmektedirler. Son yıllarda da Kıbrıs’ı işgal ettiler.²⁵

²³ Deborah Welch Parson, “Uluslararası İlişkilerde Karşılıklılık Psikolojisi” , *Uluslararası İlişkilerin Psikolojisi*, Derleyenler: Erol Göka – Işık Kuşçu, Ankara , Avrupa Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2002 , ss. 175 - 176

²⁴ *Yunanistan Anayasası*, Türkçeye Çeviren: Mehmet Koca, Bursa, Münih / Batı Trakya Araştırma Merkezi Yayınları, , 2001, s.34

²⁵ Herkül Milas, *Daha İyi Türk – Yunan İlişkileri İçin Yapı Yapma Kılavuzu* , İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, Haziran 2002, ss. 21- 23

Bunlar göz önünde bulundurulduğunda çeşitli tarih tezleri ve kimi duygular anlaşılır olmaktadır. Yunan tezleri şunları ortaya koymaya çalışmaktadır:

- A) Yunanlılar 3000-4000 yıldır “bu yörede” aralıksız yaşamış bir ulus oluşturuyorlar.
- B) Antik Yunanlılar, Bizanslılar, Karamanlılar, çağdaş Yunanlılar vb. bir birlik oluşturuyorlar: Yunan ulusu
- C) Her zaman üstün uygarlıklar yaratmış olan Yunanlılar, “barbar” Türkler tarafından tehdit edildiler, yıkıma uğratıldılar ve köleleştirildiler.
- D) Yüzyıllarca sürmüş olan Türk işgali sırasında Yunanlılar çok acı çekti ve nihayet bağımsızlıklarını kazanmak için zorlu bir savaşa giriştiler.

Bugün bile korkutucu geçmiş kendisini bir tehdit ve tekrar edilebilecek bir olasılık olarak hissettirmektedir. Kıbrıs işgali ve İstanbul’daki Yunan azınlığına karşı yapılan saldırılar karşı tarafın “kötü niyetini” kanıtlamak için anımsatılmaktadır.²⁶

Yunanistan’la Türkiye arasındaki pürüz noktaları çoktur ve bu problemlerin tanımlanması, analizi ve yorumu, ayrıca Yunan tarafının, Türk tarafının ve üçüncü taraf perspektiflerinin ortaya konması için çok mürekkep dökülmüştür. Sorunun taraflarının iyi ve kötü yönlerine bakılmaksızın sorulması gereken temel soru, 1950’lerin ortasından ve sonundan bu yana açıkça Soğuk Savaş yaşayan Yunanistan ve Türkiye’nin uzamış bir anlaşmazlık durumunda mı, yoksa yeni bir karşılıklı ve aktif bağlanma ve hatta iş birliği döneminde mi daha iyi durumda olacağıdır. Şüphesiz ki, cevap, her iki ülkenin de nihai bir uzlaşya, yeni bir tarihi tavize varmaları halinde çok daha iyi durumda olacaklarıdır.²⁷

“Bu gerçekten basitleştirilmiş özetle yukarıda anlatılan “sacayağın” her üç ögesi de bulunmaktadır: gurur (onur), utanç ve güvensizlik. Utanç, normal olarak her zaman olması gerektiği gibi gizlidir. Utanç, askeri yenilgiler, gündeme geldiğinde, yenilgilerin nedenlerinin açıklanışında; “kölelik” döneminin sessizliğe bürünüşünde ya da kahramanlık dönemi olarak sergilenişinde, “ötekinin” aşağı gösterilişinde sezilebilir.

²⁶ Milas, *Daha İyi Türk Yunan...*, ss. 21- 23

²⁷ Kostas İfantis, “Yunan – Türk Yakınlaşmasının Yansımaları: Yunanistan’ın İlişkilendirme Stratejisinin Sistemsel Gereklilikleri”, *Türkiye – Yunanistan Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar*, Der: Birgül Demirtaş Coşkun, Ankara , Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, , 2002, s. 102

Türk tarafı bu yaklaşımın karşı yanını oluşturan bir tarih oluşturdu.. Türk tarih yazıcılığına göre geçmiş, Yunan'ın kabul ettiği geçmişten, ama genel olarak Batı'daki (Hıristiyan) tarih yazımından çok farklıdır... ”²⁸

- A) Antik Yunanlılarla çağdaş Yunanlılar bütünüyle farklı halklardır.
- B) 1930'larda resmi çevrelerce benimsenen radikal bir tez geliştirildi. Buna göre hemen bütün dünya halkları Türk kökenli sayılıyordu; dolayısıyla Antik Yunanlılar bile Türk olarak sunuldu. Bu tezin bazı kalıntılarına ara sıra Türk tarih yazımında rastlanmaktadır.
- C) İyon uygarlığı Yunan değil “Anadolulu”dur.
- D) Bizans devleti ve uygarlığı Yunan değil “Doğu Roma”dır.
- E) (Kimi zaman) Osmanlılar Türk değil çok –uluslu bir imparatorluğun yurttaşlarıdır; bundan dolayı bugünkü Türkler bu imparatorluğun geçmişinden “sorumlu” değildirler.
- F) (Genellikle) Osmanlılar Türk'tü ve bu Türk devleti kontrol ettiği uluslara karşı çok alicenap ve hoşgörülüydü.
- G) Yunanlılar Osmanlı yönetimi altında mutlu yaşadılar ama (nankörlükleri ya da Batı'nın teşviki yüzünden) ayaklandılar.
- H) Çağdaş Yunanlılar Türk topraklarına karşı yayılmacı bir politika izlediler; Türk ve Müslüman halkları ezdiler.
- I) Yunanlılar Türklere “barbarlık” yakıştırarak Türkleri aşağılamak istemekte ve Türklerin uygar olmadıklarını ileri sürmektedirler.
- J) “Karşı tarafın” bugünkü kötü niyeti, Yunanlıların Batı Trakya'daki Türk azınlığa ve Kıbrıs'taki Türk cemaate karşı davranışları ve son yıllarda Türk aleyhtarı tutumu anımsatılarak kanıtlanmaktadır.²⁹

Yunan Hükümetinin politikasının altında yatan temel varsayım, Türkiye'nin AB'yle ilişkilerini geliştirebilmek için önüne sürülen şartları kabul edeceği yönündedir.

Başbakan Simitis ve Dışişleri Bakanı Papandreu'nun başını çektiği Türkiye'yle yakınlaşma politikasına yönelik, hem hükümetin içinden, hem de dışından eleştiriler gelmeye devam etmektedir. İktidardaki Yeni Demokrasi Partisi muhalefette olduğu dönemlerde

²⁸ Milas, *Daha İyi Türk Yunan...*, ss. 21- 23

²⁹ Milas, *Daha İyi Türk Yunan...*, ss. 21 - 23

bugünün Başbakanı Konstandinos Karamanlis aracılığıyla, hükümeti Türkiye'ye tek taraflı tavizler vermekle, geri çekilmekle ve Ankara'nın politikalarına karşılık vermemekle suçlamaktadır.

Simitis Hükümetini tansiyonu yükseltmeye teşvik eden en önemli dinamik, Yunan siyasi çevrelerinde ve kamuoyunda hükümetin Türkiye'yle yakınlaşma politikasına yönelik, yoğunluğu giderek artan şüpheler olmuştur. Yunan kamuoyunda, hükümetin Türkiye'nin AB üyesi olmasını kabul ederek fazla ödün verdiği, bunun karşılığında Yunanistan'ın yeterince ödüllendirilmediği kanaatinin mevcut olduğu anlaşılmaktadır.³⁰

“Gerek Türkiye, gerek Yunanistan, aralarında yakın ve samimi işbirliğine dayanan ilişkiler olmasında milli menfaatleri bulunan iki memlekettir. Aralarının bozuk olmasından, çatışmalarından, rekabete girişmelerinden istifade edecek olanlar kendileri değil başkalarıdır.

*“ ...Bütün mesele, zafer kazanmak veya hezimete uğratmak gibi büyük sözleri bir kenara bırakıp, her iki tarafın hak ve hukukunu dengeli bir şekilde koruyan formüller üzerinde anlaşmaya varmak için oturup konuşmak ve müzakere etmekten ve böylece gerileme devresine girmiş dostluğu tekrar canlandırıp yaşatmayı samimi olarak istemekten ibarettir. Eğer ortak arzu varsa bu kabildir”.*³¹

Türkiye ile Yunanistan'daki azınlıklar konusu ele alınırken, göz önünde tutulacak ilk husus, azınlıkların yaşayışı konusundaki Yunanistan'ın bu sınırsız tecrübesi ile Türklerin bu sonsuz bilgisizliğidir. Yunanlıların tecrübesi, Türk azınlığını temessül etmek veya kaçtırmak istikametinde onların eline her türlü kolaylığı verirken, Türklerin bilgisizliği, onları, kendilerini koruyabilecek imkanları kullanamaz durumda bırakmıştır... hayatının hiçbir döneminde azınlık haline düşmemiş bu Türk toplulukları, bu yeni hayatına, azınlığın nasıl organize olup yaşayabileceği konusunda her hangi bir tecrübesi olmadan ve tamamen hazırlıksız şekilde başlamıştır.³²

³⁰ Birgül Demirtaş – Coşkun, “Ankara – Atina Hattında Son Gelişmeler: “ Türk – Yunan Baharı”nın Sonu mu?” , *Stratejik Analiz*, Cilt: I , Sayı: 8 , Aralık 2000, ss. 29 -31

³¹ Kâmuran Gürün, *Bükreş-Paris-Atina Büyükelçilik Anıları*, İstanbul, Milliyet Yayınları, Kasım 1994, s. 165

³² a.g.e., s. 199

Çok sayıda uluslararası sözleşmenin tarafı durumundaki Türkiye, üyesi bulunduğu uluslararası kuruluşlarca üretilen insan hakları belgelerinin azınlıklara ilişkin maddelerine çekince koymuş, salt azınlıkları konu alan belgelere ise taraf olmamıştır. Kasım 1989'da BM Genel Kurulunca kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni 1995 yılında onaylayan Türkiye, Sözleşme'nin azınlık mensubu çocukların dil ve eğitim haklarıyla ilgili 17, 29 ve 30. maddelerine çekince koymuştur. Türkiye, Avrupa Konseyi'nin Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşmesi ile Bölgesel veya Azınlık Dilleri Avrupa Şartı'nı onaylamamıştır.³³

Türkiye'nin yaptığı ilk azınlık anlaşması, Balkan Harbinden sonra imzaladığı 14 Kasım 1913 tarihli Atina Anlaşmasıdır.³⁴

Selçuklu devletinden Osmanlı İmparatorluğuna ve Türkiye Cumhuriyeti'ne dek azınlık ve halklar sürekli baskıya uğramış, kimlikleri yadsınmış ya da asimile edilmek istenmiştir. Ulus – devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'ne ise bu coğrafyada yaşayan pek çok halk – Türk, Kürt, Laz, Gürcü, Çerkes gibi- Türk kimliği içerisinde eritilmek istenmiş ve baskılara uğramıştır.³⁵ Bunun yanında Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türkiye Cumhuriyeti'nin azınlıklar konusunda sonsuz hoşgörü içerisinde olduğunu savunanlar da az değildir. Her iki görüşün de kendilerine göre haklılık payları vardır. Ancak Osmanlı İmparatorluğu'nun azınlıklara sağlamış olduğu hoşgörü sonucunda cevap olarak ihanet görmesi Türkiye'nin bu konulara daha itinalı yaklaşmasını doğurmuştur. Bütün bunlara rağmen Türkiye Cumhuriyeti azınlıklar konusunda, birçok bakımdan ve pek çok Avrupa ülkesinden daha da ileridedir.

Yunanistan'a baktığımız zaman ise; İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ve 1991 yılı başlarına kadar, Yunanistan'ın izlediği azınlık politikası gerek yurt içindeki tutumu gerekse dışa dönük davranışlarıyla azınlık aleyhtarlığıyla tanınır... bu politikanın ana özelliği İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasındaki yılların pratiğine bağlı kalmasıdır. Modası geçmiş hukuksal yada hukuk görünümlü kalıntılar arkasına sığınıp Avrupa'daki gelişmeleri izlemek istememiş yada bunu becerememiştir.³⁶

³³ İnanç, *Uluslararası Belgelerde...*, ss. 45 - 46

³⁴ Gürün, *Bükreş-Paris...*, s.199

³⁵ Erol Anar, *Öte Kıyıda Yaşayanlar*, İstanbul, Belge Yayınları, Ocak 1997, ss. 38-39

³⁶ Alexis Heraclides, *Yunanistan ve Doğudan Gelen Tehlike Türkiye*, Çevirenler: Mihalis Vasilyadis – Herkül Milas, İstanbul, İletişim Yayınları, 2. Baskı, 2003, s.296

Yunanistan'ın azınlıklar konusundaki olumsuz tutumunun önemli bir nedeni bu azınlıkların, Yunanistan'la sorunları olan akraba-devletlerinin bulunmasıdır. Gerçekten de Yunanistan'ın Arnavutluk, Makedonya, Bulgaristan ve Türkiye ile birtakım sorunları vardır. O nedenle Yunanistan azınlıkları ciddi bir güvenlik sorunu olarak görmekte, ülkenin toprak bütünlüğü ve ulusal kimliği açısından tehdit unsuru kabul etmektedir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan işgal ve sonrasındaki iç savaş (1946-49) nedeniyle ülke bütünlüğünün tehlikeye girmesi, sınır bölgelerinde yerleşmiş olan azınlıklar konusundaki hassasiyetini daha da arttırmıştır.³⁷

Bir diğer neden ise, Müslümanların, bazılarının stratejik değere sahip olduğu düşünülen birkaç bölgede yoğunlaşmalarıdır. Bu durum sadece Yunanistan'ın değil; Balkan hükümetlerinin tutumlarını da etkilemiştir. Balkan hükümetlerinin kuşkuvarını haklı çıkaracak herhangi bir kanıt olmamasına rağmen, bu yönetimler Müslümanları olası sorun kaynağı olarak görme eğilimindeydiler. Bu nedenle Sırp hükümeti, Kosova Arnavutlarını Kosova'nın Arnavutluk'a ilhakı için planlar yapmakla suçlarken; Yunanistan ve Bulgaristan hükümetleri de Müslüman Türkleri, Türkiye'nin karşılık vermesine neden olacak ve Kıbrıs'ta olduğu gibi müdahalesine yol açacak kışkırtıcı eylemlere girişmeyi istemekle suçlamışlardır.³⁸

“...azınlıklar ülkenin toprak bütünlüğü açısından tehlikeli sayılmaktadır, ve azınlık sınır bölgesine daha yakın bulunduğundan Yunanistan'da bu daha inandırıcı görünmektedir. Müslüman (Türk) azınlığı “ Truva atı” , “ beşinci kol” , “ düşman ajanı” , Kıbrıs örneği askeri bir girişim için “ Türk yayılcılığı'nın” ileri karakolu ve bahanesi sayılmaktadır... Toplu kimlik olarak “ Türk” kelimesi bile bu tehdidin canlı örneği sayılmaktadır. Batı Trakya Müslümanlarının kendilerini Türk olarak nitelediklerinde Yunan tarafında görülen isteri nöbetinin nedeni de budur.

Diğer taraftan Türkiye için İstanbul Rumları, “ Türk milli bilincine çakılan bir çivi ve yeni Türk – Kemalist toplumunda habis bir ur, Patrikhaneye birlikte, sonradan “ emperyalist saldırgan savaş” a dönüşerek ve Anadolu'nun içlerine kadar varan Megali İdea'nın ve Yunan yayılcılığı /

³⁷ Kurubaş, *Asimilasyondan...*, ss. 294 - 295

³⁸ Kemal H. Karpat, *Balkanlar'da Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk*, Çev: Recep Boztemur, Ankara, İmge Kitabevi, Nisan 2004, s. 300

*irredantizminin kalıntısıdır. Bu tutum, azınlıklara karşı hoşgörülü olan ve Rumları ekonomik ve kültür yönünden imparatorluğun en ileri milleti kılan Osmanlı İmparatorluğu'na karşı tam bir nankörlük sayılmaktadır".*³⁹

Bugün, Yunanistan'daki Türk azınlık söz konusu olduğu zaman, müracaat edilebilecek ilk iki anlaşma, Atina Anlaşması ile, Yunanlılara ait Sevres Anlaşması olmaktadır. Bunlara uymayıp, rahatlıkla Lozan Antlaşmasını uygulamamak gibi sayılmalıdır.⁴⁰

Bu konuda 1980'li yıllarda Fransız basının yazdıklarına baktığımız zaman ;

*"Le Monde, Batı Trakya'daki Türk azınlığın iki ülke arasında mutad bir sürtüşme kaynağı olduğunu belirtirken (28 Ağustos 1991); Liberation; ,ayırımı olarak nitelenen önlemlere misilleme olarak, her iki tarafın da aman içinde dişe diş kuralına başvurmadan çekinmediğini yazmaktadır (28 Ağustos 1991). Dolayısıyla sonuç olarak bu iki gazetenin yazdıklarından azınlık konusunda her iki ülkenin de pek temiz bir sicile sahip olmadığı yönünde bir izlenim edinilmektedir. Oysa temel hak ve özgürlükler açısından daha ziyade Batı Trakya'daki Türk azınlığın baskı altında olduğu bir gerçektir".*⁴¹

Azınlıklar konusu başlı başına bir tez konusudur. Bizim araştırmamızla çok yakından ilgili olduğu için önemli noktalarına değinilmiştir. İkinci bölüme geçmeden önce bu hassas konunun çözümüne dair birkaç söz söylenecektir.

Bu konunun çözüm çerçevesi kesinlikle şu dört esasa dayanmalıdır: Ülkesel bütünlüğün korunması, demokrasinin geliştirilmesi, farklılıkların korunması ve toplumsal etkileşimin sürdürülmesi, hatta güçlendirilmesi. Tabii bunlara bir de gelir dağılımında eşitlik ve ekonomik refahın artması gibi çok önemli altyapısal bir esas da eklenmelidir.⁴² Baskın Oran ise azınlıklar ile ilgili olarak çözüm arayışında, "devletin özel gruplara bir takım haklar tanıması dışında yada bunun yerine bütün vatandaşlarına kendi kültür ve kimliklerini koruma, geliştirme yönünde özgürlükler tanınmalıdır"⁴³ diyor. Yani devlet istisnasız bütün

³⁹ Heraclides, *Yunanistan ve...*, s. 294

⁴⁰ Gürün, *Bükreş- Paris...*, s. 200

⁴¹ Ercüment Tezcan, "Fransız Basınında 1980'li Yıllardaki Türk Yunan İlişkileri", *Türkiye – Yunanistan Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar*, Derleyen: Birgül Demirtaş Coşkun, Ankara, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2002, s. 162

⁴² Kurubaş, *Asimilasyondan...*, s. 111

⁴³ Baskın Oran, *Türkiye'de Azınlıklar*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2004, s. 44

vatandaşlarını eşit ve kendisinden olarak görmeli ve “öteki” olarak nitelendirmemelidir. Bu durumda azınlığın pek de iyi yerde olmayan durumu da düzelmiş olacaktır.

Günümüzde hakim olan yurttaşlık anlayışı; siyasi, ekonomik ve kültürel düzeylerde tam ve eşit haklara sahip yurttaşlık rejimini esas almaktadır. Avrupa Birliği üyesi olan Yunanistan’ı ve Avrupa Birliği aday üyesi olan Türkiye’yi yönetenlerden farklılıkları tehdit olarak değil kültürel bir zenginlik olarak kabul etmelerini, çok kültürlü anayasal yurttaşlık kavramının hayata geçirilmesini, bir hakkın teslimini istemekten daha doğal bir şey olamaz.⁴⁴

84 yıl sonra artık zamanımızın azınlık anlayışı şudur: “Kendini çoğunluktan farklı hisseden ve bu farklılığı kimliğinin vazgeçilmez ögesi sayan herkes. ...Olay Lozan zamanındaki gibi değil. O zamanki usul, azınlıklara uluslararası garanti altında özel haklar / statü tanımaktı; bizim gayrimüslimlerin şimdiki durumu gibi. Günümüzdeki usul ise, azınlıkların eşit (ama, gerçekten eşit) olmalarını yani çoğunluk nelerden yararlanıyorsa onlardan tam yararlanmalarını sağlamak... Peki, bu tür isteklere hangi noktada dur denecek? Cevap: Ülkedeki etnik ve dinsel gruplardan bir veya birkaçını diğerinin üzerine çıkartmaya kalkışacak herhangi bir durumda!⁴⁵

Tarih göstermiştir ki, ne ulus-devletler farklılıkları baskıcı ve asimilasyonist yöntemlerle ortadan kaldırmakta, ne azınlıklar ayrılıkçı hareketlerle rahata kavuşabilmekte ne de uluslararası topluluk azınlıkları yok sayarak uluslararası barış ve istikrarı sağlayabilmektedir. Tüm bunlarla birlikte azınlıkların korunması çabası, devletlerin azınlıkları gettolaştırma, ayrıma tabi tutma ve dış politikanın bir aracı olarak kullanma anlayışından beslenmemelidir. Bu nedenle de hem uluslararası topluluk devletlere, hem devletler azınlıklara, hem de azınlıklar devletlere güven vermeli, birbirlerinin hassasiyetlerini olumsuz etkileyecek tavır ve taleplerden kaçınmalıdır. Böylece, hem azınlıklar devleti parçalayacak veya istikrarsızlaştıracak eylemlere girişmeyecek, hem devlet azınlıkları potansiyel bir tehdit olarak görmeyecek hem de devletler azınlıkları dış politikalarında istediklerinde kullandıkları istediklerinde bir kenara attıkları bir araç olarak kullanamayacaktır.⁴⁶

⁴⁴4 Aralık 2004 tarihinde LMV ve KEMO’nun Gümölcine’de düzenlediği Azınlık Eğitimi, Yurttaşlık Yolunda Konferansı, LMV Başkanı Ümit İşler’in yaptığı konuşmadan.

⁴⁵ Baskın Oran, “Asli Kurucu unsur ve Azınlık”, Birgün, 15 / 10 / 2004

⁴⁶Kurubaş, *Asimilasyondan...*, s.311

İKİNCİ BÖLÜM

LOZAN TARTIŞMALARI

Hukuk belgeleri ve antlaşmalar, ülkeler arasındaki siyasi ilişkilerin devamlılık ve meşruiyet kazanmasını sağlayan yazılı ve bağlayıcı belgelerdir. Bunlar, barış süreci içinde tarafların girişimi ve istekleri doğrultusunda ortaya çıkan uygulamaların yazılı bir ifadesi olabileceği kadar, savaş ve mücadele sonunda kazanılan durumlara süreklilik kazandırılmasında uygulanan yöntem ve belgeler de olabilir.

Aynen özel şahıslar arasında varılan anlaşmaların bir sözleşme ile belgelenmesi gibi, ülkeler arası antlaşmaların da süreklilik ve geçerlilik kazanması için milletlerarası hukuki belgelere yani siyasi antlaşmalara, sözleşme ve protokollere ihtiyaç vardır. Bu belgeler, uluslararası ilişkilerin bir hukuk çerçevesi içinde belirli bir düzene sokulmasını sağlamak ve onlara süreklilik kazandırmak amacını gütmektedir.⁴⁷

Lozan Konferansı İsviçre'nin Lozan şehrinde bir tarafta Türkiye ve diğer tarafta İngiltere, İtalya, Fransa, Japonya, Yunanistan, Romanya ve Sırp-Hırvat-Sloven (Yugoslavya) olmak üzere aylarca devam etmiş ve bir ara kesilerek iki safhada tamamlanmıştır. 20 Kasım 1922'de başlayan Konferansın müzakereleri 4 Şubat 1923'te kesilerek 23 Nisan 1923'te tekrar başladı ve Temmuz 1923'te sona erdi.⁴⁸

“Lozan Barış Konferansı 20 Kasım 1922 Salı günü saat 16:00'da İsviçre'nin Lozan şehrinin meşhur "MONT BENON" gazinosunun salonunda başlamıştır.

Açılış konuşmasını İsviçre konfederasyonu başkanı Mösyö HAAB yapmıştır. Onun ardından o devrin en mağdur insanı olan Büyük Britanya İmparatorluğu Dışişleri Bakanı Lord Curzon söz almış. Her zamanki empoze edici fikirlerini beyan etmiş ve konferansın kapanacağı bildirisi, yeni TÜRKİYE CUMHURİYETİ'nin Dışişleri Bakanı ve TÜRK delegasyonu başkanı

⁴⁷ Mughisuddin, “Hukuk Belgeleri ve...”, s. 73

⁴⁸ Kadir Mısıroğlu, *Yunan Mezalimi*, İstanbul, Sebil Yayınevi, 14. Basım, 1992, s. 347

kimsenin ummadığı bir kararlılıkla söz istemiş, kısa ve öz olan nutkunu şu cümle ile bitirmiştir:

"Efendiler, çok ızdırap çektik, çok kan akıttık, bütün milletler gibi hürriyet ve istiklal istiyoruz..." sözü konferansın açılışını takip etmek için katılanların üzerinde soğuk duş gibi gelmiştir.

İsmet paşa nutkunu bitirdiği zaman bütün salon susmuştur. Yalnız İtalya delegasyonu başkanı sinyör Mussolini ayağa kalkıp alkışlamıştır.

LOZAN barış görüşmeleri çok sert ve çekişmeli olmuştur. Delegeler hükümetleri ile istişare etmek üzere bir ara vermişler. Bu ara için bir çok fikirler beyan edilmektedir.

Her zaman söylediğimiz bir sözü bir defa daha bugünde tekrarlayalım. LOZAN barış antlaşması gerek Batı Trakya Türkleri için gerek dünya ulusları için değişmeyen bir senettir.

Dünya tarihinde bu kadar uzun ve hiç eksiksiz uygulanan (ufak tefek uygulama eksikleri hariç) başka bir antlaşma mevcut değildir.

24 Temmuz 1923'te imzalanan LOZAN Barış Antlaşması TÜRKİYE CUMHURİYETİ'nin bugünkü sınırlarını ve varlığını tescil etmiştir.

Yunan ulusuna da bugünkü sınırları içinde huzur içinde yaşamasını sağlamıştır".⁴⁹

Lozan Anlaşması, sadece bir barış anlaşması olmaktan öte adeta bir hesaplaşma biçiminde gelişmiştir. Bu hesaplaşma yeni bağımsızlığını kazanmış olan bir devletin eskiden kalma hesaplarının döküldüğü bir masayı ifade etmektedir. Nitekim masa Lozan'a katılan devletler ele alınıp incelendiğinde, Anadolu içinde doğrudan mücadele edilen Yunanlılar dışında Birinci Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı İmparatorluğunu yenen devletlerin

⁴⁹ Rıza Kırıldökme, "83.Yılında Lozan" , Gündem, 28.07.2006

tamamıyla masaya oturmak durumunda kalmıştır. Lozan’da Türkiye kendisini yeni bir devlet olarak ifade etmeye çalıştıysa da, devamlı olarak Osmanlı’nın mirasçısı olarak görülmek istenmiştir. Yeni bir ülkenin doğmak üzere olduğunu kabul etmek, Osmanlı İmparatorluğundan en son bağımsızlığını kazanan bir devlet olarak bakmak yerine, Türkiye’ye Osmanlı İmparatorluğu’nun devamı gözüyle bakılmıştır. Böylece Lozan görüşmeleri için taraflar masa başında buluştuklarında da yine Türkiye’nin önüne eski imparatorluğun tasfiye davalarını getirmişlerdir.⁵⁰

Lozan Antlaşması, bağımsızlık hareketini tamamlamış olan genç Türkiye Cumhuriyeti’nin uluslararası ortamda tanınmasını ifade etmektedir.⁵¹

Lozan konusunda yapılan tartışmalardan biri de Lozan’ın okunması noktasında ortaya çıkmaktadır. Bu tartışma genellikle antlaşmanın 37-45. maddeleri için geçerlidir. Bu maddelerde azınlık hakları düzenlenmiştir ve uygulama gayrimüslimlere haklar tanımıştır. Üstelik bu istek Türk tarafından gelmiştir. Gayrimüslim derken hangi cemaatlerin anlaşılacağı konusu hala devam etmektedir. Baskın Oran, gayrimüslim azınlıklarla sadece Rum, Ermeni ve Musevi cemaatlerinin anlaşıldığını, oysa Lozan Antlaşması’nda ismiyle anılan bir azınlık cemaati olmadığını ve ayrıca Türkiye’de Süryaniler, Keldaniler gibi diğer gayrimüslim azınlıkların bu haklardan yararlandırılmadığını söylemektedir.⁵²

*“...birçok yerde ve kişi tarafından ifade edildiğinin aksine; Lausanne’da azınlık tanımı, dönemin diğer azınlık koruma antlaşmalarındaki “soy” ve “dil” ölçütlerini bertaraf ederek yalnızca “din” ölçütünü almış değildir. Lausanne’da din ölçütü de reddedilmiş, yalnızca “gayrimüslim” ölçütü kabul edilmiştir. “Din azınlıkları” kabul edilmiş olsaydı...Aleviler de azınlık olacak ve uluslararası garanti kapsamına gireceklerdi”.*⁵³

Lozan Antlaşması’nda, Yunanistan’daki “ Müslüman” veya Türkiye’deki “Müslüman olmayan” azınlıklardan bahsedilişi, münhasıran Türk delegasyonunun ısrarı sonucudur. Yunan Delegesi M. Venizelos’un, 19 Aralık 1922 tarihli oturumda bu kısıtlamaya karşı çıktığı, asıl güvence altına alınması gereken hususun, bir ulusal topluluktan olma hakkı

⁵⁰ Ürer, *Azınlıklar ve...*, s. 197

⁵¹ a.g.e

⁵² Oran, *Küreselleşme ve...*, ss.155 - 156

⁵³ a.g.e., s. 154

olduğunu belirterek, “azınlıkların kökenine ve bir başka devletle hıusımlıklarına ilişkin bilinçlerinin, özellikle, azınlıklara, ulusal tarihlerini içten yakınlık duygularıyla düşünmek olanağının sağlanması önemli olduğunu” belirttiği Lozan zabıtlarında yer alır.⁵⁴

Türk heyetinin ısrarla savunduğu “Gayrimüslim Azınlıklar” kavramı yerine; sadece “Azınlıklar” kavramı kabul edilmiş olsaydı, Türkiye’nin parçalanmasından çıkarıman devletler her fırsatta Müslüman olan Kürt, Laz, Çerkez vs. haklarının gasp edildiğini, antlaşmalarda belirtilen hakların verilmesini, tarihte olduğu gibi bugün de gündeme getireceklerdi.⁵⁵

Lozan görüşmelerinde Türkiye’nin çabası sorunları konferans diplomasisinden çıkarıp, ikili görüşmelere dönüşmesini sağlamaktır. O nedenle konferans sürecinde tartışmalı olan sorunlarda izlenen strateji, sorunları ilgili devletle ikili müzakereler aracılığıyla çözmektir. Aksi takdirde Türkiye herhangi bir uzlaşmazlıkta devrin büyük güçleri ile karşı karşıya kalabilecekti.⁵⁶

Lozan Yunanistan için de Megali İdea’nın (Büyük Düş) sona erdiği bir anlaşma olmuştur. “1830 ile 1923 yılları arasındaki dönemde Bizans’ın canlanması olarak kabul edilen “Megali İdea” ülküsü, temelde Yunanistan’ın yayılmacı politikasından başka bir şey değildir. “Yunanistan’ın Megali İdea düşüncesinin temelini “irredentist” politika oluşturur. Yani başka devletlerin egemenliği altında yaşayan Yunan ırkından olan veya Yunanca konuşan yerlerin geri alınmasıdır”.⁵⁷

Yunanlılar kendilerini aslında Doğu Roma İmparatorluğu olan Bizansın varisi sayarlar. Gerçi Bizans halkı içinde Grekler de vardı, fakat Bizans Yunan demek değildir. Türkler Anadolu’yu ve İstanbul’u Yunanlılardan, Greklerden değil, Bizanstan almışlardır. Buna rağmen Yunanlılar kendilerine ait olmayan bir mirasın davacılarıdır. Türkler olmasaydı Bizanstan sonra bu bölgeye kendilerinin hakim olacağını zanneder ve hayıflanırlar. Bu zan ve hayıf onları kolaylıkla Megalo ideaya, Türk düşmanlığına götürmüştür. Netice olarak

⁵⁴ Gürün, *Bükreş-Paris...*, ss. 200 - 201

⁵⁵ Eyüp Kaptan, *Lozan Konferansı’nda Azınlıklar Sorunu*, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi, 2002 , s. 183

⁵⁶ Ürer, *Azınlıklar ve...*, s. 198

⁵⁷ Hasan B. Dilan, “ Türk –Yunan İlişkilerinde İstikrar Döneminin Kurulması” , *Balkan Araştırmaları*, Cilt: I, Sayı: I, Nisan 1998, Edirne, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Merkezi Yayınları, s.137

Yunanlılar kendilerini Türklerle aralarında daimi bir *hayat sahası* mücadelesi olduğu fikrine kaptırmış ve açık veya kapalı bu mücadelenin içine girmişlerdir.

Hayat sahası fikrinden başka Yunanlıları tahrik eden ikinci bir unsur da asırlarca Osmanlı işgali altında kalmanın verdiği efendiye karşı duyulan kindir. Bu kin de tamamıyla haksızdır. Çünkü Osmanlı hiçbir zaman gaddar bir efendi olamamış, kelimenin tam manasıyla efendi bir efendi, çelebi bir efendi olmuştur...Fakat buna karşılık Türkün gördüğü sadece düşmanlık olmuştur".⁵⁸

Hükümet, Lozan'a gidecek olan delege kuruluna yola çıkmadan önce bakanlar kurulu kararıyla 14 maddelik bir talimatlar listesi vermiştir. Bu talimatların 9. maddesi azınlıklar konusuna değinmekte ve azınlıklar konusunda esas mübadeledir denmektedir.⁵⁹

Lozan Antlaşması'nda yer alan " Ekalliyetlerin Korunması" veya "Azınlıkların Korunması" başlığı altındaki III.Bölüm'ü oluşturan 37-44.maddelerin görüşülmesi aşamasında, alt komisyonu başlangıçta en çok uğraştıran konu, azınlıklar kavramının tanımlanması olmuştur. Bu tartışmalar, antlaşmanın bu bölümü ile ilgili uygulamaları ve yükümlülükleri doğrudan etkileyecek çapta olduğu için, yer alan maddeler kadar önemlidir.⁶⁰

Bu noktada devreye konumuz olan Batı Trakya Müslüman – Türk Azınlığı girmektedir. Batı Trakya'nın durumu tamamen başkadır. Lozan'da ahali mübadelesi konusu düşünülürken, Batı Trakya'nın ne olacağı karara bağlanmış değildi. Türkiye, bu bölgede, Misak-ı Milli'de öngörüldüğü şekilde bir plebisit yapılmasını istemekteydi. İngilizler buna şiddetle karşı çıkmakta ve Lord Curzon, 25 Kasım 1923 günü açıkça "*Böyle bir plebisit Türklerin bölgede çoğunlukta olduklarını gösterebilecektir...ileride buraların yeniden alabilmesi için Türkiye'ye bir şans tanınması sağlanmış olabilecektir. Müttefikler, Türkiye'ye böyle bir hak tanıma eğiliminde değildirler*" demektedir.⁶¹

⁵⁸ Muharrem Ergin, *Türkiye'nin Bugünkü Meseleleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Seri:1 Sayı: A.9, İlaveli, 4. Baskı, 1988, s. 65

⁵⁹ Ürer, *Azınlıklar...*, s. 220

⁶⁰ Kaptan, *Lozan...*, s. 45

⁶¹ Gürün, *Bükreş – Paris...*, s. 202

“ ...Batı Trakya, burasının istikbalinin ne olacağı kararlaştırılmadığı için, 30 Ocak 1923 günü imzalanan, Ahali Mübadelesi anlaşmasında, mübadele dışı kalacak bölge olarak gösterilmiştir. Yani, hiçbir şekilde İstanbul'a bir karşılık oluşturması üzerinde durulmamıştır”.⁶²

Bugün yapılan tartışmaların en önemli noktasını Batı Trakya azınlığının milli kimliği oluşturmaktadır. Yunanistan Batı Trakya'daki azınlığa “Türk” dememektedir. Türk olsa bile bunların çok az sayıda olduğunu ve sadece Gümülcine'de bulunduğunu söylemektedir. Halbuki, “ ...Yunanistan'daki Müslüman azınlık hakkında Türkiye'ye söz hakkı verilmiş olması, bu azınlığın Türk olduğunu göstermeye yeter”.⁶³

Diyalog Yayınları tarafından 7 Mayıs 2007 Pazartesi günü Gümülcine'deki Chris & Eve otelinde gerçekleşen “Lozan Barış Konferansı'nda Batı Trakya Türkleri ve İstanbul Rumları” konulu konferansta konuşan, Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı Prof. Dr. Hasan B. Dilan da yaptığı konuşmada, “*Lozan Barış Antlaşması'nun bir bütün olarak ele alınması gerekir, Lozan Antlaşması'nın orijinal Fransızca metninde Batı Trakya'da Müslüman Türk azınlıktan bahsediliyor. Bir antlaşma sadece maddelerden ibaret değildir. Anlaşma bütün tutanaklarıyla bir bütündür. Aradan işinize gelmeyen birkaç yaprak çıkarıp yorum yapamazsınız*” demiştir.

“Bir konferansın resmi zabıtları, muahede (sözleşme) maddeleri her şeyi ifade etmez. İşlerin o kadar içyüzleri var ki, onlar neler olmuştur, gösterir. İşte Lozan'ı iyi anlamak, bizden neler istemişler, biz bunları nasıl red ve def etmişiz, muahede ne hale gelmiştir, orada neler olmuştur, bilmek için muahedenameyi, zabınameyi okumakla beraber, benim bu yazdığım hatıratın Lozan bahsindeki hususi müzakereleri ve işin iç yüzünü, keza her mes'ele için bize verdikleri projeleri, bizim mukabil projelerimizi, inkitadan(kesinti) evvel bize imza ettirmek istedikleri muahede müsveddesini okumak, mukayese etmek lâzımdır”.⁶⁴

⁶² a.g.e., s.202

⁶³ a.g.e. s. 201

⁶⁴ Rıza Nur, Lozan Hatıraları, İstanbul ,Boğaziçi Yayınları, 3. Basım, , 1992, s.5

Antlaşma ve sözleşme tutanakları (minutes) ve açıklama mektupları da antlaşmaların kendileri kadar büyük önem taşımaktadır. Bir yazılı sonuç metninin içine her şey konulamaz veya her husus ve gerekçe yerleştirilemez. Sebep ve gerekçeler değil, uzun tartışmalar neticesinde o günün şartları ve anlamı içinde kabul edilen sonuçlar madde olarak yazılır. Bu sebeple, yıllar sonra çıkabilecek anlaşmazlıkların önlenmesinde veya doğru yorum ve uygulamaların gerçekleştirilmesinde bu antlaşma tutanaklarının çok büyük önemi vardır.⁶⁵

ABD'nin Atina Büyükelçiliği Elçi Müsteşarı Thomas Countryman da yaptığı açıklamada: *“Bizim değerlendirmemize göre, Kuzey Yunanistan'daki Müslüman Yunanlı vatandaşların çoğu etnik açıdan Türk'tür. Türk ailelerden gelmekte ve Türkçe konuşmaktadırlar, dolayısıyla biz onları Türk olarak görmekteyiz...”* demiştir.⁶⁶

Ayrıca, daha sonra değineceğimiz gibi, yıllarca yasak bölge olarak kalmış olan Meriç (Evros) yada halk diliyle SEÇEK bölgesinde 500 kişi üzerinde yaptığımız anketin sonuçları da bu yönde neticelenmiştir. Örneğin “Kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?” sorusuna ankete katılanların % 55'i Müslüman – Türk olarak cevap vermiştir.

Bütün bunlara rağmen, yapılmak istenen hep azınlığın bölünmesini sağlamak olmuştur. Bir taraftan “Müslüman Azınlık” ifadesi kullanılmakta, diğer taraftan azınlık, ırk (?) olarak çeşitli guruplara ayrılmaya çalışılmaktadır. Lozan Barış Antlaşması'na göre İstanbul'daki “Gayr-i Müslim” olan azınlığı “Elliniki Meionotita (Rum Azınlığı) olarak, Batı Trakya'daki Azınlığı Lozan Barış Antlaşmasına göre “Müslüman Azınlık” hatta Lozan barış Antlaşması'nın Yunanca çevirisinde “Müslüman Azınlıklar” olarak ifade etmeleri bir çifte standardı ortaya koymaktadır.⁶⁷

Lozan'da verdiği söze rağmen, ne var ki “ Daima hilekâr”lığı ile tanınan Yunanistan, Batı Trakya ile ilgili olarak da akidlerine bağlı kalmamış, Megalo İdea emeline uygun olarak “Türkleri imha” siyasetini Batı Trakya'da da sürdürmeye devam etmiştir.⁶⁸

⁶⁵ Mughisuddin, “ Hukuk Belgeleri...” , s. 96

⁶⁶ Vasiliki Siuti, “ABD'den Peşkeş”, Elefterotipia , 5 Kasım 2006

⁶⁷ Tsitselikis Konstantinos, D. Hristopoulos, *To Mionotiko Fenomeno Stin Ellada, Mia Simvoli Ton Koinonoikon Epistimon*, Atina, Kritiki Yayınları, 1997, s. 451

⁶⁸ Süleyman Kocabaş, *Tarihte ve Günümüzde Türk – Yunan Mücadelesi*, İstanbul Bayrak Yayıncılık, Ekim 1984, s. 239

Son yıllarda Yunanlı politikacıların bazılarının da artık azınlığı Türk olarak adlandırmaya başlamaları bu konuda yol alındığını göstermektedir. Örneğin Yorgo Papandreu 1990'lı yıllarda bölgeye yaptığı ziyaretlerden birinde azınlığı Türk olarak tanımlamakta bir sakınca olduğunu görmediğini söylemiştir.

Yüzyıllarca kader birliği yapmış, kız alıp vermiş, ortak gelenek, görenek ve kültüre sahip Batı Trakya Türk-Müslüman azınlığını ayrı ayrı etnik kimliklere bölmek mümkün değildir. Türk'üyle, Yunan'ıyla ortak amacımız Türkiye ve Yunanistan halkları arasında sevgi, dostluk ve barış ortamının gelişmesine katkıda bulunmak, her iki toplumun refah düzeyini yükseltmek için uğraş vermek olmalıdır.⁶⁹

Bununla birlikte Lozan Antlaşması'nı Türkiye açısından bir hezimet olarak görenler de vardır. *“Hakikat ortaya çıkmış ve bugün ızdırabını çekmekte olduğumuz bir çok derdin Lozan'da atılan yanlış adımlara bağlı olduğu anlaşılmıştır. Bu gerçek gün geçtikçe daha da anlaşılacaktır”*.⁷⁰

Erol Manisalı'ya göre ise Batı Lozan'ı tekrar gözden geçirip kurulmuş olan dengeyi değiştirmek istemektedir. Batı'nın “yeniden gözden geçirilen” Türkiye politikasında Lozan, Batı politikalarının önündeki en büyük engel durumuna geliyor. İşte bu nedenle Batı, Lozan'ı fiilen ortadan kaldıracak politikalarını, “koşullar olarak Türkiye'nin önüne koyuyor”.

Batı'nın yeni politikasında Lozan'a yer yok. Türkiye Batı ile ilişkilerini normalleştiremediği sürece Lozan'ı tartışmak zorunda kalacak. İlişkileri normalleştirmenin yolu ise denge politikalarından geçiyor...⁷¹

Lozan çok büyük zorluklar içinde, yeni doğmuş bir ülkenin kazanmış olduğu emsalsiz bir başarıdır. Elbetteki olumsuz yanları, yapılan hataları veya gücün yetmediği hususları olabilir. Lakin nasıl ki azınlıklar konusunda antlaşmaya bir bütün olarak bakıyorsak, bu noktada da öyle bakmak durumundayız. Kaldı ki Türkiye'nin o masadan başarıyla kalktığını söyleyen birçok yabancı bilim adamı ve ünlü siyasetçi vardır. Lozan'ın yenilgi mi yoksa zafer

⁶⁹ 04.12.2004 Cumartesi Günü Gümülüne Belediye Meclis Salonunda gerçekleşen “Yurttaşlık Yolunda-Batı Trakya, İstanbul ve Ege'de Azınlıklar” başlıklı projenin ilk ayağı olan “Azınlıkların Eğitimi” konulu konferans'ta yapılan konuşmaların birinden kaydedilmiştir.

⁷⁰ Mıroğlu, *Yunan...*, s. 350

⁷¹ Erol Manisalı, *Türkiye Avrupa Kışkıncında*, İstanbul, Derin Yayınları, İkinci Basım, 2006, s.49

mi olduğu yerine o gün kazanılmış hakları koruyup kaybetmeme mücadelesi vermek daha anlamlı olacaktır. Antlaşmanın bizi ilgilendiren tarafı da Batı Trakya azınlığının nasıl ifade edildiğiyle ilgilidir. Onun da ne olduğu açıktır. Yoksa sekiz ay sürmüş bir süreci bu kadar kısa tutarak anlatmak imkansızdır.

Lozan Antlaşmasının bizi ilgilendiren ikinci tarafı ise eğitimle ilgili olan maddeleridir. Bu maddeler şoyledir:

Madde: 40 – Müslüman azınlığa mensup olan Yunan uyrukluları, hukuken ve fiilen teki Yunan uyruklulara uygulanan aynı işlem ve aynı güvenceden yararlanacak ve özellikle, masrafları kendilerine ait olmak üzere, her türlü yardımlaşma, dinsel ve toplumsal kuruluşlarını, okul ve öteki eğitim ve ğretim kuruluşlarını kurma, yönetme, denetleme ve buralarda kendi dillerini özgürce kullanma ve dinsel törenlerini yine özgürce yerine getirme hususunda eşit bir hakka sahip olacaklardır.”

Madde: 41 – Genel eğitim konusunda, Yunan Hükümeti, Müslüman vatandaşların önemli bir oranda oturdukları kent ve ilçelerde bu Yunan uyruklu Müslümanların ilkokullarda kendi dileriyle eğitim görmelerini sağlamak için gerekli kolaylığı gösterecektir. Bu hüküm, Yunan hükümetinin adı geçen okullarda Yunan dilinin öğretilmesini zorunlu kılmasına engel olmayacaktır.⁷²

Bu bölümü bitirmeden önce Lozan ncesi Mustafa Kemal’in söylediği şu sözlere yer vermek anlamlı olacaktır: *“İnsaf ve acıma dilenmekle ulus işleri, devlet işleri görülemez. Ulusun ve devletin şerefi ve bağımsızlığı sağlanamaz. İnsaf ve acıma dilenmek gibi bir ilke yoktur. Türk ulusu, Türkiye’nin gelecekteki çocukları bunu bir an bile unutmamalıdır.”*⁷³

İşte Mustafa Kemal’in Sevr’in imzalanmasından sonra söylediği bu ifadeler Lozan görüşmelerinde Türkiye’nin yol haritası – kılavuzu olmuştur.

⁷² Salahattin Galip, *Batı Trakya’da Yazabildiklerimden*, İstanbul, Kastaş Yayınevi, 1998, s. 93

⁷³ rer, *Azınlıklar ve...*, s. 206

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BATI TRAKYA

Batı Trakya'dan bahsederken öncelikle Yunanistan'ın coğrafi konumuna değinmek gerekir: “ Yunanistan Batıda Yugoslavya ve Arnavutluk, kuzeyde Bulgaristan, kuzey doğu ve doğuda Türkiye ile hudutları bulunan bir yarım adadır. Bu yarımadaanın etrafında bir çok adalar da Yunanlıların elindedir”.⁷⁴

“ Eskiden tüm Batı Trakya Edirne Livasına bağlı idi. Bugün ise üç vilayete ayrılmaktadır. İskeçe (Ksanthi), Gümülcine (Komotini), ve Dedeğaç (Aleksandrupolis). Buraları hakkında en eski bilgiyi Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi ile Kâtip Çelebi'nin Cihannüma'sından öğrenmekteyiz.

Dedeğaç'ın merkezi eskiden Dimetoka-Dimoduka-imiş. Hatta burası Edirne'deki padişah sarayının yapımı sürerken iki yıllığına Osmanlı İmparatorluğunun başşehri olmuştur”.⁷⁵

Toplam 8578 kilometrekarelik dar bir şerit halinde kıyı boyunca uzanan bölge üç ilden oluşmaktadır: En doğuda Evros (Merkezi: Dedeğaç ‘Aleksandrupolis’), ortada Rodop (Merkezi: Gümülcine ‘Komotini’) ve batıda Ksanthi (Merkezi:İskeçe ‘Ksanthi’)...Türk sınırına bitişik olan Evros ilindeki azınlık Türkiye'ye göç etmek zorunda kaldığından, burada çok az azınlık mensubu kalmıştır”.⁷⁶ Bugünkü Edirne sınırına çok yakın olan bu bölgedeki birçok Yunan köyü zamanında Türklerden oluşuyormuş ya da yarı yarıya Türk varmış. Fakat bugün gitseniz bu köylerde tek bir Türk bile bulamazsınız. Araştırılması gereken Türkiye'nin bu duruma neden ve nasıl göz yumduğudur. Kanımca Türkiye o dönemde uyutulmuştur. Komünizm ve Sovyet tehdidi öne sürülerek Yunanistan orada istediğini yapmış ve Türkiye de ses çıkarmamıştır. Kim bilir belki de Türkiye'nin de amacı oradaki Türklerle daha sonra

⁷⁴ Selâhattin Sâlıık, *Türk-Yunan İlişkileri Tarihi ve Etniki Eterya*, İstanbul, Kitapçılık Ticaret Ltd. Şirketi Yayınları, Kasım 1968, s. 285

⁷⁵ Abdurrahim Dede, *Rumeli'nde Bırakılanlar (Batı Trakya Türkleri)*, İstanbul, Otağ Matbaası, 1975, s. 9

⁷⁶ Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Ankara, Bilgi Yayınevi, Güncelleştirilmiş İkinci Basım, Ekim 1991, s. 24

uğraşmak zorunda kalmamak için onları bölgeden Türkiye'ye taşımaktı. Eğer böyleyse bu durumun o dönemde yapılmış çok büyük bir yanlış olduğunu söylemek gerekiyor.

Bölgenin denize kadar inen düzlük bölümüne azınlık arasında Ova, burayla Rodop Balkanları arasındaki kısma Yaka, oranın da kuzeyindeki dağlık bölgeye Cebel, ya da daha yaygın deyişle Balkan Kolu adı verilmektedir.⁷⁷

14. yüzyılın ilk yarısından başlayarak, yaklaşık 650 yıl boyunca Osmanlı sınırları içinde kaldıktan sonra, Yunanistan'ın kuzeydoğusunda yer alan Batı Trakya bölgesi, Yunan idaresine geçmişti. O günden bu yana, Batı Trakya Türkleri Yunanistan yönetimince hep "Ankara'nın Truva Atı" olarak algılanmış ve Türkiye'nin "yayılmacı politikası" için silah olarak Batı Trakya Türklerini kullandığına inanılmıştır. Çoğu Yunanlı akademisyen ve politikacı, halen de Türkiye'nin batıya doğru yayılmacı bir politika izlediğine inanıyor. Oysa tam tersi, Türkiye dış politikasında hiçbir zaman etnik veya dinî temelli politikalar gütmeyi. Diğer taraftan, Türkiye kamuoyu, Batı Trakya'daki Türklerin ne tür sıkıntılarla karşı karşıya kaldıklarını, günümüzde olduğu gibi, hiçbir zaman yeterince bilmedi. Uluslararası ilişkilerde, gerçekler kadar algılamalar da önemli. Bu bağlamda, ulusal kamuoyları, kendi azınlıklarını bir başka ülkenin veya ulusun değil, kendilerinin bir parçası olarak görmeyi benimsemedikleri sürece, azınlıkların sorunlarının salt dış etki ve baskılarla çözümlenmeye çalışılmasının etkinliği sınırlı bir yöntem olabileceği açık.⁷⁸

Yunanistan ile eski çağlardan bu yana içselleştirilmiş bir ilişki yerine daha dolaylı yollardan kurulan bağlantı noktalarıyla bir araya gelen, ancak tarihin hemen her döneminde gerçekleşen yabancı kavimlerin istilaları ile buna bir kalıcılık kazandıramayan Trakya bölgesinin, Yunanistan ile fiziksel olarak gerçek anlamda bütünleşebilmesi ancak 1923 yılında gerçekleşebilmiştir. Ne var ki bu fiziksel birleşmeye rağmen, bölge halkının önemli bir bölümünün nüfus mübadelesinin dışında tutulması ve dolayısıyla da Müslümanlardan oluşması, ulus devlet olma sürecini yaşayan Yunanistan'da bu durumun bir sorun olarak algılanmasına sebep olmuştur. Zaman içerisinde Lozan Anlaşması ile verilmiş bulunan birçok hakkın kullanımının, uluslaşma sürecini olumsuz yönde etkileyeceği düşüncesi ile engellenmesi veya anlaşmaya aykırı düşecek uygulamalar ile tamamen rafa kaldırılmasıyla,

⁷⁷ a.g.e., ss. 24 - 25

⁷⁸ Erhan Türbedar, "Batı Trakya Türk'ü Dertli", www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1149&kat1=23&kat2=, 22 Eylül 2006

özellikle de İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde, bu durum Türk ve Yunan kamuoyunun gündemine Batı Trakya sorunu olarak gelmiştir.⁷⁹

Batı Trakya Türklerinin bugün dünyada kesin sayıları bilinmemektedir. Değişik ülkelere dağılmış, bir milyona yakın bir nüfus söz konusudur. Batı Trakya'da merkezde bugün 150.000 kişilik bir Türk nüfusu mevcuttur. Bu Türk toplumu büyük ölçüde anavatan Türkiye'ye göç etmiştir. Mübadeleler, açık ve gizli göçler bölgedeki Türk nüfusunu azaltmıştır.⁸⁰

Türk-Yunan münasebetlerindeki her gerginlikte bedeli Batı Trakya Türkleri ödedi. Onların en tabii insan hakları biraz daha gasp edildi. O halde, yeni dönemde Batı Trakya Türklerinin bir talebi var ki, son derece yerindedir. Bu da, filizlenip yeşermekte olan yeni Türk-Yunan dostluğunun nimetlerinden istifade etmektir.⁸¹

Türkiye açısından baktığımız zaman ise, *“Türkiye'nin Balkanlardaki siyasi etki temeli Osmanlı bakiyesi Müslüman topluluklardır. Geçmiş dönemde bu toplulukları Türk dış politikasının yükleri gibi görerek göç yoluyla Balkanları boşaltma politikasının yanlışlığı bugün açık bir tarzda ortaya çıkmıştır”*.⁸² Demek ki yukarıda yaptığımız yorum bir nevi doğruluk payı kazanmıştır. Ve hatta Türkiye uzun yıllar boyunca, kimilerine göre 1952 yılına; kimilerine göre ise 1960'lı, hatta 1980'li yılların ortalarına kadar Batı Trakya ile gerektiği kadar ilgilenmemiştir.

“Benim tespit edebildiğim kadarı ile, bizim (Türkiye'nin) azınlıkla fiilen ve yakinen ilgilenmeye başlayışımız, 1952 yılında Kültür Anlaşmasının akdinden sonraya tesadüf etmektedir. O tarihe kadar azınlık, aralarında zaman zaman fikir ayrılıkları olsa bile, kendi içinde bir organizasyonu olan, kendi dertlerini halletmeye çalışan bir topluluk halinde imiş”.⁸³

⁷⁹ Mehmet Ali Gökaçtı, *Yeniden Keşfedilen Yunanistan*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2. Baskı, 2001, ss. 278 - 279

⁸⁰ Feyyaz Sağlam, *Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı Üzerine İncelemeler*, Cilt: IV, İzmir, Avustralya Batı Trakya Türkleri İslam Derneği Yayınları, 1996, s. 3

⁸¹ Ümit Aktan, ” Geleceğe Bakmak...” , Türkiye , 05 / 10 / 2004

⁸² Ahmet Davutoğlu, *Stratejik Derinlik, Türkiye'nin Uluslararası Konumu*, İstanbul, Küre Yayınları, 17. Basım, Ekim 2004, s. 123

⁸³ Gürün, *Bükreş –Paris...*, ss. 202 - 203

“...Yabancı basın raporlarının aksine, genel olarak Türk hükümetleri, Dışişleri Bakanlığının etkisiyle, 1963-67 yıllarında Kıbrıs ve 1985 yılında Bulgaristan örneklerinde olduğu gibi kamuoyunun baskısıyla harekete geçene kadar Türkiye dışında yaşayan Türklerin davalarını savunmaktan kaçındı”.⁸⁴

Balkanlar’da on milyon civarında Müslüman yaşamaktadır ve bunun en az iki buçuk milyonu Türk’tür. Değişik milletlere mensup Müslümanların var olmasına rağmen, hakim unsur olan Hıristiyanların zihinlerinde ve şuuraltılarında, Müslüman ve Türk birbirine özdeşdir. Müslümanlar, Balkanlar’da değişik devletlerin sınırları içinde yaşamakta iseler de, tümünün ortak özellikleri bölgelerinin en fakir, örgütsüz ve sürekli olarak baskı altında yaşıyor olmalarıdır. Hakim unsurun siyasetçileri için, Müslümanlar veya Türkler, daima yedekte duran önemli bir siyasi malzemedirler. İstesin veya istemesinler, bu siyasetçiler sıklıkla Türk veya Türkiye öcüsü kartını iç ve dış siyasette kullanırlar.⁸⁵

Üzülerek görüyoruz ki, Cumhuriyet tarihimizin özellikle 1955’ten sonraki döneminde Balkanlar siyasi hafızamızdan silinmiştir. Hatta, Türkiye’deki Türkçü akımda bile ağırlık Balkan Türklerinden ziyade, Kafkasya ve Orta Asya Türklerine aittir. Bunun siyasi ve psikolojik nedenlerini kendi kendimize bile zor izah edebiliriz.⁸⁶

Avrupa’nın önemli iki jeopolitik uzantısı vardır. Birisi Balkanlar, ötekisi Kafkasya. Türkiye bu bölgelerde mesele çözücü bir etkiye sahip olmalıdır. Avrupa Birliği ile Avrupa ayrı, ayrı kavramlardır. Bu bağlamda, Avrupa Birliği başarılı bile değildir. Avrupa’nın kendi jeopolitik uzantılarında mesele çözücü olabilmesi ve bölgesel işbirliği alanında güçlü olması gerekir. Her ikisinin gerçekleşebilmesi için, Türkiye’nin Avrupa siyasetine aktif olarak katılımı gereklidir. Bu ayaklardaki Türkiyesiz sağlanamaz...Balkanlar, Türkiye’nin Avrupa’da ait olması gereken yere gelebilmesini sağlayan bir atlama tahtasıdır. Bir diğer deyişle de, Türkiye bir Balkan ülkesidir. Türkiye için Balkan istikrarı, yayılmacı siyasetten daha önemlidir. Çünkü, istikrarlı bir atlama tahtası işe yarar. Aksi halde çukura düşersiniz.⁸⁷

⁸⁴ Karpat, *Balkanlarda Osmanlı...*, s. 327

⁸⁵ Mustafa Kahramanyol, *Türk Hakları*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, İkinci Basım, 1995, s. 10

⁸⁶ Ümit Özdağ, “19. ve 20. Yüzyıllarda Ortadoğu ve Balkanlar’da Siyaset Yapılanmaları”, Mustafa Kahramanyol, *Türk Hakları*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, İkinci Basım, 1995, s. 61

⁸⁷ Oral Sander, “Türkiye Cumhuriyeti’nin Balkan Siyaseti”, Mustafa Kahramanyol, *Türk Hakları*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, İkinci Basım, 1995, s. 66

Halbuki Türkiye baştan itibaren büyük bir kararlılıkla bu azınlıklara / topluluklara sahip çıkmalıydı. Çünkü, “ *Tarihi birikim açısından bakıldığında, Türkiye gerek bölge -içi gerekse bölge -dışı ülkelerden çok farklı ve kendine has özelliklere sahiptir. Bu da Türkiye'nin uluslararası yapının hakim sistemik unsurları ile tarih boyu sürdürdüğü ilişkilerin farklılığından kaynaklanmaktadır*”.⁸⁸

Aslında bu konuda eski Başbakanlardan merhum Bülent Ecevit bir öneride bulunmuştur. Yayılmacı ve siyasi amaçlı olmamak şartıyla Bülent Ecevit, dünya üzerindeki esir, mazlum, güçsüz durumda bulunan tüm Türklerle ilgilenmek için sürekli olarak bir Dış Türkler Bakanlığı önermiştir.⁸⁹

Türkiye zaman zaman da Batı Trakya'ya olan ilgisini de en düşük seviyelere indirebilmiştir. Bakın Emekli Büyükelçi Kâmuran Gürün bu konuda ne diyor:

Kâmuran Gürün, Atina'daki görevine gitmeden önce bilgi almak amacıyla devlet büyükleriyle bazı görüşmeler gerçekleştirmiştir. Bunlardan biri de o zamanın Başbakanı Ferit Melen ile görüşmesidir. Başbakan Melen, “*iki memleketteki azınlığın daima problem çıkardığını, hem Türkiye'nin, hem de Yunanistan'ın yekdiğerindeki soydaşlarına yapılan muameleden memnun olmadıklarını, iki memleket arasındaki ilişkileri daima aksatacak bir unsur olarak kalacakları anlaşılan azınlık probleminin belki de yegâne hal çaresinin, evvelce yapılmış ahali mübadelesini tamamlayıp, bu azınlıkları da mübadele etmek olabileceğini düşünmekte idi. Başbakan bunu, kendi Hükümetinin politikası olarak değil, sadece akla gelebilecek bir fikir olarak söylemekteydi...*”. Aynı görüşmeler dizisinde zamanın Genelkurmay Başkanı Faruk Gürler'i de ziyaret eden Büyükelçi Gürün, bu görüşmeden şaşırarak ayrılmıştır, çünkü, “*Paşanın, beni özellikle hayrete düşüren düşüncesi azınlıklarla ilgili olanıydı. Onun nazarında azınlıkların tek önemi askeri yönden ifade ettikleri kıymetti. Bu noktadan hareket eden Genelkurmay*

⁸⁸ Davutoğlu, *Stratejik Derinlik...*, s. 65

⁸⁹ Yaşar Aksoy, “Dido Sotiriyu, Sadık Ahmet ve Batı Trakya'da İnsan Hakları” ,Muhittin Soyutürk, Feyyaz Sağlam, *Uluslararası Batı Trakya Paneli*, 31 Ağustos 1995, İzmir, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği İzmir Şubesi Yayınları, No:2 , 1996, , s.88

*Başkanı, Batı Trakya Türklerinin ehemmiyetlerini kaybetmiş olduklarını düşünüyordu.”.*⁹⁰

Türkiye'nin sahip olduğu geçmişe rağmen tutumu ne olursa olsun diğer Balkan ülkelerindeki Müslüman azınlıklar gibi, “Yunanistan Müslümanları da, biraz farklı koşullar altında, ancak Balkan hükümetlerinin iktidardaki rejim ne olursa olsun aynı ulusçu politikaları benimseme eğiliminde olduklarını gösteren benzer uygulamalarla karşılaştılar. Pek çoğu Türk etnik kökenine sahip olan Yunanistan Müslümanlarının statüsü, çağdaş Türkiye'nin uluslararası temel taşı da olan Lozan Antlaşması ve Türkiye ile Yunanistan arasında nüfus mübadelesini düzenleyen protokol da dahil olmak üzere diğer anlaşmalarla düzenlendi. Bu anlaşmalara göre Batı Trakya Türklerinin kendi topraklarında (Gümülcine , İskeçe vs) kalmalarına, İstanbul Rumlarının da bu kentte yaşamaya devam etmelerine izin verilecekti”.

⁹¹

Günümüzde Yunanistan'daki insanlara “Batı Trakya neresidir?” diye bir soru sorsanız çoğu ve özellikle de orta yaşlı ve daha ileri yaştakiler “Yunanistan'ın arka bahçesi” , “ büyük mücadeleler sonucu geri kazanılan bir bölgemiz” veya “ Türkiye'nin mutlaka işgal etmek istediği sorunlu bir bölge” gibi cevaplar alırsınız. Eğer sorunun içeriğini genişletip orada yaşayan insanların etnik kökenlerini sorarsanız yine çoğu “Müslüman Yunanlılar” ya da “ Sonradan zorla Müslümanlaştırılan Yunanlılar” diye cevap vermekle beraber bazıları da Türklerin yaşadığını söyleyecektir.. Gençlerin tutumlarına baktığımız zaman ise bazı şaşırtıcı gerçekler ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki; hala bölgenin Türkiye'nin kontrolü altında olduğunu ve bölgeye pasaportla girildiğini düşünen gençler vardır. Bu gençlerin çoğu Batı Trakya'yı ya da Trakya'yı ziyarete gelen ve Atina ve Selanik gibi büyük ve uzak yerlerde yaşayanlardan oluşmaktadır. Çoğunun amacı hem bölgeyi hem de bölge halkını yakından görüp tanımak, daha fazla bilgi edinmektir. Son yıllarda gerek üniversite kampuslarında gerekse diğer sosyal ortamlarda artık daha fazla karşı karşıya gelmeye başlayan iki toplumun gençleri birbirlerini tanımaya özen göstermektedirler. Bu durum özellikle müzik ve televizyon alanında daha bir hızlı ve özenli yaşanmaktadır. Örneğin Türk gençlerinin Yunan müziğine; Yunan gençlerinin de Türk müziğine olan ilgileri ortak bir noktada buluşmalarını sağlamaktadır. Yine bazı popüler diziler ve Türk-Yunan ortak yapımı sinema filmleri bu duruma katkı sağlamakta ya

⁹⁰ Gürün, *Bükreş-Paris...*, ss. 168 - 169

⁹¹ Karpas, *Balkanlar'da Osmanlı...*, s.304

da bu yakınlaşmayı bizzat onlar sağlamaktadır. Bu gibi etkenler çok uzun yıllardan beri birbirine mesafeli duran ve dolaylı yollarla bağlantı kuran gençleri birbirlerine yakınlaştıracak ve bir takım önyargıların ortadan kalkmasına yardımcı olacaktır.

Tüm bu değerlendirmelerden sonra, çıkardığımız sonuç Batı Trakya Müslüman – Azınlığı'nın tamamen Türkiye'ye bağımlı olmamaları gerektiğidir. Her şeyi Türkiye'den beklememelidirler. Batı Trakya Türkleri şunları öğrenmelidir: Onların her işini halledecek kurumlar Büyükelçilik ve Başkonsolosluklar değildir; bir Yunan vatandaşı olarak, Yunan kanunlarının Yunan vatandaşlarına tanıdığı haklardan istifade etmeleri gerekir ve hakları ihlal edildiğinde Yunan makamlarına; yine olmazsa bir Avrupa vatandaşı olarak Avrupa mahkemelerine taşınmalıdırlar.. Türk temsilcilikleri sadece anlaşmalarla tanınmış hakların engellendiği durumlarda müdahale edebilirler. Gerekirse de Türkiye'ye kendilerini orada bırakanın bizzat kendisi olduğu hatırlatılmalı ve uluslararası platformlarda bu konuyu yılmadan savunabilmesi için girişimlerde bulunulmalıdır.

Türkiye de, *“asrın başındakine benzer yeni bir Balkan faciası ile karşılaşmamak için hem bölgedeki Osmanlı bakiyesi Müslüman toplumların geleceklerini ilgilendiren meselelerde aktif bir politika takip etmek, hem de bölge içi dengeleri ve bölge dışı faktörleri etkin bir tarzda kullanarak bir Balkan Bloğu karşısında yalnız kalmamaya özen göstermek zorundadır”*.⁹²

Davutoğlu herhalde Rusya – Sırbistan – Yunanistan kümeleşmesinden bahsetmektedir. Bu girişim 19. yüzyılın siyasetini hortlatma çabasıdır. Ve evet, böyle bir girişime karşı etkili dengeler kurmak gerekir. Çünkü Balkanlar'da dine dayalı bölünmeler çok tehlikeli sonuçlara yol açar. Önemli olan verimli işbirliği olanakları geliştirip onları da bu kutbun içine çekmektir.

Bugün hala o topraklarda yaşayabilenler, bütün bu zulüm ve baskılara göğüs gererek varlıklarını ve kimliklerini koruyabilen, belki de fetihten daha zor olanı başarabilmiş kardeşlerimizdir.⁹³

⁹² Davutoğlu, *Stratejik Derinlik...*, s. 123

⁹³ Nevzat Kösoğlu, “Türk Tarihi ve Balkanlar”, Mustafa Kahramanyol, *Türk Hakları*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, İkinci Basım, 1995, ss. 31 – 32

Türkiye ile Yunanistan birbirlerinin azınlıklarına saygı göstermeyi bundan sonra hedef haline getirmelidirler. Bu da ancak diplomasi yoluyla gerçekleşebilir.

“ Diplomasi, hiç kuşkusuz, dil, din, ırk, gelenekler ve görenekler yönünden birbirinden çok farklı topluluklar arasında ilişki kurmaya yarayan araçların başında gelmektedir. Özellikle içinde yaşadığımız nükleer çağda, diplomasi kurumunun taşıdığı önem büyük ölçüde artmıştır. Yeryüzünün en uzak bir köşesinde beliren bir kıvılcımın bir anda tüm dünyayı sarabileceği bu dönemde, insanlar gözlerini umutla diplomasi yöntemine çevirmiştir”.⁹⁴

⁹⁴ Hüner Tuncer, *Eski ve Yeni Diplomasi*, Ankara , Ümit Yayıncılık, İkinci Baskı, 1995, s. 9

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BATI TRAKYA'DA AZINLIK EĞİTİMİ

“... Batı Trakya Türklerinden doktor ne kadar yetişmiş, büyük iktisatçı ne kadar yetişmiş, profesör ne kadar yetişmiş? Bu adamlar çoğalıyorsa, çoğalmışsa iyi bir uygarlık çevresinde bulunuyorlar demektir. Yok, medrese hayatına gömülmüş, yarınları ne olacağı bilinmeyen insanlar cemiyetinde yaşıyorlarsa, bunun başlıca sorumluluğu siyasi iktidardadır.”

İsmet İnönü

Yunanlı ve Türk araştırmacılar “Azınlık Eğitimi” konusuna 90’lı yıllardan sonra ilgi duymaya başlamışlardır. Yunanlılar açısından bunun nedenleri konunun çok popüler olması, devletin azınlık politikasındaki yumuşama ve özellikle de bu tür çalışmalara AB’nin sağladığı mali destek olarak sıralanabilir. *“Alanla ilgili Yunanca yazılmış yayın taraması sırasında azınlık eğitimi konusunda 1990’lardan önce (1987’de) yapılmış sadece bir araştırma belirlenmiştir.”*⁹⁵

Batı Trakya’da yaşayan Müslüman Türk azınlığın eğitimi, uluslararası anlaşmalar ve Yunanistan ile Türkiye arasında imzalanan ikili anlaşmalarla garanti altına alınmıştır. Lozan Barış Anlaşması’nın yanı sıra, 1913 Atina Anlaşması’nın 3 Numaralı Protokolü’nde ve 1920 Yunan Sevr’inde azınlığın eğitiminin ne şekilde olacağı açıklanmıştır... Lozan Barış Anlaşması’nın 40. ve 41. maddeleri Müslüman Türk azınlığa eğitim konusunda daha geniş haklar tanımıştır. 8. ve 40. maddelerde Müslüman Türk azınlığın kendi dilini serbest şekilde kullanabileceği okulları kurma, yönetme ve denetleme hakkına sahip olacağı, 9. ve 41. maddelerde ise devletin, Müslümanların önemli oranda buldukları yerlerde kendi dillerinde eğitim görmeleri için gereken kolaylıkları sağlayacağı ve Müslümanlara genel ve yerel bütçeden pay ayrılacağı belirtilmektedir.⁹⁶

⁹⁵ İbrahim Kelağa, “ Yunanistan’da (Batı Trakya’da) İkidilli Eğitim Veren Azınlık Okullarında Türkçe ve Yunanca Öğrenim Gören Öğrencilerin Okuduğunu Anlama ve Yazılı Anlatım Becerilerinin Değerlendirilmesi”, Doktora Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Anabilim Dalı, 2005, s.31

⁹⁶“Batı Trakyalıların En Büyük Sorunu “ Eğitim”” , <http://trakya.ihh.org.tr/insan/egitim.html>

Batı Trakya’da azınlık eğitimini Lozan’dan itibaren anlatmaya başlamadan önce konunun ne kadar hassas olduğunu kavrayabilmek için aynı derecede önemli olan bazı kavramların açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Çünkü azınlık eğitimi dendiği zaman, akla gelen ilk iki kavram anadilde eğitim ve iki dilli eğitimidir. Daha ötesinde ise, bu iki kavramın birleştirilerek bir arada yürütülmeleri becerisidir. İki dilli eğitim yapılan okullarda normal okullardan farklı olarak değişik teknik ve becerilere yer vermek çok önemlidir. Bunun için bu okullarda görev yapan öğretmenlerin de aynı yeteneklerle donatılmış olması yani bu yönde eğitilmiş olmaları gerekmektedir. Durum pratikte böyledir fakat pratiğe baktığımız zaman bu işi pek az ülkenin başarabildiğini görmekteyiz. İşte bu yüzden ilk olarak bu kavramların tanımları ve önemleri üzerinde durulacaktır. Bu aynı zamanda ileride anlatılacak olan sorunların anlaşılmasını da kolaylaştıracaktır.

1. Azınlık Eğitimi, Anadilde Eğitim ve İki dilli Eğitim

*“İnsanların birey olarak gelişmelerini sağlamakta çok önemli bir rol oynayan eğitim ögesi, bir azınlığın grup kimliğini koruyabilmesi için gerekli olan koşulların da en önemlisidir”.*⁹⁷

*“Herkes günümüzde gençliğin erken bozulmasından yakınıyor. Bu yüzden onların eğitimine yönelik, yalnızca tavsiye ya da öneri niteliğinde bile olsa bu soruna odaklanmak ve çözümüne katkıda bulunmak çok yerinde olacaktır; çünkü eğitimdeki yanlışlara karşı, diğer alanlardaki hatalara göre çok daha az hoşgörülü olmak gerekiyor. Tıpkı bir binanın temelinde yapılan hataların sonrasında, örneğin ikinci ve üçüncü katları yaparken düzeltilememesi gibi, eğitimde yapılan hatalar da yaşamın bütün evre ve basamaklarında bir daha düzeltilemeyecek bozulmalara yol açıyor”.*⁹⁸

John Locke’un yaptığı tespitlerde dikkat çeken husus çok uzun yıllar önce de gençliğin bozulmasından bahsediliyor olmasıdır. Yüzyıllar sonra yine aynı şeylerin söyleniyor olması çok ilginç ve şaşırtıcıdır.

⁹⁷ Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde...*, s. 117

⁹⁸ John Locke, *Eğitim Üzerine Düşünceler*, Çev: Hakan Zengin, İstanbul, Morpa Kültür Yayınları, 2. Baskı, Mart 2004, s. 12

Platon da eğitime büyük önem vermiştir. O'na göre, kişilerin doğal yetenekleri yanında eğitimin de önemi çok büyüktür. Eğitimle gençler istenilen biçimde düşünmeğe ve davranmağa alıştırlırlar. Platon eğitim konusunda şöyle demektedir:

*“En güzel değerlerle yüklü insanlar kötü bir eğitime düşerlerse kötünün kötüsü olurlar. Büyük suçları, korkunç kötülükleri orta yaradılışlı insanlar değil, fakat eğitimin bozduğu sağlam yaradılışlı insanlar işler”.*⁹⁹

*“II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden itibaren, daha önce hiç olmadığı kadar ve giderek artan sayıda uluslararası belgede eğitimin amaçlarına daha fazla vurgu yapılmıştır. Bu belgelere göre eğitim, yalnızca katı bir akademik veya teknik yetiştirmeyi değil, aynı zamanda hoşgörü, çoğulculuk, ırkçılık karşıtlığı, uluslararası ve toplumlar arası uyumu aşlamayı da gerektirmektedir. Bu gerekliliklerin, sınırları içerisinde ulusal azınlıkları olan devletlere özel bir görev yüklediği açıktır”.*¹⁰⁰

Eğitim ve azınlık eğitiminin büyük öneminden dolayı bu konuya AB de yakın ilgi göstermiştir. 1992'de kurulan Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği (UAYK) AB ülkelerinde dikkat çeken hususları sıralarken azınlık eğitimine de büyük vurgu yapmıştır. Ulusal Azınlıkların Eğitim Haklarına İlişkin Lahey Tavsiyeleri & Açıklayıcı Not'ta¹⁰¹ *“Ulusal bir azınlığa mensup kişilerin kimliklerinin korunması ve güçlendirilmesi açısından eğitimin çok önemli bir faktör olduğu açıktır”* denilmiştir.

Yine aynı belgenin 133. sayfasında, *“Müfredat programının sadece devletin dili aracılığıyla uygulandığı ve azınlık çocuklarının bütün eğitim sürecine çoğunluğun çocuklarıyla aynı sınıflarda okutulduğu kötü yaklaşımlar uluslararası standartlara uygun değildir. Bunun gibi, tüm eğitim süreci boyunca ve çoğunluğun dilinin hiçbir şekilde öğretilmediği veya minimum düzeyde öğretildiği, tüm müfredat programının sadece azınlığın anadiliyle öğretildiği ayrı okullar da uluslararası standartlara uygun değildir”* denilmektedir.

⁹⁹ Ayferi Göze, *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*, İstanbul, Beta Yayınevi, Genişletilmiş 7. Basım, , 1995, ss. 21-23

¹⁰⁰ İnanç, *Uluslararası Belgelerde...*, ss. 134 - 135

¹⁰¹ The Hague Recommendations Regarding the Education Rights of National Minorities&Explanatory Note, Ekim 1996.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 26. maddesi, *eğitimin amacının uluslar, ırksal ve dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğun geliştirilmesi olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu anlayış ve kavrayışla, azınlık ve çoğunluğun entelektüel ve kültürel gelişiminin birbirinden ayrı olmaması gerekir*" denilmektedir.

*BM Ulusal veya Etnik, Dinsel ve Dilsel Azınlıklara Mensup Kişilerin Hakları Bildirgesi'nin 4. maddesi, devletlerin " kendi sınırları içerisindeki azınlıkların tarih, gelenek, dil ve kültürleri konusunda bilgilenmelerini teşvik etmesi"*ni gerektirmektedir.*Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme'nin 12. maddesi, devletlerin "ulusal azınlıkların kültür, tarih dil ve din bilgisini geliştirmelerini"* gerektirmektedir.

AGİK İnsani Boyut Konferansı Kopenhag Toplantı Belgesi'nin 34. paragrafı, devletlerin, okul müfredat programlarında "ulusal azınlıkların tarih ve kültürlerini de göz önünde bulundurmaları" gerektiğine işaret etmektedir.

*Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme'nin 15. Maddesi, AGİK İnsani Boyut Konferansı Kopenhag Toplantı Belgesi'nin 30. Paragrafı ve BM Ulusal veya Etnik, Dinsel ve Dilsel Azınlıklara Mensup Kişilerin Hakları Bildirgesi'nin 3. maddesi, anılan maddelerin tümü, ulusal azınlıkların, özellikle de anılan konuların söz konusu azınlığı doğrudan etkilediği durumlarda, karar verme süreçlerine katılımının gerekliliğine vurgu yapmaktadır.*¹⁰²

Wilhelm von Humboldt'a göre ;

"... bir toplumun dili ile, o toplumda yaşayanların düşünsel yönelimleri arasında o derece yakın bağlar vardır ki, bunlardan birisine ilişkin bilgiler edinirseniz, ötekisine ilişkin sağlıklı yorumlar yapabilirsiniz. Çünkü dil ve düşünsel etkinlik birlikte oluşur, birlikte yapılır. Toplumu dilinde görür, dilinde anlarız. Bir toplumun dili o toplumun ruhu, ruhu ise dilidir. Bu derece özdeş olan başka iki şey düşünmek gerçekten zordur diyor. Toplumlardan dillerini incelediğimizde onların yaşam tarzları, düşünceleri, güçlü ve zayıf

¹⁰² İnanç, *Uluslararası Belgelerde...*, ss.135-136

*yönleri, sanat ve müzikteki yetenekleri yani her şeyleri görülebilir. Dil toplumun ve onun kültürel birikiminin aynasıdır. Bu aynanın kırılması uğursuzluk getirir demek yerinde olacaktır sanırım.”*¹⁰³

Azınlık hakları hukuku, anadilde eğitim hakkı konusunda devletlere iki seçenek sunar. Azınlıklara ilköğretim okullarında anadillerinde eğitim yapma hakkı tanımak, ama resmi dil öğrenimini zorunlu kılmak, ya da resmi dilde eğitimi zorunlu kılarken, azınlıklara anadillerini öğrenme hakkı tanımak. Ancak bu hareket alanı yine de sınırlıdır ve devletlere azınlıkların anadillerini öğrenmesini şu veya bu şekilde sağlamaları görevi verir.¹⁰⁴

Locke’a göre, insan çocuklara dille ilgili gereğinden fazla bilgiyi hemen hemen hiç yükleyemez. Bu bilgiler hayatın her koşul ve durumunda insanlar için yararlıdır ve aynı zamanda hem en derin, hem de daha kolay ve hoş bilim alanlarının kapılarını açar. Eğer bu zor uğraş biraz geç bir yaşta ertelenirse, ne genç insanların kendilerini buna kendi istekleriyle adamaya yeterince güçleri olur, ne de devam ettirmek için yeteri kadar azimleri. Ama insan sonuna kadar gidecek bir yapıya sahip de olsa, başka amaçlar için belirlenmiş zamanını dil öğrenmekle geçirmesi yine de sakıncalıdır; daha ileri ve başka sorunlarla uğraşacağı bir yaşta kelime öğrenmekle yetinir; bu en azından hayatının en iyi ve güzel yıllarının kaybedilmemesi demektir. Dillerin iyice öğrenilebilmesi, söz konusu olan her şeyin zihne kolay ve derin bir etki yapması, belleğin taze, her şeyi almaya hazır ve sadık olması, kafa ve yüreğin her türlü kaygı, tutku ve planlardan uzak olmasıyla ve ayrıca çocuğun bağımlı olduğu kişilerin çocuğu uzun süreli bir çabayla disiplinli bir şekilde yönlendirecek kadar otoriteye sahip olmasıyla mümkün olabilir. Bu prensiplerin ihmal edilmesi, gerçek bilginlerin azlığı ve yüzeysel şarlatanların çokluğuna verilebilir kanısındayım. Dil öğrenmenin erken yaşlarımızın asıl eğitim alanı olduğu konusunda herkesin bu gözlemciyle aynı fikirde olacağı düşüncesindeyim. Ancak ana babalar ve eğitimciler çocuğun hangi dilleri amaca uygun olarak öğrenmesi gerektiğini iyi düşünmelidirler.¹⁰⁵

Bugüne kadar yapılmış en kapsamlı alan araştırmasını gerçekleştiren Collier’in saptamaları, anadili olgusunun birey açısından önemi çarpıcı bir biçimde gözler önüne

¹⁰³ Çoban, *Küreselleşme, Ulus-Devlet...*, s. 7

¹⁰⁴ Şükrü Güvenç, “Uluslararası Alanda ve Türkiye’de Azınlık Hakları”, Ali İhsan Aksamaz, - Turabi Saltık - Şükrü Güvenç – Eyyüp Demir – Kemal Kök, *Anadilde Eğitim ve Azınlık Hakları*, İstanbul, Sorun Yayınları, Nisan 2005, s. 81

¹⁰⁵ Locke, *Eğitim Üzerine...*, s. 222

sermektedir. Anılan araştırmaların sonuçlarına en genel düzlemde bakıldığında, nitelikli iki dilli programlarda, yani kendi anadillerinde ve İngilizce’de 4 ila 7 yıl arasında öğrenim görmüş öğrencilerin İngilizce’deki akademik başarısının, yalnızca anadili dışında İngilizce ağırlıklı olarak tek dilli programlarda öğrenim görmüş olanlardan anlamlı bir biçimde yüksek olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle , azınlık dili konuşan öğrencilerin ders programları kapsamındaki farklı derslerde İngilizce’yi dersin gerekleri doğrultusunda kullanma konusundaki başarılarında, iki dilli programlarda belirtilen süre ile öğrenim gören öğrenciler İngilizce’de yüksek bir akademik başarı sergilerken, kendi anadillerinde de tüm dilsel beceri alanlarında en yüksek başarı düzeyine ulaşmaktadırlar.

Yine Avrupa’daki eğitim kurumlarında anadilinde eğitim alamayan çocukların akademik başarılarının düşüklüğü ve bu çocuklara zihinsel öğrenme yetersizliği tanısı konularak özel eğitim okullarına yönlendirildiği birçok araştırmada ortaya çıkmıştır.¹⁰⁶

Başarılı bir iki dilli eğitim için, ilk olarak iyi bir anadili eğitimi almak ve iletişim becerilerinin bu dille edinilmesi gerekir. İki dilli birinin, iki dile birbirine yakın ölçülerde egemen olması ya da ikinci dili de akıcı olarak kullanabilmesi beklenir. Ancak tam bir iki dilliliğin çok seyrek görüldüğü öne sürülmektedir. Duruma göre dillerden biri ağırlık kazanmakta ve o alanda o dil kullanılmaktadır. Bu görüş daha akla yakın bir nitelik taşıyor gibi görünmektedir.

Bireyin aile çevresi içinde iki dilli olarak yetişmesi, özellikle başka uluslardan ana babaların çocuklarında görülmekte, bunun dışında, yabancı ülkelerde çok uzun süre – o ülke halkıyla sıkı ilişkiler içinde- yaşayanlarda, iyi bir yabancı dil öğrenimi görerek bunu uygulayabilenlerde ve herhangi bir ülkede resmi dil ile azınlıkların dilinin farklı olduğu durumlarda, kısacası, birden fazla dilin öğrenilip kullanılması durumunda ortaya çıkmaktadır. İki dillilik, iki ayrı toplumun ya da değişik toplumların bir arada yaşadığı ülkelerde yoğun olarak görülmektedir.

¹⁰⁶ Kemal Kök, “Anadilde Eğitim, Uluslaşma ve Eşitlik”, Ali İhsan Aksamaz, - Turabi Saltık - Şükrü Güvenç – Eyyüp Demir – Kemal Kök, *Anadilde Eğitim ve Azınlık Hakları*, İstanbul Sorun Yayınları, Nisan 2005, s. 135

İki dilli ülkelerde tek dilli ve iki dilli çocuklar üzerinde yapılan araştırmalar, iki dilli çocukların zihinsel gelişim, gerçeği ayrıntılarıyla görebilme yeteneği ve analitik düşünce yapısı bakımından tek dilli çocuklardan daha üstün olduklarını göstermektedir.

İki dillilikte eğitim programları açısından iki türlü uygulama vardır: daldırma ve batırma. Bu ayrılık öğrencinin bilişsel gelişmesini de etkilemektedir. Evde kendi anadilini kullanıp okulda ise bir başka anadil konuşan çocuklarla birlikte, onların anadilinde öğrenim görmek “batırma”, onun tersine, aynı dil ve kültür çevresinden gelen çocuklar sınıf ortamında bir araya getirilerek onlara bir yandan anadilleri öğretilirken, bir yandan da yabancı bir dille öğretim yapılmasına “daldırma” olarak adlandırılır.¹⁰⁷

06.06.1974 tarihinde imzalanan antlaşmada AB üyesi olan devletlerin Eğitim Bakanları aktif iki dilliliği, ana dilinde ve yaşanan ülkenin devlet dilinde (toplum dilinde) olmak üzere eğitim politikasının ana prensibi olarak tanımlamıştır. Yapılan araştırmalar bu politikanın başarılı olduğunu göstermektedir. Avrupa çapında yapılan araştırmalara göre, Avrupalıların % 44’ü ana dilleri dışında yabancı bir dili “çok iyi” konuşabiliyor. Bu oranın Lüksemburg’ta % 100, Hollanda, Danimarka ve İsveç’te ise % 80 olduğu belirtiliyor.¹⁰⁸

Ulusal ya da Etnik, Dinsel Ve Dilsel Azınlıklara Mensup Kişilerin Hakları Bildirgesi’sinin¹⁰⁹ 4. maddesinin 3. bendi anadili eğitiminden söz etmekte ve “Devletler, azınlık mensubu kişilerin, mümkün olduğu ölçüde, anadillerini öğrenmeleri veya anadillerinde eğitim görmeleri için yeterli olanaklara sahip olmalarını sağlayacak uygun önlemler almalıdırlar” demektedir.

Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme’nin 14. maddesinin birinci fıkrasına göre, “Taraflar, ulusal azınlığa mensup her kişinin kendi azınlık dilini öğrenme hakkına sahip olduğunu tanımayı taahhüt ederler”. Azınlık dilinin öğretilmesi ya da azınlık dilinde eğitim yapılması ile ilgili ilkeler ikinci fıkrada belirlenmiştir. Devletlere geniş takdir yetkisi bırakacak şekilde düzenlenen ikinci fıkraya göre, taraflar ulusal azınlıklara mensup kişilerin geleneksel olarak ya da önemli sayıda yaşadıkları bölgelerde

¹⁰⁷ Çoban, *Küreselleşme, Ulus-Devlet...*, ss. 49 - 50

¹⁰⁸ a.g.e., s. 58

¹⁰⁹ UN Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities

*eğer yeterli talep varsa, mümkün olduğu ölçüde ve kendi eğitim düzenlerinin çerçevesinde, bu azınlıklara mensup kişilerin, azınlık dilini öğrenmeleri ya da bu dilde eğitim görmeleri için yeterli fırsatlara sahip olmalarını saqlamaya gayret edeceklerdir. Ancak her iki durumda da, resmi dilin öğretilmesi ya da bu dilde eğitim yapılması saklı tutulur”.*¹¹⁰

Anadilini bilen bir çocuğun ikinci dili, yani Yunancayı daha kolay öğreneceği varsayılmaktadır. Bu argüman, başından beri anadil eğitimini meşru bir hak haline getirmek için kullanılmıştır. Ancak çok kültürlü toplum ve eğitim konsepti açısından anadil eğitiminin sadece bu yönüyle tanınması, son derece tehlikeli bir durumdur. Anadil işlevleri ne olursa olsun, sadece ikinci dil eğitimine hizmet ettiği için değil, doğal ve tartışılmaz bir hak olduğu için kabul edilmelidir.

Anadil eğitimini zorunlu kılan bir başka öge, pratikte bu eğitimin anadil öğretmenlerinin insafına terkedilmiş olmasıdır. (Bu durum) ideolojik amaçlarla öğretmen alımının kural haline getirildiği bir ortamdan hareket edilerek değerlendirilirse ne anlama geldiği açıktır: Pratikte anadil eğitimi bazı kişiler ve gruplar için ilk etapta bir kazanç teknesi, ikinci planda ise ideolojik olarak beyin yıkama aracı olarak kullanılmaktadır.

Eğitim, bu olaya konu olan çocuklar ve bunların yasal temsilcileri olan velilerden bağımsız olarak ele alınamaz. Anadil ve kültür eğitimi, veli ve toplum istemleri dikkate alınmadan sürdürülemez. Bu eğitimin ideolojik ve politik çıkarlara konu edilmesi ise, asla affedilemez.¹¹¹

Öyleyse öncelikle Yunanca öğrenilmelidir. Çünkü bu dil öğrenilmeden anadili Yunanca olmayan çocuklar eşit eğitim fırsatlarından yararlanamazlar. Yunan vatandaşı olarak etkin biçimde sosyal hayata katılmak ancak Yunanca öğrenmekle mümkündür. Burada sosyal hayat derken şunu da hemen belirtmek gerekir ki birçok kişi için aslında bu hayat belli bir çember içinde gerçekleşmektedir. Yani Yunanlılardan çok uzaktaki köylerde ve günlerce belki de aylarca Yunanca konuşmak zorunda kalmayan çok insan vardır. Onlar için belki de Türkçe veya Pomakça bilmek daha önemlidir. Bizim kastettiğimiz gençlerdir. Her ne kadar köylerde yaşıyor olsalar da artık günümüzün şartları bunu gerektirmektedir. Mümkün

¹¹⁰ Naz Çavuşoğlu, *Azınlık Hakları*, İstanbul, Su Yayınları, 2001, ss.104 - 105

¹¹¹ Kadir Canatan, *Avrupa'da Müslüman Azınlıklar*, İstanbul, İnsan Yayınları, Mayıs 1995, ss. 208 - 209

olduğunca Yunanlılarla arkadaşlık etmeli, ilgi duymalı, teknolojik aletleri Yunan diliyle kullanabilmeli ve elbetteki neredeyse sıfır hatayla yazıp okuyabilmelidir. Böylece ilerde ve şu anda sıkıntı çekmeden her işini halledebilir ve iş bulmakta zorlanmaz daha doğrusu çalışmak istediği sektörde daha kolay iş bulabilir. Eğer tüm bu vasıflara sahip biri ise ve yine de ikinci plana itildiğine ve sırf ismi Ahmet-Mehmet diye küçümsendiğine, ayrımcılık gördüğüne inanıyorsa bu sefer özgür bir yurttaş olarak hakkını arayabilir. Zaten bu seviyeye gelmiş bir toplumun bireyleri bundan sonrasında neler yapılması gerektiğini bilecektir ve sessiz kalmayacaktır.

“Azınlıkların eğitim hakları birçok AGİT üyesi devlet açısından hassas bir konudur. Eğitim süreci, aynı zamanda, AGİT katılımcısı devletlerdeki çeşitli topluluklar arasında karşılıklı saygı ve anlayışı kolaylaştırıcı ve güçlendirici bir potansiyele sahiptir.

Konunun hassasiyeti gereği ve çeşitli uluslararası insan hakları belgelerinde yer alan standartların bir anlamda genel ve belirsiz olması nedeniyle, bir dizi tavsiyenin ayrıntılı olarak incelenmesi, azınlıkların eğitim haklarına ilişkin sorunları daha iyi anlamaya ve bu sorunlara daha iyi bir yaklaşım geliştirmeye katkı sunabilir. Lahey Tavsiyeleri'nin geniş kapsamlı olması amaçlanmamıştır. Devletlere, azınlık dilinde eğitim politikalarının geliştirilmesinde yardımcı olacak bir genel çerçeve sunulmak istenmiştir”.¹¹²

Son olarak şunu söylemeliyiz ki iki dilli azınlık okullarında, Türkçe'nin anadil olarak öğretilmesi öğrencilerin kültürlerini ve etnik kimliklerini güçlendirici bir nitelik taşımamaktadır. Bu durum dil bilgisi becerilerinden öte geçememektedir. Türkiye'nin hazırladığı kitapların içindeki metinlerde “Türk” kelimesinin geçmemesine özen gösterilmektedir çünkü ilkeler böyledir. Bu durumun düzeltilmesi ve ikidilli eğitim uygulayan ülkelerde azınlık öğrencilerinin etnik kimliğinin güçlendirilmesi ve destek olunması üzerinde durulmaktadır.¹¹³

¹¹²İnanç, *Uluslararası Belgelerde...*, s. 136

¹¹³ Catherine Baker, *İsagogi Stin Diglossia kai Diglosi Ekpedevsi (İkidilliliğe ve İkidilli Eğitime Giriş)*, Çev: Arhontoula Alexandropoulou, Atina, Gutenberg Yayınları, 2001

2. Lozan'dan Sonra Yunanistan ve İkili İlişkiler

Yunanistan için Anadolu macerası “felaket”le sonuçlandıktan sonra 1922 ve 1923 yıllarında darbe ve karşı darbeler yaşandı. 1923 Ekiminde Venizelosçu subayların darbesinin ardından seçimleri Venizelosçular kazandı. Kral Yorgo, artık yapılması kaçınılmaz olan halkoylamasının sonucunu beklemek üzere Yunanistan'dan ayrılırken, Venizelos döndü. Ancak Venizelos'un sorumluluk almaktan kaçınmasıyla güçsüz ve istikrarsız hükümetler bir süre Yunanistan'ı yönetti. 1924'te Yunan halkının büyük çoğunluğu (%70) Krallığın kaldırılması için oy verdi, ama bir Cumhuriyet Anayasası 1927'ye kadar yapılamadı, çünkü 1926 Ağustosunda başka general ve subaylar Pangalos'u devirdikten sonra, 1927'de Cumhuriyet Anayasası sonunda yapıldı. 1928'de yapılan seçimleri kazanan Venizelos, yeniden Yunanistan'ı yönetmeye başladı.¹¹⁴

Daha sonra da değinileceği gibi, bundan sonraki yıllarda da işgaller var. Yani kimse bu yıllarda azınlık eğitimiyle gerektiği gibi ilgilenmemiştir. Hatta bırakın azınlık eğitimi savaş ve iç savaş Yunan yönetimine Kıbrıs'la ilgilenme fırsatı dahi vermemiştir.

Lozan'dan önce ve sonra Yunanistan'ın iç politikasına baktığımız zaman sürekli bir belirsizlik ve kargaşa ortamının var olduğunu görürüz. Ancak bu iç siyasi çekişme Türk – Yunan ilişkilerinin olumsuz yönde etkilenmesine sebep olmamış; aksine çok iddialı ilişkiler geliştirilebileceğine dair söylemlerde bulunulmuştur.

“ O yıllarda Yunanistan askeri diktatörler tarafından yönetiliyordu. Her iki üç ayda bir, bir General başkaldırıyor, Atina'ya hakim bir tepeye toplanıp çıkarınca iktidarı ele geçiriyordu. 1923 sonlarına doğru Yunanistan idaresi sivillere devredildi. Venizelosçuların sol kanat lideri olan Papanastasiu başbakan oldu... Tevfik Rüştü Aras, Başbakan Papanastasiu ile Balkan Antantı'na yol açacak olan Türk – Yunan dostluğu üzerinde detaylı bir görüşme yaptı. Papanastasiu konuşmalarında dileklerini o kadar ileriye götürüyordu ki “ önümüzde açtığınız ışıklı ufuktan dolayı size çok borçluyuz, fiilhakika Mustafa Kemal'in büyük otoritesi altında Türk – Yunan dostluğunu

¹¹⁴ Şükrü Sina Gürel, *Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri (1821-1993)*, Ankara, Ümit Yayıncılık, 1993, s. 40

*bir temel yaparak bütün Balkan devletleri arasında bir anlaşmaya varılabilir, bir de siyasi ve ekonomik alanlarda iş birliği yaparak Balkan Konfederasyonu'na gidilirse o vakit, Balkan Birliği'nin tabii başkenti İstanbul olmakla beraber; başlangıç olarak ben, Yunan milletinden Garbi Trakya'ya otonomi verilmesini isteyebilirim ve alırım. Bu suretle belirsiz bir süre için Balkanlar'ın Vaşington'u Garbi Trakya olmuş olur” diyordu”.*¹¹⁵

Bütün bu olumlu söylemlere rağmen aslında “ ilişkiler 1925 yılında geriliyor. Türkler Yunanlıların, Yunanlılar da Türklerin mallarına el koyuyor. Olay Adalet Divanı'na intikal ediyor. 1930'da Venizelos'un Ankara ziyareti ile sorunlar büyük ölçüde çözülüyor”.

¹¹⁶

Türkiye ile Yunanistan Lozan'dan arta kalan sorunları çözüme kavuşturduktan sonra 1930 yılı itibariyle iyi ilişkiler içine hatta sıkı bir işbirliği içine girmişlerdir. Ancak bundan önce belirtmek gerekir ki mübadele sorunu ikili ilişkileri 10 yıl boyunca olumsuz etkilemiştir. 1930 yılında başlayan bu süreç 1954 yılına kadar devam etmiştir. Bu sürece Fahir Armaoğlu “balayı” dönemi demektedir. “ ...işbirliği yılları Yunanistan'ın Kıbrıs uyuşmazlığını 1954 yılında Birleşmiş Milletlere sunması ile son buldu. Kıbrıs'ta bir anlaşmaya varılması ile işbirliğine dönüldü. Ancak bu devre çok kısa, ancak üç yıl sürdü. Sürtüşme yeniden başladı. 1963 yılından beri Türk-Yunan ilişkileri bir türlü düzelemedi.”.

¹¹⁷

Türkiye ile Yunanistan Lozan'dan sonra mübadele konusunda büyük sorunlarla karşı karşıya kaldılar ve buradan kaynaklanan problemler nedeniyle ilişkiler çok gerildi. Ancak mübadele daha çok Yunanistan'ı etkiledi. Büyük bir göç dalgasıyla karşı karşıya kalacağını anlayan Yunanistan¹¹⁸ anlaşmanın uygulanmasını zorlaştırmaya başlamıştır. Gerilen ilişkiler “ 1925 yılında biraz normale dönmeye başladı. Aynı yıl Türkiye Atina'ya Büyükelçi atadı”.

¹¹⁹ Ancak mübadele sorunu hala çözülmemiştir ve Yunanistan aynı zamanda büyük bir iç siyasi kriz yaşamaktaydı. Hükümetler devamlı değişiyor, darbeler ardı ardına geliyordu.

¹¹⁵ H. Bülent Demirbaş, *Batı Trakya Sorunu*, İstanbul, Arba Yayınları, Ocak 1996, s. 117

¹¹⁶ Diyalog yayınları tarafından 7 Mayıs 2007 Pazartesi günü Gümülcine'deki Chris & Eve otelinde gerçekleşen "Lozan Barış Konferansı'nda Batı Trakya Türkleri ve İstanbul Rumları" konulu konferansta konuşan Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı Hasan B. Dilan'ın yaptığı konuşmadan.

¹¹⁷ Suat Bilge, *Büyük Düş, Türk Yunan Siyasi İlişkileri*, Ankara, 21. Yüzyıl Yayınları, I. Baskı, Ekim 2000, s. 157

¹¹⁸ Georges Castellan, *Balkanların Tarihi*, Çev: Ayşegül Yaraman – Başbuğu, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1993, s. 440

¹¹⁹ Dilan, “ Türk-Yunan İlişkilerinde...” , s. 140

“ Yunanistan’da Ocak 1924 ile Haziran 1925 tarihleri arasında altı hükümet değişikliği olmuştur. 1925 yazında General T. Pangalos darbe sonucu iktidara gelmiş bunu Ağustos 1926’da Y. Kondilis’in darbesi izlemiştir. Kondilis başarısız olunca Kasım 1926’da yapılan seçimlerde A. Zaimis başkanlığında bir koalisyon hükümeti kurulmuştur. 1928- 1933 yılları arasında Venizelos başkanlığında Liberal Parti iktidara geldi”.¹²⁰

“Bu arada göç dalgası Yunanistan’ın demografik yapısını bozmuş, Lozan’dan sonra Türkiye’den Yunanistan’a göç edenlerin sayısı 1 milyon 100 bine ulaşmıştı. Yalnızca Atina’nın nüfusu 1920 ile 1928 yılları arasında iki katına ulaşmıştı. Yunanistan’ın nüfusu ise 1928 yılında 6 milyon 200 bin olmuştu. Bu göçler konut ve işsizlik sorununu ortaya çıkarmış, sonuç olarak siyasi istikrarsızlık Yunanistan’ı çöküntünün eşiğine getirmiştir. 1922 yılından sonra Yunanistan “ Darbeler” ülkesi olmuş, bu süreç 1928 yılına, Venizelos’un başbakan olmasına kadar sürmüştür”.¹²¹

Görüldüğü gibi, Lozan’dan sonra yaşanan kargaşa nedeniyle azınlık ya da azınlık eğitiminin düzeltilmesi veya sadece azınlık eğitimi ile ilgili herhangi bir düzenlemeyle bırakın ilgilenilmeyi büyük ihtimalle bir düşünce olarak bile hayat bulmamıştır.

Celal Bayar Lisesinin Lozan’dan otuz yıl sonra açılmış olması da azınlık eğitime verilen önemi göstermektedir. Tabi unutmamak gerekir ki o yıllar zor yıllardı. Hem Türkiye hem de Yunanistan çok daha farklı sorunlarla karşı karşıyaydı. Bu sorunlardan ortak olanı İtalya’nın saldırgan tutumuydu. *“1935 yılından sonra Faşist İtalya’nın, Doğu Akdeniz ve Balkanlarda saldırgan ve yayılcı amacının ortaya çıkması, Mihver’in kurulması, Türkiye’yi Batılı devletlerle işbirliğine zorlayacaktır”.¹²²* Türkiye Batı’ya yaklaşırken Yunanistan bizzat Batılı komşusu tarafından rahatsız edilecek ve Yunanistan bu saldırının fiili hedefi olacaktı.

¹²⁰ a.g.e., s. 140, dipnot 23

¹²¹ a.g.e., s. 140

¹²² a.g.e., s. 134

Bunun dışında, “Yunanistan, 1930 yılında Bulgaristan’la yaptığı bir anlaşma ile Batı Trakya’daki Bulgarlarla, Bulgaristan’daki Yunanlıları mübadele ederek, bunları Batı Trakya’ya yerleştirmiş, daha o zamanlar Lozan Andlaşması’nı ihlale başlamıştır”.¹²³

3. Lozan’dan Sonra Batı Trakya’da Azınlık Eğitimi

Şimdiye kadar anlatılanlarla yapılmak istenen, konunun bir takım dinamiklerini ele alıp alt yapısını oluşturmaktır. Çünkü bu dinamikler anlaşılmadan azınlık eğitiminin durumu da tam olarak anlaşılacaktır.

Bilindiği üzere, sosyal bilimlerde analitik (*irdeleyici*), etik (*ahlâkçı*) ve futurist (*gelecekçi*) yaklaşımlar vardır. Birincisinde ne oldu diye araştırılır, ikincisinde ne olmalı üzerinde durulur, üçüncüsünde ise ne olacak sorusuna cevap aranır. Birinci yaklaşımı bilim adamları, ikinci yaklaşımı da siyasetçiler tercih eder. Ne olacak sorusunun cevabını sokaktaki adam verebilse de, en azından bilim adamı vermez. Bununla beraber, ahlakçı ve gelecekçi yaklaşımları da biraz sergilememiz gerekecektir.¹²⁴

Batı Trakya’da azınlık eğitimi dediğimiz zaman öncelikle eğitimin 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşması ile Yunanistan’ın koruması altına bırakılmış olduğunu bilmemiz gerekiyor. Eğitim Lozan ile garanti altına alınmış olsa bile o günden bugüne pek çok değişiklik yapılmış, yeni yasalar çıkarılmış ve yeni protokoller imzalanmıştır. Peki bu çıkarılan yasalar-kararnameler ve imzalanan protokoller eğitime çare olabilmişler midir? Yoksa her yapılan yeni düzenleme eskisini aratır nitelikte midir?

“Azınlıkta en büyük sorunumuz eğitimidir.” Her önüne gelenden öteden beri papağan gibi yinelenen bir söz, ama kimse açılımını yapmaya kalkmıyor. Azınlık tartışmıyor ki, düşünmüyor ki. Düşüncelerini açıklamıyor ki. Çiğnenmiş mama ile besleniyor. Ondan sonra, “en büyük sorun eğitim”. Ayrım ve eşitsizlik sorunları ve bu çerçevede ekonomik sorun niye en büyük değil de, eğitim en büyük? Azınlık eğitimi büyük sorunlarımızdan biri, ama Azınlıkta eğitim kendi başına büyük sorun değil, hiç olmazsa bir süreden beri. Zira

¹²³ Kocabaş, *Tarihte ve Günümüzde...*, s. 240

¹²⁴ Sander, “Türkiye Cumhuriyeti’nin...”, s. 65

*devlet eğitim kurumlarının kapıları, anaokulundan ilkokul, ortaokul, lise ve üniversitesine kadar, ağzına kadar açık. Burada sorun, Azınlığın güvence altına alınmış kısmî özerkliği çerçevesinde cemaat olarak kendi azınlık eğitimini düzenleme ve örgütleme yetkisine konulmuş kısıtlamalar ve engellerdir ve bu sayede işlemez hale gelen azınlık eğitimidir. Azınlığın cemaat olarak kendi yaşamını düzenleme ve örgütleme yetkisine giren her kesimde durum aynıdır. Bizi kendi kendini yöneten azınlık olmaktan çıkarıp, devlet azınlığı yapmak istiyorlar diye onun için bağıyoruz. Yunanistan’da kilise de devlet kilisesidir, şu farkla ki, kendi kesiminde devleti kilise yönetir, devlet kiliseyi yönetmez. Bizde ise bunun tersi geçerlidir, Azınlıkta İslamiyet’i devlet yönetiyor”.*¹²⁵

Birçoklarına göre bugün Batı Trakya Azınlığının en önemli sorunu eğitimidir. Bu yargı nereden ve nasıl baktığınıza bağlı olmakla beraber doğruluk payı da yüksektir. Çünkü azınlık bireyleri uzun yıllar boyunca neredeyse yok denecek bir eğitim-öğretim anlayışıyla-sistemiyle eğitilmişlerdir. Öğretmenlerin yetersiz olmaları, okullardaki ders araç-gereç yetersizliği, ders saatlerindeki düzensizlikler, kitapsızlık yada çağa uygun kitap eksikliği ve Türkçe ders saatlerinin azlığı gibi sorunlar hep eğitimi olumsuz yönde etkileyen unsurlar olmuşlardır.¹²⁶

3.1. 1923- 1950 Arası Dönemde Batı Trakya’da Azınlık Eğitimi

Bu dönemi anlatmaya başlamadan önce hemen belirtmelidir ki, Türkiye ile Yunanistan arasında eğitim konusundaki en eski uluslararası metin 1913 Atina Muahede namesi’nin 3 Numaralı Protokolüdür. Bu protokolün 15. maddesi şöyle demektedir:

“Müslüman özel okulları ve bu arada, Selanik’teki Mithat Paşa sanat ve meslek okulu tanınacak ve bunların gereksinmelerini karşılamak için baştan beri ellerinde bulundurdukları gelir kaynaklarına saygı gösterilecektir.

¹²⁵ İbrahim Onsunuğlu, “Frangudaki’yi Yanıtlarken”, *Azınlıkça*, Kasım 2004

¹²⁶ İlknur Halil, “Batı Trakya’da Türk Okullarında 1923’ten Günümüze Eğitim ve Öğretim”, IV. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultayında sunulan tebliğ, 16-18 Haziran 2000, Londra

*Mevcut bulunan veya üçüncü kişilere veya Müslüman eşraf tarafından oluşturulacak yerel komisyonlar tarafından bundan sonra kurulacak olan Müslüman özel okulları da aynı biçimde mütalaa edilecektir. Başmüftü, müftüler ve Helen Devletinin Kamu Eğitim Müfettişleri bu okulları teftiş edebileceklerdir. Eğitim, resmi programla uyarlı ve Yunan dili zorunlu olarak, Türkçe yapılacaktır”.*¹²⁷

Burada sözü edilenler gerçekleştirilmemiştir. Örneğin Baş müftülük diye bir şeyi ben ne duydum ne de gördüm.Yine aynı şekilde cemaat seçimleri de o tarihten itibaren 29 yıl boyunca yapılmamıştır. Nihayet, “16 Haziran ve 28 Eylül 1949 tarihlerini taşıyan iki Kral İradesi ile cemaat yönetim kurullarının üç yılda bir yapılan seçimlerle iş başına gelmeleri sağlanmıştır”.¹²⁸

“Batı Trakya azınlığının eğitimini ilgilendiren ilk Yunan yasası 1920 yılında çıkarılan 2345/1920 sayılı “Müftüler ve Başmüftü” Seçimiyle İslam Cemaatlerine ait Evkaf Gelirlerinin Yönetilmesine İlişkin Yasa”dır.¹²⁹ Bu yasa Lozan’dan önce olduğu için ayrıntılarına değinilmeyecektir.

*“Azınlık kaldığımız ilk yıllar diliminde birkaç yıl hiç eğitim yapılmamıştır. Ondan sonraki diliminde Türkiye’den gelen mültecilerin hakim olduğunu görüyoruz. 1931 -1940 yılları diliminde ise eğitimimiz biraz düzelmeye başlamıştır. 1940 - 1950 yılları savaş yıllarıdır. Batı Trakya’da bu yıllarda eğitim hemen hemen hiç olmamıştır”.*¹³⁰

1923-1950 döneminin özelliği, Yunanlıların, Türkiye sınırına bitişik bu stratejik bölgede azınlığın gerek nüfus ve gerekse toprak mülkiyeti bakımından sahip bulunduğu büyük üstünlüğü ortadan kaldırmaya yönelmesi olmuştur.¹³¹

Lozan’ı takip eden bir yıl içinde mübadele nedeniyle Batı Trakya azınlığının evlerine, camilerine ahır ve ambarlarına el konuldu. Bunlar arasında tabii ki okullar da vardı. “ ...127

¹²⁷ Oran, *Türk –Yunan İlişkilerinde...*, 118

¹²⁸ a.g.e., s. 119

¹²⁹ a.g.e., ss. 118-119

¹³⁰ İlknur Halil, “Eğitim Sorunumuz” *Öğretmenin Sesi*, Sayı:113, Kasım, 2007, Araştırmacı-Yazar Rıza Kırıldökme ile yapılan röportaj

¹³¹ Oran, *Türk – Yunan İlişkilerinde...*, s. 277

câmi ve Müslüman mektebinin yanı sıra, 667 tahıl ambarı ve ahıra da aynı çerçevede Rum göçmenler yerleştirilmişti".¹³² Bu dönemde birçok Müslüman okulu kapatılmış ya da devredilmiştir. Gerekçe ise mübadele ile gelen kişilere barınacak yer bulmaktır.

Lozan sonrası dönemde, Türk azınlığı, eğitim konusunda çeşitli zorluklarla karşılaşmış ve büyük olanaksızlıklar içinde eğitim yapmak zorunda bırakılmıştır.

"Türkiye'den gelen okul kitaplarını azınlık okulları müfettişinin bu okul kitaplarını mühürlemeyip geciktirdiğini ve böylece tedrisattan men ettiğini" yazmakta 10 Aralık 1924'te 39 sayılı Batı Trakya'da çıkan ilk azınlık Türk gazetesi YENİ ZİYA.

"Yine "YENİ ZİYA" gazetesinin 30 Ocak 1925 tarihli ve 42'inci sayısında "Bütün okul kitaplarımız gelmiştir. İsteyenler hükümet binasının altında Molla Ali efendinin kurtasiye dükkanından temin edebilir." duyurusunu görüyoruz.

Yukarıdaki iki örnekten de anlaşılacağı gibi Batı Trakya Türkleri okullarında "ANA DİLİ TÜRKÇE" kitaplarının daima Türkiye'den gelmesini istemiş ve temin etmesini bilmiştir. Tarih için şunu hatırlatmayı uygun görüyorum. 1920-1930 arası azınlık ailesi okullarının o günkü fevkalade durumu dolayısıyla açık olan ve çalışabilen okullarını Türkiye'den aramıza sızan daha doğrusu yerleştirilen Türk mülteciler okullarımızda öğretmenlik yapıyordu. Açık olan okullarımızda tabii.

*O devre Türkiye'den gelen bütün kitaplar para ile satılırdı".*¹³³

Türkiye'deki devrim hareketlerini izleyecek durumda bulunmayan azınlığın, Arap harfleriyle eğitim görmeleri Yunanistan tarafından özendirilmiş ve 1928 yılına değin okullardaki eğitim Arap harfleriyle sürdürülmüştür".¹³⁴

¹³² Murat Hatipoğlu, *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954*, Ankara, Siyasal Kitabevi, Haziran 1997, s. 57

¹³³ Rıza Kırıldökme, "Batı Trakya'da Okul Kitapları Serüveni", *Gündem*, Sayı: 0457, 16.12.2005

¹³⁴ Hakan Baş, *Unutulan Batı Trakya Türkleri*, İzmir, Umay Yayınları, Kasım 2005, s. 83

*“Türkiye’de latin alfabesinin kabulüyle yeni Türkçe’ye geçilmesi, Batı Trakya Türkleri arasında da hemen hüsnü kabul görmüş, başta İskeçe, Gümülcine gibi merkezlerde, bazı odak köylerde yeni alfabeyle okullar açılmış ve faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Ve bu okullarda resmi ideoloji, Türk şovenizmi, Turancılık gibi akımlar değil, ilerencilik, çağdaş, asri medeniyetlere ulaşma ilkeleri hakim olmuştur”.*¹³⁵

Yunanlılar, Batı Trakya Türklerinin dış dünyayla ilişkilerini kesmek amacıyla, Arapça eğitimi sürekli olarak özendirmiştir. Bir yandan da, Yunanca öğretimi zorunlu kılarak, Batı Trakya Türklerinin Yunan kültürünün etkisi altına girmelerine çalışılmıştır.¹³⁶

“...o dönemde eğitimimizde bu ikilem vardı. Kabul edilen yeni harflerle eğitim yapan bizim de eğitildiğimiz laik Cumhuriyete bağlı okullar, medreselerin başını çektiği Arap harfleri ile eğitim yapan, Arap kültürünü benimsemiş şeriata dönük okullar. Bu ikinciler toplumumuzda azınlık teşkil ediyorlardı. Buna rağmen aralarında kıyasıya savaş vardı. Medreselilerin hariç, ilkokul eğitimi yapanların okul binaları yoktu. Kapılarına tabela koyup evlerde "tedrisat" yapıyorlardı. Laik cumhuriyet okullarına "gavur okulları" önu taraklı şapka giydikleri için de öğrencilerine "porta aralığında bakan gavurlar", "zındıklar", "deccallar" deniliyordu. "Müsamerelerindeki" monologlarda, diyaloglarda ve skeçlerde çocuklara bol kepçeden bu sözcükler söyletiliyordu. Laikler de onları yobazlıkla, gericilikle, Arapçılıkla suçlayarak karşılık veriyorlardı. Şeriata dönük Arap harfleriyle eğitim yapan okullardan mezun olan öğrencilerden medreseye girenler kalıba vurulmuş, püskülü sarkan fes giyerlerdi. Aynen Osmanlı dönemindeki "ekâbir", memur tabakası "kâtip" gibi. Oradan mezun olanlardan yüksek öğrenime gitmek isteyenleri "gavur memleketi" dedikleri Türkiye’ye değil, ya Mısır’a, ya Suudi Arabistan’a ya da Libya’ya gönderirlerdi. Laik okullardan mezun olanlardan isteyenler ise

¹³⁵ Batı Trakya Türk Azınlığı Birinci Eğitim Şurası, Gümülcine, 26-27 Kasım 2005, Doktor Mustafa Mustafa’nın yaptığı konuşmadan

¹³⁶ Anıl Çeçen , *Türk Devletleri* , İstanbul, İnkılap Kitabevi, 1986, s.312

ortaöğrenime Türkiye'ye giderler, yüksek öğrenimlerini de orada yaparlardı”.

137

Lozan'da anlaşmaya varıldığı üzere İstanbul'da oturan Rumlar ile Batı Trakya'da oturan Müslümanlar mübadele dışı tutulacaklardı. Ve bu mübadeleyi takip etmek ve çıkabilecek sorunları çözmek amacıyla bir Karma Mübadele Komisyonu kurulmuştur. Bu Komisyonunda görevli “*Türk Heyetinin başkan vekili Hamdi Bey, 6 Şubat 1924'te Başbakanlığa gönderdiği bir şifrede Batı Trakya'daki hassas duruma işaret ediyordu.*

*Şifrede, Yunan Hükümeti'nin Gümölcine'ye 80.000 İskeçe ve Dedeağaç şehirleri de dahil edildiğinde, Batı Trakya'ya 200.000'e yakın Rum muhacirin yerleştirildiği ifade edilmekteydi. Rum göçmenlerin Türklerin evlerine yerleştirildiği, Türklerin ellerindeki arazi ve çiftliklerin işgal edildiği verilen bilgiler arasındaydı. Yunanlı askerlerin ve Rum göçmenlerin Batı Trakya'nın Türk ahalisine yapmış olduğu baskıya ilaveten Türkiye'den kaçan Çerkez ve firarilerin bir kısmı da Batı Trakya'ya geçerek; Yunanlı yetkililerle işbirliği yaparak bölgenin yerleşik Türk halkı arasında huzursuzluğa yol açmaktaydı. Bu sebepler, Batı Trakya Türklerinin 1924 yılı ilk baharında kitleler halinde Türkiye'ye doğru göç etme eğilimini ortaya çıkarmıştı. Bu durumun önlenmesi için söz konusu şifrede”¹³⁸ bazı tedbirlerin alınması istenmiştir. Bu tedbirlerden bizi ilgilendireni eğitimle ilgili olanıdır. O da şudur: “*Mektep, medrese ve diğer akaretin Cemaat-i İsla-miye'ye iadesi*”.¹³⁹*

Demek ki o dönemde azınlığa ait okul ve medreselere göçmenler yerleştiriliyor ve eğitim yapılamıyordu. Eğitim yapılsa da bu bazı okullarda gerçekleşiyor ve üstün körü bir anlayış içinde cereyan ediyordu.

“1926'da o dönem Yunan parlamentosunda milletvekili olan ilk Paşaeli Cemiyeti başkanı ve İskeçe Aşağımahalle Medresesi müderrisi Hoca Mestan efendi, Batı Trakya azınlık ailesinin öğretmen açığını kapatmak için o zamanki

¹³⁷ İlknur Halil, “Eğitim Sorunumuz”, *Öğretmenin Sesi*, Sayı:113, Kasım 2007, İskeçe Muzaffer Salihoğlu Lisesi Felsefe Öğretmeni Hüseyin Mustafa ile yapılan röportaj

¹³⁸ Hikmet Öksüz, *Batı Trakya Türkleri*, Çorum, Karam Yayınları, 2006, s. 67, Hikmet Öksüz bu bilgileri Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Bakanlar Kurulu Kararları'na dayandırmaktadır.

¹³⁹ A.g.e

adı ile bir "Darül Muallimin" (Öğretmen Okulu) açmaya teşebbüs etmiştir.

Ancak, o devrin çağdaş devrimci gençlerinin, ki bunların başında muallim - gazeteci MEHMET HİLMİ, Üstad OSMAN NURİ, OSMAN SEYFİ, SERDARZADE İBRAHİM DEMİR BEY, HATİP YUSUF, BAYDAR MEHMET efendi, HALİT efendi, muallim MÜDÜROĞLU, İSMAIL ŞAHAP, MEHMET ARİF, Gavur HASAN gibi gençlerin buna şiddetle karşı koymaları Müderris Hoca Mestan Efendinin bu işi gerçekleştirmekten vazgeçmesine sebep olmuştur.

Bu olaya o dönem ilerici gençler niçin mi karşı gelmiştir? Çünkü onların yüreklerinde "TÜRK GENÇLER YURDU" aşkı vardı. Köhne, karanlık ve çağdışı düşünceye karşı olan bu gençler, "Darül muallimin" bu azınlıkta yeri olmadığını savunmuşlardır.

Öğretmen okulunun kurulmasıyla Batı Trakya azınlık eğitim ve öğrenimi, "YENİ ADIM" gazetesinin ifadesine göre, dünyadan bihaber, pısrık, sümüklü, "TÜRKÇE" okumak - yazmak bilmeyen takunyalı medrese gençlerinin eline geçecekti. Hoca Mestan efendi her ne kadar İttihat ve Terakki fikrine sahip idi ise de o zaman azınlık ailesinin müesseseleri olan, cemaatler, müftülükler, muhtarlıklar ve bazı nahiyeleri hükümetin desteği ve tayiniyle yöneten Türkiyeli mülteci sürüsü ile katı muhafazakar kesim bu "Darül Muallim" in açılması için onu ikna etmişlerdir".¹⁴⁰

Bunun yanında aynı yıllarda aynanın öbür tarafına, yani İstanbul Rumlarına baktığımız zaman ise Patrikhane aracılığıyla çok önemli kararları kendilerinin alabildiklerini görürüz. Bizi ilgilendiren konunun eğitim kısmı olduğu için o dönemde Patrikhanenin almış olduğu bir kararı dile getirmek anlatmak istediğimiz açıklayacaktır: "...mütareke yıllarında Patrikhane kararıyla Türk topraklarındaki Rum okullarında Türkçe okutulması yasak edilmiştir".¹⁴¹

¹⁴⁰ Rıza Kırıldökme, "Batı Trakya'da Türkçe Eğitim ve Öğrenim – 6", Gündem, Sayı: 0399, 05. 11. 2004

¹⁴¹ Mısıroğlu, Yunan..., s. 350

Öbür taraftan, toplumsal ve kültürel kalkınmada katkısı olabilecek her türlü kurum ve kuruluştan yoksun bulunan Batı Trakya Müslüman – Türk azınlığı, aydın ve herhangi bir meslekte uzmanlaşmış insanları ise bir elin beş parmağında bile sayılamayacak kadar az olan bu toplumun, 1923 yılında fiilen Yunanistan yönetimine geçtiği sıralarda evlenme, boşanma, miras ve benzeri gibi kişisel hukuki halleri ve dinsel sorunlarıyla ilgilenen birer müftüleriyle şehirlerdeki eğitim ve öğretim işlerini düzenleyen birer de Vakıf Komisyonları bulunmaktaydı.

Azınlık insanının % 80'ninin yaşadığı 330 kadar köyde ise, cami ve vakıf mülkleriyle eğitim – öğretim işleri, Müftülüklerce atanmış birer mütevelli tarafından yürütülmekteydi.

1949 yılına kadar, her defasında, Genel Valilerce zamana ve siyasal koşullara uygun olarak atanan ya da işten el çektiren bu müftülerle Cemaat ve Vakıf kurullarının çalışma ve yetkilerini belirleyen herhangi bir yasa veya yönetmelik yoktu. Bunun şer'i hükümler üzerine karar veren müftüler, kimi hallerde Birinci Cihan Savaşı içinde Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nca kabul edilmiş Hukuk-u Aile Kararnamesinin ilgili hükümlerini uygular, kimi hallerde ise Azınlığımızın bugünkü statüsüyle pek de ilişkisi bulunmayan 1920 yılında kabul edilmiş 2345 sayılı bir yasanın hükümlerine uygun olarak karar vermekteydiler.¹⁴²

1920-30 yılları arasında kurulmuş sadece bir özel okul vardır, onun da sekiz öğrencisi vardı ve çok kısa süre açık kalmıştı.¹⁴³

“Bu 1920 - 1930 yılları arasında "TÜRKÇE" eğitim ve öğrenimi azınlık ailesi için çok esef verici olaylarla doludur.

Çünkü, Yunan - Türk savaşının malum neticesinden sonra Batı Trakya'ya Yunan ordusu ile beraber gelen "MÜLTECİLER" dediğimiz bir grup insan, Batı Trakya Türkleri'nin müesseseleri olan vakıf idarelerini, okullarını ve müftülüklerini devletin desteği ile istila etmişlerdir.

¹⁴² Galip, *Batı Trakya'dan...*, s. 211

¹⁴³ İbrahim Kelağa Ahmet, “Yunanistan’da (Batı Trakya’da) Azınlık Eğitim Sistemi İçinde İki dilli (Türkçe – Yunanca) Azınlık İlkokulları” , *Türk Dünyası İncelemeleri*, , Cilt: VI , Sayı: 1, Yaz 2006, İzmir, Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, , s.101

Azınlık eğitimi ve öğrenimi, bu mülteci sürüsünün düşünce tarzına, tavırlarına ve uygulamalarına göre olmuştur. Devlet, bu mülteci sürüsünün Batı Trakya Türklerine uyguladıkları bütün çağdışı eğitim ve öğrenim metotlarına hep göz yummuştur ve yardımcı olmuştur”.¹⁴⁴

Bu dönemde Batı Trakya Türkleri, zaman zaman önemli sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır. Yunanistan yönetimi, 1938 tarih ve 1366 sayılı kanunla, Türklerin toprak ve gayrimenkul satın almalarını yasakladı. Doğal olarak bu durum ile 1930 öncesinde Rum göçmenlerin zorla yerleşmesi sonucunda kamulaştırılarak Türklerden alınan malların eski sahiplerince geri satın alınması engellenmiştir. Bunlara, eğitimin Arap harfleriyle devam etmesinin özendirilip azınlığın Türkiye’deki reformlardan koparılmasını, 1946-1949 Yunan İç Savaşı sırasında komünistlerin yaptıkları eziyetleri de ilave etmek gerekir”.¹⁴⁵

Türkiye, Lausanne Barış Andlaşması’nın ilgili hükümleri sonucunda Trakya ve Boğazlar yoluyla Akdeniz’e doğru uzanan kıyı şeridi boyunca ‘demirlitarize’ edilmiş bölgelere sahip idi ve bu durum onu İtalya’nın elinde bulunan Oniki Ada sebebiyle Roma’dan gelebilecek tehditlere karşı daha hassas davranmaya itiyordu. Trakya yöresinin de askersizleştirilmiş olması, ‘revizyonist’ Bulgaristan’ın bu bölgeden girişebileceği hareket ihtimali çerçevesinde Türkiye’yi huzursuz eden unsurlar arasındaydı. Benzer endişeler Yunanistan’da da mevcut idi; bir kere ekonomisini deniz ticaretine dayamak zorunda olan Yunanistan’ın Akdeniz’e ve batıda Adriyatik’e bakan uzun bir kıyı şeridi vardı; hem ithalatını hem de ihracatını deniz yoluyla gerçekleştiren Yunanlılar için de bir tehdit unsuru oluşturan İtalya ile uzlaşma yollarını aramak ve “ potansiyel saldırganla önceden anlaşmak” gibi bir ara formüle baş vurmak zamanın konjonktürü gereği idi. 1916 ile 1917 yılları arasında Kral Konstantin yönetimindeki Atina, İtilaf devletleri’nin deniz ablukasına maruz kaldığında yaşanan yokluk ve kıtlık henüz hafızalardan silinmemişti. İtalya’nın da böyle bir girişimde bulunmayacağını kimse garanti edemezdi. Kuzey sınırında ise Bulgaristan yer almaktaydı ki, Sofya yönetimi bir kısmı Yunanistan’da kalan Makedonya konusunda hiç de dostane davranmamakta, ayrıca kendisine Ege Denizi’ne açılabileceği kalıcı bir mahreç aramaktaydı. Atina ile Ankara yönetimlerini öncelikle İtalya’ya iten bu coğrafi, ekonomik ve stratejik

¹⁴⁴Rıza Kırıldökme, “Batı Trakya’da Türkçe ve Öğrenim-3” , Gündem, Sayı: 0396, 15.10.2004

¹⁴⁵ Öksüz, *Batı Trakya...*, s. 7

sebepler 1928 yılında Roma ile varılan antlaşmaların ve gerçekleşmesine yol açmıştı. Gerçi, o aşamada Yunanistan'ı ve Türkiye'yi kendi güdümünde oluşacak bir Doğu Akdeniz güvenlik bloğunda görmek isteyen İtalya'nın, Türk-Yunan antlaşmasına zemin dahi hazırladığı bir vakıa idi; ancak 1926 ve 1927 yıllarında peşpeşe imzalanan İtalyan-Arnavutluk ortak Savunma Antlaşmaları, Roma'nın Doğu Akdeniz'de dostane niyetlere sahip olmadığını sinyallerini vermektedir.¹⁴⁶

Yunanistan bir yandan dışarıdan gelebilecek bir tehlikenin korkusuna yaşıyor iken bir yandan da iç siyasi çekişmelerle mücadele ediyor ve bir türlü siyasi istikrarı yakalayamıyordu. Lozan'dan sonra on yılı aşkın bir süre boyunca birçok hükümet değişmiştir. Sadece hükümetler değişmekle kalmamış üç farklı rejim türü denenmiş, yedi askeri darbe girişimi yaşanmış ve dördü başarılı olmuş ve tam 19 hükümet değişmiştir.¹⁴⁷

1928 yılı itibariyle mübadele meselesi yüzünden gergin olan ilişkiler yumuşamaya başlamıştır. Çünkü 19 Ağustos 1928'de hükümetin başına Venizelos geçmişti. Venizelos iki ülke arasındaki ilişkilerin düzelmesinden öncelikle Yunanistan'ın fayda sağlayacağını kavramıştır.

*“ ... Yunanistan bakımından daha hayırlı neticeler doğuracağını bilincinde olan Venizelos da, daha yedi sekiz yıl önce yaşanmış acı tecrübeleri de göz önünde bulundurarak, ülkesinin izleye geldiği uzlaşmaz politikayı değiştirip, barışa açık bir yol tutmaya başlayacaktır; kendisi 10 Şubat 1930 günü Vuli'de yaptığı bir konuşmada, Yunanistan'ın taraf olduğu savaş sonrası antlaşmalara sadık kalacağını, Türkiye'nin barışsever bir devlet olduğunu ve Yunanistan'a karşı saldırma teşeb-büsüne girişeceğine inanmadığını dile getirir. Ülkesindeki aşırı milliyetçi kesimlerin şiddetle karşı çıkmalarına ve bir Türk-Yunan yakınlaşmasından rahatsızlık duymalarına rağmen Venizelos hem özel hem de resmi ortamlarda iki ülke arasındaki ilişkilerin düzeltilmesi gerektiğini vurgulamaya ve Türkiye üzerinde herhangi bir emellerinin olmadığını belirtmeye çalışır”.*¹⁴⁸

¹⁴⁶ Hatipoğlu, *Yakın Tarihte...*, ss. 154- 155

¹⁴⁷ Alexander Anastasiu Pallis, *Greece's Anatolian Venture and After*, London, Oxford University Press, 1937 ss. 149-150

¹⁴⁸ Hatipoğlu, *Yakın Tarihte...*, ss. 109 -110

Hatta Venizelos dış politika hakkında konuşurken “... Türkiye ile mümkün olduğunca dostluk ilişkileri kurmak istemekteyiz”¹⁴⁹ demiştir.

Aynı Venizelos “..Kral Aleksandr’a yazdığı 25 Eylül 1918 tarihli mektubunda ise: “İstanbul’u almak hususundaki vaadimi unutmadım majeste...İstanbul bizim olacaktır” diyordu”.¹⁵⁰

Türkiye’de Latin alfabesi kabul edildiği halde eğitimin Arap harfleri ile devam etmesi ve medrese eğitimi özendirilerek azınlığın Türkiye’deki reformlardan kopmasına çalışılmıştı. Ancak Venizelos Başbakan olunca durum değişmiştir.

“ELEFTERYOS VENİZELOS Başbakan olunca ve Batı Trakya’da çağdaş yeni Türkçe harfleriyle de öğrenim yapılabilir yazılı emri verince, azınlık ailesi çağdaş yeni Türk harflerini benimsemiştir. İskeçe’de Üstad Nuri efendinin kurduğu ve yalnız yeni Türkçe harflerle eğitim yapan özel "ÇOCUK YURDU" ilkokulu ile Batı Trakya’da Türkçe eğitimi baltalayan mülteci sürüsünün artık nüfusu yavaş yavaş azalmış ve ELEFTERYOS VENİZELOS’un 27 Ekim 1930’da Ankara’yı ziyaretinden sonra bu mültecilerin ellerindeki vakıf idareleri, müftülükler ve okullar, esas sahibi olan Batı Trakya Türkleri’nin eline geçmeye başlamıştır... 1930 sonlarına doğru Batı Trakya Türkleri bilhassa İskeçe’de çağdaş eğitime geçmişlerdir. İskeçe şehir içi Türk halkı, bütün mahalle okullarını kapatarak, "İSKEÇE MERKEZ TÜRK İLKOKULUNU" kurmuşlardır. Ve Batı Trakya’da o günkü koşullara göre çağdaş "TÜRKÇE" eğitim ve öğrenime geçmişlerdir. Aynı çağdaş "TÜRKÇE" eğitim ve öğrenime Gümülcine’de de geçilmiştir. Bir farkla; orada mahalle okulları kapanmamış, bu mahalle okulları uzun yıllar eski usul eğitime devam etmişlerdir”.¹⁵¹

“1930 Türk-Yunan Antlaşması ile iki ülke ilişkileri olumlu bir havaya bürünmüştü. Bu durum Batı Trakya Türklerinin eğitim sorununa da yansıtacaktır. 1930-1941 yılları arasında Gümülcine Türk Konsoloslugu’nun

¹⁴⁹ Pallis, *Greece’s Anatolian...*, s. 174

¹⁵⁰ Sâlık, *Türk-Yunan İlişkileri...*, s. 304

¹⁵¹ Kırıldökme, “Batı Trakya’da Türkçe...”

*organizesiyle her yıl Türkiye'ye 5-8 öğrenci gönderilmiş ve bunlar öğretmen ihtiyacını karşılayabilmek için öğretmen okullarına yerleştirilmişlerdi”.*¹⁵²

Bu yıllarda Türkiye'ye gönderilen öğrenci sayısı beş ila sekiz kişi arasındayken zamanla bu rakamın nasıl çığ gibi büyüdüğünü ilerideki bölümlerde göreceğiz.

1930 – 31 yılından itibaren beşer – altışar kişi Türkiye Öğretmen okullarına gitmeye başlamıştır. *“Batı Trakya'daki çağdaş eğitiminin ve öğrenimin simgesi olan Hüseyin efendi, Sefer hoca, Bayram efendi, Cemalettin efendi ilköğrencilerdir.*

*9 Ağustos 1928'de Türkiye Cumhuriyeti'nde yeni harf inkılabı ilanının hemen arkasından Batı Trakya Türkleri devrimci gençleri bu olayı hiç tereddütsüz kabul edince, azınlık ailesi eğitimi de yavaş yavaş eski sistem uygulamalardan kurtulmaya başlamıştır. Tabii bu çağdaş eğitim sistemi Batı Trakya'da kolay kolay hemen tatbik edilmemiştir. Çünkü, yukarıda da dediğim gibi, azınlık müesseselerini yöneten mülteci sürüsü, çağdaş eğitim düşmanı, katı, köhne düşünceli, muhafazakar unsurlar, işbirlikçiler bu olaya şiddetle karşı koymuşlardır. Ancak, çağdaş eğitim ve öğrenim ışığı ruhlu, azimli ve kararlı Batı Trakya Türk gençliğinin mücadelesi, bizim onurlu bir kitle olarak ayakta kalmamızı sağlamışlardır”.*¹⁵³

“Hiç şüphesiz örnek insan muallim Çolak İbrahim efendiyi unutamayız. Muallim Çolak İbrahim efendi 1919 - 1931 arası Yassıören ve civar köylerdeki kız - erkek çocuklarına ne olduklarını, kim olduklarını, Yassıören eğitimini istila eden o mülteci ekibine rağmen yalnız Yassıören gençlerine değil bütün dağ köyleri öğretmen ve öğrencilerine ışık tuttuğunu asla unutmamak lazımdır.

Ama şunu da unutmayalım. Batı Trakya'da TÜRKÇE EĞİTİMİN beşiği o devrede KİREÇÇİLER TÜRK İLKOKULU idi.

Yassıören'de o zaman atılan ANADİLİ TÜRKÇE eğitiminin temelini bugün adı geçen köyün sokaklarını dolaşma şansını bulmuş olanlar bu örneği

¹⁵² Öksüz, *Batı Trakya...*, s. 145

¹⁵³ Rıza Kırıldökme, “Batı Trakya’da Türkçe Eğitim ve Öğrenim – 6” , Gündem, Sayı: 0399, 05. 11. 2004

*vermemizde ne kadar haklı olduğumuzu çok büyük bir rahatlıkla görürler”.*¹⁵⁴

1933 yılı Eylül ayında hem yeni Başbakan Çaldaris hem de eski Başbakan E. Venizelos Türkiye’ye geldiler. Çaldaris’e Dışişleri Bakanından başka Milli Ekonomi Bakanı da eşlik ediyordu. Türk-Yunan dostluğunun üçüncü yaş günü kutlanıyordu. Politik dostluğa ekonomik işbirliği ve Milletler Cemiyeti içinde birlikte çalışma ekleniyor...14 Eylül 1933 günü Samimi Anlaşma Misakı imzalanıyor... Atatürk Misak’ın imzalanmasından çok memnun oluyordu. İsmet İnönü’ye gönderdiği telgrafta “ *Bu pakt iki milletin karşılıklı büyük menfaatlerini tahkim eden...kıymeti bir vesikadır...* ” diyordu.¹⁵⁵

Bu ziyaretin yarattığı etkiden midir bilinmez 1933’ten itibaren Batı Trakya’da ilk defa eğitimle ilgili dernekler kurulmaya başlanmıştır. Ancak bu derneklerin bazıları eğitimin hangi harflerle yapılması konusunda itilafa düşmüş ve bugün de olduğu gibi azınlık, kendi arasında bölünmüştür. O yıllarda kurulan dernekler veya birlikler şunlardır:

“ 1933’te Gümülcine’de kurulan Batı Trakya Türk İlkokul Öğretmenler Birliği, 1933’te Gümülcine’de kurulan Gümülcine Yoksul Türk Mektep Çocuklarına Bakım Birliği, 1936’da Gümülcine’de kurulan Rodop-Evros Türk Öğretmenler Birliği ve 1933’te kurulmuş olan İttihad-ı İslam Cemiyeti. Bunlardan Türk Gençler Birliği ve Öğretmenler Birlikleri Kemalist eğilimliydi ve Türkiye’deki reformları ve Latin alfabesi ile eğitim yapılmasını destekliyordu. İttihad-ı İslam Cemiyeti ise halkı Atatürk devrimlerine karşı kışkırtıyordu”.¹⁵⁶

Yine bu yıllarda bölgeyi ziyaret etmiş olan Fransız bir araştırmacının eğitime ilgili verdiği bildiler çok önemlidir:

“ Müslüman okullarının dini eğitim programında ve eğitici seçiminde tam olarak serbest olmaları gerekiyordu. Gerçekte okullar, kanunlar gereği, Müslüman halkın seçtiği kişiler tarafından meydana gelen okul komisyonunun kontrolü altında olmalıydı. Buna rağmen Gümülcine, Ksonta, Dedeagaç, Dimetoka ve tüm Müslüman merkezlerinde Hükümet, güvendiği kişilerden

¹⁵⁴ Rıza Kırıldökme, “Eğitimimiz -2” , Gündem, Sayı: 0535, 26.06.207

¹⁵⁵ Bilge, *Büyük Düş...*, ss. , 168 - 169

¹⁵⁶ Aleksandre Popovic, *Balkanlar’da İslam*, Çeviren:kolektif, İstanbul, İnsan Yayınları, 1995, ss. 334-335

oluşan vakıf yönetimini, okul komisyonlarını ve müdürleri doğrudan doğruya seçiyordu...Okullar çok eskiydi ve öğretim yöntemleri de yaklaşık yüz yıllıkti.

Gümülcine’de liseye benzer tek bir okul gördüm. Bu lisede öğrenciler, öğrenim için belirli bir miktar para ödüyorlardı. Yunan Hükümeti sadece Yunanca öğretmenlerine para veriyordu. Bu okul Yunanistan’da çağdaş düşünceyle eğitim veren tek Müslüman kurumdu...Yunan orta öğretim kurumlarına, hiçbir Müslüman çocuğu kayıtlı değildi...”¹⁵⁷

Bu araştırmacının 1933 yılda yaptığı tespitler ile bugün azınlık eğitimi ele alınırken sıralanan problemler arasında paralellik vardır. Tek farkla ki o da; Cemalovic Yunan orta öğretim kurumlarına hiçbir Müslüman çocuğun kayıtlı olmamsından yakınırken; bugün bu okullara doğru var olan hızlı geçişi eleştirenler vardır. Bu konu daha ileride irdeleneceği için bu yıllarla ilgili olarak diyebiliriz ki, Lozan’dan sonra 1950’li yılların başlarına kadar azınlık eğitimi bugün tartışılan ve belki de daha da fazla (özellikle Bulgarlar döneminde)sorunlarla karşı karşıya kalmıştır.

Yukarıda bahsedilen ziyaretin akabinde, 1934 yılı sonlarında Batı Trakya’dan Türkiye’ye doğru kitlesel göç hareketi başlayınca Türk Hükümeti, olay yerinde önlem alma ihtiyacı hissetmiştir. Bu doğrultuda, Türkiye’nin Atina Elçiliği üçüncü katibi M. Recep Bey, Batı Trakya’ya gönderilmiş ve Gümülcine Konsolosu Selim Rauf Bey ile birlikte Batı Trakya’daki Türklerin oturduğu köyler ziyaret edilerek halka göç etmemeleri için nasihatta bulunulmuştur. 20 gün kadar devam eden bu görev sonrasında edinilen intibalar M. Recep imzasıyla 11.12.1934 tarihinde rapor haline getirilerek Atina Elçiliğine sunulmuş, oradan da Türk Hariciyesi’ne ve Başbakanlığa intikal ettirilmiştir”.¹⁵⁸ Bu raporda yapılan gözlemler sonucu göçü doğuran faktörler sıralanmıştır. Yine bizi ilgilendiren iki madde vardır:

- “ Köylerde okul ve öğretmen yetersizliği nedeniyle çocuklarını eğitememeleri ve eğitim-öğretim masraflarının Türk azınlık üzerinde yarattığı külfet.
- Okullarda Arap harfli Türkçe ile mi yoksa Latin harfli Türkçe ile mi eğitim-öğretim yapılması noktasında halk arasında çıkan itilaf”.¹⁵⁹

¹⁵⁷ S. A. Cemalovic, “Les Musulmans en Grece” , *L. 'Europe de l'Est du Sud-Est*, 1933, Paris, III/3-4, , ss. 207-208’den aktaran, Popovic, a.g.e, s.336

¹⁵⁸ Öksüz, *Batı Trakya...*, ss. 74 - 75

¹⁵⁹ a.g.e., s. 76

Bu dönem içinde öteki devletlerle egemenlik ve eşitlik ilkesi üzerine dayanan ilişkiler kurulması genç Türkiye Cumhuriyeti'nin en duyarlı olduğu noktayı oluşturmaktadır. Türkiye ile Yunanistan 1934 yılında Romanya ve Yugoslavya ile birlikte Balkan Antantını oluşturmuşlardır.¹⁶⁰

Üç buçuk yıl süren Bulgar işgali döneminde Batı Trakya Türkleri çok önemli sıkıntılarla karşı karşıya kalmışlar ve bu süre zarfında Türk azınlık okulları eğitim-öğretim faaliyetlerine ara vermek zorunda kalmışlardır. Bulgarların çekilmesinden sonra okullar yeniden açılmıştır.¹⁶¹

Yukarıda sıralanan iki maddeden de anlaşılacağı gibi bu yıllarda eğitim tam bir karmaşa içerisine girmiştir. Daha o dönemde atılan bu kötü tohumlar, gün gelecek daha da dikenli hale gelerek eğitimi iki büküm edecektir. Birçok defa karıştırılmasına rağmen o kötü tohumların kökü bir türlü bitirilemeyecek ve biraz arındırılmış şekliyle bugünlere kadar gelecektir. Dönem o kadar hassastır ki çocuklarının iyi bir eğitim alamadığını gören aileler tüm o zorluklara rağmen Türkiye'ye göçü göze alabilmişlerdir. Atlanmaması gerek bir diğer önemli nokta ise, bu olayın hemen öncesinde iki ülke liderlerinin bir araya gelerek dostluk hatta dostluktan öte mesajlar vermiş olmalarıdır. Lakin bu görüşmeler daha sonra yaşanacaklara engel olamamış ve bu iki ülkenin politikacılarının iyi niyetli mesajlarından sonra ilişkiler hep kötüye gitmiştir.

Aradan dört yıl geçtikten sonra da Başbakan iade-i ziyarete gitmiştir.

Başbakan İsmet İnönü 26 Mayıs 1937 günü Atina'yı ziyaret etmiştir. Ziyarete Yunan Başbakanı General Metaksas ile işbirliğinin nasıl geliştirileceğini araştırıyorlardı. Ziyarete karşılaşılan siyasi iklimden duyulan Atatürk telefonla Atina'yı arayarak İsmet İnönü ve General Metaksas ile görüşüyor, Atatürk General Metaksas'a şunları söylüyordu:

“ Balkan müttefik devletlerinin Balkanlardaki hudutları tek bir huduttur. Bu hududa göz dikenler güneşin yakıcı şuası ile karşılaşır. Bundan hazer edilmesini tavsiye

¹⁶⁰ Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk Dersleri*, I. Kitap, Ankara, Turhan Kitabevi, Gözden geçirilmiş 9. Baskı, 2001, s.89

¹⁶¹ Öksüz, *Batı Trakya...*, s. 79

ederim...Hudutlarımızın bir ve onu savunan kuvvetlerimizin bir ve ayrılmaz olduklarını söylemekle en büyük insanlık ve askerlik zevkini duyduğumu size bildirmekle mesudum”.

General Metaksas da şu yanıtı veriyordu:

“ Komşumuz, dostumuz ve müttefikimiz Türk devleti ile mutabıkız ve daima her zaman her hususta mutabık olacağız”. ¹⁶²

1936-1941 yılları arasında Atina'daki yönetimi diktatör General Metaksas Kral'ın desteğiyle devralmıştır. Bu olaylar bir ülkenin kaderini değiştiren olaylardır. Metaksas, 1941'de Almanya'nın Yunanistan'ı işgal etmesine kadar iş başında kaldı. Bu dönemde bireysel özgürlükler tamamen ortadan kalkmış ve seçim lafi etmek bile yasak hale gelmiştir. Bakın Metaksas kendi oluşturduğu rejimini nasıl anlatıyordu:

“ ...Ben ilk başta komünizm tehlikesine karşı iktidarı devraldım...Fakat memleket komünizmden temizlenmeden ve sarsılmaz bir toplum düzeni sağlanıncaya kadar mevkiimi terk etmeyeceğim...Yunan basını, diğer bütün Yunanlılar gibi milli disipline uyacak, ona bağlı kalacaklardır...Hali hazırda yeni seçimlerin yapılması söz konusu değildir...Aranızda geçmişte siyasi parti mensubu olanlar, bundan böyle onları kesinlikle unutmakla yükümlüdürler. Yunanistan'da artık siyasi parti yoktur...Eski parlamenter sistem ebediyen yok olmuştur...”. ¹⁶³

“ İdeoloji, Yunan tarihinin basitleştirilmiş bir şekilde yorumuna dayanıyordu; üç büyük dönem yaşanmış, her üçü de, otoriter sistem özellikleri taşıyordu: Demokratik bir görünümün ardındaki diktatör olan Pericles dönemi, mutlakiyetçi imparatorluk altında Bizans dönemi ve üçüncüsü de Metaxas ile 4 Ağustos dönemi! Profesörler ve ilkokul öğretmenleri, bu yeni gerçekleri, İtalyan ve Alman modeline dayanan üniformaları ve Roma selamlarıyla, bir “ Ulusal Örgüt” (EON) içinde, birleştirilmiş olan gençliğe iletmeye zorlandılar”. ¹⁶⁴ Öyle anlaşılıyor ki bütün eğitim kadroları bu ideolojiyi

¹⁶²Bilge, *Büyük Düş...*, s. 173

¹⁶³ Hatipoğlu, *Yakın Tarihte...*, s. 192

¹⁶⁴ Castellan, *Balkanların...*, s.442

benimsetmekle yükümlü tutulmuşlardı. Tabii ki durum azınlık için de geçerli idi. Azınlık diğer tüm toplum gibi bu baskılar altında yaşarken 1941 yılında daha kötü bir olay gerçekleşti ve “...Hitler müttefikine Yugoslav Makedonyası'nın dörtte üçünü, Trakya'yı ve Yunan Makedonyası'nın işgalini ve idaresini emanet etti”.¹⁶⁵

Bütün Yunanistan Alman ve Bulgar ikilisinin işgali altındaydı. Batı Trakya'yı da Bulgarlar işgal etmiştir ve buradaki Türk azınlığa çok kötü davranmışlar, halk bütün zorluklara rağmen bölgeden atılamamış ve Türkiye'nin de bölge halkını göçmen olarak kabul etmeyeceği için böyle bir girişimde bulunulmamıştır. Bu işgal üzerine artık Batı Trakya Türkleri de ülkelerini kurtarmak için kolları sıvamış ve çok çeşitli cephelerde savaşmışlardır. Bu kötü yıllardan bölgedeki Türk azınlığın Yunanistan devletiyle olan ilişkileri de anlaşılacaktır. Unutmadan şunu da belirtmek gerekir Alman kuvvetleri aslında İtalya'nın yapamadığını veya yarıda bıraktığını gerçekleştirmek için harekete geçmişlerdir. Çünkü İtalya Yunanistan'a saldırınca çok güçlü bir direnişle karşılaşmış ve İtalya püskürtülmüştür.

İşte bu “... İtalyan –Yunan çatışmasında 16.600 Batı Trakyalı Türk de Yunan ordusunda görev almış ve Türklerden oluşan tabur ve bölükler Arnavutluk'ta Elbasan ve Tepedelen bölgelerinde üstün başarılar göstermişlerdir. Batı Trakya Türkleri bu çarpışmalarda 2.600 ölü ve 1.850 yaralı vermiş, savaşa katılan her dört Türk'ten biri ya hayatını kaybetmiş ya da yaralanmıştı, ki bu, çatışmalara katılım miktarıyla ölçüldüğünde önemli bir oran idi”.¹⁶⁶ Bulgarlar dört yıl boyunca bölgede kalmışlardır.

Bulgarların bölgeyi işgal ettiği dört yıl boyunca diğer bütün alanlarda olduğu gibi eğitimde de büyük sıkıntılar yaşanmış hatta bu yönde baskılar uygulanmıştır. Bulgarların da asıl hedefi azınlığı eğitim yönünden geri bırakıp Türkiye olan bağlarını asgari düzeye indirmek olmuştur.

“Gümülcine Merkez Okulu'na topladığı ve öğretmen yaptığı, kendi gibi Bulgar hafiyesi adamlara, eski Arap harfleri ile tedarikat yaptırdı. Köylere de bu çeşit gerici öğretmenleri tayin ettirdi. Batı Trakya'da tam beş sene yeni

¹⁶⁵ a.g.e., s. 471

¹⁶⁶ Hatipoğlu, *Yakın Tarihte...*, ss. 229 - 230

harflerin okullarda okunmasına mani oldu. Yeni harflerle tedrisat yapmak isteyen öğretmenleri Bulgar müfettişine azlettirdi. Ve sürgüne yollattı.

*Okullar cahil ve Bulgar hafiyesi olan hocaların eline bırakılmıştı. Böylece Batı Trakya Türk Maarifi verimsiz bir devreye girmişti”.*¹⁶⁷

Öyle anlaşılıyor ki öğretmenler sorunu daha Bulgar zamanından başlamış ve bugüne kadar devam etmiştir. Şimdi nasıl özellikle Akademi mezunu arkadaşlar bu tür suçlamalarla karşı karşıya kalıyorlarsa o zaman da bir takım baskılarla zamanın öğretmenleri bunlara muhatap olmuşlardır. Bölgenin yönetimi el değiştirmiş olsa da bu uygulamanın değişmemiş olduğu yada bu yönde bir eğilim olduğu aşikardır.

Yunan iç savaşında, özellikle ikinci aşamada Batı Trakya’daki duruma bakıldığında, bölgeye 1945 sonları itibariyle hakim olan EAM zamanında yaklaşık olarak 25.000 Türk’ün Türkiye’ye göç ettiği bilinmektedir. Bulgarların Batı Trakya’dan çekilmeleri üzerine bölgede denetimi ele geçirmeye başlayan EAM yanlıları dağlardan inerek Gümölcine başta olmak üzere Batı Trakya şehirlerine indiler. Şehre hakim olan EAM, bölgede yeni kurulan EPON (Eneia Panelladhiki Organosi Neon) adlı gençlik örgütüne Türk gençlerinin de katılması için baskı yapmaya başlayınca zamanın Türk Cemaati Reisi Hafız Galip Efendi, komünist görüşlü valiye giderek “onların işi okullardadır” şeklinde karşı çıkacaktır. Vali Cemaat Reisi’nin bu sözlerine itiraz etmemekle beraber, genç öğretmenlerin örgütün gece konuşmalarını dinlemek üzere toplantılara katılmalarını şart koşacaktır.¹⁶⁸

İkinci Dünya Savaşı’nda yaşadığı işgaller ve meydana gelen iç savaşlar, Yunanistan’ı her bakımdan olumsuz yönde etkilemiştir. Büyük savaşın peşinden oluşan dünya düzeni içinde Atina’nın İngiltere ile ilişkileri uluslararası boyutta önem taşırken, ikili çıkarlar açısından Türkiye ile de yakın işbirliği yapma ihtiyacı bölgesel konumundan dolayı, o nisbette önemliydi. Özellikle Sovyetler’in Balkanlar’ın kuzeyine yerleşmesi sonucunda, bu büyük güce karşı işbirliğine gidebileceği en yakın ülkenin Türkiye olması, Yunanistan’da bazı somut adımların atılmasına yol açmıştı; 1947 Mayıs ayında Atina’da , zamanın Başbakan yardımcısı Sofokles Venizelos’un öncülüğünde bir “Türk-Yunan İşbirliği Komitesi” kuruldu. Bunda,

¹⁶⁷ Kemal Şevket Batıbey, ...*Ve Bulgarlar Geldi*, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, (y.t. yok), ss. 55- 57 , Burada bahsedilen kişi Osmanlı İmparatorluğu devrinde Biga Kaymakamı olan İzzet Bey’dir. Yazarın verdiği bilgiye göre bu adam müthiş bir Türk düşmanı imiş.

¹⁶⁸ Hatipoğlu, *Yakın Tarihte...*, s.263

Mart ayında açıklanan Truman Doktrini'nin hızlandırıcı payı da olsa gerekti. Bu hareketlenme, Türkiye Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün sıkı işbirliği ve beraberlik yolunda verdiği demeçler hız kazanmakta, iki ülke, Ege'nin bir işbirliği köprüsü olabileceği fikrine sıcak bakmaktaydı. Zamanın Yunan Başbakanı ve Dışişleri Bakanı Konstantin Tsaldaris Anadolu Ajansına verdiği demeçte Türk-Yunan işbirliğinin sadece siyasi alanda kalmayıp sosyal, kültürel ve elbette ekonomik alanlarda da arttırılmasını dile getirmiş, böylece 1948 Eylül'ünde imzalanan bir Ticaret Antlaşması'nı, çeşitli karşılıklı kültürel alış-veriş faaliyetleri izleyebilmişti. O arada ticari ilişkilerde de ilginç gelişmeler ortaya çıkıyordu; dünya savaşında çöken Yunanistan'ın ekonomisi, " harp harici" kalarak savaşa girmeyen Türkiye ekonomisine oranla çok kötüydü. Basit bir karşılaştırma yapmak gerekirse, Türkiye'nin 1947 yılına kadarki ticari bilançosu pozitif bir çizgide seyrederken, Yunan ekonomisi, yukarıda da belirtildiği üzere büyük zarar görmüştü ve ülkenin tarım üretimi savaş sonunda 1940'lı yılların öncesine nazaran % 70 oranında gerilemişti. Böylece Yunanistan başta temel gıda maddeleri olmak üzere bir çok ihtiyacını Türkiye'den gerçekleşen İthalatla gidermekteydi.¹⁶⁹

"İkinci dünya savaşını müteakip iç savaş esnasında vatandaşı olduğumuz hükümet azınlık ailesine sormadan kitap bastırılmış o devre bütün azınlık ailesi ve yöneticileri buna karşı gelmiş, aynı zamanda da acele Türkiye'den kitap istenmiştir. Türkiye Batı Trakya Türklerinin bu isteğini haklı bulmuş ve bakınız 17 Şubat 1947 tarihli TRAKYA gazetesi 302'inci sayısında, bu olayı nasıl Batı Trakya Türklerine müjdeliyor.

MEKTEP KİTAPLARI

"Bilindiği gibi T.C Hükümeti Batı Trakya Türkleri için İskeçe ve Gümülcine'ye hediye olarak birer vagon ilkokul kitabı göndermiştir. Gümülcine cemaati 23 binden fazla kitabı teslim almış ve bunlar müfettişliğin tasdikinden geçmiştir. Öğrendiğimize göre; Matematik, Tabiat Bilgisi, Genel Coğrafya Ve Dilbilgisi kitaplarının hemen okutulmasına izin verilmiştir.

İskeçe'ye mahsus olarak gönderilen 26 binden fazla kitabı ihtiva eden

¹⁶⁹ a.g.e., ss. 275 - 276

vagon henüz gelmiş olup ve kitaplar İskeçe merkez ikinci ilkokuluna taşınmıştır.

Bu kitaplar köy ve şehir öğrencilerine parasız verilecektir. Alfabe ve okuma kitapları tasdik edilmemiştir. Çünkü, bilindiği gibi alfabe ve okuma kitaplarını hükümet de bastırmıştır. Para ile satılacak olan bu hükümet kitapları bedava kitap dağıtıldığı takdirde satılamayacaklarından hediye kitaplar okutulmasına izin verilmemiştir.

Biz hükümetin bu düşüncesini doğru bulmuyoruz, çünkü, bu zaman halkımızın en fakir olduğu devirdir. Şimdi yiyecek ve giyeceği bile parasız dağıtıldığı bir devirde fırsat ve kolaylık varken kitapların para ile satılması doğru değildir. Hükümet kitapları gelecek senelerde de satışa çıkarılabilir. Şimdi parasız hediye kitapların okutulmasına müsaade olunması daha makuldür kanaatindeyiz." diyor TRAKYA gazetesi 17 Şubat 1947 tarihli 302'inci sayısında,.

"Türk okulları müfettişi Cumartesi İskeçe'ye gelmiş ve İskeçe Cemaati nezdinde bulunan 26 bin küsur kitabı tetkik etmiştir. Bu kitaplardan 19.500 tanesine müsaade edilmemiştir. İskeçe'ye de Gümülcine'deki kitaplar kadar kitap dağıtılacaktır. Kitapların dağıtımına bugün başlanacaktır (TRAKYA gazetesi: 24 Şubat 1947, sayı 303)".¹⁷⁰

Bu yılların akabinde ise 1952 yılının Haziran ayında Kral Pulos Türkiye'yi; aynı yılın Kasım ayında ise Cumhurbaşkanı Celal Bayar Yunanistan'ı ziyaret etmiş ve bu geziler sırasında her iki ülkenin basınında da çok iddialı makaleler yayımlanmıştır. İşte bu ziyaretinde Cumhurbaşkanı Celal Bayar Batı Trakya'yı da ziyaret edecek ve kendi ismiyle anılan liseyi açacaktır.

"1923'ten 1951 yılına dek Batı Trakya'da Türk Azınlığın eğitime baktığımızda iç savaşlar nedeniyle sönük, donuk bir seyir takip ettiğini görmekteyiz. Ancak, bu seyrin 1951'den 1960 yılına kadar göstergenin olumlu

¹⁷⁰Rıza Kırıldökme, "Batı Trakya'da Okul...",

*yönde bulunduğunu görmekteyiz. Bu yıllar için Azınlığımızın mutlu yılları diyebiliriz”.*¹⁷¹

“Siyasi çekişmeler ve ekonomik sıkıntılarla geçen zamanın akışı içinde (1923 – 1950) yetişen nesiller, çağdaş eğitim sisteminin gerisinde kalmış ve Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı eğitim alanında sınırlı bir ilkokul öğretiminin üstüne çıkamamıştır. Çünkü o yıllarda azınlık ilkokullarında görev yapan öğretmenlerin çoğu altı sınıflı ilkokuldan fazla tahsil görmüş değillerdi.

*Batı Trakya'nın en ücra yerleşim birimlerinde ise kendi kendini yetiştirmiş (hudayınâbit) cinsinden öğretmenler görev yapıyorlardı. Camilerde imamlık yapacak okumuş insan çok azdı”.*¹⁷²

Bu bölümü bitirirken, sonuç olarak; Yunan İç Savaşı'na Batı Trakyalı Türkler büyük bir çoğunlukla hükümet kuvvetlerinin yanında savaşa katılmıştı. 1946 – 1949 yılları arasında süren savaşta 27.400 Türk değişik birliklerde ve sınıflarda dövüştü. Belles, Kaymakaçalan, Viçi, Gramos ve diğer bazı cephelerde çarpışırken, önemli bir bölümü de alay, tugay, tümen, kolordu ve ordu merkez ve karargahların iç ve dış nizamiye muhafızlıklarını üstelenmişti. Yunan Kraliyet Ordusu'nun “ Embisti Stratioti” (Güvenli Asker) sıfatını Türk gençleri taşımıştı. Çok sayıda Türk genci Mareşal Papagos ve Kral Pavlos tarafından takdir edilerek madalya ile ödüllendirilmişti. Batı Trakya Türkleri Yunanistan'ın en zor durumunda işbirlikçi konuma düşmemiş, hainlik yapmamıştı. Yunanlı gençlerden müteşekkil askeri birlikler, subayları ile beraber komünist saflarına geçerken, Türk asıllı askerler böyle bir hainlik yapmayı asla düşünmemişlerdir. Komünist çetelerle yaptıkları muharebelerin hepsini kazanmışlardır. Bu yüzden bütün mühimmat depolarının muhafazası Türklere verilmişti.¹⁷³

3.2. 1950 – 1967 Arası Dönem

“Bu dönem Batı Trakya azınlığı arasında her zaman özlemle anılan bir devir olmuştur. Bu süre içinde Türk-Yunan ilişkilerinin iyiliği sonucu 1952 yılında Gümölcine'de ilk kez bir

¹⁷¹ İlknur Halil, “Eğitim Sorunumuz”, *Öğretmenin Sesi*, Sayı:113, Kasım 2007, Gümölcine, Türk Öğretmenler Birliği Başkanı Cahit Ali Osman ile yapılan röportaj

¹⁷² a.g.e., Batı Trakya Medrese Mezunu Müslüman Muallimler Cemiyeti Başkanı Asım Çavuşoğlu ile yapılan röportaj

¹⁷³ Demirbaş, *Batı Trakya...*, s. 127

Türk Lisesi (Celal Bayar Lisesi) açılmıştır. 3065/1954 sayılı yasa sonucu “Müslüman” değil, “Türk” yazılı levhalar okullara asılmıştır. 1951 tarihli kültür anlaşmasıyla Türkiye’den kontenjan öğretmenleri gönderilmiştir. O kadar ki, Türk yakın tarihinin üzücü sayfası olan 6-7 Eylül olayları bile azınlığın düzeninin bozulmasına yol açmamıştır. İkili ilişkilerin düzelmesinde Mareşal Papagos gibi Yunan yöneticilerinin katkısı olduğu kadar, Menderes yönetimi sırasında İstanbul burjuvazisinin, bu arada İstanbul Rum azınlığının istemlerinin Ankara’da yankı uyandırabilmiş olmasının rolü olmuştur”.¹⁷⁴

Fakat buna karşı “yasak bölge” uygulaması da bu dönemde başlamış ve komünizm tehlikesi icat edilerek Balkan bölgelerinde oturan halka büyük sıkıntılar yaşatılmıştır.

Türkiye ve Yunanistan arasında, 1951 yılında, bir Kültür Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma, Batı Trakya Türk azınlığının eğitim konusundaki sıkıntılarını kısmen de olsa giderecek ve biraz rahatlatacak hükümler içermiştir. Böylece, ilk kez Türkiye’den bölgeye Türk öğretmenler gelmesi, iki ülkedeki azınlık öğrencilerine karşılıklı burs verilmesi ve Türk okullarındaki eğitim programlarının yeniden düzenlenerek, güncelleştirilmesi gibi uygulamalar olanaklı olabilmiştir. Ayrıca bölge, 1952’de ilk kez bir Türk Cumhurbaşkanı (Celal Bayar) tarafından ziyaret edilmiş ve bu ziyaret sürecinde de bölgedeki ilk Türk Lisesi Gümülcine’deki Celal Bayar Lisesi açılmıştır.

İki ülke arasında 1951 yılında imzalanan Kültür Antlaşmasıyla Batı Trakya’ya ilk ve orta öğretimde görev yapacak Türk vatandaşı öğretmenler gönderilmiş, yüzlerce Batı Trakyalı öğrenci de Türkiye’deki öğretmen okullarında Batı Trakya’da görev yapmak üzere yetiştirilmişlerdir.¹⁷⁵

20 Nisan 1951 tarihli Kültür Anlaşmasının imzalanmasıyla karşılıklı burslar, okul kitaplarındaki yanlışlıkların düzeltilmesi, karşılıklı saygı ve bir komisyonun kurulması öngörülmüştür. Bu noktada önemli olan “Daimi Muhtelit Komisyon”dur çünkü bu komisyon anlaşmanın uygulanıp uygulanmadığını takip edecek ve önerilerde bulunacaktır. Böylelikle de “kontenjan öğretmenleri” diye anılan öğretmenler görevlendirilmeye başlanmıştır. Bu dönemdeki bu iyileşmeyle birçok köy okulu da onarılmıştır. Daha da ötesinde asıl dikkat

¹⁷⁴ Oran, *Türk – Yunan İlişkilerinde...*, s. 280

¹⁷⁵ Aydın Ömeroğlu, *Belgeler ve Olaylar ışığında, bilinmeyen yönleriyle Batı Trakya Türkleri ve Gerçek – I-*, İstanbul, Avcı Ofset, 1994, s. 59

çekilmesi gereken ve aynı zamanda çok şaşırtıcı olan bu yasayla azınlık okullarına “Türk İlkokulları” denilmiş olmasıdır. Rodop ili belediye ve ilçe yöneticilerine bu yönde şu direktif gönderilmiştir:

“ Yunanistan Krallığı
Trakya Genel Valiliği
Protokol No.1043
ACİLDİR

Komotini 27.12.1954

Dağıtım: Rodop ili belediye başkanları ve ilçe yöneticilerine.

Sayın Hükümet Başkanının emri üzerine bundan böyle gereken her yerde “Müslüman-Müslümanca” deyimleri yerine “Türk-Türkçe” deyimlerini kullanmanızı rica ederiz.

*Trakya Genel Valisi
G. Fessopulos”¹⁷⁶*

Bugün düşünüldüğünde bu durum gerçekten garip gelmektedir ancak gerçektir. Hatta yönetim bu direktiften sonra bazı yerlerde düzeltmelerin yapılmadığını görerek ikinci bir uyarı yapma zorunluluğunu hissetmiştir:

“ Yunanistan Krallığı
Trakya Genel Valiliği
Protokol No. A 202

Komotini 27.12.1954

*Bundan böyle “Müslüman-Müslümanca” deyimleri yerine “Türk-Türkçe” deyimlerinin kullanılmasına ilişkin, hükümetin kesin emirlerine rağmen Komotini- Aleksandrupolis milli yolu üzerindeki Aratos köyünde “Müslüman Okulu” başlıklı bir tabela çok belirgin biçimde hala mevcut bulunmaktadır. Gerek bu tabela,gerekse Rodop ili bölgesinde muhtemelen mevcut olan tüm benzerleri derhal değiştirilmelidir”.*¹⁷⁷

1952 yılında bu defa Yunanistan Başbakan yardımcısı ve Dışişleri Bakanı S. Venizelos Ankara’ya gelmiştir. Bu ziyarette özellikle Kıbrıs üzerinde duruluyordu. Bu görüşmelerin sonunda bir Karma Komisyon kurulmasına karar veriliyor ve Ortak bir Bildiri yayımlanıyordu. “Karma komisyon hemen kurularak çalışmaya başlanıyor. Yaklaşık beş

¹⁷⁶ Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde...*, s. 120

¹⁷⁷ a.g.e., 120 -121

aylık bir çalışmadan sonra üç anlaşma tasarısı hazırlanıyordu".¹⁷⁸ Bu tasarılarından üçüncüsü eğitimle ilgilidir. Üçüncü tasarı şöyle demektedir: "*Karşılıklı olarak ilk ve orta tedarisat mektep kitaplarında her iki memleket aleyhindeki yazıların çıkartılmasına mütedair anlaşma tasarısı*".¹⁷⁹

1951 yılında Kültür Anlaşmasının imzalanmasından sonra iki ülke arasındaki ilişkiler o denli iyileşmiş ki Yunanistan bu anlaşmayla da yetinmeyip 1954 yılında eğitim konuları üzerine bir yasa çıkarmıştır. 3065 – 54 sayılı numaralı bu yasa özetle şöyle demektedir: Batı Trakya'da herhangi bir Türk ilkokulunun kurulması için o bölgenin öğrenci velilerinden 15 kişinin imzalamış olduğu dilekçe, Trakya Genel Valisine sunulur. Vali ve müfettişin onayı alındıktan sonra Batı Trakya'da Türk okulları açılabilir. Trakya Genel Valisinin tayin edeceği bir heyet, devlet okulları için uygulanan program çerçevesinde Türk okullarının programını düzenler. Devlet okulları öğrencilerine uygulanan sınıf geçme, kayıt, imtihan, okulların açılma ve kapanma tarihleri gibi kanun ve kurallar azınlık okulları ve öğrencileri için de geçerlidir. Türk ilkokulu altıncı sınıftan mezun olacak öğrencilerin katılacağı sınavlar, valinin tayin edeceği Rumca hocası ve devlet memuru iki öğretmen huzurunda yapılır. Mezun olmak için de, öğrencilerin notları Rumca okutulan derslerin ikisinden veya lisan derslerinden notu orta olmalıdır. Türk okullarında görev alacak Türkçe öğretmenlerinin tayini için okul encümenlerinin teklifi ve müfettişin muvafakatı gereklidir. Bu öğretmenlerden gerekli vasıflara sahip olanlar vali tarafından öğretmen olarak tayin edilir.¹⁸⁰

Çıkartılan 3065 / 1954 sayılı yasa çerçevesinde, okullara ve çeşitli kuruluşlara *Müslüman* yerine *Türk* adlı ve sıfatlı tabelaların asılmaya başlanması ve bu uygulamanın Yunanistan devleti tarafından verilen talimatlarla devreye sokulması önemli adımlar olmuştur. 1954 yılında kabul edilen bir yasayla, azınlığın ilk kez Türk olarak nitelendirilmesi iki ülke arasında ilişkilerde iyi bir gelişme olarak sayılmıştır. Köylerdeki okullar, Türk okulları tabelalarıyla süslenmiş, müfettişlikler Türk Okul Müfettişliği yazılarıyla okunmaya başlanmıştır.¹⁸¹

Yunan Hükümetinin Batı Trakya Türk okullarının, nasıl idare edileceği hakkında 3065 sayılı 1954'te neşredilmiş bir kanunu vardır. Bu kanuna göre: Batı Trakya Türklerinin

¹⁷⁸ Bilge, *Büyük Düş...*, s. 197

¹⁷⁹ a.g.e., s. 197

¹⁸⁰ Halil, "Batı Trakya'da Türk Okullarında...", s.2

¹⁸¹ Baş, *Unutulan...*, ss. 47 -48

okullarına, şimdiye kadar denildiği gibi “Müslüman” okulu değil, Türk okulu denecektir. Ayrıca neşir edilen “Müfredat” programı ile, bugün sınıflarda haftada 8 saat Rumca dersi yapılacak, küçük sınıflarda da, haftada 10 saat Rumca okutulacaktır.

Gerek 3065 sayılı Kanun, gerekse kanun niteliğinde olan müfredat programı, okullarımızı dilediğimiz şekilde idare edebileceğimizi amirdi. Fakat Yunanlılar bu kanunun bize tanıdığı geniş serbestiyi çekemediler. Okullarımızı istedikleri gibi idare etmeye başladılar. Cunta Hükümeti iktidara gelince hak da arayamaz, kanunlardan bahsedemez olduk. Onlar da istedikleri gibi okullarımızı idare ettiler. İstedikleri yobaz hocaları, köylülere sormadan okullarımıza tayin ettiler.¹⁸²

Yasak Bölgede ise, durum doğal olarak daha ağırdır. Örneğin Şahin İlkokulu Müdürü Salih Sülko, bir resmi yortuda meçhul asker anıtına koyduğu çelengine Elence olarak “Şahin Türk İlkokulu” yazdığı için karakola çağrılarak tokatlanmış ve bir süre sonra öğretmenlikten atılarak Yasak Bölge’ye giriş çıkış pasosu elinden alınmıştır.¹⁸³

1953’ten, Varşova Paktı’ndan itibaren, Yunan – Bulgar sınırı boyunca 40 bin azınlık insanın yaşadığı bir şerit yasa bölge olarak ilan edilmiştir. Bunun gerekçesi ise, Varşova Paktı’ndan gelecek komünizm tehlikesidir. Bu dönemde diğer bölgelerde yaşayan azınlık üyeleri için bölgeye giriş – çıkışlar yasak ilan edilmiş ve izne bağlanmıştır. Bırakın başka yerlerden bölgeye girecek olanları, bizzat bu yasak bölgede yaşayan halka bile özel kimlikler verilmiş, ve bölgeden herhangi bir ihtiyaçlarını karşılamak için çıkış yaparlarken oluşturulan kontrol noktalarında kimliklerine bakılmıştır. Aynı durum dönüşlerinde, bölgeye girerken de yapılmıştır. O dönemi yaşayanların anlattıklarına göre özellikle Evros (Meriç) bölgesinin dağlık kesiminde yaşayan azınlık bireyleri pazar, hastane, herhangi bir iş vs. ihtiyaçlarını karşılamak için Gümülcüne ‘yi tercih ettiklerinde o yol üzerinde kurulan kontrol noktaları tarafından geri çevrilmişler ve gerekçe olarak ise “Dimetoka (Didimotiho), Sofulu (Soufli), Kumçiftliği’nde (Orestiada) pazar – çarşı, hastane yok mu? İhtiyaçlarınız oradan karşılayın denmiştir.

Gümülcine’de komünist tehlikesi olmadığına göre ve bu uygulama bu tehlikeye karşı yapıldığına göre bu durum çok şaşırtıcı ve anlamsızdır. Ancak duruma bir başka taraftan

¹⁸²Batibey, *Ve Bulgarlar...*, s. 196

¹⁸³Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde...*, s. 121

bakarsak anlam kazanacaktır. O da asıl amacın bölge halkını Gümölcine'den yani "Türklerin olduğu yerden" izole etmektir.

Bu genelgelerden sonra her iyi gidişattan sonra olduğu gibi yine Batı Trakya Müslüman-Türk azınlığı bu sevinci uzun süre yaşayamamıştır. Bu kez bu durumu değiştirecek olaylar Türkiye'den, İstanbul'dan başlamıştır. 1954 tarihli bu yasadan sekiz ay sonra valiliklere yukarıda belirttiğimiz emir gitmiştir. Bu emirin vali tarafından il ve ilçe yöneticilerine dağıtılmasından yedi ay sonra ise 6-7 Eylül olayları patlak vermiştir. Bu çok acıdır. İnsan birilerinin bu iyi gidişe dur demek için elinden geleni yaptığını düşünmeden kendini alamıyor. Bu olaylar iki ülke arasında şekillenmeye başlayan dostça ilişkileri çok bozmamış ama ilerisi için çok büyük bir faktör olmuştur ve hatta bazı müfettişler imza ve mühürlerinde "Türk Okulu" deyimini kullanmaktan kaçınmışlardır.

"Azınlık ilkokullarının işleyişini, kuruluşunu, idari yapılarını ve öğretmenlerin atanmasını düzenleyen ve azınlık okullarını resmi olarak "Türk" okulları olarak niteleyen ilk hukuk metni 3065/1954 sayılı "Batı Trakya'daki Temel Eğitim alanındaki Türk okullarının kuruluşu, işleyişi hakkında ve bunların denetlenmesi ile Batı Trakya'daki Türk Okulları Müfettişlerine dair" kararnamedir".¹⁸⁴

1954 yılında Kıbrıs uyuşmazlığının Yunanistan tarafından Birleşmiş Milletler Teşkilatına sunulması, bu Teşkilatın kararı ile ENOSİS'i (Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını) gerçekleştirme girişimleri karşısında Türkiye'yi bulacaktır. Kıbrıs sorunu kızışacaktır. Karşılıklı ziyaretler, yerlerini karşılıklı suçlamalara bırakırken Türk – Yunan dostluğu Kıbrıs uyuşmazlığına esir düşecektir. İşbirliği yılları son bulacaktır.¹⁸⁵

Azınlık okulları eğitim programı 1957 tarihlidir. Programın yürürlüğe girdiği tarihten bu yana 50 yıla yakın bir süre geçmiştir. Eğitim bilimleri alanında, kararnamenin yürürlük tarihinden beri geçen sürede meydana gelen gelişmeleri ve bilimsel birikimi görmezden gelen ve öğrencilerde eleştirel ve yaratıcı düşünceyi, bilişsel ve psikomotor güçleri dengeli bir şekilde geliştirmeyi, onları içinde bulunduğumuz 21. yüzyılın gereklerine uygun kişilikler olarak topluma kazandırmayı amaçlamayan bu programın günün koşullarına cevap vermesi beklenemez. Ayrıca eğitim programının uygulamaya konulduğu tarihte Cumartesi günleri de

¹⁸⁴Kelağa, "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Azınlık...", s. 2

¹⁸⁵ Bilge, *Büyük Düş...*, s.198

okullar faaliyette iken bugün haftalık eğitim süresi beş güne inmiştir. Bu programa göre öngörülen haftalık 1. sınıf için 27 saatlik, diğer sınıflar için sırasıyla 32, 32, 33, 33 ve 32 saatlik ders programının uygulanması öğrencilerin nerdeyse her gün 7 saat ders görmeleri demek olmaktadır ki, bu yönü ile programın pratikte uygulanmasında güçlükler ortaya çıkmaktadır.¹⁸⁶

İki ülke arasında imzalanan 1951 tarihli Kültür Anlaşması ve bu anlaşmaya uygun olarak çıkarılmış olan 3065 / 1954 sayılı yasa hükümleri dikkate alınarak 1957 / 58 öğretim yılından geçerli olmak üzere Batı Trakya Türk ilkokullarında uygulanacak olan bir ders programı hazırlanmıştır.

1954 yılında çıkarılan 3065 sayılı yasaya uygun olarak hazırlanan Milli Eğitim Bakanlığı'nın 14925 / 28 – 11 – 57 sayılı kararnamesine göre, iki dershaneli bir okulda 1., 2. ve 3. Sınıflar için Yunanca okutulacak dersler haftada 8 saat Rumca olarak belirlenmiş, Türk dilinde okutulacak dersler de, Din Bilgisi 3 saat, Türkçe 10, Hayat Bilgisi 4, Matematik 4, Güzel Yazı 2, Resim, Müzik, Beden Eğitimi de birer saat olarak belirlenmiştir.

Bunun yanında, 4.,5.,6. sınıflar için de, Yunan dilinde okutulacak dersler; Rumca 8, Tarih ve Coğrafya ikişer saat olarak belirlenmiştir. Türk dilinde okutulacak dersler de, Din Bilgisi 4, Türkçe 7, Tabiat Bilgisi 2, Matematik 5, Resim, Müzik, Beden Eğitimi ve Güzel yazı da birer saat olarak belirlenmiştir.

Sonuç olarak bu kararnameye göre, ilkokullarda haftalık Yunan dilinde okutulan ders saatleri toplamı 20 saat, Türk dilinde okutulan ders saatleri toplamı da 48 saat olarak belirlenmiştir.¹⁸⁷

Gümölcine (1949) ve İskeçe (Şahin, 1956) Medreseleri de bu dönemde kurulmuşlardır ancak bu konu medreseler üzerinde durulacağından burada sadece hatırlatmakla yetiniyoruz.

Yunanistan Dışişleri Bakanı "E. Averoff 3-6 Ağustos (1960) günlerinde Ankara'ya gelmiş, daha sonra iki gün İstanbul'da kalmıştır...Ankara'daki toplantılarda Dışişleri Bakanı

¹⁸⁶ Kelağa, "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Azınlık..." s. 6

¹⁸⁷ Halil, "Batı Trakya'da Türk Okullarında..." , ss. 2-3

Feridun Cemal Erkin ile E. Averoff arasında iki memleketteki Türk ve Yunan azınlıkların malları, okulları, vakıf malları çok ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Türkiye ile Yunanistan arasındaki husumeti azaltıcı öneriler görüşülmüştür. Her iki tarafın ilişkilerdeki pürüzleri gidermek için içten bir çaba gösterdikleri görülmektedir. Makul istekler hemen kabul edilmiştir. Her iki taraf Kıbrıs uyuşmazlığının çözümlenmesinden yana rahatlamış görüntü vermişlerdir.

Türk heyetinin dile getirdiği, örneğin Menteşe adasında (Oniki Ada) 500 Türk vatandaşının haymatlos durumuna düşürülmesi, Türk azınlığı okullarına Türk adının verilmesi, Batı Trakyalı öğrencilerin askerliklerinin tecili, Menteşe (Oniki Ada) Adalarında Türk vatandaşlarının istimlak edilen arazilerinin bazıları, Rodos'ta vakıf, cami, medrese gibi binaların tamiri konularında olumlu yanıtlar alınmıştır".¹⁸⁸

"1960'lı yıllarda öğretmen okulu mezunu formasyonlu öğretmenlerimiz göreve başlayınca uzun yıllar özlenen düzeye getirilme çabaları netice vermişti. Genç, dinamik, çocuk psikolojisinden haberdar, metot, program bilen çocuğu çok iyi tanıyan, eğitimin ne olduğunu bilen uzman öğretmenlerle korunmuştu okullarımız".¹⁸⁹

1963 yılı sonunda Kıbrıs'ta başlayan olaylar, yukarıda kısaca aktardığım güzel gelişmeleri sona erdirdi. Kıbrıs uyuşmazlığı, Karamanlis'in iktidardan çekilmesi ile Atina'nın kontrolü dışına çıktı. Sorumsuz Kıbrıs Rum politikacılarının, özellikle Makarios'un girişimleri ile Kıbrıs uyuşmazlığı, Türk-Yunan dostluğunu zehirledi. Türkiye ve Yunanistan kamuoylarında düşmanlık prim yapmaya başladı.¹⁹⁰

1963 yılında Kıbrıs'ta Makarios'un anayasal düzeni değiştirmek için başlattığı saldırılar üzerine çıkan Türk-Yunan anlaşmazlığı karşılıklı azınlıkların olumsuz etkilenmesine yol açmıştır...1963 yılında Kıbrıs'ta Türklerin katliama uğramaları karşısında Adaya müdahale edemeyen Türkiye, Yunanistan'ı zor duruma düşürmek için 36. madde uyarınca altı ay önceden ihbarda bulunduktan sonra sözleşmeyi feshetmiş ve bu Yunan yurttaşlarının oturma izinlerini bir daha uzatmamıştır (16 Eylül 1964)...8600 Yunan uyruklu Yunanistan'a

¹⁸⁸Bilge, *Büyük Düş...*, s. 207

¹⁸⁹Halil, "Eğitim Sorunumuz", 38 Yıllık Öğretmen Sadık Salih ile yapılan Röportaj

¹⁹⁰ Bilge, *Büyük Düş...*, s. 208

dönme zorunda bırakılmıştır. Bu şekilde başlayan süreç sonucunda İstanbul Rum nüfusu gitgide azalmış ve 3000-4000 düzeyine kadar gerilemiştir.

İstanbul Rum nüfusunun tükenmeye yüz tutmasına yol açan bu 1964 kararı, kanımca, Batı Trakya azınlığının bugün artık çığ gibi artmakta olan sorunlarının çözülmesini olağanüstü zorlaştıran bir süreci başlatmıştır. Çünkü bütün olayın belkemiği olan karşılıklılık (mütekabiliyet) ortadan kalktığı için Yunan yetkilileri Batı Trakya'daki politikaları açısından serbest kalmışlardır.¹⁹¹

Tabii azınlık da çalkalanıyordu. Eğitimde yeni söylemler ortaya konuyordu. “Çarpıcı bir örnek; 1963 seçimlerine kadar hep Karamanlis’in partisinden seçilen Osman Nuri Fettahoğlu’nun bu defa seçilme şansı yüksek olan George Papapndreu’nun Merkez Birliği Partisine geçmesidir. Merkez Birliği Partisi’nin İskeçe milletvekili adayı olan Osman Nuri, bu partiye geçişini gazetesinde şöyle izah etmeye çalışıyordu: “Bütün Yunan milleti bu seçimde Merkez Birliği Partisiyle beraber, gitmektedir...Bildiğiniz gibi Karamanlis Partisinin siyaseti sizi diğer milletdaş ve dindaşlarınızdan ayırmak ve sizi azınlıktan saymamaktır. Okullarınızdan Türkçe’yi kaldırmak istemektedir...”¹⁹²

1964 Kıbrıs olaylarıyla Türk-Yunan ilişkilerinin bozulması ve 1967 Albaylar Cuntası ile birlikte Azınlığın eğitim alanındaki hakları birer birer kısıtlanmak suretiyle yerini keyfi uygulamalara bırakmıştır.¹⁹³

Ancak, 1967 yılında askeri idarenin gelmesiyle Batı Trakya'daki Azınlığın eğitim sorunlarının daha da arttığı gözlenmektedir.¹⁹⁴

¹⁹¹ Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde...*, ss. 280-283

¹⁹² Öksüz, *Batı Trakya...*, ss. 234 - 235

¹⁹³ Ömeroğlu, *Belgeler ve Olaylar...*, s. 59

¹⁹⁴ Halil, “Batı Trakya’da Türk Okullarında...” , s.2

3.3. 1967 – 1974 Arası Dönem

Zaten ters gitmeye başlayan durum 1967 Cunta yönetiminin ülke idaresine gelmesiyle iyice kötüleşmiş ve Batı Trakya Türklerini bekleyen zor günlere adım atılmıştır. Artık bundan sonra ne okul encümeni seçimi ne de cemaat yönetim kurulu seçimleri yapılmamıştır. Her şeyi Cunta yönetmeye başlamıştır. Okul kurulları Cunta tarafından atanmaya başlanmış ve sonuç olarak azınlık eğitimi bütünüyle güdüm altına alınmıştır. Daha önce var olan tabelalar birer birer indirilmeye başlanmış ve okullar da daha sık kapatılır hale gelmiştir.

Cunta döneminde Batı Trakya Türkleri çok zor yıllar yaşamışlardır. Birçok hakları kısıtlanmış, temel ihtiyaç sayılabilecek gereksinimleri önlenmiş ve bu dönemden kalma baskıcı politikalar cuntadan sonra da kısmen devam etmiştir. Enosis hayaline kapılıp sürüklenen Cunta yönetimi bu dönemde Türkiye ile ilişkilerini bozmaktan kaçınmamış ve hatta bilerek bozma yoluna gitmiştir. Özellikle Batı Trakya'nın Meriç (Evros) bölgesindeki Bulgar sınırına yakın yerleşim bölgeleri bir açık cezaevi gibi yönetilmiş, köylerden bir ihtiyaç nedeniyle şehre gitmek isteyen azınlık bireylerinden köyden giriş ve çıkışlarda kimlik göstermeleri istenmiştir. Buna getto da denebilir. Bu uygulamaya kimse ses çıkarmamış ve Türkiye komünizm tehlikesiyle uyutularak uzun yıllar boyunca bunu seyretmiştir. Bu dönemde Türkçe müzik dinlenmesi, televizyon izlenmesi ve gazete okunması da yasaklanmıştır. Aynı dönemde azınlığa ait okul tabelalarındaki *Türk* kelimesi de çıkartılmıştır. İşin ne kadar vahim boyutlara vardığını anlatabilmek için bu yasaklara 1973'te eklenen ve Türk azınlığın otomobil alım-satımını engelleyen uygulamaya da değinmek gerekir.

1967 yılında Cunta yönetiminin göreve gelmesiyle beraber azınlığın yaşamı ve özellikle de eğitimi kötü bir döneme girmiştir. Okulların yönetim sorumluluğunu taşıyan kurullar Cunta yönetimi tarafından atanmaya başlanmıştır. Türklerin kurmuş oldukları çeşitli dernek ve birliklerin tabelalarındaki Türkçe yazılar kaldırılmış ve Türkçe okul tabelaları Yunan yetkilileri tarafından indirilmiştir.

“Türk” ifadesinin kullanılması ile ilgili yasak başta olmak üzere, 1974'te yaşanan Kıbrıs Krizi'nden sonra Türk-Yunan ilişkilerinin giderek bozulmasıyla Türkler üzerindeki baskılar artmıştır. Uluslararası anlaşmalarda kendi okullarını kendisinin kuracağı, yöneteceği ve

denetleyeceği söylenen azınlık çocuklarının eğitimi, Türk okullarındaki birçok öğretmene çalışma izni verilmemesi yüzünden giderek aksamaya başlamıştır.¹⁹⁵

1967’de Yunanistan’da patlak veren “Albaylar Cuntası” , Batı Trakya Türk azınlığı için tarihinin en sıkıntılı dönemini başlatmıştır”.¹⁹⁶ Bu dönemde azınlık eğitimi çığnemiştir. Sadece eğitim değil; ekonomik, kültürel ve ekonomik hayatta sekteye uğratılmış ve Türk kimliği de inkar edilmiştir.

*“Azınlık eğitimi özellikle Albaylar Cuntası döneminden sonra ardi arkası kesilmeyen çeşitli kanun, kanun hükmünde kararname ve yönetmeliklerle büyük bir karmaşaya sürüklendi. Türkçe müfredatın iyileştirilmesi yerine hep baltalandı. Yani devlet bir yerde Türkçe'nin iyi öğrenilmemesi için tedbirler aldı. Azınlık ilkokullarının özelliğini ve özerkliğini ortadan kaldırmak için uğraştı”.*¹⁹⁷

Bu gelişmelere Türkiye de tepkisiz kalmamış ve o da Rum azınlığa yönelik misilleme girişimlerinde bulunmuştur. Bu kötü gidişatı “iki ülke yetkilileri de hissetmiş olacaklar ki, 22 Şubat 1968’de iki tarafın dışişleri bakanları özellikle azınlık eğitimlerinin karşılaştıkları sorunları incelemek için birer temsilci atamışlar ve bu temsilciler Atina, Ankara ve Viyana’da toplanarak bakanlarına birtakım önerilerde bulunma konusunda anlaşmışlardır. O tarihe dek azınlık eğitiminde nelerin aksamış olduğunun anlaşılmasına yardım etmesi açısından, iki temsilcinin hazırladığı 1 Haziran 1968 Viyana Raporu önemli bir belge niteliğindedir. İki ülkenin 1951’de öngördüğü Karma Komisyonun (Bu komisyonda Yunanistan’ı İoannis Kiçaras, Türkiye’yi de Sıtkı Bilmen temsil etmişlerdir)¹⁹⁸ hemen toplanması gereğine değinen raporda önerilen noktalar şunlardır:

- 1) Azınlık okullarında azınlığın dilinin kullanılmasına sınırlama olmaksızın izin verilmelidir.
- 2) Azınlığın, dilinde yazılmış olan görsel eğitim araçları azınlık okullarında sınırlama olmaksızın kullanılabilirdir.

¹⁹⁵ “Batı Trakyalıların En Büyük Sorunu “ Eğitim””, <http://trakya.ihh.org.tr/insan/egitim.html>

¹⁹⁶ Öksüz, *Batı Trakya...*, s. 8

¹⁹⁷ Cemil Kabza, “SÖPA Kapatılsın” , Gündem, Sayı: 0534, 08 / 06 / 2007

¹⁹⁸ Galip, *Batı Trakya’da...*, s. 89

- 3) Azınlık okullarında, her iki ülkenin yetkililerince onaylanmış ve azınlığın dilindeki kitaplardan oluşan kitaplıkların kurulmasına ve buralardan öğretmen ve öğrencilerin yararlanmalarına izin verilmelidir.
- 4) Azınlığın dilindeki ders kitaplarına izin verilmelidir. Bu kitaplar, iki ülkenin ilişkilerine zarar vermemek açısından önceden denetlenmeli ve onaylanmalıdır.
- 5) Her iki azınlığın okulları da azınlığın dilinde yazılmış okul kitaplarına çok büyük gereksinime içindedir. Bu konuda acilen:geçmişte onaylanmış bulunan kitapların kullanılmasına tekrar olanak tanınması, okul kitapları yetkililerin onayına sunulmuş bulunuyorsa bunlara izin verilmesi ve Karma Kültür Komisyonunca bu konunun sürekli bir çözüme ulaştırılması, gerekmektedir.
- 6) 1967 ve 1968 yıllarında her iki tarafça görevlendirilen alınan öğretmenler tekrar göreve başlatılmalıdır.
- 7) Azınlık okulları öğrencilerinin velileri okul yöneticileri ve öğretmenlerle serbestçe görüşebilmelidir.¹⁹⁹

Hemen ardından da bu defa iki ülkenin Dışişleri Bakanları 26-27 Haziran 1968'de Londra'da buluşmuşlar ve Viyana Raporunu değerlendirmişlerdir. Bu görüşmede yine bildiğimiz klişe istekler yapılması gerekenler olarak sıralanmış ve hatta bundan sonra 20 Aralık 1968'de bir Karma Kültür Protokolü kabul edilmiştir.

*“ Beş başlık altında kaleme alınan protokol, azınlık dilinin serbestçe kullanılmaya devam etmesini, görsel eğitim araçlarının karşılıklı denetimden geçip okullara dağıtıldıktan sonra sınırlandırmaksızın serbestçe kullanılmasını, onaylanan kitaplardan oluşacak okul kitaplıklarına izin verilmesini, ders kitapları hakkında Viyana Raporunda yer alan önerilerin uygulanmasını, azınlık okullarında öğrencilerin dinsel, sosyal ve ulusal bilinçlerine saygı gösterilmesini ve bu okullarda iki ülke arasındaki dostluk bağlarının güçlendirilmesi ilkesine göre hareket edilmesini tavsiye etmektedir. Protokol, imzası tarihinden başlayarak yürürlüğe girmiş olup şu anda da resmen yürürlüktedir”.*²⁰⁰

¹⁹⁹ Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde...*, ss. 125-126

²⁰⁰ a.g.e., s. 127

1968 yılında Selanik Özel Pedagoji Akademisi kurulmuştur. Bu konuya daha sonra ayrıntılarıyla değinilecektir.

1970 yılında ise azınlık eğitimin görünüşü şöyledir:

“Eğitim ve öğretim konusu, bir toplumun üzerinde en çok ve duyarlılıkla durulmasını gerektiren sorunlarından birini ve de başlıcasını oluşturur. Azınlığımızın ise çok yanlı bir eğitim ve öğretim sorunu bulunmaktadır. Bunu, aşağıda olduğu gibi maddeler halinde açıklamağa çalışalım:

- 1) *Bugün, Azınlık ilkokullarının bazıları, İlköğretim çağındaki çocukları sadece bir araya toplayan bir “bina” olmaktan ileriye gidememektedir. Oysa, yetkili resmi makamların biraz iyi niyet, gayret ve desteğiyle bu okulların çağımızın modern eğitim ve öğretim anlayış ve metotlarına uygun bir biçimde çalışan birer eğitim ve öğretim yuvası haline getirilmeleri şarttır..*
- 2) *Yunanistan’la Türkiye arasındaki kültürle ilgili anlaşma ve protokoller göz önünde bulundurularak, resmi devlet okullarında olduğu gibi, Azınlık ilkokullarında da tam randıman almayı sağlayabilecek bir eğitim ve öğretim sisteminin uygulanması artık kaçınılmaz bir hal almıştır. Azınlık Okulları Müfettişleri, Batı Trakya Öğretmenler Birliğiyle işbirliği yaparak çeşitli fırsatlardan yararlanıp sık sık düzenleyecekleri seminer ve benzeri çalışmalar sayesinde bu soruna pekala çözüm yolları bulabilirler.*
- 3) *Bu çağın pedagojik anlayışı, hiç kuşkusuz toplumların eğitim ve öğretim işlerinin köklü bir meslek bilgisine sahip kimselerce yürütülmesini öngörmektedir. Hal böyleyken, Azınlığımızın bir çok formasyonlu öğretmeninin yıllardan beri okullarımızda görev almaları şu ya da bu nedenle engellenmektedir. Başka bir yazımızda bu konu enine boyuna irdelenmişti. Burada sadece, bu genç ve formasyonlu öğretmenlerimizin mesleklerinde çalışmalarını destekleyen engellerin bir an önce ortadan kaldırılması gerektiğini yinelemekle yetiniyoruz.*
- 4) *Batı Trakya’daki yaklaşık olarak üçyüz Azınlık ilkokulunun bazısında Türk harfleriyle, bir kısmında Arap harfleriyle birtakımlarında ise hem Türk hem de Arap harfleriyle öğretim yapılmaktadır. Eğitim ve öğretim açısından bu*

karmaşık düzenin sakıncaları bulunup bulunmadığı hususunun değerlendirilmesini yetkililere bırakıyoruz. Ancak, şu kadarını söyleyelim ki, bizler, bir eğitim ve öğretim uzmanını hem güldürüp hem de ağlatabilecek olan bu gibi bir keşmekeşe dünyanın başka bir yerinde pek rastlanılamayacağı kanısında bulunuyoruz. Bir öğretim birliğine gidilmesinin ise ne gibi sakıncaları olabileceğini bir türlü anlayamıyoruz. Bize göre gerçek olan bir şey varsa o da Türkçe'nin Türk harfleriyle okutulabileceğidir.

- 5) 3065 / 1954 sayılı yasanın 5. maddesi, Batı Trakya'daki her Türk okulunun "seçimle" işbaşına getirilmiş üç üyeden oluşan bir "Okul Encümenliği" tarafından yönetilmesini ve oluşturulan bu Okul Encümenliğinin görevini, İlköğretim Talimatnamesine uygun olarak aynen devlet ilkokulları encümenlikleri gibi yürütmesi gerektiğini emreder.

Son yıllarda "atama" yoluyla işbaşına getirilen okullarımız encümen üyelerinin bazılarının görevlerini İlköğretim Talimatnamesine uygun olarak yapabildiklerinden kuşkuluyuz..²⁰¹

İlimiz Türk Okulları Müfettişliği, 1971 / 1972 ders yılının başladığı şu günlerde, Batı Trakya Türk Okullarının Kuruluş ve Faaliyet Şekli ile Bunların Yönetimi ve Batı Trakya Türk Okulları, Müfettişlerini ilgilendiren Bazı Sorunların Düzenlenmesi Hakkındaki 6-9 Ekim 1954 tarih ve 3065 Sayılı Yasa'nın Azınlık okullarına öğretmen atamalarına dair 6. maddesinin 1. fıkrasını hiç kale almaksızın, okul encümenlerinin ve dolayısıyla çocuk velilerinin öneri ve isteklerine de aykırı olarak bazı Azınlık okullarına medrese çıkışlı ve Selanik Eğitim Akademisi çıkışlı birtakım öğretmenleri tayin ediyormuş.

Oysa...öğretmene ihtiyacı bulunan pek çok okulumuzun Encümen'i, Türkiye Öğretmen Okulu çıkışlı bir öğretmeni yürürlükteki yasaya uygun olarak okullarında görevlendirebilmek için yıllardan beri Müfettişliklere öneri ve başvurulurda buldukları halde, bu öğretmenlerin atamaları ha bugün gerçekleşecek, ha yarın gerçekleşecek diye sürekli ertelenerek savsamaktadır.

²⁰¹Galip, Batı Trakya'da..., ss. 42 - 43

Köklü bir meslek bilgisine sahip bulunan bu öğretmenlerimiz de uzun süre kararsızlık içinde beklemekten moralleri harap bir halde şurada-burada zaman öldürmektedirler.

Hemen söyleyelim ki, biz burada medrese ya da Selanik Eğitim Akademisi çıkışlı kimselerin nasıl ve ne amaçla yetiştirildiklerinin tartışmasını yapmak istemediğimiz gibi, bu insanların özellikleri, kişilikleri, yeterlik ve yetenekleri üzerinde durmayı da asla aklımızdan geçirmiyoruz. Konumuz bu değildir. Bizi ilgilendiren husus, Batı Trakya Türk Okullarına öğretmen atanmasında var olan yasa hükmüne ve prosedüre uyulmaması keyfiyettir.²⁰²

Gerçekte 1109 / 1972 sayılı kanun-kararname vardır. Yani yukarıda sayılanlara rağmen bu kanun çıkmıştır. 1976'da genel eğitim reformu yapılmış ve hemen ardından 1977 yılında Yunanistan'daki Türk okullarının bugünkü statülerini belirleyen iki kanun çıkarılmıştır. Bunlar 694/1977 ve 695/1977 sayılı ve tarihli kanunlardır.

Dönemin eğitim açısından asıl önemli olayı, 1972 tarihinde çıkarılan ve 1954 Mareşal Papagos Kanununun kimi maddelerini değiştiren 1109/1972 sayılı kanun-kararname olmuştur. Yeni yasanın esprisi, "Türk Okulları" adının artık resmen bırakılarak "Azınlık Okulu" deyiminin benimsenmesinde somutlaşmaktadır.²⁰³

Ayrıca öğretmen atanması konusunda okul encümenlerinin zaten sınırlı olan yetkileri fiilen ortadan kaldırılmıştır.

Bu dönemde diğer öğretmenlerin yerine S.Ö.P.A çıkışlı öğretmenlerin alınması süreci de hızlandırılmıştır. Bu duruma Batı Trakya halkı tepki göstermiş ve çocukları okullara yollamamaya başlamışlardır. "Hatta bir köyde Türkiye öğretmen okulu çıkışlı (formasyonlu) öğretmen istedikleri halde okullarına ısrarla SÖPA çıkışlı öğretmen yollanan veliler çocuklarını okula göndermemeye başlamışlar ve bunlar arasında 7 aile başkanı 1973 yılında kırkar gün hapse mahkûm edilmiştir".²⁰⁴

²⁰² a.g.e., ss. 72 -73

²⁰³ Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde...*, s. 123

²⁰⁴ a.g.e., s. 124

*“Ben,1973'te Gümülcine'ye geldiğimde kendi evimde Celal Bayar Ortaokul birinci sınıf öğrencilerine Yunanca ders verdim. 25 öğrencim vardı. Bir ay sonra polis geldi evimi sardı, üç ekip arabası gelmişti. O sırada evde bulunan 8 öğrenciyi ve beni emniyete götürdüler, mahkemeye çıktım ve mahkum edildim. Bu olay askere gittiğimde de dosyamla beni takip etti. O dönem azınlığın kovulduğu, kovalamaya maruz kaldığı yıllardı. Kaçmamız için uğraşılyordu. Bu politikanın en büyük kurbanı azınlık eğitimi oldu. Bu politika 1998'de 19. maddenin uygulanmasının durdurulmasıyla değiştirildi”.*²⁰⁵

“1973 nisanında, benim Gümülcine'ye gittiğim zaman bulduğum manzara şuydu:

Azınlık, ne olduğunu ve ne olacağını bilmeyiş ve devamlı bir bekleyiş içindeydi.

*Azınlık, ilerici ve gerici diye iki gruba bölünmüştü. Bu bölünme o dereceye kadar gitmişti ki, bazı köylerde, hatta şehirlerde bile, iki grup birbiriyle selamı sabahı kesecek hale gelmiş, ayrı okullar açmışlar, ayrı gazeteler çıkarıyorlardı. İlerici grup içinde de ayrıca bölünmeler vardı. Bu tabiatıyla Yunanlılara yarıyordu”.*²⁰⁶

Kâmuran Gürün'ün 1973 yılında Başbakan yardımcısı M. Patakos ile yaptığı görüşmede, Başbakan Yardımcısı Patakos: Yunanca bir metin yazıp imzalayarak bana verdi. *“Bunu Türkiye'de benim ağzımdan açıklayın”* dedi. Benim maksadım, Yunan Hükümeti ağzından, Hükümet politikalarını resmen açıklamaktı. M. Patakos'un verdiği yazılı metin bunu temin ediyordu. Hakikaten, aslı Atina Büyükelçiliği dosyalarında bulunan bu metnin tercümesi şöyle idi:

“ Gerek Yunanlılar, gerek Türkler tarafından, her iki yanda bulunan azınlık için çok şey söylenmektedir. Yunan Hükümetinin, dini ne olursa olsun, hiçbir vatandaşı için tefrik edici bir tutumu yoktur ve dolayısıyla devletimizin kanunların özellikle yumuşak bir şekilde tatbikine çalıştığımız Müslüman kardeşlerimiz için de tefrik durumu yoktur. Maalesef fanatik çevrelerce, ya da

²⁰⁵ Doktor İbram Onsunoğu'nun “ Müslüman Çocukların Eğitimi” Programının on yılını doldurması üzerine, geçen on yılın değerlendirildiği ve yeni hazırlanan kitapların tanıtılıp ele alındığı , 9-10-11 Şubat 2007 tarihli toplantılarda yaptığı konuşmadan alınmıştır.

²⁰⁶ Gürün, *Bükreş-Paris...*, s.204

başkalarınca yönetilen unsurlar, zaman zaman iki dost ve müttefik ülkenin barış ve anlaşma havası içinde yaşama şartları aleyhine, ilişkilerine çalkantı getirmek üzerine, bu türlü hadiseler yaratmaktadırlar. Yunan Hükümeti bunu istememektedir. Aksine bütün sahalarda dostane ve iyi ilişkiler arzu etmektedir. Müslüman camiasına dostça ve yumuşak davranılması konusunda Hükümetin idari organlara verdiği talimat kati ve kategoriktir.”

Kâmuran Gürün: *“Bu metni hemen tabiî derhal Ankara’ya bildirdik. Ben bunun hemen, bir şekilde açıklanacağını bekliyordum. Böyle bir açıklama, evvela Batı Trakya’daki idarecilere bir ihtar olacaktı, zira Yunan Hükümeti resmi politikasını dünya kamu oyu önünde açıklayarak bir taahhüt altına girmektedir...”*

*Ancak ne var ki, Ankara bu metin üzerinde hiçbir şey yapmadı ve Patakos’un, kendi el yazısı ile imzalı beyanatı dosyalar içinde kalmış oldu”.*²⁰⁷

Kamuran Gürün 23-25 Ekim 1973 tarihinde Batı Trakya’ya yapılan gezisinde şu anektoda yer vermektedir:

“En son uğradığımız Yassıören köyünde, kuran kursu hocası bir sarıklı ile karşılaştık. Benim açımdan bu gezinin en enteresan olayı bu karşılaşma oldu. Sarıklı hoca, Müslüman dilinin Arapça olduğunu, bu itibarla Lâtin harflerini öğretmenin günah olduğunu söyledi.

Gümülcine valisine, Yassıören’in sarıklı mollasından da bahsettim. “Bu gibi adamlardan ve bunların yetiştireceği insanlardan siz, cemiyet olarak ne fayda bekliyorsunuz. Netice itibariyle bunlar sizin vatandaşlarınızdır. Vatandaşlarınızı bu derece cehalet içinde bırakmak size şeref getirir mi” diye sordum. Vali, eğitim serbestisine karışmak istemediklerini söylemekle yetindi.

*“...Asıl sistemli baskının okullardaki öğretmenler üzerine ve akıllı bir şekilde yapıldığını anlamak kabildi...Dini hislerin, fikri gelişmeyi engellemek için istismar edildiğini gösteren bir davranış karşısında bulunduğu anlaşılıyordu”.*²⁰⁸

²⁰⁷ a.g.e., ss. 221 - 222

²⁰⁸ a.g.e., ss. 234 - 236

“ Yeni yazıya gelince, kimileri hâlâ o yazıya “ Lâtin-dinsiz” diyerek eline almaz. Okumaz. Günahtır der çünkü.

Kimileri ise, bilhassa genç hocalar, öğretmenler (eski hocaların günahtır demelerine bakmadan) yeni türkçeyi kenar köşeden, gazetelerden öğrenmiş herhangi bir yazıyı dakikalarca kekeliyerek okurlar. Anlamını da zor anlarlar.

Yunancayı ise hemen hemen hiç biri anlamaz. Elllerinde bulunan pek kıymetli, pedagoji ilmine ait kitapları okumağa çalışırlar. Bir şeyler öğrenip öğretebilsinler diye...Fakat yabancı, bilmediği kelimeler o kadar çoktur ki...”

209

1973 yılında Yunanistan’da bir darbe olmuş ve General İoanides iktidarı ele geçirmiştir.

“ Eğer 25 Kasım 1973 günü Yunanistan’da bir askeri darbe ile, General İonides iktidarı fiilen kontrolüne geçirmeseydi, Türkiye ile Yunanistan arasında bir genel anlaşma için hazırlanmakta ve gelişmekte olan temeller üzerinde belki de yeni bir dostluğun ve işbirliğinin yükselmesi mümkün olabilecekti. İonides darbesi, sadece bu güzel ümitleri yıkmakla kalmadı, ayrıca ve bundan çok daha mühim olmak üzere, Türk-Yunan ilişkilerini yeni bir krizin içine, bir savaşın eşğine kadar itti”.²¹⁰

1974 yılında var olan yasalara aykırı olarak Celal Bayar Lisesi’ne müdür ataması yapılmıştır. Bu atama yapılırken okul encümenine danışılmamış ve bir ilkokul öğretmeni liseye müdür olarak atanmıştır.

“...Selanik Özel Pedagoji Akademisinden mezun ve 1109 / 1972 sayılı kanun iradesinin 6. maddesi uyarınca bir süreden beri köy ilkokullarımızın birinde görevli bir ilkokul öğretmenin liseye “müdür” olarak atandığını hayretle öğrenmiş bulunuyoruz.

²⁰⁹ Abdurrahim Dede, *Rumeli’nde Bırakılanlar (Batı Trakya Türkleri)*, İstanbul, Otağ Matbaası, 1975, s.194

²¹⁰ Gürün, *Bükreş-Paris...*, s. 171

...bildiğimiz kadarıyla ve gerçeklere göre, bir lise müdürünün her şeyden önce lise öğretmeni yeterliğine sahip olması şarttır. Bir ilkokul müdürünün liseye “müdür” olarak atanması ise o lisenin öğrencilerine, öğretmenlerine, çocuk velilerine; kısaca bütün bir topluma çok ağır bir harekettir, çok üzücü bir olaydır!..”²¹¹

3.4. 1974 – 1990 Arası Dönem

“Türkiye’nin 1974’te Kıbrıs’a asker çıkarmasından sonra, her iki ülkenin de kendi azınlıklarına karşı politikaları birdenbire değişti. Özellikle Yunanistan, her şeyden önce Batı Trakya Türklerinin Türkiye’nin işgaline bahane oluşturdukları gerekçesiyle Lozan Antlaşması’nı göz ardı ederek kendi Türk azınlıklarının haklarını sınırlamaya başladı. Yunan hükümeti Türklerin kendi anadillerinde eğitim görmelerinin önüne bir dizi engel çıkardı, Hepsinin üstünde Türkiye’den yapılan ders kitapları ithalini yasakladı ve Türk yüksek öğretim kurumlarının verdiği diplomaları tanımayı reddetti. Hükümet, Türklerin sahip oldukları topraklara el koydu, Türklerin oturdukları bölgelere Sovyetler Birliği’nden göçeden çok sayıda Pontus Rumunu yerleştirdi. Türk malları üzerine birbiri ardına ağır vergiler uyguladı ve yurtdışına seyahat eden Türklerin pasaportlarına el koyarak onları yurttaşlıktan çıkardı. Türkiye’ye bakışı hayli eleştirel olan Uluslararası Af Örgütü bile, 1991 başlarında Türklerin haklarını ihlal eden Yunanistan’ı şiddetle eleştiren bir rapor yayınladı...”²¹²

Daha sonra da Kıbrıs sorununun Türk-Yunan ilişkilerini derinden etkilemeye başlamasıyla işler iyice karışmaya başlamıştır. Bazı nedenler bulunarak öğretmenlere görev verilmemeye ve görevde olanların da işine son vermeye başlanmıştır. “Öğretmenlerin bu durumu, sonunda, ya birtakım okulların yalnızca Yunanca ders yapmalarına, ya da sırf Yunanca yapılan derslere öğrencilerin gitmemeleri (ya da velilerce gönderilmemeleri) sonucu bazılarının tamamen kapanmasına yol açacaktır. Zaten öğretmen olsa da kitap yoktur.

²¹¹ Galip, *Batı Trakya’da...*, s. 76

²¹² Karpat, *Balkanlarda Osmanlı...*, s. 305

*Yetkililer, alıştırılmalarda iki kent arasındaki uzaklığın hesaplanması durumlarında İstanbul ile Ankara arasının örnek verilmesi gibi gerekçelerle matematik kitaplarını bile geri çevirmektedirler”.*²¹³

1974'ten itibaren Yunanistan'da Türkiye'ye karşı yeni eğilimler ortaya çıkmış ve Türkiye devamlı suçlanarak bunun acısı Batı Trakya azınlığından çıkarılmıştır. Bu yeni eğilimde Ortodoksluk / İslam karşılaştırılmış ve arada büyük bir uçurum olduğu savunularak, Türkiye'nin “Batı” koruması altında olduğu dillendirilmeye başlanmıştır.

1954 yılında çıkan bir yönetmelikle, İlkokullarda Yunanca okutulan ders saatleri toplamı 20, Türk dilinde okutulan ders saatleri toplamının da 48 saat olarak belirlendiğini yukarıda belirtmiştik.

1975 yılında yapılan bir değişiklikle, Yunan dilinde okutulan ders saatleri toplamı 20'den 27 saate çıkarılmış, Türk dilinde okutulan derslerin saati de 48'den 37 saate düşürülmüştür.

1976 yılının “...16 / 17 Ağustos gecesi Evros (Meriç) ilinin merkezi olan Dedeoğaç kentindeki Türk okulu, 20 / 21 Ağustos gecesi de Gümülcine ilinin Yaka Kolu kesimindeki Susurköy Türk ilkokulu binası ataşe verilmiştir...Susurköy Türk Okulunun kundakçısı Aristotelis Nikolau suçüstü mahkemesinde 5 ay 25 gün hapis cezasına çarptırılmış ve davayı istinaf eden suçlu yeni duruşma tarihine kadar serbest bırakılmıştır.

*(Bu olaylar üzerine) “Türkiye Dışişleri Bakanlığı yetkilileri, Yunanistan'ın Ankara Büyükelçisi Bay Kosmadopoulos'u Bakanlığa davet edip camii ve okullarımızın yakılması olaylarıyla ilgili olarak Yunanistan'a verdikleri notada, Türkiye'nin Batı Trakya Türk Azınlığının mal ve canlarına özel özen gösterdiği belirtilmiş ve bu tür olayların önlenmesi istenmiştir”.*²¹⁴

1976 yılında 390 sayılı ve 79 tarihli yeni bir yasa çıkartılarak zorunlu eğitim dokuz yıla çıkarılmıştır. Bu yasa yürürlüğe 1977 yılında girmiştir. Ancak dokuz yıla çıkartılan eğitimden azınlık liseleri nasibini alamamışlardır.

²¹³ Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde...*, s.122

²¹⁴ Galip, *Batı Trakya'da...*, ss. 126 -127

“ ...Toplumumuzun orta dereceli okulları, yani Gümülcine ve İskeçe'deki birer orta okul ve birer lise, söz konusu yasadan hiç etkilenmemişlerdir. Sanki, 390 / 76 sayılı yasanın varlığı bir kenara itilmiş ve orta dereceli okullarımızda eski eğitim düzeni sürdürülmüştür. Öğrencilerimiz, eskiden olduğu gibi ortaokula yine sınavla alınmış ve lise bölümündeki öğrenciler de genel sınava tabi tutulmayarak bugünlere gelinmiştir...390 / 76 sayılı yasa gereği 1980 / 1981 öğretim yılında zorunlu eğitimin dokuz yıl olması kesinleşmiştir. Orta-okul öğrenimi zorunlu olacağına göre, Azınlık ortaokullarında hala sürdürülmekte olan giriş sınavlarının da kaldırılması gerekmez mi?”.²¹⁵

“1977 yılında 9 yıllık zorunlu eğitim yasının yürürlüğe girmesiyle, Yunan ortaokullarına giriş sınavları ülke genelinde kaldırılmıştır. Yalnız Gümülcine ve İskeçe azınlık liseleri bu uygulamanın dışında tutularak, bu liselerin orta bölümlerine giriş sınavları kaldırılmamış ve bu okullara öğrenci kayıtlarının giriş sınavlarıyla belirlenmesine devam edilmiştir. Bu uygulamanın sonucu olarak da iki azınlık okuluna da az sayıda öğrenci alınmaya devam edilmektedir”.²¹⁶

Bunun ardından 1977 yılında eğitimle ilgili çok önemli iki yasa çıkarılmıştır. Yunan Meclisinin 1 Eylül 1977 tarihli oturumunda görüşülerek yasalaşan ve 14 Eylül 1977 tarihli Resmi Gazetede yayımlandıktan sonra yürürlüğe giren 694 / 1977 sayılı “Batı Trakya Müslüman Azınlığının Azınlık Okulları” ve 695 / 77 sayılı “Selanik Özel Pedagoji Akademisi ve Azınlık Okulları Denetim ve Öğretim Görevlilerinin Sorunlarına ilişkin” başlıklı iki eğitim yasası..Yunan Meclisine sunuluşu sırasında, her ne kadar, Azınlık eğitimini çağın gelişim koşullarına uydurabilmek amacıyla bu yasaların çıkarılmasının zorunlu olduğu dile getirilmişse de yasaların içeriğini dikkatlice gözden geçirecek olursak, çağın koşullarına ayak uydurmak şöyle dursun; Azınlık eğitiminin gereksinimlerini karşılamaktan uzak bulunan bundan önceki 3065 / 54 ve 1109 / 72 sayılı yasalarda açıklıkla belirtilen bir çok sağlıklı hükmün, bu yeni yasalarla yürürlükten kaldırıldığını ve Azınlık eğitiminin, günün siyasi

²¹⁵ a.g.e., s. 109

²¹⁶Halil, “ Batı Trakya Türk Okullarında...”, s. 96, aynı kaynak için <http://www.ogretmeninsesi.org> adresine de bakılabilir.

koşullarına göre bakanlık ve bölge valilerinin elinde bir çeşit oyuncak durumuna getirildiğini görmekteyiz.

Yeni 694 / 77 sayılı yasanın 1. maddesinde aynen şöyle denilmektedir:

*“Batı Trakya’daki Müslüman Azınlığın eğitimi; a) Lozan Barı Antlaşması hükümleri, b) Genel Eğitimin Organizasyonu ve Yönetimi Hakkındaki 309 / 76 sayılı yasa ve c) Her durumda, ülkeler arasında karşılıklılık ilkesi saklı tutularak işbu yasa çerçevesinde yürütülmektedir”.*²¹⁷

“694/1977 sayılı yasanın “amaç maddesine göre (2.madde) azınlık okulunun amacı, ülkenin devlet okullarında geçerli ilkeler çerçevesinde öğrencilerin bedensel, kültürel ev ahlaki gelişmelerini sağlamak ve ilerletmektir. Yani kanun, azınlık eğitimini Yunan Sevr’inin ve Lozan Barış Antlaşmasınının daha önce sözü edilmiş maddelerinde dile getirilen “pozitif haklar” açısından görmeyen, bu eğitimi ülkenin genel eğitiminden hiç de farklı saymayan bir felsefeye sahiptir.

*Azınlık okulu açılabilmesiyle ilgili olan 5. madde, bundan önceki yasa ve uygulamanın 15 imzayı yeterli görmesine karşılık, yeterli imza sayısını “takdir ve tesbit” etmeyi, gene “devletlerarası karşılıklılık ilkesi göz önünde bulundurularak” bölgenin valisine bırakmaktadır. Yani vali isterse 10 imzayı yeterli bulacak, istemezse 50 imzayla bile açılış izni vermeyecektir”.*²¹⁸

694 sayılı yasa cemaat yönetim kurulları ile okul encümenlerinin Türk okullarının kurulması ve yönetimi konusundaki yetkilerini fiilen ve resmen sıfıra indirmiş ve tüm düzenlemeler bakan veya valilerin takdirine bırakılmıştır. 695 sayılı kanunla azınlık okulu müfettişlerine özel yetkiler tanınmış ve bu yetkilerin boyutlarının belirlenmesi Milli Eğitim ve Mezhepler Bakanlığı’nın kararlarına bırakılmıştır. Bu yasanın asıl işlevi, 3. maddenin 7. ve 9. fıkralarında ortaya çıkmaktadır. Madde 3/7’ye göre: *“Azınlık okullarında Müslüman öğretmen atama ve istihdamları yapılırken, Selanik Özel Pedagoji Akademisi mezunları tercih edilir.”* Madde 3/9’a göre de: *“Özel Pedagoji Akademisi mezunları, azınlık okullarına devlet*

²¹⁷ Galip, *Batı Trakya’da...*, s. 92

²¹⁸ Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde...*, s. 128

memuru öğretmen olarak atanırlar.” ²¹⁹ Bu iki fıkrada da görüldüğü üzere, 1970’li yıllarda gayri resmi olarak yürütülen bir politika resmiyet kazanmış ve kontenjan öğretmenleri ile formasyonlu öğretmenlerin yerinin Selanik Özel Pedagoji Akademisi mezunları tarafından doldurulması için gereken yasal çerçeve hazırlanmıştır. Öğretmenlerini seçemez duruma gelen encümenlerin işlevi bu iki yasa ile sadece fiilî değil, resmi olarak da sona ermiştir.

“Lozan Antlaşması’na göre, Batı Trakya İlkokullarının yönetimi, öğrenci velileri tarafından seçilmiş olan okul encümenlerince yürütülmekteydi. Ancak, 1977 yılında çıkarılan 694 sayılı yasayla, encümen seçimleri valiye devredilmiştir”. ²²⁰

1978 yılında azınlık ilkokullarındaki tatil günleri tekrar belirlenmiştir. *“...dini, milli, bayramlar ve kandiller dışında 24 Aralık – 3 Ocak, Pasha’nın (Pakalye) büyük Perşembesinden Salı gününe kadar tatildedir sözü, 55369/78 Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile değiştirilmiş ve Hıristiyan okullarının kapalı olduğu günler, Azınlık okullarına da kapalı olma kararı verilmiştir”.* ²²¹

1979 yılında, uzun süredir görev bekleyen formasyonlu öğretmenlere görev verileceği yönünde bir beklenti olmuştur ancak bu gerçekleşmemiştir. Okul encümen seçimlerine de el atılmış ve nihayet bu işe de gölge düşürülmüştür. Kısacası okullar yavaş yavaş iyice devlet kontrolüne girmeye başlamıştır.

“Sayıları yüzü bulan Öğretmen Okulu çıkışlı dolayısıyla formasyonlu öğretmenimize, bu yılda okullarımızda görev verilmemiştir. Batı Trakya Türk Azınlığının konumunu belirleyen Lozan Barış Antlaşmasının hükümlerine ve parasal açıdan okullarımızın “Özel Okul” statüsünde bulunmasına karşın, şu anda okul yöneticilerimize istedikleri öğretmenle sözleşme yapma hakkı ve bu öğretmene okullarında görev verebilme olanağı tanınmamaktadır.

Bu arada, okullarımızla ilgili olarak şunu da belirtelim ki, 1979 yılının son aylarında okullarımızın Encümen Kurulları seçimi yapılmıştır. Ancak, pek de demokratik olmayan bir seçim sistemiyle iş başına getirilen bu Encümen

²¹⁹ Batı Trakyalıların En Büyük Sorunu “Eğitim” , <http://trakya.ihh.org.tr/insan/egitim.html>

²²⁰ Halil, “Batı Trakya’da Türk Okullarında...” , s. 5

²²¹ a.g.e., ss. 4- 5

Kurullarının yetki ve görevleri, daha önceden çıkarılan yasa ve kararnamelerle zaten kısıtlanarak kuşa benzetilmişti. Böylece, ilk bakışta seçimle iş başına geçmiş ve her çeşit yetkiye sahipmiş izlenimi uyandıran bu Okul Encümen Kurulları, bize göre, aslında hiçbir önemli yetkisi bulunmayan ve sadece bir takım resmi formaliteleri tamamlamak için varlıkları zorunlu olan birer kurul durumuna düşürülmüşlerdir.

Pekiye, ya şu uygulamaya ne demeli?..Uzun yıllara dayanan meslek deneyimine sahip yetenekli öğretmenlerimizin okul müdürlüğü sıfatları üzerlerinden alınarak bu sıfatların mesleki yetenekleri tartışmalı deneyimsiz eğitimlere verilemesi de 1979 yılına rastlamaktadır”. ²²²

1980’li yıllara gelindiğinde bu defa Türkiye – Yunanistan ilişkileri de bir başka boyut kazamaya başlamıştır. Çünkü Yunanistan PKK’ya destek vermeye başlamıştır. “ ...1980’lerin başlarından itibaren giderek artan dozda PKK terörüne her zeminde arka çıkan Yunanistan...” ²²³ bu tutumunu uzun yıllar boyunca sürdürmüştür.

1981’de Batı Trakya’daki durumu bir Yunanlı yazar bakın nasıl anlatıyor:

“İskeçe kentinden sadece birkaç kilometre uzaklaşmanız, sizi uygarlıktan onlarca yıl geriye götürmeğe yeterlidir. Dağlık bölgede onlarca unutulmuş köy...Resmi devlet tarafından unutulmuş on binlerce insan...

Ama, bu insanlar Yunan uyrukludurlar; vergilerini düzenli ödemekte ve her Yunan yurttaşı gibi orduda hizmet etmektedirler. Farklı oldukları tek şey, dinleridir. Bu insanlar, “ Müslüman Azınlığı” denilen kişilerdir.

Yeni Demokrasi Partisi hükümeti – ve bu hükümetten önceki tüm öteki hükümetler – bu insanlar aleyhine bir ayrımlar politikası izlemektedir.

Her alanda ayrımların sonucu olarak bu Azınlık, Yunan Devletinde son derece sefil koşullar altında yaşamaktadır!...”. ²²⁴

²²² Galip, *Batı Trakya’da...*, ss. 64 -65

²²³ Armağan Kuloğlu, “ Avrupa Birliğine Girme Sürecinde Türk-Yunan Sorunlarının Çözümüne Bir Bakış”, *Stratejik Analiz*, Cilt:1 Sayı: 2 Haziran 2000, s. 44

²²⁴ Yazar Adı Yok, “Aynı Yükümlülükler, Aynı Haklar” , *Odigitis (Rehber)* 27 Şubat 1981, ss. 113-114

Bu yıllarda Batı Trakya azınlığı üzerindeki baskılar da artmaya başlamıştır. Her alanda hissedilen bu baskılar üzerine 1982 yılında Türkiye'nin Atina Büyükelçisi F. Alaçam, Yunan Dışişleri Bakan Yardımcısı Karolos Papulyos'u ziyaret ederek, Batı Trakya Türkleri üzerindeki siyasal, ekonomik ve eğitim konularındaki baskıyı kınayan bir nota vermiştir.

*“Yıllar 1983, ve azınlık liselerindeki mezuniyet sınavlarında Türkçe okutulan derslerin de Yunanca olarak sınanmasını öngören bakanlık kararı yürürlüğe giriyor”.*²²⁵ Ve Celal Bayar'da öğrenciler direnişe geçiyor. Bu direniş daha Atina'ya kadar götürülüyor ve yetkililerle görüşülüyor ancak sonuç alınmıyor.

1983 yılında, Gümülcine (Komotini) ve İskeçe'nin (Ksanthi) dağlık bölgelerine yalnız Azınlık çocukları için yeni tip devlet okulları açıldı.

İskeçe (Ksanthi) bölgesinde; Şahin (Ehinos), Gökçepınar (Glafki), Dolaphan (Sminthi), Ilıca (Therma), Gümülcine'de (Komotini) ise Hemetli'de (Organi) faaliyet gösteren bu beş okul, Yunan devleti tarafından Lozan Antlaşması'nın 40. Maddesi ihlâl edilerek eğitime başlamıştır.

Bu ortaokullar açılırken; diğer Azınlık ortaokullarının tabi olduğu özel statüye uyulmamış ve yönetim bu ortaokulları açmakla; okul açma hakkını Azınlık'tan alarak doğrudan devletin yetkisine vermek istemiştir. Anayasanın emri uyarınca ilköğretim dokuz yıla çıkarıldığına göre, burada da Azınlık ilkokullarında uygulanan karma öğretim programının uygulanması gerekmektedir.

Bu ortaokullarda; bütün dersler Yunanlı öğretmenler tarafından Yunanca olarak yapılmaktadır. Türkçe olarak, Din Dersi dışında hiçbir ders okutulmamaktadır.²²⁶

1985 yılında, Milli Eğitim Bakanlığının Z2/15/9-1-1985 sayı ve tarihli kararına uygun olarak, Azınlık okullarında öteden beri Türk Dilinde okutulan birinci devredeki Hayat Bilgisi dersi tedrisattan kaldırılarak, yerine Yunan dilinde okutulması öngörülen Çevre dersi getirilmiştir.

²²⁵ Onsunoglu, “Frangudaki'yi...”

²²⁶ Halil, “Batı Trakya'da Türk Okullarında...” , s. 5

27 Ağustos 1985 tarihli 2/636 protokol numaralı bir genelge ile Azınlık okullarına yeni bir uygulama getirildi. Bu uygulama sonucunda da, Türk dilinde okutulan ders saatleri ile Yunan dilinde okutulan ders saatleriesitlenmiştir.

Beş yıl gibi kısa bir zaman dilimi içinde, iki dersaneli bir azınlık okulunda, Yunan dilinde okutulan ders saatleri 20 saatten 30 saate çıkarılırken, aynı okulda, Türk dilinde okutulan ders saatleri 48 saatten 30 saate indirilmiştir.²²⁷

Eğitimin bu kötü gidişatına daha fazla tahammül edemeyen Batı Trakya azınlığı bunun düzelmesi için birçok girişimde bulunmuştur. Bu girişimlerden sonuç alınamayınca da eğitimin gidişatını değerlendirip var olan sorunları ortaya koymak ve çözüm istemek için 1988 yılında İstanbul’da bir eğitim şurası düzenlemiştir.

“ ...3 Ocak 1988’de İstanbul’da toplanan “ Batı Trakya Türkleri I. Eğitim Şurası”nda ilkokullarda tespit edilen problemler şu şekilde dile getirilmiştir:

- a) Kitap sorunu; Türkiye’den giden kitaplar öğrencilere dağıtılmamıştır.
- b) Türk okullarında ders araç-gereçleri yetersizdir.
- c) Öğretmen açığı söz konusudur ve azınlık istediği öğretmeni tayin etme hakkından mahrum bırakılmaktadır.
- d) Okul binaları yetersizdir.
- e) Türkçe okutulan dersler her geçen gün azaltılmaktadır”.²²⁸

1980’lerin sonlarına doğru Batı Trakya azınlık halkı eğitimin ne demek olduğunu, neden gerektiğini hem bizzat yaşadığı sıkıntılar hem de dünyada yaşanan yeni gelişmeler sayesinde daha iyi anlar hale gelmiştir. Lakin, halk tam bir ikilem içinde kalmıştır. Hem asimile olmamak hem de iyi bir eğitim isteyen bu insanlar durumun kendi ülkelerinde değişmeyeceğini anlamış ve Türkiye doğru eğitim göçü başlamıştır. Tabi bu yıllarda her aile çocuğunu Türkiye’ye gönderebilecek halde olmadığından öğrenci sayıları ortalama bir durum seyretmiştir.

²²⁷ a.g.e., s.4

²²⁸ Fatma Tunç Yaşar, *Batı Trakya, Meriç’in öbür yakası*, İstanbul, İlke Yayıncılık, 2005, s.44

Burada önemli olan halkın biraz da olsa, 1923'ten sonra gözünün açılmış olmasıdır. Asıl rahatlama ve refah için ise 2000'li yılları beklemek gerekecektir.

3.5. 1990 -1997 Arası Dönem

1990'lı yıllarda Yunanistan'ın Türkiye fobisi en üst seviyelere çıkmış ve Yunanistan'ın “uydu” haline geleceği endişesi doğmuştur. Bunun nedeni de Yunanlılara göre jeopolitik dengesizliktir. Onun için de “ilk darbe” çok önemlidir. Ancak aynı yıllarda Yunanistan Batı Trakya azınlığına karşı bir takım yeni politikalar da üretmeye başlamıştır. Bu bir çelişki gibi görünse de değildir çünkü AB ile karşı karşıya gelmek istememiştir. Böylelikle de Türkiye ile ilişkilerinde AB'den biraz da soyutlanabilmiştir.

“...özellikle 1990 yılından sonra devletin azınlık politikası konusunda tavır değiştirmesi (maalesef hala kabuk değiştiremedi), eskiden cahil bırakılma yöntemine de değişiklikler getirdi. Son 15 yıldan beri artık, Yunan vatandaşı olan hiç kimse cahil bırakılmamalı, eğitilmeli, topluma kazandırılmalı, entegre edilmeli görüşü hakim oldu. Eğitilmeli, ama devletin istediği gibi eğitilmeli, eğitimde özelliğe, özerkliğe sahip olan insanlar da devlet eğitim sistemine dahil edilerek eğitilmeli politikası uygulandı, uygulanıyor”. ²²⁹

“Batı Trakya'daki Türk azınlığı ile ilgili yıllarca uygulana gelmiş olan resmi politikada değişiklik yapılacağına dair ilk işaretler K. Mitsotakis'in Sol İttifakla kurduğu koalisyon hükümeti döneminde belirlemiştir. Başbakan Mitsotakis 1991 yılında Batı Trakya'yı ziyaret ettiğinde bunun işaretlerini vermiştir. Mitsotakis Hükümetinin üç yıllık bir iktidar süresinden sonra düşmesi ile iktidara gelen Pasok Partisinde, Andreas Papandreou'nun sağlık sorunları nedeniyle parti liderliğinin K. Simitis'e geçmesi ile Mitsotakis Hükümeti zamanında azınlığa yönelik başlatılan olumlu açılım sürmüştür ve ivme kazanmıştır. Bu tutum değişikliğinde Yunanistan'a azınlık politikasından dolayı

²²⁹ Cemil Kabza, “Yunanca İyi ama, ya Türkçe?”, Gündem, Sayı: 0516, 02.02.2007

*yapılan dış baskının yanında, uygulanagelmiş azınlık politikasının sonuç vermemiş olması da etkili olmuştur”.*²³⁰

“Mitsotakis ve Dışişleri Bakanı Samaras, işbaşına geldiklerinden beri Batı Trakya Türklerinin hakları konusunda eski Yunan hükümetlerine göre daha olumlu davranacaklarını belirtiyorlardı. Hatta, Mitsotakis 1991 Mayısında bölgeyi ziyaret ederek, buranın “ihmal edilmiş olduğunu ve durumun düzeltileceğini” söylüyordu ama, hemen bunun arkasından, toprak reformu çevresinde “toprak bütünlemesi” amacıyla Batı Trakya Türklerinin elindeki verimli toprakları verimsizlerle değiştirme çabaları çıkıyordu.

*1991 yazında Batı Trakya ile ilgili Yunan tutumu daha da ağırlaştı. Bu durum, 11 Eylülde Mitsotakis ile Yılmaz Paris’te bir araya geldikten sonra da değişmedi. Yunan Hükümeti’nin İskeçe’deki müftü seçimine müdahale etmesi, Batı Trakya’da Türklere yapılan saldırılar karşısında kayıtsız kalması, Mitsotakis hükümetinin de Batı Trakya Türkleri ile ilgili bilinen tutumu sürdürdüğünü gösteriyordu”.*²³¹

Yani Mitsotakis verdiği sözleri yerine getirmiyordu. Heraklides’e göre 1991 yılından itibaren Yunanistan’ın azınlık politikası değişmiştir. Bu doğru olabilir fakat bu değişiklik birdenbire gelince sindirilmesi zor olmuş ve bazı büyük hatalara devam edilmiştir. Toprak reformundan başka eğitimde de sıkıntılar devam etmiş ve Türkiye’den gelen kitaplara ambargo uygulanmıştır. Bunun sonucunda da yönetim, yeni bir takım adımlar atmaya başlamıştır. Örneğin Yunan yazarlar tarafından okuma kitapları basılmaya başlanmıştır. Onlardan bir tanesi de SÖPA’da öğretim üyesi olan Türkolog Prof. Dr. Eustratios Zenginisi’nin 1992 yılında yayınlanan okuma kitabıdır.²³²

1992 yılında bu kitap okullara dağıtılmış ve öğretmenlerden bu kitabı okutmaları istenmiştir. Bu durum öğretmenler arasında tartışmalara neden olmuş ve bazı öğretmenler bu

²³⁰ Alexis Heraklides, “ Meionotites, İ Eksoteriki Politiki kai İ Ellada (Azınlıklar, Dış Politika ve Yunanistan)” , Tsitselikis K., Hristopoulos D., *To Meionotiko Fenomeno Stin Ellada (Yunanistan’da Azınlık Fenomeni)* Atina, Kritiki Yayınları, 1997, s.34

²³¹ Gürel, *Tarihsel Boyut İçinde...*, s.100

²³² Cafer Alioğlu, *Dünden Bugüne Batı Trakya*, Bursa, Dizayn Ofset, 2005, s.46

kitabı okutmayı kabul etmemişlerdir. Bu kitabı derslerinde okutmadıkları gerekçesiyle de meslekten ihraç edilen öğretmenler vardır.

1991 – 1992 yıllarının bir diğer özelliği ise Batı Trakya azınlık öğrencilerinin henüz devlet okullarına yönelmemiş olmalarıdır. Azınlık henüz kendi okullarından vazgeçmemiş ya da azınlık okullarına gidemeyen çocuklarını okutamamış veya Türkiye'ye göndermiştir. Bu dönemde Yunan devlet okullarına giden Türk öğrencilerin sayısının 10 dolayında olduğu söylenmektedir.²³³

*“...son yıllarda (1995 ve sonrası) ilkokul 3. sınıfa kadar azınlık ilkokuluna 4. sınıftan itibaren Yunan devlet ilkokullarına geçen öğrencilerin sayısı çok hızlı bir şekilde artmaktadır. Daha da kötüsü ilkokul 1.sınıftan başlayarak devlet okullarına giden öğrencilerin sayısı da artmaktadır. Bu öğrencilerin anadili ediniminde kritik dönem olan ilkokul çağında, çok erken bir dönemde anadilinden farklı bir dilde (Yunanca) eğitim almaya başlamaları onların anadillerinin gelişim sürecini onarılmaz derecede sekteye uğratacaktır”.*²³⁴

“ Türk karşıtlığını her alanda bir politika haline getiren A. Papandreu'nun 1996'da siyasetteki ağırlığının sona ermesiyle (ve bir süre sonra ölümüyle) eş zamanlı olarak Yunanistan'da iç politika, dış politika ve ekonomi gibi alanlarda önemli gelişmeler yaşanmaya başlandı. Yunanistan önce uluslararası imajı açısından yumuşak karnı olan Batı Trakya'da birtakım düzenlemelere giderek, insan hakları karnesini düzeltmeye çalıştı;çünkü bu ihlaller Yunanistan'ı birçok alanda zor durumda bırakıyor ve onun Batılı olma iddiasını yalanlıyordu. Bu nedenle 1995'ten sonra Türkçe eğitim ve yayın hakkı dahil, Türk azınlık üzerindeki toplumsal, siyasi ve ekonomik baskıları birer birer kaldırdı;Türk azınlığın varlığını kabul etti ve devlet politikası

²³³ Tsitselikis Konstantinos, *To Diethnes kai Evropaiko Kathertos Prostatias Ton Glassikon Dikaiomaton Ton Meionotiton kai I Elliniki Ennomi Taksi (Azınlıkların Dilsel Haklarının Avrupa 'da ve Uluslararası Düzeyde Korunması Rejimi ve Yunan Hukuk Sistemi)*, Atina, Sakkoulas Yayınları,1996, s.347

²³⁴Kelağa , “Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Azınlık Eğitim...” , s.3

olarak Türklere yapılan baskıya son verdi. Böylece Batı Trakya sorununu büyük oranda halletti, hiç değilse göze batmayacak seviyelere getirdi".²³⁵

1995'te eğitimle ilgili bir genelge çıkartıldı. "F 12/921/61/1058 sayı ve 31/8/1995 tarihli Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı'nın genelgesine göre, ilkokullara İngilizce dersi konulmuştur. Bu ders, Türkçe ders saatleri azaltılarak haftalık programda yerini almaktadır. Yine aynı genelgeye göre, Beden Eğitimi, Resim, Müzik derslerini Yunanlı öğretmenlerin yapmaları öngörülmektedir".²³⁶

1995'te Batı Trakya azınlığının genel durumu hakkında küçük ama çok şey ifade eden birkaç cümleyi Yunanlı bir araştırmacıdan okuyalım:

" On yıl kadar oluyor, Gümülcine'den ayrıldığım zaman en sivri hayal gücümü bile kullanarak bugün yaşadığımız sahenin bir gün gerçekleşebileceğini tahmin edemezdim. Gümülcine Belediye Meclis Salonunda böyle bir toplantının düzenlenebileceğini, bu salonda azınlık üyelerinin Türkçe konuşabileceklerini, Türk Azınlığından söz edilebileceğini ve sonra bütün bunların çok doğal şeylermiş gibi kabul görebileceğini. Sonra bugün dükkanlarda Türkçe ibareler de gördüm, demek ki müsaade ediyorlar. Bütün bunlar belki küçük şeyler, ama on yıl önce hayal bile edilemezdi".²³⁷

Yunanlı yazar Kouzeles'e göre, Yunan devleti eğitimde Avrupa Standartları için skandal boyutuna varan bir durumun tek sorumlusudur. Azınlık eğitiminin mevcut durumu sadece olumsuz ve eğitmeme olarak nitelendirilebilir.

Kouzeles'e göre durum "ne kadar az bilirse o kadar iyidir" cümlesiyle özetlenebilir.²³⁸

²³⁵ Erol Kurubaş, "Türk-Yunan İlişkilerinde Neo Detant Dönemi Ve İlişkilerin Geleceği", *Türkiye – Yunanistan Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar*, Derleyen: Birgül Demirtaş Coşkun, Ankara, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2002, s.16

²³⁶ Halil, "Batı Trakya'da Türk Okullarında..." s.3

²³⁷ Azınlık Eğitimi, Yurttaşlık Yolunda Konferansı, *Azınlıkça*, Sayı:6 Ocak 2005, Lambros Balciotis'in konuşmasından, s. 8

²³⁸ Kouzeles Gerasimos, "Apo Tin mi – Anagnorisi Stin Paragnorisi tis Diaforas- Skepsis gia ti Mionotiki Ekpedevtiki Politiki (Tanımamadan, Farklılığın Göz Ardı Edilmesine- Azınlık Eğitim Politikaları üzerine Düşünceler)" *Sighrona Themata*, Sayı:63, Nisan-Haziran, 1997, Atina, ss.45-48

“Eğitimin durumu güçlük arz etmektedir. Çocuklar azınlık okullarında Yunanca öğrenememektedirler. Eğitim bugünkü yapısıyla azınlık çocuklarını yüksek oranlarda cahil bırakmaktadır. Çok sınırlı bir kesim bu süreçten sıyrılmayı başararak Türkiye’deki okullara ve üniversitelere yönelmektedir”.

239

“Yunan yönetimi Batı Trakya Türk azınlığı öğrencilerini kasıtlı olarak cahil bırakmaktadır”. ²⁴⁰

Bu söylenenleri Türk araştırmacılar, siyasetçiler ya da diplomatlar ileri sürseydi büyük ihtimalle taraflı ve inandırıcılığı şüpheli olan savlar olarak görüleceklerdi; ancak sorunun bizzat Yunanlı araştırmacılar ve eğitimciler tarafından söyleniyor olması konunun nesnellliğini tasdik etmektedir. ²⁴¹

İlginç bir anımı anlatmak herhalde anlatmak istediğimi daha iyi açıklayacaktır: Bir gün bir kahvede Yunan ortaokullarında okuyan arkadaşlarla kahve içerken benden Türk – Yunan ortak yapımı olan ve dili neredeyse bütünüyle Yunanca olan bir filmi Türkiye’den onlara getirmemi istediler. Baştan, bu isteklerinin sebebinin fiyat farkı olabileceğini düşündüm ama yine de neden Yunanistan’dan temin etmediklerini sordum. Üstelik söz konusu film Yunanistan’da piyasadayken Türkiye’de değildi ve filmi çok daha önce hem de orijinal haliyle izleme şansına sahiplerdi. Aldığım cevaba çok şaşırılmışım çünkü filmi dilinden dolayı tam olarak anlayamadıklarını söylediler. Bunu söyleyenler Yunan devlet ortaokullarında eğitim gören azınlık gençleriydi. Kendi kendime dikkat etmiyor, Yunanca öğrenmiyorlar diye düşünmüştüm. Kısacası olayı birkaç kişiye indirgemiştim. Ancak bu çalışmayı hazırlarken aslında bu gerçeğin bütün azınlık ortaokul öğrencileri için geçerli olduğunu öğrendim.

Türkiye’ye karşı yeni açılımın işaretleri ise 1997’lerden itibaren belirmeye başladı. 1997 Martında Dışişleri Bakanı Theodoros Pangalos: “ Türkiye, AB için kültürel açıdan

²³⁹ Anna Frangoudaki – Thalia Dragona – Alexandra Androusou, “Diapolitismiki Ekpedevsi kai Epimorfosi ton Ekpedevtikon (Kültürlerarası Eğitim ve Eğitimcilerin Hizmetiçi Eğitimi)”, *Sighrona Themata*, Sayı:63, Nisan-Haziran, 1997, Atina ss.70

²⁴⁰ Cafer Alioğlu, “ Batı Trakya Türklerine Uygulanan Anti Demokratik Yunan Baskıları”, Muhittin Soyutürk – Feyyaz Sağlam, *Uluslararası Batı Trakya Paneli (31 Ağustos 1995)*, İzmir, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği İzmir Şubesi Yayınları, 1996, s. 48

²⁴¹ Kelağa, “Yunanistan’da (Batı Trakya’da) İki dilli Eğitim...” , s.13

uygun değil tezine itiraz ediyorum. Türkiye uygundur” açıklamasını yaptı. Yorgo Papandreu Yunanistan’ın Türkiye’nin AB’ye girmesini desteklediğini bildirdi. Ardından da Yunanistan Türkiye’ye yönelik bazı vetolarını kaldırdı. 1997 sonunda Yunan Devlet Radyosu ilk kez Türkçe yayın yapmaya başladı.²⁴²

Yunanlı yazar Baltiotis bir makalesinde, eğitimde bu zamana kadar olan yanlışlıklardan devleti sorumlu tutmaktadır ve şöyle demektedir:

*“Eğitimdeki sorun devletin belli ve genel bir politikasının eksikliğinde meydana gelmektedir... Uygulanan eğitim politikasının amacı azınlık eğitimi Türkiye’nin etki alanından kurtarmaktı ve bu politika bir plan çerçevesinde yürütüldü ve belli safhalardan geçti. Ancak devlet mevcut yasal rejimi köklü bir değişime uğratamadı. Merkezde alınan kimi kararlar ve uygulamaya sokulan tedbirler idarenin azınlık gruplarına dönük geliştirdiği politikaları kabul ettirmede zorlandığını gösterdi. Burada devletin azınlığa eğitim politikasında uzun yıllar süren “stratejik” tercihi nüfusun kalan kesimine sağlanan eğitim olanaklarından azınlığı mahrum bırakmak şeklinde kendini göstermiştir. Merkezi otoritenin aldığı kararları uygulama ile yetkili kılınmış yerel bürokrasi ve özellikle de eğitim bürokrasisi merkezden gelen kararları bazen amacını aşacak şekilde uygulamıştır. Durum son yıllarda olumlu yönde değişmektedir...”*²⁴³

1997 yılına gelindiğinde biraz da AB’nin desteğiyle Yunanistan Batı Trakya Azınlık Eğitimine yepyeni bir görünüm kazandırmıştır. On yıldır devam eden “Müslüman Çocukların Eğitim Programı” ya da “Frangudaki Programı” o günden bugüne azınlık eğitime kılavuzluk etmektedir.

Son on yıldır azınlık eğitimi bu program çerçevesinde yürütüldüğü için bundan sonraki gelişmeler bu program çerçevesinde değerlendirilecektir. Frangudaki Programı ayrı bir bölüm içerisinde değerlendirileceği için şimdi azınlık eğitiminde var olan sorunlara ve

²⁴² Erol Kurubaş, “Türk-Yunan İlişkilerinde...” , s.17

²⁴³ Balciotis Lambros, “ İ Elliniki Dioikisi kai Meionotiki Ekpedevsi Sti Ditiki Thraki (Yunan Yönetimi ve Batı Trakya’da Azınlık Eğitimi) ” , Tsitselikis K., Hristopoulos D., *To Meionotiko Fenomeno Stin Ellada (Yunanistan’da Azınlık Fenomeni)* Atina, Kritiki Yayınları, 1997, s.337

kurumlara ve sorunları üzerinde durulacaktır. Ancak bundan sonraki yıllarda da gelişen bazı önemli olayları kısaca özetlemeye çalışırsak şunları söyleyebiliriz:

*“1999 başında Öcalan’ın yakalanması ile teröre olan desteğinin açıkça ortaya çıkmasının ardından, bilinen diğer nedenlerden dolayı Türkiye’yle karşı politikasını gözden geçirmiş ve 1999 Helsinki Zirvesi’nde Türkiye’ye aday ülke statüsü tanınırken fazla engelleyici bir tutum sergilememiştir”.*²⁴⁴

*“...1999 yılının yaz aylarında Dışişleri Bakanlığı görevini yürüten Georgios Papandreu’nun bölge halkının Türk kökenli olduklarını söylemelerinde bir sakınca görmediğini açıklamasıyla da, yeni bir aşamaya girmiş bulunmaktadır. Bugüne kadar çeşitli nedenler dolayısıyla bazı zamanlar Türk, bazı zamanlarsa Müslümanlaşmış Yunanlılar olarak tanımlanan bu insanların giderek gelişmekte olan ve daha yüksek sesle söylenen bu düşünceler dolayısıyla, önümüzdeki yıllarda geçmiş dönemlere göre her alanda daha iyi yaşama ve çalışma koşulları ile sosyal haklara kavuşacakları da şimdiden görülmektedir”.*²⁴⁵

Eğitimde yapılanlara baktığımız zaman ise, azınlık okullarına yönelik bazı olumlu adımların atıldığını söyleyebiliriz. Böyle iyi niyetli, azınlık okullarına ve azınlık eğitimin genel yapısına zarar vermeyecek girişimler olumlu karşılanabilir.

Yunan üniversitelerinin kapılarının açılmış olması da olumlu bir gelişmedir. Bazı yazarlara göre bu durum uzun vadede asimilasyon tehlikesi taşımaktadır. Bir defa bu durum azınlık gençlerinin eğitim seviyesini yükseltecektir. İki, o yaşa gelmiş gençler kimliklerinin ve benliklerinin farkındadırlar, öyle kolay asimile edilemezler, olmaz öyle şey. Bize göre bu tartışmaların yerine bu öğrencilerin Yunan üniversitelerindeki başarı durumlarına bakmak çok daha faydalı olacaktır. Yükseköğrenimine başlayıp yarıda tamamlamak zorunda kalanlar var mıdır? Evet maalesef vardır ve bu oran gayet yüksektir. Bunun da temelinde azınlık eğitimi yatmaktadır. O zaman asimilasyon yerine azınlık eğitimi iyileştirme tartışmalarının yapılması daha gerçekçi olacaktır.

²⁴⁴ Kuloğlu, “Avrupa Birliğine Girme Sürecinde...”, s.44

²⁴⁵ Gökaçtı, *Yeniden Keşfedilen...*, s.281

*“1999 - 2000 eğitim - öğretim yılına kitapsız olarak başladık. Uzun yıllar malzeme, materyal, kitap sıkıntısı çektik. Yeni kitaplar çok geç geldi. Bu kayıp nasıl kapatılır bilemem. Bugün okullarımızda eğitim istenen düzeydedir deyəmeyiz. Ana ders olan Hayat Bilgisi dersinin elimizden alınması 1.,2.,3. sınıflarda okuyan öğrenciler için büyük kayıp. Ağacın gövdesi idi Hayat Bilgisi dersi”.*²⁴⁶

2000’li yıllarda artık kısmen de olsa halkın Türkiye’ye olan bakışı değişmeye başlamıştır. *“2000 seçim sonuçlarına genel olarak bakıldığında 1996 seçimlerine göre şu belirgin farklılıklar görülmektedir: Seçmenler artık aşırı sağ eğilimlere pek rağbet etmemekte ve Türkiye aleyhtarı söylemlere sıcak bakmaktadırlar”.*²⁴⁷

2006 – 2007’de ise Yunanistan Eğitim Bakanlığı 10 Temmuz 2006 tarihli resmi gazetenin 61539/G2 sayılı kararında *“2006/2007 eğitim yılından itibaren İskeçe ve Gümülcine’deki bazı devlet okullarında Türkçe’nin “tercihli yabancı dil” dersi olarak okutulmasını kararlaştırdığını”* açıklamıştır.

Bu karara da azınlık okullarının kalitesinin düşürüldüğü, Türk okullarına olan ilginin daha da azalacağı ve zamanla devre dışı kalacağı gibi nedenlerden dolayı azınlıktan tepkiler yükselmiştir.

Türk Azınlığı Danışma Kurulundan yapılan açıklamada da, hükümetin bu kararının *“ Lozan Antlaşması ile güvence altına alınmış olan azınlık eğitiminin özerk statüsünü dolaylı olarak, olumsuz yönde etkileyeceğine”* dikkat çekilmiştir.

Bu uygulama üzerine Yunan Parlamentosunda yapılan yapılan bir görüşmede: *“Selanik milletvekili ve eski eğitim bakanlarından Stelios Papatthemelis devlet okullarındaki seçmeli Türkçe ders uygulamasıyla ilgili olarak milli eğitim bakanına yönelik bir soru soruyor. Eğitim bakan yardımcısı Yorgos Kalos*

²⁴⁶ İlknur Halil, “Eğitim Sorunumuz”, 38 yıllık öğretmen Sadık Salih ile yapılan röportaj, Sayı:113, Kasım, 2007

²⁴⁷ Murat Hatipoğlu, “Yunanistan’da Yapılan 9 Nisan 2000 Seçimlerinin Sonuçları ve Değerlendirilmesi”, *Stratejik Analiz*, Cilt:1 Sayı:1 Mayıs 2000, s.30

*mecliste bu soruya cevap veriyor ve uygulamanın Rodop ve İskeçe'deki beş ortaokulda pilot uygulama olarak hayata geçirildiğini söylüyor. Bakan yardımcısı Kalos bir şeyi daha açıklıyor. Uygulamayı dışişleri bakanlığının talep ettiğini söylüyor sayın bakan yardımcısı”.*²⁴⁸

²⁴⁸ Ozan Ahmetoğlu, “Azınlık Eğitimi ve Gösterilmeyen Duyarlılık” , Gündem, Sayı: 0506, 24.11.2006

BEŞİNCİ BÖLÜM

BATI TRAKYA'DA AZINLIK EĞİTİMİNİN SORUNLARI ve KURUMLARI

Batı Trakya azınlığının eğitim sorunlarına baktığımız zaman aslında eğitimin bütün yapısıyla problemlili olduğunu görüyoruz. Öğretmen sorunu, okul kitapları sorunu, araç-gereç yetersizliği, Anaokulu, İlkokullar, Ortaokullar, Liseler, Medreseler ve SÖPA gibi kurumların da ya yetersiz yada gerektiği gibi yönetilmediklerini ve devamlı tartışıldıklarını görüyoruz. Bu bölüme eğitimin temeli olan anaokulları ile başlıyoruz.

1. Okul Sorunu

1.1. Anaokulları

Yaşadığımız çağda eğitimin ve öğretimin temeli olan çocuk yuvalarının eksikliği toplumumuzda ciddi bir şekilde hissedilmektedir

Yunanistan'daki diğer toplum kesimleri gibi Batı Trakya Türk azınlığının da yeni nesilleri 21. Yüzyıl Avrupası'nın çağdaş değerleri ile yüksek eğitim ve bilim standartlarını özümseyecek imkanlara kavuşturmak istek ve kararlılığında olduğundan kuşku duyulmamalıdır. Bu bağlamda Türk Azınlığın yoğun olduğu yerleşim birimlerinde de çocuk yuvaları ve ana okulları açılması, bu konuda geçerli temel kriter ve ilkelere sadık kalınması kaydıyla gerçekleştirilmesi arzuya şayan bir hedeftir. Diğer bir deyişle, okul öncesi çocuk bakım ve eğitim kurumlarının, azınlığın sosyal ve kültürel yaşamının bir parçası haline gelmesi ve azınlık eğitim sisteminin bu kurumları da içerecek şekilde genişletilmesi mümkün ve yararlı olabilir. Bu konuda izlenecek yöntem ve çerçevenin, azınlığın görüş ve talepleri ile uyumlu olacak şekilde belirlenmesi; uygulamanın da, belli bir plan ve takvim dahilinde, gerekli hazırlıklar yapıldıktan sonra tedricen başlatılması gereklidir. Yuva ve ana okullarında verilecek eğitim ve hizmetlerin de, azınlığın statüsüne uygun şekilde, iki dilde Türkçe ve Yunanca olarak yürütülmesi; uygulamanın hukuki çerçevesinin ise, Lozan ve konuyla ilgili diğer anlaşma ve protokollerde olduğu gibi, Yunanistan ve Türkiye arasında varılacak bir mutabakata dayandırılması önem arz etmektedir.²⁴⁹

²⁴⁹ Cahit Ailosman-Mehmet Bağdatlı, "Trakya'da Azınlık Eğitimi – 2002 Yılında Çözüm arayışları için Yeni Bir Perspektif", Komotini (Gümülçine), Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği ve Batı Trakya Yüksek Tahsilliler Derneği Yayınları, 2002, ss.32-35

Batı Trakya’da şu anda sadece Yüksek Tahsilliler Derneği çatısı altında bazı müstakil anaokulları mevcuttur. Bunun yaygınlaştırılıp büyük köylerde de gerçekleşmesi hedeflenmiş olsa bile gerek mekan – bina bulma yokluğu gerekse orada çalışacak öğretmenlerin maaşlarının kim tarafından ve nasıl ödeneceği gibi sorunlardan dolayı gerçekleştirilememiştir.

“...Azınlığa ait okulöncesi eğitim okulları ile ilgili herhangi bir özel düzenleme şu anda yoktur.

*Azınlığa yönelik ve doğrudan azınlık öğrencilerinin yararlanacağı anaokullarının kurulması ve faaliyete geçirilmesi konusu Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan 1968 tarihli Kültür Protokolü’ne dahil edilmemiştir. Bunun nedenini Protokolün imzalandığı tarihte okulöncesi eğitimin bugünkü kadar önemsenmemesinde ve bunun pedagojik değerinin gerektiği kadar anlaşılammış olmasında aramak gerek.”*²⁵⁰

Milli Eğitim Bakanlığı önümüzdeki eğitim yılında bu zorunlu eğitimi on yıla çıkarmaya hazırlanıyor. Eğitim bakanlığının kararıyla okul öncesi eğitim yani anaokulu da zorunlu eğitim kapsamına alınıyor. Yani herhangi bir çocuk anaokulu çağına geldiği zaman zorunlu olarak anaokuluna gitmek zorunda olacak..

Azınlık eğitiminin, genel eğitim alanında yapılan bir değişikliğe, bir yeniliğe adapte edilmediğini unutmamak gerekir.

1.2. İlkokullar

*“İlköğretimin gayesi çocuğa mensup olduğu kütlenin milli vicdanına uygun bir şekilde yetiştirmektir. İlkokullarda çocuklarımızı kendi kitlemize mensup, bizim milli vicdanımızı taşıyan öğretmenler tarafından okutulmasını isteriz”.*²⁵¹ (17 Haziran 1954 tarihli ve 591

²⁵⁰ Kelağa, “Yunanistan’da (Batı Trakya’da) İki dilli Eğitim...” , s. 103

²⁵¹ Rıza Kırıldökme, “Batı Trakya’da Türkçe Eğitim ve Öğrenim – 4” , Gündem, sayı: 0397

sayılı Trakya gazetesi)

İlkokullar ve bu okulların öğrenci sayıları hakkında çeşitli rakamlar telaffuz edilmektedir.

Lozan Antlaşması ile yapılan hukuksal düzenlemeler çerçevesinde, bölgede Yunanca ve Türkçe olmak üzere, iki dilde eğitim programı uygulayan azınlık ilkokullarının sayısı 2002 yılında 231'dir. Bu okullara devam eden azınlık öğrencilerinin sayısının 8000'in üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. İskeçe ve Gümülcine'deki iki azınlık ortaokul ve lisesine devam edenlerle birlikte, azınlık öğrencilerinin toplam sayısı 9000'e yaklaşmaktadır. 6 yıllık azınlık ilkokullarından her yıl 1000 dolayında öğrenci mezun olmakta, bunlardan 200'ü biraz aşan bölümü azınlık ortaokul ve liselerine devam etmektedir. Okul sayısının yetersizliği ve eğitim düzeyinin düşüklüğü nedeniyle, geriye kalanlar tek dilde Yunanca eğitim veren diğer okullara kaydolmak zorunda kalmaktadırlar. Azınlık okullarının ciddi boyutlara varan kitap, öğretmen, bina ve ders aracı sorunları bulunmaktadır.²⁵²

*“Bu gün Batı Trakya’da ilkokul çağında olan 9500’ü aşkın öğrenci için 236 ilkokul” bulunmaktadır”.*²⁵³

Mercator Education’un Yunanistan’da Türkçe Eğitimi ile ilgili 2003 yılı raporunda Eğitim Bakanlığının 1997-98 verilerine göre Batı Trakya’da 223 azınlık ilkokulu bulunmaktadır. Bunlardan 175’i 2 öğretmenli, 1’i 3 öğretmenli, 36’sı 4 öğretmenli, 3’ü 5 öğretmenli, 9’u 6 öğretmenli, 2’si yedi öğretmenli, 2’si 8 öğretmenli, 1’i 9 öğretmenli, 1’i 10 öğretmenli, 1’i 11 öğretmenli, 1’i 12 öğretmenli, 1’i 24 öğretmenlidir. Bu sayılara beden eğitimi öğretmenleri, sanat, bilgisayar ve yabancı dil öğretmenleri dahil değildir.²⁵⁴

Azınlık okullarında uygulanan Yunanca ve Türkçe müfredat programı, Yunanistan ile Türkiye hükümetleri arasında imzalanan anlaşmalarla belirlenmiş hassas bir dengeye oturtulmuştur. Bu denge içerisinde Türkçe olarak okutulması gereken derslerin sayısı zaman içinde azaltılmış, bazılarının saatleri kısaltılmıştır. Yürürlükteki haftalık ders programı Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı’nın 162/4.6.1958 tarihli kararıyla belirlenmiş, daha sonra aynı Bakanlığın 15.2.1975 tarihli kararı ile tadil edilmiştir.

²⁵² Ailosman- Bağdatlı, “Trakya’da Azınlık Eğitimi ...” , ss.32-35

²⁵³ Halil, “Batı Trakya’da Türk Okullarında...” , s.1

²⁵⁴ Mercator Education, 2003

Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı, Z2/15/9.1.1985 (resmi gazete, sayı 20; cilt 2/17/1/1985) sayılı kararı ile azınlık okullarında Türkçe olarak okutulan Hayat Bilgisi dersinin, kararın yayınlanma tarihinden itibaren Yunanca okutulması hükme bağlanmıştır.²⁵⁵

İki dilli azınlık okullarının yasal statüsü kendine özgü bir nitelik taşımaktadır; çünkü yasal düzenlemeler azınlık okullarını bazı durumlarda devlet okulları gibi algılamakta, kimi yasal düzenlemeler ise bu okullara özel okullar rejimine tabi tutmaktadır. Bunun sonucu olarak azınlık okullarının yasal statüsü hem özel okulların hem de devlet okullarının unsurlarını birleştirir. Azınlık okulları özel okullar statüsünde işlem görür; ancak kesin devlet kontrolü altındadır (694/77 sayılı yasanın 1.maddesinin 1.fıkrasında atıfta bulunulan kanunlar uyarınca azınlık eğitiminin Lozan Antlaşması'na göre, devlet eliyle sağlandığı belirtilmektedir. Aynı yasanın 4. maddesi devletlerarası karşılıklılık ilkesi saklı kalmak koşuluyla bu okulların, kuruluş, işleyiş ve denetiminde “Özel Eğitimi” düzenleyen yasaların uygulandığı belirtilmektedir.) Lozan Antlaşması'nın sağladığı hak anlamında gerçek bir azınlık okulu kurma hakkı şimdiye kadar yürürlüğe girmemiştir.²⁵⁶

Bakanlık adına Batı Trakya'daki azınlık okullarının tümünün yönetim ve denetimini Gümülcine'de bulunan Azınlık Okulları Eşgüdüm Bürosu (Syntonistiko Grafeio Meionotikon Skholion) gerçekleştirmektedir. Azınlık okulları koordinatörünün Türkçe bilmesi koşulu aranmaktadır.²⁵⁷

Türkçe Okuma ders kitapları 30/7/1968 tarih ve 611-1/263-12254 sayılı T.C. Milli Eğitim Bakanlığı emri ile ve daha sonraları 1973,74,75 ve en son 1978'lerde 6. kez basımları yapılmış kitaplardı. Türkiye'den kontrol için gönderilen ders kitapları çeşitli nedenlerle geri gönderilmekteydi. Ancak bir süre önce çalışmaları bitirilen 19 çeşit Türkçe ders kitabı 2000 yılının ilk aylarında okullarımıza dağıtılarak çocuklarımızın çağa uygun bilgilerle donatılmış kitaplarla eğitim görmeleri sağlandı.²⁵⁸

Azınlık okulları devlet okullarının izlediği tatil programına uyarlar, ek olarak dini bayramlarda ve kandillerde de tatil yaparlar. Bunun sonucunda azınlık okullarının yıllık

²⁵⁵ Ailosman- Bağdatlı , “Trakya'da Azınlık Eğitimi...”

²⁵⁶ Kelağa, “Yunanistan'da (Batı Trakya'da) İkidilli Eğitim...” , s.103

²⁵⁷ a.g.e.

²⁵⁸ Halil, “Batı Trakya'da Türk Okullarında...” , s.4

eğitim süresi genel olarak öngörülen 170 iş gününden diğer okullara göre 15 gün dolayında daha azdır.²⁵⁹

İlkokullarda uygulanan eğitim programına göre derslerin bir kısmı Yunanca bir kısmı Türkçe okutulmaktadır. Türkçe dil dersi, din dersi, matematik, tabiat bilgisi, teknik derslerinin eğitim dili Türkçe'dir. Bu arada resmi eğitim programına göre Müzik dersi ½ saat Türkçe ve ½ saat Yunanca olarak öngörülmekte aynı durum Beden Eğitimi dersi için de geçerlidir. Uygulamada Müzik dersinin Türk öğretmen tarafından, her sınıfta haftada 1 saat olarak verildiği, Beden Eğitimi dersinin ise Yunanlı öğretmen tarafından her sınıfta haftada 2 saat olarak verildiği görülmektedir. Yunanca dil dersi, çevre bilgisi (Bu ders şimdi Yunanca verilmektedir), tarih, vatandaşlık bilgisi ve coğrafya dersinin eğitim dili Yunancadır. Yabancı dil İngilizce ilkökul eğitim programına yeni giren derslerdendir ve 3. sınıfta 2 saat, 4, 5, ve 6. sınıflarda haftada 3'er saat olmak üzere Yunanlı öğretmen tarafından verilmektedir.²⁶⁰

Yunan eğitim sistemine göre zorunlu eğitim dokuz yıldır. Bu ilkökul eğitimi ile ortaokul eğitimini kapsar. Yapılan ayrımlamada ilkökul ilk derece eğitimi olarak ortaokul ise liseyi de kapsayacak şekilde orta dereceli yada ikinci kademe eğitim olarak adlandırılır. Temel eğitim dokuz yıl olmakla birlikte uygulamada Türkiye'de olduğu gibi ilk ve orta okulların birleştirilerek tek açtı altında eğitim verilmesi uygulaması yoktur. İlkokulu bitiren öğrencinin belgesi bu ilkökulun idari olarak bağlı olduğu ortaokula gönderilir. Öğrenci kayıt döneminde o ortaokula giderek kaydını yaptırıp zorunlu eğitimin ikinci kademesi olan ortaokula devam eder. Bu sistem Yunan okullarında aksamadan çalışır. Azınlık okullarında ise öğrencilerin tercihi tek dilli devlet okulları olabilir, Gümülcine ve İskeçe kent merkezlerinde bulunan ikidilli lise kısımları da olan azınlık ortaokulları olabilir, yine Gümülcine ve İskeçe'nin Şahin İlçesinde bulunan orta ile lise kısmı da olan ve 1998'e kadar eğitim süresi toplam 5 yılken bu tarihten sonra orta ve lise kısmı için eğitim süresinin 3+3 altı yıla çıkarıldığı medreselere devam edebilirler, Gümülcine'deki Türk Başkonsolosluğundan eğitim vizesi alarak Türkiye'deki bir ortaokula devam edebilirler, ya da hiçbir orta dereceli eğitim kurumuna başvurmayarak ilkökuldan sonra eğitimi terk edebilirler.²⁶¹

²⁵⁹ Kelağa , “Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Azınlık Eğitim...” , ss. 3-4

²⁶⁰ a.g.e., s.6

²⁶¹ a.g.e., s.3

Azınlık okullarında görev yapacak Yunanlı öğretmenler, Yunanca'nın yabancı dil olarak öğretimi konusunda ve azınlıklar eğitimi konusunda özel bir eğitim sürecinden geçirilmemektedir. Bu öğretmenler zaman zaman hizmet içi eğitimden geçirilmektedir...ve 2341/2.10.1995 sayılı yasanın 1/20 maddesi uyarınca azınlık okullarında görev yapan Yunanlı öğretmenlere özel bir görev tazminatı verilmektedir.²⁶²

Yunanca programındaki ders kitapları yıllarca (2000 yılına kadar) Yunan çocuklarına anadili olarak Yunanca için okutulanlarla aynı idi. Azınlık çocuklarının Yunanca'yı ikinci dil olarak öğreniyor olmalarının uzun süre göz ardı edilmesi Yunanca'nın da istenen düzeyde öğrenilmesini engellemiştir. Bu gerçeği geç de olsa fark eden Yunan Milli Eğitim Bakanlığı azınlık eğitiminin Yunanca kısmı için kapsamlı bir çalışma başlatmıştır. Avrupa Birliğinin mali açıdan desteklediği bu proje “ *Müslüman Çocuklarının Eğitimi programı*” adını taşımaktadır ve bu program azınlık arasında projenin yürütülmesinden sorumlu olan Atina Üniversitesi öğretim üyelerinden Anna Frangudaki'nin adı ile anılmaktadır. Projede Atina üniversitesinden ve diğer Yunan Üniversitelerinden eğitimciler ve farklı branşlarda akademisyenler akademik katkı ve destek sağlamışlardır. Bu proje kapsamında azınlık çocukları için ayrı bir Yunanca dil öğretim serisi hazırlanmıştır ve bunu hazırlayan ekip Yunanca'yı ikinci dil olarak düşünmüştür. Bu kitaplar 1999-2000 öğretim yılından beri okutulmaktadır. Program kapsamında Yunanlı öğretmenler de hizmet içi eğitime tabi tutulmaktadır.

On yıllarca iki dilli bir eğitim programında resmi dilin bu dili anadili olarak konuşanlar için hazırlanmış ders kitapları ile öğretilmeye çalışılması ve onun yanında bir dilin anadili olarak öğretimi ile ikinci dil olarak öğretimi farklı yöntem ve öğretim teknikleri gerektirirken bunu yok sayarak azınlık okullarında ders veren Yunanlı öğretmenlerin bu tür bir hizmet içi eğitimden geçirilmeden okullara gönderilmesi ve öğretim zorluklarını aşmayı deneme ve yanılma ile sınıf içi ortamlarda bireysel çabalara bırakmak bu iki dilli eğitime devletin yıllarca verdiği önemin derecesi ve bu iki dilli azınlık eğitime yaklaşımındaki ciddiyet için önemli bir veridir.²⁶³

240 ilkokuldan mezun olan öğrenciler için sadece iki lisenin bulunması, Yunan okullarında eğitime devam etmeyi bir zorunluluk haline getirmektedir. Çünkü bu

²⁶² a.g.e., s.10

²⁶³ a.g.e., s. 5

ilkokullardan mezun olan öğrencilerin sadece % 10'u kura yöntemi ile bu iki liseye kayıt yaptırabilmektedirler.²⁶⁴

İki dilli azınlık ilkokulları son yıllarda artan bir ivme ile kan kaybı yaşamaktadır. Azınlık öğrencilerinin iki dili azınlık ilkokulları yerine gittikçe daha çok Yunanca eğitim veren devlet ilkokullarını tercih etmeye başladığı gözlenmektedir.²⁶⁵

“ 1960-2003 yılları için ilkokullara (azınlık) devam eden öğrenci sayısının neredeyse yarı oranında azaldığı görülür”.²⁶⁶

Yunanlı eğitimci-araştırmacı Mavrommatis'in 2003 yılında yaptığı bir araştırmaya göre Batı Trakya'da 7000 dolayında ilkokul öğrencisi vardır ve bunlardan devlet ilkokullarına gidenlerin sayısı 100 dolayındadır.²⁶⁷

Marangos ve Kelesides ise 2001-2002 yılı için devlet ilkokullarına giden öğrenci sayısını 104 olarak belirlemişlerdir. Bunlardan 60'ı Gümülcine'de ; diğer 44'ü ise İskeçe'deki devlet okullarına gitmektedir.²⁶⁸

Resmi olmayan rakamlara göre devlet ilkokullarına giden azınlık öğrencilerinin sayısı 240 dolayındadır. Yukarıdaki rakamlardan anlaşıldığı gibi on yıldan az bir sürede ilkokuldan devlet okullarını tercih eden öğrencilerin sayısı 10'dan 200'ün üzerine çıkmıştır bu da yüzde iki bin oranında bir artış demektir. Bu gelişme, Yunanca eğitim veren devlet okullarına yönelişin ilkokuldan başlayarak artacağını göstermektedir.

Yunanca'nın ve devlet okullarının tercih edilmesinin en önemli, belki de tek nedeni azınlık öğrencilerine, Yunan üniversitelerinin kapılarını açan ve neredeyse lise mezunu tüm

²⁶⁴ Fatma Tunç Yaşar, *Batı Trakya...*, s.47

²⁶⁵ Kelağa, “Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Azınlık Eğitim...” s.10

²⁶⁶ a.g.e., s.4

²⁶⁷ Yorgos Mavrommatis, “ Paratiris Pano Stin Sholiki Stadiodromia Ton Thrakioton Mousoulmanon (Trakyalı Müslümanların Okul Kariyerleri Üzerine Gözlemler)”, *İ Ekpedevtikoi Miloun se Ekpedevtikous gia tis Embiries Tous- İ Ekpedevsi Glossikon Meionotiton (Eğitimciler Eğitimcilere Tecrübelerini Anlatıyor- Dil Azınlıklarının Eğitimi)*, Selanik, Paratiritis Yayınları, 2003, s.592

²⁶⁸ Marangos Stavros – Kelesidis Yorgos, “ Apo Ta Meionotika Sholia Stin Meionotiki Ekpedevsi, Ekpedevtiki Endaksi, İ Provlimatikes Opseis Ton Diastaseon tis Mthitikes Diarrois kai Skholikes Apotitias (Azınlık okullarından Azınlık Eğitime, eğitim açısından katılım mı, yoksa öğrenci başarısızlığı ve okulu terkin sorunlu görünümlerinin ulaştığı boyutlar mı?) VI. Kültürlerarası Eğitim ve Yabancı Dil ya da İkinci Dil Olarak Yunanca adlı Uluslararası Kongre, Patra, 2004

azınlık öğrencilerine sınavsız sayılabilecek kadar kolay şartlarda üniversiteye girme olanağı sağlayan ve azınlık eğitim tarihinde yeni bir dönemin habercisi olan üniversiteye girişte uygulanan binde beşlik kontenjandır. Azınlık öğrencileri 1995 yılında bu yasa (2341/95) çıkartılana kadar yüksek öğrenime devam etme konusunda Türkiye'deki bir üniversiteye gitme alternatifi dışında başka hiçbir seçeneğe sahip değillerdi. Bu onları Türkçe'yi daha iyi öğrenmeye itmekteydi ve bu nedenle Türkiye'de üniversiteye devam etmek isteyenler Yunan devlet okullarını tercih etmemekteydiler...Bu uygulama ile 2003 yılı itibariyle 1000 dolayında azınlık öğrencisinin Yunan üniversitelerine girme fırsatını yakaladığı belirtilmektedir (Marangos-Kelesides,2004). İlginç olan uygulamanın daha yeni olmasına rağmen devlet okullarını tercih etmede azınlık üzerindeki etkisinin bu kadar çarpıcı boyutta olmasıdır. Uygulamanın azınlık üzerinde ve azınlığın Yunanistan'daki azınlık okulları ile devlet okullarına dönük tercihlerinde hatta Yunanistan ya da Türkiye'deki okullar arasında tercih yapmada bu kadar etkili olması irdelenmesi gereken bir gelişmedir.²⁶⁹

Yunanistan'ın diğer yerlerinde yaşamakta olan Türklerin durumuna baktığımız zaman ise ortaya şu manzara çıkmaktadır: Bugün iç göç nedeniyle Selanik ve Atina'da önemli oranda azınlık mensubu yaşamaktadır. Bunlar söz konusu kentlerin belli bölgelerinde yaşamaktadırlar ve orada oransal olarak önemli bir yoğunluk oluşturmaktadırlar. Buralarda yaşayanlar anadilinde eğitim hakkına dayanarak kendileri için ikidilli azınlık okulu açılmasını isteseler de onlar için anadilinde eğitim olanağı yasal olarak olanaksızdır. Bu bölgelerde yaşayan azınlık mensuplarının çocukları Yunan devlet okullarına devam etmektedirler. Aynı şekilde Oniki Adalar'da yaşayan Türkler için de Lozan Antlaşması'nın eğitimle ilgili 41. maddesi işletilmemiştir. Burada da 41. maddenin uygulanması koşulları adalar, II. Dünya savaşının ardından Yunanistan'a bağlandığında mevcuttu. İstanköy (Kos) ve Rodos'ta 1971 yılına kadar oradaki Türklerin çocuklarının devam ettiği eğitim programında anadili dersleri olarak Türkçe ve Din dersi bulunan iki okul bulunmaktaydı.²⁷⁰

KEMO ile LMV'nin 4 Aralık Cumartesi günü Gümülcine'de gerçekleştirdikleri Azınlık Eğitimi konulu konferansta konuşan Yunanlı araştırmacı Marianthi Georgalidou da örneğin Rodos Türklerinin 1974'ten sonra azınlık olarak kabul edilmediklerini ayrıca Rodos ve İstanköy'deki Türk okullarının 1972 yılında kapatıldığını söylemiştir. Dikkat çektiği bir diğer nokta ise bu yerlerdeki gençlerin yaşlılara göre daha az Türkçe konuştukları olmuştur.

²⁶⁹ Kelağa, "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Azınlık Eğitim..." s. 10

²⁷⁰ Kelağa, "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) İkidilli Eğitim..." s. 102

“Günümüz eğitim ve öğretimi bilgisayar - internet gibi gelişen teknolojiden yararlanırken ne yazık ki okullarımızda bir fen dolabı dahi yoktur.

*Köy okullarımızda birleştirilmiş sınıflarda eğitim yapılmaktadır. Bunun neticesinde her sınıfa verilecek ders saati oranı aza inmektedir”.*²⁷¹

*“Batı Trakya Türklerinin en büyük sorunu ilkokul eğitimidir. Batı Trakyalı her azınlık ferdi şunu çok iyi bilmeli: Vaziyet sarı ışığın kırmızıya yakın en son noktasındadır. Eğer tedbir alınmazsa gelecek çok feci olacak. Bunu herkes böyle bilmelidir”.*²⁷²

1.3. Ortaokul ve Liseler

İlkokuldan sonra öğrenciler bitirdikleri ilkokula bağlı olduğu ortaokula giderler ve kayıt yaptırırlar. Bu okullar her bölgede aşağı-yukarı bellidir ve azınlık öğrencilerinin çoğunluğu (devlet okullarını tercih edenler yada tercih etmek zorunda kalanlar) bu okullara devam ederler. Bu okullarda eğitim programı din dersi dışında Yunancadır. Genel kaniya göre bu okullar azınlık öğrencilerine yöneliktir ancak azınlık okulu değildirler.) Bu okulların diğer devlet okullarından farkları artı olarak müfredatlarında din dersinin olması ve bu dersin Türkçe verilmesidir. Bu da azınlığın din temelli olarak tanınmasından kaynaklanıyor olmalıdır.) Bu konuda Gümülcine’de yapılan Azınlık Eğitimi, Yurttaşlık Yolunda adlı Konferansta Lambros Balciotis yaptığı konuşmada Türkçe dersinin bu okullarda okutulmasını öneren Yunanlı araştırmacılardan biridir.

1.3.1. Gümülcine (Komotini) Azınlık Lisesi (Celâl Bayar Lisesi)

1923 – 1952 yılları arasında Batı Trakya’da ortaöğrenim olmamıştır. Bu durum Celal Bayar Lisesi’nin açılmasına kadar devam etmiştir.

²⁷¹ İlknur Halil, “Eğitim Sorunumuz”, *Öğretmenin Sesi*, Sayı:113, Kasım, 2007 Rodop İli Selanik Özel Pedagoji Akademisi Öğretmenler Birliği Başkanı Hasan Hasa ile yapılan röportaj.

²⁷² a.g.e., Araştırmacı-Yazar Rıza Kırıldökme ile yapılan röportaj.

*“Hâli hazırda nüfusunun yarısı soydaşlardan oluşan Gümülcine’de 1 azınlık ortaokul ve lise karşılığı 25 Yunan devlet ortaokul ve lisesi, soydaşların nüfusun yüzde 45’ini oluşturduğu İskeçe’de ise 1 azınlık lisesine karşın 37 Yunan devlet lisesi bulunmaktadır. Batı Trakya Türk azınlığı temsilcilerinin söz konusu azınlık okullarının kapasitelerinin genişletilmesi talebine dahi olumlu yanıt vermedikleri bilinmektedir”.*²⁷³

Türk - Yunan dostluğunun simgesi olarak 1952 yılında Türkiye Cumhurbaşkanı Celâl Bayar ve Yunanistan Kralı Pavlos tarafından öğretime açılan Gümülcine (Komotini) Azınlık Lisesi’nin (Celâl Bayar Lisesi) çalışma şekli 2203 /1952 sayılı kanun hükmündeki kararname ile düzenlenmiştir. 1953 yılında da 2567 / 53 sayılı kanun hükmünde bir kararname ile bazı maddeleri değişikliğe uğramıştır. Orta ve lise kısımları olarak altı (6) yıllıktır.

Gümülcine Azınlık Lisesi’ne; (Celâl Bayar Lisesi) 2203 / 52 sayılı kanun hükmünde kararname ile açıldığı yıllarda Batı Trakya Türk Azınlığından ortaokul ve lise öğretmeni bulunmayışı nedeniyle, Batı Trakya Türk Azınlığı mensubu öğretmen yetişinceye kadar (ilk beş yıl için) Türk Dili ile okutulacak ders öğretmenlerinin Türkiye’den (Kontenjan öğretmeni adı altında) gönderilmesine karar verilmiştir. Lisenin eğitim ve öğretime başladığı 1952 – 53 yıllarından 1975’lere kadar Türk Dili ile okutulan bütün derslerin eğitimi, tam kadro ile Türkiye’den gönderilmiş kontenjan öğretmenleri tarafından yapılmıştır. Ancak 1975 yılından itibaren bu okulda eğitim kadrosu eksik ve düzensiz olarak günümüze kadar devam etmektedir.²⁷⁴

“ Kral Paul’ün 1952 yılında Batı Trakya Türk Azınlığı öğrencileri için Gümülcine’de bir lise açılmasına dair çıkardığı Kral İradesine gelince; her şeyden önce bu lütuf, bu atıfet Kral’a değil, Kraliçe Frideriki’ye aittir. Zira, Yunan Kral ve Kraliçesinin Türkiye’yi resmi ziyaretleri sırasında, İstanbul Dolmabahçe sarayında 13 Haziran 1952 gecesi şereflerine düzenlenen baloda, Gümülcine’de Batı Trakya Türk Azınlığı öğrencileri için bir lise açmak istediğini ve adını da “Celal Bayar Lisesi” koymak arzusunda bulunduğunu ilk

²⁷³ Türkiye’nin 83 yıllık Cumhuriyet tarihinde, Batı Trakya Müslüman –Türk Azınlık konusu ilk defa Türkiye Büyük Millet Meclisinin Genel Kuruluna, Genel Görüşme talebiyle gündeme gelmiştir (9 Ocak 2007). Dışişleri Bakanı Abdullah Gül’ün Mecliste yaptığı Konuşma’dan.

²⁷⁴Halil, “Batı Trakya’da Türk Okullarında...”, s.7

kez Türkiye Cumhurbaşkanına söyleyen Kraliçe Frideriki'dir, Kral Paul değil...

...karşılığımız İstanbul Rumları, ilk liselerine bizden 498 yıl önce kavuşmuşlardı. Çünkü, İstanbul Fener'deki "İrkin Büyük Okulu" adındaki Rum lisesi, fatihten hemen bir yıl sonra, Fatih Sultan Mehmet'in fermanıyla 1454 yılında açılmıştır. İstanbul Rumlarının, kuruluşları 18. ve 19. yüzyılları dayanan Zografion, Zappion, İoakimion gibi liseleriyle Heybeliada Ruhban Okulu yine Heybeliada Rum Ticaret Okulu gibi"²⁷⁵ okulları olmuştur.

Lisenin kuruluşuyla ilgili olarak zamanın Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı müteveffa Sofoklis Venizelos ile Milli Eğitim ve Dinişleri Bakanı İ. Mihail 22 Temmuz 1952 tarihinde Yunan Meclisine bir yasa tasarısı sunmuşlardı. Daha sonra kanunlaşan bu tasarının 6. maddesinde liseye müdür atanmasıyla ilgili olarak şöyle bir hüküm yer almaktadır:

"İşbu yasayla kurulan Lisenin müdürlüğü, Okul Encümeninin önerisi ve Orta Öğretim Genel Müfettişliğinin onayı ile Türk soyundan bir lise öğretmenine verilir..." Durum böyleyken, azınlık lisesinin müdürlüğü, okulun kuruluşundan itibaren hiçbir zaman azınlık mensubu bir lise öğretmenine verilmemiş ve 22 yıl daima lisede görevli Hristiyan devlet öğretmenlerinden biri tarafından yürütülmüştür.²⁷⁶

Batı Trakya Türkleri, ikinci orta öğretim kuruluşuna 1965 yılında bireysel teşebbüslerle kavuşabilmiştir. İskeçeli hayırsever Muzaffer Salihoğlu kendi çabalarıyla bu ikinci liseyi açmayı başarmıştır.

" Batı Trakya'da Türk azınlığa ait iki lise bulunmaktadır. Karşılıklılık ilkesi göz önüne alındığında, 120 – 130 bin nüfuslu Batı Trakya Türklerinin iki lisesine karşılık, 3000-4000 nüfuslu İstanbul Rumlarının altı lisesi bulunmaktadır".²⁷⁷

²⁷⁵ Galip, *Batı Trakya'da...*, s. 283

²⁷⁶ a.g.e., s. 6

²⁷⁷ Baş, *Unutulan...*, s. 86

1.3.2. İskeçe (Ksanthi) Azınlık Lisesi

Muzaffer Salihoğlu tarafından Yunanistan Krallığı Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim M¼d¼rl¼đ¼ne İskeçe’de (Ksanthi) bir lise açılması için başvuru yapılmış, bu başvuru da sonunda kabul edilerek, 01.05.1965 tarihinde 28767 protokol numarasıyla İskeçe’de (Ksanthi) bir ¼zel lise açılmasına izin verilmiştir.

1965 / 66 ¼retim yılında faaliyete geçmiş olan İskeçe (Ksanthi) Azınlık Lisesi’nde eğitim, kuruluşundan bu g¼ne kadar T¼rkiye’de y¼ksek ¼đrenim g¼rm¼ř Azınlık mensubu ¼đretmenler tarafından yapılmıştır. Yalnız, İngilizce ¼đretmeni iki devlet arasındaki anlaşma gereğince 1965-87 yılları arasında T¼rkiye’den gelmiştir.²⁷⁸

*“ şahin Medresesi bizim için adeta keşif oldu. Bu m¼essese oldum olası irticain, inkilâp d¼řmanlıđının merkezi olarak kabul edilmiş ve buraya devam edenler adeta kast dışı sayılmıştı. Biz, şahin medresesinin hem m¼d¼r ve hocaları ile, hem de bu medreseden mezun olmuş ¼đretmen ve imamlarla konuşmak imkânı bulduk. Medrese m¼d¼r¼ ve hocaları, medresede Lâtin harfleri ile eğitimi geliştirmek için her bakımdan yardıma ihtiyaçları olduğunu ve bunu da ancak bizim yapabileceğimizi anlatmaya ¼zel itina g¼sterdiler. Ayrıca kendi hoca kadrolarının T¼rkiye’de staj g¼rmelerinin pek faydalı olacağı ¼zerinde durdular. şahin kasabasındaki normal okulda g¼revli, sarıklı din hocaları da, kendileriyle konuşurken ve etrafımız da halk ile çevriliyken, kendilerinin ¼đretmenlik yapacak durumda olmadıklarını, ¼đrencileri iyi yetiştiremediklerini, okula normal ¼đretmen g¼nderilmesi gerektiğini gayet samimiyetle açıkladılar”.*²⁷⁹

Hem G¼m¼lcine hem de İskeçe Azınlık lisesi için en zor yıllar 1983-1990 arası olmuştur. Bu d¼nem içinde alınan idari bir kararla (460/83 sayılı Kanun H¼km¼nde Kararname ve Milli Eğitim Bakanının Z2 /277/ 17.5.1984 sayılı Kararı) 1983-84 ¼retim yılından itibaren Yunanistan genelinde faaliyet g¼steren ¼zel liseler için alınan bir karar uyarınca d¼nem sonu sınavlarının devlet okullarından gelecek bir komisyon tarafından yapılması kararlaştırılmış ve bu karar ¼zel okul stat¼s¼nde algılanan iki azınlık lisesi için de

²⁷⁸ Halil, “Batı Trakya’da T¼rk Okullarında...”, s.7

²⁷⁹ G¼r¼n, *B¼kreř-Paris...*, s. 236

uygulanmış ve öğrenciler dönem içinde Türkçe gördükleri derslerin sınavlarına dönm sonunda Yunanca girmek zorunda bırakılmışlardır.

Bu uygulama nedeniyle azınlık öğrencilerinin bu okullarda öğrenim görmesi güçleşmiş ve Türkiye'ye yönelik ivme kazanmıştır. Sadece 1990-91 yılında eğitim vizesi olarak Türkiye'ye gidenlerin sayısının 3000 olduğu düşünülürse durumun ciddiyeti daha iyi anlaşılır. Bu kararnamenin uygulamaya konulduğu tarihten kısa süre önce Balkan Kolu olarak adlandırılan bölgede Rodop ve İskeçe illerinde devlet Türkçe okutulan din dersi dışında tüm derslerin Yunanca okutulduğu ortaokullar açma yoluna gitmiş ve bir şekilde azınlık ortaokullarından öğrencileri bu okullara yöneltmeye çalışmıştır. Böylece devlet, azınlığın bir kesimini en azından ortaokulda devlet okullarının bünyesine katmaya çalışmıştır.²⁸⁰

1977 yılına kadar Yunanistan'daki bütün ortaokullara öğrenci kaydı giriş sınavı ile yapılmaktaydı. 1977 yılında dokuz yıllık mecburi eğitim yasaının yürürlüğe girmesiyle Yunan ortaokullarına giriş sınavları ülke genelinde kalkmış oldu. Yalnız Gümülcine (Komotini) ve İskeçe (Ksanthi) Azınlık Liseleri bu uygulamanın dışında tutularak bu liselerin orta bölümlerine giriş sınavları kaldırılmadı ve bu okullara öğrenci kayıtları giriş sınavları ile belirlendi. Bu uygulamanın sonucu olarak da iki Azınlık ortaokuluna da az sayıda öğrenci alınmaya devam edildi. Azınlığın yoğun tepkilerine neden olan bu uygulama 1992 yılına kadar devam etti.1992 –93 öğretim yılında da bu uygulama değiştirilerek giriş sınavı yerine kura usulü getirildi. Bu durum da, her iki lisede az sayıda öğrencinin öğrenim görmesine neden oldu.

Bu uygulamanın sonucu olarak; Gümülcine (Komotini) Azınlık Ortaokul – Lisesinde 1984 yılında 320 olan öğrenci sayısı, 1987 yılında 39 öğrenciye düşmüştür. Ve lise kısmı üç yıl kapalı kalmıştır.

Azınlık Ortaokullarında; Eski Yunanca, Yeni Yunanca, Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık dersleri Yunan öğretmenler tarafından Yunan dilinde, Fen dersleri, Din dersi ve Türkçe dersi de Türkiye'den gelen kontenjan öğretmenler ile Azınlık mensubu öğretmenler tarafından Türkçe olarak okutulmaktadır. Sanat dersleri ve müzik dersleri de öğretmen yokluğu nedeniyle boş geçmektedir.

²⁸⁰ Kelağa, "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) İki dilli Eğitim..." , s. 113

Liselere gelince; Yunanistan'daki devlet liselerinde uygulanan ders programı aynen Gümölcine (Komotini) Azınlık Lisesi ve İskeçe (Ksanthi) Azınlık Lisesinde de uygulanmaktadır. Programın öngördüğü devlet memuru Yunan öğretmenler tarafından Eski Yunanca, Yeni Yunanca, Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık dersleri Yunanca okutulmaktadır. Fen dersleri, Yunan müfredat programında bulunmayan Türk Dili ve Edebiyatı dersi her sınıfta haftalık 4'er saat, Yunan müfredatında var olan, her sınıfta 2'şer saat, lise son sınıfta 1 saat olan Din dersi de Türk öğretmenler tarafından Türkçe okutulmaktadır. Felsefe, Sosyoloji, Psikoloji dersleri de programda olmasına rağmen boş geçmekte, bazı öğretim yıllarında da ehil olmayan öğretmenler tarafından okutulmaktadır.²⁸¹

Azınlık insanı tarafından kabul gören ve çağdaş eğitim yapan iki azınlık lisesi yetersiz kalınca Türk çocukları orta öğrenimlerini Yunan liselerinde devam ettirmek zorunda kalmakta ilkokulda iyi bir Yunanca dil eğitimi alamayan çocukların çoğu bu okullarda başarısız olmaktadır.²⁸²

*“ ...10 yıl öncesinde lise düzeyinde sadece birkaç yüz çocuk Yunan devlet okullarına devam ederken, sekiz yıl önce başlayan ve AB desteği ile yürütülen Müslüman Çocukların Eğitimi Programı çerçevesinde bu sayı 3.000'in üzerine çıkmıştır”.*²⁸³

“Celal Bayar Lisesi'ne yarın sabah okulun o tarihi cümle kapısının önüne gidiniz ve giren öğrencilere Türkçe öğretmenleri olup olmadığını sorunuz. Alacağınız cevapla ilk sıkıntının ne olduğunu göreceksiniz. Bir de çantalarındaki kitaplara bir göz atarsanız ikinci sıkıntılarını göreceksiniz.

İskeçe Muzaffer Salihoğlu Ortaokul ve Lisesi'ne gelince; burada öğretmenler kitlemizin çocuklarıdır. Hepsi 60 yaşın üstündedir. Çoktan emekli olmaları icap ederken halâ büyük bir gayretle hizmet etmektedirler. Şimdiye kadar yerlerine yenisi alınamamıştır. Yönetimin kısır düşüncesinden. Geçen

²⁸¹ Halil, “Batı Trakya'da Türk Okullarında...”, ss. 7-9

²⁸² Ailoğlu, , *Dünden Bugüne...*, s. 46

²⁸³ Yaşar, *Batı Trakya...*, s.47

*sene 4 yeni öğretmen tayin edildi. Bunu yenileri takip ederse bir parça öğretmen faslı çözülecek. Şu anda branş öğretmenine çok ihtiyaç var”.*²⁸⁴

Resmi dilimiz Yunanca’yı tabii ki öğrenmemiz gerekiyor, hatta öğrenilmediği yada öğretilmediği zaman bundan yakınmamız lazım çünkü bu azınlık öğrencilerinin lehine olacaktır. Burada dikkat çekmek istediğimiz uygulamadan kaynaklanan hatalardır. İlkokul çağındaki çocuklara daha iyi bir şekilde kendi anadilleri öğretilmeden Yunanca gibi zor bir dilin öğretilmesi bizce bir yöntem hatasıdır. Bunun ders saatlerinin azlığı ya da çokluğuyla bir alakası olmadığı düşüncesindeyiz. Yunanca’nın yeterince öğretilmemesi uygun ve çekici metotların olmayışından kaynaklanmaktadır. Buna öğretmenlerin pedagojik ve psikolojik durumları da eklenebilir. Üstelik bazı derslerin saatlerinde yapılan kısıtlamalar o derslerin bazı ünitelerinin hiç görülmemesine neden oluyor ki bu durumu da bir eksiklik olarak kaydetmek gerekiyor.

Bugün iki azınlık lisesi de antlaşmalarda uygun görülen ilkelere göre yönetilemiyor. Yunanistan eğitimle ilgili her çıkardığı yasada karşılıklılık ilkesine atıfta bulunmaktadır. Şimdiki durumu da yine bu ilkeye dayandırıp İstanbul’daki Rum liselerinin durumunu örnek göstermektedir. Halbuki durum hiçte öyle değildir. Eğer bu ilke gerçekten uygulanacaksa bazı gerçekler bilinmelidir. Bakın Doktor İbrahim Onsunuoğlu Celal Bayar Lisesi’nde direnişe geçtikleri zaman (1983) Atina’da bir yetkiliyle görüşmelerinden sonra ne diyor:

“...hangi derslerin Yunanca, hangi derslerin Türkçe okutulacağı iki ülke arasındaki anlaşmayla kararlaştırılmıştır. Biz Azınlığa sorulmadı, biz karışmadık, bilmiyoruz. Öte yandan aynısı İstanbul’daki Rum azınlık liselerinde geçerli. Orada da fen dersleri Türkçe değil de Yunanca okutulmaktadır. Biz böyle bulduk ve devam ediyoruz.” diye bitirdim. O zaman bilmiyordum, Rum azınlık okullarında 1940’lara kadar istisnasız tüm derslerin Yunanca olduğunu ve Türkçe’nin sonradan girdiğini, Osmanlı döneminde yine aynı şekilde Rum cemaat okullarında tüm derslerin Yunanca okutulup, ders kitaplarının da Yunanista’dan gönderildiğini ve Rum eğitiminin engin ve neredeyse denetimsiz bir özerklikten ve özgürlükten yararlandığını o zaman

²⁸⁴Halil, “Eğitim...”, Araştırmacı-Yazar Rıza Kırıldökme ile yapılan röportajdan.

bilmiyordum, sonradan öğrendim, yoksa Bakana bunları da söyledim. Bunlar Osmanlı ülkesinde olurken, Avrupa’da böyle şeyler tartışılmıyordu bile.” ²⁸⁵

İstanbul’daki Rum azınlığın okullarına baktığımız zaman bu okullardan en bilineni ve eskisi Fener Rum Okulu’dur. Bu okul “1856 İslahat Fermanı’ndan önce Patrikhane’nin seçtiği 5 metropolit ile bu tarihten sonra Patrikhane’nin Meclisi (Sen Sinod) üyesi bir metropolitin başkanlığında Rumların ileri gelenleri arasından seçilen 5 kişilik bir kurulca ve 1923 Lozan Antlaşması sonrasında da Patrikhane’nin dolaysız yönetiminden çıkartılarak Rum cemaati arasından seçilen bir mütevelli heyetçe yönetildi.

1986’da Çanakkale’ye bağlı Gökçeada’daki okullar da dahil olmak üzere 65 Rum okulu vardı. T.C Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü’ne 30 Eylül 1999 tarihinde Türkiye’de R031 Kodlu Programı uygulayan 15 Özel Rum Okulu bulunmaktadır... Bugün Rum okulları yoğun göç nedeniyle kapanma tehdidi altındadır”. ²⁸⁶

“Türkiye, öğrencisi olmayan Rum cemaatine ait İstanbul `daki okullara yıllardır müdür atıyor. Lozan Antlaşması hükümleri gereği atanan müdürler sayesinde okullar kağıt üzerinde açık görünüyor. Kapısına kilit vurulan okulların bir kısmında yaşlı Rumlarla fakir Rum aileler kalıyor. Okul kimliğini kaybederek meskene dönen binalara atanan müdürler ise Türk-Yunan ilişkilerinin bozulmaması için hem yıllardır öğrenci bekliyor hem de okullara gidip gelerek buralarda adeta nöbet tutuyor. İstanbul `da Rum cemaatine ait 15 ilköğretim okulu, 6 lise bulunuyor. Milli Eğitim `e bağlı okullardan Tarabya, Yeniköy , Kurtuluş, Ayakonstantin, Merkez ve Bakırköy Özel Rum ilköğretim okulları fiilen kapalı. Heybeliada `daki Rum Erkek Lisesi , Beyoğlu `ndaki Özel Merkez Rum Lisesi ile Özel Yuvakimyon Rum Kız Lisesi de aynı akıbeti paylaşıyor. Rum cemaatine ait okullarda toplam 122 ilköğretim, 66 lise öğrencisi bulunuyor.

²⁸⁵ Onsunoğlu, “Frangudaki’yi...”

²⁸⁶ Hakkı Akalın, *Ege’de Bahar – Gül mü Diken mi!* , Ankara, Ümit Yayıncılık, Birinci Baskı, Ocak 2000, ss. 162 - 163

Lozan hassasiyeti Türkiye 'ye 20 yıldır okul mührü ve beratı olmayan Yeniköy Özel Rum İlkokulu'na bile müdür atattırıyor. Eğitim hizmeti verilmeyen okullardan biri olan Özel Yeniköy Rum İlköğretim Okulu kimsesiz ve fakir Rum kadınlarının evi haline gelmiş. Sait Halim Paşa Caddesi'ndeki okulda, Atatürk'ün 'Bağımsızlık ve özgürlük benim karakterimdir.' sözü ve büstü ile okul tabelası dışında eğitime dair hiçbir işaret kalmamış

Yetkililer, bu durumu Lozan'ın şartları arasında yer alan İstanbul Rumları ve Yunanistan'daki Batı Trakya Türklerinin mübadele dışı kalması nedeniyle tanınan eğitim haklarına Türkiye'nin saygısı olarak değerlendiriyor".²⁸⁷

Yunanlı yazar Fotios ise aynı görüşte değil. O'na göre Türkiye'deki Yunanlıların eğitim istekleri genellikle karşılanmamış fakat bu isteklerinden hiçbir zaman yılmamışlardır.²⁸⁸

Son yıllarda iki ülke bu konuda bir formül aramaktadır. YÖK ve Dışişleri Bakanlığı'nca hazırlanan, Cumhurbaşkanı Sezer'in de onayladığı formül şöyle: Siz Gümülcine Celal Bayar Lisesi'ndeki Türk öğretmen sayısını artırın, biz de Ruhban Okulu'nu açalım.

"YÖK Başkanı Prof. Dr. Erdoğan Teziç, ruhban okulunun açılmasındaki 'siyasi boyut'a da dikkati çekerken, "Burada karşılıklık ilkesi var. Bizim de Batı Trakya'daki okullarımızla ilgili taleplerimizin yerine getirilmesi, iki ülke arasındaki hukukun gereğidir. AB hukuku da bunu öngörür" dedi. Olayda Teziç'in sözünü ettiği 'karşılıklık' ilkesinin, okulla ilgili Bakanlar Kurulu kararı alınırken ön planda tutulacağını anlatan Başbakanlık kaynakları da, bu ilkenin uygulanmasının ilk aşamada Yunanistan'a 'Gümülcine Celal Bayar Lisesi'ndeki

²⁸⁷Yazar yok, "Öğrencisiz Rum Okulları, Devlet Korumasında", Zaman , 02.29.2004

²⁸⁸ Konstantinidis Fotios, " Zitimata Ekpedevsis Ton Ellinon Stin Tourkia apo tin Sinthiki tis Losannis os Simera (Türkiye'deki Yunanlıların Lozan'dan Günümüze Eğitim İstekleri)", *Thrakiki Epiritida* , Sayı:5, 1984, ss. 179-227

öğretmen sayısını artırın, okulu hemen açalım' önerisi götürülerek sağlanacağını belirtti.”²⁸⁹

*“Türk Azınlığın eğitim sorunlarının çözümü konusunda Yunanistan adımlar atmazken AB'ye gireceğiz diye önce Fener Rum Patrikhanesine bağlı Ruhban Okulunun açılmasıyla ilgili açıktan veya kapalı birçok söz verilmiştir. Milli Eğitim Bakanının bu konudaki açıklamaları ortadır. Ayrıca geçen hafta Milli Eğitim Komisyonunda görüşülen “Özel Öğretim Kurumları” tasarısında da Hükümet yanlış adımlar atmıştır. Örneğin azınlık okullarının yönetiminde bir müdür yardımcısının Türk olmasını gerekli kılan ifade “Türk vatandaşı” olarak değiştirilmiştir. Kısacası bu okulların yönetiminin tamamıyla azınlıklara bırakılmasının önü açılmıştır. Gerekçe olarak da AB'ye uyum gösterilmiştir”.*²⁹⁰

Bütün bu olup bitenlere nadiren de olsa Türk yetkililer bazen cevap verebiliyorlar. Örneğin Onur Öymen 2003 yapılan “Lozan Antlaşması ve AB Sürecinde Batı Trakya Türk Azınlığı” konulu panelde Türk toplumun eğitiminin engellendiğini söylemiştir. Devamında: “Türk toplumunun eğitim haklarını engelleyen Yunan devleti, Türk çocuklarının ilkokuldan sonra eğitimine devam edip etmeyeceğini tombala usulü ile belirliyor... yurtdışında yaşayan soydaşlarımıza yapılan baskıları sineye çekmek mümkün değildir”²⁹¹ demiştir.

Trakya'daki azınlık öğrencileri arasında son dönemde devlet ortaokul, ilkokul ve anaokullarına doğru bir yönelme olduğu gözlerden kaçmıyor. “Müslüman Çocukların Eğitimi Programı” ile birlikte son on yıldır azınlık eğitiminde çarpıcı değişiklikler kaydediliyor. Nelli Askuni (Atina Üniversitesi Okul Öncesi Eğitim Bölümü öğretim görevlisi) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre, son on yıldır ortaokula devam eden azınlık çocuklarının sayısı dörde katlandı. Nelli Askuni yaptığı araştırmanın sonuçlarını, Neli Askuni “Trakya'daki azınlığın eğitimi. Marjinallikten toplumsal bütünleşme sürecine”, (Aleksandria Yayınları, Atina, 2006) adlı kitapta topladı.

²⁸⁹ Hilal Köylü, “Ruhban Okuluna Şartlı izin”, Radikal, 19 Temmuz 2004

²⁹⁰ Muharrem İnce, “Sözde Pontus Soykırım Anıtının Dikilmesi Dolayısıyla Türk –Yunan İlişkileri Ve Batı Trakya Türklerinin Sorunları Üzerine”, <http://muratkaymak.blogcu.com/588762>

²⁹¹ Onur Öymen, “Türkiye Bunu Sineye Çekemez”, Yeni Şafak, 02.02.2003

Neli Askuni Paratiritis gazetesine verdiği bir röportajda da azınlık eğitimi ile ilgili çarpıcı bilgiler veriyor. Her ne kadar devlet okullarına aşırı bir talebin başladığını söyleyenler olsa da o bunun abartıldığını söylüyor.

“...Azınlığın eğitim düzeyi çok düşük, ülke ortalamasının çok altında. Hala ortaokulu bitirmeyen çocukların oranı yüksek. 2000 yılında dokuz yıllık zorunlu eğitimini tamamlamayan azınlık öğrencilerinin oranı %65 iken, Yunanistan genelinde %7 idi.

Elimizdeki araştırma verilerine göre, azınlık mensubu anne ve babalar için devlet okulları zorunlu bir seçenek teşkil etmiyor. Aksine devlet okullarını tercih etmeleri onların, eğitim yardımıyla çocuklarının yaşam kalitesini iyileştirmeleri arzusunu ve Yunanca'nın, Yunan toplumu ile bütünleşmelerini sağlayacağı yönündeki beklentisini gösteriyor. Buradan devlet okullarının eğitim ufuklarını daha fazla genişlettiği, özellikle de üniversite yolunu açtığı anlaşılıyor. Öte yandan üniversiteler için geçerli olan kontenjan uygulaması da devlet okullarına yönelimin artmasında etkili oldu. Fakat şunu da belirtmekte fayda var, azınlık mensubu anne ve babalar çocukları için genellikle azınlık ilkokullarını tercih ediyorlar.”²⁹²

Eğitimde Psikolojik hizmetler uzmanı Mustafa Soyutürk bu konuda şunları söylüyor:

“Yunanistan eğitim kurumlarına devam eden ve edecek olan Türk çocuklarının, Yunan norm ve değerleri ile sosyalleşmesi sonucu, yeni neslin kimlik çatışmasına girme oranı yüksek olacaktır. Yunan kültürüyle etkileşimi gün geçtikçe artan çocuklar, değer çatışması sonucu millî kimliğine yabancılaşacaktır. Yeni nesil, bu yabancılaşma süreciyle kendi kültürel norm ve değerlerinden saparak, psiko-sosyal bakımdan kimlik bunalımı yaşayacaktır. Toplum üyeleri, bu süreçte sadece kendini düşünüp toplumdan izole olacak, geçmiş ile gelecek arasındaki bağları kuramayarak, özlem ve heyecanını yitirip sosyal olarak çözülürken, aynı zamanda da psikolojik olarak çökecektir. Psiko-sosyal yönden çözülmüş Türk toplumunun çocukları;

²⁹² Maria Nikolau, “Nelli Askuni, Atina Üniversitesi Okul Öncesi Eğitim Bölümü öğretim görevlisi ile röportaj”, Paratiritis , 18 / 01 / 2007

*güçsüzlük, güvensizlik, ait olma, korku ve kaygı, anlamsızlık, soyutlanma ve kendine yabancılaşma duygu durumlarını yaşayarak psikolojik ve sosyal bakımdan sorunlar yaşayacaktır.”*²⁹³

Refah ve eğitim düzeyinin yükselmesi karşılığında asimilasyon tehlikesi ile karşı karşıya kalan Müslüman aileler, çocuklarını okutup okutmama konusunda ikilem yaşamaktadırlar. Yunan liselerinde okulu terk eden öğrenci oranı sadece % 8 civarında iken, Müslüman azınlık arasında bu oran % 56'ya ulaşmaktadır.

Azınlıkların eğitim sürecinde yaşanan bu gelişmeler, Batı Trakya'da ve Yunanistan'da hem resmi düzeyde hem de gündelik yaşamda Türkçe'nin kabul gören bir dil olması yönündeki çabaları da zedelemektedir. Nitekim, geçmişte Batı Trakya'da Türkçe'yi çok iyi bilen öğretmenler olmasına rağmen ders kitaplarının yetersizliği çok büyük bir problem teşkil ederken, bugün en önemli sorunlardan biri Türkçe'ye hakim öğretmenlerin bulunmamasıdır...²⁹⁴

*“Batı Trakya'daki azınlık okullarında, Yunanistan tarafından, pedagojik açıdan düzeyi yeterli olmayan, iki yıllık Selanik Pedagoji Akademisi mezunu, ne Türkçe'ye ne de Yunanca'ya yeterli derecede hâkim olmayan öğretmenlerin görevlendiriliyor olmaları eğitim düzeyinin düşük olmasının bir başka nedenidir ve buradaki asıl sebep de, direkt veya dolaylı yoldan oradaki Türk soydaşlarımızın eğitimlerinin düşük tutulması ve bu şekilde asimile edilmeleridir”.*²⁹⁵

Kendisi de Batı Trakya kökenli olan (Şapçı doğumlu) Ankara Üniversitesi Yunan Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim görevlisi İbrahim Kelağa'nın “Trakya'daki Azınlık Öğrencileri Tarafından Türkçe ve Yunanca Dillerinin Kullanımı” başlıklı araştırmasından çıkan sonuçlar da ilginç geldi bize. Araştırma 6 yıllık eğitim sonucunda orta okul 1.sınıflara giren öğrenciler üzerinde yapılmış. Azınlık öğrencilerinin iki dili okuma ve anlama gücü ile kendilerini iki dilde yazılı olarak ifade etme güçlerinin düzeyi araştırılmış. Sorulara verilen yanıtlar 20 puan üzerinden değerlendirilmiş. Sonuç hiç de iç açıcı değil. Her iki dilde de öğrencilerin aldıkları

²⁹³ Mustafa Soyutürk, “Yunanistan'da Batı Trakya Türkleri ve Türk Fobisi”
http://www.tpb.org.tr/tpb/index.php?option=com_content&task=view&id=726&Itemid=89

²⁹⁴ Yaşar, *Batı Trakya...*, ss. 47 - 48

²⁹⁵ Abdullah Gül'ün Mecliste yaptığı Konuşmadan.:

puanlar ortalamasının epey altında kalmış. Ortalama puanlar 20 üzerinden 6-8 arası. Kompozisyonlarda bu oran daha da düşüyor. 6 yıllık Azınlık okulundan mezun olup ortaokul 1. sınıfa gidenlerin bir kısmı bir yıl sonra okulu bırakmış, bir kısmı ise sınıfta kalmış. Yarıdan azı bir üst sınıfa devam edebilmiş. İki dilli eğitimin tartışıldığı bir ortamda bu araştırmadan çıkan sonuç oldukça önemli. Anadilinde iyi bir eğitim-öğrenim göremeyen bir öğrencinin ikinci dili öğrenmesi oldukça zor. Önerilen öncelikle ana okulu ve ilk öğretimde eğitim-öğretimin niteliğinin artırılması.²⁹⁶

“... Batı Trakya Türklerinden doktor ne kadar yetişmiş, büyük iktisatçı ne kadar yetişmiş, profesör ne kadar yetişmiş? Bu adamlar çoğalıyorsa, çoğalmışsa iyi bir uygarlık çevresinde bulunuyorlar demektir. Yok, medrese hayatına gömülmüş, yarınları ne olacağı bilinmeyen insanlar cemiyetinde yaşıyorlarsa, bunun başlıca sorumluluğu siyasi iktidardadır.”

İsmet İnönü'nün 23 Aralık 1971 tarihinde Paris dönüşü Atina'yı ziyaretleri sırasında, Salahaddin Galip'e verdiği bu demeç çok manidardır.. Bu tespit çok doğrudur, *“Çünkü, 110 bin kişiyi aşkın toplumumuz içinde bir iki pratisyen hekim dışında bir tek iktisatçı ya da profesör yetişmemiştir. Buna karşın, yeri gelmişken hemen anımsatalım ki, Yunan basınında sık sık yok edildiğinden söz edilen karşıtımız İstanbul Rum Azınlığının halen İstanbul'da yaşayan hem büyük iktisatçıları hem de Türkiye üniversitelerinde öğretim üyeliği yapan pek çok bilim adamı vardır.”*²⁹⁷ Bu durum son yıllarda biraz değişmiş olsa da gene de iç açıcı değildir. Uzmanlığı olan doktorlar gitgide artmaktadır ama nerdeyse tamamı eğitimlerini Türkiye'de görmüşlerdir. Eğitimlerini Türkiye'de görmüş olmaları önemlidir çünkü üniversite sınavlarına bu ülkede yabancı statüsünde girip üniversite okuyabilmişlerdir. Demek istediğim böyle bir olanağın olamamış olması durumunda çok az kişinin bu imkanı yakalayabilecek olmasıdır, çünkü, aldıkları eğitim buna kesinlikle yeterli değildir. Birkaç üniversitede de Dr. veya Yrd. Doç Dr. unvanıyla görev yapan akademisyenler de vardır ama bunların sayıları çok azdır ve yine Türkiye'de çalışmaktadırlar. Acı gerçektir ki bu konuda mütakabiliyet esası Türkiye tarafından tamamen unutulmuştur. Birçok durumda, yeterliliği olmasına rağmen, açılan pozisyonlara –Üstelik Türkiye'de eğitim görmüşlerdir- Batı Trakyalı alınacağı yerde Yunanlı akademisyenler yerleştirilmiştir. Elbette bu durum kötü değildir, karşı olduğumuz, en

²⁹⁶ 04.12.2004 Cumartesi Günü Gümölcine Belediye Meclis Salonunda gerçekleşen “Yurttaşlık Yolunda-Batı Trakya, İstanbul ve Ege'de Azınlıklar” başlıklı projenin ilk ayağı olan “Azınlıkların Eğitimi” konulu konferans tebliğinden.

²⁹⁷ Galip, *Batı Trakya'da...*, s. 56

azından bir Batı Trakyalının bu hocaların yanında pişmesini sağlamak için alınmaması durumudur. Türkiye bu duruma dikkat etmelidir.

Azınlık okulları, Yunanistan'daki Batı Trakya Türk azınlığının önemli bir parçasıdır ve bu kurumlar bazen saldırılara hedef olmaktadır. Saldırıları derken bunu şiddet olarak değil; yorumsal olarak algılamak gerektiğini de vurgulamak istiyorum. Son zamanda yerleşik okullara olan yönelim azınlık okullarının öğrencilerini kaybetmelerine neden olmaktadır. Öğrenci kaybı da azınlık okulları için çok ciddi güç kaybı anlamına gelmektedir. Bunun yanında azınlık okullarının varlığı resmi politikalara da ters düşmektedir. Çünkü resmi politik söylem azınlığın yerleşik kurulara entegrasyonunu öngörmektedir. Bu entegrasyonun ise uzun vadede asimilasyona neden olacağını söyleyenler vardır. Öyleyse bu demek oluyor ki azınlık okullarının varlığı ve tamamen verimli bir şekilde çalışmalarını yolunda yürüten işleri ve yapılmak istenenleri bozacak ya da karıştıracaktır. Bu noktada dikkat çekmek istediğim çok önemli bir husus var: son zamanlarda nasıl olduysa bu işe "laiklerin" de katıldığı ve buna destek verdikleri hatta onların da kaybettikleri söylenmektedir. Bunu söyleyen bizzat azınlığın kendisidir. Yani azınlık bu konuda birleşip haklarını savunacağına konuyla çok alakasız olan bir takım siyasi sorunlarla birbirlerini kötülemektedir. Bu çok sakıncalı ve kaybeden tarafın böylelikle azınlığın olacağını gösteren bir durumdur. Benim anladığım bunun tamamen bir ideolojik savaş ve çocuklar ve aileler üstünde ideolojik üstünlük sağlama mücadelesi olduğudur. Azınlık çağdaş, hür akıllı, bilimsel düşünceye sahip, araştıran ve endişe eden bir gelecek istiyorsa çocuklarını 50 yıl önceye götürecek bir takım grupların etkisi altına girmekten şiddetle kaçınmalıdır.

Azınlık okullarını azınlığa mensup kişiler yönetmemektedir. Ne de (ihtiyaç olmasına rağmen) yeni okullar açamamaktadır. Bu durum hem Lozan'a hem de birçok AB belgesine aykırıdır. Örneğin Avrupa Azınlık Hakları için Çerçeve Sözleşme'sinde, "*taraf devletlerin eğitim düzenleri çerçevesinde ulusal azınlıklara mensup kişilerin kendi özel eğitim ve öğretim kurumlarını*" kurma ve yönetme hakkı, Çerçeve Sözleşme'nin 13. maddesinde tanınmıştır. Açıklayıcı Rapor'da, bu kurumların devletlerin eğitim düzenlerine ilişkin kurallara, özellikle de zorunlu öğretim ile ilgili düzenlemelere tabi olduğu; eğitim standartları açısından diğer eğitim ve öğretim kurumları gibi denetleneceği; kurallara uygun çalıştıkları takdirde verdikleri diplomaların resmi olarak tanınacağı belirtilmektedir. Ancak 13. madde, azınlık

mensubu kişilerin kendi eğitim ve öğretim kurumlarını kurma ve yönetme hakkı kullanımının taraflara herhangi bir mali yükümlülük getirmediğini hükme bağlamıştır.²⁹⁸

“Bakınız, derdi (Nuri Efendi) : Biz bugünkü azınlık ortaokul ve lisesini açmak için kırkbeş yıl bekledik. Ve onu azınlık ailesinin gelenek-görenek ve ahlakına uygun bir eğitim ve öğrenim sistemi ile çocuklarımıza hizmet vermesini sağladık. Bunu siz de görüyorsunuz. Şimdi siz, açılmasını istediğiniz ortaokulların, ders programının nasıl olacağını, öğretmen kadrosunu, müdürünün kimin olacağı ve nasıl atanacağını bilmediğiniz ortaokulların açılmasını istiyorsunuz. Bunu yanlış yapıyorsunuz. Bu ortaokullar azınlık ailesinin istediği şekilde olmazsa bu olay Batı Trakya Türk eğitim ve öğrenimine büyük darbe olacaktır. derdi.

Devletin azınlığı art düşünce ile yöneten kurum ve birimleri bu gizli bizden maceracılara "siz bu eski kafalılara kulak asmayınız, bak onlar çocuklarını istedikleri okullarda okutuyorlar, sizinkiler ise cahil kalıyor." diyerek gizli gizli okul istemelerini cesaretlendirirdi. Onlar da iki yüzlülük yaparak "hem açılmasın, hem de açılсын" düşüncesiyle hareket etti.

Sonunda ne mi oldu? Bir gün Dolaplan'a, Şahin'e, Gökçepınar'a, Ilıca'ya birer "devlet okulu" kurulduğu duyuldu. Ondan sonra mı ne oldu? İskeçe ve Gümülcine'deki Yüksek Danışma Kurulu toplantıları, kınamalar ve saire.²⁹⁹

Bu devlet okullarının kurulmasından sonra birçok yönetimle azınlık arasında birçok sürtüşme yaşanmıştır. Bunlardan en önemlisi İskeçe'nin Mustafçova köyünde yaşanmıştır.

“Olayı kısaca özetleyelim. Mustafçova belediye meclisi 2004 yılı sonbaharında devlet bütçesinden okullara gönderilen gider masraflarıyla ilgili gündem maddesini görüşüyor. Bu ödenek içinde azınlık toplumunun görüşü alınmadan açılan, sadece Yunanca eğitim verilen devlet anaokulları, ortaokulları ve liseler için de para var. Meclis üyelerinin büyük çoğunluğu ödeneğin meclis tarafından onaylanmasının bu okulların tanınması ve

²⁹⁸ Çavuşoğlu, *Azınlık...*, ss. 104 - 105

²⁹⁹ Rıza Kırıldökme, “Batı Trakya’da Türkçe Eğitim ve Öğrenim – 11” , Gündem, sayı: 0409

*kabullenmesi anlamına geleceğini düşündüğü için ödeneğin kabulünde red oyu kullanıyorlar. Red oyu kullanan üyeler bu tutumlarıyla dolaylı bir şekilde de olsa, azınlık bölgesinde kurulan tek dilli okulların azınlık okuluna dönüştürülmesi ve okullarda Türkçe ve Yunanca eğitim verilmesini talep etmişlerdir”.*³⁰⁰ “1990’lı yılların başında, anlaşmalara ve azınlık eğitiminin statüsüne aykırı olarak Zenginisi’e hazırlatılan kitapları istemeyen Mustafçovalı soydaşlar polis baskısıyla karşılaşmışlar ve Mustafçovalı’dan yedi soydaşımız yargılanmıştı.

*On beş yıllık bir süreden sonra azınlık eğitimi ikinci defa sanık sandalyesinde!”.*³⁰¹

Batı Trakya Türk Azınlığı Birinci Eğitim Şurası sonuç bildirisinde bu konuyla ilgili olarak şöyle denmiştir: “Gümülcine Celal Bayar Azınlık Ortaokul ve Lisesi’yle, İskeçe Muzaffer Salihoglu Azınlık Ortaokul ve Lisesi’nin, azınlık öğrencilerinden gelen ihtiyacı karşılamakta görülen yetersizlik göz önünde bulundurularak, mülkiyeti ve yönetimi azınlığa ait olacak şekilde, azınlık nüfusunun Rodop, İskeçe ve Evros illerinde yoğun olarak yaşadığı yerlerde Türkçe ve Yunanca eğitim verecek yeni ortaokul ve liselerin açılması ya da Rodop ve İskeçe illerinde Türk öğrencilerine yönelik olarak açılan devlet ortaokul - liselerin Gümülcine Celal Bayar Azınlık Ortaokul - Lisesi ve İskeçe Muzaffer Salihoglu Azınlık Ortaokul - Lisesi statüsüne dönüştürülmesi zaruret arz etmektedir”.

Batı Trakya’da yetişmiş sınıf öğretmeni sayısı da çok azdır. Bunun da nedeni gençlerin ilkokul öğretmeni olmak istememeleridir.

1.4. Medreseler

Gümülcine Medresesi; 1949 yılında Gümülcine (Komotini) Müftülüğü tarafından Softalar Medresesi binasında gayri resmi olarak, din görevlisi ve ilkokul öğretmeni yetiştirmek amacıyla açılmış, ilk açıldığı yıllarda öğretim süresi iki yıl, daha sonra da üç yıl olarak belirlenmiştir. 1957 yılında da beş yıla çıkarılmıştır.

³⁰⁰ Ozan Ahmetoğlu, “Azınlık Eğitimi Sanık Sandalyesinde”, Gündem, sayı: 0471, 24. 03. 2006

³⁰¹ Ahmetoğlu, “Azınlık Eğitimi...”

Şahin Medresesi de, 1956 yılında İskeçe'nin (Ksanthi) Şahin (Ehinos) nahiyesinde din görevlisi ve ilkokul öğretmeni yetiştirmek amacıyla açılmıştır.

Medreseler, 1950'den sonraki yıllarda Azınlıkta din adamı gereksinimini karşılamak amacıyla açılmışlardır. Alman işgali ve iç karışıklıklardan sonraki yıllarda Azınlıkta Öğretmen Okulu mezunu yetenekli öğretmenlerin bulunmaması nedeniyle Medrese mezunları geçici olarak ilköğretim alanında çalışmışlardır. Yunanistan ile Türkiye arasında imzalanan 1951 tarihli Kültür Anlaşması uygulamaya konunca çok sayıda Azınlık öğretmeni Türkiye'den (1960 – 1969) yılları arasında Öğretmen Okullarından mezun olup Batı Trakya'ya döndüklerinde, Azınlığın öğretmen ihtiyacı karşılanmaya başlanmıştır. Bundan sonra medreselerin eğitimi yine Azınlığın kutsal mabetleri olan camilerde yalnız dini görev yapacak din görevlileri yetiştirmeye yönelmiştir.

İmam, hatip ve Azınlığımıza genel anlamda din görevlisi yetiştirme gayesiyle kurulmuş olan bu müesseseler son otuz yıldan bu yana, Yunan hükümetlerince Selânik Özel Pedagoji Akademisi'ne öğrenci yetiştiren kurumlar haline getirilmiştir.

“Din adamı yetiştirmek amacıyla açılmış iki tane medrese var ama maalesef yönetim bunu o kadar kötü yöne sürüklemiş ki Batı Trakya Türk Azınlığının tepesinde bir cellat gibi durmaktadır. Bunlar eğitimi hep baltalayacaktır. Elbirliğiyle yasaları, anlaşmaları çalıştırarak bu medreselerin kapatılması yönünde çalışmalarımız olmalıdır. Eğitim ve öğretimi istenen düzeyde olmayan bir toplum yarın yok olmaya mahkûmdur. Bizim için tehlike çanları çalmaktadır.

*Son günlerde medreselerin statülerinin değiştiğini öğrendik. Derslere bakıyorsunuz, sanki modern bir lisede okutulan dersler var. Ve kız öğrenciler de buraya alındı. Bu tamamen azınlığı uyutmak ve dışarıya karşı sorun olmadığını göstermek. Burada yine bir "Truva Atı" oyunu var. Biz de buna aldanmamalıyız. Medreselerin görevi din adamı yetiştirmektir. Din adamı konusunda büyük eksikliklerimiz var, sıkıntı yaşıyoruz. Medreselerin statüleri ne kadar değiştirilirse değiştirilsin yine görevleri sözde Selânik Özel Pedagoji Akademisi'ne öğrenci yetiştirmek olacaktır”.*³⁰²

³⁰² Halil, “Eğitim...” , 38 yıllık öğretmen Sadık Salih ile yapılan röportajdan.

Medreselerde, Tarih, Coğrafya, Matematik, Fen ve Yunanca Dil dersleri Yunan öğretmenler tarafından okutulmaktadır. Türkçe dil dersi, Din dersi ve Arapça da Türk öğretmenler tarafından okutulmaktadır. Haftalık ders programında Yunan dili ile okutulan derslerin saati çok fazla olup Türk dili ile okutulan din kültürü dersleri (Kur'an-ı Kerim, Arapça, İslâm Tarihi, Din Dersi, Türkçe, Tefsir, Fıkıh ve Hadis) ancak haftada okutulan tüm ders saati toplamının üçte biri kadardır.

Bu gün Yunanistan'da bir benzeri olmayan, yetersiz bir müfredat programı ile eğitim veren bu iki medrese kendilerine has özel bir statü ile eğitimlerini sürdürmektedir. Bu medreselerden mezun olanların pek çoğu Selânik Özel Pedagoji Akademisine devam etmekte, mezun olunca da Yunan Devleti tarafından maaşı ödenmek suretiyle Azınlık okullarına Devlet memuru statüsünde öğretmen olarak tayinleri yapılmaktadır.

“Medreselerde gözlenen bir başka ilginç nokta da yönetimin nasıl çifte standart uyguladığıdır. Şöyle ki;

Azınlık eğitimi sorumluları; bir sürü Bakanlık Kararnameleri, Genelgeler, Kanun Maddeleri sıralayarak 60 yaşına basmış olan özel sözleşmeli öğretmenlerimizi görevden zorunlu uzaklaştırırken; medrese müdürü Müezzîn Hasan Hoca 1930 doğumlu olduğu halde halâ görevinin başındadır.

*...60 yaşını çoktan aşmış olan Osman Aliosman Hoca da hem Gümülcine (Komotini) Medresesi'nde ve hem de bütün derslerin Yunanca okutulduğu Hemetli'deki (Organi) yeni tip devlet ortaokulunda görevine devam etmesi için Bakanlık kararnamelerini görmezden gelmektedirler”.*³⁰³

Bu gün her iki medresede, eğitim gören öğrenci sayısı yaklaşık olarak 250 civarındadır. 2000 - 2001 öğretim yılı başlarında Yunan Hükümeti aniden çıkardığı bir yasayla medreselerin statülerinin değiştirildiğini, bundan böyle medreselere kız öğrencilerin de alınacağını ve medreselerin normal lise statüsüne getirildiğini duyurmuştur. Ancak bu çıkarılan yasa Batı Trakya Türk Azınlığı tarafından şiddetle karşılanmış, kabul görmemiştir.

³⁰³ Asım Çavuşoğlu ile yapılan röportaj.

Bugün ülkemizde bir benzeri olmayan ve yetersiz bir müfredat programı ile eğitim veren bu medreseler için yapılan son kanun değişikliğindeki amaç, medreselerin artık modern – çağdaş birer eğitim kurumu durumuna getirildiğini ispatlayarak buralarda eğitimi cazip hale getirmektir. Yunan hükümeti, bu kanun değişikliğiyle eğitim ve din hayatımızda Lozan Anlaşması ile verilen haklarımıza yeni bir müdahale süreci başlatmıştır.³⁰⁴

*“Medreseler özellikle 1970'lerden bu güne kadar idare-i Yunaniyye'nin tahakkümü altında, Azınlığın bünyesiyle uyum içinde olmayan bir öğretim programıyla tedrisatını S.Ö.P.A. mantığı çerçevesinde sürdürme gelmiştir”.*³⁰⁵

Bu okullarda eğitim 1998 yılına kadar 5 yıl idi. G 2 / 5560 sayılı Bakanlık Kararı ile bu medreselerin eğitim programı yeniden düzenlenmiştir ve 2621 sayılı Kanunla medreselerdeki öğretim süresi 6 öğretim yılına çıkartılmıştır.³⁰⁶

*“ ...Nedense bu iki medrese, Türkiye’de bir irtica ocağı olarak kabul edilmiş, sadece bu medreselerin öğretmenleri değil, çocuklarını buraya gönderenler ve burada okuyan çocuklar da gerici sayılarak, azınlığın ikiye bölünmesine fırsat verilmiş ve Yunanlılara da mükemmel bir koz kazandırılmıştı”.*³⁰⁷

1.5. Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA)

Bu yüksek öğretim kurumu sadece azınlık öğrencilerinin gittiği ve ilkokullara öğretmen yetiştiren bir kurumdur. Bu konuda tektir. Özgün adı Eidiki Paidagogiki Akademia Thessalonikis – EPATH’tır. Halk arasında bu okula Akademi de denmektedir.

Akademi, 1968-69 döneminde 11 öğrenci ile eğitime öğretime başlamış ve başlangıçta öğrenci çekmek için, öğrencilere yönelik davetler yapmıştır. İlk öğrenciler üzerinde çok az kısıtlama bulunmaktaydı, barınma ve diğer olanaklar da oldukça iyiydi ve dini konulara

³⁰⁴ Halil, “Batı Trakya’da Türk Okullarında...” , ss. 5 -6

³⁰⁵ Asım Çavuşoğlu ile yapılan röportaj.

³⁰⁶ Kelağa, “Yunanistan’da (Batı Trakya’da) İkidilli Eğitim...” , s. 114

³⁰⁷ Gürün, *Bükreş-Paris...*, s. 212

duyarlılık gösterilmekteydi ve amaç öğrenciler üzerinde olumlu izlenim bırakmaktı. İlk yıllardan itibaren Akademinin öğrenci kaynağını medreseler oluşturmuştur.³⁰⁸

*“ Akademiye öğrenciler sınavla alınır. Öğrenciler giriş sınavlarında Tarih, Matematik ve Yunanca Yazılı Anlatım derslerinden sınava girerler. Hazırlık sınıfında Yazılı Anlatım, Yunanistan Coğrafyası ve Tarih derslerinde yapılan yazılı sınavlarda başarılı olanlar Akademinin birinci sınıfına kayıt yaptırırlar”.*³⁰⁹

*“Bugün azınlık ailesinin "ANADİLİ" "TÜRKÇE"nin bu hale gelmesine önce Selanik'te S.Ö.P.A'nın kurulması ile temeli atıldı.”*³¹⁰

*“ ...Özel seçim yöntemleriyle bu okula kaydedilen azınlık bireyleri, bu kurumda özel bir eğitim görmekte ve sonunda hükümet tarafından, Türkçe eğitim programı uygulamak üzere azınlık okullarına atanmaktadırlar. Türkçe bilgisi ve pedagojik formasyon bakımından, Türkiye’de öğretmenlik formasyonu kazanmış az sayıdaki azınlık öğretmenin, çok gerisinde olan bu kişilerin azınlık okullarına atanması vatandaşa devlet arasında iletişim ve güven duygusunu sarsmıştır. Okullarda eğitimin başarısını olumsuz yönde etkilemiş, ayrıca azınlık toplumu içerisinde gerginlik ve hoşnutsuzluklara yol açarak, sosyal barışa zarar vermiştir”.*³¹¹

Bu okuldan 1990 yılına kadar 307 öğretmen mezun olmuştur.³¹² Azınlık öğrencilerinin doğrudan gidebileceği başka bir okul yoktur. Yetiştirdiği öğretmenlerin nitelikleri ve kaliteleri çok tartışılmaktadır. Birçok kişiye göre bu öğretmenler mesleki alt yapıdan yoksun olarak mezun olmaktadır ve bunun için de çok ciddi eleştirilere muhatap olmaktadır.

SÖPA, 1968 yılında Yunan makamlarınca üç sene Yunanca eğitim vermek için Selanik’te açılan bir öğretmen okuludur. Bu okulun amacı, Türkiye’ye gidip eğitim görmüş ya

³⁰⁸ Kelağa, “Yunanistan’da (Batı Trakya’da) İkidilli Eğitim...” , s. 127

³⁰⁹ Panagiotidis Nathanail, *To Meionotiko Ekpedevtiko Sistima Tis Elladas (Yunanistan Azınlık Eğitim Sistemi)*, Alexandroupoli (Dedeoğaç), Gnomi Yayınları, 1996, s.96

³¹⁰ Rıza Kırıldökme, “Batı Trakya’da Türkçe Eğitim ve Öğrenim – 11” , Gündem, sayı: 0409

³¹¹ Baş, *Unutulan...*, s. 87

³¹² Stathi Pineolopi , Tressou Evangelia, “ İ Tritovathmia Meionotiki Ekpedevsi (Azınlık Yüksek Öğretimi)” , *Sighrona Themata*, Nisan- Haziran, 1997, Atina, s. 68

da Türkiye'deki öğretmen okullarında okumuş olan Batı Trakyalıların yerine eğitim verecek öğretmenler yetiştirmektedir. Türkçe'den çok Yunanca öğrenen ve Türk azınlık okullarına atanan SÖPA mezunları, bu okullarda Yunanca konuşmak ve ders vermek zorundadırlar. Bu nedenle çok sayıda Batı Trakyalı Türk, bu durumu boykot etmek amacıyla çocuklarını SÖPA mezunu öğretmenlerin atandığı okullara göndermemiştir. Böylece birçok okul öğrencisizlikten dolayı kapanmıştır. Bu durum, SÖPA öğrencileri arasında da huzursuzluklara neden olmuş ve öğrenciler 1981 ve 1982 yıllarında hem Akademi Müdürlüğü'ne hem de Yunan Eğitim Bakanlığı'na verdikleri dilekçelerle şikayetlerini dile getirmişlerdir.

*“ ...Bu okula yalnızca Yasak Bölgede doğmuş Pomak kökenli azınlık gençleri alınmaktadır. Bunlar ilkokuldan sonra beş yıl medrese”de eğitim görmüşlerdir ama, Türkçeleri ve okuma-yazmaları oldukça zayıftır...okuldan mezun olduktan sonra otomatik olarak Türk azınlık okullarına atanmaları, yani doğdukları dağlık (Yasak) bölgedeki yaygın işsizlik ve fakirlik ortamıyla ilgisi olmayan bir iş güvencesi, bu gençlerin her şeye rağmen SÖPA'ya girmelerine yol açmaktadır”.*³¹³

Azınlık velilerinin bu öğretmenleri istememeleri sonucu bazı köylerde çocuklarını okula göndermeme süreci başlamıştır. Örneğin Satre (Sinikova), Hacıköy (Agiohorion), Küçük Öksüz (Mikro Orfano), Karacınlar (Simandra) gibi köylerde çocuklar okula gönderilememiş hatta kapanan okullar olmuştur. Hatta Karacınlar (Simandra) “ köyünde olaylar bile çıkmış, Eylül 1982'de pasif eğitim direnişine geçerek çocuklarını okula yollamamaya başlayan Karacınlar köylüleri, ilkokul dördüncü sınıfa giden çocuklarının bile doğru dürüst okuma-yazma öğrenemediğini, altıncı sınıftan mezun olanın da ne Türkçeyi ne de Yunancayı doğru dürüst konuşabildiğini belirterek aktif direnişe geçince, köy ilkokulunu “ 40'a yakın bir ekiple” sarmış olan polisler “dalaşmış”lardır. Müdahale eden askeri güçler köylüleri dövmüşler ve iki tanesini de tutuklamışlardır”.³¹⁴ Tutuklananlar hapse mahkûm olmuşlardır. Bu konu azınlık içinde bölünmelere ve hatta darılmalara neden olan bir konudur. Şiddetle çözümlenmelidir. Ancak bilinmesi gereken her ne kadar tespit edilenler doğruysa da bu tür acımasız suçlamalardan kaçınılması gerektiğidir. Çünkü oradaki halk, özellikle de dağlık bölgedeki Batı Trakyalılar çok güç şartlar altında yaşamaktadır. Bu tür bir imkanı reddetmek kolay değildir. Ayrıca son yıllarda okuyan gençlerin çoğu birbirlerini Türkiye ve

³¹³ Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde...*, s. 131

³¹⁴ a.g.e., ss. 133 - 134

Yunanistan'da okuyan öğrencilerle veya mezun olmuş kişilerle kıyaslamaktadır. Kaldı ki Türkiye'de okuyan ve Türkiye'de dahi iş bulamayan gençlerin durumu düşünülürse bu çok daha cazip hale gelmektedir. Maalesef Türkiye bu konuda çok yetersiz kalmakta veya bir şeyler yapılmış olsa da işveren konumunda bulunan insanlar bu durumu bilmemekte ya da bilerek suistimal etmektedir. Yöneticiler dahi Türk asıllı Yunan uyruklu öğrencilere uygulanacak bir mevzuatın olup olmadığından haberdar değildir. Bilenler de ya çok az yada yetersiz bilmektedirler ve bu sefer de işe alımlarda gayretsiz ve isteksiz davranmaktadırlar. Bu durumda iş garantisi olan bir yerden mezun olmak elbetteki herkesin çok istediği bir duruma gelmiştir.

*“ Yine, Batı Trakya Türklerini Yunanlılaştırma politikası ile ilgili olarak Güneş Gazetesi'nde, “Batı Trakya Türklerini Eritme Operasyonu” başlıklı yazıda, Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Siyasi İşler Dairesi'nin “çok gizli” kayıtlı ve 2DF. 1105. 3/ 2-25 sayılı yazısından şunlar aktarılıyor: “ Müslüman azınlığı sekiz on yıllık gelecek dönem içinde eritilmesi amacını planlayan, cesaret verici sonuçlarla on yıldır faaliyette bulunan, 1966 yılında kurulmuş bulunan Selanik Özel Pedagoji Akademisi'nin uygun personelle donatılması, Müslüman azınlığın karşısında güdülen politikanın temel taşı oluşturulmaktadır.” Yunan Gizli Servisi KİP'in yönetiminde bulunan bu akademiden, Türkleri eğitip, Yunanlılaştırarak eğitim ve öğretim elemanlarının yetiştirildiği bildiriliyor”.*³¹⁵

İlk etapta bunun inandırıcılığının şüpheli olabileceğini düşündüm fakat Baskın hocanın kitabını okumaya devam ettiğimde onun da aynı kaygılara kapıldığını gördüm. Bakın Oran'a göre:

“ Adı geçen KYP (Y=İ), Yunan Gizli Servisinin o tarihteki adıdır. Fakat bu denli gizli bir belgenin Türkiye tarafından ele geçirilmiş ve Türk basınına sızmış olması, belgenin gerçekliğini ihtiyatla karşılamayı gerektiren bir durumdur. Bununla birlikte, Batı Trakya'da kaldığım üç günlük bir seminer için orada bulunan SÖPA'lularla konuşurken edindiğim izlenim, böyle bir belgenin sahte olması durumundan fazla bir şeyin değişmeyeceğini

³¹⁵ Kocabaş, *Tarihte ve Günümüzde...*, Bayrak Yayıncılık, ss. 242 - 243

*göstermektedir. Çünkü bu genç öğretmenler, kendilerine sık sık bu tür seminerler düzenlendiğini, bu seminerlerde kendilerine sürekli Pomak olduklarının yinelendiğini, Türkçe ders vermelerinin yasaklandığını, Yunanca ders verecek kadar dil bilmediklerini söyledikleri zaman da, “ Oturun, öğrenin. Siz Yunanlısınız” dendiğini belirtmişlerdir”.*³¹⁶

Akademi karşısında Türkiye'nin tavrının ne olduğuna baktığımız zaman aslında pek de bir şey yapamamış olduğunu görüyoruz. Bu konuda bilgi yetersizliği yaşanmıştır. Bilgi alabileceğimizi düşündüğümüz kaynaklara da ulaşamamıştır. Tek bildiğimiz, “*tek öğretmen kaynağının Akademi mezunları olacağına anlaşılması üzerine Türkiye Akademisinin öğretim kadrosuna Türkiye’den öğretim üyelerinin katılmasını önermiş; fakat bu öneri Yunan Hükümetince reddedilmiştir*”.³¹⁷

Son zamanlarda Akademi Pomakça çalışmaları yapıldığını ve böyle bir kürsünün açılacağını dile getirenler de vardır. Bu konuda uzun zamandır çalışan Yunanlı iş adamları da vardır. Bunlardan biri hatta en tanınmış da Prodomos Emyecioğlu isimli bir iş adamıdır. Amacı suni bir Pomak kimliği yaratmaktır. Bu yönde de çok eli açık davranarak kurulacak kürsünün bütün masraflarını karşılamayı taahhüt edip Pomakçanın eğitim dili olarak girmesini istemektedir. Akademi de 2007 yılında yayınladığı takvimde Yunanca Türkçe ve Pomakça olarak “Yeni yılınız kutlu olsun” ifadelerine yer vermiştir. Acaba bu doğrultuda adımlar mı atılıyor diye düşünmekten insan kendini alamıyor.

Bundan önce de 2006 yılında iskeçe'nin Mustafçova köyündeki öğrencilere Yunanca – Pomakça kitaplar dağıtılmıştır. Bu durum azınlığın büyük tepkisine neden olmuş “ve biz Türkçe kitaplar istiyoruz” deyerek olayı protesto etmişlerdir. Daha sonra da Batı Trakya Azınlığı Danışma Kurulu öncülüğünde imza kampanyası başlatılmıştır.

İmza kampanyası için hazırlanan ve 600 kişinin altına imza attığı metinde, “*Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı mensupları, 83 yıllık tarihinde çok zor evrelerden geçmesine rağmen örnek vatandaş olma prensibinden hiçbir zaman ödün vermemiştir. Bugün de vermiyor, gelecekte de*

³¹⁶ Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde...*, s. 132

³¹⁷ Aarbakke Vemund, *The Muslim Minority Of Grek Thrace*, Norway, Ph.D Thesis University of Bergen, University of Bergen Pres, 2000, s.150

vermeyecektir. Azınlığın milli kimliği ile yıllardan beri oynayan oyunlara son dönemde yeni bir oyunun eklenmesi, Batı Trakya Türklerini derinden yaralayan durumlar halkasına bir zincir daha eklemiştir" ifadelerine yer verildi. Batı Trakya Türk Cemaati'nin resmi dilinin Türkçe olduğu hatırlatılan metinde, "Özellikle İskeçe balkan kolu bölgesinde yaşayan soydaşlarımızın etnik kimliğini inkar eden faaliyetlerin arttığını görmek, devletimize ve hükümete olan güvenimizi zedelemektedir" denilmiştir.

Peki, bu kadar sevilen bu Pomaklar kimdir?

"...Bulgaristan'ın güneybatı bölgesinde yaşayan Pomaklar, muhtemelen Türkçe konuşan bir topluluk olup onbirinci ve onikinci yüzyıllarda bölgeye yerleşmiş bulunan ve daha sonra Slavca'yı benimsemiş olan Kumanların soyundan gelmektedirler...Pomaklar bir Bulgar lehçesi konuşmalarına rağmen hakikatli Müslümanlardır ve kitle halinde Türkiye'ye göçleriyle ve yerleşmeleriyle de görüldüğü gibi kendilerini, Türk kabul etmektedirler" .³¹⁸

Bir başka göre ise;

"...Pomaklar, Rodopların yerli sakinleri olarak, 16. yüzyılda şiddet uygulanarak İslamlaştırılan Hıristiyanlardı. İslamlaştırılmaları, Filibe'nin güney kesimlerinde... başlatıldı ve son olarak Rodoplar'da yerleşik olanlara da yayıldı. Çağdaş olanlar, kendilerine sorulduğunda, atalarının İslamlaştırıldığını itiraf etmekten ısrarla kaçınıyorlar. Bu nedenle, kendilerinin tanıklığına sahip değiliz, ancak şimdi bile Hıristiyan kökenlerine tanıklık eden mahalle adları var..." .³¹⁹

" Pomakların aslında Çeçen ırkına mensup Türk neslinden olduklarını ispat eden tarihi delilleri içeriyor..." .³²⁰

³¹⁸ Karpat, *Balkanlar'da Osmanlı...*, ss. 326 - 327

³¹⁹ Foteas Panagiotis, *Oi Pomaki Tis Ditikis Thrakis (Batı Trakya Pomakları)*, Komotini, Morfotikos Omilos Komotinis, 1978, ss. 6-7

³²⁰ Celal Perin, *Nevrokoplu Celal Bey'in Hatıraları, Batı Trakya'nın Bitmeyen Çilesi*, İstanbul, Arma Yayınları, 2000, s. 234

Yunanlı yazar Kostas Kirris ise Türk dış politikası adlı çalışmasında ³²¹ Batı Trakyalı Türklerin “Hıristiyanlıktan dönme” olduğunu ileri süren tarihçilerden biridir ve Türkiye’nin zorla bu toplum üzerinde söz sahibi olamaya çalıştığını iddia etmektedir.

Yine Yunanlı Foteas Batı Trakya Pomakları adlı kitabında Pomakları Türk’ten ayırma ve Yunan asıllı gösterme çabası içindedir.

Bir başka Yunanlı yazar Magriotis de, Pomakların kim olduğuna dair verdiği cevapta , “Yunanlı Müslümanlar” olduklarını söylemektedir. ³²²

Görüldüğü üzere herkes kendi tarafından bakmaktadır. Ancak şu bir gerçek ki bugün Pomaklar Türkçe konuşuyor, Türkçe yazıyor, Türk televizyonlarını izliyor ve Türk futbol takımlarıyla yatıp kalkıyorlar. Kökenlerinden çok bugünkü yaşayış tarzları ve kendilerini tanımlamalarıyla ilgilenilse bütün pürüzler ortadan kalkacaktır.

Aynı politika Batı Trakya’daki Bektaşîler üzerinden de yapılmaya çalışılmaktadır. Halbuki Bektaşîler bölgedeki Türk varlığının temelidir. 1950’li yıllarda “Türkiyeci” “Atatürkçü”, “ajan” vs gibi nitelermelerle suçlanan bu gurup nedense bugün Hıristiyanlıktan dönme olmuşlardır. *“Bugün Balkanlar’da Kafkaslar’da , Orta Asya’da kalıp dinini – dilini koruyan soydaşlarımız her türlü takdiri hak etmiyorlar mı?.. Bir de bu çevreler, yıllarca Bektaşîliği dinsizlik / Rafizilikle suçladılar. Bugün Balkanlar’da , Türklük ve Müslümanlıktan bahsediliyorsa , bu Bektaşî tekkeleri sayesinde!”* ³²³

“Türkiye şunu yaptı, Yunanistan bunu yaptı, bu hatalar oldu da bu insanlar Türk oldu gibi değerlendirmeler koskoca bir topluluğa hakarettir, tarihe hakarettir. Bunu hala bugün tartışma konusu yapmak mahkemelere konu yapmak ne Avrupa müktesebatına uymaktır, ne de çağdaşlığa”. ³²⁴

“Gezi sırasında rastladığımız ve konuştuğumuz, gerek Selanik Pedagoji Akademisi, gerek medrese mezunu öğretmenlerin, hemen tamamının açık fikirliliklerini, samimiyetlerini

³²¹ Kostas Kirris, *İ Eksoteriki Politiki tis Tourkias (Türk Dış Politikası)*, Atina, Risos Yayınları, 1991

³²² İoannis Magriotis, *Pomakoi İ Rodoei, İ Ellines Mousoulmanoï*, Atina, Risos Yayınları, 1990

³²³ Soner Yalçın, *Beyaz Müslümanların Büyük Sırrı, Efendi -2* , İstanbul, Doğan Kitapçılık, 2006, s. 74

³²⁴ Rıza Kırıldökme, “Batı Trakya’da Türkçe eğitim ve öğretim – 10” , Gündem, 07.01.2005

ve özellikle milli şuura bağlılıklarını görmek, bizim için bir sürpriz, fakat çok tatlı bir tecrübe oldu".³²⁵

Bu hatırlatmaları yaptıktan sonra tekrar SÖPA meselesine dönersek, bu konuda son yıllarda ortaya olumlu görüşler atılmaya başlandığını söylememiz gerekecek.. Siyasi parti liderleri ve bazı araştırmacılar artık bu kurumun dönüştürülmesi gerektiğini dile getirmeye başlamışlardır.

" ...Karamanlis'in azınlığa vaat ettiklerinin başında azınlık eğitiminin iyileştirilmesi yer alıyordu. Sayın Karamanlis bu konuda "Azınlık eğitiminin iyileştirilerek Avrupa'daki eğitim düzeyine getirilmesini öngörüyoruz" demişti. Hatta biraz daha ileri giderek, okul binalarının ve bu alandaki altyapının çağdaş hale getirilmesi gereğini vurgulamıştı.

Yine eğitim alanında, Sayın Karamanlis, azınlık eğitimine yeni teknolojilerin dahil edilmesi ve öğretmenlerin formasyon ve düzeylerinin yükseltileceğini de belirtmişti.

Karamanlis'in vaatleri arasında, Selanik Özel Pedagoji Akademisi'nin (SÖPA) dört yıl eğitim veren bir yüksek öğretim kurumuna dönüştürülmesi ve seçkin bilim adamlarıyla takviye edilmesi de yer alıyordu.

Bütün bunlardan başka, azınlık öğretim kurumlarına yakın yerlerde, köylerden gelen öğrenciler için öğrenci yurtları açılması ve merkezi " Müslüman" köylerine halk eğitim merkezleri kurulması da vaat edilmişti.

Evet, yeni ders yılı başladı ve azınlık eğitimi alanında yeni bir okul açıldığına tanık olunmadı. Gümölcine Celal Bayar Azınlık Lisesi'nde yeni bir ek bina hizmete sokulmuşsa da, bu binanın temeli PASOK Hükümeti döneminde Georgios Papandreu tarafından atılmıştı. Dolayısıyla bu bina, YDP Hükümetinin hizmet hanesine yazılamaz".³²⁶

³²⁵ Gürün, *Bükreş-Paris...*, s. 237

³²⁶ Damon Damianos, "Yeni Demokrasi Partisi'nin (YDP) Azınlık Karşısındaki Vaatler Yükümlülüğü", Paratiritis, 9.10.2004

Bu konuda Simitis'in de vaatleri vardır. 2004 yılında yapılan seçimlerden önce SÖPA'nın niteliğini yükselteceklerini ve dört yıla çıkartılacağını açıklamış ama seçimi kaybetmiştir. O zamanın Başbakanı Kostas Simitis seçimleri kaybettiği için bu vaatler gerçekleşmemiştir. Fakat aynı vaatleri şimdiki Başbakan Kostas Karamanlis de bölgeyi ziyareti esnasında söylemiş ancak aradan daha bir seçim geçmesine rağmen bu vaat edilenler gerçekleşmemiştir.

*“Daha önceleri ülkemizde öğretmen yetiştiren pedagoji Akademileri vardı ancak daha sonra bunların yerini dört yıllık eğitim fakülteleri aldı. Bu fakültelerin kurulmasından sonra Selanik'teki Akademi benzeri olmayan ve hiçbir üniversite ile bağı olmayan bir eğitimi kurumu haline gelmiştir. Hiçbir üniversite ile bağı olmaması nedeniyle diğer fakültelerle arasındaki uçurum çok büyümüştür. Fakültelerdeki öğrenciler dört yıllık kaliteli bir eğitim alırken Akademi'deki öğrenciler iki yıllık bir eğitim almakta ve aldıkları eğitim niteliği bakımından düşük seviyelerde olmaktadır. Durum düzeltilebilir ancak bunu istemek gerekir. Eğitim dört yıla çıkartılmalı ve üniversitelerden biriyle mutlaka bir bağı olmalıdır. Daha da iyisi Yunan üniversitelerinin birinde bu yönde bir bölümün kurulması ve bu misyonu o bölümün yerine getirmesi olacaktır”.*³²⁷

*“Akademi mezunu öğretmenler günümüzün gerektirdiği ve diğer Hıristiyan öğretmenlerin aldığı pedagojik bilgiden yoksundurlar ve ayrıca Türkçeyi de iyi bilmemekte hatta temel düzeyde bilmektedirler. Bunların yanında Akademiye öğrenci alımında ve mezun vermede uygulanan bazı metotlar kuşkuya neden olmaktadır”.*³²⁸

“Eskiden Yunanlı öğretmenlere azınlığa eğitim vermemeleri yönünde telkin yapılıyordu. Sınıflarda çocuklara Türkçe konuşmayın, Yunanca konuşacaksınız diyen insanları gördü bu azınlık.. Selanik Özel Pedagoji Akademisi'nin bugün dahi Dışişleri ve Milli İstihbarat Kurumu tarafından

³²⁷ Pinelopi Stathi 'nin “Azınlık Eğitimi Yurttaşlık Yolunda” adlı Gümülcine'deki konferansta yaptığı konuşmadan.(4 Aralık 2004)

³²⁸ İlgili Konferansta Balciotis'in yaptığı konuşmadan.

kontrol edildiğini söyleyen üniversite çevreleri vardır.. bu kurum için öğrenci kaynağını da medreseler oluşturur... Yunanistan yurtdışında yaşayan Yunanlılara Yunanca öğretmek amacıyla her yıl iki bin kişiyi yurtdışına gönderiyor. Ben Yunanistan'ın yurtdışındaki soydaşlarına gösterdiği hassasiyetin aynısını azınlığa da göstermesini isterdim".³²⁹

Açıktır ki SÖPA hem öğrenci alımı bakımından hem ideolojisinden hem de yetiştirdiği öğretmenler açısından şüphe uyandırmakta ve bu kurumda kirlilik olduğu şüphesini uyandırmaktadır. Eşitsizlik, kirlilik, işsizlik vs. : bunlar devletin önemli rol oynamasını gerektiren meselelerdir.

Mesele sadece kurumsal yapıları değiştirmek değildir. Okulların çevresindeki kafa yapıları değiştirilmelidir.

*“Politikalar özel çıkarlar tarafından yönlendirilmiş olmasa bile, gizlilik şüphe uyandırır: gerçekte kimin çıkarlarına hizmet ediliyor? Bu tür şüpheler, asılsız bile olsa, politikaların politik sürdürülebilirliğini baltalar...gizlilik demokrasiyi de baltalar”.*³³⁰

Bu kurum eğer başarılıysa neden tartışılıyor? Yetenekli (ve iyi bir maaş alan) öğretmenlerin yetiştirildiği bir kurum nasıl oluyor da bu kadar çok eleştiriliyor? Bize göre sorunun temelinde, yaratılma sebebiyle azınlığın ve çağdaş eğitim sisteminin beklentileri arasındaki çelişki yatıyor. SÖPA’da eğitim – öğretimin / formasyonun ve bilimin yerini ideoloji almıştır. İdeoloji ve bilim arasında farklar vardır. Örneğin bilim sınırların farkındadır. Her zaman bir belirsizlik vardır. Ancak SÖPA yetiştirdiği öğretmenlerle ilgili belirsizlikleri tartışmak istemez; aksine asla yanılmaz imajı çizmek ister. Bu tutum geçmişteki hatalardan ders almayı zorlaştırır. Bu sefer de, hatalar kabul edilmeyince, onlardan ders almak mümkün olmaz. Neyse ki son yıllarda Başbakan dahil birçok araştırmacı ve eğitimci bu kurumun yapısının değişmesi gerektiğini ifade etmeye başlamıştır.

³²⁹ İlgili Konferansta Abdülhalim Dede'nin yaptığı konuşma.

³³⁰ Joseph E. Stiglitz, *Küreselleşme, Büyük Hayal Kırıklığı*, Türkçesi: Arzu Taşçıoğlu, Deniz Vural, İstanbul, Plan B Yayıncılık, 2002, s. 256

2. Öğretmen Sorunu

Bugün azınlık okullarında dört tip öğretmen vardır. Görev yapan öğretmen kadrosu değişik okullardan mezun olmuş öğretmenlerden oluşmaktadır. Birinci grubu “*formasyonlu*” öğretmenler olarak adlandırılan ve Türkiye’deki Öğretmen Okullarından mezun Batı Trakyalı öğretmenler oluşturmaktadır.

İkinci tip “*formasyonsuz öğretmenler*” olup, bunlar herhangi bir öğretmenlik eğitimi görmemişlerdir. Bu kişiler Gümülcine ve Şahin’de bulunan iki Medreseden ya da ortaokul veya lise mezunu olup şu ya da bu şekilde atanmışlardır ve bir öğretmen olabilecek düzeyde yeterli donanıma sahip oldukları söylenemez. Bunların maaşları da Azınlık tarafından verilmektedir.

Üçüncü grubu ise 1951 Kültür Antlaşması ya da 1968 Protokolü kapsamında Türkiye’den “*kontenjan öğretmeni*” adıyla gönderilen Türk vatandaşı öğretmenler oluşturmaktadır. Bu öğretmenlerin sayısı oranında Yunan vatandaşı öğretmen de İstanbul’daki Rum Azınlık okullarında görev yapmaktadır.

Son grup ise “*Selanik Özel Pedagoji Akademisi*” mezunu öğretmenler oluşturmaktadır. Bu öğretmenler Yunan devlet memuru statüsündedir ve bugün programın Türkçe ayağının okutulmasında sorumluluğun neredeyse tümü kendilerine verilmiştir denebilir. Bu öğretmenler Azınlık Yüksek Eğitim başlığı altında da değinileceği gibi, ağırlıklı olarak Gümülcine ve Şahinde bulunan medreseleri bitiren öğrenciler arasından seçilmekte ve bir yıllık bir hazırlık sınıfından sonra iki yıllık bir eğitim almaktadırlar. Bu öğretmenler Azınlık Okulları Koordinatörünün önerisi ile Vali tarafından atanmaktadırlar.³³¹

Yunanlı öğretmenler de iki dilli eğitim ve onun teknikleri ile ilgili özel bir eğitimden geçirilmeden göreve başlamaktadırlar.

“Dünyanın hiçbir yerinde 21. yüzyılda on çeşit ilkokul öğretmeni yoktur. Ama maalesef Batı Trakya Türk okullarında yedi sekiz çeşit öğretmenle eğitim öğretim

³³¹ Kelağa, Yunanistan’da (Batı Trakya’da) Azınlık Eğitim...”, ss. 8-9

yapılmaktadır. İşte yönetimin azınlık eğitimini baltalamak için vurduğu en önemli darbe budur”.³³²

1951 tarihli Türk - Yunan Kültür Anlaşması çerçevesinde ve mütakabiliyet uyarınca kontenjan öğretmenleri gönderilmekte ise de, bunların sayısı, İstanbul’da Rum azınlığın sayısının azaldığı bahanesiyle Yunanistan tarafından on altı olarak sınırlandırılmışlardır.

“...sınavı kazanarak yurtdışında eğitim vermeye hak kazanan ve Yunanlıların çalışma izni vermediği için göreve gidemeyen öğretmenler mağdur oluyor. Göreve gidenler ise, MEB tarafından, diğer ülkelere giden öğretmenlerden farklı bir muameleye tabi tutuluyor. Diğer ülkelere gidenler, görev süreleri sona erene kadar kesintisiz işbaşında kalırken, Yunanistan’a gidenler her yıl yeniden görevlendirilmeyi bekliyor. Bazen verilen aralar 10 yıla kadar çıkabiliyor. Buna karşın yollukları sadece 1 kez veriliyor, yönetici kadrosundan istifa ettiriliyor ve Türkiye’deki kadrosundan alınarak depo öğretmeni olarak görev veriliyor”.³³³

“OTUZ yıl öğretmenlik yapıp emekli olan bir vatandaşım. Görevimin son dört yılını Batı Trakya’da Türk azınlık okullarındaki soydaşlarımıza hizmet ederek geçirdim. Milli Eğitim Bakanlığı’mız Yunanistan’da da sınavla öğretmen görevlendirmektedir. Sınavı kazanan öğretmenlerin hangi tarihlerde gideceği belirsizdir. Sınav 1995 yılında yapıldı. Kazananlar açıklandı. Bana 1999 öğretim yılı başında görevlendirme yapıldı. Ben görevimi tamamladım. 1995 yılındaki kazananlar bitmeden tekrar sınavlar yapıldı. Bazı arkadaşlarımızın görev süreleri dolmadan, sonraki gruplardan kazanan öğretmenler görevlendirildi. Bu durumu, Batı Trakya’da çalışan öğretmenlerimize, öğrencilerimize ve de birlikte çalıştığımız Yunanlı öğretmenlere izah edemiyoruz. Öğretmenlerin kesik aralıklarla gönderilmeleri Batı Trakya’daki eğitimi olumsuz etkilemektedir. Yunanlılar tarafından Türkiye’nin ajanları gibi damgalanmaktayız. Bir örnekle meseleyi açayım... İki yıl Batı Trakya’da çalışan arkadaşımıza üçüncü yıl görev çıkmadı. Türkiye’deki

³³² Halil, “Eğitim...”, 38 yıllık öğretmen Sadık Salih ile yapılan röportaj.

³³³ Mustafa İltekin, “Batı Trakya’da Görevlendirilen Türk Öğretmenleri Mağdur”, Ortadoğu, 30.11.2005

*görevine devam etti. Dördüncü yıl tekrar görevlendirme yapıldı. Beşinci yıl tekrar yurt dışı görevlendirilmesi çıkmadı. Bir başkası, bir yıl Batı Trakya`da, bir yıl Türkiye`de. Örnekleri çok. Son yıllarda bu tür kesilmeler çoğaldı. Buradan giden öğretmenimizin görev yeri de Yunan makamlarınca kasıtlı geciktiriliyor. Lozan anlaşmasına göre azınlık kabul edilen Türk soydaşlarımızın ve orada çalışan öğretmenlerimizin eğitimine Türk Devleti`nin neden etkisi olamıyor. Neden her yıl Türk azınlık eğitimi Batı Trakya`da geri geri gidiyor? Niçin Türkiye`de azınlıklara uygulananlar oradaki soydaşlarımıza uygulanamıyor? Mustafa TUNÇ”.*³³⁴

Neden bu öğretmenlerin sayılarının azaltıldığını ve neden her yıl geciktirildiklerini sorgulamaktan önce Türkiye'nin bu öğretmenlere yaptıklarını eleştirmek gerekmiyor mu?

Bugün, 247 SÖPA, 93 Türkiye Öğretmen Okulları çıkışlı, 81 formasyonsuz ve Türkiye'nin antlaşmalar neticesinde göndermiş olduğu 9 öğretmen olmak üzere toplam 430 öğretmen Batı Trakya azınlık ilkokullarında görev yapmaktadır.

3. Okul Kitapları Sorunu

Türk -Yunan Ortak Kültür Komisyonlarının son olarak 2000 yılında gerçekleştirdikleri ikili görüşmelerin ardından iki devlet arasında protokoller imzalanmıştır. İkili ilişkilerdeki bu yeni açılımlar doğrultusunda örneğin, yıllardan beri çözümsüz duran azınlık okullarında Türkçe Eğitim Programı'nda okutulan kitaplar sorununa Türkiye'den Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'ndan gönderilen kitapların dağıtımına ve okutulmasına olanak sağlanması ile ilköğretim 1. kademenin kitap sorununa çözüm getirilmiştir. İkinci kademe de yer alan ortaokulların ve liselerin ders kitaplarının yenilenmesi ile ilgili süreç ise henüz tamamlanmış değildir.³³⁵

2003-2004 öğretim yılının sonu itibarıyla ortaokul ve lise Türkçe ders kitapları henüz dağıtılmamıştı. Günümüzde bu kitaplar dağıtılmış ve okutulmaya başlanmıştır fakat bu 2006 yılını bulmuştur. Ancak bu döneme kadar okutulan Türkçe kitaplar gerçekten çok eski ve

³³⁴ “Batı Trakya’da Öğretmen Sorunu”, Halka ve Olaylara Tercüman, 2005-11-30

³³⁵ Kelağa, “ Yunanistan’da (Batı Trakya’da) İkidilli Eğitim...” , s. 8

modası geçmiş eğitim teknikleriyle doluydu. Ortaokul ve lise öğrencilerinin kitaplarını elinize aldığımız anda daha bunun böyle olduğunu anlayabiliyorsunuz. Edebiyat, Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi gibi kitapları bugün Türkiye’deki öğrencilere göstermeniz “babalarımız, (hatta) dedelerimiz mi okuyormuş bunları” diye sorarlar. Bilmezler ki o kitaplar son zamana kadar Batı Trakya Türk çocuklarını “eğitiyorlardı”.

*“Geçen eğitim - öğretim yılı içinde dağıtılan Türkçe ders kitapları içerik olarak doyurucu fakat daha önce söylediğimiz gibi Hayat Bilgisi, Müzik dersi ile ilgili kitaplar da gelmeli. Okul kitaplıkları ansiklopediler, sözlükler, hikâye ve genel kültür kitapları ile zenginleştirilmeli. Bütün bunların yanında yeni kitaplarla öğrencilerimizin derse ilgisi arttı”.*³³⁶

Kitap sorunu yıllar boyunca azınlık eğitimine damgasını vurmuştur. Şimdi yapılan tartışmalardan biri de yeni kitapları öğretmenlerin bile anlayamadığıdır. Bu öğretmenlerden SÖPA çıkışlı olanlar kastedilmektedir. Yani yetersiz olduklarından dolayı birçok konuyu bilmediklerini ve dolayısıyla öğrencilere de aktaramayacaklarını varsayanlar vardır. *“15 yıl sonra Türkiye’den tren dolusu kitap gelse de okutacak öğretmen bulunmayacaktır”.*³³⁷

Bu görüşe karşılık KEMO ile LMV’nin 4 Aralık Cumartesi günü Gümölcine’de düzenledikleri Azınlık Eğitimi ile ilgili konferansta konuşan Yıldız Teknik Üniversitesi öğretim üyesi Elçin Macar *“Lozan’da azınlığın din temelli olarak tanımlanmasıyla, Türk kökenli olmayan Batı Trakya Müslümanlarının da Türkleştirilmesi süreci başlıyor; çünkü bütün Müslüman çocukları bu okullarda Türkçe öğreniyorlar, bu kitaplarla okuyorlar, Türkiye’den yollanan öğretmenlerin eğitiminden geçiyorlar; dolayısıyla mesela Çingene, Pomaklar Türkleşiyorlar, hatta belki Türkten fazla Türkçü örnekler ortaya çıkıyor”* demiştir.

Bir diğer tartışma konusu ise Yunan ders kitaplarındaki öğretilerin değişmesiyle ilgilidir. Yunan yönetimi düşmanca öğretileri kitaptan çıkarmayı hedeflemiş ancak gelen tepkiler üzerine bundan vazgeçilmiştir.

³³⁶ Sadık Salih ile yapılan röportaj.

³³⁷ Araştırmacı-Yazar Rıza Kırıldökme ile yapılan röportaj.

“Özellikle tarih kitaplarında Osmanlı yönetimi ve Türkler hakkında anlatılanlara da değişiklikler getiren bu adım öğrencileri milli mitlerden ve aşırı milliyetçilikten arındırmayı hedefliyor. Yunan devlet okullarına seçmeli Türkçe dersleri de getiriliyor.

*Bu yıl tedrisata giren yeni tarih kitaplarında, Yunan öğrencilerde kin ve nefret duyguları aşılamaı amaçlayan ve ‘barbar Türklerin’ simgesi olarak tanımlanan Yeniçerilerin çoğunun aslında, ‘İslamlaştırılan Hıristiyan çocukları oldukları’ gerçeği belirtiliyor”.*³³⁸

“Vatanımız nedir” konusunda Yunan okul kitaplarında okutulan ve öğretmenlerin anlatımında vurgulanan temel öğeler şunlardır: dünya kültürünün ve evrensel ahlak değerlerinin kaynağı olarak Yunanlıların üstünlüğü, antik yıllardan günümüzde devamlılık; binlerce yıl içinde bozulmadan korunan bir milli kişilik; zaman zaman komşu olan yada birlikte yaşanan halklardan (Türkler, Arnavutlar, çeşitli Slav toplulukları, Araplar vb.) etkilenmemiş olan “ırksal” homojenlik/arılık ; askeri, kültürel vb. gibi tüm düzeyde tetikte bulunarak, sonu gelmez tehditlere karşı durabilmek için gerekli devamlı bir uyanıklık.

Yunan okul kitaplarının ürettiği anlatı “beklentileri yerine getirilmiş, bugüne ve yarına karşı kararsız, mitosunun boyutları içerisinde hapsedilmiş, içe dönük bir milli kimlik yaratmaktadır.”³³⁹

*“Bizim Yunanlı olma anlayışımız tarihten etkilenmemiş gibi gösterilmek istenmekte ve böylece bir sonuç olarak sanki doğa üstü, tarihin ve zamanın dışında kalmış gibi tarif edilmektedir”.*³⁴⁰

Yunan ders kitaplarında Türkiye ile ilgili olarak var olan eğilimler şöyledir:

“ilk ve en geleneksel eğilim, artık günümüzde profesyonel tarihçilerin yapıtlarından çok, ilk ve orta öğretimde kullanılan kitaplarda kendisini gösteren milli tarih anlatısı eksenini etrafında döner. Üç eğilimi bağdaştırmaya

³³⁸ Stelyo Berberakis, Yunan Ders Kitapları değişiyor, www.ntvmsnbc.com/news/385419.asp

³³⁹ Alexis Heraclides, Yunanistan ve “Doğudan Gelen Türkiye”, Çevirenler: Mihalis Vasilyadis-Herkül Milas, İstanbul, İletişim Yayınları, 2. Baskı, 2003, s.63

³⁴⁰ Frangudaki- Dragona- Androusou, “Diapolitismiki Ekpedevsi kai...”, s. 145

çalışmaktadır: milli tarihi, geleneksel stratejik eğitimi ve – tabiri caiz ise- “ Türk karşıtı eğitim” diye adlandırabileceğimiz ve Türkiye ile Osmanlı İmparatorluğu’nu aşırı olumsuz açıdan inceleyen ve gösteren eğilimi.

Neo-ortodoks akımın temsil ettiği ikinci eğilim, 1974’ten sonra Yunanistan’da askeri cuntanın yıkılmasını izleyen yıllarda kendisini gösterdi. Bu akım “ Helen/Ortodoks özel şahsiyeti ile Batı arasındaki, çok derin olan bir uçurumu kültürel/teolojik alanda savunur, analizini yapar ve bu görüş açısı içinde Ortodoksluk’la Türkiye/İslam arasında var olan ikinci derin uçurumu görür; yani Türkiye, Katolik veya Protestan Batı’nın “korumacılığı” altındadır.

1990’lı yıllarda ortaya çıkan üçüncü eğilim, 19. yüzyıl sonlarından 1940 yılına dek uluslararası alanda revaçta olan klasik jeopolitiğin alanına yerleştirilebilir. Bu çerçevede Yunanistan’la Türkiye arasında gün geçtikçe artan ve Yunanistan’ı uydu haline gelme tehlikesine iten jeopolitik dengesizliğe karşı savaşın (ve özellikle “ilk darbenin”) olası bir çözüm olduğunu savunur”.

341

Bu kitapların içerikleri değiştirilmek istenildiği zaman Yunanistan’da tabiri caizse kıyamet kopartılmıştır. Tabi bunun birçok nedeni vardır. Herkül Milas bu konuda şöyle diyor:

“Ama olaya yalnız bu imaj açısından bakmak olayı anlamamızı olanaksız kılacaktır çünkü bu çatışmada Türk imajı araçtır, kavganın özü, nesnesi ve amacı değildir. Türk imajını kötülemeyenlerin derdi tabi ki ‘Türkler’ değildir. Kavga Yunan kimliği ve onunla doğrudan ilişkili olan geçmişin algılanışı konusundadır. Olay çok ilginç ve hele de öğreticidir çünkü bu tür arayışlar bütün ulus devletleri içinde zaman zaman su yüzüne çıkar – hatta çıkmalıdır.

³⁴¹ Heraklides, Yunanistan ve..., s. 39

...Özellikle yaklaşan seçimlerde birinci partinin oyların yüzde bir ikisi ile kazanacağı ve Kilisenin de en azından bu kadarlık bir oranı etkileyebileceği düşünülürse baskının ve tereddüdün derecesi kolayca anlaşılabilir.

Bütün bunlardan dolayı bu kitap olayının bir 'Türk imajı' tartışması olarak anlaşılması ve buna indirgenmesi yanlış olacaktır. Aranan bir komşunun imajı ötesinde, paranoyanın, tehdit algılamasının, kavga üzerinde bina edilmiş uluslararası ilişkiler ağı algılamasının aşılmasıdır. Kitabın önemi ulusal kimliğin de Öteki'ne o denli dayanmadan oluşabileceğini hatırlatmasıdır. Çünkü kimi durumlarda bir komşunun imajı düzeltilmekte ama tehdit algılaması başka bir ulusa yada yöne çevrilmektedir. Mesela yeni bir paradigmanın gündeme gelmesidir, sağlıklı bir kimliğin oluşmasıdır, hasım değiştirmek yada geçici ittifaklar algılamak değil. Yunanistan'da bazı solcular örneğin, paranoyayı 'anti-emperyalizm' adına Batı'ya karşı yaşamaktadırlar. Bu durumda çocukların beyni aynı zararı görmektedir.³⁴²

"...eski kitaplara kıyasla yeni kitaplarda "Yunanlılar 400 yıl esaret altında yaşadı", "Türkler Yunanlılara büyük eziyetler çektirdi", "Yunan bağımsızlık savaşında din adamlarının çok büyük katkısı vardı", "Küçük Asya felaketi'nde on binlerce Yunanlı katledildi", "Kıbrıs'ta barbarca istila ve işgal" ifadeleri bulunmuyordu.

Eski cumhurbaşkanlarından Hristos Sarcetakis ve Atina Başpiskoposu Hristodulos'un önderliğinde başlatılan tepki dalga dalga yayıldı. Siyasi alanda ise aşırı milliyetçi LAOS partisi tepki kervanının başını çekti. Diğer büyük partiler de tepki dozu LAOS'unki kadar olmasa da "kitaba tepki kervanına" katıldı. Tarih kitaplarının toplatılması için başlatılan imza kampanyasına 3 bin kişi katılmış olsa da gürültünün kopartılmasına yetti. İmzaların toplandığı bildiride, kitaplarda Osmanlı İmparatorluğu'nun "masum" gösterilmeye

³⁴² Herkül Milas, "Okul Kitaplarında Yunan Kimliği", Trakya'nın Sesi, 12 Nisan 2007

çalışıldığı ve asırlardır Yunanlılara karşı işlenen "soykırım, tevacüz, saldırı ve zorla İslamlaştırma" gibi eylemlerin gizlendiği iddiaları ortaya atıldı".³⁴³

Kitapların değiştirilmesine karşı gelmek için başlatılan kampanyada Türkiye'nin tanıdığı, Türk dostu olarak tanıdığı Mikis Theodorakis de yer almıştır.

Bakın Yunanistan'daki tepkiler hangi noktalarda toplanmış:

- 1- Yunan bağımsızlık mücadelesindeki kahramanların tümüne yer verilmiyor.
- 2- Türkler'e karşı savaşan din adamlarına atıf yok.
- 3- Yunanlılar'ın Türkler'e karşı kazandıkları zaferler görmezden geliniyor.
- 4- Yunanlılar'ın toplu katledilmesine dair tanıklar yok. Yunanlılar'ın İzmir'de yaşadıklarına değinilmiyor.
- 5- Kıbrıs'ın ikiye bölünmesinden bahsediliyor. Türkiye'nin Kıbrıs'ı 'işgal ettiği' yazılmıyor.

Gayet tabii bütün Yunanlılar bu görüşte değil. Sağduyulu sesler de çıktı. Örneğin, Milli Eğitim Konseyi Başkanı Prof. Thanos Veremis. *"Türklerin her zaman kötü ve canavar gösterilmesinin nedenini anlayamıyorum. Tüm Türkler canavarsa, canavarlar birbirini öldürür. Osmanlı 400 yıl yaşadı"* dedi. Veremis, Yunanlılar'ın da bağımsızlık savaşında Tripoli şehrine girdiğinde taş üstünde taş bırakmadığını belirtip, *"Canavarlar her yerde var. Biz yaptıklarımızı unutuyor muyuz? Küçük Asya'da yaptığımız aşırılıkları niye anlatmıyoruz?"* demiştir.

Ya Türkiye'deki okul kitapları?

"Okul kitapları ve "bilimsel" araştırmalar da, Türk ırkçılığı üzerine kuruludur. Örneğin Türk Standartları Enstitüsü tarafından 1994 yılında yayımlanan ve Ömer Naci Bozkurt tarafından kaleme alınan kitap da bu duruma tipik bir örnektir. Kitapta Ermeniler ve Rumlar aşağılanmakta, Türk ırkının standartları da çizilmekte ve Türklerin üstün ırk oldukları dile

³⁴³ Ozan Ahmetoğlu, "Tarih Kitabı ve Değişmeyen Resmi Söylem", Gündem, Sayı: 0544, 17.08.2007

*getirilmektedir. Kitapta ayrıca Rumlar ve Ermeniler ‘aldatıcı’, Kürtler ise ‘jurnalci’ olarak niteleniyor”.*³⁴⁴

Ne bizler, ne de Yunanlılar, kin dolu kuşaklar yetiştirerek bir yere varamadık. Birbirimizi kötüleyerek, gençlerimizi abartılı slogan ve klişelerle besledik, ancak hiçbirimiz kazanamadık.³⁴⁵

4. Üniversitelerarası Yabancı Öğrenim Diplomalarını Tanıma Merkezi (DİKATSA) Sorunu

Bunların yanında Türkiye üniversitelerinden mezun olmuş azınlık gençlerinin en büyük problemidir. Yunanistan Türkiye üniversitelerinden alınan diplomaları tanımamakta ve bu yüzden Türk üniversitelerinden mezun olmuş öğrencileri tekrar sınava tabi tutmaktadır. Bu diplomalar herhangi bir gerekçe gösterilmeksizin zamanında tanınmamıştır. Diplomalarının denkliği onaylanmayan gençler, Üniversitelerarası Yabancı Öğrenim Diplomalarını Tanıma Merkezi’ne (DİKATSA) karşı gerçekleştirecekleri girişimleri yürütmek amacıyla, 1986 yılında, bir Mücadele Komitesi kurmuşlardır. Türkiye’den mezun dokuz doktor, beş diş hekimi, iki eczacı, bir veteriner hekim ve bir işletmeci, Ocak 1987’de yapılan sınavda da denklik alamayınca 3 Şubat 1987’de Gümülcine’nin çeşitli yerlerine protesto afişleri asılmış ve kısa bir yürüyüş yapıldıktan sonra valiliğin önünde direniş çadırı kurulmuştur. Valinin soruna çözüm getirme sözü üzerine direnişe son verilmiştir. Ama verilen söz tutulmadığından 16 Haziran 1987 ve 10 Mayıs 1988’de Mücadele Komitesi tarafından çeşitli yürüyüşler düzenlenmiştir. Bu olayların ardından, bir diş hekimi ile iki doktorun diplomalarının denkliği tasdik edilmiş, diğerlerinininki ise kabul edilmemiştir.

Son yıllarda sınavları verebilen gençlerin diplomaları tanınmaktadır fakat bu herkes için büyük bir sorundur. Mezun olmuş bir genç tam hayata atılacakken tekrar neredeyse okuduğu fakülte süresinin (hatta bazı bölümler için tamamı) yarısı kadar zaman harcayarak bu

³⁴⁴ Anar, *Öte Kıyıda...*, s. 100

³⁴⁵ Mehmet Ali Birand, “Gelin, kin dolu kuşaklar yetiştirmeyelim” , Trakyanın Sesi , 12 Nisan 2007

işle uğraşmaktadır. Onun için bu duruma artık Türkiye’de üniversite okuyacak öğrenciler bu durumu mutlaka göz önüne almalıdırlar.

19 Haziran 1999’da Avrupa eğitim bakanları bir ortak eğitim deklarasyonuna imza atmışlardır. Buna Bologna (Bolonya) Deklarasyonu denir. Bu deklarasyona imza atan ülkeler arasında Yunanistan da vardır. Eşgeçerlilik kazanmış bir üniversitenin mezunları diploma ile birlikte İngilizce düzenlenmiş bir eşgeçerlilik belgesi almakta ve Bologna Deklarasyonuna imza atmış olan ülkelerde herhangi bir diploma geçerliği sınavına tabi tutulmadan, diplomaları kurum ve kuruluşlarca kabul görmektedir. Türkiye’de üniversite eğitim almayı düşünen Batı Trakyalı öğrenciler bunu dikkate almalı ve eşgeçerlilik belgesi veren üniversiteler tercih edilmelidir. Örneğin Bursa Uludağ Üniversitesi 2005-2006 yılından itibaren diploma ile birlikte bu belgeyi de vermektedir.

*“Hükümetimiz döneminde, Batı Trakyalı soydaşlarımıza, ülkemizdeki yükseköğretim kurumlarında sağlanan eğitim imkânlarının genişletilmesine yönelik önlemler alınmıştır. Bu alandaki çabalarımız devam etmektedir. Bu alanda karşılaşılan önemli bir sorun, ülkemiz üniversitelerinden mezun olan soydaşlarımızın diplomalarının denkliğinin tanınması konusunda Yunanistan’ın çıkardığı sorunlardır. Bu nedenle, birçok soydaşımız, meslekleri haricindeki dallarda çalışmak zorunda bırakılmaktadırlar ve bu konuda da Yunanistan ile yoğun bir temas halindeyiz”.*³⁴⁶

Peki, Avrupa bütün bu olup bitenleri görmüyor mu?

Hiç görmez olur mu?

“Onlar sadece Türkiye’ye gelir, Türkiye’yi teftiş ederler; varsın Yunanistan Avrupa Birliği üyesi olsun, Türk, Müslüman azınlığa yapılanlar onları hiç ırgalamaz.

İstedikleri kadar reddetsinler, kabul etmesinler, dış macunu tüpünden, mermi namludan çıkmıştır, laflarını bir daha geri alamazlar:

*Avrupa Birliği Hıristiyan kulübüdür. Öyle de kalacaktır.”*³⁴⁷

³⁴⁶Abdullah Gül’ün Mecliste yaptığı Konuşma.

³⁴⁷Hasan Pulur, “Türk Milletvekilleri Batı Trakya’da” , Milliyet, 13 Temmuz 2005 Çarşamba

“Yunanistan ile Türkiye arasındaki bir benzerlik, her iki tarafta da kamuoyunun süratle bir ruh haletinden diğerine geçebilmesidir.

*Evet Batı Trakya AB üyeliğinden daha az ölçüde de olsa da yararlandı. Ekonomik alanda gelişmeler kaydetti. Fakat şimdi AB'nin bütün sübvansiyonlarını 2013`te durdurma kararı alması azınlığı önemli bir gelir kaynağından mahrum bırakacak”.*³⁴⁸

³⁴⁸ İter Türkmen, “Yunanistan’dan Bazı İzlenimler” , Hürriyet, 11.30.2005

ALTINCI BÖLÜM

MÜSLÜMAN ÇOCUKLARIN EĞİTİM PROGRAMI

(FRANGUDAKİ PROGRAMI)

Bu program 1997 yılında Yunanistan Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı tarafından 1997 yılında başlatılmıştır. Programın temel amacı ilkokulda Yunanca'yı iyi öğrenemeyen ve bundan dolayı da ortaokulda ve lisede okulu terk etmeye başlayan azınlık çocuklarına Yunanca'yı daha iyi öğretebilmektir. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu konuda Batı Trakya bölgesi Yunanistan genelinde başı çekiyor. Azınlık çocuklarının neredeyse yarısı ortaöğrenimlerini yarıda kesiyor. Devlet de bu durumu gördüğü için bunu değiştirmek istemiştir çünkü bu durum hiç iç açıcı değildir. Aslında devlet herhalde gelecek tepkilerden çekinerek bu yola baş vurmuş gibi görünüyor. Çünkü herhangi biri çıkıp “bu belgede durum neden böyledir?” diye sorabilir. Yunanistan Batı Trakya’da Türk azınlığını tanımadığından dolayı da programın adı Müslüman Çocukların Eğitim Programı olarak konulmuştur. Gerekçe ise, “Lozan’da milli azınlıktan değil, dini azınlıktan bahsediliyor” olmasıdır.

*“Azınlık toplumunun kalkınmasını engellemek, asimile etmek, buradan göç ettirmek ve etkinliğini azaltmak uğruna yapılan kötülükler şimdi ters tepmiş ve koskoca bir devleti uluslararası platformlarda zor durumda bırakmıştı. İşte bu durumu değiştirmek ve zorunlu eğitimi tamamlamayan öğrenci oranını hızla azaltmak için çare aramak gerekiyordu. Çünkü bu durumun devamı rezaletin ta kendisiydi”.*³⁴⁹

Programın başında Atina Üniversitesi’nden Anna Frangudaki başkanlığında bir ekip bulunuyor. Programın ikinci önemli ismi ise yine Atina Üniversitesinden Thalia Dragona. Yeri gelmişken hemen belirtelim ki bu iki kadın zamanında Londra’da bir konferans vermişlerdir. Tebliğlerinin başlığı ise *“Educating the enemy: the case of the muslim minority in western thrace (düşmanı eğitmek: BatıTrakya'daki Müslüman azınlık örneği)”* şeklindedir. Bu durum son derece düşündürücü olmasına rağmen bu sunumun içeriğini bilmediğimiz için

³⁴⁹ Ozan Ahmetoğlu, “Azınlık Eğitimi ve Kimlik” , Gündem, Sayı: 0534, 08.06.2007

sadece hatırlatmakla yetiniyoruz. Yine Kokkalis Programı çerçevesinde 2004'te yapılacak konferanslar dizisinde bu sunum göze çarpmaktadır. Programda şöyle denmektedir:

Educating the Enemy: The Case of the Muslim Minority in Western Thrace,
Greece May 3, 2004

Dr. Thalia Dragonas, Professor of Social Psychology, University of Athens
Dr. Anna Frangoudaki, Professor of Sociology of Education, University of Athens

Herbert C. Kelman Seminar on International Conflict Analysis and Resolution
Weatherhead Center for International Affairs
Co-Sponsored with the Weatherhead Center for International Affairs.

Bu sunum Atina'da da yapıldığına göre herhalde kötü bir amaç taşımadığını düşünüyor ve böyle umut ediyoruz.

Frangudaki Programı (FP) ile ilgili ayrıntı o kadar çoktur bir tez bile yazılabilir. Bu programın finansmanının büyük bir bölümü AB'den karşılanmaktadır. Her iki yılda da yenilenmekte ve tekrar gözden geçirilmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi program kapsama alanı içine sadece Yunanca'yı almıştır.

Bu program çerçevesinde ilk yapılan ders kitaplarının değiştirilmesi olmuştur. İlk defa azınlık çocuklarına çoğunluk çocuklarından farklı kitaplar verilmiştir. Bu kitaplar Yunanca'nın yabancı dil olarak okutulup öğretilmesi tekniğiyle hazırlanmışlardır. Kitapların bir diğer özelliği de içlerinde Pomakça kelimelerin bulunmasıdır. Ancak azınlık buna büyük tepki gösterince içlerinde Pomakça sözcükler bulunan kitaplar iptal edilmiştir. Azınlığın bu noktadaki hassasiyetini takdir etmek gerekir..

FP 1997'den beri çok tartışılmaktadır. Kimileri azınlık eğitimini samimi bir şekilde düşünmemekte ve Türkçe eğitimi kapsamamakta olduğundan eleştirilirken kimileri de desteklemektedir. Ancak programı yönetenler de programın sadece Yunanca kısmının olmasının kendilerinden kaynaklanmadığını ve "topal" olduğunu kabul etmektedir.

Bu program hakkında yazılıp çizilen çoktur. Kimilerine göre bu program AB destekli siyasi bir program iken bazılarına göre ise pekte sorunlu gözükmeyen, azınlığa fayda sağlayacak bir programdır. İşin özüne baktığımız zaman, karşı gelenler asıl yapılması gerekenlerin yapılmadığı için karşı geldiklerini söylüyorlar. Yani azınlık okullarının sayısı ve

kalitesi artmıyor fakat çocukları Yunan toplumuna entegre edecek atılımlarda bulunuyor. Programdan yana olanlar ve destekleyenler ise anne-babalardır. Bu durumda gençlerin Yunan üniversitelerine kabul edilmeye başlanmalarının da payı büyüktür. Üniversiteye gitmese yada gidemese bile aileler artık, çocuklarının toplum içinde yaşama olanaklarının artmasını istiyor ve Yunanca'nın öğrenilmesi bir zaruret olarak karşılırlarına çıkıyor. Zaten bu yönde bir eğilimin olduğu da resmi olarak kanıtlanmıştır. Yani Yunan Ortaokullarına olan ilgi giderek artmakta; azınlık okullarına olan ilgi ise giderek azalmaktadır. Bu durumun azınlık okullarını değersiz kılacağını söyleyenler olaya siyasi bir gözle bakmakta ve her atılan adımı endişe ile karşılamaktadır. Bu noktada işin enteresan tarafı ise bazı Yunanlı çevrelerin de milliyetçi bir tepki ile azınlık eğitiminin desteklenmesine karşı çıkmalarıdır. Onlara göre bu program ulusal çıkarlarla çatışmaktadır.

“ Yaklaşık on bin çocuğa seslenen bu programın kapsamında şu tür çalışmalar yapılmaktadır: Yunanca'nın daha iyi öğretilmesi için anadili Türkçe olan çocuklara ilgili dersin 'yabancı dil' anlamında ve sistemine uygun olarak öğretilmesi, bu yönde özel kitapların hazırlanması, Yunanlı öğretmenlere çağdaş pedagojiye uyum sağlayan ek eğitim verilmesi, okul dışında ve toplumsal alanda öğrencilerin çeşitli faaliyetlere katılması. Bu yönde şimdiye kadar kırk kadar yeni okul kitabı hazırlandı, sözlükler ve bilgisayar eğitim çalışmaları ve oyunları hazırlandı. Kitaplar çok renkli ve bol resimli çekici malzemelerdir. On dokuz ortaokulda bu amaçla pilot çalışmalar olarak ek dersler verilmektedir. Bu çalışmalara paralel, toplumsal araştırmalarla öğrencilerin, ailelerinin ve sorunlarının profili araştırılmakta ve çözümler önerilmektedir. Öğretmenlerin de yararlanacağı ve önyargıları, ulus merkezliği, yabancı düşmanlığını, ayrımcılığı inceleyen kırk kitapçığı içeren bir dizi hazırlanmıştır. Gümölcine ve İskeçe'de iki eğitim merkezi kurulmuş ve yedi köyde de bu tür merkezler oluşturulmaktadır. Öğrencilerin kullanımı için bilgisayarlar içeren ve uzak köylere de varabilen iki kamyonet de 'seyyar merkez' ve kütüphane görevi görmektedir. Bu merkezlerde öğrencilere yaz ve kış, okullarına paralel dersler verilmekte, velilere danışmanlık yapılmakta ve uzmanlar gözetiminde karışık etnik gruplardan çocuklar bir arada (ve örnek bir uyum içinde) elişleri, resim vb. yapmaktadırlar. Yıl sonunda çocuklar ve aileleriyle bir arada törenler

*tertiplenmektedir. Bu programda, sosyal psikologdan eğitimci ve sosyoloğa kadar yaklaşık iki yüz uzman çalışmaktadır.”*³⁵⁰

FP'nın hedefi Yunanca öğretmek olduğu için Gümölcine'de ve İskeçe'de kurslar düzenlenmiştir. Yetkililerden alınan bilgilere göre Yunanca kurslara, İskeçe'de 600, Gümölcine'de de 420 olmak üzere toplam 1020 öğrenci katıldı.³⁵¹

Programı yürüten akademisyen Anna Frangudaki azınlık basınına verdiği demeçlerde azınlık okullarına karşı olduğunu söylemiştir. Frangudaki Azınlıkça Dergisi'ne³⁵² verdiği bir röportajda “*Ancak azınlık okulu, iyi okul değildir. Ne denli düzelse de, iyi okul olamayacaktır... İki dilli eğitim konusunda günümüzün en ünlü uzmanı Jim Commins, azınlık okulunu incelemiş ve azınlık çocuklarının ilkokulu Yunancayı olduğu kadar Türkçeyi de eksik öğrenerek bitirmelerine son vermek için başka bir okul çeşidi gerektiği yargısına varmıştır. Azınlık okulu, derslerinin yarısı Yunanca yarısı Türkçe, gerilerde kalmış başka bir devrin okuludur. Azınlık çocukları için iyi okul, azınlık gettosu değildir, olağan okuldur; anadilleri ve kültürel kimlikleri ne olduğuna bakılmaksızın tüm çocukların gideceği, bütün derslerin devletin resmî dilinde yapılacağı (din dersi dışında tabii), aynı zamanda ve sistemli olarak Türk dili ve edebiyatının seçmeli ders olarak okutulacağı ilkokul, ortaokul ve lisedir”*. demiştir.

Bu düşüncelerini ve önerisini uygulamaya koymak için şimdilik elverişli koşulların bulunmadığının bilincinde olarak, azınlık çocukları için iyi okul diye tanımladığı yeni kurumlaşmayı belirsiz bir geleceğe havale ediyor.

Azınlık okulu, derslerinin yarısı Yunanca yarısı Türkçe, gerilerde kalmış başka bir devrin okuludur” diyor Frangudaki. “Çağdışıdır” demeye getiriyor, ama “iyi olmayan okul” sıfatını kullanıyor. Bu saptama doğrudur tabii, arttırarak katılıyoruz. Ama yüzeysel bir saptamadır. Çünkü nedenlerini açıklamıyor, belki bir tanesi dışında, azınlık okulunun gettolaşmaya katkıda bulunduğu iddiası dışında. Açıkla, o zaman dolaylı olarak düzeltme

³⁵⁰ Herkül Milas, “Batı Trakya’da Eğitim”, Zaman, 26 Aralık 2006

³⁵¹ Ozan Ahmetoğlu, “Anna Frangudaki: “Azınlık Okullarına karşıyım.””, Gündem, 21-05-2004

³⁵² Azınlıkça, Ekim, 2004

yollarını da göstermiş olacak. Böylece, “düzelmaz” yargısını kolayca pat diye ilan edemeyecektir.

Niye iyi “olmayan okuldur”, bunu açıklamıyor. Felsefe, ideoloji, yapı ve işleyiş biçimi olarak mı böyledir? Besbelli onu demek istiyor. Ve hükmü yapıştırıyor: “Ne denli düzelse de, iyi okul olamayacaktır.” Besbelli felsefesi, ideolojisi, yönelimi vs bozuk olduğundan. Katılmıyoruz. Frangudaki daha açık ve ayrıntılı olsaydı, diyalogu kolaylaştırmış olacaktı. Şimdi ister istemez kendi kendimize bazı şeyleri varsayıp yanıtlamak zorunda kalıyoruz. Azınlık okulunun onu “iyi okul” olmaktan çıkararak kusur ve eksiklikleri sayılmış olsa, bunlardan hiçbirinin düzelmaz şeyler olmadığına da ortaya çıkacağına inanıyoruz..

Baştan alalım. Azınlık okulunda derslerin yarısının Türkçe yarısının da Yunanca okutulması, onu kötü okul yapan bir özellik olarak ileri sürülemez. Derslerinin yarısı, yarısından çoğu bir başka yabancı dilde yapılan onlarca, yüzlerce okul vardır bu ülkede, bu yüzden onlara kimse kötü okul demeye akıl etmemektedir. Tersine bu okulların tümü bu (ve başka) özellikleri yüzünden seçkin okullar olarak muamele görmektedir ve çok revaçtadır.

“Gerilerde kalmış başka devrin okulu” olması konusuna gelince; doğrudur. Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, azınlık okulu, Lozan’da ve daha sonraki ikili anlaşmalarda ve 1960’lara dek çıkmış mevzuatta tanımlandığı ve düzenlendiği biçimiyle, Osmanlı özgürlükçü geleneği örneğiyle oluşturulmuştur. Özgürlükçü gelenek derken, ait olduğu cemaata, azınlık cemaatlarına, kendi kendini yönetme imtiyazı dahilinde, okulunu da kurma ve yönetme hakkı tanımış olmasını kastediyoruz. Devletin keyfi ve otarşik müdahalelerinden korumak için. İşte bu gelenek, böyle şeylere tahammül edemeyen ulus-devlete bile bunu kabul ettirebilmiştir. Gerilerde kalmış devre ait olarak nitelendirmek, ulus-devlet mantığı açısından doğru olabilir, ama bu tez azınlık okulunun gerçekte gerici ve çağdışı olduğunu göstermez. Tersine, hiç olmazsa ilköğretimin, devletin yetkisinden çıkarılıp ta yerel cemaatlara veya yerel yönetime devredilmesi konusu bugün Yunanistan’da bile gündeme gelmişken, böyle bir niteliğe 80 yıl önce ilk kurulurken sahip olan azınlık okulu bu açıdan öncü ve ilerici bir okul bile sayılabilir.

Azınlık okulu, onlarca neden yüzünden çoktandır “iyi olmayan” bir okuldur. Bu yargıya varmak için, bugün iyi işlemediğini, öğretmediğini, başarısızlığını göstermek yetmez. Burada sorulması gereken soru, azınlık okulunun niye kötü okul olduğu sorusu değildir, sonra

da yanıt olarak şimdiki sefil durumunu tarif etmek. Gerçek soru, niye ve nasıl kötü okul durumuna sokulduğu sorusudur.³⁵³

Azınlık okullarına yönelik eleştiriler yapılırken nedense pedagojik yaklaşım ele alınmıyor. Bu yaklaşım, üzerinde önemle durulmaya değer birtakım sorunları gündeme getirmektedir. Azınlık okulları, yerleşik okullardan farklı olarak hangi (dez) avantajlara sahiptir? Bu okullara taraftar olmayan çevreler sadece dezavantajları ileri sürmektedirler. Buna göre azınlık okulları, dini temelde yalıtılma, öğretmenlerdeki motivasyon düşüklüğü, yöneticilerin deneyimsizliği vs. gibi etkenler nedeniyle çocukların başarı düzeyini yükseltecek bir durumda değiller. Başka bir deyişle, azınlık okulları yerleşik eğitim sistemindeki tıkanmayı açabilecek bir alternatif değildir.

Eğer sorun, yerleşik eğitim kurumları açısından irdelenecekse o zaman işe bu kurumların hangi noktalarda tıkanıldığını tespit etmekle başlamak gerekiyor. Bizce, yerleşik eğitim sistemi iki temel noktada iflas etmiştir.

- 1) Kültürel kimlik konusundaki yetersizlik ve bunun doğurduğu yabancılaşma sorunu;
- 2) Pedagojik başarı konusundaki yetersizlik ve bunun doğurduğu dışlanma / elenme sorunu.

İlk noktada yerleşik eğitim sistemi, yapısal bir handikapla karşı karşıyadır. Hükümet notalarında yer alan “çokkültürlü toplum” nitelemelerine rağmen Yunan eğitim sistemi hala geleneksel “mono-kültürel” bir sistemdir ve yakın gelecekte de “kültürlerarası eğitim”e geçmek niyetinde değildir. Bu açıdan yerleşik eğitim sistemi, yabancı çocukları kendi kültürlerine yabancılaştırmakta ve kuşaklararası çatışmayı derinleştirmektedir.

İkinci noktada yerleşik eğitim sistemini yargılayabilmek için bugün azınlık çocuklarının eğitimdeki durumlarına kısa bir göz gezdirmek yeterlidir. Bu konuda bildiklerimiz şunlardır:

- 1) Azınlık çocukları, Yunanlı akranlarına kıyasla bir ya da iki sınıf geridedirler.

³⁵³Onsunoğlu, “Frangudaki’yi...”

- 2) Azınlık çocuklarının çok az bir bölümü azınlık liselerindeki eğitime katılabilmektedir.
- 3) Çocukların çoğu, gönderildikleri düşük seviyeli teknik okullarda ya daha ileri gitmeden ayrılmaktalar, ya da hiç diploma almadan okulu terk etmektedirler.
- 4) Genelde dil konusundaki geri kalmışlık sorununa yapısal bir çözüm getirilememektedir”.³⁵⁴

Bu sıralanan maddeler azınlık çocuklarının eğitimdeki sorunlarını gösteren göstergelerdir. Burada sorulması gereken bunun temelinde yatan neden yada nedenlerin ne olduğudur. Genellikle Yunan toplumu, okulları, eğitimcileri, yazarları, araştırmacıları ve siyasetçileriyle azınlık çocuklarının eğitimdeki sorunlarını “geri kalmışlık” olarak tanımlıyorlar ve bunun sebeplerini kültürel farklılıklarla, yalıtılmayla veya velilerin sosyo-ekonomik durumlarıyla açıklıyorlar. Yani çocukların anne ve babaları farklı sosyal çevre, dil ve kültürden geldikleri için aynı kaderi çocuklar da paylaşıyor ya da paylaşmak zorunda kalıyor. Böyle bir analizin tabii ki gerçek yanları vardır ancak bu analizde eğitim kurumları, bu kurumlardaki yöneticiler, müfettişler, bu işi yönlendirenler ve politikalar nedense unutuluyor. Öyle anlaşılıyor ki toplum bu tür kurumlarını ve yöneticilerini sorgulamaktan kaçınıyor. İşte asıl sorun da buradan kaynaklanıyor.

Eğer gerçekten çocukların eğitimdeki bu kötü durumlarından ebeveynler sorumluyorsa bu konuda yapılabilecek çok fazla bir şeyin olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü velilerin bu durumları eğitim politikalarının dışındadır ve sınıflı bir toplumda azınlık bireylerinin konumlarının düşük seviyede olması ne ebeveynlerin ne de çocukların kabahatidir. Demek ki geriye eğitim kurumları ve bunları yönlendiren politikalar kalmaktadır.

Sayın Frangudaki ve ekibi şunları da dikkate alırlarsa daha başarılı olacaklardır:

Yerleşik eğitim kurumları, gerçekte değişen toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir durumda değiller. Eğitimde azınlık çocuklarının gelişimini engelleyen bir yığın yapısal mekanizmalar bulunmaktadır. Bunları kimi uzmanlar “kurumsal ayrımcılık” olarak niteliyorlar. Kurumsal ayrımcılık, kurumların yabancılara yönelik bilinçli bir dışlama biçimi değildir; belki kurumların kendi amaç grubunu ve bu grubun özelliklerini dikkate

³⁵⁴ Canatan, *Avrupa’da Müslüman...*, ss. 220 - 221

almamasından kaynaklanan bilinçsiz bir ayrımcılık türüdür. Kurumsal ayrımcılık türüne eğitimde şunları örnek verebiliriz:

- 1) Okullarda kullanılan ders kitapları ve malzemeler azınlık çocuklarının arka planını dikkate almıyor;
- 2) Okul içinde geçerli olan kurallar çocukların kültürel farklılıklarını hesaba katmıyor;
- 3) Öğretmenler çocuklar hakkında fazla bilgiye sahip değiller; öte taraftan öğretmenlerdeki beklenti düşüklüğü çocukların motivasyonunu da düşürmektedir;
- 4) Okullar, çocuk velilerini okula çekmekte zorlanmaktadırlar. Okul ve aile ilişkileri genelde çok zayıf bir düzeydedir;
- 5) Okullarda geçerli olan testler, kültürel bakımdan değerden arınmış değiller. Bundan dolayı azınlık çocukların gerçek zeka ve beceri düzeyleri ölçülememektedir.
- 6) Okul seçiminde öğretmenlerin tavsiyeleri pratikte tek geçerli kanıt kabul edilmektedir;
- 7) Azınlık çocukları için ayrılan olanaklar okullarda çoğu kez amaç dışında kullanılmaktadır”.³⁵⁵

Atina’da Müslüman Çocukların Eğitim Programı’nın on yılının değerlendirildiği bir toplantı yapılmıştır.³⁵⁶ Bu toplantıda konuşan Bayan Frangudaki, 1997 yılında azınlık içinde okulu terk etme oranlarının yüzde altmış beş dolayında olduğunu, bu sayının programla birlikte yarıya indiğini belirtmiştir. Konuşmasının devamında da bu oranların iyi olmasına rağmen ülke genelinde hala çok düşük olduğunu söylemiştir. Frangudaki ayrıca bu programda 200 kişinin çalıştığını söylemiştir.

Programın diğer sorumlularından Thalia Dragona ise şunları söylemiştir:

“Azınlık eğitimi bütün olarak konuşulmadı. İki dillilik sorunu konuşulmadı. Türkçe öğrenen öğretmenlere fazla değinilmedi. Yürütülen bu program total bir programdı, çünkü sadece Yunanca’yı ele aldı. Çünkü aldığı görev bu şekildeydi. Zaten biz azınlık eğitiminin Türkçe ayağıyla ilgilenemezdik. Bunu azınlık da istemezdi diye düşünüyoruz. Türkçe eğitim

³⁵⁵ a.g.e., s. 222

³⁵⁶ 9-10-11 Şubat 2007, Atina Belediyesi Kültür Merkezi

başta Lozan olmak üzere birçok anlaşma ve protokolle belirlenmiş. İkili bir sisteme bağlı. Kongrede azınlık okulu konuşulmadı. Unutmamak gerekir ki azınlık okulu kötü bir okul. Tam anlamıyla iki dilli değil. İki paraleli olan tek dilli bir okul. Azınlık okulu bir getto okulunun özelliklerini taşıyor. Selanik Özel Pedagoji Akademisi bir diğer önemli sorun. Bu konuda bugüne kadar görüşümüzü belirttik. Bize göre bu bizi aşan bir mesele. Devlet sakat bir kurumu bugüne kadar kapatmadı”.³⁵⁷

“Frangudaki ve ekibinin Mayıs 1997 tarihinden bu yana 8 senedir yürüttüğü program sadece azınlık çocukları üzerinde değil, azınlık bireylerinin tamamında enteresan bir işlev gördü. İlk dönemlerde programa devletin örtülü ödeneğiyle tezgahlanmış asimile programı zannıyla duyulan olumsuz tepki ve sert tavır, zamanla daha yumuşak, önyargı düzeyi asgariye indirilmiş bir bakışa dönüştü. Ayrıca Yunan üniversitelerinde azınlık gençlerine tanınan özel kontenjanın etkisiyle birlikte, azınlık ailelerinin KESPEM’e olan ilgisi de arttı.

İşin özü çok basitti. Programın amacı, ilkokuldan tamamen bilgisiz olarak çıkan ve pek çoğu ortaokulu bitiremeyen azınlık çocuklarının Yunanca fakirliğini, fakirlik ne demek, resmen Yunanca kılığını ortadan kaldırmak, topluma uyumlu katılımlarını sağlamaktır. Üniversitede özel kontenjanla okuyabilme hakkını elde eden, Çoğunlukla daha fazla yüz göz olan Azınlık ta, doğal olarak Yunanca öğrenmenin ne kadar önemli olduğunu fark etti.

Azınlık, Avrupa Birliğinin dikkatini gerçekte bilinçsizce bile olsa üzerine çekmeyi başarmış, AB’nin katkısı sayesinde Yunanistan azınlık siyasetinde hayati adımlar atmıştır. Azınlığı kaçırma politikasına son verilmiştir. 1997 yılından itibaren ise ilkokuldan tamamen bilgisiz olarak çıkan ve pek çoğu ortaokulu bitiremeyen azınlık insanının Yunanca fakirliğinin ortadan kaldırabilmesi, topluma uyumlu katılımlarının sağlanabilmesi amacıyla Frangudaki programı başlatılmıştır.

Frangudaki programı, 2 dönem üzerinden 8 yıldır azınlık çocuklarına Yunanca öğretiyor. Şöyle 8 yılı taradığımızda Frangudaki programına karşı

³⁵⁷ Gündem, 11-05-2007

azınlık basınında çıkan yorumları, eleştirileri incelediğimizde inanılması güç bir gerçek ortaya çıkıyor. O da programın içeriği veya eksikliklerinden çok, anlamsız eleştirilerle gündemimizi işgal ettiğimiz. Meselâ bunlardan birisi programı Türkçe eğitimi ile ilişkilendirmemizdir. Oysa bu ilişkilendirme tamamen yanlış. Sunulan önerinin Frangudaki programı ile uzaktan yakından bir ilişkisi yok. Eğer Türkçe eğitimi ile ilgili sıkıntılar var ise ki aşikârdır, bu Frangudaki programına karşı tepki koymak veya programın sorumluluk alanında olmayan Türkçe eğitimi ile ilişkilendirmek şeklinde olmamalıdır. Bunun yerine yapılması gereken, akıp giden 8 sene içerisinde “Azınlık Çocuklarının Anadilini Destekleme Programı” gibi bir programı, AB’nin yetkili mercilerine sunmak ve buna gerekli fonu bulmak olmalıydı, olmalıdır. Frangudaki programını örnek alarak anadil eğitiminde tazelemeliyiz kendimizi”.³⁵⁸

FP ile birlikte devlet okullarına olan yönelim çok büyük bir artış göstermiştir. Programın bir başka sorumlusu olan Nelli Askuni’nin verdiği bilgilere göre programa başladıkları dönemde devlet anaokullarına giden azınlık çocuklarının sayısının yüz elliden bine ulaştığını, en önemli değişimin ise ortaokula devam eden azınlık öğrencilerinin sayısının 15 yılda dört kat artmasıyla ortaöğretimde yaşandığını söylemiştir.³⁵⁹

FP’nin azınlığa ne kadar faydalı olduğunu ölçmek için bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırma aynı zamanda programın devam edip etmeyeceğini belirlemiştir. Bu araştırma devlet tarafından özel bir şirkete yaptırılmıştır. Bu şirket azınlık insanın anlattıklarına göre Batı Trakya’da ciddi incelemelerde bulunmuştur. Bu incelemeler sonucunda, programın öğrenciler düzeyinde başarılı olduğunu, aileler düzeyinde ise olumlu karşılandığını belirledi. Şirketin hazırladığı rapor doğrultusunda da Eğitim Bakanlığı, AB destekli programın devam etmesi yönünde karar verdi.

Bir başka araştırma da Yunanistan genelinde yapılmıştır. Son yapılan bu araştırmanın istatistiklerine göre Batı Trakya bölgesi genel olarak son sırada. Bu daha önce de böyleydi, değişmemiş. Bu araştırma da 2007 yılında yapılmıştır ve sonuçları çeşitli gazete ve dergilerde yayınlanmıştır. Bizi ilgilendiren çok önemli sonuçlar da ortaya çıkmıştır. Üniversiteye giriş

³⁵⁸ Evren Dede, “Frangudaki Programı Hakkında”, *Azınlıkça*, Sayı: 12, Temmuz 2007

³⁵⁹ Aydın Bostancı, “Frangudaki Programının On Yıllık Muhasebesi”, *Azınlıkça*, Sayı:30, Mayıs 2007

sınavlarında öğrencilerin başarısında Batı Trakya son sırada bulunuyor. En düşük not ortalamasına sahip il, Rodop ili. Yani son sırada. İskeçe'ye baktığımız zaman ise 58 il arasında 51. olabilmiş. Yine ilkokuldan ortaokula devam etme ortalamalarında en düşük bölge Batı Trakya. Ortaokul öğrencilerinin başarı durumları söz konusu olunca Rodop ve İskeçe illeri son sırada. Şaşırılmamak gerekir. Bu oranlarda Türk azınlığın büyük payı vardır. Bu geri bırakılmışlığın bir sonucudur.

Demek ki FP henüz istenilen düzeyde bir sonuç verememiştir. Evet, bölge genelinde genel bir iyileşme mevcuttur fakat bu ülke geneliyle kıyaslandığında çok aşağılardadır. Elbetteki bu durumun programla ilgisi pek fazla yoktur çünkü bu sonuçlar azınlık eğitiminin uzun yıllarca kalitesiz oluşundan kaynaklanmaktadır. Ancak diyebiliriz ki, Frangudaki ve ekibinin çalışma alanlarını çoğaltıp yeni alternatifler üreterek bu yüz kızartıcı durumu tersine çevirmelidirler. Yani daha yapmaları gereken çok şey vardır. Sadece Yunanca'nın öğretilmesiyle şeklen bir şeyin hallolmadığı ortadadır.

Bu doğrultuda panel, konferans, söyleşi düzenlenebilir, çocuk ve gençleri üretici kılacak organizasyonlar yapılabilir, eğitimde psikolojik hizmetler sunulabilir, özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara yönelik bir şeyler yapılabilir, anaokulları kurulabilir, mesleki bilgilendirme yapılabilir..bu liste uzatılabilir. Önemli olan bunları hayata geçirebilmektir. Bu grup bunları yaparken çok büyük zorluklarla da karşılaşmayacaktır çünkü sivil toplum örgütleri ve halk eminiz ki bu tür girişimlere büyük destek olacaktır.

Sonuçlar ortadadır o yüzden çocukların başarı durumlarının takip edilip tespit edilmesi, sosyo – ekonomik yapının belirlenmesi ve beklentilerin de belirlenip bu yönde yeni programların ortaya çıkarılması isabetli olacaktır.

YEDİNCİ BÖLÜM

AZINLIK EĞİTİMİ VE KİMLİK ÜZERİNE YAPILAN ANKETİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu araştırmanın amaçları iki ana maddeye ayrılabilir. İlk olarak, Yunanistan'ın Evros (Meriç) ilinin dağlık bölgesinde bulunan Müslüman-Türk azınlığın iki dilli ve azınlık eğitimine bakışını, eğitimlerinin durumunu ve hangi dilin daha fazla kullanıldığını incelemek. Buna bağlı olarak ikinci amaç, sosyo-psikolojik değerlerin, kimlik sorununun ve azınlığın hangi normlara bağlı olarak yaşadığını ortaya çıkarmaktır.

1. Yöntem

Anket yöntemi ile gerçekleştirilen araştırma ile ikidilli eğitim, Yunanca'nın öğrenilip öğrenilemediği, Türkiye ile olan bağlar, yazı ve konuşma dili, kimlik tanımlaması, azınlık eğitiminin durumu, SÖPA çıkışlı öğretmenlere olan bakış, Türkiye üniversitelerinden mezun olan öğretmenlerin istenilip istenmediği, mesleki eğilimler gibi sorularla bu konuların durumu incelenmiştir.

1.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma betimsel (olguların mevcut durumda ne olduğu) bir çalışmadır ve yüz yüze yapılan anketlere dayanmaktadır.

1.2. Evren ve Örneklem

Yunanistan'ın Evros İlinin (Meriç) dağlık bölgesindeki Büyük Derbent (Megalo Derieio), Ahrenpınar (Agriani), Ruşanlar (Rousa), Babalar (Goniko), Kartunça (Geriko), Filli Mahalle (Sidirohorı), Çilingirmahalle (Sidirohorı), Demiröğren (Sidiro), Taşal (Petrolofos), Musacık (Mirtiski), Mesimler (Mesimeri), Kütüklü, Çökekli, Karaöğren, Salıncak, Kamberler ve Tekke (bu köylerden Kamberler, Salıncak ve Musacık Rodop ili sınırları içindedir) köylerinde yapılan bu araştırmada 15 yaşından 70 yaşına kadar olan 500 kişi (kadın ve erkek)

araştırma evrenimizi oluşturmaktadır. Evrenimizi daha çok veliler – ebeveynler oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini 2006 -2007 yılında Batı Trakya'nın Evros (Meriç) bölgesinde yaşayan azınlık insanları arasından rastlantısal olarak seçilen 500 kişi oluşturmuştur.

1.3. Verilerin Toplanma Tekniği

Araştırmada veriler, bugün Batı Trakya Müslüman – Türk azınlığının ve azınlık eğitiminin temel sorunlarına yönelik bilgi edinmek amacıyla anket yöntemi ile elde edilmiştir. Bu alanda yapılmış tez ve makaleler ve Batı Trakya'daki azınlık eğitimi konu alan bilimsel çalışmalar da önemli bir kaynak oluşturmuştur.

1.3.1. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için gerekli verilerin sağlanmasında iki araçtan yararlanılmıştır. İlki, bu çalışmanın yazarının danışmanı Sayın Prof. Dr. Hasan Dilan denetiminde geliştirdiği sorular, ikincisi de AB'nin azınlık eğitimi ölçmek için kullandığı bazı uluslararası sorularıdır ki bunlar AB belgelerinden alınmıştır.

Belirlenen sorunları değerlendirebilmek için değişik sorular seçilmiştir.

Anket grubunun verdiği cevaplar bilgisayar ortamına aktarılarak madde analizi yapılmış ve soruların her birinin indeksi ve ayırt edici indeksi (kadın) çıkartılmıştır. Bu veriler doğrultusunda sonuca ulaşılmıştır.

1.3.2. Anketlerin Uygulanması

Soruların belirlenmesi ile anketin yapılması başlatılmıştır. İlk olarak Büyük Derbent (Megalo Dereio) köyünden başlatılan anket daha sonra diğer köylere de yaydırılmış ve rast gele örneklem yöntemine göre örneklem seçilmiştir. Araştırmaya 500 kişi katılmıştır.

1.4. Verilerin Değerlendirilmesi

Gerçekleştirilen anketlere verilen cevaplar bilgisayara aktarılmış ve analizi yapılmıştır. Yapılan indeksler 500 kişi üzerinden değerlendirilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde istatistiksel işlemlerden yararlanılmıştır. Değerlendirmede kadın – erkek ayırımı da yapılarak değişkenler arası ilişki ortaya koymak istenmiştir.

Bu anket bölgede bu konuda yapılmış ilk araştırmadır. Bölgenin uzun yıllar “yasak bölge” olarak kalmasıyla korkmaya alıştırılan bu insanlar anket yapılırken bunu biraz hissettirmiş olsalar da çoğu böyle bir izlenim vermemiştir. Gösterdikleri duyarlılık ve yardımları için hepsine çok teşekkür ederiz.

Aşağıda araştırmanın değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkmış olan grafikler bulunuyor. Grafiklerden önce ise, önce Batı Trakya haritası sonra da anketin yapıldığı bölgenin haritası vardır. İkinci haritada kırmızı kutucuklarla belirtilen yerler anketin yapıldığı köylerdir.

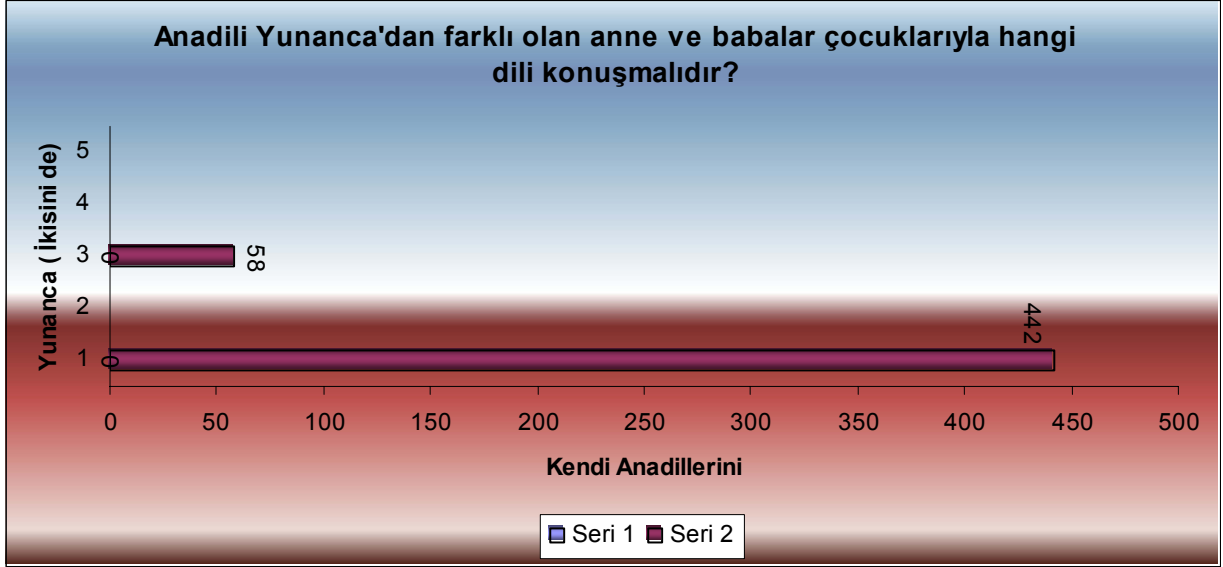
ANKET GRAFİKLERİ

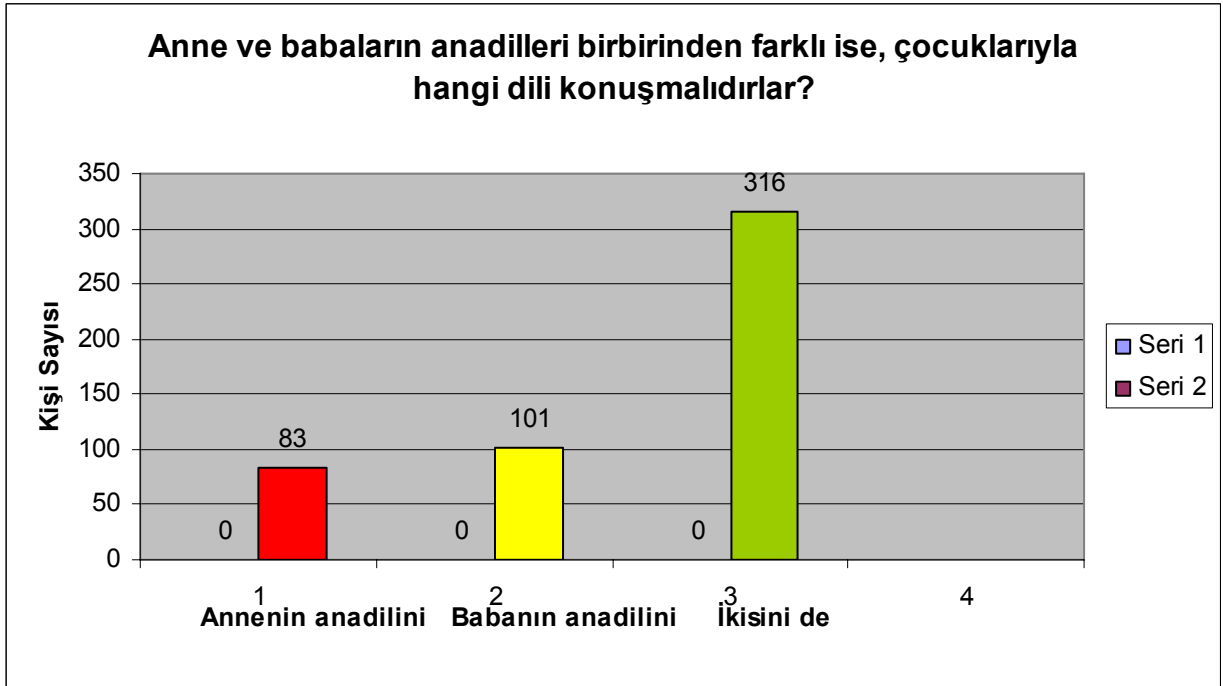
1. Soru:

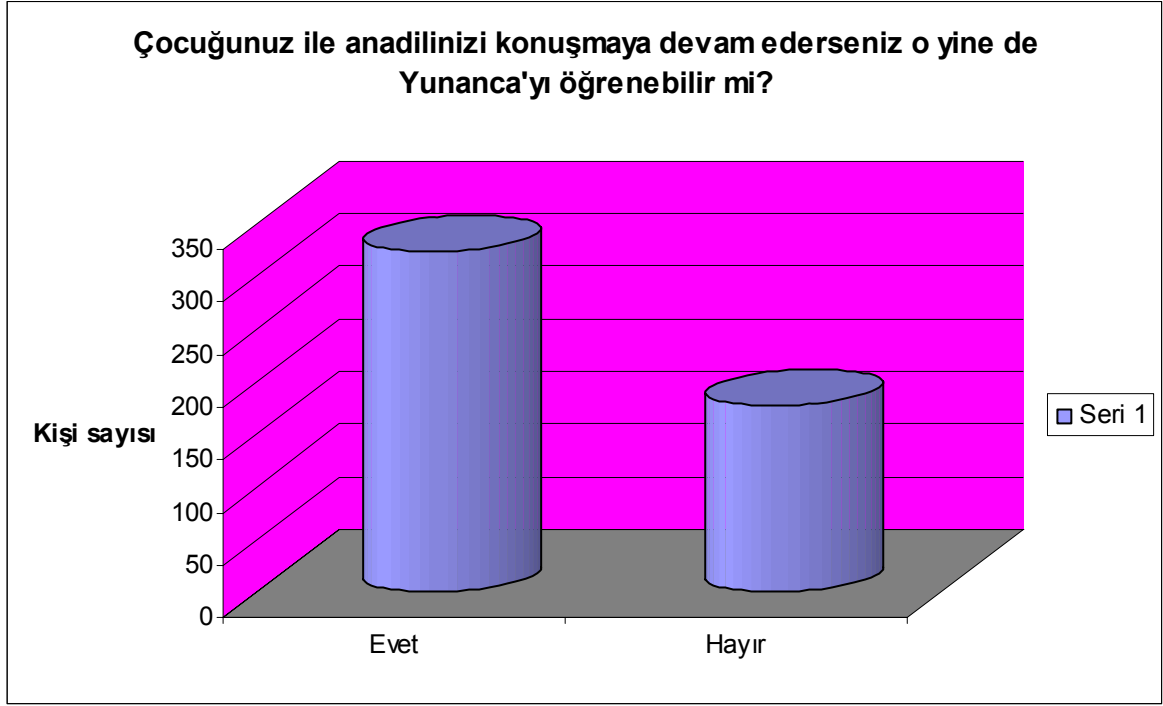
2. Soru:

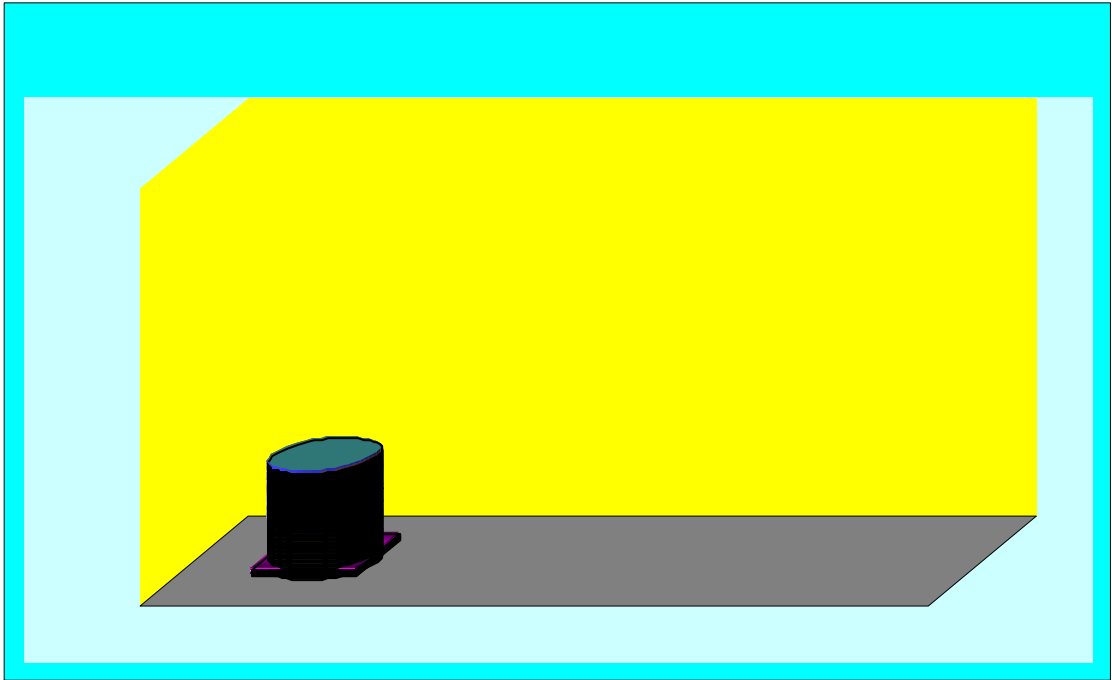
3. Soru:

4. Soru:

5. Soru:

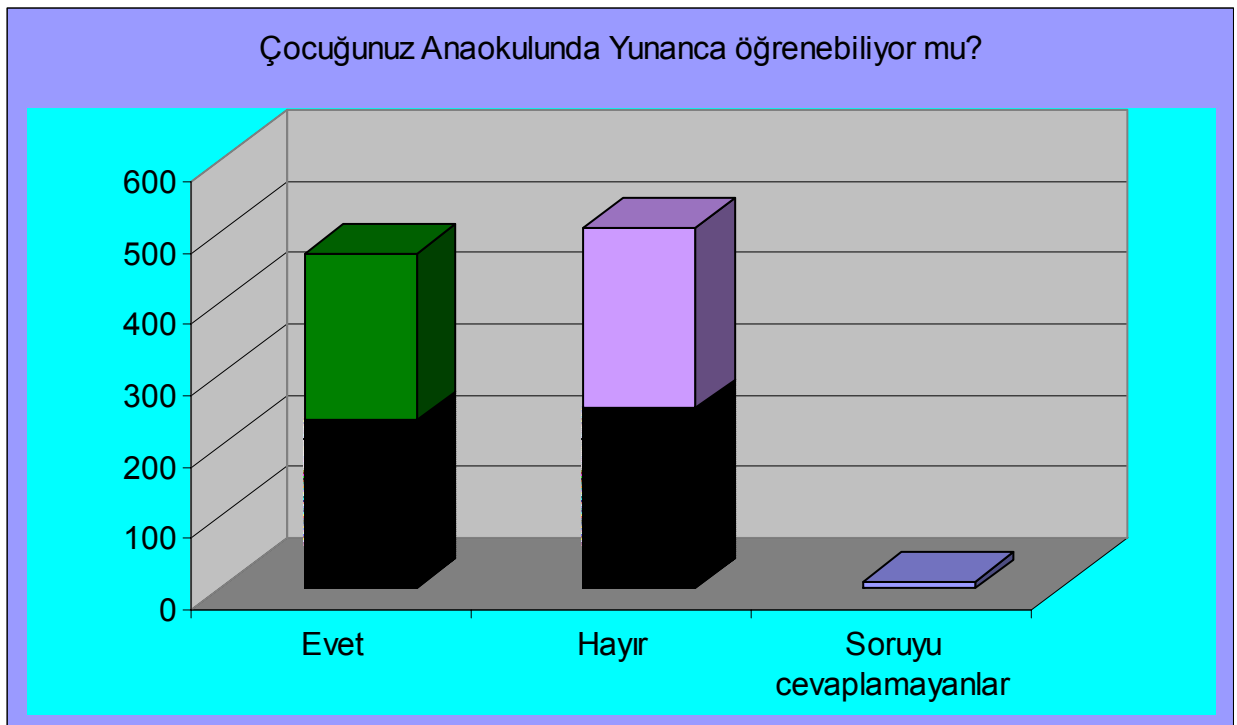
deyenler de olmuştur. “Anne – baba eğitilmişse arkası gelir ama böyle kaç çift var?” diyenler de...“Türkiye mezunu arkadaşlara görev verilmeli diyenler de...

7. Çocuğunuzun Yunanca bilgisini geliştirebilmesine nasıl yardımcı olabiliyorsunuz?

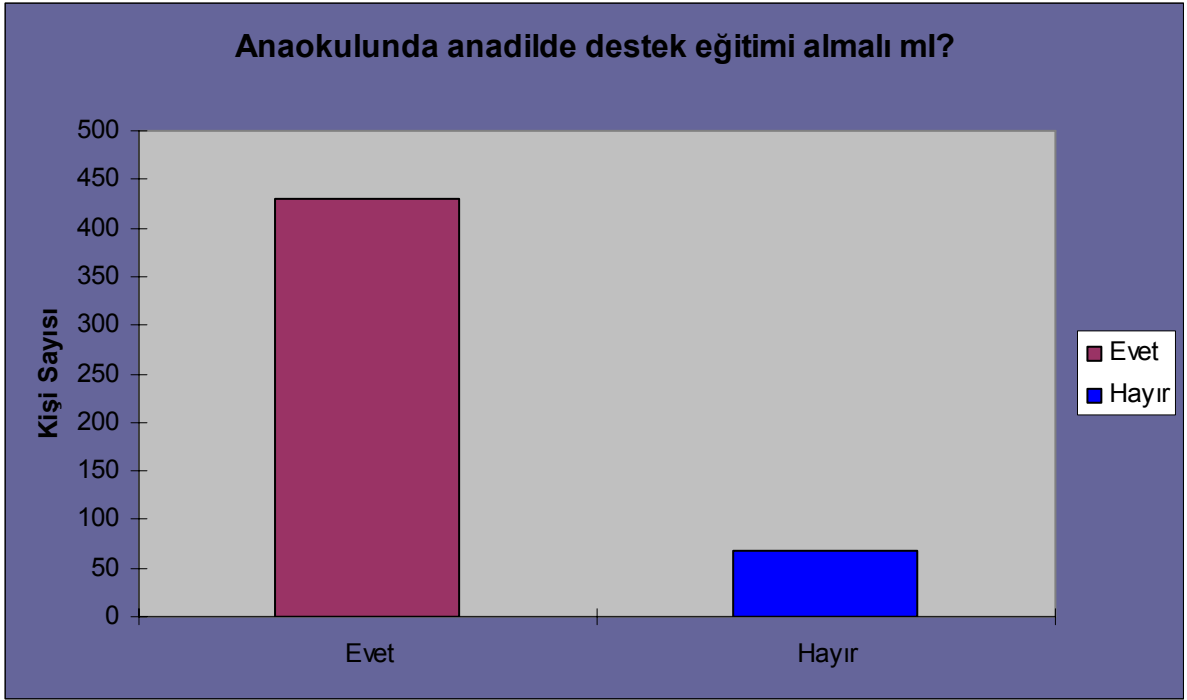
- En büyük sorunumuz (27) .
- Gerekeni yapmaya çalışıyorum (36) .
- Yunanca kitap, gazete, dergi okumalı ve iletişim araçlarını kullanmalıdır (50) .
- Kursa gönderilmeli (35) .
- Yardımcı olamıyoruz (83) .
- Yunan okullarına göndererek (61) .
- Okula gönderiyorum, okullar iyi öğretmeli (92) .
- Yunanlılarla arkadaşlık etmeli ve konuşmalı (53) .
- Öğrenmesi gerektiğini söylüyorum (32) .

“Bu dağ başında öğrenebileceği tek yer okul, daha sonra okumak isterse dışarı da gönderirim ve askerlikte de öğrenebilir” diyenler olduğu gibi “ ben de bilmiyorum nasıl öğreteyim” yada “erkekler öğreniyor ama kızlar daha zor öğreniyorlar o yüzden babası öğretmelidir” diye cevap verenler de olmuştur.

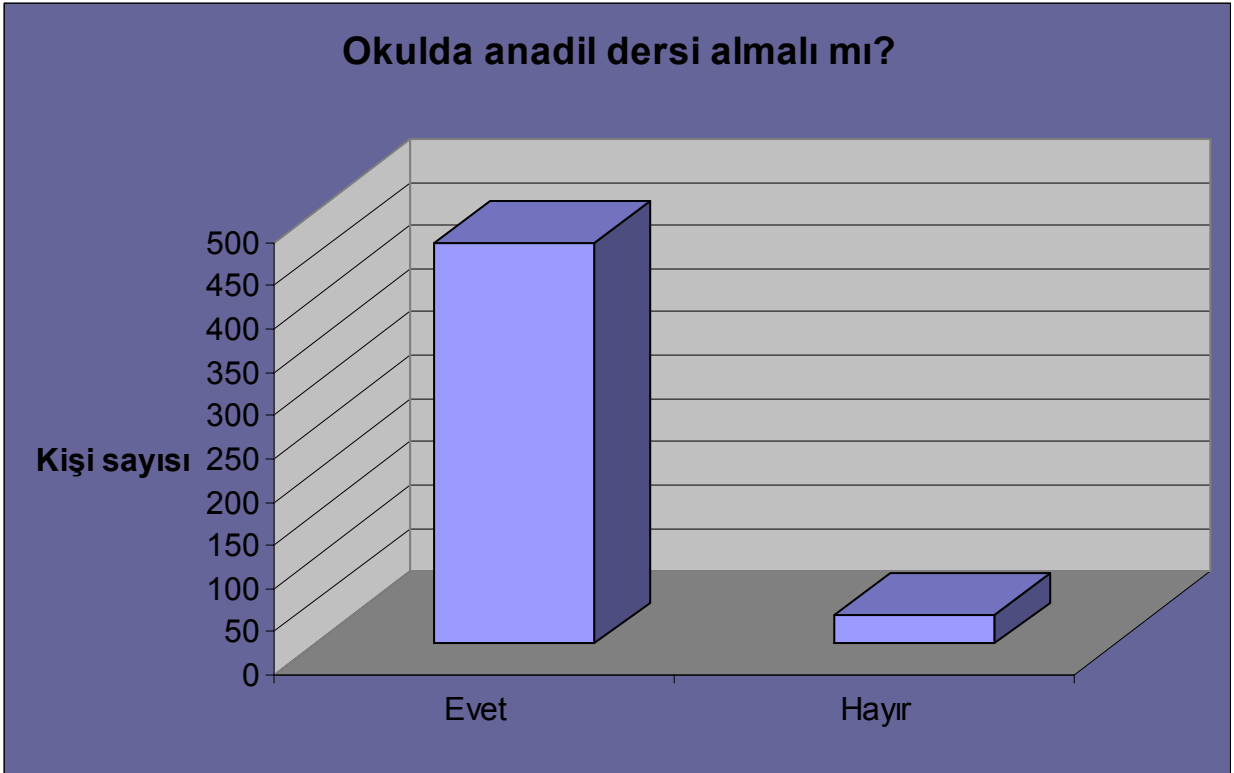
8. Soru:

9. Soru:

10. Soru:

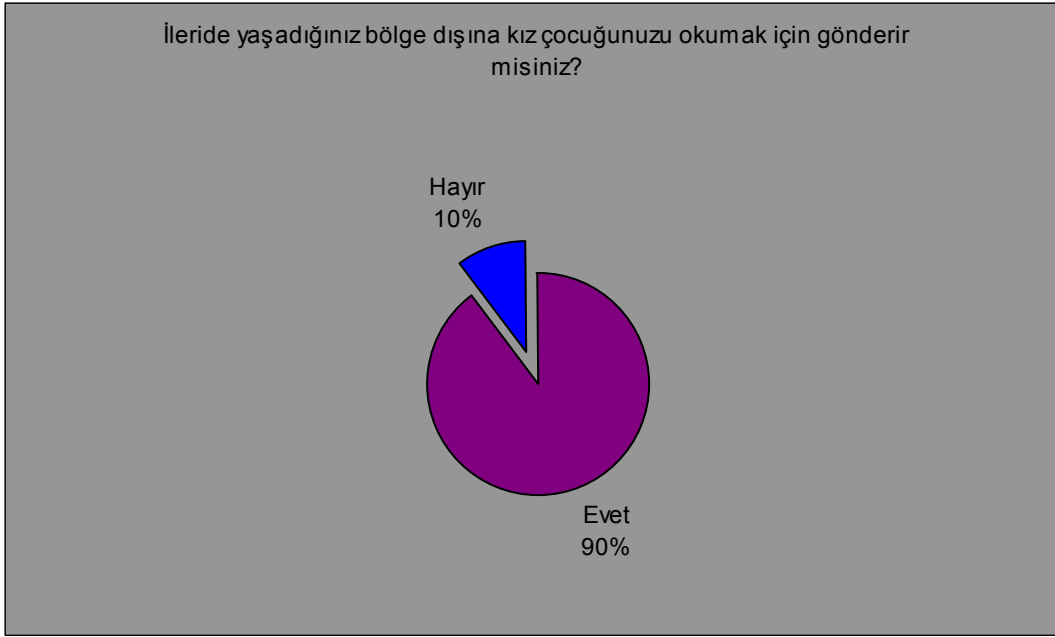
11. Soru:

12. Soru:

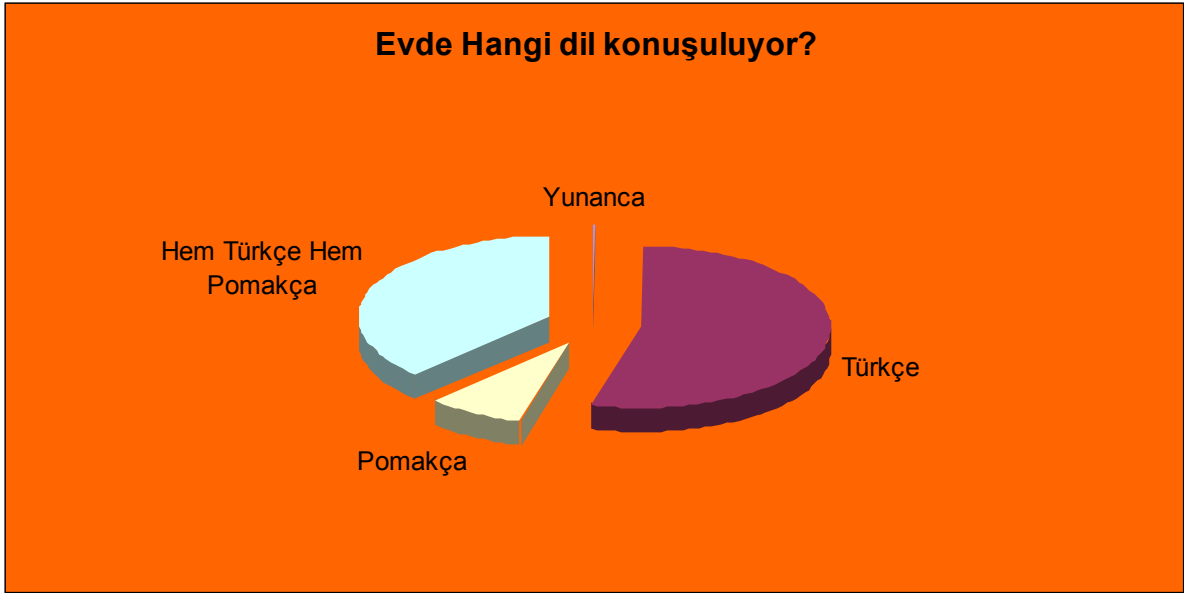
13. Soru:

14. Soru:

15. Soru:

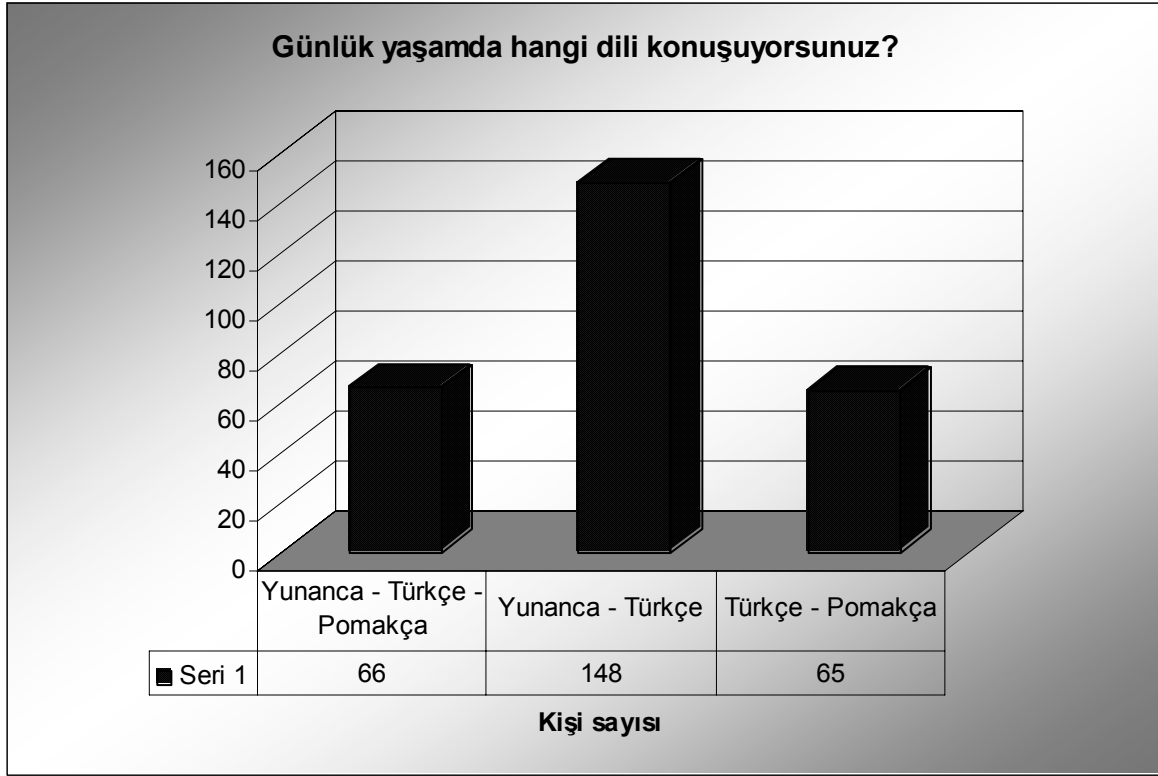

16. Soru (a) :

Not: İlgili anket maddesinin şıklarından sadece birini işaretleyen denekler.

16. Soru (b) :

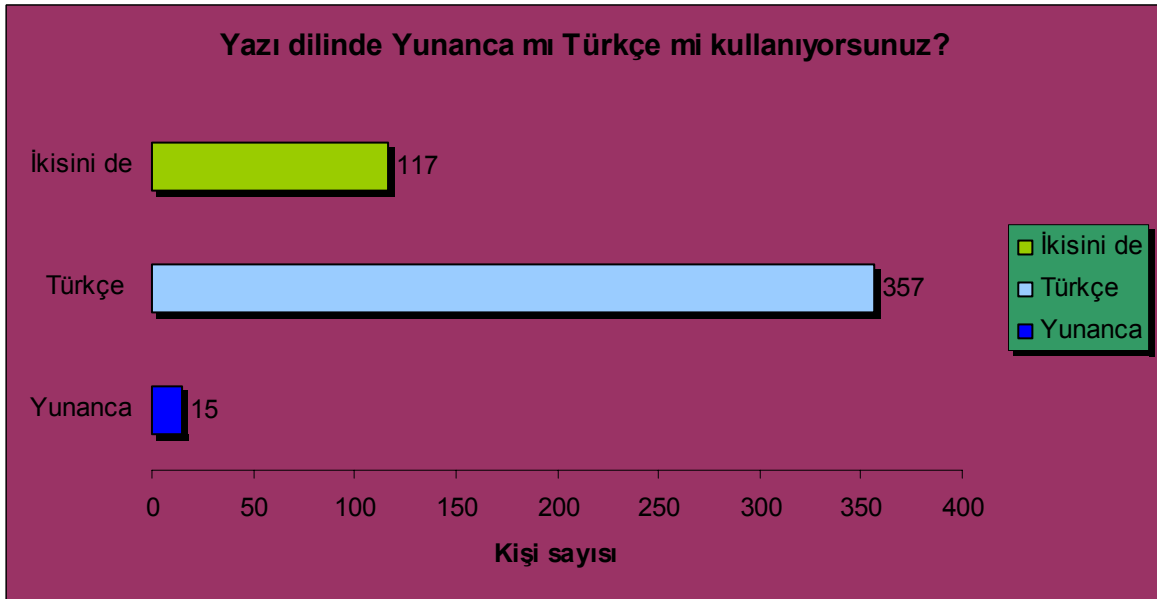
17. Soru:

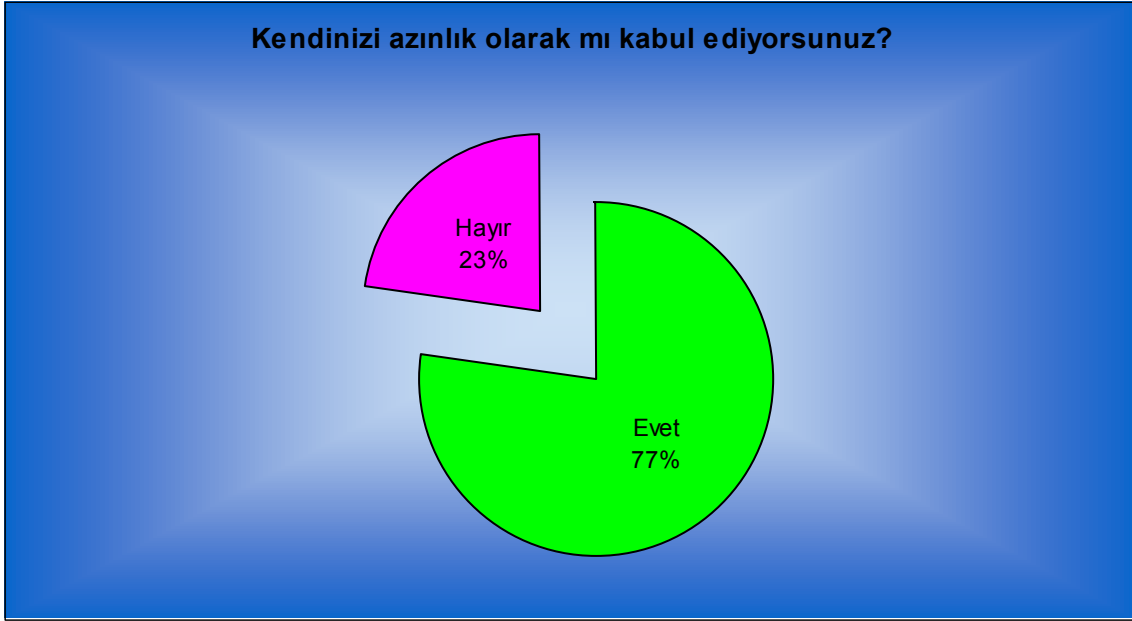
18. Soru:

19. Soru:

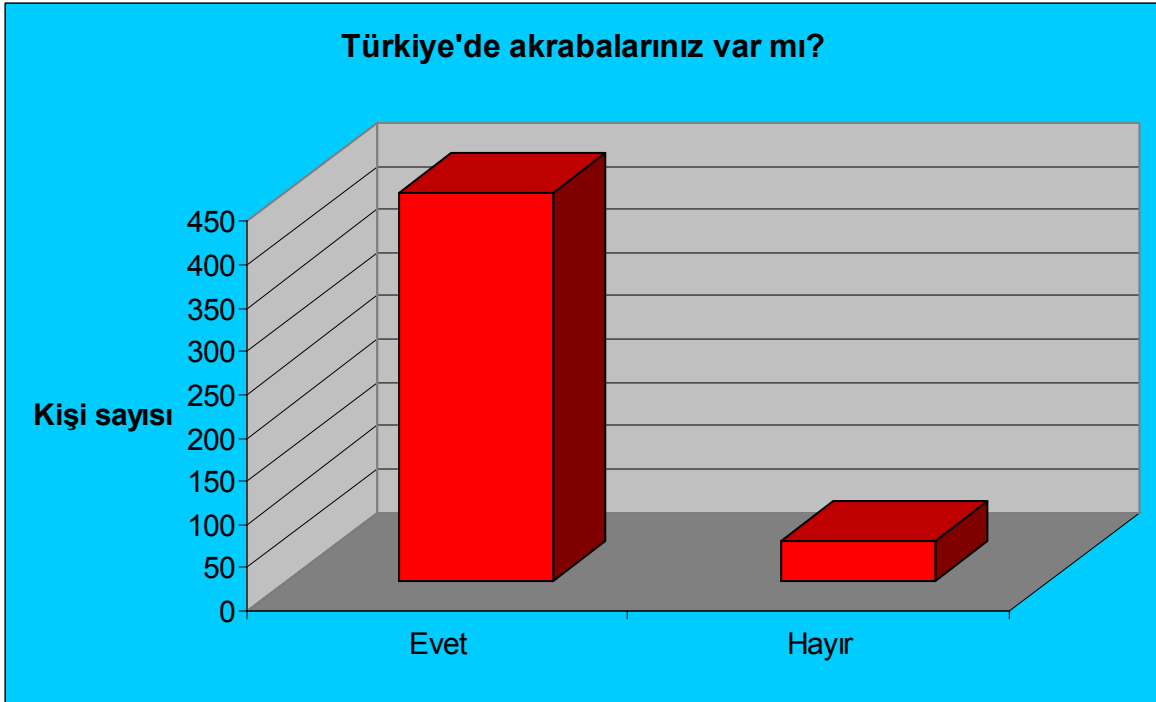
20. Soru:

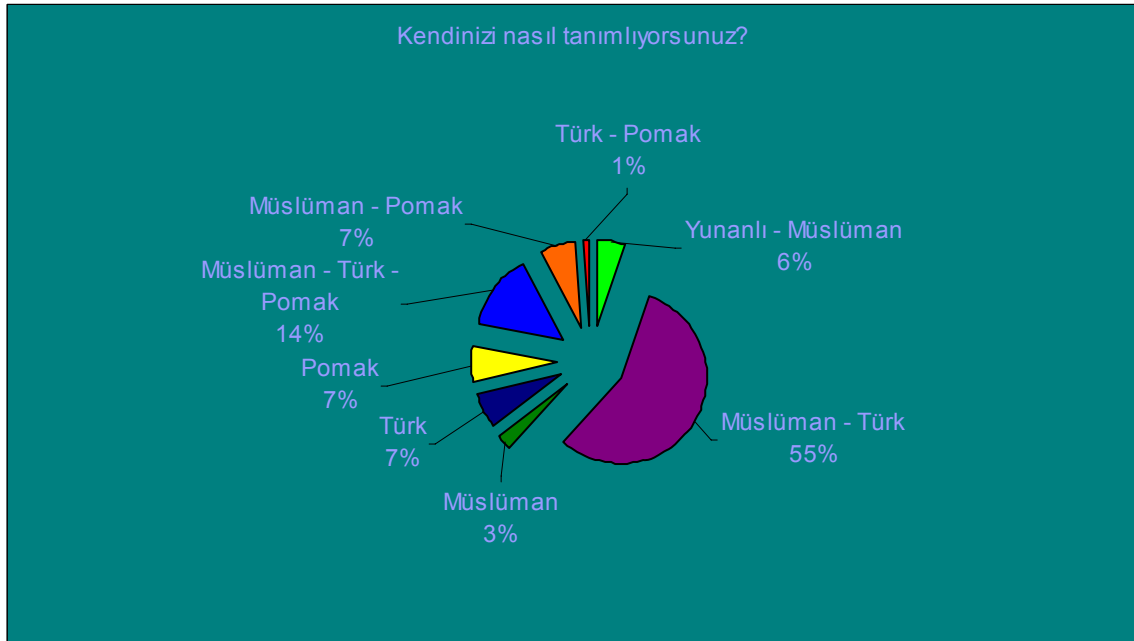
21. Soru:

22. Soru:

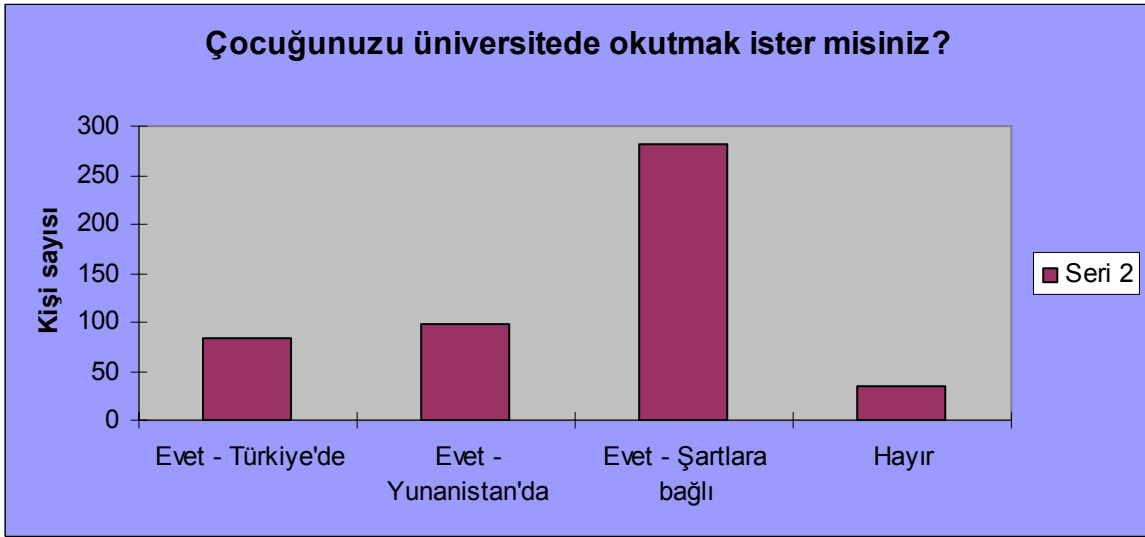
23. Soru:

24. Soru:

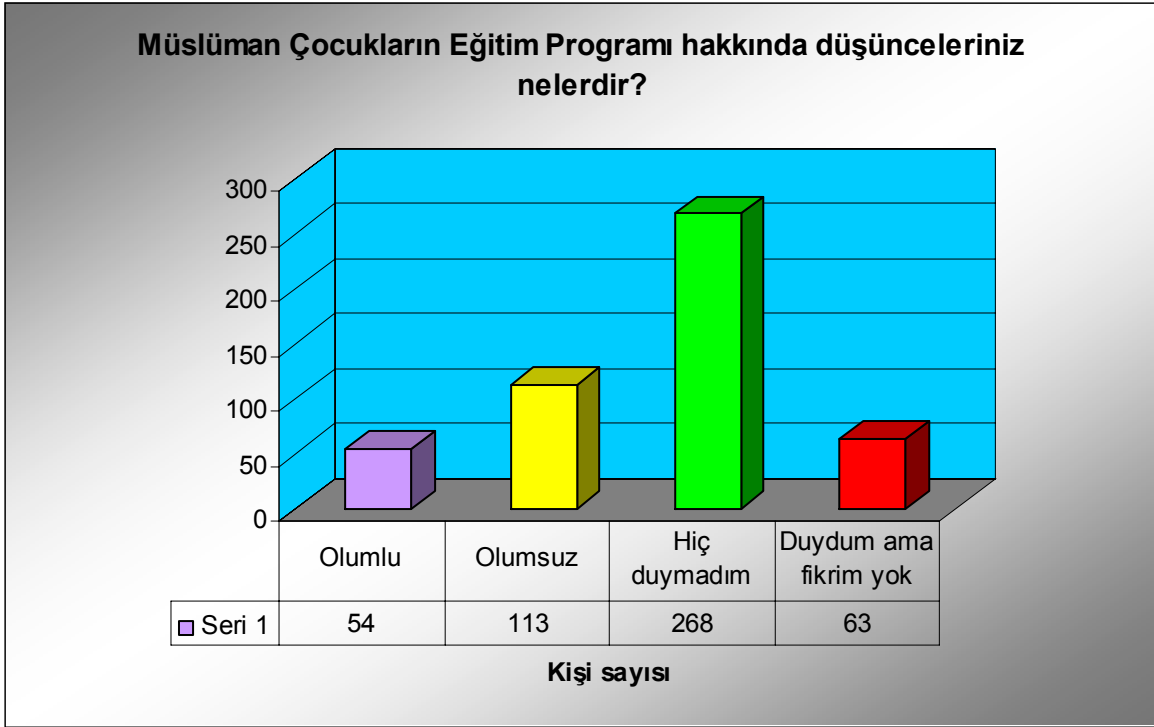

25. Soru:

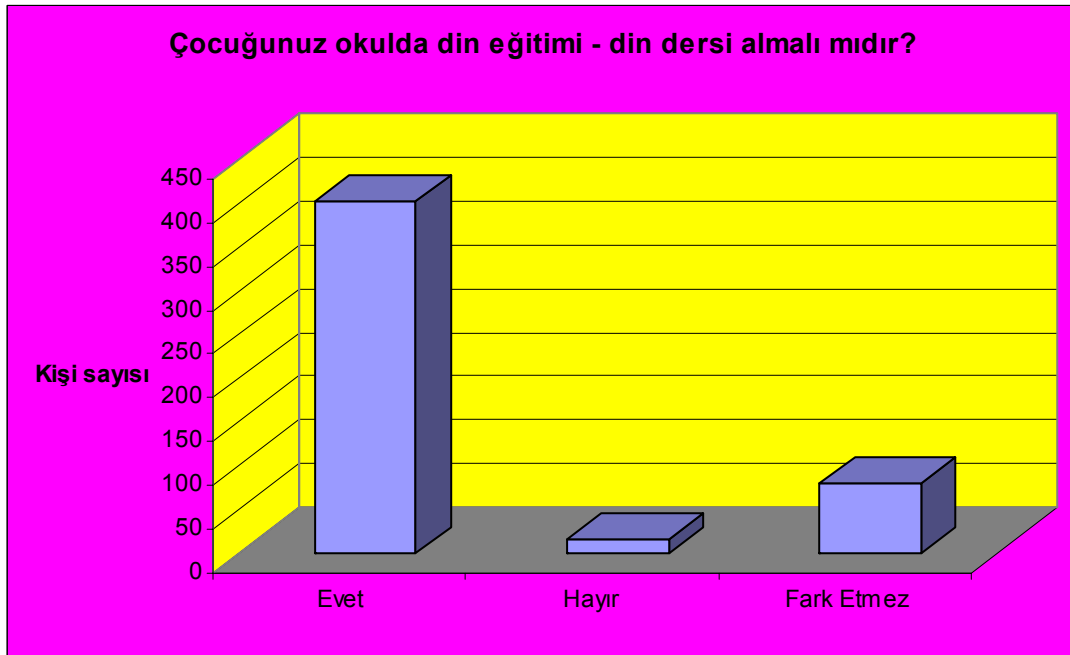

Evet – Türkiye’de: 84
 Evet – Yunanistan’da: 97
 Evet şartlara bağlı: 282
 Hayır: 34

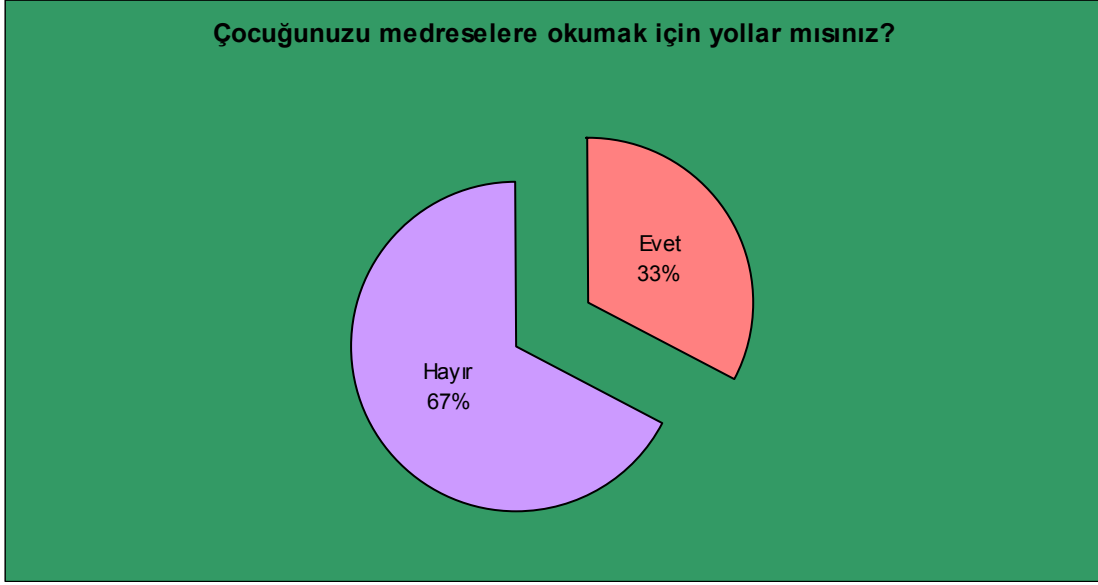
26. Soru:

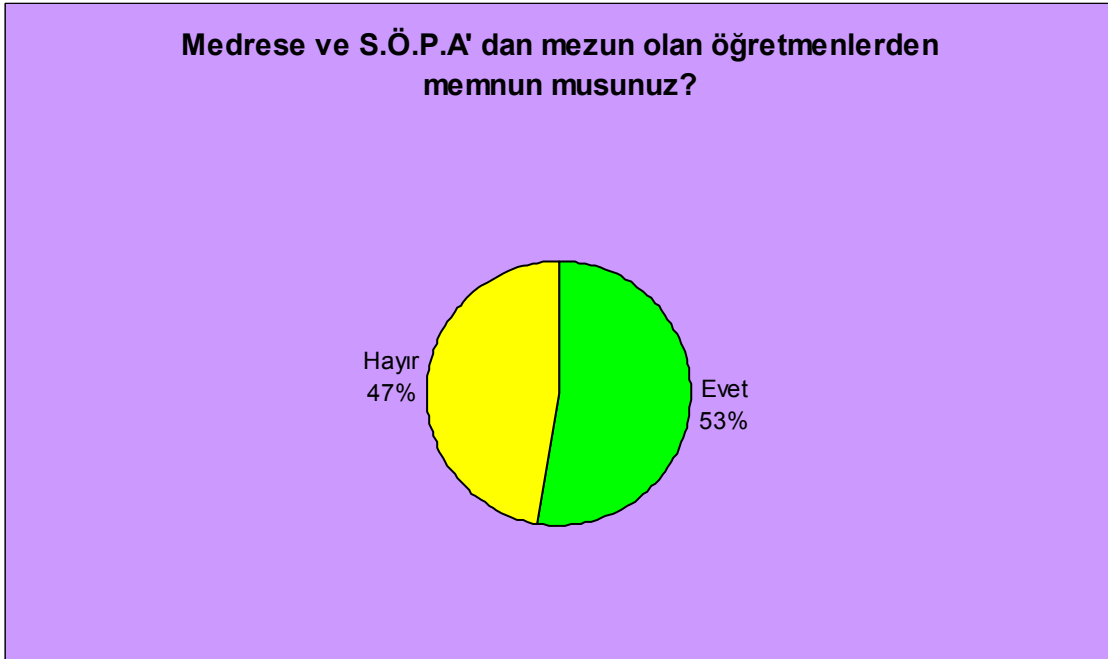
27. Soru:

28. Soru:

29. Soru:

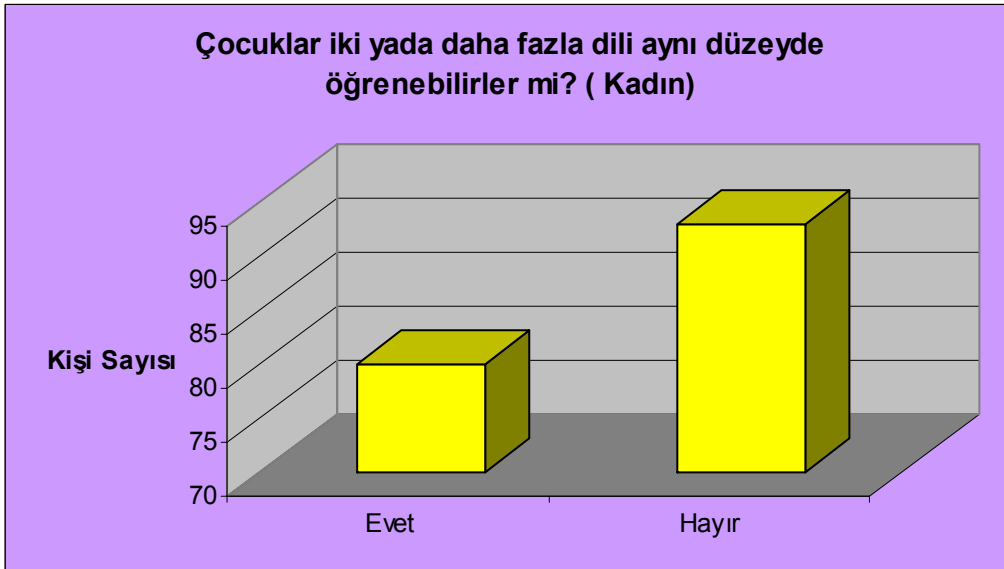

30. Soru:

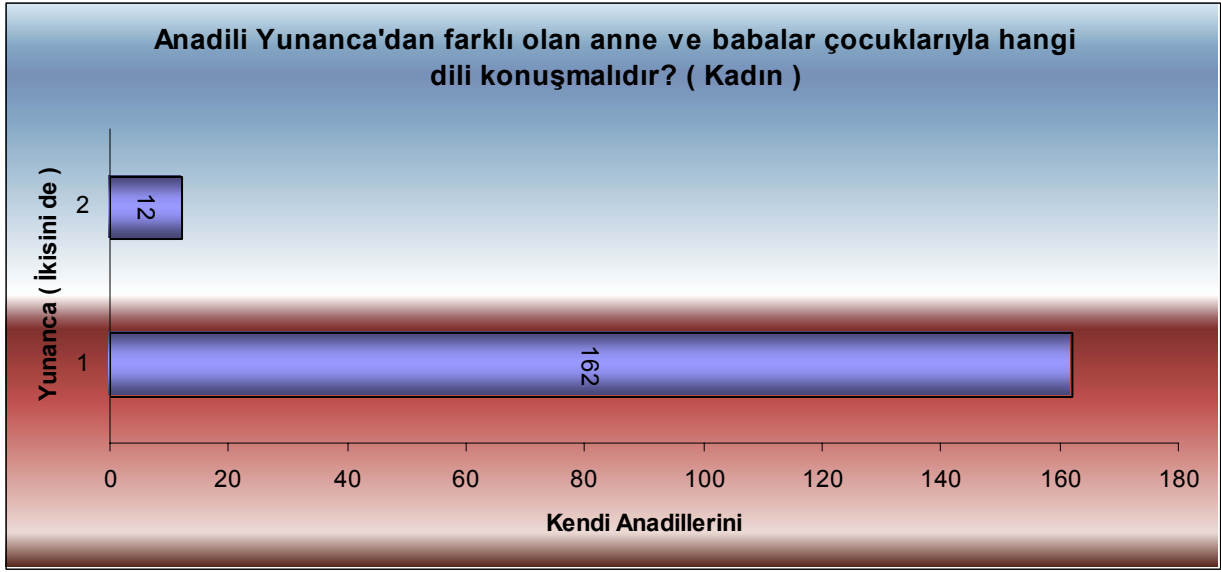

KADINLAR AÇISINDAN ANKET GRAFİKLERİ

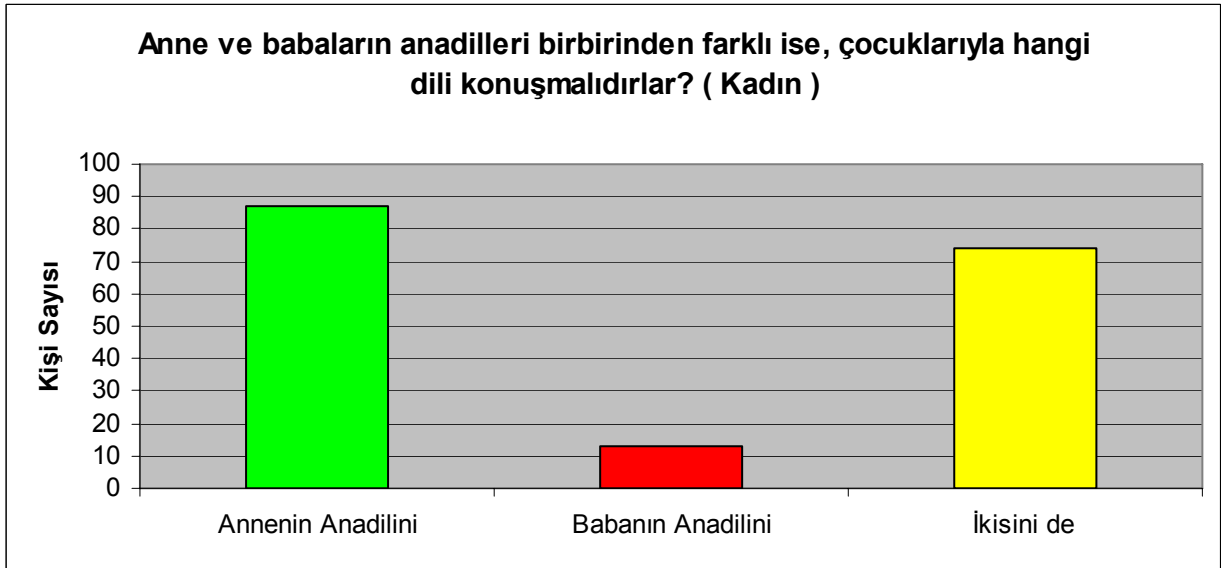
1. Soru:

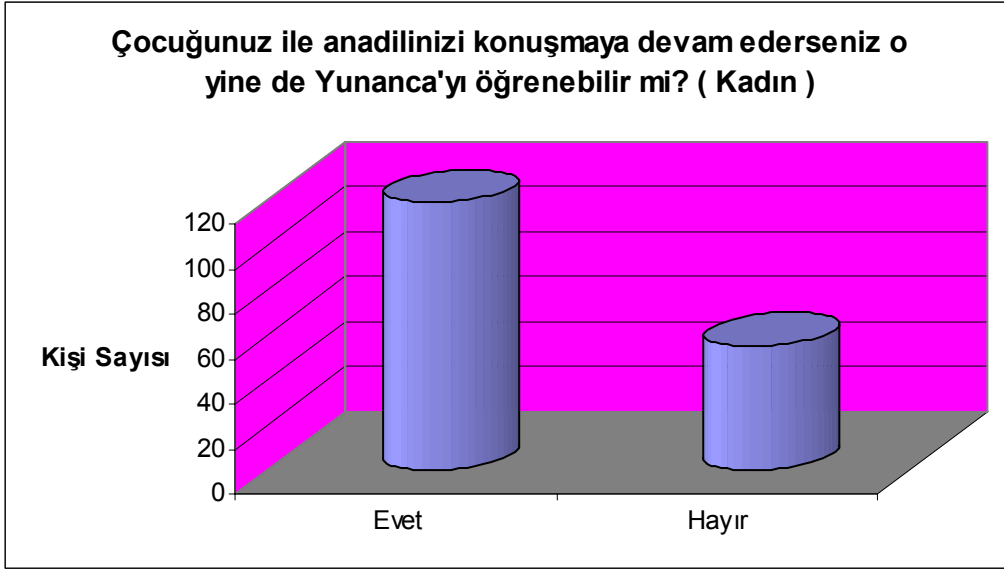
2. Soru:

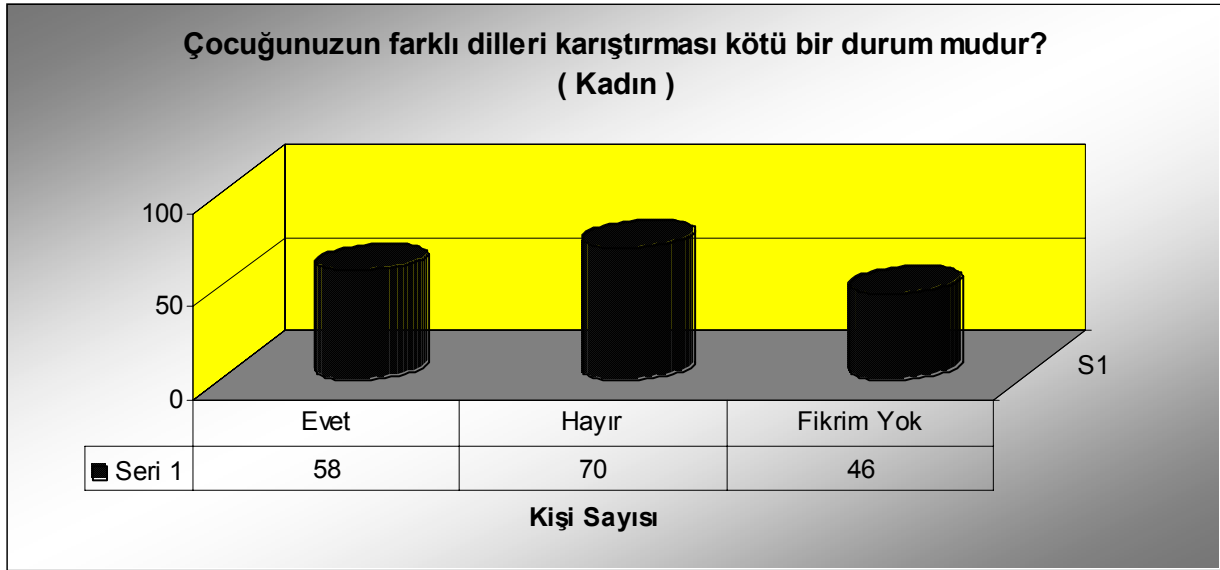
3. Soru:

4. Soru:

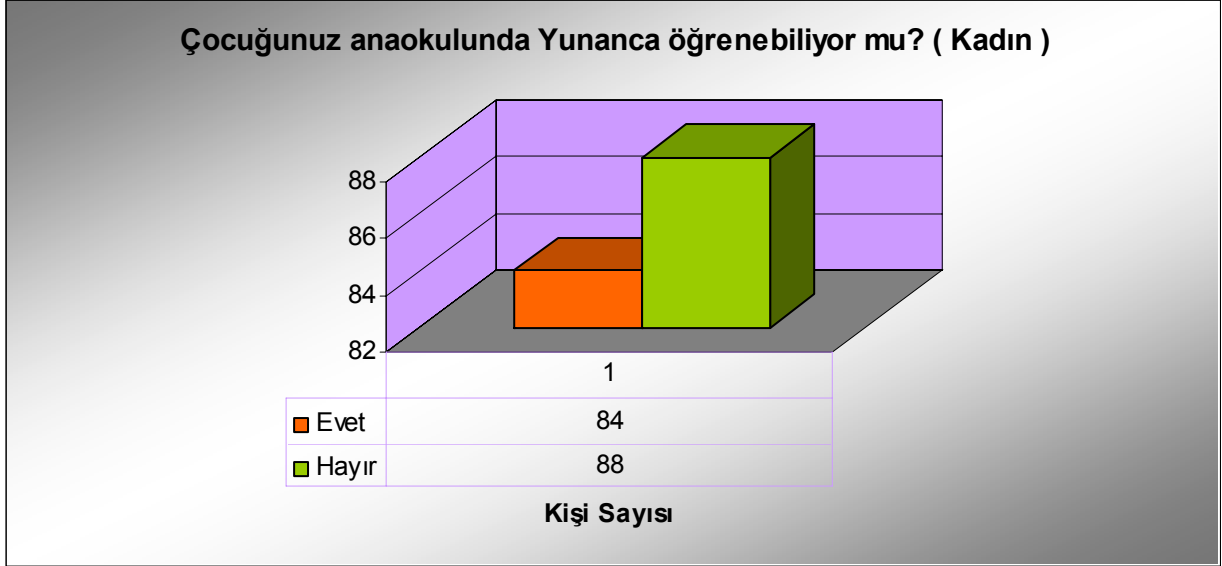

5. Soru:

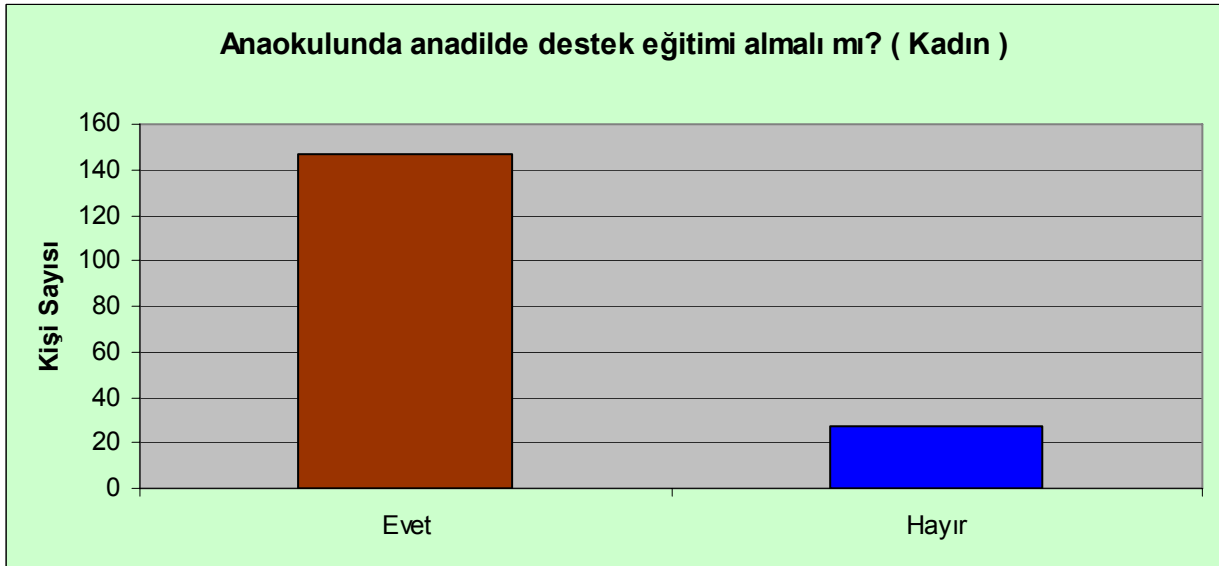

6 ile 7. sorular kadınlar açısından ele alınmamıştır onun yerine kadın – erkek birlikte değerlendirilmiştir ki bu soruların sonuçları yukarıda verildi.

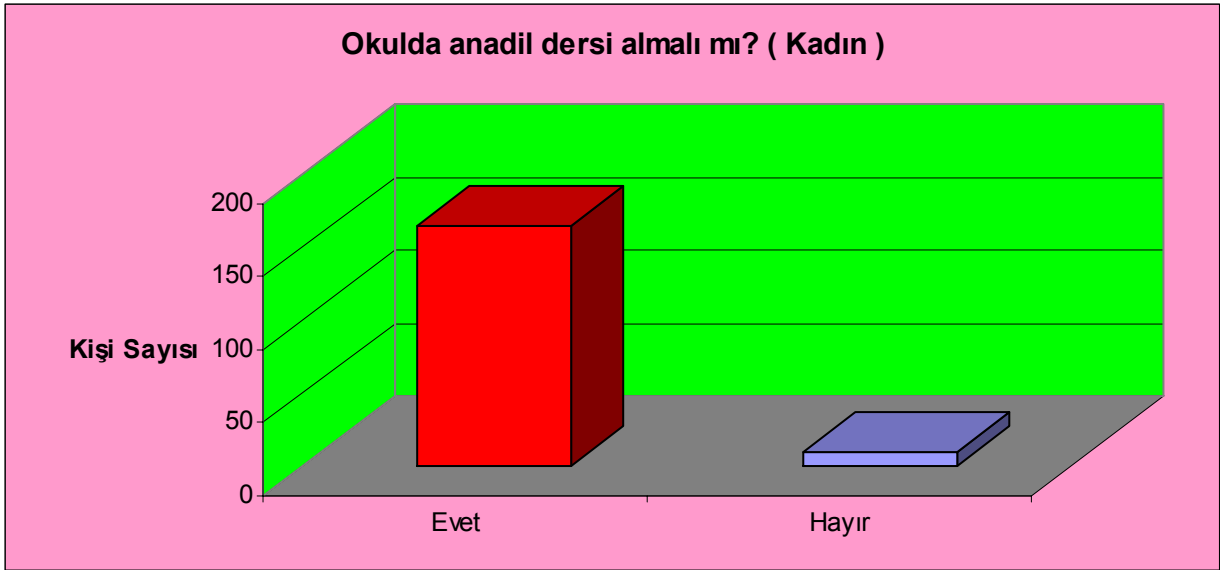
8. Soru:

9. Soru:

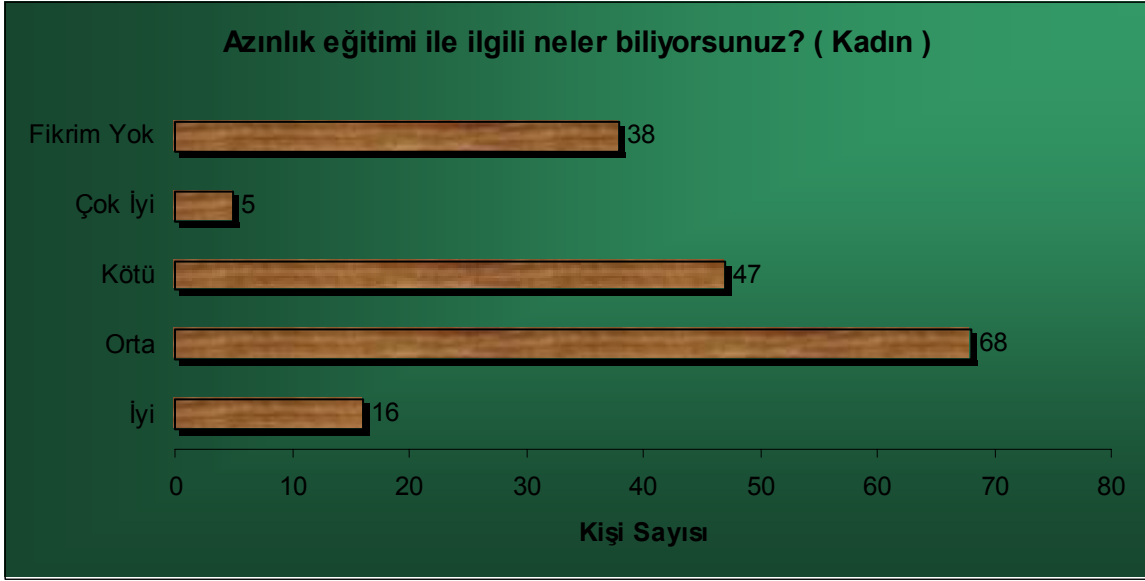
10. Soru:

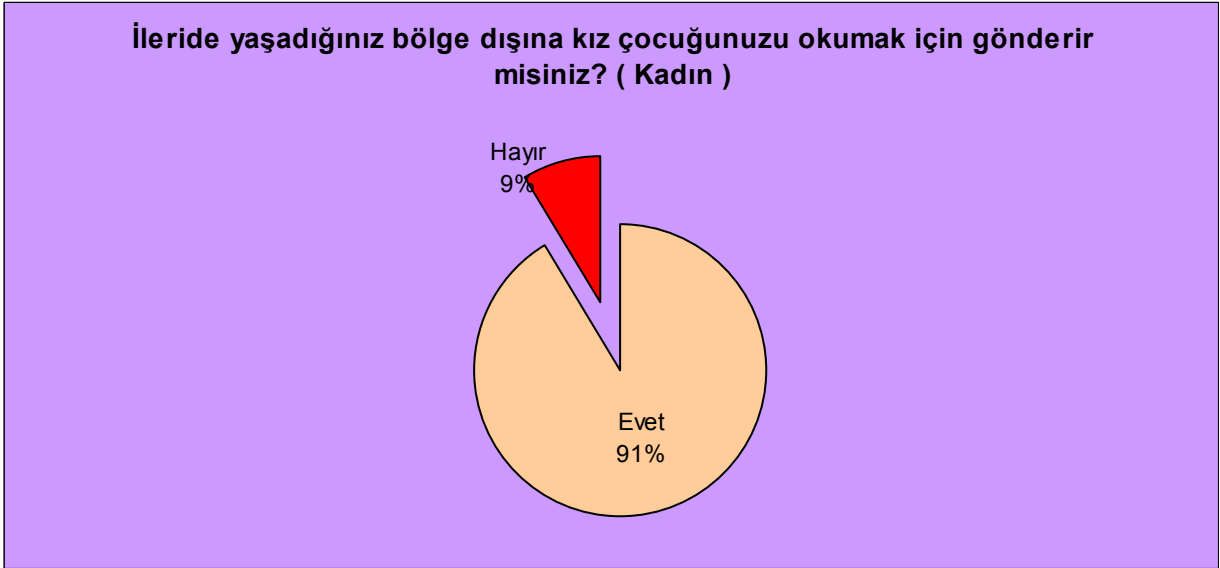
11. Soru:

12. Soru:

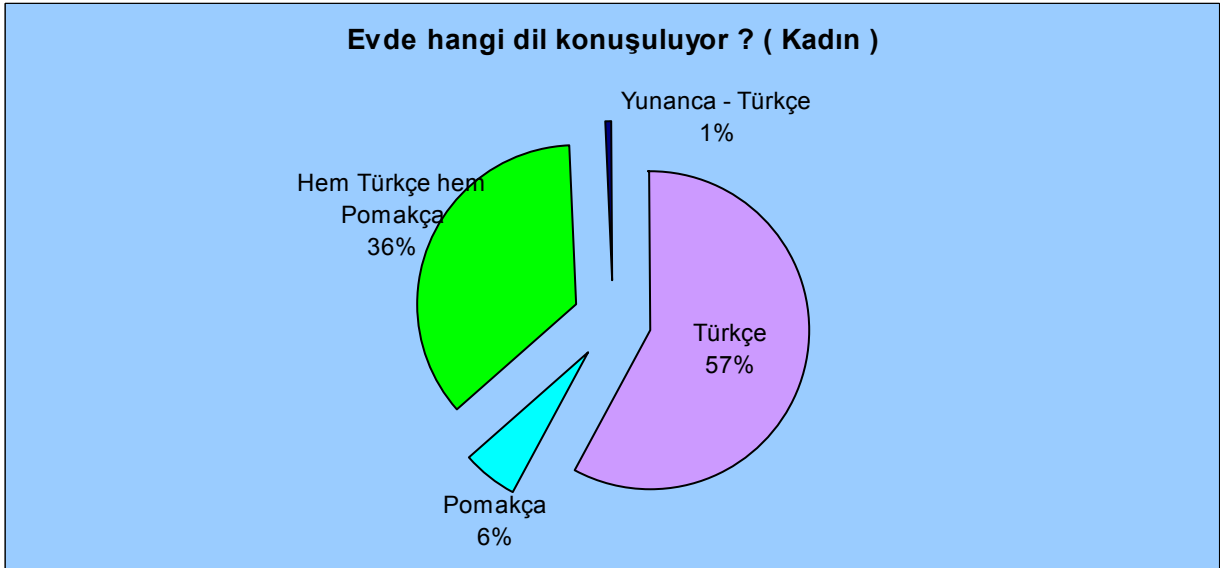
13. Soru:

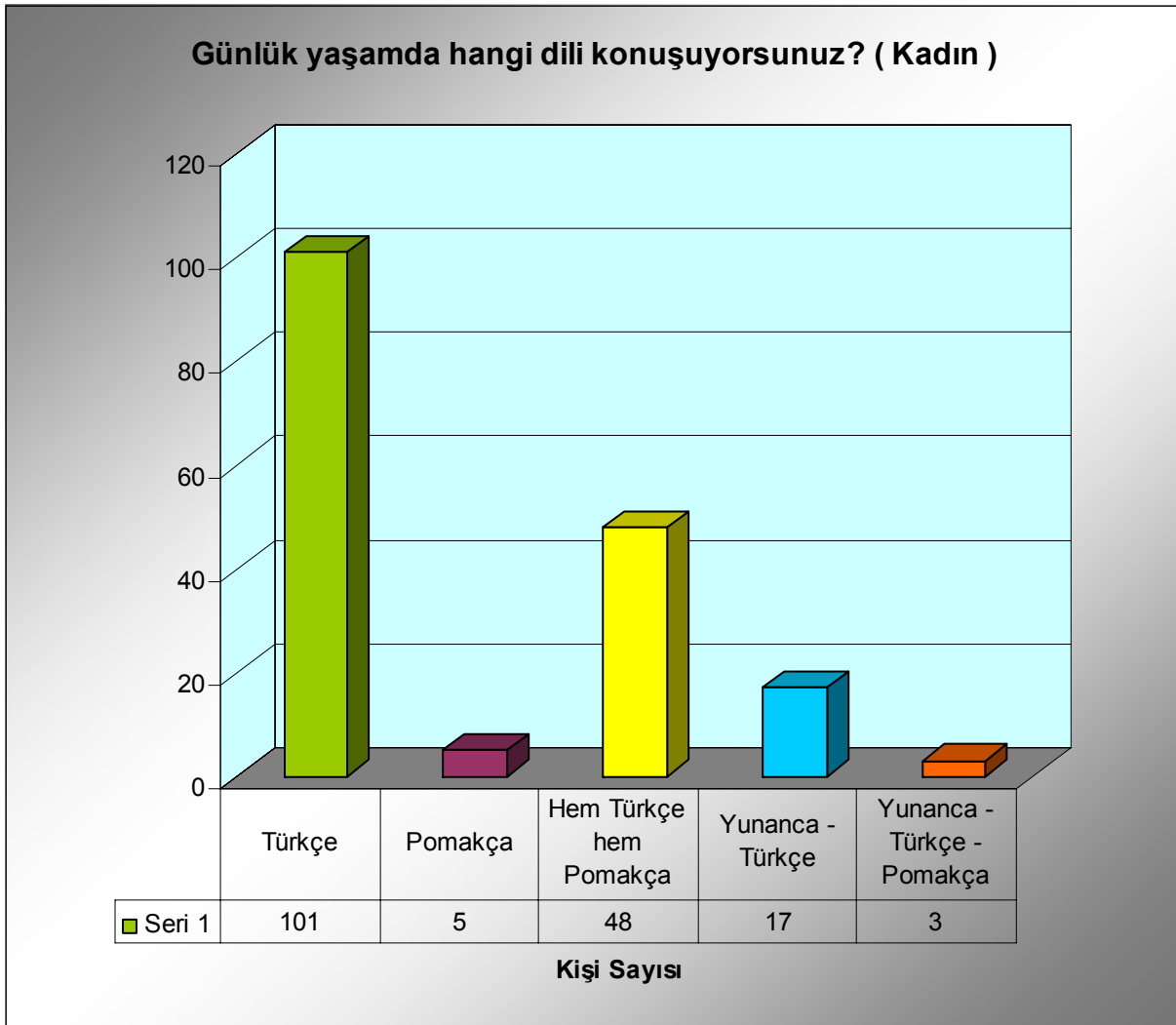
14. Soru:

15. Soru:

16. Soru:

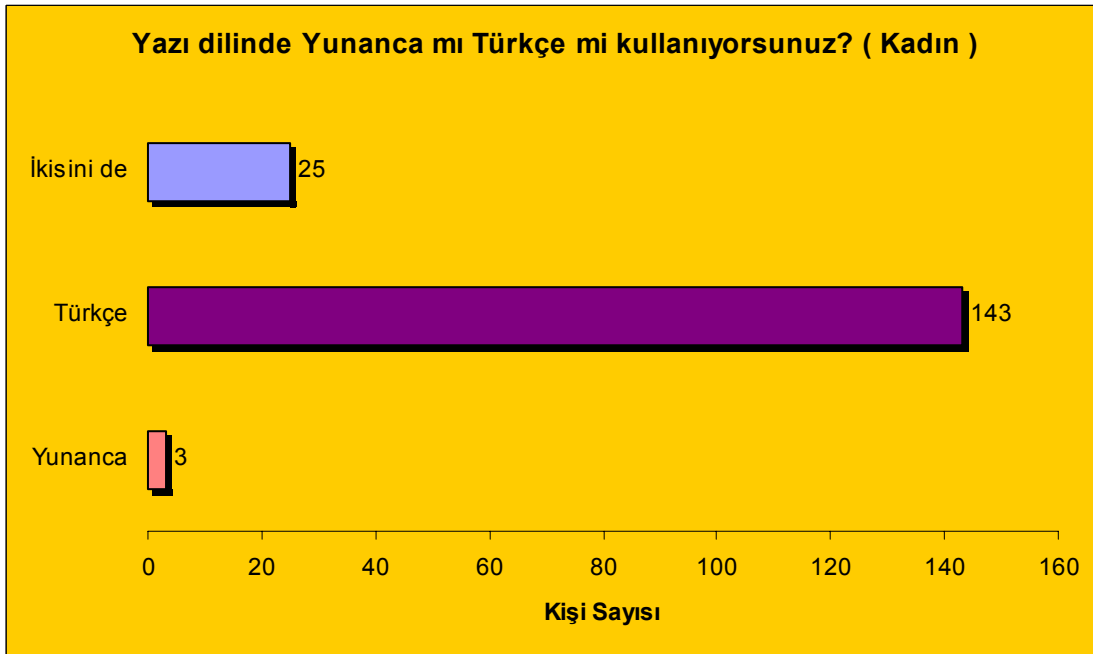
17. Soru:

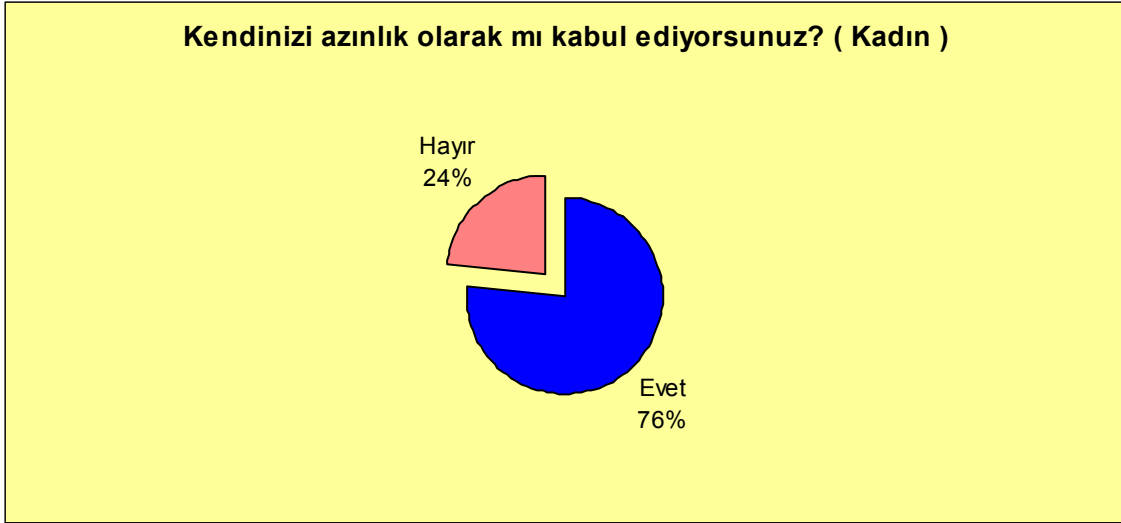
18. Soru:

19. Soru:

20. Soru:

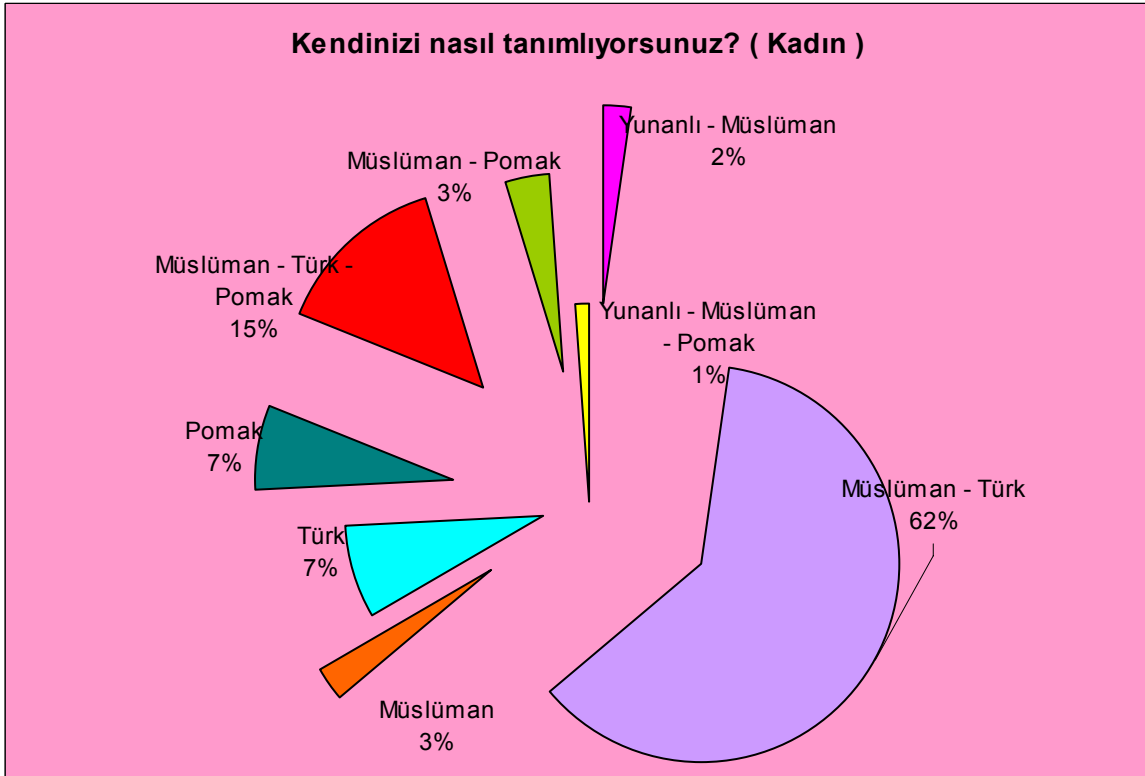
21. Soru:

22. Soru:

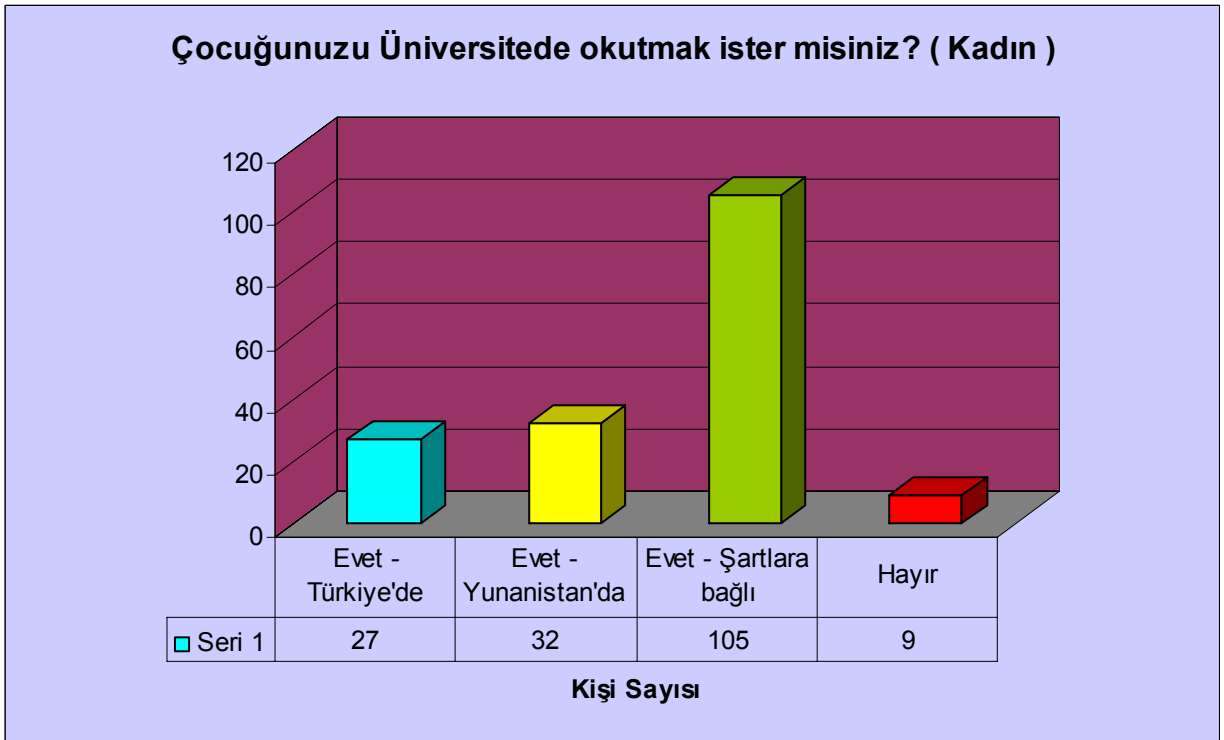
23. Soru:

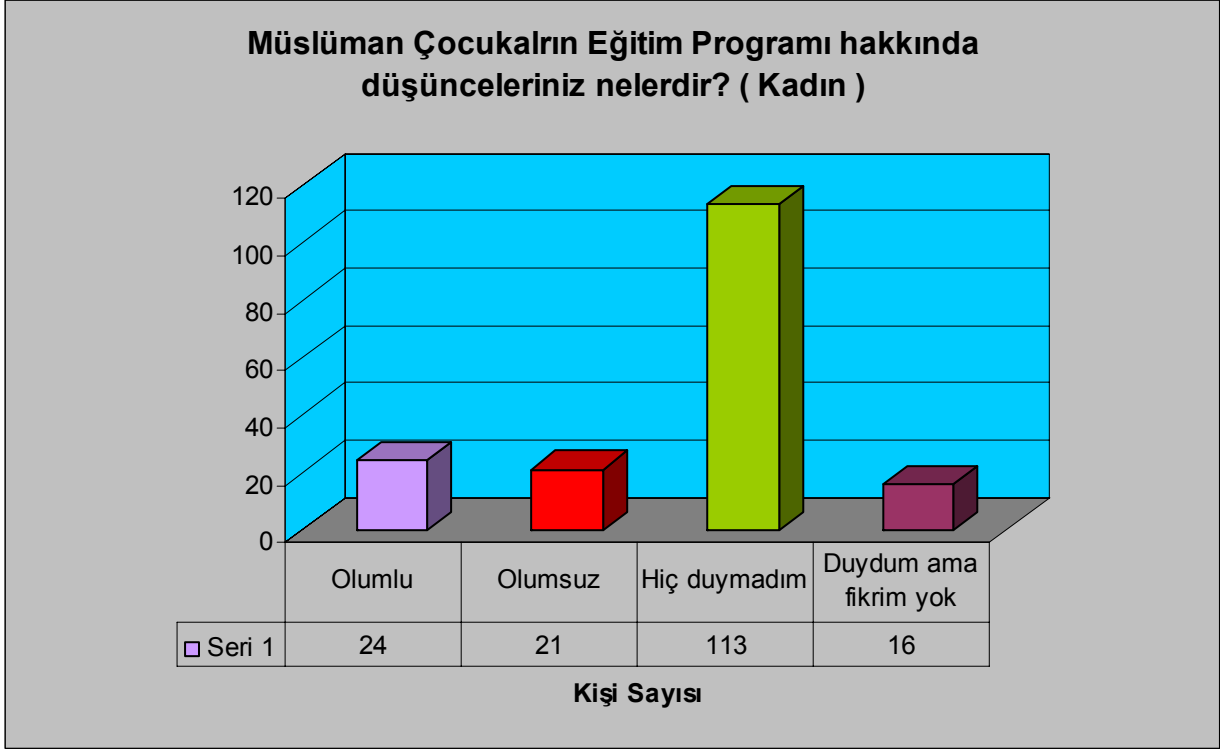
24. Soru:

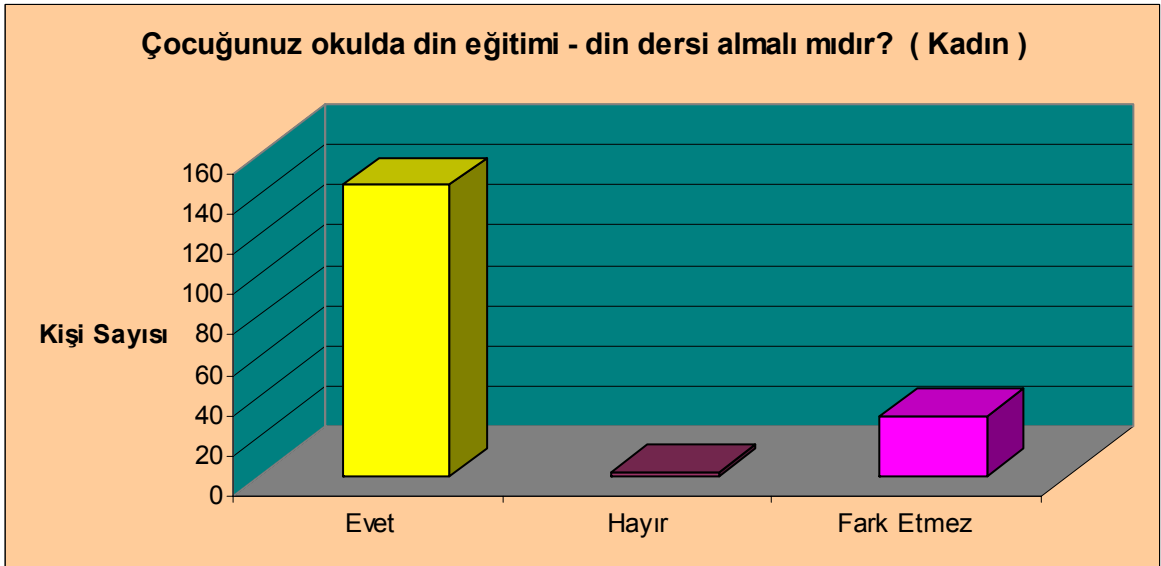
25. Soru:

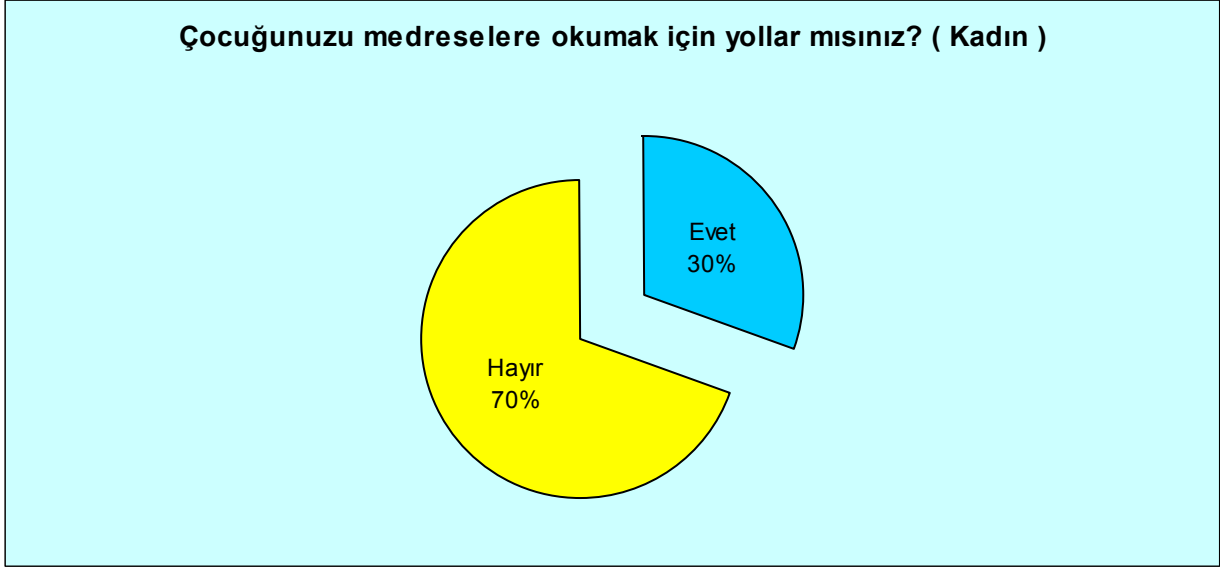
26. Soru:

27. Soru:

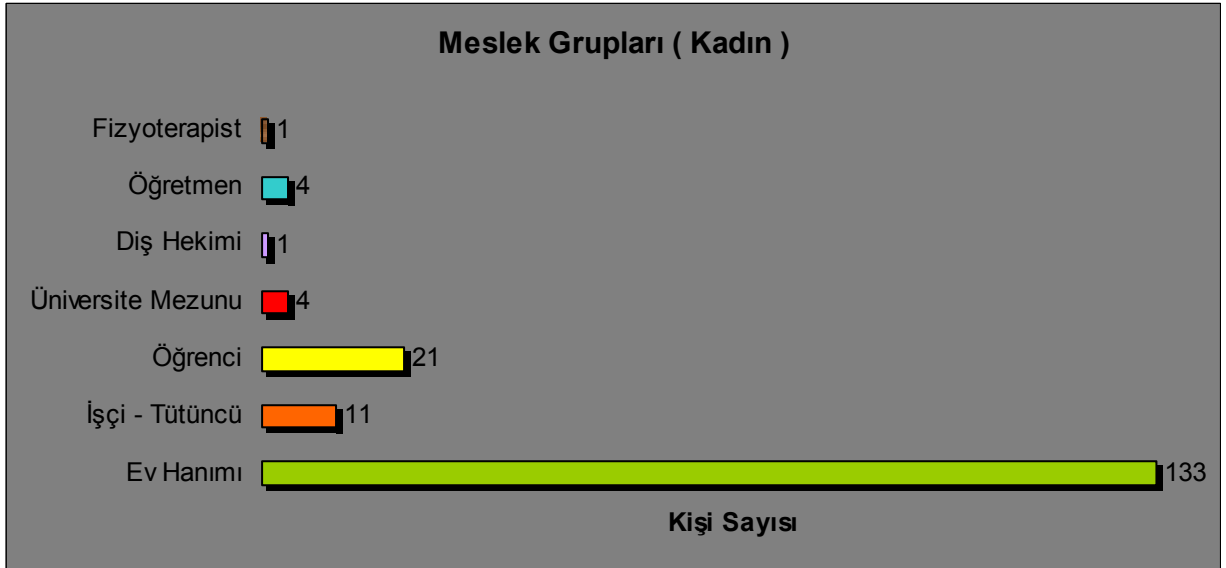
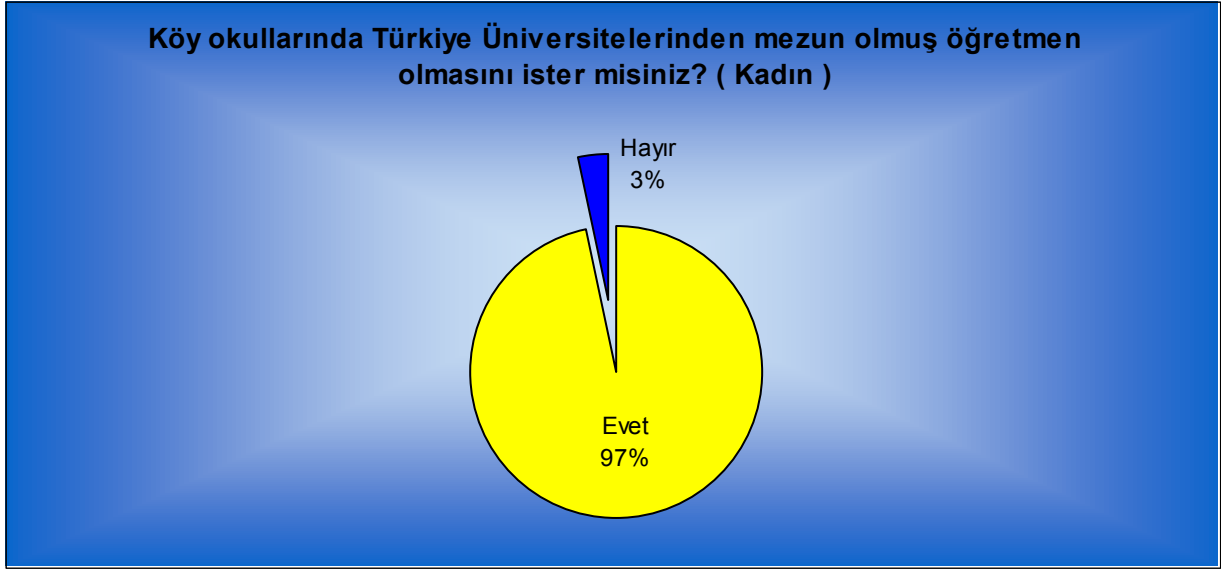
28. Soru:

29. Soru:

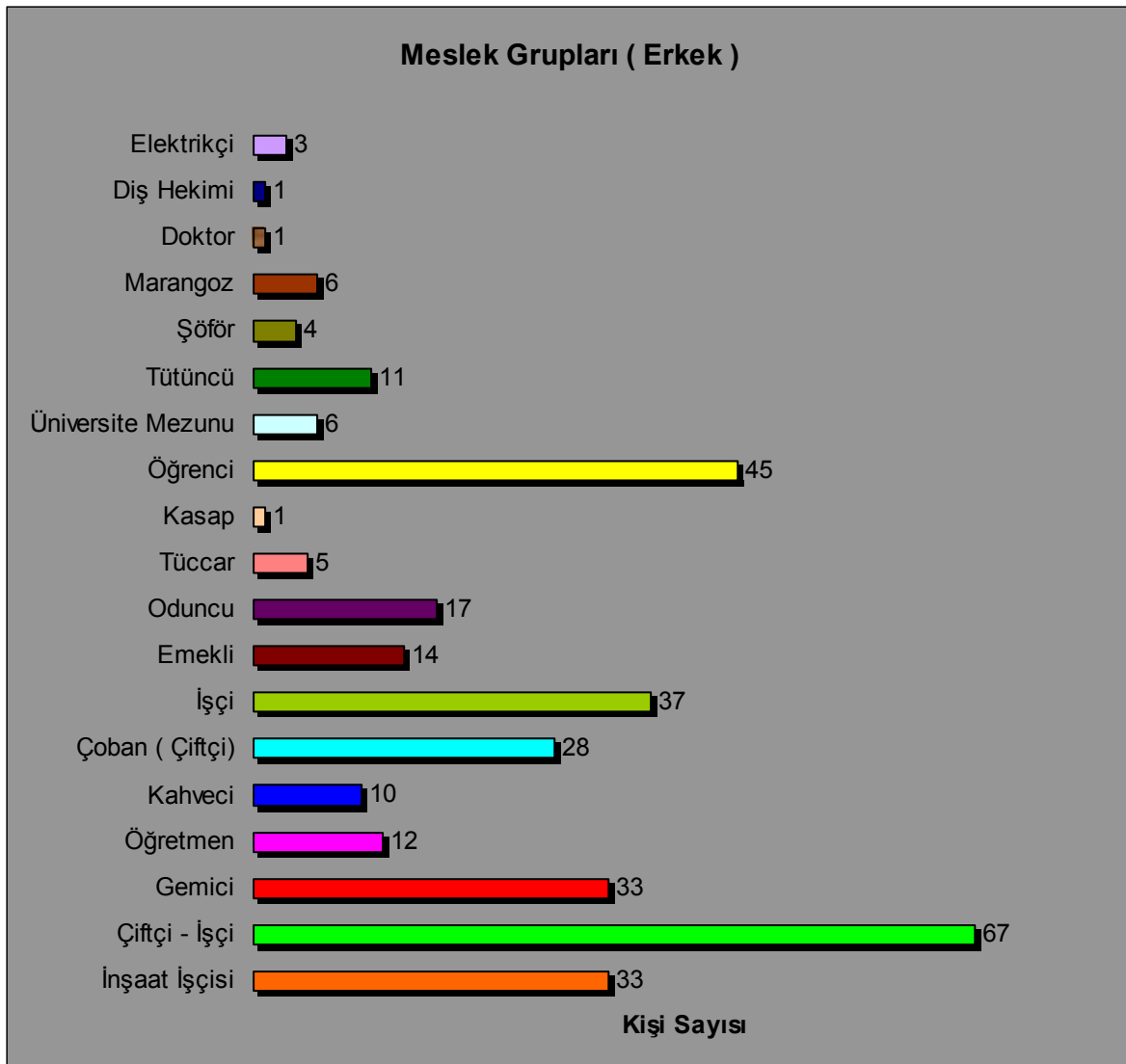

30. Soru:

Not: Kadınların çoğu meslekleri olmadığı için ev hanımıym diye cevap vermişlerdir. Aslında çoğu çiftçi, çoban, tütüncü, kahveci ve işçidir. Özellikle yaz aylarında (2-3 ay) çoğu Ferecik ovasına, çoğunlukla pamuk ve pancar tarlalarına çapa yapmaya gidiyor. Bunun dışında keçi ve koyun kırkıcılığı da yapan bölge kadını çok zor şartlar altında kilometrelerce uzağa giderek ailelerine katkıda bulunmaya çalışmaktadır.

Bunun dışında öğretmenlerden üçü hala meslek hayatlarına başlamış değildir.

Sonuç olarak: diyebiliriz ki bölge toplumunun hemen tümü, dünyanın en ağır işi diyebileceğimiz kara toprakla savaşmaktadır. Azımsanmayacak sayıda kişi de geçimini sağlayabilmek için yurtdışına (Genellikle Almanya ve Hollanda) işçilik yapmaya ve uzun aylar boyunca denizle mücadele ederek ve çoluğundan – çocuğundan ayrı kalarak gemilere tayfalık yapmaya gitmektedir. Kadınların çoğu da çorbada benim de tuzum olsun düşüncesiyle didinir durur... Yaz – kış demeden çoluk ve çocuğuyla tarlada, kırdan, bayırda, denizde ve ülke sınırları dışında çalışarak ancak ucu ucuna yıllık geçimini sağlayabilen emekçi bir toplumdur bahsetmekteyiz. Erkek – kadın kilometrelerce uzaklara giderek sabahdan akşama kadar el kapılarında çalışarak kazandıkları gündeliklerle geçimlerini sürdürmektedirler.

Çoğunluk çocukların iki yada daha fazla dili aynı düzeyde öğrenemeyeceğini söylüyor. Ebeveynlerin çoğu (442 kişi) çocuklarıyla kendi anadillerinde konuşmaları gerektiğini söylüyor. Anadili birbirinden farklı olan anne ve babalar çocuklarıyla her ikisini de kullanarak iletişime geçmelidir diyor çoğunluk. Yalnız burada erkekler ile kadınlar arasında fark vardır. Kadınların çoğu annenin anadili konuşulmalıdır demiştir. Babanın anadili deyen kadınlar çok azdır. Yine çoğunluk çocuğuyla Türkçe konuşmaya devam etmesine rağmen Yunanca'yı öğrenebileceğini söylüyor. 176 kişi farklı dillerin karıştırılmasının kötü olduğunu söylerken, 228 kişi de olmadığını belirtiyor. Türkçe'nin gelişmesi için çoğunluk iletişim araçlarının kullanılması gerektiğini söylüyor. Daha fazla söylenen ise okullarda öğretilmesi gerektiğidir. Şimdiye kadar anlatılan azınlık eğitimi ile karşılaştırıldığında bu durum bir uygunluk oluşturmaktadır. Aslında buna tezat da denilebilir. Halk bu işi okullardan ve öğretmenlerden beklemektedir. Dikkat edilmesi gereken ise Yunanca konusuna verilen yanıtıdır. Çünkü çoğunluk bu konuda çocuğuna yardımcı olamadığını söylemiştir. Olamıyor çünkü kendisi de bu yönde iyi bir eğitim almamıştır.

Anaokulunda Yunanca öğrenimi konusunda cevaplar birbirine yakındır ama çocuğunun anaokulunda Yunanca öğrenemediğini söyleyenler çoğunluktadır. Büyük bir çoğunluk da anaokulunda Türkçe öğretilmesi gerektiğinin altını çiziyor.

Anadilinin öğretilmesinde de şüpheye yer bırakmayacak bir şekilde halk anadili öğretilmeli ve anadilde dersler olmalıdır demiştir. Aynı şey Yunanca ve Yunanca dersler için de geçerlidir.

Azınlık eğitiminin durumunu ise 197 kişi orta, 158 kişi kötü, 50 kişi de iyi olarak cevaplamıştır. Bu da demek oluyor ki azınlık eğitiminde daha yol alınması gereken uzun bir yol vardır. Ankete katılanların % 90'ı kızımı yaşadığım bölge dışına okumak için gönderirim diyor. Bu da var olan inancı yalanlamaktadır. Aileler kızlarını okutmak istiyor yeter ki bu imkanlar sağlansın.

Ailelerin çocuklarıyla ilgili mesleki eğilimlerine baktığımız zaman ise % 70'in "kendi bilir" dediğini görüyoruz. Bunun dışında ilk eğilim doktor sonra da öğretmen olması yönündedir. Doktor olmalarını istemeleri normaldir çünkü birçok yerde bu böyledir. Fakat

çocuklarının öğretmen olmasını istemeleri dikkat çekicidir. Çünkü aileler isterken çocuklar öğretmenliğe yönelmemektedir.

Evde hangi dilin konuşulduğuna baktığımız zaman ise Türkçe başı çekmektedir. Daha sonra da evlerde Türkçe ile Pomakça'nın birlikte konuşulduğunu görüyoruz. Sadece Pomakça konuşulan evler bunlara oranla daha düşüktür. Yunanca'nın ise çok az ailede konuşulduğunu görüyoruz.

Günlük yaşamda sadece Türkçe konuşanların sayısı 191. Bu oran kadınlarda % 89. Yani daha fazla. Sadece Yunanca'yı konuşanlar ise 6 kişi. Yalnızca Pomakça diyenler ise 22 kişi. Günlük yaşamda üçünü de konuşanların sayısı 66. Türkçe ve Yunanca'yı konuşanlar 148 kişi. Türkçe ve Pomakça'yı konuşanlar ise 65 kişi.

Bu araştırma kimlik tartışmalarına da cevap vermiştir. Deneklerin % 87'si kimlik sorunu olmadığını söylemiştir.

Yazışma dilinde de ankete katılanların % 80'i (172 kadından 143'ü) sadece Türkçe'yi kullanıyor. Hem Yunanca hem de Türkçe'yi kullananlar % 15. Sadece Yunanca'yı kullananlar ise % 5 ki onlar da seçkinler demek yanlış olmayacaktır çünkü bu kesim memur olanlardır.

Yazı dilinde hangi dilin hakim olduğuna baktığımızda da Türkçe'yi görmekteyiz. 357 kişi yazı dilinde Türkçe'yi kullanıyor. 117 kişi de hem Türkçe hem de Yunanca'yı kullanabiliyor. Sadece Yunanca'yı kullananlar 15 kişi. Bu durum hem Yunanca'nın iyi bilinmemesinden (özellikle yazı dilinin) hem de bölgenin yapısından kaynaklanmaktadır. Bölgedeki Yunanlı esnafların bazıları bunu bildikleri için kendileri Türkçe öğrenmenin yollarını aramışlardır. Örneğin bir eczane halk anlamadığı için Türkçe öğrenerek ilaç kutularının üzerine ne zaman ve ne şekilde alınacaklarını Türkçe olarak yazmaktadır. Tabi bu durumun altında ticari kaygılar da vardır.

Halkın % 77'si kendini azınlık olarak kabul ederken, %23'ü bunu kabul etmemektedir.

Türkiye ile olan ilişkilere göz attığımızda da % 83'nün Türkiye'ye gelip – gittiğini görüyoruz. Büyük bir çoğunluğun Türkiye'de akrabaları olduğu çikanlar sonuçlar arasındadır.

Yine önemli bir sonuç ankete katılanların kendilerini nasıl tanımladıklarıyla ilgili olandır. % 55 Müslüman – Türk derken % 14 de Müslüman – Türk – Pomak demiştir. Bu iki şık en yüksek yüzdeyi alanlardır. Yunanlı – Müslüman deyenler sadece % 6'dır. Bu da kimliğin ne olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Çocuğunu azınlık okullarında okutmak isteyenlerin oranı hala fazla ama istemeyenlerin sayıları da azımsanamayacak durumda. % 55 evet derken % 43 hayır demiştir. Bu, azınlık okullarının kalitesiz olduğuna olan inancın yaygınlaştığını göstermektedir. Devlet okullarına olan yönelim git – gide artmaktadır. Zaten ilköğretim için bölgede başka bir şansları yoktur. Ancak ondan sonrası için karar verebilirler. Ortaöğretim için de çocuğunu azınlık okullarına göndermek isteyenlerin şansı yaver gidenlerin sayısı çok azdır çünkü bu iş kura yöntemiyle yapılmaktadır. Yükseköğretim konusunda da eskiden Türkiye'ye var olan bağımlılık ortadan kalkmıştır. Sonuçlar göstermektedir ki artık öncelik Yunan üniversitelerine verilmektedir. Ama yine de çoğunluk içinde bulunduğu durumun farkında olarak bunun şartlara göre değişebileceğini belirtiyor.

Gelelim Müslüman Çocukların Eğitim Programı'na. Bu konuda bölgeye bir seyyar aracın geldiğini halk bilmekte fakat ne ile alakalı olduğu konusunda bir bilgiye sahip değiller. Çocukların bilgisayar öğrenmesi için yapıldığına yönelik yaygın bir kanı var. FP'yi hiç duymayanların sayısı 268. FP'nin olumsuz olduğunu söyleyenlerin sayısı da epey yüksek, 113 kişi. Duyup da fikirleri olmayanlar 63 kişi. Bu verilerin söylediğine göre bu bölge bu programı bilmiyor. Demek ki bu programın başındaki ekip gereken önemi verip programlarını bu bölgede tanıtamamışlar. Yada bu bölgeyi ihmal etmişlerdir. Görünen budur.

Din dersinin olup olmaması konusuna baktığımız zaman da çoğunluğun bu dersin olmasını istediğini görmekteyiz. 50 kişinin üzerinde bir grup da bu soruya fark etmez demiştir.

Medreselere olan ilgiye baktığımız zaman da büyük bir çoğunluğun bu okullara çocuklarını göndermek istemediklerini görüyoruz. % 67'si çocuğunu medreselere göndermem derken % 33'ü gönderirim demiştir. Demek ki halk, şüpheye yer bırakmayacak, günün normlarına uygun okulları tercih etme yönelimi gösteriyor. Oradan mezun olan öğrencilerin SÖPA'ya gitmeleri durumunda öğretmen olacakları gerçeğine rağmen sonuç böyle çıkmıştır.

Deneklerin çoğu yine Medrese ve SÖPA çıkışlı öğretmenlerden memnun olduklarını söylemiştir. Bu oran % 53'tür. Memnun olmayanların sayısı da aslında az değildir çünkü oran % 47'dir. Öğretmen sorunu hakkında yapılan tartışmalara bu bölgeden cevap verebilecek nitelikte olan bu veriler önemlidir ve dikkate alınmalıdır. Ankete katılanların % 91'i (kadınların ise % 97'si) Türkiye üniversitelerinden mezun olmuş öğretmen olmasını istemektedir. Çünkü eski öğretmen okulu öğretmenlerden başka okullarında Türkiye'den mezun olmuş öğretmenler yoktur.

SONUÇ

Tez boyunca yapılmak istenen kuşkuculuğu kullanarak yeniden bir değerlendirme yapıp var olan eksiklikleri belirleyip Lozan'da kurulan dengenin korunup korunmadığını ortaya çıkarmak olmuştur. *“Kuşkuculuk ve yeniden değerlendirme bir zorunluluktur, lüks değil”*.¹ *“Daha özgür ve demokratik toplumlarda, uyanmış bir kamuoyu, politikaları insancıl ve onurlu bir çizgiye çekebilir”*², onun için kamuoyunu bilgilendirmek de önemlidir.

Bugün, Lozan'da kurulan dengenin korunduğunu söylemek çok güçtür. Eğitimle ilgili olarak Batı Trakya'da düzenlenen bazı konferanslarda yapılan konuşmalarda eğitimin bugünkü durumunun mütekabiliyet ilkesinden kaynaklandığını söyleyenler olmuştur. Onlara göre çürümüş olan bu prensibi geride bırakmak gerekiyor. Diyelim ki Lozan'ı bir kenara ittik. Peki, bugünün çağdaş normlarına göre hazırlanmış uluslararası belgeler var, bunlara uyuluyor mu? Net bir şekilde söyleyebiliriz ki hayır. Demek ki sorun sadece Lozan değildir.

Örneğin, *“Avrupa Konseyi İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Sözleşmesinin Ek Protokolünün 2. maddesine tamamen aykırıdır. 2. maddede: “Hiç kimse eğitim hakkından mahrum bırakılamaz. Devlet, eğitim ve öğretim alanında yükleneceği görevlerin yerine getirilmesinde ana ve babanın bu eğitim ve öğretimin, kendi dini ve felsefi inançlarına göre yapılmasını sağlama haklarına saygı gösterir.” denilmektedir.*

Bu durum Birleşmiş Milletler Beyannamesi'nin 26. maddesinin 5. paragrafına da ters düşmektedir. 26. maddenin 3. paragrafında: çocukların eğitiminde ilk söz sahibinin ana ve baba olduğu açıkça belirtilmiştir”.³

İhlal edilenler sadece bu belgeler değildir, diğerleri de tez boyunca açıklanmaya çalışıldı.

¹Edward Said, “ Kuşkuculuğun Zorunluluğu, Tepkiler ve Geriye İz Sürme” , *Düşmanını Arayan Savaş*, Derleyenler: Metin Sever- Ebru Kılıç, İstanbul, Everest Yayınları, İkinci Basım, Kasım 2001, s.241

²Noam Chomsky, “ Silahlar İlk Kez Ters Yöne, ABD'nin Kendisine Çevrildi” , *Düşmanını Arayan...*, s.264

³ Ahmet, Sadık, "Batı Trakya'da Yaşayan Türk toplumunun Şikayetleri ve İstekleri", *İnsan Hakları Merkezi Dergisi*, Sayı: 3, Aralık 1994, Ankara, s. 21-27

Batı Trakya Müslüman – Türk azınlığının kayıtlı ve güvence altına alınmış bir azınlık eğitim sistemi vardır. Bundan vazgeçilemez. Düzeltilmesi tabi ki tartışılmalıdır ama ortadan kaldırılması söylenmemelidir. Böylesi Batı Trakya azınlığını yok saymak olur, bunu kimsenin istemeye hakkı yoktur. Azınlığın elinde eğitimi için haklı olduğunu gösteren kanıtlar vardır ve bu tez de onlardan biridir. Azınlık eğitimi ortadan kaldırmaya kararlı bir yönetim olduğu ortaya çıkmıştır ama aynı zamanda bunun hiçbir zaman gerçekleştirilemediği sonucuna da varılmıştır. Bugün AB çerçevesinde şartlarda bir düzelme olduğu aşikârdır. Azınlık eğitimi bir hedef olarak görülmemelidir. Görülürse de direnilmeli ve mücadele edilmelidir. FP bu yolda kazanılmış bir başarı olarak gösterilebilir.

Avrupalı birçok azınlık da aynı sorunları yaşamaktadır. Bu azınlıklarla işbirliği yapılarak, ortak bir çalışma yapılabilir. Örneğin konferanslar düzenlenebilir. Bunlar yapılırsa eğitim sorunu sürekli olarak Avrupa'nın gündeminde yer alabilecektir. Böyle bir konferans 31 Ağustos 2 Eylül 2007 tarihleri arasında Almanya'nın Flensburg kentinde düzenlenmiştir. Bu konferans sayesinde Avrupalılara ilk kez birebir sorunları anlatma imkanı bulunmuştur.

Tezin ortaya çıkardığı bir başka sonuç ise azınlık eğitiminde ilk başta önemli olan üç unsurun varlığıdır. Bunlar: Türk – Yunan ilişkileri, Yunanistan Azınlık Politikaları ve Azınlığın kendisidir. Daha sonra da devreye diğer etkenler girmektedir. Anadilde eğitim, iki dilli eğitim ve iki dilli okullar gibi. Bunlardan birinde hata oldu mu dolaylı yada doğrudan diğerleri de etkilenir. Bu bazen sayılan unsurların dışında da gelişebilir ki o da dünyada meydana gelen olaylardır. İkinci Dünya Savaşı ve Yunan İç Savaşı gibi.

*“...Türk azınlık bugün üzümlere belirtmek gerekirse iki dilli azınlık ilkokullarının eğitim kalitesinin yükseltilmesi için çok ciddi bir çaba sarf etmemektedir. Kolay olanı seçmek ağır basmaktadır ve veliler bu okulların işlevsel iki dilli öğrenciler yetiştirecek bir modele sahip olmasına rağmen bunun neden gerçekleşmediğini sorgulamak ve bunun sağlanması için çalışmak yerine çocuklarını egemen kültürün dili olan Yunaca eğitim veren okulları tercih etmektedirler. Bu yüzden yakın bir gelecekte köylerdeki azınlık ilkokullarının öğrenci yokluğundan kapanmaya başladığına tanık olunacaktır”.*⁴

⁴ Kelağa, “Yunanistan’da (Batı Trakya’da) Azınlık Eğitim...” , s.311

Batı Trakyalılar uluslararası hukuku ve belgeleri iyi bilmelidirler. Bunun kadar siyasi tarihin de iyi bilinmesi, iyi yetişmiş, dil bilgisi kuvvetli elemanların bulunması da önemlidir. Böylelikle gelecek yıllarda, gerektiğinde, uluslararası konferanslarda, tartışma masalarında, işbirliği girişimlerinde Batı Trakya azınlığının haklarını daha bir kuvvetle savunabileceklerdir.

Şu bir gerçektir ki azınlık sanılanın aksine, Yunanca konusunda çok yetersizdir ve özellikle yaşlı kesimin Yunancayı neredeyse hiç bilmediği bir gerçektir. Bunun en büyük nedeni de okuma – yazma bilmemeleridir. Gerçi okuma – yazma bilenlerin de iyi bir şekilde bildiğini söylemek çok güçtür. Buna okumama sorununu da eklemek gerekir. Bin bir güçlükle çıkartılan haftalık, aylık yada üç aylık dergi ve gazeteler ilgisizlik yüzünden büyük sıkıntı içindedirler ve kapanmamak için mücadele vermektedirler. Şunu da hatırlatmak gerekir ki özellikle son yıllarda Türkiye’de çıkan günlük gazetelerin bölgeye gelmeye başlaması bu ilgiyi daha da azaltmıştır.

Lozan’dan itibaren Batı Trakya’da azınlık eğitimi hep sorunlu, hep kör -topal yürümüştür. Son yıllarda gelişen bazı olaylar ve azınlığın kendisinin bu durumu daha geniş platformlarda tartışmaya başlaması olumlu adımlar olarak ortaya çıkmaktadır. Mesela düzenlenmeye başlanılan eğitim şuraları bu konudaki önemli adımlardır. Son yapılan Batı Trakya Türkleri Kurultayında (2006) her yıl eğitim şurası düzenlenmesi kararı alınmıştır.

Batı Trakya’da azınlık eğitimi aslında Lozan’dan itibaren bir çıkmazın içine girmeye başlamıştır fakat daha sonra iki ülke arasında gelişen sıcak ilişkiler durumu düzeltmiştir. Daha sonra yapılmak istenenler ise duyarlı azınlık gençleri sayesinde atlatılmıştır. Uzun yıllar boyunca ortaöğretimden yoksun kalan azınlık, bu kurumların ilkine 1952 yılında kavuşabilmiştir. Bu tarihe kadar azınlık eğitiminde kayda değer gelişmeler olmamıştır. 1960’lı yılların başında Türkiye Öğretmen Okullarından mezun olan formasyonlu öğretmenler gelmeye başlayınca da ilk defa çağdaş bir görünüm kazanmıştır. 1968 yılında imzalanan Kültür Protokolü ile ders kitapları, bunların basımı ve dağıtımı gibi konular karara bağlanmıştır. Ancak daha sonra gelişen siyasi gelişmeler neticesinde 1960’ın sonunda bu gelişmeler kesintiye uğramıştır. 1968’de SÖPA’nın kurulması da olumsuzluklardan biri olmuştur. 1977 yılında azınlık okullarına ve SÖPA’ya yönelik çıkarılan 694 ve 695 sayılı yasalar azınlığın encümenlerin sözleşmeli öğretmen tutma yetkilerini ortadan kaldırmıştır.

Daha sonra yaşanan gelişmelerle birlikte yönetim bu işin çok aksadığını görmüş ve bir takım adımlar atmıştır. Bu adımlarla birlikte devlet okullarına olan yönelim büyük bir ivme kazanmıştır. % 0.5'lik kontenjanla azınlık öğrencilerine Yunan üniversitelerinin kapılarının açılması da kayda değer gelişmelerden biridir. Her ne kadar adımlar atılmış olsa da Batı Trakya azınlık eğitimin bugün de önemli sorunları bulunmaktadır.

Yerleşik toplumun eğitim kurumlarında ve azınlık okullarında azınlık öğrencilerinin başarısız oldukları ortaya çıkan bir başka sonuçtur. Onları olumsuz yönde etkileyen pek çok yapısal faktörler bulunmaktadır. Bunların bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- 1) Eğitim kurumları, azınlık velilerinin ve öğrencilerin istemlerini ve gereksinimlerini fazla dikkate almamaktadır. Bu açıdan devlet okullarıyla azınlık okulları arasında pek fark yoktur. Öyle ki birçok okulda azınlık öğrencilerinin oranı yüzde 80-90 olduğu halde, burada Hıristiyanlık ilkelerine dayalı ve yerleşik kültürü aktaran bir eğitim izlenmektedir.
- 2) Eğitim sistemi, değişen toplumsal ve kültürel yapıya rağmen, hala çok-kültürlü toplum konseptini ve bunun gereği olan “ kültürler arası eğitimi” bütüncül bir eğitim modeli olarak çıkış noktası almamaktadır. Kültürler arası eğitim bugünkü şekliyle, çocuklara sadece azınlık hakkında (proje yada ders bazında) bilgi vermekle yetinmektedir. Eğitimin temel felsefesi, başlangıçtan bu yana değişmemiştir.
- 3) Okullarda azınlık mensubu öğretmenlerin sayısı yok denecek kadar azdır. Özellikle Müslüman - Türk kökenli öğretmenler yapısal olarak dışlanmaktadır.
- 4) SÖPA hala toplumun gereksinimlerine uygun olarak eleman yetiştirememektedir. Azınlık öğrencilerinin bu okullardaki konumları zayıftır.
- 5) Yunanlı öğretmenlerin azınlık çocukları karşısındaki beklentileri düşüktür. Beklenti düşüklüğü, çocukların motivasyonunu ve dolayısıyla eğitimdeki başarısını düşürmektedir. Beklenti düşüklüğü, dolaylı ayrımcılığa iyi bir örnek teşkil etmektedir.
- 6) Orta eğitime geçişte öğretmenlerin okul tavsiyeleri önemli bir rol oynamaktadır. Beklenti düşüklüğü nedeniyle azınlık çocukları seviyelerinin altında olan okullara gönderilmektedir.
- 7) Azınlık çocuklarının bazı okullarda yoğunlaşması ve “ Türk-Yunan” okullarının oluşması, eğitimde önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu okulların

oluşmasında Yunanlı velilerin ayrımcı ve ırkçı davranışları belirleyici bir rol oynamaktadır. Azınlığın yoğun olarak oturduğu semtlerde / kasabalarda Yunanlı veliler, çocuklarını mahalle dışındaki okullara göndermeyi yeğlemektedirler.

- 8) Azınlık öğrencilerinin eğitimdeki geri kalmışlığını gidermeyi amaçlayan olanaklar, okullar tarafından bu amacın dışında kullanılmaktadır. Yapılan araştırmalarda bu ortaya çıkarılmıştır.
- 9) Okul yönetimlerinde, söz hakkı kurullarında ve okul-aile birliklerinde azınlık velilerinin sayısı yok denecek kadar azdır. Bu konuda gerek okulların gerekse velilerin çekingen davrandıkları gözlenmektedir.

Daha önce de belirtildiği üzere, bugün gelinen aşamada eğitimin kurumsal yapısındaki dışlayıcı mekanizmalar (kurumsal ayrımcılık) veli ve öğrenci özelliklerinin önüne geçmiştir. *Başka bir deyişle yabancı öğrencilerin eğitimdeki sorunu bir geri kalmışlık sorunu değil, bir geri bırakılmışlık sorunudur.* Bu bağlamda başarısız öğrencilerden ziyade, başarısız okul ve eğitim sisteminden bahsetmek gerekmektedir. Dolayısıyla yabancı çocukların ve gençlerin eğitimdeki sorunları kurumsal anlamda bir eğitim reformunu zorunlu kılmaktadır.

Eğitim kurumları çocukları geleceğe hazırlayan kurumlardır. Bu çerçevede okullar çocuklara sadece mesleki formasyon için gerekli olan bilgi ve becerileri kazandırmaz, aynı zamanda onların kimliklerini şekillendirecek değer ve normları da (yani kültürü de) aktarırlar. Bu bağlamda şu soru azınlık öğrencileri açısından yaşamsal bir öneme sahiptir: Yabancılaşmadan katılım mümkün müdür? Bugünkü eğitim sistemi ve eğitim politikaları, çok kültürlü bir toplumu önlerine hedef olarak koymadıkları için eğitimde yeni bir model arayışı söz konusu değildir. ‘Çok kültürlü toplum’, ‘kültürler arası eğitim’ ve ‘kurumsal ayrımcılıkla mücadele’ gibi kavramlar daha çok konuşmaları ve notaları süslemek için kullanılmaktadır. Bu kavramların gerçek içerikleri ve olası sonuçları hakkında resmi makamlar henüz gerekli bilgilere sahip değiller ya da bunları uygulamaya aktarma niyetini taşıyorlar. Belki de bu kavramlarla ifade edilen yeni bir toplum ve eğitim düzenini gerekli görmüyorlar.

Gerek Türkiye’de gerekse Yunanistan’da üniversite eğitimine başlayan kuşaklar, dil ve altyapıya ilişkin konularda fazla sorunlarla karşılaşmamaktadırlar. Bunlar için eğitimin genel yapısından kaynaklanan sorunlar vardır. Özellikle kimlik gelişimi noktasında olanaklara sahip değildirlere. Göçmenlerin kurdukları örgütler bu gençlerin sosyo-kültürel gereksinimlerine yanıt vermemektedir. Örgütlenme düzeyi henüz cılız olan öğrenci dernekleri

de bu konuda fazla bir şey yapabilecek durumda değiller. Kaldı ki, yabancı öğrencilerin kültürel gereksinimleri geçici ve arızî önlemlerle çözülemez. Eğer yakın gelecekte bu gençlerin bu ihtiyaçlarına cevap verilmezse, bu gençlerin kendi kültürlerine ve toplumlarına yabancılaşmaları kaçınılmaz olacaktır. Bunun önüne geçebilmek ve yüksekokullara yönelik akışı hızlandırmak için şu önlemler alınabilir:

1) Eğitim kurumlarındaki dışlayıcı mekanizmalar konusunda araştırmalar yapılmalı ve bunları azaltıcı çözümler bulunmalıdır. Özellikle dolaylı ayrımcılık sorununu kökünden kazımak için kültürler arası eğitim modeli uygulamaya konulmalıdır. Bu işe öncelikle öğretmen yetiştiren okullarda başlamak zorunludur.

2) Başarılı öğrenciler arasında araştırmalar yapılarak başarı düzeyini arttırmaya yönelik politikalar üretilmelidir. Kız öğrencilerin eğitimdeki spesifik sorunları ile ilgili olarak örgütler devreye sokulmalıdır.

3) Üniversiteler her yıl Türkiye'den bilim adamları ve aydınlar davet ederek azınlık öğrencilerine kendi toplumlarının sorunları hakkında bilgi vermeli ve üniversitelerarası kültürel ve eğitsel işbirliği imkanları geliştirilmelidir.

4) Öğrenci dernekleri, yaz kursları ve kültür gezileri yoluyla öğrencilere eğitsel tatil imkanları yaratmalı ve bu konuda eğitim bakanlıklarınca ortak çalışmalar yapılmalıdır.

5) Hükümet azınlık öğrencileriyle ilgili bir kayıt sistemi tutmalı ve her yıl bir hedef tayin edilerek öğrenci sayısını arttırmaya yönelik olarak üniversitelerin ne tür çalışmalar yaptığını kamuoyuna duyurması sağlanmalıdır. Bu şekilde bir kamuoyu baskısı yaratılmalı ve üniversitelerin sorumluluk duygusu geliştirilmelidir.⁵

Anadili ve kültür eğitimi üzerine süren tartışmalar devam edecek gibidir. Çünkü bu eğitime tanınan ders saatleri git – gide azaltılmaktadır. Anadil ve kültür eğitimine yönelik politikalar sonucu kültür eğitimi ve anadil eğitimi azaltılmış ve tümüyle dil eğitimine indirgenmiştir. Bunun anlamı eğitimde tek kültürlülüğün pekiştirilmiş olduğudur. Vardığımız sonuç, eğitim politikalarının bu eğitime gereken değeri vermediğidir.

⁵ Bu bölümde Kadir Canatan'ın *Avrupa'da Müslüman Azınlıklar* kitabından yararlanılmıştır.

Türkiye devletine de bazı görevler düştüğünü de belirtmeliyiz. Eğitim ve kültür anlaşmaları yanında, işbirliği olanaklarını geliştirmek bunların dışında gelmektedir. Üniversitelerarası işbirliği;staj, istihdam ve bilimsel araştırma yapma yanında, bilgi ve teknoloji alışverişini de içerecek boyutlarda olmalıdır. Azınlık sorunlarına ilgi duyan Türk bilim adamları ve araştırmacılar ile Yunanistan'daki üniversiteler ve burada çalışan Yunanlı meslektaşları arasında bir köprü oluşturulmalıdır. Ayrıca Batı Trakya'dan Türkiye'ye giden üniversite öğrencileri ve araştırmacılar, Türkiye üniversitelerinin destek ve yardımlarını alabilmelidirler.

Türkiye hiçbir zaman yayılmacı politikalar izlememiştir. Bu öne sürülerek azınlık eğitimi baltalanmamalıdır ve buna bir son verilmelidir. Türkiye'de, *“lisanı münasiple, Yunanistan tarafından kendi sınırlarına ve haklarına saygı gösterildiği sürece kendisinin Batı Trakya'ya ilgisinin yalnızca soydaşlarının uluslararası antlaşmalarla verilmiş haklarının uygulanmasına yönelik olduğunu, ama bu haklardan sapılmasına da asla razı olmayacağını yinelemekten sıkılmamalı, Cumhuriyetin kuruluşundan beri Türkiye'nin Batı Trakya toprağında herhangi bir emeli bulunmadığını, Gazi'nin 16-17 Ocak 1923 İzmit basın toplantısındaki şu sözlerini anımsatarak tekrar ortaya koymalıdır. Böylece, Yunanistan'ın elinden çok önemli bir koz alınmış olacaktır:*

*“Garbi Trakya'nın bize geçmesi kuvvet midir, zaaf mıdır, bunu düşünmek icap eder. Benim noktai nazarıma göre zaaftır. Garbi Trakya'nın şimalinden Bulgaristan, cenubunda deniz, garbında Yunanistan vardır. Bu arazi bu suretle iki düşman arazisine doğru uzanmıştır. Orasını elde tutmak için sarf olunacak kuvvet,oradan elde edilecek istifadeye tekabül etmez. Anavatanın selameti noktai nazarından Garbi Trakya'dan sarfınazar etmek lazımdır. Garbi Trakya hakkında muhtariyet vesair suretle ortaya atılan nazariyat muvakkat mahiyete haizdir. Meselenin hakiki olarak çarei halli, burasını Yunanistan'a bırakmaktır. Aynı zamanda Bulgarlar ile Yunanlılar arasında daimi bir niza (çekişme) zemini olacaktır”.*⁶

⁶ Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde...*, ss. 300 - 301

Sorunlar anlaşılalı çok olmuştur ama reformlar daha yeni başlamıştır.

Son olarak, azınlık eğitimi artık iktidar savaşıından ayrılmaz hale gelmiştir. Azınlık eğitimi, uzun yıllar baskı altında tutuldu fakat bugün azınlık eğitiminde özgürleşme çağı başlamış gibi görünüyor. Ancak bu özgürlük görüntüsünün altında bir maske olup – olmadığını ve yeni bir baskı döneminin başlayıp – başlamayacağını iyi takip etmek gerekiyor. Bize göre bu durumun hep olumlu olması azınlığın elindedir. Sorun azınlığın oy vereceği siyasi partilerde düğümlemektedir. Dikkat edilmesi gereken azınlık eğitimi iktidar savaşının elinden kurtarıp tek bir kişi gibi gerekenleri savunabilmektir. Son seçimlerde azınlık bunu başarmıştır.

Son on yıldır FP ile gelinen noktayı elbette eleştireceğiz, iyi ve kötü yanlarını konuşup tartışacağız lakin yöntemi nasıl olursa olsun önemli olan hastaya ilacı yetiştirebilmektir. Yapılan son tahliller ilacın faydalarını ortaya çıkarmıştır.

Acaba söz konusu ilaç bundan sonra da tedavi etmeye devam mı edecek yoksa hastalık tekrar azınlık eski zor günlerine mi dönecektir? Bu kadar yol alınmışken omuz – omuza verilip gerekli düzenlemelerin yapılması için güç birliği yaparak, iktidar ve siyasi partilerin rant sağlama oyunlarına alet olmadan, gerçekçi ve modern bir eğitim sistemine geçişte yaşanan sıkıntılar aşılabilecek midir? Emekleme döneminde olan azınlık eğitimi önce yürümeye sonra da koşmaya başlayabilecek midir?

Bir diğer önemli sonuç ise artık azınlığın azınlık okullarını bırakıp devlet okullarına yönelmiş olmalarıdır. Aynı şekilde Yunan üniversitelerinin kapılarının açılmasıyla bu üniversitelere olan yönelim çok fazla olmuştur. Acaba bu süreç bu öğrencilerin kendi toplumlarına yabancılaşmadan aşılabilecek midir? Azınlık okulları özlenen ve istenen öğretmenlerine kavuşabilecek midir? Bundan sonra sorulması ve ileride araştırılması gereken sorular bunlardır.

KAYNAKÇA

- Ahmetoğlu, O., “Anna Frangudaki: “ Azınlık Okullarına karşıyım.” , Gündem, 21-05-2004
- Ahmetoğlu, O., “Azınlık Eğitimi Sanık Sandalyesinde” , Gündem, sayı: 0471, 24. 03. 2006
- Ahmetoğlu, O., “Azınlık Eğitimi ve Gösterilmeyen Duyarlılık” , Gündem, Sayı: 0506, 24.11.2006
- Ahmetoğlu, O., “Azınlık Eğitimi ve Kimlik” , Gündem, Sayı: 0534, 08.06.2007
- Ahmetoğlu,O., “Tarih Kitabı ve Değişmeyen Resmi Söylem” , Gündem, Sayı: 0544, 17.08.2007
- Ailosman C., Bağdatlı, M., “Trakya’da Azınlık Eğitimi – 2002 Yılında Çözüm arayışları için Yeni Bir Perspektif” , Komotini (Gümülcine), Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği ve Batı Trakya Yüksek Tahsilliler Derneği Yayınları, 2002
- Akalın, H., *Ege’de Bahar – Gül mü Diken mi!* , Ankara, Ümit Yayıncılık, Birinci Baskı, Ocak 2000
- Akalın, H., Turkey & Greece / on the way to another var?, Ankara, Net Ofset Matbaacılık Ltd. Şti. , y.y., yok.
- Akgönenç Mughisuddin, O., “Hukuk Belgeleri ve Antlaşmalar Çerçevesinde Uygulanan Gerçek Politika: Türkiye ve Balkan Ülkeleri” , Mustafa Kahramanyol, *Türk Hakları* , Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2. Basım, 1995
- Akıman, N., *Bir Diplomat Gözüyle Türk – Yunan İlişkileri*, İstanbul, OBİV, 1993
- Aksoy, Y., “Dido Sotiriyu, Sadık Ahmet ve Batı Trakya’da İnsan Hakları” ,Muhittin Soyutürk, Feyyaz Sağlam, *Uluslararası Batı Trakya Paneli*, 31 Ağustos 1995, İzmir, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği İzmir Şubesi Yayınları, No:2 , 1996

Aktan, Ü., ” Geleceğe Bakmak...” , Türkiye , 05 / 10 / 2004

Alexis, A., *The Greek Minority in İstanbul and Grek – Turkish Relations, 1918-1974*, Athens, Center for Asia Minos Studies, 1983

Alioğlu, C., “ Batı Trakya Türklerine Uygulanan Anti Demokratik Yunan Baskıları” , Muhittin Soyutürk – Feyyaz Sağlam, *Uluslararası Batı Trakya Paneli (31 Ağustos 1995)*, İzmir, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği İzmir Şubesi Yayınları, 1996

Alioğlu, C., *Dünden Bugüne Batı Trakya*, Bursa, Dizayn Ofset, 2005

Anar, E., *Öte Kıyıda Yaşayanlar*, İstanbul, Belge Yayınları, Ocak 1997

Azınlık Eğitimi, Yurttaşlık Yolunda Konferansı, *Azınlıkça* , Sayı:6 Ocak 2005, Lambros Balciotis’in konuşması

Baker, C., *İsagogi Stin Diglossia kai Diglosi Ekpedevsi (İkidilliliğe ve İkidilli Eğitime Giriş)* , Çev: Arhontoula Alexandropoulou, Atina, Gutenberg Yayınları, 2001

Baker, C., *Zorunlu Eğitime Hayır*, Fransızcadan Çeviren: Ayşegül Sönmezay Erol, İstanbul, Ayrıntı Yayınevi,1991

Balciotis, L., “ İ Elliniki Dioikisi kai Meionotiki Ekpedevsi Sti Ditiki Thraki (Yunan Yönetimi ve Batı Trakya’da Azınlık Eğitimi)” , Tsitselikis K., Hristopoulos D., *To Meionotiko Fenomeno Stin Ellada (Yunanistan’da Azınlık Fenomeni)* Atina, Kritiki Yayınları, 1997

Balciotis L., Çiçelikis, K., *İ Mionotiki Ekpedevsi Tis Trakis (Trakya’daki Azınlık Eğitimi)*, Atina, Sakkoula Yayınları ,2001

Baş, H., *Unutulan Batı Trakya Türkleri*, İzmir, Umay Yayınları, Kasım 2005

Batı Trakyalıların En Büyük Sorunu “ Eğitim” , <http://trakya.ihh.org.tr/insan/egitim.html>

Batıbey, K. Ş., *...Ve Bulgarlar Geldi*, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, (y.t. yok)

- Baykal, D., “ Soruna Kurumsal Yaklaşım, 30. Yılında Yurt Dışındaki Türkler: Varolma Savaşının Anatomisi”, Editör: Yurdakul Fincancı, *Türkiye Araştırmalar Merkezi – TÜSES Vakfı Konferansı*, 24 / 25 Ekim 1989, İstanbul, Anadolu Matbaa Tic. Koll. Şti.
- Berberakis, S., Yunan Ders Kitapları değişiyor, www.ntvmsnbc.com/news/385419.asp
- Bilge, S., *Büyük Düş, Türk Yunan Siyasi İlişkileri*, Ankara , 21. Yüzyıl Yayınları, I. Baskı, Ekim 2000
- Binark, İ., *Türk-Yunan Münasebetlerinin Dünü ve Bugünü*, Ankara, Türk Yurdu Yayınları,1998
- Birand, M. A., “Gelin, kin dolu kuşaklar yetiştirmeyelim” , Trakyanın Sesi , 12 Nisan 2007
- Bostancı, A., “Frangudaki Proframının On Yıllık Muhasebesi” , *Azınlıkça*, Sayı:30, Mayıs 2007
- Canatan, K., *Avrupa’da Müslüman Azınlıklar* , İstanbul, İnsan Yayınları, Mayıs 1995
- Castellan, G., *Balkanların Tarihi*, Çev: Ayşegül Yaraman – Başbuğu, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1993
- Chomsky, N., “ Silahlar İlk Kez Ters Yöne, ABD’nin Kendisine Çevrildi” , *Düşmanını Arayan Savaş*, Derleyenler: Metin Sever- Ebru Kılıç, İstanbul, Everest Yayınları, İkinci Basım, Kasım 2001
- Çalış, Ş., Akgün B., “Çatışmadan Uzlaşmaya: 1990’larda Balkanlarda Türk-Yunan Rekabeti” , Editör: İdris Bal , *21. Yüzyılın Eşiğinde Türk Dış Politikası*, İstanbul, Alfa Yayınları, 2001
- Çavuşoğlu, N., *Azınlık Hakları* , İstanbul, Su Yayınları, 2001
- Çeçen, A., *Türk Devletleri* , İstanbul, İnkılap Kitabevi, 1986
- Çelikkaya, H., *Eğitime Giriş*, İstanbul, Alfa Yayınları, 1997
- Çoban, s., *Küreselleşme, Ulus –Devlet Azınlıklar ve Dil* , İstanbul, Su Yayınları, Nisan 2005

- Damianos, D., “Yeni Demokrasi Partisi’nin (YDP) Azınlık Karşısındaki Vaatler Yükümlülüğü”, *Paratiritis*, 9.10.2004
- Davutoğlu, A., *Stratejik Derinlik, Türkiye’nin Uluslararası Konumu*, İstanbul, Küre Yayınları, 17. Basım, Ekim 2004
- Dede, A., *Rumeli’nde Bırakılanlar (Batı Trakya Türkleri)*, İstanbul, Otağ Matbaası, 1975
- Dede, E., “Frangudaki Programı Hakkında”, *Azınlıkça*, Sayı: 12, Temmuz 2007
- Demirtaş, C.B., “Ankara – Atina Hattında Son Gelişmeler: “ Türk – Yunan Baharı”nın Sonumu?”, *Stratejik Analiz*, Cilt: I, Sayı: 8, Aralık 2000
- Dilan, H.B., “ Türk –Yunan İlişkilerinde İstikrar Döneminin Kurulması”, *Balkan Araştırmaları*, Cilt: I, Sayı: I, Nisan 1998, Edirne, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Merkezi Yayınları
- Dilan, H.B., *Atatürk Dönemi Türkiye’nin Dış Politikası*, İstanbul, Alfa Yayınları, 1998
- Frangoudaki A., Dragona T., Androusou, A., “Diapolitismiki Ekpedevsi kai Epimorfosi ton Ekpedevtikon (Kültürlerarası Eğitim ve Eğitimcilerin Hizmetiçi Eğitimi)”, *Sighrona Themata*, Sayı:63, Nisan-Haziran, 1997, Atina
- Frangoudaki, A., *Glossa kai İdeologia (Dil ve İdeoloji)*, Atina, Odysseas Yayınları, 1999
- Galip, S., *Batı Trakya’da Yazabildiklerimden*, İstanbul, Kastaş Yayınevi, 1998
- Gerasimos, K., “Apo Tin mi – Anagnorisi Stin Paragnorisi tis Diaforas- Skepsis gia ti Mionotiki Ekpedevtiki Politiki (Tanımamadan, Farklılığın Göz Ardı Edilmesine- Azınlık Eğitim Politikaları üzerine Düşünceler)” *Sighrona Themata*, Nisan-Haziran, 1997, Atina
- Gonatas, N., Kidoniatis P., *İ Mousoulmanikoi Meionotita Tis Trakis (Trakya’daki Müslüman Azınlık)*, Komotini (Gümülcine), Eklogi Yayınları, 1985
- Gökacı, M., *Yeniden Keşfedilen Yunanistan*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2. Baskı, 2001

Göze, A., *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*, İstanbul, Beta Yayınevi, Genişletilmiş 7. Basım, 1995

Gürel, Ş.S., *Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri (1821-1993)*, Ankara, Ümit Yayıncılık, 1993

Gürün, K., *Bükreş-Paris-Atina Büyükelçilik Anıları*, İstanbul, Milliyet Yayınları, Kasım 1994

Güvenç, Ş., “Uluslararası Alanda ve Türkiye’de Azınlık Hakları” , Ali İhsan Aksamaz, - Turabi Saltık - Şükrü Güvenç – Eyyüp Demir – Kemal Kök, *Anadilde Eğitim ve Azınlık Hakları*, İstanbul, Sorun Yayınları, Nisan 2005

H. Bülent Demirbaş, *Batı Trakya Sorunu*, İstanbul, Arba Yayınları, Ocak 1996

Halil, İ., “Batı Trakya’da Türk Okullarında 1923’ten Günümüze Eğitim ve Öğretim” , IV. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultayında sunulan tebliğ, 16-18 Haziran 2000, Londra

Halil, İ., “Eğitim Sorunumuz” , *Öğretmenin Sesi* , Sayı:113, Kasım 2007, Hümülçine, Türk Öğretmenler Birliği Başkanı Cahit Ali Osman ile yapılan röportaj

Halil, İ., “Eğitim Sorunumuz” , *Öğretmenin Sesi*, Sayı:113, Kasım 2007 , İsekeçe Muzaffer Salihoğlu Lisesi Felsefe Öğretmeni Hüseyin Mustafa ile yapılan röportaj

Halil, İ., “ Eğitim Sorunumuz” , *Öğretmenin Sesi*, Sayı: 113, Kasım 2007, Batı Trakya Medrese Mezunu Müslüman Muallimler Cemiyeti Başkanı Asım Çavuşoğlu ile yapılan röportaj

Halka ve Olaylara Tercüman, “Batı Trakya’da Öğretmen Sorunu” , 2005-11-30

Hatipoğlu, M., “Yunanistan’da Yapılan 9 Nisan 2000 Seçimlerinin Sonuçları ve Değerlendirilmesi” , *Stratejik Analiz*, Cilt:1 Sayı:1 Mayıs 2000

Hatipoğlu, M., *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954*, Ankara, Siyasal Kitabevi, Haziran 1997

- Heraclides, A., *Yunanisyan ve “Doğudan Gelen Türkiye”*, Çevirenler: Mihalis Vasilyadis-Herkül Milas, İstanbul, İletişim Yayınları, 2. Baskı, 2003
- Heraklides, A., “Meionotites, İ Eksoteriki Politiki kai İ Ellada (Azınlıklar, Dış Politika ve Yunanistan)”, Tsitselikis K., Hristopoulos D., *To Meionotiko Fenomeno Stin Ellada (Yunanistan’da Azınlık Fenomeni)* Atina, Kritiki Yayınları, 1997
- Hüner Tuncer, *Eski ve Yeni Diplomasi*, Ankara ,Ümit Yayıncılık, İkinci Baskı, 1995
- İfantis, K., “Yunan – Türk Yakınlaşmasının Yansımaları: Yunanistan’ın İlişkilendirme Stratejisinin Sistemsel Gereklilikleri”, Der: Birgül Demirtaş Coşkun, *Türkiye – Yunanistan Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar*, , Ankara , Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2002
- İltekin, M., “Batı Trakya’da Görevlendirilen Türk Öğretmenleri Mağdur”, Ortadoğu, 30.11.2005
- İnanç, Z., *Uluslararası Belgelerde Azınlık Hakları*, Ankara, Ütopya Yayınevi, Mart 2004
- İnce, M., “Sözde Pontus Soykırım Anıtının Dikilmesi Dolayısıyla Türk –Yunan İlişkileri Ve Batı Trakya Türklerinin Sorunları Üzerine”, <http://muratkaymak.blogcu.com/588762>
- Kabza, C. “Yunanca İyi ama, ya Türkçe?”, *Gündem*, Sayı: 0516, 02.02.2007
- Kabza, C., “SÖPA Kapatılsın”, *Gündem*, Sayı: 0534, 08 / 06 / 2007
- Kahramanyol, M., *Türk Hakları*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, İkinci Basım, 1995
- Kaptan, E., *Lozan Konferansı’nda Azınlıklar Sorunu*, İstanbul, Harp Akademileri Basım Evi, 2002
- Karpat, K., *Balkanlar’da Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk*, Çev: Recep Boztemur, Ankara, İmge Kitabevi, Nisan 2004

- Katsulakos, T., Tsantines, K., *Provlimata İstoriografias Sta Sholika Enheridia Ton Valaknoikon Kraton: Epanastasi tou 21 Valkanikoi Polemoi (Balkan Devletlerinin Okul Materyallerinde Tarih Yazımı Preblemleri: 21 Balkan Savaşı Üzerine)* Atina, Ekkremes Yayınları, 1994
- Kelağa A. İ., “Yunanistan’da (Batı Trakya’da) Azınlık Eğitim Sistemi İçinde İkidilli (Türkçe – Yunanca) Azınlık İlkokulları” , *Türk Dünyası İncelemeleri*, Cilt: VI , Sayı: 1, Yaz 2006, İzmir, Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü
- Kelağa, A.İ., “ Yunanistan’da (Batı Trakya’da) İkidilli Eğitim Veren Azınlık Okullarında Türkçe ve Yunanca Öğrenim Gören Öğrencilerin Okuduğunu Anlama ve Yazılı Anlatım Becerilerinin Değerlendirilmesi”, Doktora Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Anabilim Dalı, 2005
- Kırlıdökme, R., “Batı Trakya’da Türkçe Eğitim ve Öğrenim – 11” , *Gündem*, sayı: 0409
- Kırlıdökme, R., “Batı Trakya’da Türkçe Eğitim ve Öğrenim – 4” , *Gündem*, sayı: 0397
- Kırlıdökme, R., “Batı Trakya’da Türkçe Eğitim ve Öğrenim – 6” , *Gündem*, Sayı: 0399, 05. 11. 2004
- Kırlıdökme, R., “83.Yılında Lozan” , *Gündem*, 28.07.2006
- Kırlıdökme, R., “Batı Trakya’da Türkçe eğitim ve öğretim – 10” , *Gündem*, 07.01.2005
- Kırlıdökme, R., “Batı Trakya’da Türkçe ve Öğrenim-3” , *Gündem*, Sayı: 0396, 15.10.2004
- Kırlıdökme, R., “Eğitimimiz -2” , *Gündem*, Sayı: 0535, 26.06.207
- Kırris, K., *İ Eksoteriki Politiki tis Tourkias (Türk Dış Politikası)*, Atina, Risos Yayınları, 1991
- Kocabaş, S., *Tarihte ve Günümüzde Türk – Yunan Mücadelesi*, İstanbul Bayrak Yayıncılık, Ekim 1984

- Konstantinidis F., “ Zitimata Ekpedevsis Ton Ellinon Stin Tourkia apo tin Sinthiki tis Losannis os Simera (Türkiye’deki Yunanlıların Lozan’dan Günümüze Eğitim İstekleri)”, *Thrakiki Epitirida* , Sayı:5, 1984
- Konstantinos, Ç., Hristopoulos, D., *To Mionotiko Fenomeno Stin Ellada, Mia Simvoli Ton Koinonoikon Epistimon*, Atina, Kritiki Yayınları, 1997
- Konstantinos, Ç., *To Diethnes kai Evropaiko Kathertos Prostatias Ton Glassikon Dikaiomaton Ton Meionotiton kai İ Elliniki Ennomi Taksi (Azınlıkların Dilsel Haklarının Avrupa’da ve Uluslararası Düzeyde Korunması Rejimi ve Yunan Hukuk Sistemi)*, Atina, Sakkoulas Yayınları,1996
- Kök, K., “Anadilde Eğitim, Uluslaşma ve Eşitlik” , Ali İhsan Aksamaz, - Turabi Saltık - Şükrü Güvenç – Eyyüp Demir – Kemal Kök, *Anadilde Eğitim ve Azınlık Hakları*, İstanbul Sorun Yayınları, Nisan 2005
- Kösoğlu, N., “Türk Tarihi ve Balkanlar” , Mustafa Kahramanyol, *Türk Hakları*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, İkinci Basım, 1995
- Köylü, H., “Ruhban Okuluna Şartlı izin” , Radikal , 19 Temmuz 2004
- Kuloğlu, A., “ Avrupa Birliğine Girme Sürecinde Türk-Yunan Sorunlarının Çözümüne Bir Bakış”, *Stratejik Analiz*, Cilt:1 Sayı: 2 Haziran 2000
- Kurubaş, E., *Asimilasyondan Tanınmaya*, Ankara, Asil Yayınları, 2. Baskı, 2006
- Kurubaş, E., “Türk-Yunan İlişkilerinde Neo Detant Dönemi Ve İlişkilerin Geleceği” , *Türkiye – Yunanistan Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar*, Derleyen: Birgül Demirtaş Coşkun, Ankara, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2002
- Kutay, C., *1913’te Garbi Trakya’da İlk Türk Cumhuriyeti*, İstanbul, Tarih Yayınları
- Kymlicka, W., *Çokkültürlü Yurttaşlık*, Çev: Abdullah Yılmaz, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, Haziran 1998
- Locke, J., *Eğitim Üzerine Düşünceler* , Çev: Hakan Zengin, İstanbul, Morpa Kültür Yayınları, 2. Baskı, Mart 2004
- Magriotis, İ., *Pomakoi İ Rodoei, İ Ellines Mousoulmanoı*, Atina, Risos Yayınları, 1990

- Manisalı, E., *Türkiye Avrupa Kıskaçında*, İstanbul, Derin Yayınları, İkinci Basım, 2006
- Marangos S., Kelesidis G., “ Apo Ta Meionotika Sholia Stin Meionotiki Ekpedevsi, Ekpedevtiki Endaksi, İ Provlimatikes Opseis Ton Diastaseon tis Mthitikes Diarros kai Skholikes Apotitias (Azınlık okullarından Azınlık Eğitime, eğitim açısından katılım mı, yoksa öğrenci başarısızlığı ve okulu terkin sorunlu görünümlerinin ulaştığı boyutlar mı?) VI. Kültürlerarası Eğitim ve Yabancı Dil ya da İkinci Dil Olarak Yunanca adlı Uluslararası Kongre, Patra, 2004
- Mavrommatis, G., “ Paratirisis Pano Stin Sholiki Stadiodromia Ton Thrakioton Mousoulmanon (Trakyalı Müslümanların Okul Kariyerleri Üzerine Gözlemler) ” , *İ Ekpedevtikoi Miloun se Ekpedevtikous gia tis Embiries Tous- İ Ekpedevsi Glossikon Meionotiton (Eğitimciler Eğitimcilere Tecrübelerini Anlatıyor- Dil Azınlıklarının Eğitimi)* , Selanik, Paratiritis Yayınları, 2003
- Mercator Education, 2003
- Mısıroğlu, K., *Yunan Mezalimi*, İstanbul, Sebil Yayınevi, 14. Basım, 1992
- Milas, H., “Batı Trakya’da Eğitim” , Zaman, 26 Aralık 2006
- Milas, H., “Okul Kitaplarında Yunan Kimliği” , Trakya’nın Sesi , 12 Nisan 2007
- Milas, H., *Daha İyi Türk – Yunan İlişkileri İçin Yap Yapma Kılavuzu* , İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, Haziran 2002
- Mustafa Kahramanyol, *Türk Hakları*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, İkinci Basım, 1995
- Nikolau, M., “Nelli Askuni, Atina Üniversitesi Okul Öncesi Eğitim Bölümü öğretim görevlisi ile röportaj” , Paratiritis , 18 / 01 / 2007
- Nur, R., *Lozan Hatıraları*, İstanbul Boğaziçi Yayınları, 3. Basım, , 1992
- Onsunoğlu, İ., “Frangudaki’yi Yanıtlarken” , *Azınlıkça* , Kasım 2004
- Oran, B., *Küreselleşme ve azınlıklar*, Ankara, İmaj Yayınevi, 4. Basım, Aralık 2001

- Oran, B., *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Ankara, Bilgi Yayınevi, Güncelleştirilmiş İkinci Basım, Ekim 1991
- Oran, B., *Türkiye’de Azınlıklar*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2004
- Öksüz, H., *Batı Trakya Türkleri*, Çorum, Karam Yayınları, 2006
- Ömeroğlu, A., *Belgeler ve Olaylar ışığında, bilinmeyen yönleriyle Batı Trakya Türkleri ve Gerçek – I -*, İstanbul, Avcı Ofset, 1994
- Öymen, O., “Türkiye Bunu Sineye Çekemez” , Yeni Şafak, 02.02.2003
- Özdağ, Ü., “19. ve 20. Yüzyıllarda Ortadoğu ve Balkanlar’da Siyaset Yapılanmaları”, Mustafa Kahramanyol, *Türk Hakları*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, İkinci Basım, 1995
- Pallis, A.A., *Greece’s Anatolian Venture and After*, London, Oxford University Press, 1937
- Panagiotidis N., *To Meionotiko Ekpedevtiko Sistima Tis Elladas (Yunanistan Azınlık Eğitim Sistemi)*, Alexandroupoli (Dedeağaç), Gnomi Yayınları, 1996
- Panagiotis, F., *Oi Pomaki Tis Ditikis Thrakis (Batı Trakya Pomakları)*, Komotini, Morfotikos Omilos Komotinis, 1978
- Parson, D.W., “Uluslararası İlişkilerde Karşılıklılık Psikolojisi” , *Uluslararası İlişkilerin Psikolojisi*, Derleyenler: Erol Göka – Işık Kuşçu, Ankara , Avrupa Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2002
- Pazarcı, H., *Uluslararası Hukuk Dersleri* , I. Kitap, Ankara, Turhan Kitabevi, Gözden geçirilmiş 9. Baskı, 2001
- Perin, C., *Nevrokoplu Celal Bey’in Hatıraları, Batı Trakya’nın Bitmeyen Çilesi*, İstanbul, Arma Yayınları, 2000
- Pineolopi, S., Tressou E., “ İ Tritovathmia Meionotiki Ekpedevsi (Azınlık Yüksek Öğretimi)” , *Sighrona Themata*, Nisan- Haziran, 1997, Atina
- Popovic, A., *Balkanlar’da İslam*, Çeviren:kolektif, İstanbul, İnsan Yayınları, 1995

- Preece, J.J., *Ulusal Azınlıklar ve Avrupa Ulus – Devlet Sistemi* , Çev: Ayşegül Demir, İstanbul, Donkişot Yayınları
- Pulur, H., “Türk Milletvekilleri Batı Trakya’da” , Milliyet, 13 Temmuz 2005
- Rousseou, J.J., *Emile yada Çocuk Eğitimi*, Çevirenler: Mehmet Baştürk ve Yavuz Kızılcım, İstanbul, Babil Yayınları, 2000
- Sadık, A., "Batı Trakya'da Yaşayan Türk toplumunun Şikayetleri ve İstekleri", *İnsan Hakları Merkezi Dergisi*, Sayı: 3, Aralık 1994, Ankara
- Sağlam, F., *Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı Üzerine İncelemeler*, Cilt: IV, İzmir, Avustralya Batı Trakya Türkleri İslam Derneği Yayınları, 1996
- Said, E., “ Kuşkucukluğun Zorunluluğu, Tepkiler ve Geriye İz Sürme” , *Düşmanını Arayan Savaş*, Derleyenler: Metin Sever- Ebru Kılıç, İstanbul, Everest Yayınları, İkinci Basım, Kasım 2001
- Sâlışık, S. *Türk-Yunan İlişkileri Tarihi ve Etniki Eterya*, İstanbul, Kitapçılık Ticaret Ltd. Şirketi Yayınları, Kasım 1968
- Sander, O., “Türkiye Cumhuriyeti’nin Balkan Siyaseti” , Mustafa Kahramanyol, *Türk Hakları*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, İkinci Basım, 1995
- Siuti, V., “ABD’den Peşkeş” , Elefterotipia , 5 Kasım 2006
- Soyutürk, M., “Yunanistan’da Batı Trakya Türkleri ve Türk Fobisi”
http://www.tpb.org.tr/tpb/index.php?option=com_content&task=view&id=726&Itemid=89
- Stiglitz, J.E., *Küreselleşme, Büyük Hayal Kırıklığı*, Türkçesi: Arzu Taşçıoğlu, Deniz Vural, İstanbul, Plan B Yayıncılık, 2002
- Şahin, G., “Batı Trakya Türklerinin Günümüzdeki Eğitim ve Öğretim Sorunları” , Trakya Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

Tezcan, E., “Fransız Basınında 1980’li Yıllardaki Türk Yunan İlişkileri”, Derleyen: Birgül Demirtaş Coşkun, *Türkiye – Yunanistan Eski Sorunlar, Yeni Arayışlar*, Ankara, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2002

The Hague Recommendations Regarding the Education Rights of National Minorities&Explanatory Note, Ekim 1996

Tsitselikis K., (Der.) *Glosses Alfabita Kai Ethniki İdeologia Stin Ellada Kai Ta Valkania (Diller, ABC ve Yunanistan’da ve Balkanlar’da Etnik İdeoloji)*, Atina, Kritiki Yayınları, KEMO, 1999

Türbedar, E., “Batı Trakya Türk’ü Dertli”,
www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1149&kat1=23&kat2=

Türkmen, İ., “Yunanistan’dan Bazı İzlenimler” , Hürriyet, 11.30.2005

UN Decleration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Lingusitic Minorities

Ürer, L., *Azınlıklar ve Lozan Tartışmaları*, İstanbul, Derin Yayınları, 2003

Vakalios, T., *To Provlima Tis Diapolitismikes Ekpedevsis Stin Thraki (Trakya’da Kültürlerarası Eğitim Sorunu)*, Atina, Gutenberg Yayınları, 1997

Vaner S., (Der) , *Türk – Yunan Uyuşmazlığı*, Çev: Süleyman Aksoy, İstanbul, Metis Yayınları, 1990

Vemund, A., *The Muslim Minority Of Grek Thrace*, Norway, Ph.D Thesis University of Bergen, University of Bergen Pres, 2000

Yalçın, S., *Beyaz Müslümanların Büyük Sırrı, Efendi -2* , İstanbul, Doğan Kitapçılık, 2006

Yaşar, F.T., *Batı Trakya, Meriç’in öbür yakası*, İstanbul, İlke Yayıncılık, 2005

Yazar Adı Yok, “Aynı Yükümlülükler, Ayrı Haklar” , *Odigitis (Rehber)* 27 Şubat 1981

Yazar yok, “Öğrencisiz Rum Okulları, Devlet Korumasında”, *Zaman* , 02.29.2004

Yunanistan Anayasası, Türkçeye Çeviren: Mehmet Koca, Bursa, Münih / Batı Trakya

Araştırma Merkezi Yayınları, , 2001

<http://www.ogretmeninsesi.org>

EKLER

EK: 1

Ulusal Azınlıkların Eğitim Haklarına İlişkin Lahey Tavsiyeleri

Başlık: “Uluslararası Belgelerin Anlamı”

1. Ulusal azınlıklara mensup kişilerin kendi kimliklerini sürdürme hakkı, ancak eğitim sürecinde anadilleri hakkında gerekli bilgiye ulaşmaları ile tam olarak gerçekleşebilir. Ulusal azınlıklara mensup kişiler, aynı anda Devlet dilini yeterli düzeyde öğrenerek daha geniş anlamda ulusal topluma entegre olmakla da sorumludurlar.

Başlık: “ Önlemler ve Kaynaklar”

4. Devletler, azınlıkların eğitim hakları konusuna etkin bir yaklaşım içinde olmalıdırlar. Devletler, gerektiği yerde, kendi mevcut kaynaklarını maksimum düzeyde kullanarak ve özellikle ekonomik ve teknik yardım alanlarında uluslararası yardım ve işbirliğine giderek azınlık dilinde eğitim haklarının aktif bir biçimde uygulanmasını sağlayacak özel önlemler almalıdırlar.

Başlık: “ Ademi Merkeziyet (Desentralizasyon) ve Katılım”

5. Devletler, ulusal azınlık üyelerini temsil eden kuruluşların azınlık eğitimi ile ilgili politika ve programların geliştirilmesi ve yürütülmesine gerçek anlamda katılımlarını sağlayacak koşulları yaratmalıdırlar.
6. Devletler, bölgesel ve yerel yönetimleri, azınlık eğitimi alanında gerekli yetkilerle donatmalı ve buna uygun olarak azınlıkların bölgesel ve/veya yerel düzeyde politikaların belirlenmesi sürecinde katılımlarını sağlamalıdır.
7. Devletler, azınlık dilinde eğitimi kapsayacak şekilde, anne-babanın eğitim sistemine yerel düzeyde katılmasını ve tercihte bulunmasını teşvik edecek önlemler almalıdır.

Başlık: “ İlk ve Ortaokul Düzeyinde Azınlık Eğitimi”

11. Eğitimin, ilk yılları, çocuk gelişiminde özel bir öneme sahiptir. Eğitim alanında yapılan araştırmalar, *okul öncesi* ve *anaokulu* döneminde öğrenim

dilinin, çocuğun kendi anadili olması gerektiğini göstermektedir. Devletler mümkün olan her yerde, ailelerin bu seçenekten yararlanmalarını sağlayacak koşulları yaratmalıdırlar.

12. Araştırmalar, ayrıca *ilkokulda* müfredat programının azınlık dilinde verilmesinin ideal olduğunu göstermektedir. Azınlık dili, düzenli bir ders olarak öğretilmelidir. Devletin resmi dili de, tercihen her iki dilen bilen ve çocukların kültürel, dilsel geçmişleri hakkında yeterli bilgiye sahip öğretmenler tarafında düzenli bir ders olarak öğretilmelidir. Bu sürecin sonuna doğru, bir kısım kurumsal olmayan veya uygulamalı dersler devletin resmi dili ile öğretilmelidir. Devletler, mümkün olan her yerde, ailelerin bu seçenekten yararlanmalarını sağlayacak koşulları yaratmalıdırlar.

14. İlk ve ortaokul düzeylerinde azınlık dilinde eğitimin sürdürülebilmesi, büyük ölçüde, bütün ders konularında azınlığın anadilinde iyi eğitilmiş öğretmenlerin varlığına bağlıdır. Bu nedenle devletler, azınlık dilinde eğitim için gerekli olanakları yaratma yükümlülükleri doğrultusunda, öğretmenlerin uygun bir eğitim alması için yeterli koşulları sağlamalı ve bu tür bir eğitim alınmasını kolaylaştırmalıdır.

EK: 2

**Batı Trakya Türk Azınlığının Eğitimini İlgilendiren, Eğitime Yön Vermiş
Antlaşmalar, Kanunlar, Kral İradeleri ve Bakanlık Kararları**

- 1- Müttefik devletler ile Türkiye arasında (aynı zamanda Yunanistan ile Türkiye arasında) 24 Temmuz 1923 yılında imzalanan, 25 sayı ve 25 Ağustos 1923 tarihli kanunla Yunanistan tarafından onaylanan Lozan Antlaşması'nın 37. – 45. Maddeleri.
- 2- 1951 tarihinde Yunanistan ile Türkiye arasında imzalanan ikili Kültür Antlaşması.
- 3- Batı Trakya Türk okullarına ilişkin 3065 / 1954 sayı ve tarihli yasa.
- 4- Batı Trakya'daki Müslüman Azınlığının Azınlık Okulları hakkındaki 694 / 1977 sayılı kanun.
- 5- Müslüman okullarının ve Özel Pedagoji Akademisi'nin bazı sorunlarının ve öğretim kadrolarının düzenlenmesi hakkındaki 695 / 1977 sayılı kanun.
- 6 - Selânik şehrinde Özel Pedagoji Akademisi şubesinin kurulması hakkındaki 31 numaralı ve 10 Ekim 1968, 22 Ocak 1969 tarihli Kral İradesi.
- 7- Gümülcine'de (Komotini) "Celâl Bayar Lisesi" adıyla bir lise kurulması hakkındaki 2203 / 15. 8. 1952 sayılı kararname.
- 8- 2203/1952 sayılı kararnamenin değiştirilmesi ve tamamlanması hakkındaki 2567/3.9.1953 sayılı kararname.
- 9- Milli Eğitim ve Din İşleri Bakan yardımcısı Petro Morali'nin 21 Temmuz 1983 tarihli kararı.
- 10- Genel Eğitimin idaresi ve organize edilmesi hakkındaki 309 / 1976 sayılı kanun.
- 11- 21 Ekim-9 Kasım 1968, 11-20 Aralık 1968 Kültür Protokolü.
- 12-1109 / 72 Sayılı Yasa.

- 13-** Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığının G2 / 640 / 6. 5. 1984 tarihli kararın dördüncü bölümü.
- 14-** Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığının (21. 5. 1984 tarih ve 316 sayılı Resmi Gazete cilt 2) Z2 /277/ 17 . 5. 1984 tarihli kararı.
- 15-** Özel okullar, özel dersaneler ve yurtlar hakkındaki 2545 /1940 sayılı kanun.
- 16-** Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığının (27 .4. 1965 tarih ve 142 sayılı Resmi Gazete cilt 3) İskeçe'de (Ksanthi) bir Azınlık Lisesi'nin açılması için izin verilmesi hakkındaki kararı.
- 17-** Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığının (17 . 1. 1985 tarihli Resmi Gazete cilt 2) Azınlık İlkokulları birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarında, haftada iki saat okutulan Hayat Bilgisi dersinin Yunanca okutulması hakkındaki kararı.
- 18-** 2341 / 1995 Kanunu (Batı Trakya Azınlık Okullarında çalışanların kadro ayarlaması ile ilgili kanun)
- 19-** 27 Ağustos 1985 tarihli 2/636 protokol numaralı genelge.”
- 20-** G2 / 5560 Sayılı Bakanlık kararı ile medreselerin eğitim programı tekrar düzenlenmiş ve 2621 sayılı yasayla öğrenim süresi 6 yıla çıkartılmıştır.
- 21-** 1995 tarihli F12 / 921 / 61 / 1058 sayı ve 31 / 8 / 1995 tarihli Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı genelgesi ile okullara İngilizce dersi konularak, beden eğitimi, resim, müzik derslerini Yunanlı öğretmenlerin yapmaları kabul edilmiştir.
- 22-** İskeçe ve Gümölcine'deki bazı devlet okullarında Türkçe'nin tercihli yabancı dil olarak okutulmasının kararlaştırıldığını açıklayan 10 Temmuz 2006 tarihli resmi gazete ve 61539 / G2 sayılı karar.

EK: 3**Yıllara Göre Azınlık Eğitimi**

- “1923-1950 arası eğitimde kayda değer bir gelişme olmamış.
- 1951 yılında Türkiye ile Yunanistan arasında kültür anlaşması imzalanmış.
Anlaşma uyarınca Türkiye öğretmen okullarına azınlık gençleri alınmış.
- 1952 yılına kadar Batı Trakya’da azınlık orta öğretim kurumu yok.
- 1952 yılında Celal Bayar Azınlık Lisesi öğretime açılmış.
- 1952 yılında Türkiye Batı Trakya’ya kontenjan öğretmenleri göndermeye başlamış.
- 1960 yılından sonra Türkiye’deki öğretmen okullarında yetişen formasyonlu azınlık öğretmenleri göreve başlamış. Çağdaş eğitim yolunda ileri adımlar atılmış.
- 1965 yılında İskeçe’de Muzaffer Salihoğlu azınlık lisesi öğretime açılmış.
- 1967 yılında darbe ile işbaşına gelen albaylar cuntası döneminden sonra sıkıntılar başlamış.
- 1968 yılında Selanik özel pedagoji akademisi açılmış ve Türkiye öğretmen okullarına öğrenci göndermeye son verilmiş.
- Albaylar cuntası döneminde 40 tane formasyonlu öğretmenin görevine son verilmiş. 1974 yılında cuntanın görevden aldığı Yunanistan’daki bütün memurlar görevlerine iade edildikleri halde azınlık okullarında görevli öğretmenler görevlerine iade edilmemişler.(Demokrasi Batı Trakya’nın sınırı olan KARASU nehrinden bu tarafa geçememiş!)
- Yunanistan genelinde zorunlu eğitim 9 yıl olduğu halde Batı Trakya’daki azınlık okullarında sadece 6 yıl.
- 1950’li yıllarda geçerli olan ders programlarına göre Yunanca, Tarih ve Coğrafya dersleri Yunanca, diğer dersler ise Türkçe yapılmış. Bu programa göre öğrencilerin Yunanca haftada 20 saat Türkçe 38 saat ders görmeleri öngörülmüştü.

Beş yıl sonra bu oran 30 saat olarak belirlenmiş. Son zamanlarda ise Yunanca ders saatleri azaltılmaksızın Türkçe ders saatleri azaltılarak yerine İngilizce ders saatleri konmuş.

- 1983-84 öğretim yılından itibaren azınlık liselerinde dönem sınavları Yunanca yapılmaya başlanmış.
- 1990'dan itibaren Yükseköğrenim için Türkiye'ye yönelim büyük bir ivme kazanmış.
- 1995'ten itibaren Yunan Üniversitelerinin azınlık öğrencilerine de açılmış.
- 1997'ten itibaren Müslüman Çocukların Eğitim Programı Yürürlüğe konmuş.

EK: 4

19 Haziran 1999 Tarihli Bologna (Bolonya) Deklarasyonu

Avrupa Yüksek Öğretim Alanı

Avrupa Eğitim Bakanları Ortak Deklarasyonu

Son birkaç yılın olağanüstü başarıları sayesinde; Avrupa süreci, Avrupa Birliği ve vatandaşları için gittikçe artan somut ve yerinde bir gerçek olmuştur. Diğer Avrupa ülkeleriyle ilişkileri derinleştirmeye birlikte büyüme olasılıkları, bu gerçeğe daha geniş bir boyut sağlamaktadır. Bu arada bizler, halkın görüşünde daha bütün ve uzağa ulaşabilen özellikle entelektüel, kültürel, sosyal, bilimsel ve teknolojik boyutlarda Avrupa kurma ve güçlendirme ihtiyacına, politik ve akademik dünyanın büyük bir bölümünün artan bilincine tanık oluyoruz

Bilgi Avrupası; şimdi yaygın bir şekilde sosyal ve insan gelişimi için yeri doldurulamaz bir faktör olarak, ortak bir sosyal ve kültürel alana dahil olma ve paylaşılan değerlerin bilinciyle birlikte; vatandaşlarına yeni binyıl mücadelesini karşılayacak gerekli yeterliliği verme kapasitesiyle, Avrupa vatandaşlığını pekiştirme ve zenginleştirmenin vazgeçilmez bir parçası olarak kabul ediliyor.

Eğitimin önemi ve istikrarlı, barışçı ve demokratik toplumların gelişmesi ve güçlendirilmesinde eğitim ve eğitimde işbirliği evrensel olarak üstün kabul ediliyor ve Güneydoğu Avrupa'daki durum göz önünde tutulduğunda daha da önem kazanıyor.

Bu düşüncelerle temeli oluşturulan 25 Mayıs 1998 tarihli Sorbon Deklarasyonu; gelişmekte olan Avrupa kültürel boyutlarında Üniversitelerin merkezi rolünü vurgulamıştır. Yüksek öğrenimin Avrupa alanının yaratılmasının; vatandaşların dolaşımı, istihdamı ve kıtanın baştan başa gelişiminde anahtar yol olduğunu vurgulanmıştır.

Birçok Avrupa Ülkesi, deklarasyondaki amaçlara ulaşma konusunda söz vermeleri çağrısını imzalayarak veya prensipte hemfikir olduklarını belirterek kabul etmişlerdir. Bu süre

içinde Avrupa'da gerçekleştirilen birçok yüksek öğrenim reformu Hükümetlerin harekete katılımını ispat etmiştir.

Avrupa yüksek öğrenim kurumları, yüksek öğrenimin Avrupa alanının oluşturulmasında ve aynı zamanda 1988 Bologna Magna Charta Üniversitatum'daki temel prensiplerde asıl rolü almayı kabul etmişlerdir. Üniversitelerin bağımsızlığı ve özerkliğinin; yüksek öğrenim ve araştırma sistemlerinin değişen ihtiyaçlar, toplumun istekleri ve bilimsel ilerlemelerine devamlı olarak adapte edilmesini sağlaması en önemli husus olarak görülmüştür.

Kurs doğru yönde ve anlamlı amaçla düzenlenmiştir. Yüksek öğrenim sistemlerinin daha fazla karşılaştırılabilirliği ve uygunluğunun tümüyle başarılması sürekli bir çalışma gerektirmektedir. Somut ileri adımlara ulaşmak için yapıcı önlemler alarak bunu desteklemeliyiz. 18 Haziran toplantısı ülkelerimizden yetkili uzmanlar ve bilim adamlarının katılımını görmüş ve bize alınması gereken çok yararlı girişim önerileri sağlamıştır.

Özellikle Avrupa yüksek öğrenim sisteminin uluslararası rekabetini artırma amacına dikkat etmeliyiz. Bir medeniyetin önemi ve etkililiği kültürünün diğer ülkeler üzerindeki etkisi ile ölçülebilir. Avrupa'nın yüksek öğrenim sisteminin olağanüstü kültürel ve bilimsel geleneklerimize uygun olarak dünya çapında bir etkinlik seviyesine ulaşmasını sağlamalıyız.

Sorbon deklarasyonunda belirtilen genel prensiplere desteğimizi ifade ederken, kısa vadede ve üçüncü binyılın ilk on yılı içerisinde her durumda politikamızın koordinasyonunu sağlıyoruz. Aşağıdaki amaçların; yüksek öğrenimin Avrupa alanını oluşturmak ve dünya çapında Avrupa yüksek öğrenim sistemini ilerletmek için birincil ilişkisi olduğunu düşünüyoruz .

Avrupalı vatandaşların istihdamını geliştirmek ve Avrupa yüksek öğrenim sisteminin uluslararası rekabeti, aynı zamanda Diploma ekinin yürütülmesi kanalı ile, kolay anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir bir dereceler sisteminin uyarlanması.

Esas olarak ön lisans ve lisans şeklindeki iki temel aşama üzerine kurulu bir sistemin uyarlanması. En az 3 yıl süren birinci dönemdeki çalışmaların başarı ile sonuçlanması ikinci aşamanın başlangıcını gerektirmektedir. Niteliklerin uygun bir seviyesi olarak birinci aşama sonunda kazanılan ödül, ayrıca Avrupa işçi pazarıyla da ilgili olacaktır. İkinci aşama, pek çok Avrupa ülkesinde olduğu gibi, yüksek lisans derecesine gitmelidir.

AKTS sisteminde olduğu gibi, en yaygın öğrenci hareketliliğinin geliştirilmesi anlamına gelen bir kredi sisteminin kurulması. Kredi, yaşam boyu öğrenimin de dahil olduğu yüksek öğrenim bağlamı dışında kazanılabilir, ilgili üniversitelerden alınarak tanıtılabilir.

Engellerin üstesinden gelerek özgür hareketin etkili uygulanması için hareketliliğin desteklenmesi :

- Öğrenciler için; çalışma, eğitim fırsatları ve ilgili hizmetlerin temini
- Öğretmenler, araştırmacılar ve idari personel için; yasal ve konumsal hakları yargılanmaksızın Avrupa bağlamında bir araştırma, eğitim ve öğretim için geçen sürenin tanımlanması ve değerlendirilmesi.

Gelişen ve karşılaştırılabilen kriter ve metodolojiler amaçlanarak kalite güvencesinde Avrupa işbirliğinin tanıtımı.

Çalışma, eğitim ve araştırmanın özellikle müfredat geliştirme, kurumlararası işbirliği, hareketlilik projeleri ve tamamlanan programlarının yüksek öğrenimde gerekli Avrupa boyutlarının desteklenmesi.

Bu nedenle; Avrupa'daki yüksek öğrenimi muhafaza etmek için; farklı kültürlere, dillere ve rasyonel eğitim sistemlerine saygı duyulmasını hedeflemeliyiz.

Yüksek öğrenimin Avrupa alanını pekiştirmek için, bu hedefleri – kurumsal yeterlik, kültürlerin, dillerin, ulusal eğitim sistemlerinin ve Üniversite özerkliğinin çeşitliliğinin her yönünü alarak - başarmayı üstleniyoruz. Sonuç olarak; özel Avrupa organizasyonlarıyla birlikte yüksek öğrenimde yeterli hükümetlerarası işbirliği yollarını takip edeceğiz.

Yine üniversitelerden; çabalarımızın başarısına kısa zamanda ve olumlu bir şekilde yaklaşım göstermelerini ve aktif katkılarını bekliyoruz.

Yüksek öğrenimin Avrupa alanının kurulmasında; devam eden ve yavaş yavaş gelişen ihtiyaçlar için sürekli destek, gözetim / denetim ve adaptasyon gerekliliğine ikna olduğunda; ulaşılan ilerlemeyi değerlendirmek ve yeni adımlar atmak için iki yıl içinde tekrar buluşmayı kararlaştırmış bulunuyoruz.